JOSIFS LAVRECKIS

ERNESTO ČE GEVARA

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Josifs Lavreckis
Ernesto Če Gevara
Dona Ernesto dēlu — Ernesto Gevaru par šī izsauksmes vārdiņa biežo lietošanu Kubas revolūcijas dalībnieki iesauca par Če. Ar laiku šis vārdiņš kļuva par viņa cīnītāja pseidonīmu un nebija vairs šķirams no viņa vārda un uzvārda. Viņu pazina kā Ernesto Če Gevaru gan Kubā, gan visā pasaulē.
Ievērojamu cilvēku dzīve
Izdevniecība «Liesma» Rīga 1975
Иосиф Ромуальдович Лаврецкий ЭРНЕСТО ЧЕ ГЕВАРА
Издание второе, исправленное и дополненное Издательство «Молодая гвардия» Москва 1973 Издательство «Лиесма» Рига 1975 На латышском языке Серия «Жизнь замечательных людей»
Художник А. Креслннь Перевела с русского Э. Балоде
No krievu valodas tulkojusi E. BaIode Mākslinieks A. Krēsliņš
© Tulkojums latviešu valodā, «Liesma», 1975

- Sērija «Ievērojamu cilvēku dzīve» iznāk šādi darbi:
- 1 CEĻŠ LĪDZ «GRANMAI»
- RAKSTURA AUDZINASANA
- ZAUDĒTA KAUJA
- «GRANMA»
- SJERRAMAESTRA
- Hosē Marti
- 3 DZIMTENE VAI NĀVE!
- REVOLŪCIJAS VIRPULI
- SOCIĀLISMA PASAULE
- KOMUNISTISKA DARBA TRIECIENNIEKS
- «KUBA — JĀ! JENKIJI — NĒ!»
- «BOLĪVIJAS DIENASGRĀMATA»
- NOMETNE PIE ŅAN'KAUASO UPES
- OTRPUS BARIKĀDĒM
- REVOLŪCIJAS NEMIRSTĪBA
- ERNESTO ČE GEVARAS DZĪVES UN DARBĪBAS galvenie dati
- SATURS
- notes
  - 1
  - 2
  - 3

- ○ 4
- ○ 5
- ○ 6
- ○ 7
- ○ 8
- ○ 9
- ○ 10
- ○ 11
- ○ 12
- ○ 13
- ○ 14
- ○ 15
- ○ 16
- ○ 17
- ○ 18
- ○ 19
- ○ 20
- ○ 21
- ○ 22
- ○ 23
- ○ 24
- ○ 25
- ○ 26
- ○ 27
- ○ 28
- ○ 29
- ○ 30
- ○ 31
- ○ 32
- ○ 33
- ○ 34
- ○ 35
- ○ 36

Josifs Lavreckis
Ernesto Če Gevara

Sērija «Ievērojamu cilvēku dzīve» iznāk šādi darbi:

A. ALDANS-SEMJONOVS. SEMJONOVS-TJANšanskis
A. MORUA. ŽORŽA SANDA
A. DŽIVEĻEGOVS. LEONARDO DA VINči
T. RUFO. MANAS DZĪVES PARABOLA
A. GOLEMBA. GRAMSl
P. ASTAŠENKOVS. KURCATOVS
A. STEKLIJS. KAMPANELLA
j. KALNIŅŠ. ANDREJS PUMPURS
D. VEISS. RODĒNS
E. STONS. JŪRNIEKS SEGLOS
A ALDANS-SEMJONOVS. ČERSKIS
J. NIEDRE. ES BIJU, ESMU, BŪŠU DRĪZ . . .
L. BORISOVS. AR KATRIONAS KAROGU
S. CVEIGS. MAGELāNS
Ž. RENUARS. REnUāRS
K. ANDREJEVS. ŽILS VERNS
B. GRIBANOVS. HEMINGVEJS
E. HJŪZS. BERNARDS ŠOVS
V. SAFONOVS. HUMBOLTS
A. MORUA. OLIMPIO JEB VIKTORA IGO DZĪVE
M. BRAGINS. KUTUZOVS
M. KOLESNIKOVA, M. KOLESNIKOVS. RIHARDS ZORGE
M. JANOVSKA. ROBERTS KOHS

JOSIFS LAVRECKIS
ERNESTO ČE GEVARA

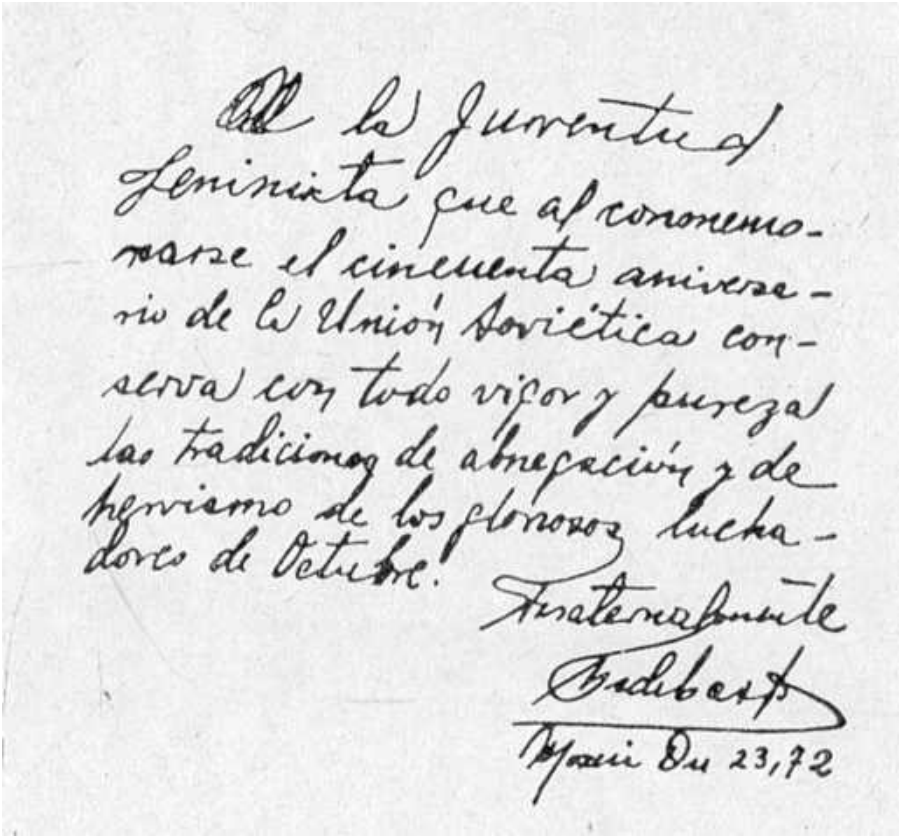

«Ļeņina jaunatnei, kura līdz pat šīm dienām, kad tiek atzīmēta Padomju Savienības nodibināšanas piecdesmitā gadadiena, saglabājusi visā savā spēkā un skaidrībā slaveno Oktobra cīnītāju pašaizliedzības un varonības tradīcijas.

Ar draudzīgu rokasspiedienu — Fidels Kastro.

Maskavā 1972. gada 23. decembrī.»

Šos vārdus J. Lavrecka grāmatas «Ernesto Če Gevara» pirmā izdevuma eksemplārā ierakstīja Ku-bas Komunistiskās partijas CK pirmais sekretārs un Kubas Republikas Revolucionārās valdības premjerministrs Fidels Kastro, viesodamies Maskavā sakarā ar PSRS nodibināšanas 50. gadadienas svinībām.

I

1 CEĻŠ LĪDZ «GRANMAI»

PIRMIE SOĻI

Jautājums: Jūsu tautība un jūsu izcelšanās?

Atbilde: Jūs zināt un tas ir visiem zināms, ka esmu dzimis Argentīnā.

(No Meksikas žurnāla «Siemprc» korespondenta intervijas ar Ernesto Ce Ge-varu 1959. gada septembrī.)

Kādā 1969. gada februāra vakarā mēs sēžam Alberto Granadosa plašajā viesistabā Havannas priekšpilsētā Miramarā. Pie galda ir dons Ernesto Gevara Lines, Alberto uņ es. Bridi pa brīdim mums pievienojas Alberto sieva Hulija, venecuēliete. Mēs atceramies Ce bērnību un jaunekļa gadus.

Aiz logiem gāž tropiskais lietus. Ūdens straumēm šļācas pār villu. Caur žalūzijām plaiksni zibens. Dārd pērkons. Rodas iespaids, ka kaut kur pavisam tuvu grand lielgabali. Neviļus sāc domāt: cik labi tādā negaisā atrasties zem jumta, bet kā gan jūtas cilvēks, ja lietusgāze viņu pārsteidz kalnos vai manigvā, kā kubieši dēvē dzeloņainiem krūmiem apaugušu klajumu!

Zinātnieki mēdz sacīt, ka tropiem piemīt skumīgums. Ne tikai. No tiem dveš arī bargums. Dzīvot tropos ir grūti un bieži vien bīstami. Lai iegūtu sev iztiku, šeit tāpat nepieciešama vīrišķība, neatlaidība, dzelzs griba, apķērība un, protams, veiksme.

Če tēvam ir tuvu pie septiņdesmit. Viņš ir vidēja auguma, stalts. Aiz briļļu stikliem raga ietvaros iezibas dzīvīguma pilnas acis. Viņš runā ar Laplatas iedzīvotājiem raksturīgo akcentu, pēc kura uzreiz var pazīt argentīnieti, un, tāpat kā visi argentīnieši un urugvajieši, bieži lieto izsauksmes vārdiņu «če». Zinātāji apgalvo, ka savu «če» argentīnieši aizguvuši no guarani cilts indiāņiem — viņu valodā tas nozīmē «mans». Bet pampu iedzīvotāju mutē šis «če» atkarībā no intonācijas un konteksta pauž veselu «cilvēcisko kaislību» gammu — gan izbrīnu un sajūsmu, gan nožēlu un maigumu, gan piekrišanu un protestu.

Dona Ernesto dēlu — Ernesto Gevaru par šī izsauksmes vārdiņa biežo lietošanu Kubas revolūcijas dalībnieki iesauca par Če. Ar laiku šis vārdiņš kļuva par viņa cīnītāja pseidonīmu un nebija vairs šķirams no viņa vārda un uzvārda. Viņu pazina kā Ernesto Če Gevaru gan Kubā, gan visā pasaulē.

Pēc Batistas gāšanas Gevara, būdams Kubas Nacionālās bankas direktors, uz jaunā izlaiduma banknotēm parakstījās ar pseidonīmu «Če», tā izraisīdams kontrre-volucionāros sašutumu.

Kad viņam reiz — jau pēc Kubas revolūcijas uzvaras — jautāja, ko viņš domā par savu jauno vārdu, viņš atbildēja: «Man «Če» nozīmē

vissvarīgāko, visdārgāko manā dzīvē. Citādi tas arī nevar būt. Mans vārds un uzvārds taču ir tikai kaut kas mazs, personisks, nenozīmīgs.»

— Lai būtu skaidrs, kā mans dēls kļuva par majoru Če, par vienu no Kubas revolūcijas vadoņiem, un kāpēc viņš devās uz Bolīvijas kalniem, — man saka dons Ernesto, — jāpaver pagātnes priekškars un jāiepazīstas ar mūsu dzimtas senčiem. Teikšu uzreiz: mana dēla dzīslās ritēja īru dumpinieku, spāņu iekarotāju un argentīniešu patriotu asinis. Acīm redzot, Če bija pārņēmis mantojumā no saviem nemierpilnajiem senčiem dažas rakstura iezīmes. Viņš tiektin tiecās pēc tāliem ceļojumiem, bīstamiem piedzīvojumiem, jaunām idejām.

Jaunībā arī es pats nevarēju norimt vienā vietā. Sākumā man bija jerba-male [1] plantācija tālajā Argentīnas provincē Misionesā, kas robežojas ar Paragvaju. Pēc tam es cēlu mājas Kordovā, Buenosairesā un citās savas zemes pilsētās. Dibināju būvsabiedrības, bieži vien bankrotēju. Tā arī netiku pie bagātības. Iedzīvoties uz citu rēķina nepratu, tāpēc citi iedzīvojās uz mana rēķina. Bet es to nenožēloju. Galvenais dzīvē taču nav nauda, bet gan tīra sirdsapziņa. Kaut arī mans finansiālais stāvoklis nekad nav bijis spīdošs, tomēr visiem bērniem — bet viņu man pieci — ir augstākā izglītība, vārdu sakot., viņi tikuši uz augšu. Visvairāk es, protams, lepojos ar Er-nesto. Viņš bija īsts vīrs, īsts cīnītājs.

Mēs dzeram karstu kafiju, īstu «tinto» (stipro), kuru pēc venecuēliešu receptes pagatavojusi Hulija.

— Diemžēl es nevaru jūs pacienāt ar «matē», — saka Alberto, — šīs nolādētās blokādes dēļ to nav nemaz tik viegli saņemt no Argentīnas. Bet arī «tinto» nav slikts dzēriens tādā negaisa naktī, it sevišķi ja uz galda bez «ekstra-seko» atrodas vēl pudele krievu degvīna.

Hulija nosodoši lūkojas uz mums: viņas vīram ir slimas aknas un ārsti pilnīgi nolieguši lietot alkoholiskus dzērienus.

— Vaļsirdīgi runājot, man patīk pacilāt glāzīti, — taisnojas Alberto. — Bet Če gan to nemēdza darīt. Viņš agri sāka lietot aromātiskās pretastmas cigaretes, bet Kubā iecienīja cigārus — tabaco. Tie pasargājuši viņu no astmas lēkmēm, tā viņš apgalvoja. Ce patiešām prata novērtēt labu «tabako», un smēķēt viņš smēķēja vienā laidā.

—, Tātad, jaunais cilvēk, — dons Ernesto turpina savu stāstījumu, — kā jau es sacīju, mums jāiedziļinās vēsturē. Jums kā vēsturniekam tas it sevišķi var noderēt. Kad Batista tika gāzts un Če kļuva slavenība, laikrakstos par viņu sāka rakstīt visādas pasaciņas. Daži žurnālisti pat izsacīja šaubas, vai viņš ir argentīnietis. Bija arī lādi, kas apgalvoja, ka viņš ir krievs, kas uzdodas par argentīnieti. Taču mēs esam argentīnieši, turklāt pamatiedzīvotāji, kādu mūsu zemē, kuru apdzīvo galvenokārt izceļotāji no Eiropas, nav nemaz tik daudz. Pa manu līniju Če ir argentīnietis divpadsmitajā, bet pa mātes līniju — astotajā

paaudzē. Vēl senāku argentīniešu dzimtu par mūsējo laikam gan būs grūti atrast visā manā zemē. Es sākšu ar mūsu senčiem. Pēc spāņu paraduma mums ir divi uzvārdi. No tēva puses esmu Gevara, no mātes — Lines. Mana tēva senči, spāņi, ieradās Argentīnā jau kolonizācijas laikā.[2] Viņi apmetās Mendosas provincē,

kura robežojas ar Cili, un sāka šeit nodarboties ar zemkopību. Mendosa — jums tas, protams, ir zināms — pagājušā gadsimta sākumā noderēja par bāzi mūsu atbrīvo-• tāja ģenerāļa Hosē de Sanmartina armijai. Viņa vadībā tad arī tika gāzta spāņu kundzība Argentīnā. No Mendo-sas Sanmartina armija pārgāja uz Čīli un padzina spāņus arī no turienes. Pēc tam atbrīvoja Ļimu, Peru Vicekara-listes galvaspilsētu. Šajā laikā Argentīnā izcēlās pilsoņu karš. Sanmartins bija spiests atkāpties no amata. Kolum-bijas karaspēks Simona Bolivara un maršala Sukrē vadībā pabeidza Peru atbrīvošanu.

Brāļu karš Argentīnā beidzās 1829. gadā. Varu Buenos-airesā sagrāba ģenerālis Huans Manuels Rosass. Tas bija Buenosairesas bagāto lopu īpašnieku ieliktenis. Viņš nežēlīgi iznīcināja savus pretiniekus, nogalināja veselas ģimenes un piesavinājās to īpašumu. Viņš pie varas bija ilgi — 23 gadus.

1840. gadā, glābjoties no Rosasa vajāšanām, Mendosu atstāja un devās uz Valparaiso mans vectēvs no tēva puses — Huans Antonio un viņa brālis Hosē Gabriels Gevara. Rosass konfiscēja viņu zemes. Kopā ar viņiem uz Cili aizbēga arī viņu kaimiņš leitnants Fransisko Lines. Viņa tēvs pulkvedis Lines i Arandija tika nogalināts pēc tirāna pavēles. Linču zemes īpašumi nonāca Rosasa rokās.

Linču dzimtas Argentīnas atzarojumu aizsāka īrs Pat-riks vai — kā mēs viņu saucam — Patrisio. Viņš bija piedalījies iru atbrīvošanās cīņās pret angļu kundzību un sagādājis tiem pamatīgas nepatikšanas. Angļi tīkoja viņu notvert, tāpēc Patrisio bēga uz Spāniju, bet no turienes uz Argentīnu, toreiz — Laplatas provinci. Šeit viņš apprecējās ar bagātu kreolieti, lielu ganāmpulku un plašu ganību mantinieci Mendosā. Tas bija astoņpadsmitā gadsimta otrajā pusē, jau pirms spāņu kundzības laikiem.

Iegaumējiet, jaunais cilvēk, Fransisko Lines — mans vectēvs no mātes puses. Un tagad klausieties, kā risināsies notikumi tālāk. Fransisko Lines, meklējot darbu, izbraukāja visu Čīli, aizkļuva līdz Magelāna līcim — līdz pašai mūsu kontinenta malai. Pēc tam viņam radās vēlē-

kā no mātes miesām nākuši. Un es pašlaik nestaigāju tādā izskatā tikai tāpēc, ka tas nav visai ērti. Nedomāju, ka mēs abi esam tuvi radinieki, bet, ja Jūs spējat trīcēt sašutumā katru reizi, kad šajā pasaulē notiek kāda netaisnība, tad mēs esam biedri — un tas ir daudz svarīgāk.»

sanas aizbraukt uz Peru, kas atradās Čilei kaimiņos. Tur viņš

saslima ar holeru. No Peru Fransisko devās uz Ekva-doru un — saķēra bakas. No Ekvadoras viņš atgriezās uz Valparaiso, kur atkal satikās ar brājiem Gevarām.

Tajā laikā Valparaiso mita daudzi Argentīnas trimdinieki — Rosasa pretinieki. Viņu skaitā bija rakstnieki Domingo Sarmjento un Bartolomejs Mitre, vēlākie Argentīnas prezidenti, un Huans Bautista Alberdi, viens no ievērojamākajiem mūsu zemes demokrātiem, franču utopistu piekritējs un viņu uzskatu propagandētājs. Viņi atmaskoja Rosasa noziegumus vietējā presē, plānoja sazvērestības pret viņu. Bet toreiz Rosass vēl stingri turējās savā prezidenta krēslā, un mēģinājumi gāzt viņu beidzās ar drosminieku nāvi.

Kādreiz — tas bija 1848. gada sākumā —, kad Lines un brāļi Gevaras kopā ar Sarmjento sēdēja Valparaiso kafejnīcā un sprieda par pēdējiem notikumiem Argentīnā, atsteidzās viņu tautietis Hosē Kareass un pavēstīja sensacionālu jaunumu: Kalifornijā atklāti pasakaini zelta lauki! Kareass liek priekšā nekavējoties braukt uz turieni. «Nicināmais metāls» dos iespēju apbruņot patriotus un gāzt Rosasu.

Kareasa ierosinājumu pastāvīgie kafejnīcas apmeklētāji katrs uzņēma savādāk. «Nepaspēsit aizkļūt līdz Kali-fornijai,» sacīja Sarmjento, «kad zeltā dzīslas būs izsīkušas un jums tukšām rokām nāksies atgriezties Valparaiso.»

Bet jaunība visam tic, aprēķins tai svešs, kas gan uzklausīs pieredzējušu, vecāku cilvēku padomus! Fransisko Lines un brāļi Gevaras saslimst ar «zelta drudzi» un ir gatavi tūlīt doties uz Kaliforniju.

Nepagāja ne pāris nedēļu, un nākamie miljonāri jau brauca divmastu brigantīnā uz Sanfrancisko, kur viņi laimīgi nokļuva 1848. gada ziemā. Jāpiebilsf, ka uz turieni toreiz devās arī daudzi čīlieši. Par to, kas viņiem bija jāpārdzīvo svešumā, pasaulei pavēstīja Pablo Nerada savā dramatiskajā kantātē «Hoakina Murjetas dzīve un nāve».

Sanfrancisko risinājās kaut kas neaprakstāms, Pilsētu pārplūdināja visu valstu, visu rasu un tautību zelta meklētāji. Pagāja kāds laiks, kamēr mūsu jūrasbraucējiem izdevās pārdot savu brigantīnu. Nu varēja doties uz «apsolīto zemi» — Sakramento ieleju, kur (viņi par to bija pārliecināti!) tos gaidīja neaplēšamas bagātības. Taču ne visi devās uz Sakramento. Lines aizķērās Sanfrancisko. Šeit viņš iepazinās ar jaunu čīlieti Eloisu Ortisu, angļu jūrnieka Endriča atraitni, iemīlējās un apprecējās ar viņu. Vai atstāt jauno sievu Sanfrancisko un pašam doties uz atradnēm? Vai varbūt ņemt viņu sev līdzi? Abas iespējas šķita vienlīdz riskantas. Lines Īrija īsts kavaljero, viņš izšķīrās par palikšanu Sanfrancisko un nolēma izmēģināt laimi tepat. Veiksme viņu pavadīja arī turpmāk. Lines atvēra Sanfrancisko bāru «Plaseres de Califor-nia» — «Kalifornijas jaukumi». Šis krodziņš tad arī kļuva par

viņa zelta āderi. Lines iedzīvojās bagātībā ...

Laulībā ar Eloisu Ortisu Linčām Kalifornijā piedzima meita Anna. Iegaumējiet, jaunais cilvēk, Anna Linča Or-tisa — mana māte, Če vecmāmiņa.

— Bet kas notika ar brāļiem Gevarām?

— Ak, tā bija īsta odiseja! Huanam Antonio un Hosē Gabrielam Gevaram neveicās. Acīm redzot, mūsu dzimtai nav lemts kļūt par miljonāriem. Viņu zemesgabals Sakramento ielejā, izrādījās, bija «tukšs». Gada laikā viņi to izrakņāja krustām un šķērsām, pārskaloja tonnām rūdas, bet viss velti: zelta tur nebija vairāk kā šī kausa dibenā. Taču, kā mēdz teikt, nav ļaunuma bez labuma. Mūsu zelta meklētāji atgriezās Sanfrancisko nikni un pārguruši līdz pēdējam. Viņi atrada patvērumu pie Linča, kas sagādāja abiem darbu bārā «Kalifornijas jaukumi». Tur viņi iepazinās ar vietējo aristokrātu donu Giljermo de Kast.ro, kas bija precējies ar spāņu granda Peraltas — kādreizējā Jaunās Spānijas vicekaraļa mazmeitu. Jaunā Spānija — tagadējā Meksika, kurai jenkiji atņēmuši Ka-liforniju. Giljermo de Kastro bija daudzu muižu īpašnieks, viņam piederēja pat Lielais Kolorado kanjons.

Nedomājiet, jaunais cilvēk, ka es melšu visādus niekus, ka tam visam nav nekā kopēja ar jautājumu, kas jūs interesē. Gluži otrādi. Tūlīt jūs pārliecināsities, ka Giljermo de Kastro un viņa senjorai, vicekaraļa Peraltas mazmeitai, ir vistiešākais sakars ar jūsu padevīgo kalpu un tātad arī ar Če. Brāļi Gevaras iepatikās donam Giljermo, un viņš tos iecēla par pārvaldniekiem savā lopkopības rančo «Sanlorenco», kas atradās pašreizējās San-djego pilsētas tuvumā. Un viņš nekļūdījās, jo mani vectēvi lopkopību pārzināja lieliski.

Nebija pārrēķinājušies, pieņemot dona Giljermo priekšlikumu, arī brāļi Gevaras, it sevišķi laimējās manam vectēvam Huanam Antonio, jo tieši tur — rančo «Sanlo-rerico» — viņu sagaidīja īstā laime. Šeit viņš iepazinās ar dona Giljermo vienīgo meitu Konsepsionu. Jaunie ļaudis iemīlēja viens otru. Bet, kur mīlestība, tur arī kāzas. Vismaz tajos vecajos labajos laikos tā mēdza būt. Dons Giljermo priecājās, ka apprecinājis savu meitu ar argentīnieti — ar cilvēku, kura dzīslās ritēja spāņu asinis. Bet mans vectēvs ar šīm precībām kļuva par visa Giljermo de Kastro īpašuma, tā skaitā Lielā kanjona mantinieku. Tūlīt gan jāsaka: visas šīs zemes, arī Lielo kanjonu, vēlāk ar viltu piesavinājās amerikāņu varas iestādes. Mūsu ģimene ilgi tiesājās ar tām. Lieta nonāca Augstākajā federālajā tiesā, bet tiesa nostājās varas iestāžu pusē, un mums tika vienīgi. .. tiesas izdevumu maksājumi, kas tajos laikos sastādīja gluži pasakainu summu. Bet nenožēlosim neko. Ja mums toreiz īpašumi būtu atdoti atpakaļ, kas zina, varbūt mūsu ģimenes liktenis pavērstos pavisam uz citu pusi un varonīgā majora Če vietā, kas atdeva savu dzīvību par Amerikas brīvību, kaut kur, slīgstot

bagātībā un greznībā, dzīvotu vēl viens dīkdienis .. .

Jus droši vien jau uzminējāt, ka manam vectēvam Huanam Antonio un manai vecmāmiņai Konsepsionai piedzima dēls. Jā, tā tas bija. Viņš piedzima Savienotajās Valstīs, un viņu nosauca par Roberto. Tas bija mans tēvs. Tāpat kā mana māte, viņš tātad bija pilntiesīgs Amerikas Savienoto Valstu pilsonis. Jā, kādus tik pārsteigumus reizēm nesagādā vēsture! Taču, lai pasaulē nāktu es, manam tēvam Roberto Gevaram, Huana Antonio un Konsepsionas de Kastro dēlam, vajadzēja apprecēties ar manu māti Annu Linču, Fransisko Linča un Eloisas Ortisas meitu. Un tas notika pēc 26 gadiem šādos apstākļos.

Argentīnā ir tāda paruna — «Katrai cūkai pienāk sava nāves stunda». Tāda stunda pienāca arī Rosasam. 1852. gadā pret viņu sacēlās Entreriosas provinces gubernators ģenerālis Husto Hosē de Urkisa. Viņam pievienojās visi tirāna pretinieki, visa tauta. Rosasu gāza, un pār Argentīnu atkal šalca brīvības vēji. Kad šīs iepriecinošās vēstis nonāca Sanfrancisko, Kalifornijā, nekas nespēja atturēt manu vectētiņu un viņa brāli nekavējoties atgriezties mājās. Viņš kā īstens spāņu idalgo saprata, ka vīrieša pirmais pienākums ir kalpot savai dzimtenei.

Pošanās ce|am neprasīja daudz laika. Kuģis viņus ātri nogādāja no Sanfrancisko uz Valparaiso, un no turienes, tikuši pāri Andiera, viņi ieradās dzimtajā Mendosā. Saprotams, ka jaunā valdība tūlīt atdeva atpakaļ brāļiem Gevarām tirāna Rosasa atņemtos zemes īpašumus. Beidzot viņu dzīve atkal ievirzījās parastajā gultnē.

Jūs jautāsit: kas notika ai' Fransisko Linču, «Kaliforni-jas jaukumu» saimnieku? Tūlīt pateikšu. Lines palika svešumā vēl veselu gadsimta ceturksni. Kādu iemeslu dēļ viņš to darīja? To tagad grūti noskaidrot. Varbūt viņam bija žēl pamest savu krodziņu, bet varbūt atturēja kuplā ģimene. Jo, lūk, donja Eloisa, viņa sieva, dzemdēja viņam ne vairāk un ne mazāk kā septiņpadsmit bērnus. Tomēr Kalifornija ir Kalifornija un dzimtene ir dzimtene. Lai gan visi septiņpadsmit dona Fransisko Linča bērni bija dzimuši Savienotajās Valstīs, tomēr beigu beigās bijušo Argentīnas armijas leitnantu pārņēma nevaldāma vēlēšanās atgriezties dzimtenē, ilgas pēc sirdij tuvajām pampām. Septiņdesmitajos gados viņš pārdeva krodziņu un ar visu savu klanu atgriezās senču zemē, Mendosā, kur atkal apmetās savas dzimtas hasiendā, kaimiņos draugiem — brāļiem Gevarām.

Viegli iedomāties, ar kādu prieku mani vectēvi sagaidīja Linču atgriešanos. Mans tēvs Roberto toreiz bija sasniedzis divdesmit sešu gadu vecumu, bet Linču vecākā meita Anna — gadu vecāka un vēl neprecējusies. Šķita, abi bija gaidīt gaidījuši šo tikšanos. Jaunieši apprecējās, un viņiem piedzima vienpadsmit bērnu. Sestais pasaulē nāca jūsu padevīgais kalps — Ernesto Gevara Lines.

Mans tēvs, Roberto Gevara, pēc izglītības bija mērnieks. Viņš

ieņēma visai ievērojamu amatu valdībā — vadīja Valsts komisiju, kas noteica robežas ar Čīli, Bolī-vi111, Paragvaju un Urugvaju. Viņš visu laiku atradās iz-Li.mkiimos, veda sarunas ar mūsu kaimiņvalstīm. Var

h ii I .1 pašreizējās Argentīnas robežas tika noteiktas ar ln mi v in.i līdzdalību.

r.iM.id, jaunais cilvēk, atļaujiet man pateikt dažus vārdu:. pai i.cvi. Es mācījos Nacionālās universitātes Arhitektūras lakullulr Buenosairesā. Mācījos ar pārtraukumiem, jo vajadzēja strādāt. No vectēva bijušajām hasien-dām bija palikušas tikai atmiņas. Viņam bez mana tēva auga vēl krietns pulciņš bērnu, bet maniem vecākiem, kā jau sacīju, mēs bijām vienpadsmit. Tas jums palīdzēs saprast, kāpēc nedzīvojām no rentes. Un labi vien bija, jo tādējādi neviens no mums nekļuva parazīts.

— Sakiet, don Ernesto, — vai ievērojamais argentīniešu rakstnieks Benito Lines, grāmatas «Lafloridas maitu ērgļi» autors, ir jūsu radinieks? Gribu piebilst, ka grāmata ir tulkota krievu valodā.[3]

—r Benito ir dona Fransisko Linča mazdēls, mans brālēns. Starp citu, radinieku man ir neskaitāms pulks, turklāt visdažādāko: bagātu, vidēji turīgu, gudru, muļķu, pazīstamu un nepazīstamu, revolucionāru un reakcionāru. Viens no maniem brālēniem, admirālis Lines, bija Argentīnas sūtnis Kubā neilgi pirms tam, kad tur ieradās mans dēls. Starp Linčiem ir pat vācu nozarojums. Viena no manām krustmāmiņām, dona Fransisko meita, apprecējās ar savu mūzikas skolotāju vācieti un tādējādi «sabojāja» mūsu radurakstus. Šajā laulībā dzimušās atvases kļuva par paranoiķa Hitlera piekritējām. Turpretī es visu mūžu esmu bijis visnoteiktākais nacisma un fašisma ienaidnieks. Šos uzskatus atbalstīja mana sieva un visi mani bērni. Jau trīsdesmitajos gados mūsu ģimene piedalījās argentīniešu kustībā pret fašismu un antisemītismu, kustībā par palīdzību republikāniskajai Spānijai, bet otrā pasaules kara laikā — kustībā par solidaritāti ar sabiedrotajiem, piemēram, ar de Golla «Brīvo Franciju», pret kuru mēs toreiz jutām sevišķas simpātijas.

Mana sieva Sēlija de la Serna i de la Ljosa, ar kuru es apprecējos 1927. gadā, bija cēlusies, tāpat kā es, no senas argentīniešu dzimtas. Mēs pat bijām attāli radinieki.

Sēlijas krusttēvs Huans de la Serna bija precējies ar manu krustmāti — ar vienu no dona Fransisko Linča meitām. Sēlijas tēvs — advokāts Huans Martins de la Serna pazīstams Argentīnas vēsturē kā Aveljanedas pilsētas dibinātājs. Aveljaneda atrodas kaimiņos Buenosai-resai un patlaban izveidojusies par lielu, industriālu centru, kur izvietojušies mūsu slavenie «frigorifiko» — lopkautuves un saldētavas.

«Mūsu» — tas ir relatīvi, tāpēc ka Lās pieder «Swift», «Armour» un citām angļu un amerikāņu kompānijām. Es

'Benito Linča (1885—1951) grāmata «Lalloridas maitu ērgļi» iznākusi krievu valodā izdevniecībā «Hudožestvennaja literatūra». M., 1963. Latviešu valoda izdevniecībā «Liesma». R., 1967.

tomēr nešaubos, ka agri vai vēlu šie «frigorifiko» piederēs argentīniešu tautai, kurai uz tiem jau sen ir visas tiesības.

Man jums jāatgādina, ka manas sievas Sēlijas dzimtā arī ir savs spāņu grands. Nedomājiet, ka mēs abi ar to sevišķi lepojamies. Taču nedrīkst ignorēt faktus.

— Krievi, don Ernesto, mēdz sacīt: «No dziesmas vārdus neizmetīsi.»

— Tieši to es arī gribēju teikt. Es runāju par ģenerāli Hosē de la Sernu e Inoliosu, pēdējo spāņu vicekarali Peru zemē. Tas bija viņa karaspēks, ko sagrāva Kolum-bijas maršals Sukrē slavenajā kaujā pie Ajakučo.

— Don Ernesto! Ģenerāļa Hosē de la Sernas vārds pieminēts Marksa un Engelsa rakstā «Ajakučo»', kurā viņi sīki apraksta šo vēsturisko kauju, ar ko beidzās piecpadsmit gadus ilgais karš par Latīņamerikas neatkarību.

— Pirmo reizi dzirdu par to, lai gan pārsteigts neesmu, jo Markss un Engelss taču bija universāli zinātnieki. Viņi interesējās par sava gadsimta svarīgākajiem notikumiem, un kauja pie Ajakučo, kas ar uzvaru vainagoja mūsu patriotu cīņu par neatkarību, nevarēja nepiesaistīt viņu uzmanību.

Bet. atgriezīsimies pie manas sievas Sēlijas. Viņa bija neatkarīga sieviete un nerēķinājās ar mūsu aristokrātiskās kastas ceremonijām. Viņa interesējās par politiku, visos jautājumos izteica pati savus drošus un oriģinālus spriedumus. Un to uzdrošinājās sieviete, kas bija audzināta slēgtā katoļu koledžā. Bet. varbūt tieši tāpēc. Arī Voltērs un Fidels Kastro mācījās pie jezuītiem, un rezultāti ir visiem zināmi. Kas attiecas uz reliģiju, tad arī šajā jautājumā mēs ar Sēliju bijām pilnīgi vienis prātis. Ne mēs, ne mūsu bērni baznīcu neapmeklējām. Sēlija jaunībā piedalījās kustībā par sievietes emancipāciju, cīnījās par vēlēšanu tiesību piešķiršanu sievietēm. Viņa bija viena no pirmajām Argentīnas sievietēm, kas sēdās pie automašīnas stūres un pat uzdrīkstējās, pārkāpjot visus noteikumus, braukt pa Floridas ielu, pa kuru bija atļauts iet tikai gājējiem; viena no pirmajām viņa nogrieza matu pīnes, sāka parakstīt bankas čekus ar savu vārdu. Tajos gados Sēlijas rīcība saniknoja aristokrātus, viņu uzskatīja par ekstravagantu, ekscentrisku sievieti. Taču tas, [3]

kas šokēja citus, — viņas prāts, viņas neatkarīgais, brīvību mīlošais raksturs — patika man.

No kā mēs sākām savu kopējo dzīvi? Sēlija saņēma mantojumā jerba-mate plantāciju Misionesas provincē. Un mēs apmetāmies tur — gribējām to pārvērst par pa-raugsaimniecību. Jerba-male cenas tolaik

turējās augstas, ne velti to dēvēja par «zaļo zeltu». Es nopirku vismodernākās mašīnas, mēģināju atvieglot sezonas strādnieku — šīs tējas vācēju darbu.

Argentīnieši ir lieli jerba-male cienītāji, viņi to dzer tādos pašos vairumos kā citas tautas tēju vai kafiju. Liels matē cienītājs bija arī mans dēls. Mūsu dzejnieks Fer-nans Silva Valdess par šo patīkamo un veselīgo dzērienu saka:

Tevī ir svilinošs asums,
Vīrieša elkoņa spēks,
Rūgtenais matē.
Tu vienmēr un visur ar mani,
Vai jautri vai skumji ir man ...

Es pielieku tevi pie lūpām, tad atkāpjas bēdas no sirds Un nelaimes izplēn, bet prieks nāk sērst Un mājās vairs nedienu nav.[3]

Male sniedz ļaudīm prieku, baudu. Bet tiem, kas audzēja šo kultūru, matē sagādāja bezgalīgas ciešanas.

Jerba-mate plantācijas strādnieki atradās nožēlojamu katordznieku stāvoklī, plantācijas saimnieks bija noteicējs par viņu dzīvību un nāvi, viņš varēja tos nesodīti piekaut un pat nogalināt. Viņi strādāja pat ne par grašiem, bet par taloniem — «vāle», pret kuriem viņi apmaiņā saimnieka bodītē saņēma otrās šķiras produktus un visādus sīkumus, turklāt jebkuru draņķi par trīskāršu cenu. Turklāt vēl tika indēti ar alkoholu, kas bodītē atradās neierobežotā daudzumā. Jebkuru organizētu strādnieku pretošanos plantatori un policija nežēlīgi apspieda.

Es vispirms atcēlu talonus un sāku izmaksāt strādniekiem algu naudā. Es arī aizliedzu plantācijā pārdot alkoholiskos dzērienus. Un tūlīt iemantoju ienaidniekus — apkārtējos plantatorus. Sākumā viņi uzskatīja mani par jukušu, bet, pārliecinājušies, ka esmu pie pilna prāta, sāka saukt par komunistu. Pēc savām politiskajām simpātijām es tolaik biju radikālis, partijas «Pilsoņu radikālā

‘ Dzejas vārsmas atdzejojis I. Bērsons.

savienība» piekritējs. Tā bija demokrātiska partija, un tās vadītājs prezidents Ipolito Irigoijens, kas tajā laikā atradās pie varas, paveica daudz derīga savas valsts labā; viņš bija par neatkarīgu ārējo politiku, ievēroja konstitūciju. Plantatori draudēja izrēķināties ar mani. Tolaik Misionesā valdīja pilnīga patvaļa. Vietējās varas iestādes un policija atradās plantatoru rokās. Es neesmu no bailīgajiem, bet riskēt ar Sēliju man nebija tiesību. Nolēmu pārcelties uz Rosario — otru lielāko pilsētu Argentīnā — un atvērt tur Paragvajas tējas pārstrādāšanas fabriku. Šeit 1928. gada 14. jūnijā, mēnesi pirms noteiktā laika, piedzima Ce, kuram man par godu Sēlija deva vārdu Ernesto. Mājās mēs viņu saucām par Tete.

Mani plāni atvērt Rosario fabriku tomēr nevainagojās ar

panākumiem. Tieši tad izcēlās pasaules ekonomiskā krīze. Argentīnas ekonomika, kas bija atkarīga no Ņujorkas un Londonas, arī stipri cieta krīzes laikā. Sašaurinājās ārējā tirdzniecība, mūsu izejvielu cenas pasaules tirgū katastrofāli pazeminājās, daudzas firmas bankrotēja, iestājās bezdarbs. Es nevarēju saņemt kredītus, uz kuriem biju cerējis. Vajadzēja atteikties no plāniem kļūt par fabrikantu un atgriezties Misionesas plantācijā.

1930. gada 2. maijā — es ļoti labi atceros šo dienu — mēs devāmies kopā ar Sēliju un Tete uz peldbaseinu peldēties. Sēlija bija laba peldētāja un dievināja šo sportu. Diena pagadījās vēsa, pūta ass, auksts vējš. Tete pēkšņi sāka klepot, viņam trūka elpas. Mēs nekavējoties aiznesām zēnu pie ārsta, kas konstatēja astmu. Varbūt viņš apaukstējās, varbūt viņam bija iedzimta sliecība uz šo slimību, ar ko bērnībā slimoja arī Sēlija.

Toreiz ārsti bija bezspēcīgi astmas priekšā. Tagad viņi apgalvo, ka astma ir alerģiska slimība. Bet tajos laikos viņi nezināja pat to. Vienigais padoms, ko viņi varēja mums sniegt, bija — mainīt klimatu. Mēs izraudzījāmies Kordovu, «visveselīgāko» mūsu provinci, kas atradās kalnainā apvidū. Tās tīrais, dzidrais gaiss, kas bija piesātināts ar skujkoku mežu aromātu, tika uzskatīts par dziedniecisku. Bez nožēlas mēs pārdevām savu plantāciju un nopirkām māju — «Villu Nidiju» — miestiņā Altagra-sija, kas atradās Kordovas pilsētas tuvumā, divtūkstoš metru virs jūras līmeņa. Es sāku strādāt par būvdarbu vadītāju namu celtniecībā, Sēlija uzraudzīja slimo Tete.

Kopš tās liktenīgās 1930. gada 2. maija dienas viņam gandrīz katru dienu, pareizāk — katru nakti, atkārtojās astmas lēkmes. Es gulēju līdzās viņa gultiņai un, kad Tele sāka mocīt elpas trūkums, ņēmu viņu uz rokām, šūpoj'u un mierināju, kamēr lēkme pārgāja un spēkus zaudējušais puisēns aizmiga. Bieži vien tas notika tikai rīta pusē.

Pēc Tete mums piedzima vēl četri bērni — Sēlija (nosaukta par godu manai sievai), Roberto (par godu manam tēvam), Anna Marija (par godu manai mātei), Huans Martins (par godu manam sievastēvam). Viņiem visiem, tāpat kā Tete, ir augstākā izglītība. Meitas izmācījās par arhitektēm, Roberto — par advokātu, Huans Martins — par projektētāju. Viņi auga normāli un īpašas rūpes mums nesagādāja.

Pavisam citādi bija ar Tete. Viņš nevarēja pat skolā iestāties. Divus gadus māte nodarbojās ar viņu mājās. Tiesa, lasīt Tete sāka četru gadu vecumā un kopš tā laika aizrautīgi lasīja visu savu mūžu. Man stāstīja, ka pat Bolīvijas cīņu laikā, kad viņu vajāja pretinieks un mocīja astma, — ka pat toreiz viņš pamanījies atrast kādu brīdi lasīšanai.

Ko viņš lasīja? Kā lai to pasaka? Visu. Mēs paši, es un Sēlija,

ārkārtīgi mīlējām grāmatas, mums bija liela bibliotēka, vairāki tūkstoši grāmatu — tās bija mūsu mājas lielākais greznums, mūsu galvenais kapitāls. Tur bija gan klasika — no spāņu līdz krievu autoru darbiem, gan vēstures, filozoijas, psiholoģijas un mākslas grāmatas. Bija Marksa, Engelsa, Ļeņina darbi. Arī Kro-potkina un Bakuņina darbi. Argentīnas rakstniekus pārstāvēja Hosē Ernandess, Sarmjento un citi. Da|a grāmatu bija franču valodā. Sēlija prata franču valodu, Viņa mācīja šo valodu Tete.

Protams, Če, tāpat kā ikvienam no mums, bija savi iemīļotie autori. Bērnībā tie bija Salgari, 2ils Verns, Dimā, Igo, Džeks Londons. Vēlāk viņu aizrāva Servantess, Anatols Franss. Viņš lasīja Tolstoju, Dostojevski, Gorkiju. Protams, Tete izlasīja arī visus tolaik modē nākušos La-tīņamerikas sociālos romānus — peruāņa Siro Alegrijas, ekvadorieša Horhes Ikasi, kolumbieša Hosē Eustasio Ri-veras, —- tajos bija aprakstīta indiāņu smagā dzīve un strādnieku verga darbs muižās un plantācijās.

Če no bērnu dienām iemīlēja dzeju, viņš aizrautīgi lasīja Bodlēru, Verlēnu, Garsiju Lorku, Antonio Mačado, viņam bija tuva Pablo Nerudas dzeja. Daudzas vārsmas viņš zināja no galvas un ari pats sacerēja dzejoļus... Bet par dzejnieku mans dēls sevi, protams, neuzskatīja. Viņš reiz nosauca sevi par revolucionāru, kurš tā arī nekad nekļuva dzejnieks. Vēstulē spāņu dzejniekam republikānim Leonam Felipem, kura dzejoļu grāmata «Briedis» allaž atradās viņa gultas galvgalī, Ernesto dēvēja sevi par «neizdevušos dzejnieku». Kubiešu dzejnieks Roberto Fernandess Retamars stāsta, ka neilgi pirms tam, kad Ernesto uz visiem laikiem atstāja Kubu, viņš aizņēmies no Roberto spāņu dzejas antoloģiju, no kuras izrakstījis Nerudas dzejoli «Paliec sveiks!».

Mans dēls nešķīrās no dzejas līdz pat nāvei. Kā zināms, viņa mugursomā blakus slavenajai «Bolīvijas dienasgrāmatai» atrada burtnīcu ar viņa mīļākajiem dzejoļiem. Uz Ernesto tādējādi var attiecināt mūsu varoņa Martina Fjerro vārdus:

Ar dziesmu vienmēr kopā es,
Ar to es dzīvoju un beigšos, —
Ar viņu manu šķirstu nest,
Ar viņu radītāju satikt steigšos.[4]

Ernesto aizrāvās arī ar gleznieciību, labi zināja tās vēsturi un pats visai veiksmīgi gleznoja ar akvareļkrāsām.

— Man stāstīja, — es pārtraucu donu Ernesto, — ka Ue nav patikusi modernā gleznieciība. Reiz, apmeklējot modernistu izstādi kādā no Eiropas valstīm, viņš žurnālistiem teicis: «Atvainojiet, bet par moderno gleznieciību es neko nevaru sacīt, jo gluži vienkārši nesaprotu to. Iespējams, ka tai ir sava jēga, bet mans prāts to nespēj aptvert.»

— Manam dēlam visvairāk patika impresionisti. Viņu aizrāva ari

šahs. Jau pēc Kubas revolūcijas uzvaras viņš piedalījās turnīros un sacensībās. Kad Ernesto zvanīja uz mājām un sievai sacīja: «Aizeju uz tikšanos,» — viņa zināja, ka Če iet izspēlēt ar draugiem kādu šaha partiju.

Turpretī mūzikā viņš nepavisam neorientējās. Viņam nebija muzikālās dzirdes. Če nevarēja atšķirt tango no valša. Neprata dejot, kas argentīnietim nemaz nav raksturīgi. Katrs no mums taču uzskata sevi par lielisku dejotāju, pat ja nav tāds.

— Man stāstīja, don Ernesto, ka Če, kad viņš bijis rūpniecības ministrs un viņu lūguši pateikt savas domas par jauno skaņuplašu kvalitāti, atbildējis: «Es nevaru izteikt par mūziku nekādas domas, jo mans analfabētisms šajā ziņā ir simtprocentīgs.»

— Tas pēc viņa izskatās. Če nekad nekautrējās atzīt savus trūkumus. Viņam patika izsmiet citu vainas, bet viņš nesaudzēja arī pats sevi. Če bija paškritisks, es pat sacītu — nežēlīgs pret sevi. Daži te saskatīja oriģinalitāti, ekscentriskumu un ārišķīgumu. Cēlonis īstenībā bija daudz nopietnāks un dziļāks, tas slēpās viņa ārkārtīgi lielajā patiesīgumā, viņa nesamierināmībā ar meliem, ar liekām ceremonijām un buržuāzisko morāli, bet patiesums allaž ir mulsinājis mietpilsoni un radījis viņā izbrīnu. To, kas nav viņam līdzīgs, šis mietpilsonis uzskata par jukušu vai arī par viltīgu blēdi, liekuli, mistifikatoru. Daži Če biogrāfi, lai izskaidrotu viņiem neparasto Če rīcību, izdomā dažādus freidisma kompleksus, pieraksta astmai gandrīz vai izšķirošo lomu viņa rakstura un revolucionārā pasaules uzskata veidošanā. Tas viss nav nopietni ņemams.

Revolucionārus rada nevis slimības vai fiziski trūkumi, nevis dvēseles noskaņojums, bet ekspluatatoriska sociālā iekārta un cilvēka dabiska tiekšanās pēc taisnības.

Tete aizrāvās ne tikai ar tādām «gaisīgām» matērijām kā dzeja un māksla. Nepavisam ne. Viņam bija labas zināšanas arī matemātikā un citās eksaktajās zinātnēs. Mēs pat domājām, ka Če ar laiku kļūs inženieris, tomēr viņš, kā zināms, izvēlējās ārsta profesiju. Iespējams, ka iemesls tam bija viņa paša slimība vai arī neizārstējamā kaite, ar ko sirga viņa vecmāmiņa, Sēlijas māte, kuru Tete ļoti mīlēja un kura atbildēja viņam ar tādu pašu mīlestību. Viņai bija vēzis, un ar to viņa arī nomira, tāpat kā Sēlija. Šķiet, esmu aizrunājies pārāk tālu uz priekšu.

Jau ļoti agri mēs sākām apmācīt Tete un arī savus pārējos bērnus dažādos sporta veidos. Tete mīlēja sportu, vēl vairāk, viņš tam nodevās — tāpat kā visam, pie kā viņš ķērās, — pašaizliedzīgi un bez jebkādas atlaides savas slimības dēļ. Viņš it kā centās pierādīt, ka, par spīti savai nolādētajai astmai, viņš spēj darīt ne tikai visu to, ko dara pārējie viņa vienaudži, bet vēl vairāk un labāk nekā viņi. Būdams skolnieks, viņš iestājās vietējā sporta klubā «Atalaija» un spēlēja

rezerves futbolko-mandā. Tete bija teicams spēlētājs, bet kluba komandas pamatsastāvā piedalīties nevarēja, jo sacensību laikā viņam dažreiz uznāca astmas lēkmes un viņš bija spiests pamest laukumu, lai meklētu inhalatoru. Če spēlēja regbiju, šo vīrišķīgo spēli, kurā no vienas vietas jāizmanto spēka paņēmieni, nodarbojās ar jāšanas sportu, aizrāvās ar golfu un pat ar planierismu, bet galvenā viņa bērnības un jaunības gadu kaislība, bez šaubām, bija velosipēds. Uz fotogrāfijas, kuru Če reiz uzdāvināja savai līgavai Činčinai (Marijai del Karmenai Fereirai), viņš uzrakstīja: «Činčinas pielūdzējiem no Pedāļu karaļa».

— Ja nemaldos, don Ernesto, jūsu dēla vārda parādīšanās presē pirmo reizi bija saistīta tieši ar velosipēdu?

Rakņājos savās piezīmēs, atrodu sludinājumu, kas bija ievietots Argentīnas žurnālā «E1 Grāfico» 1950. gada 5. maijā, un nolasu to Če tēvam:

— «1950. gada 23. februārī. Senjori, mopēdu firmas «Mikrons» pārstāvji. Nosūtu Jums pārbaudei mopēdu «Mikrons». Ar to es veicu četrus tūkstošus kilometru garu ceļojumu pa divpadsmit Argentīnas provincēm. Mopēds visu ceļojuma laiku darbojās nevainojami, un es tajā netiku konstatējis ne mazākās kļūmes. Čeru saņemt to atpakaļ tādā pašā stāvoklī.» Paraksts: «Ernesto Gevara Serna».

— So ceļojumu Tete veica, jau būdams students. Firma «Mikrons» viņam izsniedza savas markas mopēdu reklāmas nolūkā un sedza daļu no izdevumiem, kas bija saistīti ar ceļojumu.

Viņu nekādi nevar saukt par mājās sēdētāju. Studenta gados viņš salīga par matrozi uz Argentīnas preču kuģa un kādu laiku brauca uz tā, nokļuva Trinidadā un Britu Gvajānā. Pēc tam apbrauca, pareizāk — apgāja kopā ar Granadosu pusi Dienvidamerikas.

— Vai jums tas nesagādāja raizes, ka Tete, ņemot vērā viņa slimību, ielaidās tik riskantos pasākumos?

— Protams, mēs ar Sēliju vienmēr uztraucāmies un pārmetām paši sev tādos gadījumos. Taču savas bažas mēs neizrādījām. Es radināju mūsu bērnus pie patstāvības un biju cieši pārliecināts, ka tas viņiem palīdzēs turpmākajā dzīvē. Turklāt atturēt viņus no tā saucamajām neprātībām, kas tik raksturīgas jaunībā, tik un tā nebūtu iespējams. Atceros, kā Tete un Roberto reiz pazuda ne mājām. Tete toreiz bija vienpadsmit, bet Roberto astoņus gadus vecs. Abi bija iekrituši kā akā. Mēs domājām, ka viņi apmaldījušies netālajos mežos, meklējām tur, ziņojām par viņu nozušanu policijai. Pēc dažām dienām viņus atrada astoņsimt kilometru attālumā no Kor-dovas; uz turieni viņus bija aizvedusi smagā automašīna, kuras kravas kastē zēni bija slepus ielavījušies. Taču visi mūsu uztraukumi, kas saistījās ar Tete jaunekļa gadu dēkām, bija tīrais nieks salīdzinājumā ar to, kas mūs gaidīja turpmāk. Nemiers un bažas iezagās sirdī, kad mēs lasījām viņa

vēstules, kas stāstīja par leprozorijām, kurās viņi ar Granadosu «viesojās» savā ceļojumā pa Dienvidamerikas valstīm. Reiz Tete mums pavēstīja no Peru, ka viņš un Alberto ar lepras slimnieku dāvāto plostu dodoties lejup pa Amazones straumi — tātad uz īstiem džungļiem, pašam velnam nagos —, un brīdināja: «Ja pēc mēneša nesaņemsit no manis ziņas, tas nozīmē, ka mūs vai nu aprijuši krokodili, vai notiesājuši hibaro indiāņi, bet mūsu galvas izžāvētas un pārdotas amerikāņu tūristiem. Tad meklējiet mūsu trakās galviņas Ņujorkas suvenīru bodītēs.» Mēs, protams, labi pazinām savu dēlu un zinājām, ka viņš mums raksta sev raksturīgajā «karātavu humora» garā, tāpēc ka paļaujas uz sevi un ir pārliecināts, ka viss beigsies laimīgi. Un tomēr... Nākamo vēstuli no viņa mēs taču saņēmām nevis pēc mēneša, bet pēc diviem!

Pēč tam. . . Kad viņš mums atrakstīja no Meksikas, ka iestājies Ficlela Kastro vienībā un dodas uz Kubu cīnīties ar Batistu, man, vaļsirdīgi runājot, nepietika vīrišķības izlasīt vēstuli līdz galam. Sēlija, saudzēdama manus nervus, to īsumā pārstāstīja. Un atkal divus gadus nekādu ziņu, ja neskaita Argentīnas žurnālista Horhes Rikardo Masēti stāstus. Viņš ieradās Sjerramaestrā 1958. gada aprīlī — maijā un atveda no turienes magnetofona lentē ierakstītās sarunas ar Če un Fidelu. Masēti izdeva grāmatu par šo tikšanos — «Tie, kas cīnās, un tie, kas lej asaras». Laikraksti tomēr ne vienu reizi vien rakstīja, ka Batistus karaspēks sakāvis sacelšanās cīņu dalībniekus, un katrs tāds ziņojums lika mums uztraukties par dēla likteni.

1958. gada 31. decembrī, Batistas režīma krišanas priekšvakarā, visa mūsu ģimene sanāca kopā, lai sagaidītu Jaungadu. Noskaņojums mums bija nelāgs, jo radio vēstīja par Kubas notikumiem vispretrunīgākās ziņas un par Če mēs zinājām vienīgi tik daudz, ka kaujās par Santaklāras pilsētu viņš ticis ievainots. Buenosairesā darbojās komiteja solidaritātei ar Kubas tautu, un tai bija pat radiosakari ar Fidela mītni. Taču šie sakari nebija droši, tie bieži pārtrūka. To, kas īstenībā norisinājās Kubā, mēs nezinājām.

Tajā Jaungada naktī, kad mēs visi jau bijām sapulcējušies un nevienu vairs negaidījām, ap pulksten vienpadsmitiem vakarā atskanēja klauvējieni pie durvīm. Atveram — uz sliekšņa aploksne. Kas to atnesa — nezinām līdz pat šim laikam. Aploksnē — zīmīte: «Dārgie vecīši! Pašsajūta lieliska. Iztērētas — divas, palikušas — piecas. Turpinu strādāt.. Vēstis — retu reizi, tā būs arī turpmāk. Tomēr lūdziet, lai dievs būtu argentīnietis! Cieši apskauju jūs visus. Tete.» Če vienmēr mēdza teikt, ka viņam, tāpat kā kaķim, ir septiņas dzīvības. Vārdi «iztērētas — divas, palikušas — piecas» nozīmēja, ka viņš bijis divas reizes ievainots un ka viņam vēl piecas dzīvības rezervē.

Tik negaidīts sūtījums mūs pārsteidza un iepriecināja. Bet tas

nebija vienīgais pārsteigums šajā neaizmirstamajā naktī. Nepagāja ne desmit minūtes, un mums iemeta jaunu aploksni: tajā bija atklātne ar uzzīmētu rozi un vārdi — «Priecīgus Ziemsvētkus un laimīgu Jaungadu! Tete jūtas lieliski!». Nākamajā dienā, 1959. gada 1. janvārī, pie mums iegriezās Masēti un Alberto Granadoss un pavēstīja, ka Batista aizbēdzis no Kubas. Pēc nedējas, 7. janvārī, kad nemiernieku armija jau bija atbrīvojusi Havannu, Kamilo Sjenfuegoss, gatavodams Če patīkamu pārsteigumu, atsūtīja no Havannas mums pakaļ lidmašīnu. No visiem šiem uztraukumiem es sasirgu un nolikos gultā. Uz Havannu aizlidoja Sēlija. Lidlaukā, apskaujot dēlu, viņa vairs nespēja savaldīties un apraudājās. Tas ar viņu gadījās pirmoreiz.

Pēc mēneša uz Havannu aizlidoju arī es. Če mani sagaidīja pie lidmašīnas trapa. Es viņam jautāju, vai viņš tagad nedomā nodoties medicīnai. Če atbildēja:

«Ārsta titulu es varu uzdāvināt tev piemiņai. Kas attiecas uz maniem turpmākajiem plāniem, tad es, iespējams, palikšu šeit vai arī turpināšu cīņu citās vietās...»

Par tādu vietu, kā zināms, viņam kļuva Bolīvija. Mūsu ģimene nezināja, ka viņš tur cīnās, lai gan laikrakstos par to rakstīja. 1967. gada janvāra sākumā mēs saņēmām Tete vēstuli aploksnē ar Argentīnas mārku. Vēstulē viņš uzrunāja mani, bet tā bija sūtīta uz manas māsas Beatrises — Tete mijās krustmāmiņas dzimšanas dienu. Te būs šīs vēstules teksts:

«Don Ernesto!

Caur Rosinantes pakavu saceltajiem putekļiem ar paceltu šķēpu, kas gatavs ietriekties milžos ienaidniekos, kuri vajā mani, es steidzos nosūtīt Jums šo gandrīz tele-pātisko vēstījumu, nosūtīt rituālo Jaungada sveicienu un apskaut jūs visus. Lai senjorita, Jūsu māsa, sagaida savus piecpadsmit gadus mīlošo tuvinieku vidū un mazliet atceras savu sentimentālo kavalieri tālumā, kurš gribētu jūs visus ieraudzīt ātrāk nekā pēdējo reizi. Tāda ir mana konkrētā vēlēšanās, ko es uzticēju garām lidojošai zvaigznei, kura gadījās man ceļā pēc Burvju karaļa gribas.

Uz drīzu redzēšanos!

Un ja es Tevi vairs neredzēšu ...

D. Tavs dēls.»

Divas pēdējās rindas bija itāliešu valodā. Vēstule uzrakstīta ar humoru apdvesta dramatisma un «konspirācijas» manierē, kas tik raksturīga Če: Beatrisei palika nevis 15, bet gan 80 gadu. Spriežot pēc visa, šī vēstule bija nosūtīta ar Taņas starpniecību, jo viņa uzturēja sakarus starp Če vienību un ārējo pasauli.

Tā bija pēdējā vēsts no mana dēla .. .

— Kā Če mācījās, vai viņš bija labs skolnieks?

— Viņš bija apdāvināts, talantīgs zēns, bet teicamnieks gan ne. Es

jau sacīju, ka pirmos divus gadus viņš mācījās mājās. Pēc tam sāka apmeklēt vidusskolu Aitagrasijā, bet veselības dēļ bija spiests skološanos laiku pa laikam pārtraukt. 1941. gadā, kad viņam palika trīspadsmit gadu, viņš iestājās Deanfunesa (bija tāds garīdznieks, neatkarības kustības dalībnieks) Valsts koledžā Kordovā, uz kurieni viņu katru dienu ar veco automašīnu vadāja Sēlija. Pēc četriem gadiem, 1945. gadā, Tete beidza koledžu. Tajā pašā gadā mēs pārcēlāmies uz Buenosairesu, kur Tete iestājās vietējās universitātes medicīnas fakultātē.

— Es droši vien esmu jūs nogurdinājis ar saviem jautājumiem, don Ernesto, bet palicis vēl viens svarīgs jautājums, kas mani interesē. Kā, kādu notikumu, faktoru, parādību ietekmē veidojās jaunā Če politiskie uzskati? Vai viņš studenta gados piedalījās politiskās kustībās, un kādas bija viņa domas par tām?

— Šādus jautājumus man ne vienu reizi vien uzdevuši daudzi žurnālisti, par šo tēmu pļāpīgi skribenti sarakstījuši milzumu visādu blēņu, starp citu, tāpat kā par visu, kas saistās ar Če. Kas attiecas uz viņa politiskajiem uzskatiem, viņa simpātijām un antipātijām šajā periodā, kad viņš dzīvoja tēva mājās, tad par to es varu sacīt sekojošo. Mēs ar Sēliju iekšējās politikas jautājumos bijām noteiktā opozīcijā pret oligarhiskajām un militārajām valdībām, kas nomainīja cita citu, sākot ar 1930. gadu, kad tika gāzts prezidents Ipolito Irigoijens un pie varas nāca pirmais Argentīnas «gorilla» — ģenerālis Uri-buru, kas solījās glābt valsti no komunisma. Uriburu nomainīja ģenerālis Husto, pēc kura neilgu laiku valstī valdīja divi oligarhi — Ortiss, kas ieturēja proanglisku kursu, un Kastiljo, kura simpātijas bija vācu pusē. Pēdējo 1941. gadā gāza triumvirāts, kas sastāvēja no «gorillām» ģenerāļu mundieros — Rausona, Farela un Ra-miresa. Nākamā maiņa bija pulkvedis Perons kopā ar savu sieviņu Evitu Peronu. 1956. gadā Peronu aizvāca ģenerāļu un admirāļu hunta ar Lonardi un Aramburu priekšgalā. Par turpmākajiem notikumiem es nestāstīšu, jo Tete jau 1953. gadā aizbrauca no Argentīnas un, kā pēc tam izrādījās, aizbrauca uz visiem laikiem.

Dzīvi Argentīnā līdztekus iekšpolitiskajiem notikumiem ietekmē arī ievērojamākie ārpolitiskie notikumi. Iemesli tam ir dažādi. Pirmkārt, mūsu ekonomika ir cieši saistīta ar Londonas Sitiju un Ņujorkas Volstrītu, tāpēc viss, kas notiek šajās valstīs, mūs interesē un satrauc. Otrkārt, ievērojama Argentīnas iedzīvotāju daļa — emigranti un emigrantu bērni — galvenokārt ir izceļotāji no Itālijas un Spānijas. Mums ir liela vācu kolonija, daudz ebreju, poļu, sīriešu, angļu. Dabiski, visi šie nacionālie grupējumi dedzīgi, dzīvi atsaucas uz notikumiem, kuri norisinās valstīs, kas kādreiz bijušas viņu vai viņu vecāku dzimtene. Treškārt, mūsu inteliģence, it īpaši radošā, vienmēr tiekusies uz Franciju. Parīze allaž bijusi mūsu intelektuāļu, rakstnieku,

mākslinieku Meka. Tāpēc Francijas liktenis mums nekad nav bijis vienaldzīgs.

Notikumi Padomju Savienībā arī mūs visus interesēja.

Mums ir sava — Argentīnas Komunistiskā partija, kuru varas iestādes nežēlīgi vajā, bet kura tomēr aktīvi darbojas. Vispār sociālisma idejas ir diezgan plaši izplatītas Argentīnā. Sociālistiskā strādnieku partija mūsu zemē radās jau pagājušā gadsimta beigās, un tās dibinātājs Huans B. Husto pirmais pārtulkoja spāņu valodā Kārļa Marksa «Kapitālu». Argentīnā izdeva un ari patlaban tiek izdots daudz grāmatu par sociālismu un marksismu. Daudzas no tām bija manā bibliotēkā. Tomēr par komunismu un Padomju Savienību rakstīja un runāja ne tikai draugi, bet ari ienaidnieki, protams, no diametrāli pretējām pozīcijām, izgāžot veselas melu straumes, liekot lietā visāda veida izdomājumus. Toreiz viņiem to darīt palīdzēja Hitlers, Franko un Musolīni, tagad, kā jums zināms, šo netīro darbu veic jenkiji. Tā visa rezultātā Argentīnas avīzes plaši apgaismoja ārzemju notikumus, es pat sacītu — plašāk nekā notikumus mūsu pašu zemē. Tas viss deva iespēju Tete būt lietas kursā par pasaules politikas svarīgākajiem notikumiem.

Savus bērnus es centos audzināt vispusīgi. Mūsu mājas durvis bija vienmēr atvērtas viņu vienaudžiem, kuru vidū bija gan Kordovas bagāto ģimeņu bērni, gan strādnieku bērni, gan ari komunistu bērni. Tete, piemēram, draudzējās ar Negritu, kuras tēvs dzejnieks Kaetano Kor-doba Iturburu, Sēlijas māsasvīrs, tolaik bija komunistisko ideju piekritējs.

— Don Ernesto! Es cīnījos Spānijā internacionālo brigāžu rindās. 1937. gada sākumā Madridē mans draugs dzejnieks Rafaels Alberti mani iepazīstināja ar Kordobu Iturburu, kurš ari bija atbraucis palīgā republikāniskajai Spānijai.

— Pasaule patiešām ir šaura. Jūs īstā reizē pieminējāt Spāniju. Spāņu pilsoņu karš plaši atbalsojās Argentīnā. Tika nodibināta Komiteja palīdzības sniegšanai republikāniskajai Spānijai, un šo komiteju mēs abi ar Sēliju visādi atbalstījām. Mani bērni stāvēja un krita par republikāņiem. Mēs bijām republikāniskās Spānijas valdības premjerministra Negrina vietnieka doktora Huana Gon-salesa Agiljara kaimiņi un ļoti tuvi draugi. Pēc republikas sagrāves viņš bija emigrējis uz Argentīnu un apmeties Altagrasijā. Mani bērni draudzējās ar Gonsalesa bērniem, mācījās ar viņiem vienā skolā un pēc tam vienā un tajā pašā koledžā Kordovā, uz kurieni viņus automašīnā kopā ar Tete katru dienu veda Sēlija. Tete draudzējās ari ar savu vienaudzi spāņu jaunieti Fernando Baralju, kura tēvs, republikānis, bija kritis kaujās ar fašistiem. Jāpiemin vēl ievērojamais republikāņu ģenerālis Hurado, kas kādu laiku viesojās pie Gonsalesiem. Hurado bija biežs ciemiņš mūsu mājās, viņš stāstīja par pilsoņu kara peripetijām, par Franko

piekritēju un viņu sabiedroto — itāliešu un vāciešu zvērībām. Tas viss attiecīgi ietekmēja Tete un viņa turpmākos politiskos uzskatus.

Tad sākās otrais pasaules karš, un, protams, visa mūsu ģimene un mūsu draugi dedzīgi juta līdzi sabiedrotajiem, Krievijai, no visas sirds vēlējās «ass» valstu sagrāvi, priecājās par Sarkanās Armijas uzvarām. Milzīgu iespaidu uz mums atstāja Staļingradas kauja, kurā vācu vērmahts cieta iznīcinošu sakāvi. Perons, kas tolaik bija pie varas Argentīnā, simpatizēja Hitleram un Musolīni un, par spīti sabiedroto spiedienam, uzturēja ar «ass» valstīm diplomātiskās attiecības. Argentīnu pārplūdināja «ass» aģenti un spiegi, kuru rīcībā bija slepenas radiostacijas. Varas iestādes ne vien nelika šķēršļus un nedarīja galu viņu graujošajai darbībai, bet visādi to slēpa un atbalstīja. Turpretī mēs, sabiedroto draugi, palīdzējām atklāt un atmaskot fašistiskos aģentus. Šādās operācijās piedalījos arī es. Tete zināja to un bieži lūdza mani, lai ņemu viņu līdzi par palīgu.

Mēs ar Sēliju bijām Perona aktīvāko pretinieku skaitā. Sēliju pat arestēja, kad viņa kādas demonstrācijas laikā Kordovā sāka skaļi sunīt. Peronu un saukt pret viņu vērstus lozungus. 1962. gadā viņu atkal aizturēja policija par piedalīšanos pret valdību organizētā demonstrācijā. Gadu vēlāk, atgriežoties no Kubas, viņa tika arestēta un ieslodzīta uz dažām nedēļām cietumā.

Perona kundzības laikā Argentīnā pastāvēja liels skaits pagrīdes kaujiniecisko organizāciju, kas vērsās pret diktatoru. Vienā no šādām organizācijām, kas darbojās Kor-dovas teritorijā, piedalījos arī es. Mūsu mājās izgatavoja bumbas, kas tika izmantotas, lai aizsargātos no policistiem pret Peronu organizēto demonstrāciju laikā. Tas viss notika Tete acu priekšā, kurš reiz man sacīja: «Tēt! Vai, nu tu atļausi palīdzēt tev, vai arī es sākšu darboties patstāvīgi, iestāšos citā kaujas grupā.» Bija jāatļauj, lai varētu kontrolēt viņa darbību un tādējādi nodrošinātu pret iekrišanu un polici jas represijām.

Tete tajos gados bija demokrāts un antifašists, par to nav šaubu, un nevar teikt, ka viņš pilnīgi nepiedalītos tā laika politiskajās cīņās; viņš stāvēja it kā nomaļus. Šķita, Tete taupa savus spēkus nākamām — nopietnām un izšķirošām — kaujām.

Saprotams, ka es, ņemot vērā dēla slimību, nemudināju viņu uz aktīvāku politisko darbību, bet arī neko nedarīju, lai aizkavētu viņu piedalīties tajā. Visu, ko Tete jau toreiz darīja, viņš darīja patstāvīgi, pats viņš arī izlēma, kā rīkoties katrā atsevišķā gadījumā.

Es atkal šķirstu savas piezīmes un atrodu Če vēstules kopiju. Vēstule rakstīta Fernando Baraljam 1959. gadā, drīz pēc Batistas gāšanas. Nolasu šo vēstuli donam Er-nesto:

— «Dārgais Fernando! Zinu, ka Tu šaubījies par manu personu — vai tas esmu es vai ne —, kaut gan īstenībā es vairs neesmu tāds, kādu Tu mani pazini. Daudz ūdeņu aiztecējis kopš tā laika, un no agrākā

astmatiķa un individuālista pāri palikusi tikai astma. Man stāstīja, ka Tu esi apprecējies, es arī. Man ir divi bērni, tomēr joprojām esmu piedzīvojumu meklētājs, kaut gan tagad maniem piedzīvojumiem ir pareizs mērķis. Nodod sveicienu savai ģimenei no aizgājušā laikmeta relikta un krīti brālīgajos Ce apskāvienos, jo tāds ir mans jaunais vārds.»

Tātad individuālists un piedzīvojumu meklētājs — vai Če sevi uzskatīja par tādu jaunībā?

— Jā, tas tiesa, — piekrīt dons Ernesto.

Jau krietni pāri pusnaktij. Lietusgāze norimusi. Mēs atvadāmies no dona Ernesto, no cilvēka, kurš ir tikpat patiess, taisnprātīgs un pievilcīgs, kāds bija viņa dēls Če.

RAKSTURA AUDZINASANA

Apstākļu spiests un droši vien sava rakstura dēļ es uzsāku ceļojumu pa Amerikas kontinentu un labi iepazinu to ...

Ernesto Če Gevora

Alberto Granadosa sieva Hulija ienes mums turpat vai desmito krūzīti ar aromātisko dzērienu «tinto». Mums jāpavada nomodā vēl pāris stundu. Alberto ir apsolījis

man pastāstīt par to, kā sākās viņa draudzība ar Če, un par abu kopējo ceļojumu pa Latīņamerikas valstīm.

Alberto jau ir aprakstījis to savās atmiņās par Če, kas publicētas Kubas presē. Taču viena lieta — izlasīt, pavisam kas cits — dzirdēt to visu no paša Alberto Gra-nadosa.

Tikai nedaudzi Tete skolas un universitātes biedri varēja lepoties ar viņa ciešu draudzību. Če ļoti atšķirās no saviem vienaudžiem. Viņš nepievērsa nekādu uzmanību savai ārienei: staigāja saņurcītā blūzē, milzīgos, nomīdītos zābakos, sajukušiem matiem. Viņa aprindu jaunie argentīnieši tajā pašā laikā bija īsti franti, viņi dižojās spoži nospodrinātos zābakos un bagātīgi zieda matos po-rnādi.

Ernesto atšķirās no viņiem arī ar savu straujo raksturu, dzēlīgo, trāpīgo humoru. Kas tad tos saistīja pie viņa? Acīm redzot, tādas viņa dvēseles īpašības kā bruņnieciskums, gatavība vienmēr aizstāvēt biedru, viņa romantisms, fantāzija un varbūt galvenokārt viņa vīrišķība. Lai gan viņu mocīja smaga kaite, viņš ne vien bija tāds pats «kā visi», bet vēl pārspēja citus rotaļās, jautrībā un jauniešu izpriecās. Tajā pašā laikā pastāvēja kāda neredzama barjera, kas viņu šķīra no draugiem, un ne jau katram bija lemts šo barjeru pārkāpt. Kāpēc? Vai ne tāpēc, ka aiz šīs barjeras slēpās poētiska dvēsele (atcerēsimies, ka visu mūžu viņam līdzi nāca aizraušanās ar poēziju), viegli ievainojama bērna sirds, turklāt vēl tāda bērna, kas cieš no nedziedināmas slimības? Izņēmums bija vienīgi Činčina, Če jaunības mīlestība, un Alberto Granadoss.

Un abi šie izņēmumi Če dzīvē bija likumsakarīgi, jo viņam līdzīgi jaunieši ļauj pārkāpt barjeru, kas viņus aizsargā, vai nu mīļotajai meitenei, kura bieži atšķiras no viņiem gan pēc rakstura, gan jūtu pasaules, vai arī draugam, pilnīgam pretstatam it visā, un tajā pašā laikā nemēģina ielauzties viņu dvēselē, laupīt viņu gara dzīves neatkarību, nepretendē uz garīgā mentora vai, kā tas bieži notiek, uz tirāna lomu un neprasa apmaiņā pret draudzību aklu pakļaušanos un pilnīgu uzticību. Šis ir tieši tas gadijums, kad saprotas pilnīgi pretstati.

Pats Če par savām jūtām pret Činčinu ir runājis ļoti maz, bet no viņas māsas atmiņām un citu cilvēku stāstītā izriet, ka Če mīlējis Činčinu un gatavojies precēties ar 30 viņu. Cinčinas tēvs bija viens no

bagātākajiem Kordovas muižniekiem, un viņa meita tātad pārstāvēja — kā mēdz teikt Argentīnā — augstāko «govju aristokrātiju». Viņai piemita viss, kā trūka jaunajam Tete, — apskaužama veselība, žilbinošs daiļums, aristokrātes grācija un elegance, milzīga bagātība. Pēc viņas rokas un sirds tīkoja Kordovas «labāko» ģimeņu atvases.

Bet Če ieradās Činčinas mājās rīkotajos viesu vakaros kā parasti — izspūris, novalkātā blūzē un noplīsušos zābakos, nostādīdams neērtā stāvoklī vietējos snobus ne vien ar savu ārējo izskatu, bet arī ar dzēlīgajām piezīmēm, kuras Če adresēja viņiem un viņu politiskajiem dievekļiem.

Uz ko tad cerēja Če? Uz Činčinas mīlestību. Viņš aicināja Činčinu pamest tēva mājas, atteikties no savas bagātības un braukt viņam līdzi uz ārzemēm (tas bija pēc viņa atgriešanās no pirmā brauciena pa Dienvidameriku), uz Venecuēlu, kur bija nolēmis strādāt, leprozorijā un kopā ar savu draugu Alberto Granadosu ārstēt spitālīgos, kā to pirms viņa tika darījis Alberts Sveicers, pret kura varoņdarbu Če juta dziļu cieņu.

Bet Činčina, būdama parasta meitene, mīlēja Če ar parastu mīlestību. Viņa bija ar mieru kļūt par Ernesto sievu, bet ar noteikumu, ka viņš paliks kopā ar viņu, pareizāk — pie viņas. Če donkihotiskais projekts pārcelties uz Venecuēlas džungļiem un ziedot savu dzīvi spitālīgo ārstēšanai viņai šķita aizkustinošs un cēls, bet pilnīgi nereāls. Nesamierināmā konfliktā nonāca cildenais un ikdienišķais, poēzija un dzīves proza. Tas nevarēja beigties ar kompromisu. Kā Ernesto, tā Činčina neatkāpās no savām pozīcijām. Un viņi bez naida šķirās — viņa, lai veiksmīgi apprecētos, viņš, lai uzsāktu ceļu, no kura nav atgriešanās pagātnē.

Alberto Granadoss vai Mials[5], kā viņu dēvēja draugi, bija sešus gadus vecāks par Tete. Kas gan viņus saistīja vienu pie otra? Es klausījos Alberto stāstījumu un domāju, ka viņam raksturīgā oriģinalitāte spriedumos, cenšanās izzināt neizpētīto droši vien atbilda Tete būtībai. Turklāt Alberto taču strādāja leprozorijā. Izraudzīties šādu darbu par savu aicinājumu varēja tikai cilvēks, kam piemīt augstas morālās īpašības un pilsoniska vīrišķība.

Pie tam šo samarieti pavadīja neizsīkstošs dzīvesprieks, kas viņu tuvināja Kolā Briņonam; viņš līdzinājās tam pat ārēji. Varbūt tieši šīs mana sarunu biedra īpašības visvairāk saistīja Ce?

Bet dosim vārdu pašam Alberto Granadosam:

— Mēs bijām trīs brāļi — es, Tomass Fransisko un Gregorio Patrisio. Mēs esam dzimuši Ernando miestiņā, kas atrodas Kordovas provinces dienvidos. Pats es vispirms pabeidzu universitātes farmaceitisko fakultāti. Tomēr aptiekāra karjera mani nevaldzināja. Es aizrāvos ar lepras ārstēšanas problēmu, mācījos universitātē vēl trīs gadus un kļuvu par bioķīmiķi. 1945. gadā es sāku strādāt leprozorijā,

kas atrodas simt astoņdesmit kilometru attālumā no Kordovas.

Ar Če es iepazinos jau 1941. gadā, kad viņam bija trīspadsmit gadu. Toreiz viņš mācījās kopā ar manu brāli Tomasu vienā klasē Deanfunesa koledžā. Mēs kļuvām draugi, jo abi dedzīgi mīlējām grāmatas un dabu. Es bieži sāku viesoties Gevaru mājās. Tur bija lieliska bibliotēka, kuru es izmantoju gluži kā savējo. Če bija kaislīgs strīdnieks, un mēs abi aizvadījām dažu labu nakti, līdz aizsmakumam strīdoties par kādu autoru.

Es un mani brāļi visas brīvās dienas pavadījām gleznainajā Kordovas apkārtnē brīvā dabā un svaigā gaisā. Če gandrīz vienmēr mums piebiedrojās. Vecāki labprāt pva viņam to darīt. Tīrais kalnu gaiss atviegloja viņa nemitīgo cīņiņu ar astmu, bet garie pārgājieni kājām norūdīja organismu un radināja izturībai. Tiesa, ārsti tolaik uzskatīja, ka astmas slimniekiem stipra fiziskā piepūle ir bīstama, bet mēs, jaunie studenti mediķi, domājām citādi, jo bijām pārliecināti, ka sports ir labākās zāles pret šo kaiti. Če vecāki bija tādās pašās domās. Če ātri apguva visas gudrības, kas nepieciešamas, dzīvojot dabas klēpī. Viņš iemācījās uzcelt no zariem telti un veikli iekurt ugunskuru. Tas viss viņam noderēja partizāņu gaitās Sjerramaestras kalnos. Saprotams, tajos tālajos gados mums pat prātā neienāca, ka viņam kādreiz būs jāiz-manto jaunā Robinsona pieredze partizāņu cīņā.

Mēs gan zinājām, ka deviņpadsmitā gadsimta sākumā mūsu patrioti lietoja partizāņu cīņas metodes pret spāņiem. Zinājām arī par zemnieku vadoņa Pančo Viljas un Sapatas partizāņu karu Meksikas revolūcijas laikā. Par nikarag-viešu cīņu pret interventiem jenkijiem leģendārā ģenerāļa

Sandino vadībā. Mēs bijām dzirdējuši ari par partizāņu cīņu Ķīnā. Mēs apbrīnojām padomju partizāņu varoņdarbus vācu armijas aizmugurē otrajā pasaules karā. Bet neviens no mums, ieskaitot Če, toreiz neiedomājās, ka arī pie mums tas iespējams. Tas nepavisam nenozīmē, ka mēs turējāmies nomaļus no politiskās cīņas. Gluži otrādi. Visā valstī studenti ļoti aktīvi piedalījās tajā. Mēs uzskatījām sevi par antiimperiālistiem un antifašistiem, cīnījāmies pret Peronu, rīkojām streikus, demonstrācijas un kautiņus ar policiju.

Kordova ir viens no lielākajiem kultūras centriem Argentīnā. Mēs to saucam par mācīto, gudro Kordovu. Bez universitātes, kas ir viena no vecākajām Amerikā — dibināta 1613. gadā —, mūsu pilsētā ir Dabas vēstures muzejs, liels Zooloģiskais dārzs, Mākslas akadēmija. Pilsēta ir slavena arī ar savām tradīcijām, kas pauž brīvības mīlestību. Mūsu universitātes sienās 1918. gadā dzima revolucionāra studentu kustība par universitātes reformu. Kustība norisa ar antiimperiālistiskiem lozungiem un vēlāk aptvēra visas Latīņamerikas universitātes. Trīsdesmitajos gados Kordovā ar pazīstamo publicistu Deodoro Roku priekšgalā tika noorganizēta ietekmīga grupa, kas

drosmīgi vērsās pret policijas represijām un fašismu. Mūsu pilsētā aktīvi darbojās progresīvās organizācijas, piemēram, Komiteja palīdzības sniegšanai Padomju Savienībai un daudzas citas.

Es pats piedalījos studentu kustībā pret Peronu. 1943. gadā par piedalīšanos protesta demonstrācijā pret policijas iebrukumu universitātes teritorijā mani un vairākus citus studentus arestēja. Mans brālis Tomass un Ernesto atnāca uz tikšanos ar mani policijas iecirknī. Es lūdzu, lai viņi aicina koledžu audzēkņus iziet uz ielas ar prasību — nekavējoties atbrīvot arestētos studentus. Jāatzīstas, mani pārsteidza Če replika uz manu lūgumu: «Ko tu iedomājies, Mial! Iziet demonstrācijā, lai tev vienkārši iekrauj pa pakausi ar policijas nūju?! Nē, draudziņ, es iziešu protestēt tikai tad, ja man dos «bufoso» (revolveri)!»

Man atmiņā iespiedusies arī cita viņa replika, līdzīga šai pirmajai. Ceļojot pa Dienvidamerikas valstīm, mēs nokļuvām Peru, kur apmeklējām seno inku pilsētu Ma-čupikču. Izkāpelējām malu malas, bet pēc tam apmetāmies kāda senlaiku tempļa pagalmiņā, kur inku [6] priesteri — kā vēstīja nostāsts — upurējuši cilvēkus. Mēs dzērām matē un ļāvām fantāzijai vaļu. Es sacīju Če: «Zini. vecīt, paliksim šeit. Es apprecēšos ar indiānieti no dižciltīgas inku dzimtas, pasludināšu sevi par imperatoru un kļūšu Peru valdnieks, bet tevi iecelšu par premjerministru, un kopā izdarīsim sociālo revolūciju.» Če atbildēja: «Tu esi neprātīgs, Mial, revolūcija bez šāvieniem nenotiek!»

— Pastāstiet, Alberto, sīkāk par šo ceļojumu.

— Es jau sen ilgojos apmeklēt Dienvidamerikas valstis, par kurām mēs zinājām ļoti maz, kaut arī dzīvojām šajā kontinenta daļā. Mums bija vairāk zināms par dzīvi un notikumiem Spānijā, Francijā un Savienotajās Valstīs nekā par to, kas notika tepat blakus kaimiņu republikās. Mani šis brauciens interesēja ari no tīri profesionāla viedokļa: es biju nolēmis apmeklēt leprozorijas kaimiņu valstis, iepazīties ar to darbu un varbūt pat uzrakstīt grāmatu par redzēto.

Naudas tādam braucienam man, protams, nebija, toties bija «transports» — vecs motocikls, kuru es nepārtraukti remontēju, cerēdams novest šo daiktu līdz tādai kondīcijai, lai tas kustētos. Jautājums par iztiku mani sevišķi neuztrauca. Es paļāvos uz gadījuma peļņu, kā ari uz savu kolēģu — leprozoriju ārstu solidaritāti.

Pienāca diena, kad mans «zirgs» bija gatavs ceļojumam. Tajā laikā Gevaru ģimene jau dzīvoja Buenosai-resā, kur Če mācījās medicīnas fakultātē un praktizējās Alerģijas pētīšanas institūtā, kuru vadīja pazīstamais argentīniešu zinātnieks doktors Pisani. Gevaru ģimenei tolaik bija materiālas grūtības, un Ernesto piepelnījās, strādādams par bibliotekāru municipalitātes bibliotēkā. Brīvdienās Ernesto atbrauca uz Kordovu un apciemoja mani leprozorijā. Viņš interesējās par jaunajām spitālīgo ārstēšanas metodēm, palīdzēja man izdarīt

eksperimentus.

Kādā no šiem brīvlaikiem •— tas bija 1951. gada septembri — es, paklausot sava brāļa Tomasa padomam, uzaicināju viņu par savu ceļabiedru paredzamajā ceļojumā.

Ernesto kopš bērnu dienām sapņoja par ceļojumiem. Viņš kaismi vēlējās iepazīt, izpētīt apkārtējo pasauli, turklāt ne tik daudz ar grāmatu traktātu palīdzību, cik personisko kontaktu ceļā. Viņš interesējās, kā dzīvo tautieši argentīnieši ne vien galvaspilsētā, bet arī attālajās provincēs, kā dzīvo zemnieki, kalpi, indiāņi. Un bei-

dzot — kāda ir viņa dzimtene. Če gribēja redzēt pats savām acīm tās bezgalīgās stepes.— pampas un kalnus, tās karstos ziemeļu rajonus, kur plešas kokvilnas un Pa-ragvajas tējas — matē plantācijas. Un, kad viņš to visu redzēs, tad sapratīs, ka ar to ir par maz, ka jāredz ari citas Latīņamerikas zemes, jāiepazīstas ar citu kontinentu tautu dzīvi, cerībām un rūpēm. Tikai tad varēs rast pareizo atbildi uz jautājumu, kurš viņu tirdīja jo dienas jo vairāk: kas jādara, lai kontinenta tautu dzīve kļūtu labāka, lai tās nokratītu nabadzības un slimību slogu, atbrīvotos no muižniekiem, kapitālistu un ārvalstu monopolu spaidiem?

Vai gan būtu jābrīnās par to, ka Ernesto ar sajūsmu piekrita manam priekšlikumam, tikai lūdza kādu laiku pagaidīt, kamēr viņš noliks kārtējos eksāmenus. Viņš toreiz mācījās medicīnas fakultātes pēdējā kursā. Ernesto vecāki atļāva viņam doties ceļojumā ar noteikumu, ka mēs būsim projām ne ilgāk par gadu un Ernesto atgriezīsies uz galaeksāmenu laiku.

1951. gada 29. decembri, sakrāvuši savā «zirgā» visdažādākos 'saimniecības piederumus, ceļojuma telti, segas, apbruņojušies ar automātisko pistoli un fotoaparātiem, mēs devāmies ceļā. Pa ceļam iebraucām atvadīties no Cinčinas. Viņa iedeva Ernesto 15 dolārus un lūdza atvest viņai mežģīņu kleitu. Ernesto uzdāvāja viņai sunīti, kuru nosauca par Kambeku[7]. Mēs atvadījāmies arī no Ernesto vecākiem. Argentīnā nekas mums vairs nebija darāms, un mēs devāmies uz Cīli — pirmo aizrobežas valsti mūsu ceļā. Izbraukuši cauri Mendosas provincei, kur kādreiz bija dzīvojuši Če senči un kur mēs apmeklējām dažas hasiendas, vērodami, kā tiek savaldīti mežonīgie zirgi un kā dzīvo mūsu gaučo, pagriezāmies uz dienvidiem, tālāk no Andu virsotnēm, jo tās mūsu vārgajai divriteņu Rosinantei nebija pārvaramas. Mums bija krietni vien jāpamocās. Motociklam nepārtraukti kaut kas bojājās, un tas bija jālabo. Mēs savu «zirgu» vairāk stiepām uz muguras nekā braucām ar to.

Ceļojuma laikā uz naktsguļu apmetāmies vai nu klajā laukā, vai mežā atkarībā no tā, kur mēs tobrīd atradāmies. Sliktāk bija ar ēdamo. Nedaudzās monētas, kas mums bija līdzi no Argentīnas, izkusa jau pirmajās dienās, arī Činčinas 15 dolāri tika iztērēti iztikai, un pēc tam

dienišķā maize bija jāpelna ar «sviedriem vaigā». Mēs mazgājām traukus restorānos, ārstējām zemniekus, strādājām par veterināriem, krāvējiem, nesējiem, matrožiem, labojām radiouztvērējus apdzīvotajās vietās. īstas glābšanas oāzes mums bija leprozorijas, un mēs tiecāmies tajās nokļūt tāpat, kā musulmaņi Mekā, Tur mēs remdējām ne tikai fizisko, bet arī garīgo badu, jo apmainījāmies pieredzē ar vietējiem kolēģiem un uzzinājām daudz ko tādu, kas mūs interesēja un varēja noderēt. Ernesto arvien vairāk un vairāk aizrāvās ar lepras pētniecības un ārstniecības problēmām. Viņš, tāpat kā es, nebaidījās no spitālīgajiem, nejuta pret viņiem riebumu. Gluži otrādi — šo nelaimīgo, tuvinieku un sabiedrības atstumto un aizmirsto cilvēku izskats modināja viņā dziļu līdzjūtību, viņā brieda doma veltīt savu dzīvi šo ļaužu ārstēšanai.

1952. gada 18. februārī mēs ieradāmies Čīles pilsētā Temuko. Nākamajā dienā vietējā avīze «Diario Auslral» pubūcēja par mums rakstu, kuru pārpublicēja «Granma» drīz pēc Če bojā ejas 1967. gada oktobrī.

— Man ir šī raksta teksts, — es saku Alberto un, lai dotu viņam iespēju mazliet atvilkt elpu un mierīgi izdzert krūzīti karstā «tinto», kuru mums ar skumīgu, saprotošu smaidu atkal piedāvā jaukā Hulija, sāku skaļi lasīt rakstu, kas avīzē «Diario Auslral» publicēts ar virsrakstu

«Divi argentīniešu eksperti — leprologi

ar motociklu ceļo pa Dienvidameriku»:

— «Kopš vakardienas Temuko pilsētā uzturas bioķīmijas doktors senjors Alberto Granadoss un Buenosairesas universitātes Medicīnas fakultātes pēdējā kursa students senjors Ernesto Gevara Serna, kuri devušies reidā ar motociklu pa galvenajām Latīņamerikas valstīm.

Motociklisti savu ceļojumu sāka Kordovas provincē 29. decembrī. Viņi devās uz dienvidiem caur Mendosu un Saltu, iebraucot caur Peuljas robežpunktu Čīlē. Ceļotāji apmeklēja Petrobui, Osorno un Valdiviju, no kurienes vakar ar savu motociklu ieradās Temuko.

Leproloģijas speciālisti

Mācītie ciemiņi ir speciālisti leproloģijā un citās slimībās, ko izsauc spitālība. Sai ziņā viņi labi pārzina stāvokli savā dzimtenē. Tur apmēram trīs tūkstoši spitālīgo ārstējas Seritosas, Diamantesas, Heneralrodrigesas, Kor-dovas un Posadasas leprozorijās.

Viņi apmeklēja lazaretes arī Brazīlijā, valsti, kur spitālīgo procents ir visaugstākais.

Interese par Lieldienu salām

Senjoriem Granadosam un Gevaram, kas ceļo paši par saviem līdzekļiem, līdztekus nodomiem iepazīties ar sanitāro stāvokli Dienvidamerikā ir sevišķa vēlēšanās apmeklēt Čīles leprozoriju Rapanuijā. Abi ārsti nodomājuši, ierodoties Valparaiso, nodibināt

kontaktu ar Lieldienu salu Draugu biedrības vadītājiem nolūkā izpētīt, kāda iespēja ir apmeklēt šo tālo leprozoriju, kas ierīkota mūsu salā Klusajā okeānā.

Ceļojošie zinātnieki plāno pabeigt savu ekspedīciju Venecuēlā. Pabijuši vienu dienu Temuko, senjori Grana-doss un Gevara šodien no rīta turpinās savu ceļu Konsep-sioņas pilsētas virzienā.»

Alberto smejas.

— Jā, sapūsts gan pamatīgi! Brazīlijā mēs, protams, nebijām. Bet Lieldienu salās tiešām vēlējāmies nokļūt. Taču Valparaiso pilsētā, no kurienes Če senči pirms simt gadiem bija devušies uz Kaliforniju meklēt zeltu, mums pateica, ka kuģis uz Lieldienu salām būtu jāgaida pusgadu. Tāpēc mēs diemžēl bijām spiesti atteikties no idejas konkurēt ar Tūru Heijerdālu. Tiesa, Lieldienu salam bija zināma nozīme Če biogrāfijā. Bet tas jau attiecas uz viņa Bolīvijas epopeju.

No Valparaiso mēs turpinājām savu ceļu — tikai ne vairs ar motociklu. Mēs soļojām kājām, izmantojām gadījuma transportu un ielavījāmies kā «zaķi» vilcienos un uz kuģiem. Mūsu divriteņu Rosinante izlaida garu netālu no Santjāgo. Nekāda labošana to vairs nevarēja atdzīvināt, un mēs ne bez skumjām šķīrāmies no tās uz visiem laikiem. Uzrīkojām tai «kapenes» telts veidā, atvadījāmies no tās mirstīgajām atliekām un devāmies tālāk.

Kājām aizkļuvām līdz Čukikamatas vara raktuvēm, kas piederēja amerikāņu kompānijai «Braden Copper

Mining Company». Nakti mēs pārlaidām raktuvju apsardzes kazarmā.

Peru paši savām acīm redzējām, kā dzīvo kečua un aimara cilts indiāņi, kuri velk savu dzīvību bezcerīgā trūkumā, pakļauti muižnieku un varas iestāžu ekspluatācijai, truli, saindēti ar koku ', ko viņi lieto, lai mazinātu bada sajūtu. Mūs interesēja senās inku civilizācijas paliekas. Kusko, līdz kurienei mēs aizkļuvām ne jau bez piedzīvojumiem, Ernesto stundām ilgi sēdēja vietējā bibliotēkā, aizrautīgi lasīdams grāmatas par seno inku impēriju. Dažas dienas mēs pavadījām gleznainajās Maču-pikču drupās, kuru grandiozais apjoms tā pārsteidza Ernesto, ka viņš apņēmās veltīt savu dzīvi inku pagātnes pētījumiem. Es pat jokojot sāku viņu saukt par arheologu.

Če kā apskurbis deklamēja inku svētajai pilsētai veltītās, apgarotās Pablo Nerudas vārsmas:

Paceļoties zemes kāpnēs,

Ejot cauri mūžamežiem,

Nonācu pie tevis, augstā Mačupikču,

Pilsēta, kas akmeņos un mākoņos ir kļauta,

Pilsēta, kur mita tie, kam goda drānas Pauda zemes svētību un laimi.

Te kā divas paralēles Zibeņi un cilvēks mirgo.

Tu — kā šūpulis, kas iekārts viesuļnaktī,
Akmens ciltsmāte un kondorkronis,
Korallis, kas spīgo vispasaules ausmā,
Kaplis, smiltis ierakts.

Es pastāstu Mialam, ka pagājušajā gadā Peru apmeklēja rakstnieks S. Smirnovs, uz kuru Mačupikču arī atstāja neizdzēšamu iespaidu, un tā tapa apraksti par Peru. Es nolasu savam sarunu biedram spāņu valodā pārtulkoto S. Smirnova tēlojumu par šo «peruāņu brīnumu»: — «Pasaulē ir ne mazums apbrīnas cienīgu drupu, mūsu senseno priekšteču darba un mākslas pieminekļu. Kaut kur Himalajos, Pamira vai tepat Kordiljeros var atrast kalnu ainavas, kuru skaistums un pirmatnējais mežonī-gums sajūsmina ne mazāk. Bet tieši roku darinājuma un skarbās, majestātiskās dabas apvienojums pārvērš Mačupikču par vienīgo, neatkārtojamo vietu uz mūsu planētas. Ar kaut kādām neparastām un pašam negaidītām pēk-

[1] Koka — tāda paša nosaukuma krūma lapas, kas satur kokaīnu.

šņas atklāsmes jūtām jūs aptverat, ka gan pilsēta, gan milzu kāpnes ir cilvēku roku darbs, tādu pašu cilvēku kā jūs, kuri ir tik niecīgi mazi līdzās kalnu varenumam un bezdibeņu neizmērojamajam dziļumam un tomēr spējīgi uzvarēt tos. Šķiet, no šiem inku mājokļu un templu akmens kubiem, no kāpnēm, kas tiecas pretī debesīm, neredzams, nesaraujami stiprs pavediens pēkšņi būtu aizsniedzies līdz jums, lidz tagadējās paaudzes ļaudīm, kuri lido augstu virs zemes reaktīvajās lidmašīnās, traucas kosmosā, sper soļus uz Mēness, ielaužas atomkodola dzīlēs. Pavediens, kas stiepjas cauri gadsimtiem un aizved kaut kur nākamības laika tālēs. Un sajūsmas pilns lepnums par zemes dēlu, par cilvēci, par savu piederību pie tās uzliesmo jūsu dvēselē kā patiesas laimes mirklis. Par šīm jūtām vien, par šo laimīgo pašizziņas un pašapliecināšanās lepnumu vien mūsu laika cilvēkiem jābūt pateicīgiem pazudušajai un atkal atgūtajai inku pilsētai, Peru brīnumam — Mačupikču.»

Mials uzmanīgi klausās manī.

— Padomju rakstnieka iespaidi ir ļoti līdzīgi tiem iespaidiem, kurus guvām arī mēs, nokļuvuši Mačupikču. Šī mirusi pilsēta mums šķita dzīvības pilna. Pati tās esamība iedvesa mūsos ticību mūsu tautu gaišai nākotnei. Mačupikču cēlāju pēcteči agri vai vēlu nometīs gadsimtu verdzības važas. Mēs bijām par to pārliecināti un iztēlojāmies savā fantāzijā, kā indiāņu armijas jaunā Tupa-kamaru [1] vadībā, protams, ar mūsu aktīvu dalību, atmodinās beidzot seno Peru laimīgai un brīvai dzīvei...

No Mačupikču mēs devāmies tālu kalnos uz Vambo ciemu, iebraukdami leprozorijā, ko bija nodibinājis pašaizliedzīgais zinātnieks doktors Ugo Pesče, Peru Komunistiskās partijas biedrs. Viņš uzņēma mūs ļoti laipni, iepazīstināja ar savām ārstniecības metodēm un

apgādāja mūs ar ieteikuma vēstuli citam lielam spitālīgo ārstniecības centram Sanpablo pilsētas tuvumā, Peru provincē Loreto.

Nokļūt Sanpablo nemaz nebija tik vienkārši. Pukalpa ciematā, kas atrodas pie Ukajali upes, mēs iekārtojāmies uz kuģa, kurš aizveda mūs līdz Ikitosai — ostai Amazones krastos. Šajā rajonā sešdesmitajos gados savu darbību sāka viena no pirmajām peruāņu partizāņu vienī-

[1] Indiāņu vadonis, kas vadīja sacelšanos pret spāņu kundzību XVIII gadsimta otrajā pusē.

bām. Ikitosā mēs bijām spiesti kādu laiku aizkavēties, jo Ernesto, acīm redzot, stiprā gaisa mitruma un zivju ēdienu ietekmē bija pavisam sanīcis: astma viņu vārda tiešā nozīmē smacēja nost, un viņš bija spiests «atpūsties» vietējā lazaretē. Tomēr dzelžainais gribasspēks ļāva Ernesto pārvarēt ne vien šīs slimības lēkmi, bet arī tūkstošiem citu šķēršļu mūsu ceļā.

Jāatzīstas, ka ceļot kopā ar Če nemaz nebija viegli. Viņš neskopojās ar asu, pat dzēlīgu vārdu, un es viņa sabiedrībā negarlaikojos. Ceļā gadījās, ka mēs sastrīdējāmies un apveltījām viens otru ar skarbiem vārdiem sīkumu dēļ. Taču viņš, starp citu, tāpat kā es, ļaunu prātu ilgi neturēja, dusmas mums ātri pārgāja, un līdz nākamajam «konfliktam» mēs ceļojām mierā un saticībā. Bet vispār Ernesto bija ideāls ceļabiedrs. Lai gan viņu mocīja slimība, viņš brālīgi dalījās ar mani visās ceļojuma nedienās un neatļāvās sev nekādus atvieglojumus vai atlaides uz slimības rēķina. Grūtībās Če izrādīja apskaužamu neatlaidību un, ja ķērās pie kāda darba, tad katrā ziņā padarīja to līdz galam.

Ikitosas hospitālī viņu ātri dabūja uz kājām, un drīz mēs varējām atjaunot savu ceļojumu pa Amazoni uz Sanpablo.

Sanpablo leprozorijas ārsti mūs sirsnīgi uzņēma, nodeva mūsu rīcībā laboratoriju, aicināja piedalīties slimo ārstēšanā. Mēs mēģinājām izmantot ārstniecībā psihoterapiju un centāmies kaut ko darīt, lai izklaidētu slimos. Noorganizējām no viņiem futbolkomandu, rīkojām sporta sacensības, devāmies kopā ar viņiem medīt pērtiķus, risinājām sarunas par visdažādākajām tēmām. Mūsu uzmanība un biedriskā attieksme pret šiem nelaimīgajiem krasi uzlaboja viņu noskaņojumu, vairoja dzīvesprieku. Slimie pieķērās mums no visas sirds. Gribēdami mums kaut kā pateikties, viņi uztaisīja kaut ko līdzīgu «Kon-Tiki» plostam, lai mēs ar to varētu aizkļūt līdz sava ceļojuma nākamajam punktam — Letisijai, Kolumbijas ostai, kas arī atradās Amazones krastā.

Mūsu aizbraukšanas priekšvakarā Sanpablo no mums atvadīties ieradās spitālīgo delegācija — vīrieši, sievietes, bērni. Viņi piebrauca ar kuģīti piestātnē, kur stāvēja plosts, kas mums par godu bija nosaukts par «Mambo-Tango». Tango, kā jūs zināt, ir argentīniešu nacionālā deja, bet mambo — peruāņu. Šim eksotiskajam nosauku-

inam bija jāsimbolizē argentīniešu un peruāņu draudzība. I.ija lietus, bet pavadītāju entuziasmu tas nemazināja. Sākumā viņi dziedāja dziesmas mums par godu, pēc tam Iris spitālīgie teica atvadu runas. Viņi nerunāja visai gludi, toties sirsnīgi gan. Pēc tam atvadu vārdus sacīju es, jutos satraukts, jo man, tāpat kā Ernesto, bija žēl pamest šos vienkāršos un jaukos cilvēkus, ar kuriem mēs bijām cieši sadraudzējušies savas neilgās uzturēšanās laikā Sanpablo.

Nākamajā dienā, 1952. gada 21. jūnijā, salikuši savu vienkāršo iedzīvi uz «Mambo-Tango», mēs peldējām lejup pa varenās Amazones straumi uz Letisiju. Straume mūs nesa uz priekšu. Ernesto daudz fotografēja un, sekodams manam paraugam, rakstīja dienasgrāmatu. Tīksminādamies par krāšņo, mežonīgo tropu dabu, mēs, sev par kaunu, «nogulējām» Letisiju un attapāmies vienīgi tad, kad mūsu «Mambo-Tango» piestāja pie lielas salas, kura, kā izrādījās, atradās jau Brazīlijas teritorijā. Peldēt atpakaļ ar plostu — pretī straumei — bezcerīgs mēģinājums. Bija jāapmaina «Mambo-Tango» pret laivu un vēl piedevām jāatdod par to visi savi trūcīgie ietaupījumi.

Rezultātā mēs ieradāmies Letisijā ne vien līdz nāvei noguruši, bet arī bez sentavo kabatā. Mūsu nereprezen-tablais izskats, dabiski, radīja policijā aizdomas, un drīz mēs nokļuvām aiz restēm. Šoreiz mūs glāba Argentīnas futbola slava. Kad policijas priekšnieks, dedzīgs «inča» (līdzjutējs), uzzināja, ka esam argentīnieši, viņš piedavaja mums brīvību apmaiņā pret mūsu piekrišanu trenēt vietējo futbola komandu, kurai bija jāpiedalās rajona čempionātā. Un, kad «mūsu» komanda uzvarēja, pateicīgie ādas bumbas fanātiķi nopirka mums biļetes braucienam lidmašīnā, kas mūs laimīgi nogādāja Kolumbijas galvaspilsētā Bogota.

Kolumbijā tajā laikā pie varas bija prezidents Laureano Gomess. Valstī valdīja violencia — vardarbība. Armija un policija karoja ar nepaklausīgajiem zemniekiem. Katru dienu tika slepkavoti varas iestādēm nepaklausīgie darbinieki. Cietumi bija pārpildīti ar politieslodzītajiem. Policija arī šeit mūs sagaidīja «viesmīlīgi» — apcietināja un iegrūda aiz restēm. Bija jāapsola varas iestādēm, ka nekavējoties atstāsim Kolumbiju. Pazīstami studenti savāca mums naudu ceļam, un mēs autobusā devāmies uz Kukutas pilsētu, kas atrodas pie Venecuēlas robežām. No

Kukutas pa starptautisko tiltu pārgājām robežu un nonācām Venecuēlas pilsētā Sankristobalā, no kurienes 1952. gada 14. jūlijā laimīgi aizkļuvām līdz Karakasai — sava ceļojuma galamērķim. Pirms mēneša Če bija kļuvis divdesmit četrus gadus vecs.

Pienāca laiks atgriezties Argentīnā. Es tomēr nolēmu izmest enkuru Venecuēlā. Par iemeslu tam bija ne vien interesantais darbs, kuru man piedāvāja Karakasas leprozorijā, bet arī tas, ka šeit es iepazinos ar Huliju. Sākām apspriesties ar Če, kā lai viņš viens tiek

līdz Buenosaire-sai. Naudas mums, kā parasti, nebija. Tomēr, tāpat kā visā mūsu ceļojuma laikā, arī šoreiz mums uzsmaidīja veiksme. Karakasā Če nejauši satika kādu attālu radinieku, šķirnes zirgu tirgotāju. Radinieks pārvadāja rikšotājus ar lidmašīnu no Buenosairesas uz Maiami (ASV), nolaižoties Karakasā. Maiami viņš iepirka smagos vezumnieku zirgus, kurus ar lidmašīnu pārveda uz Venecuēlas pilsētu Marakaibo, kur tos pārdeva. Pēc tam lidmašīna tukšā atgriezās Buenosairesā. Viņš piedāvāja Če pavadīt kārtējo sūtījumu no Karakasas uz Maiami, bet no turienes caur Marakaibo atgriezties Buenosairesā, piedāvāja pat naudu sīkiem izdevumiem. Če piekrita, un jūlija beigās mēs šķīrāmies. Viņš apsolīja, ka, nolicis eksāmenus un saņēmis ārsta diplomu, atgriezīsies Karakasā un strādās kopā ar mani leprozorijā. Taču šiem plāniem nebija lemts īstenoties. Nākamo reizi es viņu redzēju tikai pēc Kubas revolūcijas uzvaras Havannā — Kubas Nacionālās bankas prezidenta amatā savā kabinetā. Tas bija 1960. gada 18. jūnijā.

Lai pabeigtu stāstu par mūsu ceļojumu, vēl piebildīšu, ka Maiami Če aizkavējās veselu mēnesi. Nauda ātri iz-sīka, tomēr viņš paspēja nopirkt Činčinai apsolīto mežģīņu tērpu. Maiami Če dzīvoja pusbadā, pavadīdams dienas vietējā bibliotēkā.

1952. gada augustā Če atgriezās Buenosairesā un sēdās pie mācību grāmatām. Viņam bija jāizstrādā diplomdarbs par alerģijas problēmām un jānoliek krietns ducis gala-eksāmenu. Tas prasīja piecus mēnešus. Viņš steidzās atvadīties no universitātes vēl arī tāpēc, ka pēc jaunā likuma nākamajā mācību gadā viņam būtu jāliek eksāmens «hustisiālismā» — Perona sociāli politiskajā doktrīnā, bet tas viņam nepavisam nebija pa prātam.

1953. gada martā Ernesto beidzot saņēma ārsta ķirurga diplomu, kas apliecināja, ka viņš ir speciālists dermatoloģijā. Bet uzskatīt sevi par brīvu pilsoni viņš vēl nevarēja. Viņu iesauca armijā. Nevēlēdamies dienēt «gorillu» armijā, Če iesēdās ledus aukstā vannā un tādējādi izprovocēja kārtējo astmas lēkmi. Tad viņš ieradās ārstu komisijā, kas atzina viņu par karadienestam nederīgu.

Tagad viņš patiešām bija brīvs putns un varēja izvēlēties jebkuru no ceļiem, kas viņam pavērās, — sākt ārsta karjeru savā dzimtenē vai atgriezties Karakasā, kur leprozorija piedāvāja viņam ārsta vietu ar algu astoņsimt amerikāņu dolāru mēnesi. Taču, kā zināms, Če pieņēma citu lēmumu. Acīm redzot, viņam šis ceļš bija jau no dzimšanas nolemts.

— Sakiet, Alberto, — vai pēc šķiršanās ar Če Karakasā jūs ar viņu sarakstījāties?

— Jā, kamēr viņš atradās Buenosairesā, sarakstījāmies. Es biju pārliecināts, ka viņš atgriezīsies Karakasā. Pēc tām kad Tete devās savā otrajā ceļojumā pa Latīņame-riku, viņš man atsūtīja atklātni no

Gvajakilas (Ekvadorā) ar šādu saturu: «Mazais! Braucu uz Gvatemahi. Pēc tam Tev uzrakstīšu.» Tad mūsu sakari pārtrūka līdz pat Ba-tistas gāšanai, kad es aizsūtīju če uz Havannu vēstuli un drīz saņēmu no viņa atbildi. Če rakstīja, ka cerējis atbraukt uz Karakasu kopā ar Fidelu, bet saslimis un tāpēc no mūsu tikšanās toreiz bijis jāatsaķās. Es savukārt gribēju aizbraukt uz Kubu, bet dažādu iemeslu dē] mans brauciens tika atlikts. 1960. gadā pienāca jauna Če vēstule, rakstīta 13. maijā. Vēstulē viņš mūs aicināja pārcelties uz pastāvīgu dzīvi Kubā. Če griezās pie manis ar jautājumu: «Vai Tu varēji kādreiz iedomāties, ka Tev labi pazīstamais puisis, kam tā patika patērzēt un iebaudīt matē, kļūs par cilvēku, kas nepagurdams darīs visu revolūcijas labā?»

Jā, revolūcija bija pārvērtusi TeLe par dzelžainu cīnītāju un nenogurstošu darbarūķi. Par to mēs pārliecinājāmies, kad tajā pašā gadā beidzot ieradāmies Brīvības salā un satikāmies ar viņu. Tagad viņš zināja atbildes uz jautājumiem, kas viņu bija mocījuši jaunības gados. Če nebija mainījies tikai vienā ziņā: viņš bija tikpat vienkāršs un vienaldzīgs pret dzīves labumiem kā agrāk. Iemantoto slavu un popularitāti če uztvēra ar humoru. Būdams viens no revolūcijas vadoņiem, būdams ministrs, viņš turpināja savu parasto spartieša dzīves veidu, bieži vien apzināti neatļaudamies sev pat minimālas ērtības. No visām cilvēciskajām vājībām viņam laikam gan piemita tikai trīs: tabaka, grāmatas un šahs.

Če ne reizi vien sacīja, ka revolucionāram valsts darbiniekam jādzīvo kā mūkam. Tas ari saprotams, jo mūsu valstis lielākā daļa ierēdņu, it sevišķi tie, kas saņem lielu algu, rauš savu bagātību, apzog valsts kasi, nodarbojas ar kukuļņemšanu, dzīvo greznās villās, plītē un nododas izvirtībai.

Pārcēlušies 1960. gadā uz Kubu, mēs pēc Če padoma apmetāmies uz dzīvi Santjāgo, un es sāku pasniegt stundas vietējās universitātes medicīnas fakultātē. Če mums sacīja: «Dzīvojiet vienkārši, nemēģiniet radīt kapitālismu sociālismā.» Protams, mēs arī necentāmies to darīt.

Kad iznāca viņa grāmata «Partizāņu karš», viņš man to uzdāvināja ar šādu ierakstu: «Novēlu, lai neviena diena Tev nebeigtos bez pulvera dūmu dvakas un tautas aicinājumiem uz cīņu, tas ir, lai Tu pacilājošā formā izjustu spēcīgas emocijas, ne mazāk spilgtas un vajadzīgas kā pārdzīvojumi braucienā pa Amazoni.»

Vēl vienu grāmatu ar ierakstu Če man uzdāvināja pirms savas aizbraukšanas no Kubas. Viņš man pateica, ka aizbrauc, bet, uz kurieni un kāpēc, to, protams, nesacīja, un es to viņam arī nejautāju. Grāmatā Če toreiz ierakstīja: «Es nezinu, ko lai Tev atstāju piemiņai. Uzlieku Tev par pienākumu pastrādāt plantācijā pie cukurniedru novākšanas. Manas ceļojuma mājas atkal turēsies uz divām «ķepām», un maniem sapņiem nebūs ne gala, ne malas tik ilgi, kamēr tos

pārtrauks lode. Gaidu Tevi, nometnieku čigān, tad, kad pulvera dūmi būs izklīduši. Apskauju jūs visus, arī Tomasu. Če.»

— Vai līdztekus politiskiem iemesliem, — es jautāju Alberto, — Če bija arī personiski iemesli, kas pamudināja viņu aizbraukt no Kubas un uzņemties partizāņu kustības vadību Bolīvijā?

— Če vārdi nekad neatšķīrās no darbiem. Viņš nevienam neuzdeva neko tādu, ko pats nevarētu vai arī nebūtu ar mieru jebkurā brīdī izpildīt. Viņš uzskatīja, ka personiskajam piemēram nav mazāka nozīme kā teorētiskiem spriedumiem. Mūsu valstīs personiskajam piemēram ir milzīga nozīme. Mums vienmēr bijusi teorētiķu pārpilnība, jo sevišķi «kafijas stratēģu» pārpilnība, bet maz tādu cilvēku, kas patiesi darbotos. Če bija pieskaitu tāms pie pēdējiem. Sjerramaestras kalnos viņš ne vien cīnījās, bet arī ārstēja ievainotos, raka ierakumus, cēla un organizēja darbnīcas, pārnēsāja smagas nastas. Viņš izpildīja ne vien komandiera, bet arī ierindas cīnītāja pienākumus. Tāpat Če izturējās, atrazdamies rūpniecības ministra postenī, — piedalījās jaunceltņu būvē, kuģu izkraušanā, sēdās pie traktora stūres, novāca cukurniedres.

Arēji viņš reizēm varēja atstāt asa un pat rupja cilvēka iespaidu, bet mēs, viņa draugi, zinājām, cik viņš ir iejūtīgs un atsaucīgs. Ernesto dziļi pārdzīvoja tuvu biedru, draugu un savu piekritēju bojā eju, kuri, sekodami Ce paraugam, pēc Kubas revolūcijas uzvaras pacēla partizāņu cīņas karogu dažādās Latīņamerikas vietās. Reiz viņš man sarūgtinājuma brīdī žēlojās: «Mial! Kamēr es sēžu pie rakstāmgalda, iet bojā mani draugi, neprazdami izmantot manu partizāņu kara taktiku.»

Pirms aizbraukšanas Ce man sacīja: «Es nekad neatgriezīšos uzvarēts. Sakāves gadījumā dodu priekšroku nāvei.» Tie nebija skaisti vārdi vien.

Alberto paņem no plaukta Ce grāmatu «Partizāņu karš». n

— Šo grāmatu Ce uzrakstīja 1960. gadā. Tā veltīta citam Kubas revolūcijas varonim — Kamilo Sjenfuego-sam. Kamilo traģiski gāja bojā. Viņš lidmašīnā izlidoja no Kamagvejas uz Havannu un pazuda. Iespējams, ka viņa lidmašīnu notrieca kontrrevolucionāri vai arī tā eksplodēja virs okeāna diversijas akta rezultātā.

Veltījumā viņam Ce rakstīja: «Kamilo bija piedalījies neskaitāmās kaujās, viņš bija cilvēks, kam Fidels uzticējās visgrūtākajos kara brīžos. Šis pašaizliedzīgais cīnītājs vienmēr bija gatavs uzupurēties, un tas norūdīja gan paša Kamilo, gan partizāņu raksturu... Tomēr Kamilo nedrīkst uzlūkot kā varoni vienpatni, kas veic savus spožos varoņdarbus, vienīgi paša sirds aicināts. Viņš taču bija daļiņa no tautas, kura bija to izaudzinājusi neatlaidīgas un bargas cīņas gaitā, tāpat kā bija izaudzinājusi arī citus savus varoņus un vadoņus.

Es nezinu, vai Kamilo zināja Dantona izteicienu par revolucionāro

kustību: «Drosme, drosme un vēlreiz

drosme!». Katrā ziņā šīs īpašības izpaudās viņa un viņa vadīto partizāņu rīcībā. Turklāt viņš vienmēr prasīja ātru un precīzu situācijas novērtējumu un iepriekšēju iepazīšanos ar uzdevumiem . ..

Kamilo rakstura īpatnība bija tāda, ka viņš nepiespiesti izturējās cilvēku sabiedrībā un izjuta dziļu cieņu pret tautu. Mēs reizēm piemirsām vēl vienu īpašību, kas piemita Kamilo, — nepamest nepabeigtu savu darbu...

Kamilo augstu vērtēja uzticību. Viņš bija uzticīgs gan Fidelam, kurš vairāk par visiem citiem iemieso sevī tautas gribu, gan tautai...

Kas nogalināja Kamilo?

Viņu nogalināja ienaidnieks, nogalināja tāpēc, ka tīkoja pēc viņa dzīvības. Visbeidzot — Kamilo nogalināja viņa raksturs. Kamilo nekad neatkāpās briesmu priekšā, viņš droši raudzījās tām acis, izaicināja tās un ķircinājās kā toreadors, pirms uzsāka ar tām divkauju. Kamilo partizāņa apziņa nespēja aptvert, ka kaut kāds šķērslis varētu apstādināt viņu vai piespiest nogriezties no izraudzītā ceļa.»

Visu, ko Ce rakstīja par Kamilo, varēja attiecināt arī uz viņu pašu. Apmainiet šajā tekstā Kamilo vārdu pret Ce vārdu, un jums būs precīzs mana jaunības dienu drauga un biedra portrets.

Tāds bija če. Citāds viņš nevarēja būt.

Alberto apklusa. Caur žalūzijām lauzās pirmie uzlecošās saules stari.

Es savācu savas piezīmes.

Ienāca Hulija. Ari viņa visu nakti bija pavadījusi nomodā.

Mēs iedzērām vēl pa tasītei «tinto» un atvadījāmies.

ZAUDĒTA KAUJA

Par revolucionāru es sāku veidoties Gvate-malā.

Ernesto Ce Gevara

Viņš dziļi ienida un nicināja Imperiālismu un ne tikai tāpēc, ka viņam piemita augsti attīstīts politiskais apzinīgums, bet ari tāpēc, ka pavisam nesen, atrazdamies Gvatemalā, viņš bija kļuvis par liecinieku noziedzīgai imperiālisma agresijai, kad militārie algotņi nožņaudza revolūciju šai zemē.

Fidels KasUo

Pēc kā gan īstenībā tiecās šis 24 gadus vecais argentīnietis ar ārsta dermatologa diplomu kabatā, kādus mērķus viņš sev izvirzīja, kāpēc viņš tādā steigā atkal atstāja dzimteni? Atbildēt mums uz šiem jautājumiem palīdzēs viņš pats.

Būdams ārkārtīgi, pat nežēlīgi patiess, Če pēc Kubas revolūcijas uzvaras ne vienu reizi vien stāstīja, kāds viņš bijis pirms tam, kad 1955. gada jūlijā Meksikā saistīja savu likteni ar Fidela Kastro idejām.

Savā 1960. gada 19. augusta runā kubiešu ārstiem Ha-vannā Ce sacīja: «Kad es tikko sāku studēt medicīnu, tad to uzskatu, kādi man piemīt pašlaik kā revolucionāram, manu ideālu arsenālā vēl nebija. Es, tāpat kā visi, gribēju izcīnīt uzvaras, sapņoju kļūt par ievērojamu pētnieku, biju nolēmis nenogurstoši strādāt, lai sasniegtu kaut ko tādu, kas galarezultātā nāktu par labu cilvēcei, bet tas bija sapnis par personisku uzvaru. Es, tāpat kā mēs visi, biju savas vides produkts.»

Lūzums iestājas, kad viņš ceļo kopā ar Granadosu. Kas visvairāk satriec un pārsteidz Gevaru, ceļojot pa Dienvidamerikas valstīm gar Klusā okeāna piekrasti, apmeklējot vara raktuves, indiāņu apmetnes, leprozorijas? Tā ir šī milzīgā kontinenta zemnieku, indiāņu, visu vienkāršo darbarūķņ bezcerīgā nabadzība un atpalicība un tam pretstatā — cietsirdīgums, pērkamība, izlaidība virsslāņos, kas ekspluatē, aplaupa un apkrāpj tautas masas.

«... Es redzēju,» Če turpināja savā runā, «ka nevar izārstēt bērnu, tāpēc ka nav līdzekļu, ka cilvēki, dzīvodami pastāvīgā badā un ciešanās, nonāk tādā lopiskā stāvoklī, kad bērna nāve tēvam šķiet mazsvarīga epizode ... Un es sapratu, ka ir uzdevums, ne mazāk nozīmīgs kā kļūt par ievērojamu pētnieku vai dot būtiski svarīgu ieguldījumu medicīnas zinātnē, — un šis uzdevums ir palīdzēt viņiem.»

Bet kā, ar kādiem līdzekļiem var viņiem palīdzēt, kas jādara, lai atvieglotu viņu likteni, atbrīvotu no beztiesības un nabadzības, kas jādara, lai viņi kļūtu pilntiesīgi, īsti sava likteņa un milzīgo dabas bagātību saimnieki?

Vai ar labdarību, «mazajiem darbiem», pakāpeniskām reformām?

To visu jau bija mēģinājuši darīt pirms viņa dažādi buržuāziskie politiķi. Bet viņu reformistiskās darbības rezultātā šīs valstis iestiga vēl lielākā ārzemju monopolu pakļautībā. Nē! Lai atvieglotu Latīņamerikas tautu likteni, lai izrautu tās no nabadzības un beztiesības žņaugiem, atbrīvotu no imperiālisma, ir tikai viens līdzeklis, viena izeja: ar visām saknēm izravēt ļaunumu, izdarīt sociālo revolūciju. Tieši pie tāda slēdziena nonāk Če pēc pirmā ceļojuma pa Latīņamerikas valstīm. Viņš vēl nezina, kur, kas un kad izdarīs tādu revolūciju, viņam vēl daudz kas ir neskaidrs, nenoteikts, bet vienu viņš stingri izlēmis: ja kāds kaut kad un kaut kur sāks tādu revolūciju, tad viņš būs tās kareivis. Kad 1953. gada jūlijā Bel-grano stacijā Buenosairesā, atvadīdamies no vecākiem un draugiem, viņš tiem saka: «No jums atvadās Amerikas kareivis,» — viņš domā tieši to.

Amerikānis Daniels Džeimss, Če biogrāfijas autors, kas visādi pūlējās izkropļot un noniecināt viņa tēlu, izdabājot tiem, pēc kuru pavēles Če tika nogalināts, naivā liekulībā jautā savā grāmatā: «Kāpēc tik plaša un dziļa prāta cilvēks kā Ernesto Gevara negriezās pēc pieredzes citās valstīs, kur bija izdarīti vai vismaz paredzēti cita veida miermīlīgi sociālā jautājuma risinājumi? Ja naids pret Amerikas Savienotajām Valstīm viņam neļāva objektīvi izpētīt amerikāņu sabiedrību, tad kāpēc viņš negriezās pēc pieredzes tādās valstīs kā Zviedrija vai Izraēla, kur izdarītie sociālie eksperimenti vairāk atbilda viņa noskaņojumam? Kāpēc viņš nespēja raudzīties uz notikumiem ar plašāku perspektīvu, nevis caur monokul-tūras prizmu, kas paralizēja Latīņamerikas valstis? Kāpēc viņa prāts tik agrā jaunībā noraidīja citus atrisinājumus un citas atbildes uz mūžsenajiem cilvēces jautājumiem?»

Daniels Džeimss atturas sniegt atbildi uz šiem patētiskajiem jautājumiem. Jo atbilde var būt tikai viena: cēlonis tam, ka Če izraudzījās sociālās revolūcijas ceļu, ir verdzināšanas un patvaļas politika, kuru gadu desmitiem Latīņamerikā piekopj Amerikas Savienoto Valstu imperiālisti. Amerikāņu monopoli, bankas un tresti sagrābuši savās rokās Latīņamerikas valstu galvenās bagātības. Pentagons, valsts departaments un ČIP pārvērtuši par parastu parādību iejaukšanos šo valstu politiskajā dzīvē. Savienoto Valstu valdošās aprindas baidījās ne vien no komunistiskās revolūcijas Latīņamerikā, tās baidījās no jebkuras nopietnas buržuāziskās reformas, jo tā skartu amerikāņu monopolu intereses, ķertu Volstrīta magnātu kabatā.

Uz katru reformu mēģinājumu Vašingtona atbildēja ar ekonomiskām sankcijām vai ar bruņotu intervenci. Reformistus — pat vismērenākos — pēc Vašingtonas pavēles gāza šim nolūkam speciāli izdresēti «gorillas». Citus «pieradināja» ar šantāžu, draudiem vai nožēlojamām žēlastības dāvanām. Tieši pēc Vašingtonas pavēles tika nogalināti tādi politiskie darbinieki kā Giterass Kubā un Gaitans

Kolumbijā, kuri centās noturēties neatkarīgās pozīcijās, gāzts demokrātiskais prezidents Galjegoss Venecuēlā. «Pieradināti» tādi «reformatori» kā Gonsaless Vi-dela Cīlē un Perons Argentīnā. Vara nodota Pentagonam uzticamajam «gorillam» Odriam Peru valstī. Vietējie tirāni, izdabājot Vašingtonai un savai oligarhijai, desmitiem gadu turēja pagrīdē, pūdēja smirdošos kazemātos, spīdzināja, iznīcināja komunistus un citus cīnītājus par patiesu demokrātiju un savu tautu laimi. To visu redzēja un zināja jaunais argentīniešu ārsts Ernesto Gevara, tāpat kā to redzēja un zināja viņa vienaudži, biedri un draugi. Tomēr ne visi viņi nonāca pie vienāda secinājuma. Nākamais Ce izdarīja vienīgo pareizo, sev pieņemamo secinājumu. Viņš saprata: taisnīgumu var sasniegt, tikai mainot sociālo kārtību.

Nevar teikt, ka šis secinājums būtu Če personiskais atklājums. Jau krietni agrāk uz to aicināja komunisti, pamatojoties uz dižo marksisma-ļeņinisma mācību. Protams, jaunais Ernesto bija lasījis gan Marksa, gan Ļeņina darbus. Un ne tikai. Viņš iepazinās arī ar Marksa un Ļeņina mācības pretinieku darbiem. Buržuāziskajos žurnālos viņš bija lasījis ne tikai, pareizāk — ne tik daudz, Padomju Savienībai un komunistiem izteiktu atzinīgu vārdu, cik apmelojumu un visnejēdzīgāko izdomājumu. Viņam bija iespēja izvēlēties. Kas spieda viņu izraudzīties revolūciju? Viņa personiskā pieredze un cildenā tieksme ziedot savu dzīvi posta nomāktajiem.

Vai tas nozīmē, ka toreiz, atvadoties no tuviniekiem Belgrano stacijā, nākamais revolūcijas kareivis uzskatīja sevi par komunistu? Nepavisam ne. Pie komunisma nonāk pa dažādiem ceļiem. Vieniem tas ir gaismas stars, kas uzreiz paver viņiem ceļu no tumsas valstības uz brīvības valstību. Citi nonāk pie komunisma, pēc tam kad ir zaudējuši ticību saviem agrākajiem ideāliem, nonāk, izejot caur mokošu vērtību pārvērtējumu, pārvarot nacionālo ierobežotību, savai videi piemītošo aizspriedu-mainību, egocentrismu. Atšķirībā no daudziem citiem vidējo slāņu pārstāvjiem Ernesto Gevaru nenomāca iesīkstējušie paradumi un uzskati, kas līdzīgi Ķīnas mūrim būtu varējuši nošķirt viņu no jaunu — revolucionāru ideju uztveršanas. Vēl vairāk — viņš savu garīgo dzīvi sāka, noliedzot šos paradumus un uzskatus. Taču jaunais, progiesīvais viņā veidojās lēnām, nobrieda pakāpeniski. Un tāpēc šis nākamais revolūcijas kareivis pagaidām dodas pie sava drauga Granadosa uz Karakasu ārstēt spitālīgos.

Kāpēc tad viņš nav ostā un arī ne lidlaukā, bet dzelzceļa stacijā, un kāpēc viņš kāpj vilcienā, kas iet uz Bolīvijas galvaspilsētu Lapasu '? Saviem tuviniekiem un draugiem viņš paskaidro, ka tik neparastu maršrutu braucienam uz Venecuēlu izvēlējies tāpēc, ka viņam trūkstot naudas lidmašīnas vai kuģa biļetei. Patiešām, kabata jaunajam ārstam ir diezgan paplāna, tādēļ viņš kāpj «piena konvojā», kā Argentīnā tiek dēvēti vilcieni, kas apstājas visās mazajās pieturās, kur fermeri parasti

iekrauj piena kannas. Bet vai tad patiešām ārsts, kuru Karakasā gaida solīda mēnešalga 800 dolāru apjomā, nevarēja no kāda aizņemties 200 dolāru, lai aizkļūtu līdz Venecuēlai lidmašīnā vai ar kuģi? Nē, te kaut kās nav kārtībā. Bet kas?

Če brauc uz Bolīviju tāpēc, ka viņš tur vēl nav bijis un viņa mērķis ir iepazīties ar visām Latīņamerikas valstīm. Tomēr pašlaik viņu Bolīvijā saista ne tik daudz seno indiāņu piļu drupas, pat ne izsalkušie un nabadzīgie kečua cilts indiāņi. Viņš deg nepacietībā ātrāk savām acīm ieraudzīt Bolīvijas revolūciju.

Bolīviju mēdz dēvēt par «ubagu zelta tronī». Šis valsts dzīlēs glabājas neaptveramas bagātības — nafta, alva, zelts, bet visus šos dārgumus savās rokās sagrābuši ārzemju monopoli, kas saņem milzīgu peļņu, tos ekspluatējot. Turpretī tauta dzīvo bezcerīgā trūkumā un tumsībā, iebaidīta un slimību nomocīta, ar koku saindēta. Šajā valstī miljoniem iedzīvotāju, galvenokārt indiāņu ūn metisu dzīves līmenis vēl nesen bija viens no zemākajiem pasaulē un bērnu mirstība vislielākā.

Par Bolīviju ārpus tās robežām līdz 50. gadu sākumam reti kāds interesējās, izņemot alvas un naftas monopolu aģentus, Galvaspilsēta Lapasa, kas atrodas četrus tūlcsto- [8] šus metru virs jūras līmeņa, eiropiešiem ir tikpat kā nepieejama un tiek dēvēta par «ārzemnieku kapsētu». Ārzemnieki Bolīviju apmeklē tikpat reti, sešdesmito gadu sākumā rakstīja bolīviešu rakstnieks Luiss Luksičs, kā Centrālās Āfrikas džungļus vai Tibetu. Ārzemnieks nespēja izturēt tās klimatu — ne fizisko, ne politisko. Katru gadu tur notika apmēram divas «revolūcijas», kas parasti bija saistītas ar diezgan pamatīgu asinsizliešanu.

Mūsdienu zviedru rakstnieks Artūrs Lundkvists Bolīvijas galvaspilsētu apraksta šādi: «Stāvās ieliņas ved uz Muriljo laukumu, kuram apkārt izvietojusies prezidenta pils, valdības nams un baznīca. Laternu stabi, šķiet, speciāli pielāgoti prezidentu un ministru kāršanai. Nojauta jums palīdz uzminēt, kur atrodas slepenās izejas, kas nomaskētas pilsētas nomaļajās ielās, — caur tām pašā pēdējā brīdī aizmūk daždažādi varasvīri, paķēruši sev līdzi valsts kasi vai vēl solīdāku naudas summu. Kalnrači rīko šai laukumā demonstrācijas, jau iepriekš piebāzuši savas kabatas ar dinamītu, un uzstāda valdībai ultimātu. Gadās arī tā, ka valsts darbiniekus vārda tiešā nozīmē sarausta gabalos yai ari vienkārši nošauj un pēc tam nosviež no balkona uz akmens bruģa.»

Šī neparastā pilsēta nevarēja neieinteresēt jauno argentīniešu ārstu, kas alka pēc vēl neizjustiem iespaidiem. Bet, lai kā viņu saistīja Bolīvijas galvaspilsētas kontrasti, šoreiz viņš vairāk tiecās iepazīties ar pēdējā laika notikumiem šajā zemē.

1952. gada 9. aprīlī šeit notika kārtējā — 179. revolūcija.

Atšķirībā no 178 iepriekšējām revolūcijām šī pēdējā patiešām ievirzīja Bolīviju progresa sliedēs. Revolūcijā piedalījās ogļrači un zemnieki. Pie varas nāca Nacionālistiskās revolucionārās kustības partija, kuras līderis Pass Estensoro kļuva par valsts prezidentu. Jaunā valdība nacionalizēja alvas raktuves, tiesa gan, izmaksādama ārzemju kompānijām bagātīgu kompensāciju. Sāka realizēt agrāro reformu, organizēja miliciju no ogļračiem un zemniekiem. Visi šie pasākumi, kaut arī tie bija ierobežoti, tomēr modināja cerības. Uz Bolīviju pēc pieredzes sāka doties daudzi progresīvi noskaņoti intelektuāļi un politiskie darbinieki. Sekojot viņu piemēram, Ernesto Gevara izvēlējās savu maršrutu uz Karakasu caur Lapasu.

Bolīvijā Če satikās ar valdības pārstāvjiem, apmeklēja ogļrača ciematus, indiāņu apmetnes kalnos. Kādu laiku

viņš pat strādāja informācijas un kultūras pārvaldē un resorā, kas realizē agrāro reformu.

Protams, arī te, Bolīvijā, viņš interesējās par arheoloģiskām senlietām un apmeklēja teiksmainās indiāņu svētnīcas Tiauanaku drupas Titikaka ezera tuvumā. Būdams aizrautīgs fotogrāfs, viņš desmitām reižu uzņēma «Saules vārtus» — templi, kur indiāņi kādreiz pielūdza Vira-koči — ugunīgā spīdekļa dievu.

Senā indiāņu pasaule arī šeit iedarbojās uz Če gandrīz vai maģiski, paši indiāņi, šīs klusējošās, padevīgās un tajā pašā laikā bargās būtnes, tāpat kā agrāk, valdzināja un saistīja pie sevis. Turpretī Bolīvijas revolūcijā viņš viļās. Vīlās vispirms jau tāpēc, ka indiāņi, šīs zemes pamatiedzīvotāji, joprojām palika ārpus sabiedrības, vilka savu nožēlojamo dzīvību tāpat kā tajos senajos laikos, kad viņu likteņus noteica spāņu iekarotāji.

Sīs revolūcijas vadītāji izraisīja Ernesto neuzticību un nepatiku. Viņi, būdami buržuāzijas darboņi, centās revolucionāro procesu nevis padziļināt, bet bremzēt, verdziski izdabāja Vašingtonai, daudzi no viņiem nodarbojās ar dažādām finansu mahinācijām un spekulāciju. Arodbiedrībās par galvenajiem noteicējiem kļuva veikli politikāņi. Komunistiskā partija, kas tika nodibināta tikai 1950. gadā, vēl nebija iemantojusi pietiekamu ietekmi darbaļaužu masās.

Nē, Bolīvijas stunda vēl nebija situsi. Vai Ernesto Ge-vara varēja iedomāties, ka viņam pavisam netālā nākotnē . būs lemts atgriezties šajā zemē, lai cīnītos par šiem indiāņiem, kādreiz vareno inku cilšu pēctečiem, un ka tieši šeit beigsies viņa īsā, bet varonīgā revolucionāra dzīve? Protams, ne. Bet tam faktam, ka 1953. gadā viņš bija apmeklējis šo valsti, izbraukājis to un izpētījis, «pārdzīvojis» tās problēmas, bija noteicošā loma viņa lēmumā atgriezties jau pazīstamajā plakankalnē.

Lapasā Če iepazinās ar jaunu argentīniešu advokātu, Perona pretinieku — Rikardo Roho. Glābdamies no policijas vajāšanām, Roho

atrada patvērumu Gvatemalas sūtniecībā Buenosairesā. Un tas viņu uzvedināja uz domām braukt uz Gvatemalu.

Tajā laikā Gvatemalā pie varas bija prezidents Hakobo Arbenss, kas izrādīja Centrālās Amerikas valstsvīram neparastu drosmi: viņš uzdrīkstējās nacionalizēl daļu zemes īpašumu, kas piederēja «zaļajam briesmonim» vai «Ma-

mita Yunai», kā Latīņamerikā mēdza dēvēt «United Fruit Company». Arbensa priekštecis prezidenta amatā bija demokrātiski noskaņotais filozofijas profesors Huans Hosē Arevalo. Kādu laiku viņš dzīvoja emigrācijā Argentīnā, un tur viņam bija daudz draugu. No viņiem Roho saņēma dažas rekomendācijas vēstules, kuras — tā viņš cerēja — dos iespēju viņam iekārtoties Gvatemalā. Roho pierunāja Ce kopīgi mēģināt nokļūt šajā valstī.[1]

Če bija ar mieru būt par Roho ceļabiedru, bet tikai līdz Kolumbijai. Tā kā Bolīvijas revolūcija bija sagādājusi viņam vilšanos, viņš visai kritiski vērtēja Roho sajūsmu par Gvatemalas valdību. Če vēl arvien nebija atmetis domu braukt uz Karakasu, kur vietējā leprozorijā viņu nepacietīgi gaidīja Mials.

Roho lidoja uz Ļimu, bet Gevara kopā ar argentīniešu studentu Karlosu Fereru autobusā apbrauca pasaules augstāko ezeru Titikaku, pa kuru gāja Bolīvijas un Peru robeža, un ieradās Kusko, kas viņam bija pazīstama jau no iepriekšējā ceļojuma. Šeit robežsargi viņus apcietināja, noturēdami par bīstamiem aģitatoriem, bet pēc tam atlajda, atņēmuši grāmatas un brošūras par Bolīvijas revolūciju. Drīz ceļotāji sasniedza Ļimu, kur satikās ar Roho.

Stāvoklis Peru bija visai nepatīkams. Valstī saimniekoja tirāns — Vašingtonas sulainis Odria, cietumi bija pārpildīti ar politiskajiem ieslodzītajiem. Ilgi uzkavēties Limā bija bīstami. Sadabūjuši naudu, Roho, Ferers un Gevara sēdās autobusā un devās uz Klusā okeāna piekrasti, uz Ekvadoru., kuras robežu viņi šķērsoja 1953. gada 26. septembrī.

Gvajakilā viņi griezās Kolumbijas konsulātā pēc vīzas. Konsuls neiebilda, bet pieprasīja, lai ceļotāji viņam uzrāda lidmašīnu biļetes līdz Bogotai. Kolumbijā tikko bija noticis kārtējais apvērsums: tirānu Laureano Gomesu gāza ģenerālis Rohass Pinilja. Konsuls uzskatīja, ka ārzemniekiem ceļot pa valsti tik demokrātiskā satiksmes līdzeklī kā autobuss ir bīstami.

Ceļotāji labprāt būtu uzrādījuši konsulam aviobiļetes, taču viņu trūcīgie resursi neļāva tās iegādāties.

'Rikaido Roho — buržuāziskais politikānis, kurš pēc Ce nāves necienīgi, spekulatīvi izmantoja pazīšanos ar viņu un publicēja sensacionālus izdomājumus, ko plaši izplatīja reakcionārā prese.

Vajadzēja meklēt kādu citu izeju. Argentīniešiem bija Salvadora Aljendes — Čīles Sociālistiskās partijas līdera rekomendācijas vēstule

kādam no vietējiem sociālistiskajiem darbiniekiem, diezgan pazīstamam Gvajakilas advokātam. Viņš pagādāja tiem bezmaksas biļetes uz «United Fruit Company» tvaikoņa, kas no Gvajakilas brauca uz Panamu. «Zaļais briesmonis» bija ar mieru dažreiz izrādīt labvēlību nabaga studentiem, lai apliecinātu savu «labo» sirdi...

Robo vēl arvien centās pierunāt Gevaru braukt kopā uz Gvatemalu. Sī pierunāšana un varbūt arī avīžu ziņojumi par gaidāmo ASV intervenci pret Arbensu ietekmēja Če, un viņš bija ar mieru apmainīt — kaut uz laiku — Venecuēlu pret Gvatemalu un paziņoja to Mia-lam, uzrakstīdams zīmīti ar vienu vienīgu rindiņu, kuras saturs lasītājam jau zināms.

Panamā grupa sadalījās: Roho turpināja ceļu uz Gvatemalu, bet Gevara un Ferers aizkavējās — viņiem bija izbeigusies nauda. Lai nokļūtu kaut vai līdz kaimiņos esošajai Kostarikai, Gevara pārdeva visas savas grāmatas un pēc tam publicēja kādā vietējā žurnālā vairākas reportāžas par Mačupikču un citiem peruāņu senatnes pieminekļiem. Un tomēr naudas bija pamaz. Uz Kostarikas galvaspilsētu Sanhosē viņi devās ar gadījuma transportu. Kravas automobilis, ar kuru brauca Gevara, nokļuva tropisko lietusgāžu zonā un apgāzās. Ernesto stipri savainoja kājas un kreiso roku, kuru viņš pēc tam ilgu laiku tikai ar grūtībām varēja kustināt.

Decembra sākumā Ernesto un viņa argentīniešu draugs jau klaiņoja pa Kostarikas galvaspilsētas Sanhosē ielām. Iedzīvotāju skaita ziņā (toreiz apmēram 1 miljons cilvēku) Kosfarika bija vismazākā Latīņamerikas republika, kura politisko kaislību nokai tēj urna ziņā tomēr neatpalika no pārējām valstīm.

Tajā laikā Sanhosē saplūda politiskie trimdinieki no Centrālās Amerikas un Kārību baseina valstīm. Šeit vijās sazvērestību, apvērsumu un revolūciju pavedieni, tika organizētas atbrīvotāju ekspedīcijas, pārspriesti politiskie plāni, programmas, manifesti. Bet tālāk par vārdu kaujām pie viskija pudeles bāros un kafejnīcās viņi netika.

Kostarikas prezidents toreiz bija — starp citu, tāpat kā pašlaik — Hosē Figeress, kafijas plantāciju īpašnieks, kurš 1948. gadā vadīja sacelšanos pret Teodoro Pikado valdību. Viņš apsūdzēja pēdējo simpātijās pret komunismu. Tomēr Figeress nebija parasta tipa reakcionārs. Viņa ideāls bija tā saucamais «trešais ceļš» — buržuāziskā demokrātija. Figeress nosodīja diktatoriskos režīmus Centrālajā Amerikā un Kārību baseinā, kā ari sniedza atbalstu dažādiem pretendentiem uz varu šajās valstīs. Daudzi no viņiem atradās emigrācijā Sanhosē. Sim mērķim vajadzēja kalpot arī Figeresa radītajam tā saucamajam Kārību leģionam, kurā ietilpa piedzīvojumu meklētāji, politiskie trimdinieki, avantūristi un vienkārši algotņi. Starp leģiona dalībniekiem bija dominikānieši, nikaragvieši, kubieši,

gvatemalieši un spāņu republikāņi, kas bija emigrējuši uz Latīņameriku pēc kaudiljo Franko uzvaras.

Šeit, Sanhosē, Gevara tikās ar Venecuēlas partijas «Demokrātiskā rīcība» līderi Romulo Betankūru.

Agrā jaunībā Betankūrs bija komunistu piekritējs. Tagad viņš nekādi nevarēja sev piedot šo jaunības «grēku». Renegāts, politikānis, demagogs Betankūrs mēģināja pārliecināt Gevaru, ka Savienoto Valstu valdošajās aprindās it ķā esot cilvēki, kas ieinteresēti Latīņainerikas demokrātiskā attīstībā. Bez amerikāņu kapitāla līdzdalības, apgalvoja Betankūrs, progress Latīņamerikā nav iespējams.

Gevara uzreiz atšifrēja šajā medussaldajā «demokrātā» amerikāņu imperiālistu līdzdalībnieku. Un patiešām, kļuvis par Venecuēlas prezidentu 1959. gadā, Betankūrs vispirms uzsāka valstī nežēlīgu teroru. Izrēķinājās ar nacionālās atbrīvošanās cīnītājiem. Iedzina pagrīdē komunistisko partiju.

Betankūrs izraisīja Gevarā ne vien antipātijas, bet pat riebumu.

Turpretī cits ievērojams politiskais darbinieks, ar kuru Gevara iepazinās Sanhosē, — dominikānietis Huans Boss viņam iepatikās. Šis talantīgais rakstnieks spilgtos, patiesos stāstos iepazīstināja ar vienkāršo cilvēku dzīvi, ar savas tautas bēdām un postu. Huans Bošs ilgus gadus bija klejojis pa Latīņamerikas valstīm, atmaskodams Leonīdasa Truhiljo pastrādātās noziedzības: šis tirāns bija pārvērtis savu dzimteni — Dominikas Republiku — par viduslaiku cietumu. Kas attiecas uz amerikāņu imperiālistiem, tad Bosam šajā ziņā nebija nekādu ilūziju. Tie ne reizi vien bija sūtījuši uz viņa dzimteni jūras kājniekus «kārtības ieviešanai» un stingri apsargāja savu sabiedroto un domubiedru —- «Kārību šakāli» Truhiljo. Huans Bošs arī kļūs par Dominikas Republikas prezidentu, bet atšķirībā no Betankūra — ASV dievinātāja — veco rakstnieku un patriotu gāzīs «gorillas», speciāli šādiem nolūkiem izdresēti CIP un Pentagona bendes.

Sanhosē Gevara tikās ar kubiešiem, pagrīdes cīnītājiem pret Batistas diktatūru.

Krietni vēlāk, 1963. gadā, sarunā ar kubiešu avīzes «E1 Mundo» korespondentu Če pastāstīs, ka pirmo reizi viņš sācis interesēties par Kubu 11 gadu vecumā. Buenos-airesā toreiz bija iebraucis lielais kubiešu šahists Hosē Rauls Kapablanka. Jaunais Tete dedzīgi aizrāvās ar šahu un, dabiski, dievināja Kapablanku. Ar to ilgu laiku tad •»arī aprobežojās viņa interese par Kubu. Ceļā no Buenos-airesas uz Bolīviju Gevara, iespējams, bija izlasījis avīzēs ziņojumu par uzbrukumu Monkadas kazarmām San-tjāgo de Kubā, kuru izdarīja drosminieku grupa ar jauno advokātu Fidelu Kastro priekšgalā. Mēs rakstām «iespējams», jo pats Če nekur par to neieminas. Bet, ja ari viņš par šo notikumu izlasīja avīzēs, tad diez vai tas īpaši saistīja viņa uzmanību. Jaunatnes sadursmes ar policiju Latīņamerikas valstīs ir parasta lieta.

Vai viņš toreiz varēja iedomāties, ka tieši Kubas sala, šis Amerikas Savienoto Valstu cukurtrauks, kuru paši amerikāņi ciniski dēvēja par «mūsu koloniju», visā drīzumā kļūs par revolucionārā kara arēnu, pirmo valsti rietumu puslodē, kas pacels sociālisma karogu, un ka tieši viņam būs ievērojama loma šajos notikumos?

Turklāt pirmie kubieši, kurus viņš sastapa Sanhosē, varēja viņam pastāstīt vienīgi par sakāvi, ko piedzīvoja Fidela Kastro cīnītāji, kuri sturmēja Monkadu, par daudzu cīnītāju varonīgo bojā eju un par dzīvi palikušo biedru arestu. Jā, tie bija vīrišķīgi puiši, īsti patrioti. Bet kāds labums? Cīnīties ar Batistas armiju, kura bija' lidz zobiem apbruņota un kuru atbalstīja amerikāņu imperiālisms, viņiem nebija pa spēkam. Par toreizējo Kubu taču klīda paruna, ka tā esot «valsts, kurā nekad nekas nenotiek», jo šī sala ir tik cieši saistīta ar Ziemeļu gigantu, ka nekādas pārmaiņas tajā nav iespējamas.

Katrā ziņā toreiz vispārējās uzmanības centrā bija nevis Kuba, kur ieslodzījumā nīka Fidels Kastro, viņa brālis Rauls un citi Monkadas kaujas varoņi, bet gan Gvatemala, pār kuru ar katru dienu vairāk sabiezēja mākoņi. Laikraksti vēstīja, ka Gvatemalas kaimiņvalsti Hondurasā vietējā diktatora — pagātnē «United Fruit Company» advokāta aizbildniecībā pulcējas kopā daždažādi avantūristi un kriminālnoziedznieki, kurus slepkavošanā apmācījuši CIP «speciālisti», un gatavojas gāzt Ar-bensa valdību. Algotņus vadīja pulkvedis Kastiljo Armass, kas jau 1950. gadā bija sarīkojis dumpi pret Arbensa valdību un aizbēdzis uz Hondurasu. Tur viņš stājās «zaļā briesmoņa» dienestā. Armass saņēma no amerikāņiem katru mēnesi 150 tūkstošus dolāru algotņu vervēšanai un apbruņošanai. Intervenci gatavoja atklāti, un Vašingtonas oficiālās aprindas ciniski paziņoja, ka tā tiek rīkota ar viņu piekrišanu un atbalstu.

Vajadzēja steigties uz Cvatemalu. 1953. gada beigās Ernesto Gevara kopā ar vairākiem argentīniešu biedriem autobusos izbrauca no Sanhosē uz Sansalvadoru un no turienes ar gadījuma mašīnām 24. decembrī nokļuva Gva-tcmalā — tāda paša nosaukuma republikas galvaspilsētā.

Gvatemalas pilsēta atrodas 1800 metru virs jūras līmeņa. Tā ir pati «augstākā» galvaspilsēta Centrālajā Amerikā. Līdzās tai — vulkāni. Pilsētu vairākkārt sagrāvušas zemestrīces. Pārsvarā tur ir vienstāva mājiņas, kas slīgst zaļumos. Parkos daudz dziedātājputnu, starp tiem zvirbulim ārēji līdzīgais tesontle — «putns ar četrsimt balsīm». Gvatemalas simbols ir ketcals — mazs putniņš ar garu, krāšņu asti, kas zaigo visās varavīksnes krāsās; nebrīvē tas mirst.

Ernesto uzreiz iepatīkas šī pilsēta. Tās dzidrais, tīrais gaiss viņam atgādina Altagrasiju. Viņam ir rekomendācijas vēstules Gvatemalas valsts darbiniekiem. Turklāt viņam jānodod vēstule peruāņu revolucionārei Ildai Gadea no kāda Limas paziņas. Ilda ir metise, viņas

dzīslās rit spāņu un indiāņu asinis. Viņa beigusi Sanmarkosas universitātes Ekonomikas fakultāti Limā un aktīvi darbojas Peru diktatora ģenerāļa Odrias ārpus likuma izsludinātās partijas APRA kreisajā novirzienā. Ilda strādā Tautas saimniecības attīstības valsts institūtā. Tāpat kā daudzi kreisā novirziena politiskie trimdinieki, Ilda ir Arbensa valdības piekritēja. Ernesto atrod līdu pansionātā «Servantess», kur dzīvo politiskie emigranti no dažadām Latīņamerikas valstīm. Turpat apmetas arī Ernesto.

Ilda Gadea, tāpat kā Ernesto, daudz ceļojusi pa Latīņ-amerikas valstīm. Viņu aizrāva māksla, viņa uzskatīja sevi par marksisti. Kopējie uzskati un intereses ātri tuvināja jaunos cilvēkus.

Savās atmiņās Ilda Gadea stāsta, kādu iespaidu uz viņu atstājis jaunais argentīniešu ārsts:

«Doktors Ernesto Gevara jau pirmajās sarunās pārsteidza mani ar savu prātu, nopietnību, saviem uzskatiem un marksisma zināšanām... Viņš bija cēlies no buržuāziskas ģimenes un ar savu ārsta diplomu viegli varēja taisīt karjeru sava dzimtenē, kā to mūsu valstīs arī dara visi speciālisti, kas ieguvuši augstāko izglītību. Bet viņš centās strādāt visatpalikušākajos rajonos, pat bez maksas, lai dziedinātu vienkāršos ļaudis. Tomēr visvairāk mani sajūsmināja viņa attieksme pret medicīnu. Pēc visa tā, ko jaunais ārsts bija redzējis savos ceļojumos pa dažādām Dienvidamerikas valstīm, viņš ar sašutumu runāja par antisanitārajiem apstākļiem un nabadzību, kādā dzīvo mūsu. tautas. Es labi atceros, ka mēs sakarā ar to apspriedām A. Kronina romānu «Citadele» un citas grāmatas, kurās skarta tēma par ārsta pienākumu pret darbaļaudīm. Atsaucoties uz šīm grāmatām, Ernesto secināja, ka ārstam mūsu zemēs nav jābūt privileģētam speciālistam, viņam nav jāapkalpo valdošās šķiras un nav jāizgudro nevajadzīgas zāles iedomu slimniekiem. Protams, tā rīkojoties, var nodrošināt sev solīdus ienākumus un gūt panākumus dzīvē, bet mūsu valstīs jaunajiem, apzinīgajiem speciālistiem pēc tā nebūtu jācenšas.

Ernesto Gevara uzskatīja, ka ārsta pienākums ir ziedot savu dzīvi plašu masu dzīves apstākļu uzlabošanai. Bet tas nenovēršami liks viņam nosodīt sistēmu, kas valda mūsu zemēs, kuras ekspluatē oligarhija un kuru dzīvē arvien vairāk iejaucas jenkiju imperiālisms.»

Šeit Ernesto satiekas arī ar kubiešu emigrantiem, Fidela Kastro līdzgaitniekiem. Viņu vidū ir Antonio Lopess Fer-nandess, iesaukts par Njiko, Mario Dalmau, Dario Lopess. Viņi visi ir nākamie «Granmas» ekspedīcijas dalībnieki. Viņi pastāsta Ernesto par varoņdarbiem, kas veikti cīņā pret tirānu Batistu. Viņi cer, ka Gvatemalas revolūcija mainīs spēku samēru Kārību baseinā Batistas pretinieku labā, palīdzēs viņiem gāzt nīsto tirānu. Tādas pašas cerības loloja tolaik Gvatemalā dzīvojošie trim-dinieki no citam šī reģiona valstīm, kur valdīja tirāni — uzticami amerikāņu imperiālisma kalpi.

Šķita, ka Ernesto Gvatemalā atradis personisko laimi un daudzus draugus, domubiedrus. Bet ar to viņam bija par maz. Če alka pēc aktīvas līdzdalības Gvatemalas revolucionārajā procesā, viņš gribēja kļūt par Gvatemalas revolūcijas cīnītāju, lai darbotos, veiktu kaut ko derīgu un vajadzīgu vienkāršo ļaužu labā. Tieši tādēļ viņš bija šurp atbraucis. Bet tieši tas viņam neizdevās.

Tātad Ernesto Gevara bija ieradies Gvatemalā, lai piedalītos revolūcijā. Kas tā bija par revolūciju? Mēs jau sacījām, ka Hakobo Arbensa valdība veica dažus pasākumus, lai aizstāvētu Gvatemalas nacionālās intereses. Tā dabūja cauri parlamentā likumu par agrāro reformu, panāca, ka «United Fruit Company» strādniekiem otrtik paaugstina algu, ekspropriēja 554 tūkstošus hektāru muižnieku zemes, to skaitā apmēram 160 tūkstošus hektāru «Mamita Yunai» īpašumu, ievēroja demokrātiskās brīvības. Šie pasākumi radīja milzīgu sašutumu Vašingtonas valdošajās aprindās. ASV prezidents tajā laikā bija Dvaits Eizenhauers, bet viņa labā roka — Džons Fosters Dalless, viens no «United Fruit Company» īpašniekiem. Ar «Mamita Yunai» bija cieši saistīts Dallesa palīgs starp-amerikāniskajos jautājumos Džons M. Kebots Lodžs, tas pats Kebots Lodžs, kurš prezidenta Džonsona laikā bija ASV vēstnieks Saigonā, kur uzstājās par VjDR bombardēšanu, pēc tam viņš pārstāvēja ASV komisijā sarunu vešanai ar VjDR Parīzē, bet šīs grāmatas tapšanas brīdī viņš beidz savu diplomāta un izlūka karjeru kā ASV prezidenta personiskais pārstāvis pie Romas pāvesta.

Savienoto Valstu valdība nosūtīja uz Gvatemalu par vēstnieku pazīstamo izlūku un diversantu Džonu Perifuā ar uzdevumu gāzt Arbensu. «Perifuā,» pēc prezidenta Eizenhauera vārdiem, «agrāk bija vēstnieks Grieķijā un tur iepazina komunistu taktiku. Perifuā ātri radās pilnīgi noteikts priekšstats par Arbensa valdības raksturu.»

Pie kāda secinājuma tad nonāca šis rūdītais izlūks? Par to viņš pastāstīja pēc Arbensa valdības gāšanas: «Man likās, ka šis cilvēks (Arbenss) domāja un runāja kā komunists, un, ja tas neizpaudās tieši, tad varēja parādīties vēlāk. Par to es informēju Džonu Fosteru Dallesu, kurš savukārt paziņoja to prezidentam Eizenhaueram.»

Tūlīt pēc tam amerikāņu reakcionārajā presē sākās Arbensa «komunistiskās» valdības vajāšana. «Gvate-mala — sarkanais priekšpostenis Centrālajā Amerikā», «Kārību jūra — komunistiskais ezers» — šādi un tamlīdzīgi ar milzu burtiem nodrukāti provokatoriski virsraksti amerikāņu avīzēs iegalvoja mietpilsoņiem, ka Gva-temala esot kļuvusi «komunistiska» valsts un gandrīz vai apdraudot pašas varenās dolāru impērijas pastāvēšanu.

Augstu stāvošas Vašingtonas oficiālās personas sāka atklāti pieprasīt Arbensa valdības gāšanu. Vēstnieks Džons Perifuā žurnālam «Time» paziņoja, ka «Savienotās Valstis nevar pieļaut padomju republikas rašanos starp Teksasu un Panamas kanālu». Valsts sekretāra

palīgs starpamerikānisķajos jautājumos Kebots Lodžs apgalvoja, ka Gvatemalas valdību «algo Kremlis», ka tā ir «Maskavas marionete» un ka šādam stāvoklim drīz tiks darīts gals. Soģa lomu vajadzēja izpildīt algotņiem ar Kastiļjo Armasu priekšgalā. Ar viņu tad ari uzturēja pastāvīgus sakarus minētais Džons Perifuā.

Vai Arbensa valdība īstenībā bija «komunistiska»? Nepavisam ne. Arbenss bija militārais kadru darbinieks, beidzis militāro koledžu ar izcilību jau toreiz, kad pie varas atradās par «Kārību jūras Napoleoniņu» iesauktais tirāns Horhe Ubiko. Arbenss piedalījās militārajā apvērsumā, kas 1944. gadā gāza Ubiko, un pēc tam ieņēma kara ministra amatu Huana Hosē Arevalo liberālajā valdībā. 1945. gadā prezidents Arevalo nodibināja diplomātiskās attiecības ar Padomju Savienību, bet padomju vēstniecības ne Arevalo, ne Arbensa laikā Gvalemala nebija.

Pulkvedi Arbensu par Gvatemalas prezidentu ievēlēja 1950. gadā. Viņš ieguva 267 tūkstošus balsu, bet viņa pretinieki kopā — 140 tūkstošus balsu. Arbensu atbalstīja buržuāziski demokrātiskās partijas, kas ieņēma nacionālās neatkarības pozīcijas. Arbensa kandidatūru atbalstīja arī jaunā Gvatemalas Darba partija (komunistiskā, partija). Taču šai partijai bija visai ierobežota ietekme. Tā izveidojās nesen — 1949. gadā, un tās rindās bija daži simti biedru. Nacionālajā kongresā Darba partiju pārstāvēja tikai četri deputāti (no 56).

Arbensa valdība bija progresīva, tomēr buržuāziska, un kā tādai tai raksturīga svārstīšanās un nenoteiktība. Valdības sastāvā ietilpa arī tīri konservatīvi elementi.

Vai gan jābrīnās, ka šādos apstākļos jaunajam argentīniešu ārstam, kas atklāti pauda savus marksistiskos uzskatus, bija grūti, pat gandrīz vai neiespējami iekārtoties Gvatemalā.

Ernesto piedāvāja savus ārsta pakalpojumus veselības aizsardzības ministram, viņš pieteicās braukt uz visattālāko Gvalemalas rajonu, uz Petena džungļiem, lai strādātu par ārstu indiāņu kopienās. Viņš bija ar mieru strādāt jebkuru citu darbu, kas nāktu par labu revolūcijai. Tomēr valdības ierēdņi bez jebkāda entuziasma uzņēma jaunā argentīnieša priekšlikumus. Viņi pieprasīja, lai Gevara vispirms apstiprina savu ārsta diplomu, bet šī sarežģītā procedūra vilktos ne mazāk par gadu.

Tajā pašā laikā vajadzēja iegūt kaut minimālus līdzekļus iztikai. Ernesto pārtiek no gadījuma peļņas, raksta vietējai presei, iznēsā un pārdod grāmatas. Ilda joko, ka viņš vairāk lasot šīs grāmatas nekā pārdodot. Viņš sadarbojas ar Gvatemalas Darba partijas jaunatnes organizāciju— Patriotisko darba jaunatni. Ceļo pa valsti ar nesamo uz muguras, pēta maiju cilts indiāņu seno kultūru.

Visi Ernesto toreizējie draugi atceras, ka strīdos viņš bijis nenogurdināms. Toreiz viņš strīdējās ar saviem draugiem galvenokārt

par to, kā, kādā ceļā, uz kādiem spēkiem balstoties, var atbrīvot Latīņamerikas tautas no imperiālisma jūga, no ekspluatācijas un nabadzības. Jaunie cilvēki, Ce draugi, alka pēc pārmaiņām, pēc cīņas. Viņi strīdējās līdz aizsmakumam par šķiru cīņu, par agrārās reformas nepieciešamību, par strādnieku šķiras lomu, par sociālismu un komunismu, par marksismu un ļeņinismu.

Atšķirībā no dažiem saviem toreizējiem draugiem Ernesto Gevara ne vien diskutēja, bet arī aizrautīgi lasīja marksistisko literatūru. «Tajā laikā,» atceras kubiešu revolucionārs Mario Dalmau, kas ar Gevaru bija sadraudzējies Gvatemalā, «viņam bija izveidojies diezgan noteikts marksistiskais pasaules uzskats. Viņš bija izstudējis Marksu un Ļeņinu. Izlasījis veselu marksistiskās literatūras bibliotēku.»

Ernesto bija ļoti nobažījies par notikumu attīstību Gvatemalā. Valsti pārplūdināja amerikāņu izlūki un diversanti. Kādā ciemā Ernesto sastapa pazīstamo amerikāņu «speciālistu» komunisma jautājumos Latīņamerikas valstīs profesoru Robertu Aleksanderu.

— Daudz gringo, ļoti daudz gringo! — Ernesto saka savam ceļabiedram. — Ka tu domā, kādēj viņi te ložņā? Uzdodas par pētniekiem, bet patiesībā spiego amerikāņu izlūkdienesta uzdevumā.

Amerikas Savienoto Valstu valdība nopietni gatavojās uzvilkt nepakļāvīgajai Gvatemalai «trako kreklu». 1954. gada martā pēc Vašingtonas neatlaidīgas prasības Karakasā sanāca X Starpamerikāniskā konference, kurā Fosters Dalless apsūdzēja Gvatemalu komunismā. Dallesa ietekmē konference — kaut arī dažas Latīņamerikas valstis bija tam pretī — pieņēma antikomunistisku rezolūciju, faktiski sankcionēdama intervenci pret Gvatemalu.

Arbenss kategoriski noliedza jebkādus sakarus ar komunismu vai komunistiem. Tāpat viņš kategoriski noliedza — un darīja to pilnīgi pamatoti — jebkādus sakarus ar Padomju Savienību. 1954. gada 1. martā Arbenss vēstījumā republikas kongresam rakstīja: «Pat visvērīgākajiem cilvēkiem kļūst skaidrs, ka Padomju Savienība nav iejaukusies un neiejaucas mūsu valsts dzīvē un ka tā nedraud mums ne ar kādu intervenci.»

Taču Arbenss nebija antikomunists, nebija naidīgi noskaņots pret Padomju Savienību, un tieši to viņam nevarēja piedot Vašingtonas varasvīri. Sardīne uzdrīkstējusies neklausīt haizivi! Banānu republika iedrošinājusies mest izaicinājumu savam pavēlniekam tēvocim Sēmam! Nedzirdēts «visusvētās» Monro doktrīnas pārkāpums — kā lai citādi nosauc Arbensa valdības rīcību? Pārliecinājusies, ka visādi draudi un ekonomiskās sankcijas neatstāj uz Arbensu nekādu iespaidu, Vašingtona nolēma uzrīdīt viņam «dzinējsuņu» baru.

1954. gada 17. jūnijā Armasa bandas, kuras bija apbruņojuši un apmācījuši amerikāņu izlūki, no Hondurasas iebruka Gvatemalas teritorijā un ieņēma vairākas apdzīvotas vietas pierobežas rajonā.

Sakās Arbensa valdības piekritēju apšaušana. Interventu kara lidmašīnas bombardēja galvaspilsētu un citus stratēģiskos punktus valstī. Interventu spēki sastāvēja no 800 algotņiem, starp kuriem bija tikai 200 gvatemaliešu, bet pārējie — ārzemnieki. Tajā pašā laikā Arbensa valdības rīcībā bija 6—7 tūkstošu vīru liela armija. Tomēr valdības karaspēks intervences sākumā izvairījās no kaujām ar algotņiem, atkāpās uz valsts iekšieni.

Prezidents Arbenss cerēja ar mierīgiem līdzekļiem no-

K aulēt konfliktu. Viņš griezās ar sūdzību ANO Drošības Padomē un prasīja nekavējoties izvest interventu i araspēku. Gvatemalas sūdzību Drošības Padomē atbalstīja PSRS pārstāvis. Viņš paziņoja: «Pret Gvatemalu izdarīts bruņots uzbrukums no sauszemes, jūras un gaisa, tas ir pilnīgi nepārprotamas, atklātas agresijas gadījums: uzbrukums vienai no Centrālās Amerikas valstīm, ANO loceklei. Tāpēc Drošības Padomes pienākums ir veikt tūlītējus pasākumus, lai izbeigtu agresiju, Drošības Padome nevar izvairīties no šīs atbildības, un neviens cits orgāns šajā jautājumā nevar aizstāt Drošības Padomi.» Tomēr Drošības Padome nepieņēma nekādu[1'] efektīvus pasākumus, lai izbeigtu agresiju pret Gvatemalu, lai gan Gvatemala un Padomju Savienība to neatlaidīgi pieprasīja.

Tajā pašā laikā Gvatemalas darbaļaudis aicināja valdību uzsākt enerģisku cīņu pret algotņiem, viņi prasīja ieročus, gribēja organizēt zemessargu vienības, mobilizēt visus tautas spēkus republikas aizsardzībai. Valdība atteicās apbruņot tautu, kaut gan, pakļaujoties masu spiedienam, pavēlēja karaspēkam izdzīt algotņus no republikas teritorijas. 'Gvatemalas armija pārgāja uzbrukumā un sakāva algotņu bandas, kuru paliekas panikā bēga atpakaļ uz Hondurasu.

Algotņu sagrāve radīja apjukumu Vašingtonā. CIP, Pentagona un valsts departamenta organizētā agresija pret demokrātisko Gvatemalu draudēja izgāzties, un to amerikāņu establishment saviem kalpiem nepiedod.

To atgādināja komentārs par Gvatemalas notikumiem, kas tajās dienās bija publicēts «New York Herald Tribune» — šajā amerikāņu monopolu tribīnē: «Gvatemalas valdības armija, kurā ir 6 tūkstoši cilvēku, apmācīta pēc amerikāņu parauga. Ja tā sakaus antikomunistu Armasu, par to būs jāpateicas amerikāņu kara ministram. Pentagona vadītāji tagad redz, kas tā par ironiju — turēt militāro misiju valstī, kas atrodas komunistiskā ietekmē. Amerikāņu padomnieki tiks atsaukti, ja sacelšanās cietīs sakāvi.»

Armasa Vašingtonas aizbildņi saprata mājienu. Redzēdami, ka cerības uz algotņiem nav attaisnojušās, viņi sāka drudžaini gatavot Arbensa gāšanu militāra apvērsuma ceļā, izmantojot šim nolūkam savus aģentus, kas līdz tam izlikās par prezidenta piekritējiem. Par galveno darbības personu šajā operācijā kļuva Perifuā. Tas bija viņš,

kas sacerēja ultimātu, kuru augstākie armijas virsnieki nosūtīja Arbensam. Viņi pieprasīja Arbensa demisiju, piedraudot pretējā gadījumā viņu gāzt. Maskēšanās nolūkā sazvērnieki apsolīja, ka viņi garantē «visiem pilsoņiem dzīvību un brīvību» un ka viņi turpinās' cīņu pret algotņiem, Arbenss neizturēja spiedienu un, neuzklausījis pat to partiju uzskatus, kuras viņu atbalstīja, 1954. gada 27. jūnijā atkāpās no prezidenta amata. Viņš nodeva varu Gvatemalas bruņoto spēku pavēlniekam pulkvedim Diasam un patvērās Meksikas vēstniecībā, no kurienes drīz vien izbrauca uz ārzemēm. Diass nekavējoties aizliedza Gvatemalas Darba partiju un arestēja tās vadītājus, bet pēc tam atdeva vadības grožus Perifuā ieliktenim pulkvedim Monsonam, pēdējais tālāk — Kastiljo Armasam, kurš savu algotņu priekšgalā no jauna iebruka Gvatemalā. Pēc dažām dienām, visu sugu reakcionāru, vietējā arhibīskapa un Perifuā sveikts, «jaunizceptais» diktators kā triumfators iebrauca galvaspilsētā, kur jau bija sākusies gāztā prezidenta piekritēju masveida apšaušana.

Ko šajās Gvatemalai smagajās dienās darīja Ernesto Gevara? Tāpat kā visi amerikāņu imperiālisma pretinieki, viņš dedzīgi vēlējās ķerties pie ieročiem un aizstāvēt prezidenta Arbensa režīmu. Viņš aicināja organizēt zemessargu vienības, apbruņot darbaļaudis, veikt enerģiskus pasākumus pret reakcionāriem, kas gatavo apvērsumu. Taču viņa aicinājumi, tāpat kā citu saprātīgi domājošo cilvēku aicinājumi, nerada atbalsi. Arbenss cerēja, ka viņa armija liks galā ar algotņiem, viņš ticēja sava virsnieku korpusa uzticībai.

«Ernesto,» atceras līda, «lūdz, lai viņu nosūta uz kauju rajonu, bet neviens viņam nepievērš uzmanību. Tad viņš pievienojas pilsētas pretgaisa aizsardzības grupām, palīdz tām bombardēšanas laikā, pārvadā ieročus ...»

Ernesto nenoniecina nevienu darbu. «Kopā ar Patriotiskās darba jaunatnes organizācijas biedriem,» stāsta Mario Dalmau, «viņš stājas sardzē, kad visapkārt liesmo ugunsgrēki un sprāgst bumbas, nāves briesmas viņu nebaida.»

Šis jaunais argentīnietis, kas aicina gvatemaliešus cīnīties pret amerikāņu imperiālismu, dabiski, pievērš sev CIP spiegu uzmanību, kuri seko notikumu attīstībai

i ;vatemalas galvaspilsētā. Amerikāņu slepenpolicija ierak-:.l ,i viņa vārdu «bīstamo komunistu» sarakstā; viņš likvidējams tūlīt pēc Arbensa gāšanas. Argentīnas vēstnieks, lo uzzinājis, steidzās uz pansionātu «Servantess» brīdināt savu tautieti par draudošajām briesmām un ieteica viņam izmantot patvēruma tiesības vēstniecībā. Kad Kastiljo Armass iebruka Gvatemalā, Ernesto apmetās Argentīnas vēstniecībā, kur bija atraduši patvērumu argentīnieši, kubieši un vairāki gvatemalieši, Arbensa līdzjutēji. Visa šī publika sadalījās divās grupās — «demokrātos» un komunistos. Ernesto bez svārstīšanās

pievienojās pēdējiem, kaut gan nebija komunistiskās partijas biedrs.

Argentīnas vēstnieks lika priekšā Ernesto atgriezties Argentīnā uz valsts rēķina. Bet Gevaram nebija nekādas vēlēšanās atgriezties Perona Argentīnā. Viņš labāk dosies uz Meksiku, uz kurieni jau aizbraukuši viņa draugi kubieši un pārējie Latīņamerikas paziņas, kuri ir gatavi turpināt cīņu, nezaudējot cerības uz uzvaru citā vietā. Kamēr ir tādas karslas galvas, kas tic, ka neiespējamais kļūs iespējams, tikmēr viss vēl nav zaudēts.

Gvatemalas notikumi atstāja dziļas pēdas Če apziņā. Tajās nedaudzajās dienās, kad izšķīrās Arbensa valdības liktenis, viņš nobrieda politiski. Ernesto vēlreiz pārliecinājās, ka galvenais ienaidnieks, viltīgs un nežēlīgs, ir amerikāņu imperiālisms, kas izmanto antikomunismu un pretpadomju propagandu savu noziedzību maskēšanai, ka C1P un Pentagonam ir uzticama aģentūra armijas aprindās, ka patiesai tautas revolūcijai šī militārā mašīna jāsalauž un tās vietā jārada tautas armija un, beidzot, ka nepieciešams apbruņot tautu, jo vienīgi tauta, kas cīnās, var gūt panākumus karā ar imperiālismu.

Sī evolūcija Če apziņā nepalika nepamanīta amerikāņu aģentūrai. Vēlāk, kad amerikāņu slepenpolicija sāka sastādīt lietu par Fidela Kaslro cīņubiedriem Sjerramaestras kalnos, tā saprata, ka Ernesto Če Gevaras personā tai ir darīšana ar revolucionāru no «Gvatemalas laikiem».

1958. gada aprīlī argentīniešu žurnālists Horhe Rikardo Masēti apmeklēja Fidela Kastro cīnītājus Sjerramaestras kalnos. Viņš intervēja arī Če. Masēti jautāja savam tautietim, cik patiesas ir baumas par sacelšanās cīnītāju «ko-munistiskumu». Če atbildēja:

— Komunismu man piedēvē galvenokārt amerikāņi. Man vēl nav gadījies sastapt tādu amerikāņu žurnālistu, kurš, ieradies pie mums kalnos, nesāktu mani izjautāt par darbību Gvatemalas Komunistiskajā partijā. Viņi uzskata, ka es noteikti esmu bijis šīs valsts Komunistiskās partijas biedrs. Un tā viņi domā vienīgi tādēļ, ka es jutu un arī tagad jūtu nepārprotamas simpātijas pret pulkveža Hakobo Arbensa demokrātisko valdību.

— Vai tu ieņēmi kādu amatu valdībā? — Masēti pratināja kā tiesnesis.

— Nē, nekādu. Bet, kad sākās ziemeļamerikāņu iebrukums, es mēģināju sapulcināt grupu no tādiem pašiem jauniem cilvēkiem kā es pats, lai dotu pretsparu šiem «augļu» avantūristiem. Gvatemalā vajadzēja cīnīties, bet gandrīz neviens necīnījās. Vajadzēja pretoties, bet gandrīz neviens negribēja to darīt.

Pēc Kubas revolūcijas uzvaras Če ne vienu reizi vien savās runās un rakstos atceras savu «Gvatemalas periodu». Kādā runā 1960. gadā Če sacīja:

— Pēc ilgiem klaiņojumiem ieradies Gvatemalā, Arbensa Gvatemalā, es mēģināju uzmest dažas piezīmes, lai izstrādātu revolucionāra ārsta uzvedības normas. Es gribēju tikt skaidrībā, kas īsti vajadzīgs, lai kļūtu par revolucionāru ārstu. Bet tad sākās agresija, ko izraisīja «United. Fruit», valsts departaments, Džons Fosters Dalless — faktiski tas ir viens un tas pats — un viņu marionete, kuru sauca Kastiljo Armass (jā gan, sauca '). Agresijai bija panākumi, jo Gvatemalas tauta toreiz vēl nebija sasniegusi tādu briedumu, kādu šodien sasniegusi kubiešu tauta, un vienā jaukā dienā es aizbraucu, pareizāk — aizbēgu no Gvatemalas. . . Un tad es sapratu galveno: lai kļūtu par revolucionāru ārstu, vispirms jānotiek revolūcijai. Neko nav vērti izolēti, individuāli centieni, kristālskaidri ideāli, gatavība ziedot dzīvību viscēlākā mērķa vārdā, vienpatņa cīņa kaut kādā Amerikas nostūrī pret naidīgām valdībām un sociāliem apstākļiem, kas traucē virzīšanos uz priekšu. Lai notiktu revolūcija, vajag radīt tādus apstākļus, kādi ir Kubā, — mobilizēt visu tautu, kura, izmantodama ieročus un cīņā gūto vienotību, iepazītu ieroču spēku un tautas vienotības spēku.

Vai tikai revolucionāram ārstam ir nepieciešams tautas atbalsts? Nebūt ne. Jebkurš cīnītājs par tautas laimi var kaut ko' sasniegt vienīgi tad, ja viņš piedalās visas

[1] Kastiljo Armasu nogalināja kāds no viņa miesassargiem 1955. gadā. t>6 *

lautas cīņā, ja viņš cenšas panākt visu pret imperiālismu un visāda veida apspiestību vērsto spēku vienotu rīcību. Tieši par to Če tajā pašā gadā rakstīja kādam savam korespondentam Amerikas Savienotajās Valstis: «Mana pieredze Gvatemalā, kur Arbenss drosmīgi uzsāka karu pret koloniālismu, taču kļuva par Ziemeļamerikas monopolistu agresijas upuri, lika man izdarīt kādu būtisku secinājumu: lai varētu kļūt par revolucionāru, nepieciešams galvenais — revolūcija.»

Bolīvijas revolūcija apstājās pusceļā, Gvatenralas revolūcija cieta sakāvi, bet īstā revolūcija vēl priekšā, un tikšņnās ar to nav aiz kalniem ...

«GRANMA»

Es iepazinos ar Fidelu Kastro kādā no Meksikas vēsajām naktīm, un, atminos, mūsu pirmā saruna bija par starptautisko politiku. Tajā pašā naktī, dažas stundas vēlāk, jau rītausmā es kļuvu par nākamās ekspedicijas dalībnieku.

, Ernealo Če Gevara

Argentīnas vēstnieks Gvatemalā, ar pūlēm izgādājis no jaunajām varas iestādēm atļauju Če izbraukšanai, pierunāja meksikāņu kolēģi izsniegt savam aizbildināmajam vīzu, nopirka viņam dzelzceļa biļeti līdz Mehiko un aizveda uz piepilsētas staciju, kur iesēdināja vilcienā.

Šis vilciens virzījās uz priekšu tikpat lēni kā «piena konvojs», ar kuru viņš pirms gada bija ieradies Lapasā. Tas gausi spraucās cauri tropiskajai biežņai, reizēm pievirzīdamies tuvu Klusā okeāna piekrastei, reizēm attālināda mies no tās. Vientuļās stacijās rēgojās kareivju patruļas, atgādinot, ka valstī izsludināts karastāvoklis.

Par ko domāja Če, redzot šīs patruļas? Iespējams, viņš domāja par to, ka amerikāņu imperiālisti, izmantojot vietējās marionetes, atkal guvuši uzvaru. Cik reižu jau tas noticis šajās banānu republikās, cik daudz tautas asiņu izlējuši tirāni!

Un tomēr... Kaut ari šķita, ka neveiksmes, sakāves, nodevība un vilšanās nekad nebeigsies, taču pagāja kāds laiks un šī pati tauta, kas vēl pavisam nesen noasiņoja cīņās, kas bija nomākta un izmocīta, no jauna cēlās pret savu mūžseno ienaidnieku, lai pēc neilga laika atkal tiktu satriekta pīšļos. Šajā tautā, redzams, slēpjas neizdzēšama revolucionārā kvēle, kas nenovēršami, par spīti tūkstoš sakāvēm, aizvedīs to līdz uzvarai. Tā uzvarēs ātrāk, ja tai būs gudri un drosmīgi vadoņi. Arbensa ceļš bija pareizs, bet viņš ļāvās vājuma brīdim pārbaudījumu dienās, tāpēc viņa valdību tik viegli gāza.

Če domas pārtrauca nedrošs klauvējiens pie durvīm. Kupejā ienāca sīks cilvēciņš ar nelielu čemodānu rokās. Viņš izskatījās vairāk pēc zēna nekā pēc vīrieša. Ienācējs nosauca savu vārdu:

— Hulio Roberto Kaseress Valje, jūsu padevīgs kalps.

Nepagāja ne pusstunda, kad ceļabiedrs jau bija par

sevi visu izstāstījis. Viņš ir iesācējs žurnālists, Cvatema-las Darba partijas biedrs un patlaban dodas uz Meksiku, glābdamies no vajāšanām.

— Sauc mani par Patoho, — viņš sacīja Ce. — Gvate-malas valodā tas nozīmē — Sprīdītis.

Patoho, kas bija dažus gadus jaunāks par Če, kļuva par vienu no viņa vistuvākajiem draugiem, otru pēc Al-berto Granadosa. Patoho bija komunists, tātad optimists, un arī pēc sakāves ticēja, ka viņa idejas galu galā uzvarēs.

Rakstā par Patoho bojā eju Gvatemalas kalnos, kur viņš bija atgriezies jau pēc Kubas revolūcijas uzvaras, lai ar ieročiem rokās cīnītos par savas dzimtenes brīvību, Če viņu raksturoja kā nelokāmu komunistu, gudru, iejūtīgu, zinātkāru biedru un atzīmēja, ka Gvatemalas notikumi viņam daudz ko mācījuši. «Revolūcija,» Če rakstīja, «padara cilvēkus morāli skaidrākus, labākus, līdzīgi tam, kā pieredzējis zemnieks izlabo augu nepilnības un nostiprina to labās īpašības.»

Patoho, tāpat kā Če, aizrāvās ar poēziju un rakstīja dzejoļus, un arī tas viņus tuvināja. Iepriekš minētajā rakstā Če pastāsta, ka pirms aizbraukšanas no Kubas Patoho viņam atstājis savus dzejoļus. Če citē dzejoli, ko Patoho uzrakstījis savai draudzenei:

Ņem, tā tikai sirds,
Kjauj to savās plaukstās.
Rits kad jaunu dienu sāks,
Atver plaukstas — atļauj saulei sirdi sildīt.

1954. gada 21. septembrī viņi abi ar Patoho iebrauca Mehiko — milzīgā, svešā pilsētā, kur nevienam no viņiem nebija ne draugu, ne paziņu.

Če un Patoho sadraudzējās ar puertorikāņu emigrantiem. Liela nozīme te bija nejaušībai. Viņi meklēja vit'tu, kur varētu apmesties, un viņiem ieteica griezties pie puertorikāņa Huana Huarbē, kurš tiem ari izīrēja pieticīgu istabiņu. Huans Huarbē, izrādījās, bija ievērojams Nacionālistiskās partijas darbinieks. Ši partija cīnījās par neatkarības piešķiršanu Puertoriko salai, ko jenkiji laja okupējuši 1898. gadā un pārvērtuši par savu koloniju. Mēģinādami pievērst sabiedrības uzmanību puertori-kaņu nožēlojamajam stāvoklim, Nacionālistiskās pārticis darbinieki atklāja uguni kādā kongresa sesijā Vašingtonā. Viņu partija tika pasludināta ārpus likuma Puer-toriko un Amerikas Savienotajās Valstīs. Viņu līderis Albisu Kamposs, kuram bija piespriesti ilgi ieslodzījuma g.idi, smaka vienā no ASV katorgas cietumiem.

Puertorikāņu revolucionāri nevarēja neizraisīt argentīnieša simpātijas. Kaut arī viņu bija tikai saujiņa, tomēr tie nebaidījās mest izaicinājumu visvarenākajai imperiālistiskajai lielvalstij pasaulē, nebaidījās pieteikt tai karu un bija ar mieru jebkurā bridi sagaidīt mocekļa nāvi. Viņu kvēlā ticība sava mērķa taisnīgumam, viņu ideāli, vīrišķība, patiesīgums, fanātisms un pilnīgā bezcerība tai laikā gūt kaut kādus panākumus radīja sajūsmu. Ce izjuta pret viņiem simpātijas arī tāpēc, ka tie bija nevis skaļu revolucionāru frāžu varoņi, bet darbības cilvēki. Viņi nebija auni, kas padevīgi velkas uz kautuvi, bet īsti vīri, kas vajadzīgā brīdī gatavi ar ieročiem rokās cīnīties par savu brīvību.

Huana Huarbē dzīvoklī bija apmeties vēl viens politiskais

trimdinieks — jaunais peruānis Ljučo (Luiss) de la Puente, kas sapņoja par revolūciju Peru. Ljučo bija dedzīgs tolaik viņa valstī valdošā diktatora pulkveža Odrias pretinieks un cerēja ceit uz cīņu par sociālo atbrīvošanos indiāņu masas. Ar laiku viņš kļūs par Kubas revolūcijas piekritēju, vadīs partizāņu vienību kādā kalnainā Peru rajonā un 1965. gada 23. oktobrī ies bojā kaujā ar «reindžeriem» — speciālām daļām, ko amerikāņu diversanti izdresējuši tieši cīņai ar partizāņiem.

Huarbē ģimene bija viesmīlīga, tomēr pati dzivoja pusbadā.

Tiesa gan, jauniem ļaudīm ēdamais nav problēma.

«Mēs abi bijām uzskrējuši uz sēkļa...» Če atceras to laiku. «Patoho bija bez graša, es par atlikušajiem peso nopirku fotoaparātu, un mēs bez atļaujas — kontrabandas ceļā — fotografējām parkos. Izgatavot atklātnes mums palīdzēja kāds meksikānis, nelielas fotolaboratorijas vadītājs. Mēs labi iepazinām Mehiko, jo izstaigājām to kājām krustām un šķērsām, mēģinādami iemānīt, klientiem savas ne visai izdevušās fotogrāfijas. Cik daudz bija jānoņemas, lai pārliecinātu, pierunātu, ka mūsu nofotografētais bērns ir ļoti simpātisks un ka tik tiešām par tādu burvīgu mazulīti ir vērts maksāt peso! Ar šo amatu mēs pelnījām iztiku vairākus mēnešus. Mūsu apstākļi pamazām sāka normalizēties...»

Če uzrakstīja rakstu «Es redzēju Arbensa gāšanu», tomēr viņa mēģinājumiem iekārtoties darbā par žurnālistu nebija panākumu.

Pa to laiku no Gvatemalas atbrauca līda. Viņi apprecējās. Tagad Če bija jārūpējas ne vien par sevi, bet arī par sievu. Vajadzēja meklēt darbu. Če atkal kļūst par grāmatu kolportieri vietējā izdevniecībā «Fondo de cul-tura economica», kas izdod dažādu literatūru par sociālām problēmām. Taču Če bija nekur nederīgs grāmatu pārdevējs: viņš vairāk strīdējās ar to izdevējiem nekā tirgojās ar tām.

Grāmatas viņu joprojām saistīja. Lai rastu iespēju iepazīties ar jaunākajiem izdevumiem, Če reiz nolīga par naktssargu kādā grāmatu izstādē, kur pa naktīm «rija» grāmatu pēc grāmatas. Beidzot viņam izdevās izturēt konkursu un dabūt vietu pilsētas slimnīcas alerģiskajā nodaļā. Kādu laiku viņš lasīja lekcijas Nacionālās universitātes Medicīnas fakultātē, pēc tam pārgāja zinātniskā darbā Kardioloģijas institūtā. Če dabūja atļauju strādāt franču slimnīcas laboratorijā, kur viņš eksperimentēja ar kaķiem, kurus pirka no kādas vecenītes par peso gabalā.

Tolaik Meksikā valdošā politiskā atmosfēra neradīja Gevarā nekādas lielās cerības. Meksikas desmito gadu revolūcija, kas gāza diktatora Porfirio Diasa reakcionāro režīmu, sen bija apklususi. Pie varas nāca tā saucamā jaunā buržuāzija, kas alkatīgi tīkoja pēc peļņas. Tā plaši atvēra durvis amerikāņu kapitāla iebrukumam, maskējot savu darbību ar pseidorevolucionāru demagoģiju. Kreisie spēki bija sašķelti, sadrumstaloti. Komunistiskā partija, kas tika pakļauta nemitīgām

vajāšanām, nebija tik spē« ?o

nga, lai apvienotu visus progresīvos spēkus varenā, antiimperiālistiskā, revolucionārā kustībā.

Če iemīlēja Meksiku, tās darbaļaudis, tās mākslinieku im dzejniekus, tās seno indiāņu kultūru, tās pirmatnējo, krāšņo dabu, tīro un dzidro kalnu gaisu — labākās zāles pret astmu, kas joprojām neatkāpās no viņa.

1956. gada, 15. februāri lldai piedzima meita, kurai deva vārdu lldita — par godu mātei. «Kad Mehiko pilsētā piedzima mana meita,» Ce sacīja intervijā meksikāņu žurnāla «Siempre» korespondentam 1959. gada septembrī, «mēs varējām viņu reģistrēt kā peruānieti — pēc mātes tautības vai ari kā argentīnieti — pēc tēva tautības. Abos gadījumos mēs būtu rīkojušies loģiski, jo Meksikā mēs atradāmies it kā caurhraucot. Tomēr mēs ar sievu nolēmām viņu reģistrēt kā meksikānieti, ar to izrādot atzinību un cieņu tautai, kura mums deva mājvietu rūgtajā sakāves un trimdas stundā.»

Meksikā Če satikās ar Raulu Roa, kubiešu rakstnieku un publicistu, Batistas pretinieku. Pēc Batistas gāšanas viņš kļuva par ārlietu ministru. Rauls Roa atceras savu tikšanos ar Gevaru: «Es iepazinos ar Če kādā naktī viņa tautieša Rikardo Roho mājā. Viņš tikko kā bija ieradies no Gvatemalas, kur pirmo reizi bija piedalījies revolucionārajā un antiimperiālistiskajā kustībā. Če vēl skaudri pārdzīvoja šakāvi.

Če izskatījās un patiešām arī bija jauns. Viņa tēls iespiedies man atmiņā: gaišs prāts, askētisks bālums, ast-matiska elpa, apaļa piere, kupli mati, noteikti spriedumi, enerģisks zods, mierīgas kustības, vērigs, ass skatiens, tvirta doma, runā nosvērti, smejas skanīgi...

Viņš tikko bija sācis strādāt Kardioloģijas institūta alerģiskajā nodaļā. Mēs runājām par Argentīnu, Gvate-malu un Kubu, aplūkojām šo valstu problēmas caur Latīņ-amerikas prizmu. Jau toreiz Če pacēlās pāri kreoliešu nacionālisma šaurajam horizontam un izteica spriedumus no kontinentāla revolucionāra pozīcijām.»

Šis argentīniešu ārsts atšķirība no daudziem emigrantiem, kurus satrauca vienīgi viņu pašu zemes liktenis, domāja ne tik daudz par Argentīnu, cik par Latīņameriku kopumā, cenzdamies uziet tās «visvājāko posmu». Ir skaidrs arī tas, ka toreiz, kad Če tikās ar Roa, viņš Kubu, acīm redzot, par tādu posmu neuzskatīja, kaut arī viņam bija zināmi politiskie notikumi šajā valsti.

Lai Kuba saistītu viņa uzmanību vairāk nekā jebkura cita Latīņamerikas valsts, vajadzēja tikties ar cilvēkiem, kuriem galvenais ir rīcība, kuri tukšu strīdu vietā aicina uz tūlītējam akcijām. Sākums šim pagriezienam bija viņa iepazīšanās vispirms ar Raulu Kastro un pēc tam arī ar Fidelu.

1955. gada jūnija beigās pilsētas slimnīcā uz konsultāciju ieradās

divi kubieši. Viņi nokļuva uz pieņemšanu pie dežurējošā ārsta Ernesto Gevaras. Viens no viņiem, izrādījās, bija Njiko Lopess, Če draugs no Gvatemalas laikiem. Abi priecājās par negaidīto tikšanos. Njiko pastāstīja Če, ka viņa draugi, ar kuriem kopā viņš bija piedalījies uzbrukumā Monkadas kazarmām, pēc amnestijas izkļuvuši no cietuma un tagad pulcējas Mehiko. Viņu nodoms ir sagatavot bruņotu ekspedīciju uz Kubu. Tas jau ir kaut kas! Če sāka interesēties par šo pasākumu, un Njiko solīja iepazīstināt viņu ar Raulu Kastro.

Ar Raulu viņi tikās pēc dažām dienām. Viņš pastāstīja par Monkadas epopeju, par Batistas kareivju sarīkoto zvērisko slaktiņu, par viņa brāļa Fidela tiesas prāvu, kurā Fidels teica runu, kas vēlāk kļuva pazīstama ar nosaukumu «Vēsture mani attaisnos», par viņu nedienām katorgas cietumā Pinosas salā un, beidzot, par ciešo apņēmību turpināt cīņu pret tirānu Batistu.

Kāds iespaids? Če vēlāk sacīs par Raulu: «Man šķiet, šis nav līdzīgs citiem. Vismaz runā labāk par citiem, turklāt viņš domā.»

Rauls arī bija apmierināts ar savu sarunu biedru. Viņš tajā tūlīt saskatīja cilvēku, kurš var būt noderīgs paredzamajā ekspedīcijā. Če bija «Gvatemalas pieredze», turklāt viņš bija ārsts. Vienojās, ka Rauls iepazīstinās viņu ar Fidelu, kuru gaidīja atbraucam no Ņujorkas kuru katru dienu.

Fidels Savienotajās Valstīs vāca naudu kubiešu emigrantu vidū nākamās ekspedīcijas finansēšanai. Runādams kādā pret Batistu vērstā mītiņā Ņujorkā, Fidels sacīja: «Varu jums pavēstīt visā nopietnībā, ka 1956. gadā mēs iegūsim brīvību vai kļūsim par mocekļiem.»

Uz ko tad cerēja jaunais kubiešu patriots? Vispirms jau uz savu tautu, kas neieredzēja Batistu, uz tās vīrišķību un apņēmību, ko tā bija pierādījusi ne vienu reizi vien visā savas vēstures gaitā. Vai tad pagājušā gadsimtā kubieši gandrīz pussimt gadu necīnījās par savu neat-kārību? Vai tad viņi 1933. gadā negāza nīsto diktatoru Mačado? Un arī tagad: Batista ķēries pie zvērībām — tātad baidās no tautas.

Tāpat Fidels paļāvās uz savu piekritēju atbalstu, uz viņa radītās «26. jūlija kustības» (26. jūlijā notika uzbrukums Monkadas kazarmām) dalībniekiem un līdzjutējiem. Tie galvenokārt bija studenti, jaunie strādnieki, kalpotāji, amatnieki, vecāko klašu skolnieki. Viņiem (rūķa politiskās pieredzes, nebija pat skaidras programmas, toties bija cita ļoti vērtīga īpašība: viņi bezgalīgi mīlēja savu dzimteni un neieredzēja Batistu.

So jauno ļaužu acīs Fidels bija īsts vadonis. Tāpat kā viņa piekritēji, arī pats Fidels bija jauns. Viņš pārvaldīja oratora mākslu, turklāt izskatījās lielisks, bija līdz neprātam drosmīgs dzelžainas gribas cilvēks. Fidels spīdoši pārzināja Kubas pagātni un nekļūdīgi orientējās mūsdienu Kubas politikas labirintos. Viņš precīzi zināja, pret kādu ļaunumu jācīnās, un to ar kvēlu pārliecību pateica tiesas sēdē savā

runā «Vēsture mani attaisnos».

Viņi satikās Marijas Antonijas Gonsalesas mājā, Empa-rana ielā 49. Marija Antonija bija kubiete, bet precējusies ar meksikāni un dedzīgi simpatizēja jaunajiem patriotiem. Viens no viņas brāļiem — Isidoro bija piedalījies pagrīdes cīņā pret Batistu un ticis barbariski spīdzināts tirāna cietumā. Pēc emigrēšanas uz Meksiku viņš drīz nomira. Marija Antonija nodeva savu pieticīgo dzīvoklīti Fidela piekritēju rīcībā, un drīz viņi to pārvērta par savu štābu. Viņi ne vien ēda, bet arī dzīvoja pie Marijas Antonijas. Dzīvoklī no vienas vietas bija salikti matrači, saliekamās gultiņas, sanesta visāda veida literatūra un pat ieroči. Dzīvokļa apmeklētājiem bija izstrādāta vesela nosacītu zīmju un paroļu sistēma. Par konspiratoru atnākšanu signalizēja kaimiņu veikalnieks, Marijas Antonijas draugs.

Sagadījās tā, ka Fidels Kastro ieradās Mehiko 1955. gada 9. jūlijā, Argentīnas neatkarības pasludināšanas dienā. Rauls pastāstīja Fidelam par savu iepazīšanos ar jauno argentīniešu ārstu, Gvatemalas notikumu dalībnieku, un ieteica brālim tikties ar viņu.

Par ko runāja Fidels un Če, tiekoties pirmoreiz? Če stāsta, ka viņi runājuši par starptautisko politiku. Fidels, protams, iepazīstināja Če ar saviem plāniem, ar savu politisko programmu.

— Mēs uzsāksim kaujas operācijas Orientē, — Fidels sacīja savam jaunajam draugam. — Oriente ir pati kaujinieciskākā, revolucionārākā un patriotiskākā Kubas province. Tur man ir visvairāk domubiedru un draugu. Tur mēs mēģinājām triecienā ieņemt Monkadas kazarmas. Tieši tur kādreiz sākās cīņa par neatkarību, kas ilga trīsdesmit gadu, un tieši Orientēs iedzīvotāji lējuši visvairāk asiņu, nesuši vissmagākos upurus, izrādījuši vislielāko varonību... Orientē līdz pat šim laikam jūtama šis varonīgās epopejas atmosfēra. Un rītausmā, kad dzied gaiļi un viņu dziesma līdzīgi taures skaņām modina kareivjus, kad priedēm noaugušos kalnus apspīd uzlecošā saule, šķiet, atkal pienākusi Jaras un Baires [9] diena.

Fidels vēlāk atzina, ka Če revolucionārās idejas viņu likšanās laikā bija «vairāk nobriedušas nekā manējās. Ideoloģiskā, teorētiskā ziņā viņš bija vairāk attīstīts. Salīdzinājumā ar mani viņam piemita vairāk avangarda revolucionāra īpašību».

Par to, kādu iespaidu Fidels atstājis uz Če šai pirmajā reizē, Če vēlāk pastāstīja:

«Mēs ar Fidelu runājām visu nakti. No rīta es jau biju ārsts nākamās ekspedīcijas vienībā. Patiesību sakot, pēc visa, ko biju pārdzīvojis savos klejojumos pa Latiņ-ameriku un pēc Gvatemalas fināla, nemaz nevajadzēja daudz, lai pamudinātu mani piedalīties revolūcijā pret jebkuru tirānu. Turklāt Fidels atstāja uz mani izcila cilvēka iespaidu. Viņš spēja atrisināt vissarežģītākās problēmas. Fidels dziļi ticēja, bija pārliecināts, ka, devies ceļā uz Kubu, viņš sasniegs to,

ka, sasniedzis to, viņš uzsāks cīņu un ka, uzsācis cīņu, gūs uzvaru. Man pielipa viņa optimisms. Vajadzēja rīkoties, veikt konkrētus pasākumus, cīnīties. Bija pienācis laiks izbeigt gaušanos un ķerties pie darba.»

Tomēr Čc optimismam sākumā bija piejaukta krietna tiesa skepticisma. «Uzvara,» Če atcerējās pēc Batistas gāšanas, «man šķita apšaubāma, kad es vēl tikko biju iepazinies ar sacelšanās spēku komandieri, ar kuru mani no paša sākuma saistīja piedzīvojumu romantika. Toreiz es uzskatīju, ka nav nemaz tik slikti iet nāvē svešas zemes jūras krastā par tik cildeniem ideāliem.»

Par kādiem ideāliem te ir runa? Atbildi uz šo jautājumu mēs varam atrast «Dziesmā par godu Fidelam», kuru Če uzrakstīja drīz pēc savas pirmās tikšanās ar «26. jūlija kustības» līderi. Tā publicēta pēc autora nāves. Sis dzejolis ievērojams ar šādiem diviem pantiem:

Kad tu pilnā balsī prasīsi
Agrāro reformu, taisnību, maizi un brivi,
Tad līdzās tev ar tādām pašām prasībām Būsim arī mēs.
Kad zvērs laizīs savu ievainoto sānu,
Kurā būs ietriekusies nacionalizācijas bulta,
Tad līdzās tev ar lepni celtu galvu Būsim ari mēs.

Pirmajā pantā ir runa par agrāro reformu, par kuras nepieciešamību Fidels pirmo reizi pavēstīja tiesas sēdē. Otrajā — par amerikāņu imperiālistu īpašuma nacionalizāciju. Nav pamata apšaubīt to, ka Fidels jau toreiz piekrita šiem cildenajiem ideāliem.

Kādu laiku pēc Če un Fidela tikšanās Argentīnā notika militārs apvērsums. Perons tika gāzts un aizbēga uz ārzemēm. Jaunā vara ieteica emigrantiem — Perona pretiniekiem atgriezties Buenosairesā. Roho un citi argentīnieši, kas dzīvoja Mehiko, sāka gatavoties mājupceļam. Viņi centās pierunāt Če darīt to pašu. Če atteicās. Viņš neticēja, ka Argentīnā toreizējos , apstākļos iespējamas kardinālas pārmaiņas. Tagad viņš domāja tikai par vienu — par paredzamo ekspedīciju uz Kubu.

Patiesībā pagaidām bija tikai šīs ekspedīcijas projekts. Lai to īstenotu, jāveic gigantisks darbs: jāsadabū nauda, daudz naudas, jāsapulcina Meksikā vienkop nākamie ekspedīcijas dalībnieki, jāapgādā ar pārtiku, jāpārbauda tie un jārūpējas par viņu konspirāciju. Jāorganizē viņi vienībā. Jāsagatavo vienība partizāņu akcijām. Jāiegādājas ieroči, kuģis. Jāncdrošina vienībai atbalsts salā. Jāpaveic simtiem citu lielu un mazu sagatavošanās darbu. Un tas viss bija jādara, ievērojot visstingrāko konspirāciju, slēpjoties no Batistas okšķeriem un no Dominikas tirāna Truhiljo aģentiem. Truhiljo baidījās, ka sacelšanās pret Batistu, ja tā gūs panākumus, var pārsviesties arī uz viņa «dzimtmuižu».

No pirmā acu uzmetiena šis nodoms organizēt ekspedīciju svešā

zemē varēja likties kā avantūra. Tikai ne kubietim, ne Antiļu salu vai Centrālās Amerikas pilsonim. Jau XIX gadsimtā, neatkarības cīņu laikā, Kubas patrioti organizēja tamlīdzīgas ekspedīcijas un priekšdarbus veica Savienotajās Valstīs, Dominikas Republikā, Hondurasā, Meksikā. Sī gadsimta četrdesmitajos gados tika rīkotas vairākas bruņotas ekspedīcijas no Gvatema-las pret tirānu Truhiljo. Nikaragvas diktatora Somosas pretinieki iebruka šajā valstī no Kostarikas. Venecuēlas tirāna Gomesa pretinieki organizēja pret viņu sacelšanās ekspedīciju Trinidadas salā. Un visās šajās ekspedīcijās piedalījās Latīņamerikas pilsoņi no citām republikām. Tie bija ne vien piedzīvojumu meklētāji, bet arī cilvēki, kas cīnās par progresīviem ideāliem.

Tas, ka Fidels gatavoja ekspedīciju Meksikā, bija gluži likumsakarīgi, vārdu sakot, īsti seno tradīciju garā. Tikpat likumsakarīga bija argentīnieša Gevaras piedalīšanās tajā.

Pēc visa spriežot, bija sagaidāms, ka vienlaikus ar vienības izcelšanos netālu, no Santjāgo de Kubas tās piekritēji jaunā konspiratora — Fidela cīņubiedra Franka Paisa vadībā uzsāks sacelšanos un sagrābs varu pilsētā. Tas varētu būt par iemeslu Batistas režīma gāšanai.

Acīm redzot, laikā, kad Meksikā gatavoja ekspedīciju, nebija paredzēts, ka par sacelšanās spēku galveno bāzi kļūs Sjerramaestras kalni. Taču iespēja, ka partizāņu karš var arī ieilgt, netika izslēgta, un tieši tam bija jāsagatavo nākamie cīnītāji.

Sājā nolūkā bija jāatrod speciālists, partizāņu kara lietpratējs, kurš apņemtos apmācīt vienības cīnītājus geril-jas [10] mākslā. Vajadzēja iemācīt cīnītājiem partizāņu kara taktiku, visas šī kara gudrības, sagatavot viņus fiziski partizāņu dzīves ikdienai.

Marija Antonija iepazīstināja Fidelu ar savas ģimenes draugu — meksikāni Arsasio Vanegasu Aroijo, nelielas tipogrāfijas saimnieku. Viņa tipogrāfijā sāka iespiest naudas bonas, manifestus un citus «26. jūlija- kustības» dokumentus. Arsasio turklāt, izrādījās, bija cīkstonis. To uzzinājis, Fidels ierosināja, lai viņš uzņemas nākamo ekspedīcijas «Granma» dalībnieku fizisko sagatavošanu. Arsasio neiebilda. Viņš sāka doties ar kubiešiem garos pārgājienos pa apkārtējiem pakalniem, mācīja viņiem džudo ciņu, noīrēja zāli vieglatlētikas nodarbībām. «Bez tam,» Arsasio atceras, «puiši klausījās lekcijas ģeogrāfijā un vēsturē, par politisko stāvokli un citām tēmām. Dažreiz es pats paliku un noklausījos šīs lekcijas. Viņi gāja arī uz kino skatīties filmas par karu.»

Tomēr Arsasio, kaut arī bija noderīgs cilvēks, galvenajā jautājumā palīdzēt nevarēja — par partizāniem viņš zināja tikai to, ko viņam bija stāstījis vectēvs par Pančo Viljas varoņdarbiem.

Vajadzīgo speciālistu Fidels Kastro atrada bijušā spāņu armijas pulkveža Alberto Baijo personā. Pat kā spānietis pulkvedis bija visai

spilgta personība. Viņš bija dzimis 1892. gadā spāņu ģimenē Kubā un bērnībā aizbraucis kopā ar vecākiem uz Spāniju. Laika ritējumā viņš beidza karaskolu, karoja Marokā, dienēja Ārzemju leģionā, pēc tam kļuva par aviatoru. Līdztekus militārajai darbībai dons Alberto nodevās arī literatūrai — rakstīja dzejoļus un stāstus par kareivju dzīvi. Kad sākās pilsoņu karš, Baijo nostājās tautas pusē un drošsirdīgi cīnījās ar fran-kistiem. Viņš piedalījās desanta izcelšanā Franko dumpinieku sagrābtajā Maljorkas salā, vadīja partizāņu grupu un vienību sagatavošanu. Pēc republikas krišanas Baijo sākumā emigrēja uz savu dzimteni — Kubu, kur atvēra privātu matemātikas skolu. Drīz vien viņš tomēr pārcēlās uz Meksiku, kur, pārgājis Meksikas pavalstniecībā, kļuva par uzņēmēju — viņam piederēja mēbeļu fabrika. Dienēja par instruktoru kara aviācijas skolā un laiku pa laikam kā «diplomēts speciālists» piedalījās mēģinājumos gāzt kādu no Centrālās Amerikas banānu republiku diktatoriem. 1955. gadā Baijo publicēja Mehiko īpatnēju mācību līdzekli ar nosaukumu «150 jautājumu partizā-nim». Šis sacerējums bija sava veida partizāņu cīņas zinātnes enciklopēdija. Pēc tās varēja iemācīties ne vien to, kā organizēt aplenkumus, spridzināt tiltus, izgatavot rokas bumbas un elles mašīnas, bet arī to, kā izrakt apakšzemes eju no ieslodzījuma vietas, kā iedarbināt lidmašīnas motoru un pacelties gaisā, varēja pat iemācīties. .. mākslinieciskо svilpošanu! Vārdu sakot, apgūt partizāņu cīņas mākslas noslēpumus.

Protams, tāds speciālists nākamajiem sacelšanās dalīb-niekiem bija īsts atradums. Fidelam Kastro nebija grūti pārliecināt pulkvedi, dzejnieku, aviatoru un partizāņu cīņas un diversiju speciālistu, lai viņš uzņemas godpilno uzdevumu attiecīgi sagatavot nākamos cīnītājus par viņu kopējās dzimtenes atbrīvošanu no Batistas tirānijas.

Tiesa, sākumā, lai būtu iespaidīgāk, Baijo pieprasīja par saviem pakalpojumiem 100 tūkstošus meksikāņu peso (apmēram 8 tūkstoši amerikāņu dolāru), vēlāk bija ar mieru pasniegt savas zinātnes uz pusi lētāk. Un viss beidzās ar to, ka pulkvedis Baijo ne vien neņēma ne grasi no saviem jaunajiem draugiem, bet pat pārdeva savu mēbeļu fabriku un saņemto naudu atdeva «skolniekiem»; viņš nešaubījās par uzvaru!

Drīz vien dons Alberto, uzdevies par Salvadoras politisko emigrantu, nopirka par 26 tūkstošiem amerikāņu dolāru no kāda Erasmo Riveras — Pančo Viljas partizāņu armijas bijušā cīnītāja hasiendu Santa Rosu, kas atradās kalnainā, mežonīgiem krūmiem noaugušā vietā, 35 kilometrus no galvaspilsētas. Uz turieni pārvietojās Fidela vienības dalībnieki un kopā ar viņiem arī Ernesto Gevara.

Pēc Fidela norādījuma Če Gevaram vajadzēja uzņemties «atbildību par kadriem» pulkveža Baijo «universitātē», bet faktiski viņš bija šis savdabīgās partizāņu nometnes komandants.

Sākās pastiprināta nākamo partizāņu sagatavošana. Baijo, kuru konspirācijas nolūkā sāka dēvēt par «angļu valodas profesoru», bija nenogurdināms, prasīgs un stingrs attiecībās ar saviem padotajiem. Viņš prasīja no tiem dzelzs disciplīnu, fizisku rūdījumu, atturēšanos no alkohola, gandrīz vai askētisku dzīves veidu. No rīta līdz vakaram Baijo trenēja savus skolniekus: mācīja viņus šaut, lasīt karti, maskēties un slepus pielavīties, izgatavot spridzekļu maisījumus, mest granātas, stāvēt sardzē, apkrāva viņus ar ieročiem, mugursomām, teltīm, lika iet garos, nogurdinošos pārgājienos — vai karsēja saule vai gāza lietus, dienu vai nakti.

Ce uzņēma partizāņu zinātni ar visu nopietnību un atbildību. Jau kopš pirmajām pulkveža Baijo mācību stundām viņam zuda, kā pats vēlāk rakstīja, jebkuras šaubas par uzvaru. Če bija disciplīnas paraugs, viņš labāk par visiem izpildīja «angļu valodas profesora» uzdevumus. «Profesors» saviem skolniekiem lika atzīmes. Če vienmēr izpelnījās augstāko — 10 punktus. «Mans visspējīgākais skolnieks,» ar cieņu par viņu sacīja spāņu republikāniskās armijas bijušais pulkvedis.

Če ne vien mācījās pats, bet mācīja arī savus biedrus.

rodams vienības ārsts, viņš mācīja tos ārstēt lūzumus, izdarīt pārsiešanu un injekcijas. Turklāt piedāvājās bied-nem par «izmēģinājuma trusīti». «Praktisko» nodarbību ;;aitā viņš saņēma vairāk nekā simt injekciju — no katra pa vienai vai vairākām.

Santa Rosā Ce izpildīja arī politiskā komisāra funkcijas. Kubietis Karloss Bermudess atceras: «Nodarbībās kopā ar viņu Santa Rosās rančo es uzzināju, kāds viņš ir — vienmēr visuzcītīgākais, vienmēr visaugstāko atbildības jūtu pārņemts, vienmēr gatavs palīdzēt ikvienam no mums. Es iepazinos ar Ce, kad viņš man apturēja asiņošanu pēc zoba izraušanas. Tajā laikā es tik tikko pratu lasīt. Bet viņš man saka: «Es tevi mācīšu lasīt un saprast izlasīto.» Reiz mēs staigājām pa ielu, pēkšņi viņš iegāja grāmatu veikalā un par to naudas mazumiņu, kas viņam bija, nopirka man divas grāmatas — «Reportāžu ar cilpu kaklā» un «Jauno gvardi».

Kāds cits biedrs no partizāņu skolas Santa Rosā — Da-rio Lopess savās atmiņās norāda, ka «Ce pats izraudzījās marksistisko literatūru politiskajām nodarbībām domātajai bibliotēkai».

Fidels Kastro Santa Rosā ieradās reti. Viņš bija ārkārtīgi aizņemts, gatavojot ekspedīciju, — gādāja naudu, ieročus, izsūtīja un pieņēma kurjerus no Kubas, veda politiskas sarunas ar dažādiem, grupējumiem, kas bija opozīcijā pret Batistu, rakstīja uzsaukumus, rakstus, instrukcijas.

Vienības sagatavošana ritēja pilnā sparā. Baijo bija apmierināts ar saviem audzēkņiem un apsolīja pabeigt mācības 1956. gada vidū. Kuba Batista turpināja savas zvērības. Tirāna pretiniekus policija pakļāva rafinētai spīdzināšanai. Nomocīto līķus izmeta uz ielas vai

jūrā. Diktators bija kļuvis par amerikāņu imperiālistu marioneti. Viņš pārtrauca diplomātiskās attiecības ar Padomju Savienību un citām sociālistiskajām valstīm, slēdza Padomju un kubiešu draudzības biedrību, aizliedza legāli darboties Tautas sociālistiskajai partijai — komunistu partijai, pakļāva arodbiedrības gangsteriem, kas atradās uzņēmēju dienestā. Valstī saimniekoja amerikāņu kapitālisti, armijā savukārt amerikāņu virsnieki, bet policijā — CĪP aģenti. Valsti pārplūdināja antikomunistiskā un pretpadomju propaganda, Kuba patiesi bija kļuvusi par jenkiju koloniju. Vai gan jābrīnās, ka toreizējais ASV viceprezidents pasludināja Batistu viņa «varonīgo» darbu dē(par uzticamu «brīvības un demokrātijas aizstāvi», bet ASV vēstnieks A. Gārners nekautrējās raksturot diktatoru, pazīstamu valsts kases apzadzēju un kukuļņēmēju, par «visgodīgāko cilvēku» Kubas politisko darboņu plejādē?

Taču Kubas tauta nedomāja krist izmisumā. Kubas darbaļaudis, inteliģence, studenti, skolnieki arvien aktīvāk iesaistījās cīņā pret tirānu un viņa amerikāņu aizbildņiem. Pagrīdes prese atmaskoja Batistas noziegumus. Arvien biežāk notika pret režīmu vērsti mītiņi, demonstrācijas, streiki. Diktators bija spiests slēgt visas augstākās mācību iestādes valstī. Ar uzpirkšanu, šantāžu, draudiem viņš mēģināja iegūt opozicionāro buržuāzisko līderu atbalstu. Koķetēja ar baznīcu. Bija sadomājis uzcelt monumentālu Kristus figūru pie ieejas Havannas ostā. Savas runas viņš veltīja progresam, nācijas labklājībai, patriotismam, zaimojoši pieminēdams Hosē Marti, lielo patriotu, kas ziedoja dzīvību cīņā par neatkarību. Tomēr ne bargais terors, ne sociālā demagoģija, ne politiskās intrigas, ne amerikāņu senatoru slavas dziesmas par godu viņam, ne Kubas kardināla Arteagi un citu katoļu hier-arhu svētība nevarēja apturēt kustību, kas arvien plašāk izvērtās pret bijušo seržantu, tagadējo ģenerāli un valsts viltus prezidentu Fulhensio Batistu.

Fidels to zināja un darīja visu iespējamo, lai ātrāk pabeigtu ekspedīcijas priekšdarbus.

Bet arī Batistas un CIP aģenti nesnauda. 1956. gada 22. jūnijā meksikāņu slepenpolicijas amatpersonas galvaspilsētā uz kādas ielas arestēja Fidelu Kastro, pēc tam iebruka Marijas Antonijas dzīvoklī, ierīkoja tur slazdus un visus, kas iegriezās dzīvoklī, aizturēja. Policija ielauzās arī Santa Rosās rančo, kur tai izdevās notvert Ce un dažus viņa biedrus. Prese ar kliedzošiem virsrakstiem ziņoja par Kubas sazvērnieku arestu. Protams, tika pieminēts arī partizāņu cīņas zinātnes «profesora» pulkveža Baijo [11] vārds.

Kubas avīzes, verdziski izdabājot tirānam, sakarā ar to rakstīja: meksikāņu policijai it kā esot pierādījumi, ka Fidels Kastro ir ne vien komunistiskās partijas biedrs, bet arī slepens Meksikāņu un padomju kultūras institūta vadītājs.

Kā pēc tam noskaidrojās, konspiratoru rindās bija ielavījies Batistas spiegs Venerio. Aresti bija viņa netīro roku darbs.

26. jūnijā Meksikas avīzē «Excelsior» bija publicēts arestēto saraksts — starp tiem figurēja ari Ernesto Ge-varas Sernas vārds. Avīze raksturoja viņu kā bīstamu «starptautiska mēroga komunistisku aģitatoru», kas agrāk darbojies Gvatemalā gandrīz vai «Maskavas aģenta» lomā pie prezidenta Arbensa.

«Pēc aresta mūs aizveda uz Migela Šulca cietumu — emigrantu ieslodzījuma vietu. Tur es ieraudzīju Če,» atceras Marija Antonija. «Viņš bija ģērbies lētā, caurspīdīgā neilona lietusmētelī, novalkātā cepurē un ar savu izskatu atgādināja augļu dārzu putnu biedēkli. Tad es, gribēdama viņu sasmīdināt, pateicu, pēc kā viņš izskatās. .. Kad mūs no cietuma veda uz nopratināšanu, viņam vienīgajam uzlika roku dzelžus. Es par to sašutu un teicu prokuratūras pārstāvim, ka Gevara nav noziedznieks, kurķ jāiekaļ važās, un ka Meksikā pat noziedzniekiem rokas atstāj brīvas. Cietumā viņš atgriezās jau bez roku dzelžiem.»

Tādējādi šķita, ka Fidels Kastro savos centienos gāzt tirānu Batistu vēlreiz cietis neveiksmi. Mazticīgie un nelabvēļi labpatikā berzēja rokas. Un kā gan ne! Vai tad šī izgāšanās lieku reizi nepierādīja, cik nenopietnas ir šādas sazvērestības — tikai tāda puiciska rotaļa? Turklāt neilgi pirms Fidela un viņa draugu aresta — 29. aprīlī — Kubā grupa jauniešu bija mēģinājuši, sekojot Monkadas varoņu piemēram, sagrābt Goikurijas kazarmas Matansasas pilsētā, un visi šīs operācijas dalībnieki gāja bojā no Batistas slepkavu rokas.

Bet Fidels domāja citādās kategorijās nekā viņa kritizētāji. Neveiksmes viņš uzskatīja par neizbēgamām revolucionārajā cīņā. Sakāves vēl vairāk viņu nocietināja, vēl vairāk nostiprināja viņā ticību, ka mērķis, kam viņš bija veltījis savu dzīvi, galu galā tiks sasniegts. Fidela dedzīgā aizrautība, viņa optimisms iekvēlināja arī viņa sekotājus. «Mēs ne mirkli nezaudējām ticību Fidelam Kastro,» Če rakstīja, atcerēdamies savu ieslodzījumu Meksikas cietumā.

Kubus revolucionāru arests radīja sašutumu meksikāņu progresīvajā sabiedrībā. Arestēto atbrīvošanu prasīja bijušais prezidents Lasaro Kardenass, viņa bijušais jūras ministrs Eriberto Hara, strādnieku līderis Lombardo Tole-dano, ievērojamie mākslinieki Dāvids Alfaro Sikeiross un Djego Rivera, pazīstami rakstnieki, zinātnieki, universitātes darbinieki. Batista turklāt bija pārāk odioza figūra pat meksikāņu varas iestāžu acīs. Nolēmušas, ka aresti un laikrakstu atmaskojošie raksti pārvilkuši krustu Fi-dela Kastro plāniem, Meksikas varas iestādes izrādīja savu «humānismu» un pēc mēnesi ilga ieslodzījuma izlaida brīvībā visus aizturētos, izņemot divus — E mesto Gevaru un kubieti Kaliksto Garsiju. Viņus apsūdzēja, ka tie nelegāli iekļuvuši Meksikā.

Pēc iznākšanas no cietuma Fidels ar tādu pašu enerģiju sāka gatavot savu vienību braucienam uz Kubu. Viņš atkal vāca naudu, iepirka ieročus, organizēja konspiratīvus dzīvokļus, noteica satikšanās vietas un paroles. Cīnītāji, kas bija apvienoti nelielās grupās, noturēja militārās nodarbības pēc iespējas tālāk no apdzīvotām vietām. No pazīstamā zviedru etnogrāfa Vernera Grīna par 12 tūkstošiem dolāru tika nopirkta jahta «Granma», ar kuru bija nolemts pārsviest vienību uz Kubu. «Granma» bija paredzēta astoņiem, maksimāli divpadsmit cilvēkiem, bet tajā vajadzēja izvietot vairāk nekā 80 cīnītāju. Fidelu tas nesamulsināja, un citas izejas arī nebi j a.

Fidels izmantoja visus savus sakarus, lai panāktu ātrāku Če un Garsijas atbrīvošanu. Če centās pierunāt Fidelu, lai viņa dēļ netērē laiku un līdzekļus, jo baidījās, ka tā var aizkavēties «Granmas» atiešana. Fidels viņam stingri pateica: «Tevi es nepametīšu!»

Cietumā Gevaram, kamēr viņš gulēja, nozaga apģērbu. «Tad,» atceras līda Gadea, «mēs nolēmām samest naucļu un nopirkt viņam jaunu uzvalku, taču baidījāmies, ka dāvanu viņš nepieņems. Mums par pārsteigumu, Ernesto pat pats to gribēja izraudzīties. Viņš izvēlējās tumši brūnu uzvalku, bet tūlīt pat — nepagāja ne pusstunda — uzdāvināja to Kaliksto Garsijam, savam cietuma biedram.»

Meksikāņu policija arestēja arī līdu Gadea. Tomēr viss beidzās samērā laimīgi. Pēc kāda laika līda un Ce atguva brīvību. Aiz restēm Če bija pavadījis 57 dienas. Tagad viņš atkal stājās savā postenī — līdzās Fidelam un Raulam.

Policijas okšķeri joprojām izsekoja kubiešus. Laiku pa laikam policija iebruka konspiratīvajos dzīvokļos. Avīzes rakstīja, ka Fidels nav norimies un atkal gatavo savus cilvēkus braucienam uz Kubu.

Tātad bija jāpasteidzina sagatavošanās, citādi viss pasākums patiešām varēja izgāzties. Bet vēl tik daudz kas nav pabeigts, tik daudz kas vēl saskaņojams, trūkst ieroču, munīcijas, nav naudas. Palīdz Franks Paiss. Viņš atved no Santjāgo de Kubas 8 tūkstošus dolāru un ziņo, ka viņa ļaudis ir gatavi sākt pilsētā sacelšanos.

Novembra sākumā policija atkal iebrūk vairākos konspiratīvajos dzīvokļos. Fidels uzzina, ka cilvēks, uz kura vārda nopirkta «Granma» un kura glabāšanā atrodas radioraidītājs, piekritis par 15 tūkstošiem dolāru izdot visu grupu Kubas vēstniecībai Mehiko. Šis cilvēks ir Fidela personiskais miesassargs Rafaels del Pino. Patlaban vilcināšanās patiešām līdzvērtīga nāvei. Fidels dod pavēli provokatoru izolēt un visiem cīnītājiem pilnā apbruņojuma un ar ieročiem nekavējoties sapulcēties Tuspanā, nelielā zvejnieku ostā Meksikas līcī, kur piestātnē noenkurojusies «Granma».

Stingrā slepenībā Fidels pavēl noslēpt Meksikā drošā vietā vairākas šautenes. Atbildot uz savu biedru izbrīna pilnajiem jautājumiem, Fidels paskaidro:

«Ja mūs vēlreiz piemeklēs neveiksme, es atgriezīšos Meksikā, no jauna sapulcināšu uzticamus ļaudis un atkal došos uz Kubu lidmašīnā. Mēs nolaidīsimies ar izpletņiem kalnos. Un darīsim tā līdz tam brīdim, kad mani vai nu nogalinās, vai ari mēs atbrīvosim savu dzimteni no tirāniem un ekspluatatoriem.»

Fidels dod pēdējo rīkojumu — nosūtīt uz Santjāgo d« Kubu Frankam Paisam iepriekš norunāto telegrammu ar vārdiem «Grāmata izpārdota». Tagad Paiss varēs noliktajā laikā uzsākt sacelšanos Orienf.es galvaspilsētā.

Če, salicis ceļasomā medicīniskos piederumus — viņš taču bez visa pārējā bija arī vienības ārsts! — ieskrien mājās pie Ildas, noskūpsta guļošo meitiņu, steigā uzraksta atvadu vēstuli vecākiem. Šo vēstuli, tāpat kā visas viņa vēstules tuviniekiem, caurauž drūms humors. Tajā izteiktā doma ir šāda: pasākums, kurā es piedalos, ir vērts, lai pai to ietu nāvē, kaut gan, šķiet, tas nozīmē skriet ar pieri sienā. «Neaizmirsti savu inhalatoru! Nepazaudē to,» līda viņam atgādina... Bet Ce aizmirst tieši inhalatoru! Kas gan viss neatgadās ar nepieredzējušiem partizā-ņiem...

1956. gada 25. novembris, pulkstenis 2 naktī. Tuspanā vienība sakāpj jahtā «Granma». Piestātnē troksnis, smiekli, īsts juceklis. Vietējā policija, saņēmusi «mor-didu» — savu tiesu vai, vienkārši izsakoties, kukuli, neapgrūtina ar savu klātbūtni. Paiet kāds laiciņš, un 82 cilvēki ar ieročiem, bruņojumu un visu citu kaujas saimniecību ir novietojušies rotaļlietiņai līdzīgajā jahtā, kura tagad vairāk atgādina ar sardīnēm pieblīvētu konservu kārbu. Līst, jūrā plosās vētra, bet atpakaļceļa nav. Tikai uz priekšu!

Ce, Kaliksto Garsija un vēl trīs nākamie sacelšanās armijas karavīri piestātnē ierodas pēdējie.

Tuspanā varēja nokļūt tikai ar automašīnu. Izkāpuši kādā dzelzceļa stacijā, Ce un viņa draugi sāka meklēt gadījuma transportu, ar ko viņiem būtu pa ceļam. «Atrast mašīnu, izrādījās, bija ļoti grūti,» atceras Kaliksto. «Mēs ilgi gaidījām uz ielas. Beidzot apstādinājām kādu brīvu mašīnu un lūdzām šoferi aizvest mūs līdz ostai. Viņš pieprasīja simt astoņdesmit peso. Mēs piekritām, taču pusceļā šoferis, acīm redzot, nobijās un atteicās braukt tālāk. Mūsu stāvoklis bija neapskaužams: jau tā bija zaudēts daudz laika, un tad vēl šāds neparedzēts sarežģījums...

Tad Ce man sacīja: «Novēro ceļu, bet es «apstrādāšu» šoferi.» Ar pūlēm viņš pierunāja to aizvest mūs līdz Posarikai, kas atrodas mazliet tālāk par pusceļu, bet no turienes, pārsēdušies citā mašīnā, mēs braucām tālāk uz norīkojuma vietu. Beidzot priekšā ieraudzījām mazo Tuspanas pilsētiņu. Tajā iebraucot, mūs sagaidīja Huans Manuels Markess un aizveda pie upes, kur piestātnē stāvēja jahta «Granma».

Novēlojušies atbraucēji steidzas uz «Granmas» klāju.

Fidels pavēl:

«Atraisīt tauvas un iedarbināt motoru!»

Līdz pēdējai iespējai pieblīvētā «Granma» ar izdzēstām ugunīm smagi atiet no krasta un uzņem kursu uz Kubu.

Cīnītāji dzied kubiešu himnu un «26. jūlija kustības» himnu.

Fidels savu vārdu turējis: 1956. gadā viņi kļūs vai nu varoņi, vai mocekļi...

SJERRAMAESTRA

KAUJAS KALNOS

Uz priekšu, pretī ausmai, Mums, biedri, ciņā stāt!

Ar durkļiem un ar drosmi Mums ceļu atbrīvot!

«Granmu» jūrā sagaidīja vētra ... «Uz kuģīša,» savās atmiņās raksta Ce, «viss atgādināja traģikomisku izrādi: cilvēki sēdēja ar bēdīgām sejām, saķēruši rokām vēderus, dažs pārliecies pār spaini, cits izstiepies garšļaukus visnedabiskākajā pozā. No 82 cilvēkiem tikai divus vai trīs matrožus un četrus vai piecus pasažierus nemocīja jūras slimība.»

Pēkšņi jahtā sāka ieplūst ūilens. Sūknis bija sabojājies, dzinējs noslāpa. Ūdeni mēģināja izsmelt ar spaiņiem. Lai atbrīvotos no lieka smaguma, izsvieda pār bortu konservus. Pēc tam atklāja, ka «plūdu» cēlonis ir vaļā atstātais krāns tualetes telpā. Ar pūlēm no jauna iedarbināja dzinēju.

Kaiiksto Garsija šo braucienu atceras šādi: «Jābūt dzīvai iztēlei, lai varētu iedomāties, kā uz tik maza kuģīša spēja novietoties 82 cilvēki ar ieročiem un munīciju. Jahta bija pārpildīta līdz pēdējam. Cilvēki sēdēja — vārda tiešā nozīmē — cits citam virsū. Produkti bija paņemti līdzi tikai minimālā daudzumā. Pirmajās dienās katram izsniedza puskārbu kondensēta piena, bet drīz tas izbeidzās. Ceturtajā dienā katrs saņēma gabaliņu siera un desas, piektajā bija palikuši vairs tikai sapuvuši apelsīni.» Taču braukt vēl vajadzēja veselas trīs dienas...

Uz «Granmas» Če uznāca stipra astmas lēkme, taču viņš, kā atceras Roberto Roke Nunjess, prata saņemt sevi rokās un atrast spēku, lai jokotu un uzmundrinātu citus.

Sī paša Roberto vainas dēļ — jāsaka, ka viņš bija pieredzējis jūrnieks un Fidels viņu iecēla par kuģa stūrmani (kapteinis bija Ladislao Ondino Pino), — «Granmas» pasažieri zaudēja vairākas neatsverami vērtīgas stundas. Cenzdamies noteikt jahtas atrašanās vietu, Roberto uzlīda uz kapteiņa kabīnes jumta, un vilnis, šļākdamies pāri, ieskaloja viņu jūrā. Neveiksmīgo jūrnieku ar pūlēm sameklēja viļņos un uzvilka uz klāja.

Līdz pēdējai iespējai pārpildītā jahta lēni brauca salas virzienā, bieži nomaldīdamās no kursa. Fidels bija domājis izcelties malā 30. novembrī Nikaro miestiņā Santjāgo tuvumā. No turienes Fidels gribēja doties uz Santjāgo, kur Franks Paiss un viņa domubiedri tieši tajā dienā gatavojās uzsākt sacelšanos. Bet 30. novembrī «Granma» atradās divu dienu brauciena attālumā no Kubas krastiem.

Pulksten 5.40 no rīta Santjāgo pilsētā drosmīgā Franka Paisa piekritēji izgāja ielās un ieņēma valdības iestādes. Tomēr noturēt varu

savās rokās viņi nespēja. Tajā pašā dienā Batistas lidmašīnas pie Kubas krastiem pamanīja «Granmu».

Tikai otrā decembra dienā «Granma» beidzot sasniedza Kubas krastu.

«Tika dota pavēle sagatavoties kaujai,» atceras viens no ekspedīcijas dalībniekiem. «Trūkst vārdu, lai aprakstītu to, ko mēs toreiz izjutām, it sevišķi tie, kuri sen bija atstājuši dzimteni. Pilnīgā klusumā jahta ar apslāpētu motoru slīdēja uz priekšu. Visi lūkojās uz priekšu, cenzdamies saskatīt krastu. Kļuva dzirdams, kā iešņirk-stas srhiltis, kuģa ķīlim un dibenam atduroties pret tām. Mēs atradāmies Laskoloradasā — Krusas līča zonā, Ni-kero municipālajā apvidū, Orientēs provincē.»

Nesasniegusi krastu, «Granma» uzsēdās uz sēkļa. Uz .jahtas bija laiva. Laivu nolaida ūdenī, bet tai pašā mirklī tā nogrima. Cīnītājiem bija brišus jābrien līdz krastam, kaut vietām ūdens sniedzās līdz kaklam. Līdzi varēja paņemt tikai ieročus un nedaudz ēdamā. Uz izcelšanās vietu tūlīt drāzās Batistas kuteri un lidmašīnas, kas atklāja pret Fidela Kastro cīnītājiem negantu uguni. «Tā bija nevis izcelšanās krastā, bet kuģa katastrofa,» vēlāk atcerējās Rauls Kastro.

Revolucionāri vēl ilgi lauzās uz priekšu pa dūņaino, pārpurvojušos piekrasti. Vanda Vasiļevska, kas šo vietu • ipmeklēja 1961. gadā, to šādi apraksta savā grāmatā brīvības arhipelāgs»: «Purvs un mangrovju biežņa, li-sarkans, lipīgs muklājs, virs kura slienas dīvains mudžeklis no kailām saknēm un mangrovju zariem, kas klāti gaļīgām, spīdīgām, gluži kā nolakotām lapām. Tā vis nav alkšņu audzīte, kas viegli pašķirama, un nav arī kārklu puduris, kas bez grūtībām pieliecams ar roku, — las ir ciešs, stingrs aizrestojums, pareizāk, simtiem aiz-loslojumu. Un šo restojumu pamatnes ieķērušās dziļi dūņās. Vietām zeme šķiet stingrāka, bet vietām man-grovju zari savijušies tieši virs ūdens lāmām, kas spīguļo kā mazi ezeriņi, taču arī zem ūdens ir tās pašas iesarkanās dūņas.»

Lai pārvarētu šos šķēršļus, kas pielīdzināmi dzeloņstiepļu aizžogojumam, spēkus zaudējušajiem cīnītājiem, kuri turklāt bija izsalkuši un cieta no slāpēm, vajadzēja pielikt necilvēciskas pūles. Rakstniece piebilst, ka citos apstākļos — ja viņa nebūtu pārdzīvojusi karu un nebūtu redzējusi rudens dubļos slīkstošos četrdesmit pirmā gada atkāpšanās ceļus — viņa neizjustu tādu satraukumu tur, tālās Kubas mangrovju biezoknī. Tagad viņa zināja, izjuta, saprata, kā virzījās uz priekšu, ko pārdzīvoja un kā mira cīnītāji no «Granmas».

Šķita, vēsture atkārtojas. Pirms sešdesmit gadiem kaut kur netālu no šīm vietām karoja leģendārie mambisi — Kubas patrioti. Viņus vadīja cits drosmīgs cīnītājs par Kubas neatkarību — ģenerālis Antonio Mašeo. Pjotrs Streļcovs, krievu brīvprātīgais, kas cīnījās nemiernieku rindās, atstājis savas atmiņas. Tās bija publicētas «Eiropas Vēstnesī».

Par saviem kauju biedriem viņš rakstīja: «Akmeņi savainoja viņu basās kājas, smagās, neērtās kastes berza muguras, un noberzuma vietās radās brūces. Sākās dzeltenā drudža lēkmes: cilvēki krita uz kailajiem akmeņiem un dobji vaidēja, bet veselie ... gāja un gāja uz priekšu, vārda tiešā nozīmē nesdami uz pleciem savas dzimtenes atbrīvošanas cerību. Daudzi visa pārgājiena laikā, t. i., 4—5 dienas, gandrīz neko nebija ēduši... Bet es nedzirdēju nevienu žēlojamies vai pārmetam — tik liela bija insurgentu patriotiskā pacilātība.»

Tagad šo varoņu mazdēliem un mazmazdēliem bija jā-noiet tas pats skarbais upuru un zaudējumu ceļš, iekams viņi satrieca jaunos savas dzimtenes apspiedējus .,,

Divas diennaktis Fidela Kastro cīnītāji, uzticēdamies nejaušiem pavadoņiem, centās izvairīties no ienaidnieka lidmašīnām, kas viņus vajāja.

«Visu nakti uz 5. decembri,» stāsta Če, «mēs gājām pa cukurniedru plantāciju. Badu un slāpes remdējām ar cukurniedrēm, košļājām tās un paliekas metām turpat zemē. Tā bija nepiedodama kļūda, jo Batistas kareivji viegli varēja nokļūt mums uz pēdām.

Taču, kā noskaidrojās krietni vēlāk, mūs nodeva nevis cukurniedru apgraužas, bet pavadonis. Tieši pirms aprakstāmajiem notikumiem mēs viņu atlaidām, un viņš uzveda Batistas rokaspuišus mūsu vienībai uz pēdām. Tādu kļūdu mēs pieļāvām ne vienu reizi vien, kamēr sapratām, ka jābūt uzmanīgiem un ārkārtīgi modriem.

Uz rīta pusi mēs bijām galīgi zaudējuši spēkus un nolēmām mazliet atpūsties sentrales [12] teritorijā, vietā, kas saucās Alegrija del Pio (Svētais prieks). Tikko bijām izvietojušies, daudzi vienā mirklī aizmiga.

Ap dienas vidu virs mums parādījās lidmašīnas. Grūtajā pārgājienā izmocījušies, mēs uzreiz tām nepievērsām uzmanību.

Tā kā es biju vienības ārsts, man vajadzēja pārsiet biedrus. Viņu kājas bija noberztas un vātīm klātas. Ļoti labi atceros, ka tajā skarbajā dienā pēdējo es pārsēju Umberto Lamoti.

Atspiedušies pret koka stumbru, mēs ar biedru Mon-tani runājām par saviem bērniem un tiesājām savu trūcīgo devu — gabaliņu desas un divas galetes, kad pēkšņi atskanēja šāviens. Pēc īsa brīža svina lietus jau gāzās pār mūsu grupas 82 cilvēkiem. Mana šautene nebija pati labākā. Es ar nolūku biju prasījis sliktāku ieroci. Visu jūras brauciena laiku mani mocīja stipra astmas lēkme, un, kamēr es nekāds cīnītājs nebiju, negribēju velti turēt pie sevis labu ieroci.

Šai brīdī, kad mums nikni uzbruka pretinieki, bijām gandrīz neapbruņoti: no mūsu militārā bruņojuma pēc izcelšanās no «Granmas» un pēc pārgājiena pa purviem bija palikušas tikai šautenes un nedaudz patronu, bet lielākā daļa no tām, izrādījās, bija samirkušas... Atceros, pie manis pieskrēja Huans Almeida. «Ko darīt?»

viņš jautāja. Mēs nolēmām pēc iespējas ātrāk aizkļūt līdz cukurniedru audzei, jo sapratām, ka vienīgi tur ir mūsu glābiņš ...

Sai brīdī es pamanīju, ka viens no mūsējiem skrējienā nomet zemē patronas. Es saķēru viņu aiz rokas un mēģināju apstādināt, bet viņš izrāvās, iesaukdamies: «Gals mums klāt!» Viņa seja bija baiļu izķēmota.

Iespējams, ka toreiz man pirmo reizi bija jāatrisina dilemma: kas es īsti esmu — ārsts vai karavīrs? Manā priekšā atradās ar medikamentiem piebāzta mugursoma un kaste ar patronām. Tik daudz spēka man nebija, lai paņemtu kā vienu, tā otru. Es paķēru patronu kasti un pārskrēju pāri klajumam, kas mani šķīra no cukurniedru lauka . ..

Pa to laiku šaušana pieņēmās spēkā. Nogranda zalve. Kaut kas spēcīgi atsitās man pret krūtīm, un es pakritu. Vienu reizi, pakļaudamies kaut kādam neizdibināmam ievainotā instinktam, es izšāvu kalnu virzienā. Un šajā brīdī, kad viss šķita zaudēts, es pēkšņi atcerējos vecu Džeka Londona stāstu. Atcerējos stāsta varoni, kurš, saprazdams, ka viņam tik un tā būs jānosalst, gatavojās ar cļeņu sagaidīt nāvi.

Blakus 'gulēja Arbentosa. Viņš bija noplūdis asinīm, bet joprojām šāva. Nespēdams piecelties, es pasaucu Faustino. Viņš, turpinādams šaut, pagriezās uz manu pusi un, draudzīgi pamājis, uzsauca: «Turies, draugs!»

Pārvarēdams drausmīgās sāpes, es pacēlu savu šauteni un sāku šaut ienaidnieka virzienā. Biju cieši nolēmis: ja būs jāmirst, tad pacentīšos atdot savu dzīvību pēc iespējas dārgāk.

Kāds no vienības kareivjiem iesaucās, ka vajag padoties, bet tūlīt pat atskanēja Kamilo Sjenfuegosa skaļā balss: «Gļēvulis! Fidela karavīri nepadodas!»

Pēkšņi uzradās Almeida. Viņš satvēra mani rokās un ievilka dziļāk cukurniedru laukā, kur gulēja pārējie ievainotie. Viņus pārsēja Faustino.

Šajā brīdī ienaidnieka lidmašīnas aizlraucās tieši pār mūsu galvām.

Šausminošā dārdoņa, automātu tarkšķi, ievainoto kliedzieni un vaidi — viss saplūda vienā vienīgā dunoņā un rūkoņā.

Beidzot lidmašīnas aizlidoja un šaušana sāka aprimt. Mēs atkal sanācām kopē. Bijām palikuši tikai pieci — Ramiro Valdess, Cao, Benitess, Almeida un es. Mums izdevās laimīgi pārkļūt pāri plantācijai un paslēpties mežā. Pēkšņi no cukurniedru biezokņa puses kļuva dzirdama spēcīga sprakšķēšana. Es apgriezos: vielu, kur mēs tikko bijām cīnījušies, apņēma biezi dūmu mutuļi.

Es nekad neaizmirsīšu Alegriju del Pio: tur 1956. gada 5. decembrī mūsu vienība izturēja kaujas kristības, stādamās pretī

Batistas armijas pārspēkam.»

Šajā kaujā gandrīz puse cīnītāju krita, kādi 20 cilvēki nokļuva gūstā. Daudzi no viņiem tika spīdzināti un pēc tam nošauti.

Taču, kad nākamajā dienā dzīvi palikušie sapulcējās zemnieku būdiņā Sjerramaestras piekājē, Fidels viņiem sacīja: «Ienaidnieks mūs sakāva, taču nespēja iznīcināt. Mēs turpināsim cīņu un uzvarēsim šai karā.»

Sūrmi par sakāvi pie Alegrijas del Pio nedaudz mazināja guahiro[13] draudzīgā izturēšanās. «Mēs visi izjutām zemnieku simpātijas un sirsnīgo attieksmi pret mums,» rakstīja Če. «Viņi viesmīlīgi mūs uzņēma un, palīdzēdami pārvarēt visādas grūtības, droši paslēpa savās mājās... Bet, ja kāds cilvēks patiesi bezgalīgi ticēja tautai, tad tas bija Fidels. Viņš toreiz parādīja neparastu organizatora un vadoņa talantu. Kaut kur mežā garajās naktīs (ar saules rietu sākās mūsu bezdarbība) mēs kalām pārdrošus plānus. Sapņojām par kaujām un lielām operācijām, par uzvaru. Tās bija laimīgas stundas. Kopā ar visiem es pirmo reizi savā dzīvē nobaudīju cigārus, kurus iemācījos smēķēt, lai aizdzītu uzbāzīgos odus. Kopš tā brīža biju piesūcies ar kubiešu tabakas aromātu. Man reiba galva — vai nu no stiprās «Havannas», vai arī no mūsu drosmīgajiem plāniem, kas bija cits par citu pārgalvīgāki.»

Taču ne jau visi pēc pirmās kaujas dzīvi palikušie sacelšanās vienības cīnītāji raudzījās nākotnē ar Fidela optimismu, kā to darīja Če. Smagie zaudējumi nomāca, garie pārgājieni paņēma pēdējos spēkus, karotājiem trūka disciplīnas, kaujās izpaudās nedrošība.

Kā toreizējo stāvokli vērtēja Če? Par pirmajām dienām pēc nokāpšanas no «Granmas» viņš 1963. gadā rakstīja: «Īstenība sagrāva mūsu plānus: nebija visu nepieciešamo subjektīvo apstākļu sekmīgam pasākuma iznākumam, nebija ievēroti visi revolucionārā kara noteikumi, kurus mēs pēc tam apguvām, samaksādami ar savām un savu cīņas brāļu asinīm divu gadu ilgās smagās kaujās. Mūs sakāva, un toreiz sākās vissvarīgākais posms mūsu kustības vēsturē. Noskaidrojās tās īstais spēks, tās īstais vēsturiskais nopelns. Mēs sapratām, ka esam pieļāvuši taktiskas kļūdas un ka kustībai trūkst dažu svarīgu, subjektīvu elementu; tauta saprata, ka pārmaiņas ir nepieciešamas, bet vēl šaubījās, vai tās var īstenot. Uzdevums bija pārliecināt tautu, ka tas ir iespējams.»

Bet, iekams pārliecināt tautu, vajadzēja pārliecināt pašiem sevi. Lai to izdarītu, bija jāuzbrūk ienaidniekam un jāuzvar kaut nelielā, tomēr nopietnā kaujā. Jo nekas tā neuzmundrina cilvēkus, neiedveš viņos ticību sev kā uzvara. Un Fidela vienība guva šādu uzvaru 16. janvārī, uzbrukdama un ieņemdama militāro posteni uz Laplatas upes. Šajā operācijā piedalījās Če. Kaujas rezultāti: pretiniekam — divi nogalināti, pieci ievainoti, trīs saņemti gūstā; Fidela vienībai — pilnīgi

nekādu zaudējumu. Turklāt uzvarētāji ieguva šautenes, «Thompson» tipa ložmetēju, apmēram tūkstoš patronu, munīciju, produktus. Fidels pavēlēja sniegt ārsta palīdzību ievainotajiem kareivjiem. 'Ievainotos un sagūstītos atstāja brīvībā.

Uū tomēr nemiernieku stāvoklis uzlabojās tikai nedaudz. Če atzīmēja dienasgrāmatā, ka zemnieki, kaut arī viņi izturējās labvēlīgi pret Fidela ļaudīm, «vēl nebija nobrieduši tiktāl, lai piedalītos cīņā, un sakari ar mūsu domubiedriem pilsētā arī nebija nodibināti». Batistas karaspēks, aviācija un policija joprojām neatlaidīgi vajāja sacelšanās entuziastus.

Šādos apstākļos Fidels nolēma pārcelties uz Sjerrama-estras kalniem, nostiprināties tur un no turienes sākt partizāņu karu pret Batistas karaspēku,

Kas ir Sjerramaestra? Divdesmit gadu pirms «Granmas» pazīstamais kubiešu rakstnieks komunists Pablo de la ī'or-jente Brau[14] rakstīja: kas vēlas iepazīties ar citu zemi, neizbraucot no Kubas, lai apmeklē Sjerramaestru. Tur ,viņš arradīs ne tikai citu dabu, citas parašas, bet arī cilvēkus, kuri citādi uztver dzīvi, atradīs brīvību mīlošus, vīrišķīgus un cildenus ļaudis, kuriem ar policistiem un varas iestādēm ir savi rēķini.

Tieši šeit jau XIX gadsimtā, neatkarības kara laikā, atrada patvērumu un atbalstu Kubas patrioti. «Posts tam, kas paceļ zobenu pret šīm virsotnēm!» brīdināja Pablo de la Torjente Brau. «Brīvības cīnītājs ar šauteni rokā, paslēpies aiz nesatricināmas klints, var šeit cīnīties pret desmitu. Ložmetējnieks, nocietinājies aizā, atsitīs tūkstoš kareivju uzbrukumu. Lai necer uz lidmašīnām tie, kas uzsāks karu pret šīm virsotnēm! Alas paslēps dumpiniekus. Posts tam, kas nodomājis iznīcināt kalniešus! Kā klintīs iesakņojušies koki viņi turas pie dzimtās zemes. Posts tam, kas paceļ zobenu pret kalnu iemītniekiem! Viņi, kalnieši, paveikuši to, kas vēl nevienam nav izdevies. Viņi, pašu zemes un pašu nabadzīgās dzīves izauklēti, iemantojuši nevīstošu slavu ar savu brīnumaino drosmi. Lai zina visi: kalnieši stāv nelokāmi kā simtgadīgas priedes. Labāk mirt cīņā starp sirdij tuvo klinšu sienām nekā nonīkt nabadzībā un badā, kā nonīkst Kubas koki pēc pārstādīšanas svešos, kaut rūpīgi koptos angļu parkos.»

Fidels Kastro, lai gan dzimis Orientēs provincē, Sjer-ramaestras kalnos nekad nebija bijis un pazina tos tikai pēc dzirdētā tāpat kā visi «Granmas» ekspedīcijas dalībnieki. Vēl mazāk par Sjerramaestru zināja Če.

Uz šiem nepazīstamajiem kalniem, kuri šķita nepieejami un solīja drošību, pēc sagrāves pie Alegrijas de Pio devās dzīvi palikušie Fidela cīnītāji. Viņi nebija kļūdījušies. Sjerramaestra kļuva par Batistas armijai nepieejamu cietoksni, par pirmo Brīvības teritoriju Kubā un Amerikā.

Cīnītāji no «Granmas» vēl nebija apraduši ar kalniem, kad 1957. gada 22. janvārī pie Elles strauta (Arroyo de Infierno) viņi jau sakāva kaskitos[15] vienību, kuru komandēja viens no visnežēlīgākajiem Batistas rokaspuišiem — Sančess Moskera.

Par savu piedalīšanos šajā kaujā Če raksta: «Pēkšņi es pamanīju, ka man tuvākajā zemnieku būdelē atrodas vēl viens ienaidnieka kareivis, kas cenšas paslēpties no mūsu uguns. Es izšāvu, bet netrāpīju. Otrs šāviens ķēra tieši krūtīs, un viņš sabruka, izmetis no rokām šauteni, kuras durklis ieurbās zemē, Guahiro Krespo aizsegā es nokļuvu līdz nogalinātajam, paņēmu viņa šauteni, patronas un vēl šādu tādu bruņojumu.»

Fidela vienības uzbrukums piespieda Sančesu Moskeru steigšus atkāpties, atstājot kaujas laukā piecus nogalinātus kaskitos. Paši brīvības cīnītāji zaudējumus necieta.

28. janvārī Če raksta Ildai vēstuli, kuru uzticams cilvēks iemet vēstuļu kastītē Santjāgo. Tā ir pirmā mums zināmā rakstiskā liecība par to, kā Če vērtēja notikumus divus mēnešus pēc nokāpšanas no «Granmas». Če rakstīja:

«Dārgo vecenīt!

Rakstu Tev šīs kvēlās Marli[16] rindas no Kubas manig-vas[17]. Esmu dzīvs, un man slāpst pēc asinīm. Radās, ka es patiešām esmu karavīrs (kaut vai tādēļ, ka esmu netīrs un noplīsis), jo rakstu uz sava kareivja^ šķīvja ar šauteni plecā un jaunieguvumu — cigāru mutē. Pasākums, izrādījās, nebija viegls. Tu jau zini, ka pēc septiņu dienu brauciena ar «Granmu», kur mums pilnīgā saspiestībņ trūka gaisa, stūrmaņa vainas dēļ nokļuvām smirdīgā biežņā un mūsu likstas turpinājās līdz pat tam laikam, kamēr mums uzbruka kaskitos jau slavenajā Aleg-rijā de Pio un kā baložus iztrenkāja uz visām pusēm. Tur mani ievainoja kaklā, un es paliku dzīvs tikai tapec, ka mani pavada mana kaķa laime. Proti, ložmetēja lode trāpīja patronu kastei, kuru es stiepu uz krūtīm, un no turienes ar rikošetu man kaklā. Es klimtu vairākas dienas pa kalniem, uzskatīdams sevi par bīstami ievainotu, jo bez brūces kaklā sajutu stipras sāpes krūtīs. No Tev pazīstamajiem puišiem gāja bojā vienīgi Džimijs Hirtcels: viņš padevās gūstā, un viņu nogalināja. Bet es kopā ar Al-meidu un Ramirito, kurus Tu arī pazīsti, aizvadīju septiņas drausmīga bada un slāpju dienas, kamēr mēs izkļuvām no aplenkuma un ar zemnieku palīdzību pievienojāmies Fidelam (stāsta, kaut gan tas nav pārbaudīts, ka gājis bojā arī nabaga Njiko). Mums bija krietni jānopūlas, lai no jauna organizētu vienību un apbruņotu to. Kad tas bija izdarīts, mēs uzbrukām armijas postenim, dažus kareivjus nogalinājām un ievainojām, citus saņēmām gūstā. Nogalinātie palika kaujas laukā. Pēc kāda laika mēs sagūstījām vēl trīs kareivjus un atbruņojām tos. Turklāt jāpiebilst, ka mums zaudējumu nebija, kalnos mēs jūtamies kā savās mājās, un Tev kļūs skaidrs, cik ļoti demoralizēti

ir Batistas kareivji, viņiem nekad neizdosies mūs aplenkt. Protams, uzvara vēl nav gūta, vēl priekšā daudzas kaujas, bet svaru kauss jau sveras uz mūsu pusi, un šis pārsvars ar katru dienu kļūs lielāks.

Un tagad attiecībā uz jums es gribētu zināt, vai Tu vēl arvien atrodies tajā pašā mājā, uz kurieni es Tev rakstu, un kā jūs tur dzīvojat, jo sevišķi «vismaigākā mīlas ziedlapiņa». Apskauj viņu cieši, cieši, cik vien atļauj viņas kauliņi, un noskūpsti. Es tā steidzos, ka atstāju mājās pie Pančo kā Tavu, tā meitas fotogrāfiju. Atsūti man tās. Vari man rakstīt uz tēvoča adresi un uz Patoho vārda. Vēstules var nedaudz aizkavēties, bet, es domāju, tās pienāks.»

Fidela vīri vēl arvien klīda pa Sjerramaeslras kalniem ienaidnieka aviācijas un Batistas kareivju vajāti. Izsalkumu un slāpes ciezdami, nodriskātos apavos un saplēstā apģērbā, netīri — tādi viņi centās apiet apdzīvotās vietas, bīdamies no nodevējiem. Bet nodevējs atradās viņu vidū. Tas, izrādījās, bija zemnieks Eutimio Gerra, kas vienībai pievienojās drīz pēc tās izcelšanās malā. Eutimio pazina katru taciņu kalnos, viņš arī apgādāja vienību ar pārtiku. Taču reiz viņš nokļuva Batistas kareivju ķetnās. Viņam apsolīja bagātīgu atalgojumu, ja tas nogalinās Fidelu Kastro. Neizglītotais, iebiedētais zemnieks, soda ekspedīcijas solījumu iekārdināts, gaidīja izdevīgu bridi, lai izdarītu šo noziegumu, un tikai nejaušība palīdzēja viņu atmaskot. Gerra atzinās nodevībā un pirms nāves lūdza, lai brīvības cīnītāji pēc uzvaras palīdz viņa bērniem iegūt izglītību. Viņam to apsolīja, un vēlāk dotais solījums tika izpildīts.

Šajos pirmajos mēnešos kalnos Ce fiziskais stāvoklis bija neapskaužams. Aklimatizēšanās posms, izrādījās, sagādāja viņam lielas ciešanas. Februārī viņu noguldīja malārija, pēc tam jauna astmas lēkme, kuru nevarēja apturēt, jo trūka zāļu. Kāda pārgājiena laikā viņus pārsteidza vajātāji. Tie atklāja uguni. Fidela vienība atkāpās, meklēdama aizsegu, bet Če nespēja kustēties,

cmnieks Krespo, uzvēlis Ce sev plecos, iznesa viņu no apšaudes joslas.

Ce novietoja kādās mājās pie fermera — Batistas pre-imieka un atstāja viņam vienu sargkareivi. Fermeris sadabūja mazliet adrenalīna, un tas palīdzēja Če atlabt liktai, lai varētu doties pie biedriem. Taču Če bija tik nespēcīgs, ka attālumu, kuru vesels cilvēks noietu dažās stundās, viņš pieveica tikai desmit dienās. «Man tās bija,» raksta Če, «visbēdīgākās dienas Sjerramaestrā. Es ar mokām tiku uz priekšu, atspiežoties pret koku stumbriem un uz šautenes laides. Mans pavadonis bija tik bailīgs, ka sāka trīcēt ikreiz, kad izdzirda šaušanu, un krita izmisumā, kad man uznāca astmas izraisītais klepus, jo tas varēja pievērst mums vajātāju uzmanību.»

1957. gada aprīlī, arī astmas lēkmes laikā, Če uzdūrās kareivjiem, kurus komandēja lasītājam jau pazīstamais Sančess Moskera.

Atšaudīdamies Če ar pūlēm nokļuva aizsegā.

«Astma,» viņš atceras, «sākumā apžēlojās par mani un atļāva paskriet dažus metrus, bet pēc tam atriebās: mana sirds dauzļjās tā, it kā grasītos izlēkt no krūtīm. Pēkšņi es izdzirdu lāstam zarus, bet paskriet vairs nevarēju, kaut arī gribēju to darīt. Šoreiz tas bija viens no mūsu jaunajiem kareivjiem — viņš bija nomaldījies no ceļa. Ieraudzījis mani, viņš sacīja: «Nebaidieties, komandieri, es miršu kopā ar jums!» Man nepavisam negribējās mirt, drīzāk biju gatavs aiztriekt viņu pie visiem velniem. Šķiet, to es arī izdarīju. Tajā dienā man likās, ka esmu gļēvulis.»

Tikai tādās reizēs, kad astma viņu galīgi pieveica, Če, baidīdamies kļūt par slogu saviem biedriem, palika kādā zemnieku būdiņā atvilkt elpu. Tad viņa rokas ieroča vietā tvēra pēc grāmatas vai bloknota, kurā viņš atzīmēja svarīgākos dienas notikumus. Kādā fotogrāfijā, kas saglabājusies no tiem laikiem, mēs viņu redzam guļvietā ar Emīla Ludviga sarakstīto Gētes biogrāfiju rokās.

Kapteinis Marsials Orosko, kas cīnījās Če kolonnā, stāsta: «Es atceros, viņam bija daudz grāmatu. Viņš daudz lasīja, nelaida zudumā ne minūti. Bieži vien upurēja miegu, lai palasītu vai ari rakstītu savu dienasgrāmatu. Ja viņš uzcēlās līdz ar ausmu, tad tūlīt ķērās pie lasīšanas. Nereti lasīja pat naktī pie ugunskura. Viņam bija ļoti laba redze.»

Arī Sjerramaestras kalnos Če nespēja dzīvot bez dzejām, Kāds no atbrīvošanās cīnītājiem — Kaliksto Mora-less atceras: «Mani sūta uz Santjāgo, un viņš lūdz atvest viņam divas grāmatas. Viena no tām ir Pablo Nerudas «Canto general», otra — Migela Ernandesa poēzijas krājums. Dzeja viņam bija ļoti tuva.»

Kāds cits Če clņubiedrs — kapteinis Antonio raksta: «Es nesaprotu, kā viņš vispār varēja paiet, astma viņu, burtiski, smacēja nost. Tomēr viņš soļoja pa kalnu takām ar mantu maisu uz muguras, ar ieroci un pilnu uzkabi kā visizturīgākais cīnītājs. Viņam, protams, bija dzelzs griba, taču vēl lielāka bija viņa uzticība ideāliem, un tas deva spēkus.»

Ja astmas lēkme uzbruka viņam pārgājienā, Če piespieda sevi neatpalikt no vienības. «Kad Če sākās lēkme,» atceras Sjerramaestras kauju dalībnieks Žoels Iglesiass, «tas nekādi neietekmēja kolonnas virzīšanos uz priekšu. Vislielākais, ko viņš pieļāva, — lai kāds panes viņa mugursomu. Če uzskatīja, ka vienība nedrīkst aizkavēties viņa kaites dēļ. Šis noteikums attiecās uz visiem, Vienība neapstājās slimo dēļ. Ja nevari paiet, tad paliec un ārstējies. Ja vari izturēt — soļo. Šo noteikumu viņš nekad nepārkāpa.»

Šis atbrīvošanās cīnītājs — svešzemnieks, ārsts, kuru mocīja astmas lēkmes, — iemantoja īpašu guahiro uzmanību. Daži uz viņu raudzījās ar izbrīnu, citi ar cieņu un līdzcietību. Sirma zemniece —

kalniete Ponsiana Peresa, kas palīdzēja Fidela cīnītājiem (Če jokodams viņu dēvēja «mana līgava»), atceras:

«Nabaga Če! Es redzēju, kā viņš cieš astmas dēļ, un varēju tikai smagi nopūsties, kad sākās lēkme. Viņš apklusa, rāmi elpoja, lai vēl vairāk nesaasinātu slimību. Daži lēkmes laikā kļūst histēriski, klepo, tver gaisu ar muti. Če centās aizturēt lēkmi, nomierināt astmu. Viņš ierāvās kaktā, apsēdās uz ķebļa vai akmens un atpūtās. Dažreiz, runādamās ar viņu, es pamanīju, ka viņš sāk ieturēt pauzi starp vārdiem. Tūlīt sapratu, ka viņam sakas astmas lēkme, un steidzos pagatavot kādu siltu dzeramo, lai viņš varētu sasildīt krūtis. Tad viņam kļuva vieglāk. Svētā jaunava! Cik smagi bija skatīties, kā cīnās pēc elpas un cieš šis spēcīgais, skaistais cilvēks!

Taču viņam nepatika, ka to žēlo. Vajadzēja tikai kādam pateikt: «Nabadziņš!» — kad viņš tam tūlīt uzmeta

.iliu skatienu, kas it kā neko nenozīmēja, tomēr izteica loti daudz. Dziedinošo brūvējumu viņam vajadzēja pa-iiiegt bez nopūtām un līdzjūtīgiem skatieniem, bez žēlīgiem vārdiem: «Ak kungs, kas gan tev jāpārcieš!»»

Kaut arī šis savādais karotājs tik maz līdzinājās viņiem un runāja tiem neierastajā, «dīvainajā» argentīniešu valodā, guahiro juta pret viņu uzticību. Daudzus zemniekus Če savaldzināja ar savu vienkāršību, vīrišķību un taisnīgumu, tās bija cilvēciskas īpašības, kuras cienīja visos zemes platuma grādos.

Rafaels Čao, arī viens no Fidela vienības cīnītājiem, stāsta: «Viņš vienmēr bija labā garastāvoklī un runāja, nepaaugstinot balsi. Viņš nekad ne uz vienu nekliedza, kaut arī sarunā bieži lietoja sulīgus vārdus. Bet nekad viņš neatļāvās uzbrēkt vai ņirgāties, lai gan reizēm bija ass, ļoti ass, kad tas bija nepieciešams. . . Es nezinu otra cilvēka, kam vēl egoisms būtu tik svešs. Ja viņam bija kaut viens boniato [1] bumbulis, arī tad viņš bija ar mieru to atdot biedram.»

Partizānim jābūt askētam, sacīja Če, un pats viņš tāds bija vienmēr. Partizāņu komandierim, mācīja Če, jābūt nevainojamas uzvedības paraugam, gatavam uz pašuzupurēšanos, un pats viņš tāds vienmēr bija.

Fidels Kastro stāsta, ka Če nedomādams ķēries pie visbīstamākajiem uzdevumiem un ar to viņš atšķīries no citiem. Šis cilvēks, kas veltīja sevi cildeniem ideāliem un sapņoja par citu Latīņamerikas valstu atbrīvošanu, pārsteidza cīnītājus ar savu altruismu, savu gatavību pildīt visgrūtākos uzdevumus un ik dienas riskēt ar dzīvību.

Partizānim, rakstīja Če, nepieciešama dzelzs veselība, tas ļaus viņam tikt galā ar visām likstām un neslimot. Šajos vārdos neviļus saklausām nožēlu par to, ka viņš pats ir slims. To, cik daudz dvēseles spēka no viņa prasīja ciņa ar slimību, mēs varam tikai minēt.

Vai gan jābrīnās, ka šo cilvēku cienīja ne vien vienības cīnītāji, bet arī guahiro, kas redzēja, kā viņš dzīvo un cmās ...

Dienasgrāmata, kuru Če rakstīja visu kara laiku, kļuva par pamatu viņa slavenajām «Revolucionārā kara epizodēm». Tā ir patiesa, dramatisma un poēzijas piesātināta

'Boniato — saldais kartupelis.

grāmata par partizāņu skarbo dzīvi, par skumjām, sapņiem un cerībām, ko pārdzīvoja cilvēki, kas bija ieradušies šeit, lai uzvarētu vai mirtu nevienlīdzīgā cīņā ar viltīgo, cietsirdīgo un nežēlīgo ienaidnieku. Bet tā ir grāmata arī par pašu Če, par vīrišķīgo, vienkāršo un cēlsirdīgo cilvēku, kaut arī autors runā par sevi ļoti skopi, visbiežāk ar smaidu vai ironiju, it kā cenzdamies mazināt savu ieguldījumu cīņā.

Če atmiņas pēc sava stila ir neparasta parādība Latīņ-amerikas memuāru literatūrā. Tajās nav ne liekvārdības, ne melodramatisma, ne arī autora cenšanās parādīt sevi kā ideālu varoni.

Če necieta dižošanos, lielību, pārspīlējumus, pašreklāmu. Viņa vīrišķībai nebija vajadzīgi izskaistinājumi. Komentējot «Epizodēs» kauju pie Bueisito, kuru viņš vadīja, Če rakstīja: «Mana līdzdalība šajā kaujā bija maznozīmīga un nepavisam ne varonīga — tos nedaudzos šāvienus, kuri atskanēja, es sagaidīju, nevis pagriezis tiem pretī krūtis, bet gluži otrādi.»

*

Pamazām izdevās nodibināt sakarus ar pagrīdes organizāciju «26. jūlija kustība», kas darbojās Santjāgo de Kubā un Havannā. Pagrīdes vadītāji un aktīvisti — Franks Paiss, Armando Harts, Vilma Espina, Aide Santa-marija, Sēlija Sančesa — ieradās kalnos, kur satikās ar Fidelu. Pagrīdnieki apņēmās apgādāt cīnītājus ar ieročiem, munīciju, apģērbu, medikamentiem un naudu, kā arī sūtīt kalnos pie viņiem brīvprātīgos. Viņiem bija arī jāmobilizē masas cīņai ar Batistu.

Kamēr kalnos turējās kaut saujiņa cīnītāju ar Fidelu Kastro priekšgalā, Batista nevarēja mierīgi gulēt. Kopš pirmā atbrīvošanās cīnītāju ierašanās brīža viņš gandrīz vai katru dienu ziņoja, ka «laupītāji» — «forahidos» aplenkti, sakauti un iznīcināti. To vajāšanai viņš sūtīja savas labākās karaspēka daļas, aviāciju. Bet apšaudīšanās kalnos nerimās, tātad nemierniekos vēl mājoja cerība, ka viss nav zaudēts un ka no Fidela Kastro iešķiltās dzirksteles beigu beigās iekvēlosies visas tautas atbrīvošanās cīņas liesma . ..

Lai atspēkotu Batistas izdomājumus par šķietamo atbrīvošanās cīnītāju sagrāvi, Fidels Kastro nosūtīja uz

I lavannu Faustino Peresu, lai tas nodibinātu sakarus ar kādu autoritatīvu amerikāņu žurnālistu un nogādātu viņu I.ainos. Izvēle krita uz Herbertu Metjūzu, laikraksta «Nev/ York Times» korespondentu, kurš, izvairījies no liatistas okšķeriem, nokļuva kalnos, kur 1957. gada 17. februārī satikās ar Fidelu Kastro.

Nedēļu vēlāk Metjūzs publicēja savā avīzē sensacionālu reportāžu par atbrīvošanās cīņu vadoni, kurā apstiprināja, ka Fidels Kastro ir dzīvs un ar panākumiem cīnās skarbajos un gandrīz nepārejamajos Sjerramaestras kalnos. «Pēc visa spriežot,» pravietiski rakstīja Metjūzs, «ģenerālim Batistam nav pamata cerēt, ka viņš apspiedīs Kastro uzsākto sacelšanos. Viņš var paļauties vienīgi uz to, ka kāda kareivju kolonna nejauši uzskries virsū jaunajam vadonim un viņa štābam un iznīcinās to, bet tas diez vai notiks...»

Metjūza raksts, kam bija pievienotas Fidela un viņa Sjerramaestras cīnītāju fotogrāfijas, vēl vairāk satricināja jau tā nestabilo diktatora autoritāti. Viņa pretinieki aiz robežām aktivizēja savu darbību. Cīņa pret diktatoru vērsās plašumā arī galvaspilsētā un citās Kubas pilsētās.

4. janvārī Santjāgo ielās masu demonstrācijā pret diktatoru izgāja sievietes, nesdamas plakātus ar uzrakstiem — «Beidziet nogalināt mūsu dēlus!».

Havannā uz sacelšanos gatavojās studentu organizācija «Revolucionārais direktorāts». 1957. gada 13. martā tās biedri mēģināja uzbrukt radiostacijai, universitātei un prezidenta pilij, kur viņi cerēja apcietināt Batistu. Kaut gan arī šis mēģinājums beidzās neveiksmīgi — lielākā daļa sacelšanās dalībnieku gāja bojā kaujā ar policiju un armiju —, naidīgais noskaņojums pret Batistu auga augumā.

Terors, patvaļa, korupcija, valsts kases apzagšana un pielišana amerikāņu biznesmeņiem, Pentagonam un valsts departamentam, kas viss bija tik raksturīgi Batistas režīmam, radīja sašutumu un satraukumu plašās Kubas iedzīvotāju aprindās, izņēmums bija vienīgi diktatoram uzticamās policijas un armijas amatpersonas, pērkamie ierēdņi, bagātie cukurrūpnieki un daļa vietējās buržuāzijas, kuras labklājības pamatā bija sadarbība ar amerikāņu kapitālu.

Marta vidū Fidela viri saņēma pastiprinājumu. Franks Paiss atsūtīja viņiem palīgā brīvprātīgo vienību — 50 vīru, kurus komandēja Horhe Sotuss, Santjāgo pa-grīdnieks, 30. novembra sacelšanās dalībnieks. Šos brīvprātīgos atveda vietējās rīsa plantācijas saimnieks Uberto Matoss kravas automobiļos. Kā Horhe Sotuss, tā arī Uberto Matoss, abi nikni antikomunisti, vēlāk nodos revolūciju un revolucionārais tribunāls viņiem piespriedīs ilgstošu ieslodzījumu cietumā.[18] Fidels uzdeva Če sagaidīt Sotusa vienību un pārņemt tās vadību. Taču Sotuss kategoriski atteicās nodot vienību argentīnieša rīcībā. «Bet es tajā laikā,» raksta Če, «vēl jutos kā ārzemnieks un tāpēc negribēju saasināt attiecības.» Fidels, uzzinājis to, aizrādīja Če, ka viņam vajadzējis palikt pie sava un panākt pavēles izpildīšanu.

Jaunais papildinājums nebija sagatavots partizāņu kara apstākļiem kalnos. Pilsētnieki ar pūlēm virzījās uz priekšu kalnainajā

apvidū, viņi ātri nogura un pameta savu nesamo, turklāt pameta nepieciešamāko — pārtiku un paturēja mazāk svarīgo — tualetes piederumus.

Tomēr šīs vienības ierašanās uzreiz palielināja sacelšanās dalībnieku spēkus gandrīz divkārt. Fidels sadalīja savus cīnītājus trijos vados un to vadību uzdeva kapteiņiem — Raulam Kastro, Huanam Almeidam un Horhem Sotusam. Avangardu komandēja Kamilo Sjenfuegoss, ar-jergardu — Efihenio Ameiheirass, par ģenerālštāba apsardzes priekšnieku bija iecelts Universo Sančess. Če oficiāli skaitījās galvenā štāba ārsts, bet faktiski bija kaut kas līdzīgs Fidela Kastro padomniekam vai virsniekam — sevišķu uzdevumu izpildītājam.

Tagad, kad brīvības cīnītāji bija papildinājuši savas rindas, Če ieteica Fidelam nekavējoties sākt uzbrukumu Batistas piekritējiem — uzbrukt pirmajam apsardzes postenim, kas gadīsies ceļā, vai arī ierīkot slēpni pie šosejas un dabūt savā īpašumā kravas automobili. Bet Fidels domāja citādi: vispirms jānorūda jaunatnācēji, jāpieradina viņi pie grūtībām kalnos, pie gariem pārgājieniem, jāiemāca veikli rīkoties ar ieročiem un, kad viņi būs «no-

l>i iedusi», jāuzbrūk kādam no Sjerramaestras kalnu pie-kujē izvietotajiem garnizoniem. Tāda garnizona ieņem-:.,ina atstātu lielu iespaidu visā valstī. Če piekrita, ka l'idela lēmums ir pamatots.

Sākās cīnītāju sagatavošana gaidāmajai karadarbībai.

«Šajās pārbaudījumu dienās,» atceras Če, «man beidzot laimējās dabūt brezenta guļamtīklu. Šis tīkls bija sevišķi liels dārgums, un pēc partizāņu dzīves bargajiem likumiem to varēja saņemt tikai tas, kas, pārvarot slinkumu, bija sev pagatavojis guļamtīklu no maisu drēbes. Šādu guļamtīklu īpašniekiem bija tiesības saņemt brezenta guļamtīklu atkarībā no tā, kā tie tika piegādāti. Taču es savas alerģijas dēļ nevarēju lietot tīklu no maisu auduma. Maisu auduma plūksnas stipri kairināja manus elpošanas ceļus, un es biju spiests gulēt uz zemes. Bet bez maisu auduma guļamtīkla man nebija tiesību uz brezenta tiklu... Fidels uzzināja to un pavēlēja, lai man izņēmuma kārtā izsniedz brezenta guļamtīklu. Uz visiem laikiem man iegūlis atmiņā, ka tas notika Laplatas krastos, kad mēs pa kalnu atzarojumiem devāmies augšup uz Palmamoči. Iepriekšējā dienā mēs bijām pirmo reizi nobaudījuši zirga gaļu. Tas bija ne vien lielisks ēdiens, bet vēl ari kaut kas vairāk — tas kļuva par kaujas pārbaudījumu cilvēku pielāgošanās spējām. Mūsu vienības zemnieki sašutuši atteicās no savas zirga gaļas devas,, bet daži uzskatīja Manuelu Fahardo gandrīz vai par slepkavu. Miera apstākļos viņš bija strādājis par miesnieku, tāpēc mēs izmantojam viņa profesiju un uzdevām tam nokaut zirgu.

Šis pirmais zirgs piederēja zemniekam, vārdā Popa, kurš dzīvoja Laplatas otrajā krastā. Partizāņi bija sajaukuši viņu ar kādu ziņu

pienesēju un konfiscējuši vecu kleperi, kam bija stipri savainota mugura. Pēc dažām stundām zirgs kļuva par mūsu uztura sastāvdaļu. Citiem šī gaļa bija delikatese, bet zemnieku kuņģiem — pārbaudījums. Košļādami senā cilvēka drauga gaļu, viņi uzskatīja sevi gandrīz vai par cilvēkēdājiem.»

Batistas armija un policija darīja visu, ko spēja, lai tiktu galā ar atbrīvošanās cīnītājiem Sjerramaestras kalnos un apspiestu opozicionāro kustību valsti. Terors tomēr nedeva tirānam gaidītos rezultātus. Kalni, izrādījās, bija viņa karaspēkam nepārvarams šķērslis. Par atbrīvošanās cīnītāju drosmīgajiem uzbrukumiem Batistas garnizoniem rakstīja prese, par tiem ziņoja radiostacijas.

Bārdainajiem barbudosiem — tā ļaužu mutē dēvēja Fidela cīnītājus, kas skujampiederumu trūkuma dēļ bija izaudzējuši bārdas, — steidzās pievienoties brīvprātīgie ar visdažādākajiem politiskajiem uzskatiem. Kubas emigranti aiz robežām vāca viņiem līdzekļus, iepirka medikamentus un ieročus un slepeni nogādāja tos Kubā.

1957. gada maijā sacelšanās dalībniekiem palīgā no Maiami (ASV) vajadzēja ierasties kuģim «Korintija» ar brīvprātīgajiem Kaliksto Sančesa vadībā, Fidels nolēma novērst soda vienību uzmanību; tās klaiņoja gar piekrasti un gaidīja ierodamies «Korintiju». Viņš deva pavēli triecienā ieņemt kazarmu, kas atradās Uvero ciemā, piecpadsmit kilometrus no Santjāgo. Uvero garnizons aizšķērsoja sacelšanās dalībniekiem izeju no Sjerramaestras kalniem. Uvero nocietinājuma ieņemšana atvērtu partizāņiem ceļu uz Orientēs provinces ielejas rajoniem un pierādītu, ka viņi spēj ne vien aizsargāties, bet arī uzbrukt. Batistam tā būtu pirmā lielākā militārā sakāve.

Če, kas piedalījās kaujā par Uvero, savās «Revolucionārā kara epizodēs» to aprakstījis šādi:

«Pēc tam kad bija izraudzīts uzbrukuma objekts, mums atlika tikai precizēt gaidāmās kaujas detaļas. Lai to izdarītu, bija nepieciešams noteikt pretinieka skaitlisko sastāvu, posteņu daudzumu, izmantojamo sakaru veidus, pieejas ceļus pretiniekam utt. Šajā ziņā mums daudz palīdzēja biedrs Kaldero, kurš vēlāk kļuva par sacelšanās armijas majoru.

Mēs uzskatījām, ka pretinieka rīcībā ir vairāk vai mazāk precīzas ziņas par mums: bija sagūstīti divi spiegi, kuri liecināja, ka viņus sūtījis Batistas piekritējs Kasil-jass, lai uzzinātu sacelšanās armijas vienību izvietojumu un viņu pulcēšanās vietas.

Tajā pašā dienā, 27. maijā, sanāca kopā viss štābs. Fidels paziņoja, ka drīz sāksies kauja un vienībām jābūt gatavām doties pārgājienā.

Mūsu pavadonis bija Kaldero; viņš lieliski pazina Uvero kazarmas rajonu un visas pieejas tai. Ceļā devāmies vakarā. Naktī bija jānoiet

apmēram 16 kilometru. Iet nebija viegli: kalnu ceļš līčločiem strauji veda lejup. Pārvietošanās ilga kādas astoņas stundas: drošības labad vairākas reizes bija jāapstājas, it sevišķi tad, kad gājām caur bīstamiem rajoniem. Beidzot tika dota pavēle uzbrukt lie liniekam. Uzdevums bija sagrabi posteņus un vērst ' i.s.i veida ieroču uguni pret kazarmas dēļu sienām.

Bija zināms, ka kazarmas apkārtnē izlikti spēcīgi pos* lēņi, katrā ne mazāk par četriem kareivjiem.

Krūmājs deva iespēju piekļūt pretiniekam ļoti tuvu.

Lai vadītu kauju, mūsu štābs izraudzījās komandas punktu nelielā augstienē tieši pretī kazarmai. Cīnītāji saņēma stingru pavēli neatklāt uguni uz dzīvojamām (kam, jo tajās atradās sievietes un bērni.

Uvero kazarma atrodas jūras krastā, un, lai to aplenktu, bija jāuzbrūk no trim pusēm.

Mūsu cīnītāju grupai, kuru komandēja Horhe Sotuss un Giljermo Garsija, bija jāuzbrūk Batistas armijas postenim uz ceļa, kas veda no Peladero gar jūras krastu. Al-meidam tika uzdots likvidēt posteni iepretī augstienei.

Fidels novietojās augstienē, bet Raulam ar savu vadu vajadzēja uzbrukt kazarmai no priekšpuses. Manā rīcībā bija starpposms. Kamilo un Ameiheirasam bija jāuzbrūk posmā starp manu grupu un Raula vadu, bet tumsā viņi slikti orientējās un tā vietā, lai atrastos pa kreisi no manis, izrādījās, bija nokļuvuši labajā pusē. Kresensio Pe-resa vadam bija jā pārņem savā kontrolē Uvero—Civiriko ceļš un jāaizkavē ienaidnieka palīgspēku ierašanās.

Visi cerēja, ka kauja būs īsa, jo . mūsu uzbrukumam bija jābūt pilnīgi negaidītam. Taču laiks ritēja, bet mēs vēl arvien nevarējām sakārtoties kaujai saskaņā ar pavēli. Pavadoņi — Kaldero un vietējais iedzīvotājs Elihio Mendosa — nepārtraukti piegādāja ziņas. Jau ausa rīts, bet kauja vēl nebija sākusies. Es gulēju uz paaugsta paugura muguras, kazarma atradās diezgan tālu apakšā. Tāpēc nolēmām pavirzīties uz priekšu un sameklēt izdevīgākas pozīcijas.

Uz priekšu pārvietojās arī pārējās vienības. Almeida no sava sektora tuvojās postenim, kas nosedza pieeju kazarmai. Pa kreisi no manis soļoja Kamilo Sjenfuegoss. Viņa cepuri, kas atgādināja Ārzemju leģiona kareivja ķiveri, greznoja «26. jūlija kustības» emblēma. Pretinieks mūs pamanīja un atklāja uguni. Bet mēs turpinājām virzīties uz priekšu, ievērodami piesardzību. Drīz mūsu nelielajai vienībai pievienojās no savām grupām atpalikušie cīnītāji. Tie bija — biedrs no Pilonas, iesaukts par Bom-biju, Mario Leals un Akunja.

Pretinieka uguns kļuva arvien negantāka. Mēs jau bijām sasnieguši klajumu, kuru tagad vajadzēja pāriet. Pretinieks nepārtrauca tiešo uguni. No savām pozīcijām, kas atradās apmēram 60 metru no pretinieka, es ieraudzīju, ka no tranšejas izlec divi Batistas

armijas kareivji un skriešus metas uz dzīvojamām mājām. Es raidīju tiem pakaļ šāvienus, bet viņi jau bija paspējuši ieskriet mājā, un māju apšaudīt mēs nedrīkstējām: tajā atradās sievietes un bērni.

Pa to laiku grupa nokļuva atklātā vietā. Apkārt svilpa lodes. Pēkšņi tepat līdzās bija dzirdami vaidi. Man šķita, ka vaid ievainots pretinieka kareivis. Es uzmanīgi pielīdu tuvāk. Izrādījās, ka tas ir Mario Leals. Viņš bija ievainots galvā. Es apskatīju ievainojumu. Vajadzēja steidzīgi pārsiet, bet nebija ar ko. Žoels Iglesiass, kas gāja aizmugurē, pēc kāda laiciņa aizvilka ievainoto krūmu aizsegā. Mēs devāmies tālāk. Drīz, lodes ķerts, sabruka Akunja. Tad mēs apstājāmies, nogūlām un sākām apšaudīt labi nomaskētos pretinieka ierakumus, kas atradās mums priekšā. Ieņemt ierakumus varēja tikai ar drosmīgu uzbrukumu. Es pieņēmu tādu lēmumu, un mēs likvidējām šo pretinieka perēkli.

Šķita, ka kauja ilgusi vienu mirkli, bet patiesībā no pirmā šāviena līdz kazarmas ieņemšanai bija pagājušas divas stundas un četrdesmit piecas minūtes.

Un tad beidzot no baļķu aizsega, kas atrodas tieši pretī mums, izlec Batistas kareivis un paceļ rokas. No visām pusēm dzirdami saucieni: «Padodos!» Mēs pieceļamies un skrienam uz kazarmu.

Pēc brīža jau esam kazarmas pagalmā. Saņemam gūstā divus kareivjus, ārstu un sanitāru. Ievainoto skaits aug un aug. Man nav iespējams ar visiem noņemties, un es nolemju uzticēt viņus šim ārstam. Negaidīti ārsts iejautājas, cik man gadu, kad esmu saņēmis diplomu, un pats atklāti atzīstas: «Zini, puis, ķeries pats pie ievainotajiem, es tikko kā esmu beidzis mācības, un man vēl nav pieredzes.» Kā redzams, šis cilvēks pieredzes trūkuma dēļ un no bailēm aizmirsis visu, kas viņam mācīts. Man atkal bija jānomaina cīnītāja šautene pret ārsta virsvalku ... .

Šajā kaujā krita pavadonis Elihio Mendosa, kad viņš ar šauteni rokās metās pretī ienaidniekam. Elihio bija māņticīgs un nēsāja sev līdzi talismanu. Kad viņu brīdināja: «Uzmanies!» — viņš nicinoši atbildēja: «Mani sargās mans svētais!» Pēc dažām minūtēm viņu vārda tiešā nozīmē kā grieztin pārgrieza automāta kārta.

Vissmagākais ievainojums, ar ko es todien, būdams vienības ārsts, noņēmos, bija biedram Siljerosam. Lode bija sadragājusi viņam plecu, izurbusies cauri plaušām un iestrēgusi mugurkaulā. Slimā stāvoklis bija ārkārtīgi smags. Es viņam iedevu nomierinošas zāles un pārsēju krūtis. Tas bija vienīgais, kā varēju viņam palīdzēt. Divus smagi ievainotos biedrus — Lealu un Siljerosu — tika nolemts atstāt ienaidnieka garnizona ārsta gādībā. Es atvadījos no viņiem un centos neizrādīt savas bažas par viņu likteni. Viņi sacīja, ka labāk mirtu savējo vidū, ka cīnītos līdz pēdējam elpas vilcienam. Taču izejas nebija. Viņi bija jāatstāj kazarmā kopā ar ievainotajiem Batistas

kareivjiem, kuriem mēs arī bijām snieguši pirmo palīdzibu.

Piekrāvuši vienu kravas automobili ar karavīru uzkabi un medikamentiem, mēs devāmies atpakaļ kalnos. Ātri nokļuvājn savās bāzēs, sniedzām palīdzību ievainotajiem un pie ceļa pagrieziena apbedījām kritušos.»

Kresensio vads nepiedalījās uzbrukumā kazarmai, tas apsargāja ceļu uz Čiviriko. Tur vada cīnītāji saņēma gūstā vairākus Batistas armijas kareivjus, kas mēģināja glābties bēgot.

Kad novērtēja kaujas iznākumu, izrādījās, ka nemiernieki zaudējuši 15 nogalinātus un ievainotus cilvēkus, bet pretinieks — 19 ievainotus un 14 nogalinātus cilvēkus.

Fidela cīnītājiem kauja par Uvero bija lūzuma brīdis. Pēc tās vēl spēcīgāks kļuva vienības kaujas spars, vēl kvēlāka ticība uzvarai. Kauja pie Uvero izlēma arī Sjerramaestras nogāzē izvietoto sīko pretinieka garnizonu likteni. Īsā laikā šie garnizoni tika iznīcināti.

Starp tiem, kas sevišķi izcēlās kaujā pie Uvero, bija Huans Vitalio Akunja Nunjess (draugi viņu sauca par Vilo), kurš vēlāk — ar pseidonīmu Hoakins — cīnīsies kopā ar Če Bolīvijas kalnos un tur ies bojā.

Kauja pie Uvero vēlreiz pierādīja, ka šim astmas nomocītajam argentīnietim piemīt iedzimtas cīnītāja īpašības: drosme, aukstasinība, spēja zibenīgi aptvert situāciju. Ne velti partizāņu cīņas gudrību «profesors» Baijo uzskatīja viņu par savu labāko skolnieku. Bet tas bija teorijā, tagad to apstiprināja prakse.

Tomēr kauju Če neuzskatīja par pašmērķi, Kaliksto Moraless šādi raksturo Če kā cīnītāju: «Kauja viņam bija tikai daļa no darba. Pēc tam kad apklusīs šāvieni, pat ja kauja beigsies ar uzvaru, darbs jāturpina. Jāaprēķina zaudējumi, jāsastāda pārskats un trofeju saraksts. Vienīgi tā. Nekādu mītiņu. Nekādu svinību. Tikai dažreiz, pēc vairākām dienām, mēs sanācām kopā vakaros, lai apspriestu kauju. Pat šo sarunu viņš izmantoja, lai norādītu kļūdas un atzīmētu, kas izdarīts slikti, lai sīki analizētu notikumus.»

Lai kā Če centās būt tikai cīnītājs un pamest savus dziednieka pienākumus, tomēr tas viņam neizdevās: tik un tā bija jāārstē cīnītāji. To viņš darīja ļoti rūpīgi, protams, cik vien ļāva partizāņu dzīves apstākļi.

Par Če «zobu rāvēja» talantu Sjerramaeslras kalnos klīda leģendas. Reiz vienība, kurā viņš atradās, saņēma zobārstniecības instrumentus. Tikko karavīri apmetās uz atpūtu, Če ar entuziasmu ņēmās meklēt kādu, kam varētu izraut zobu, turklāt šo operāciju viņš gatavojās izdarīt pirmoreiz mūžā. Drosminieki atradās, kaut arī pēc tam viņi rūgti nožēloja savu uzticēšanos Če.

«Man trūka ne vien pieredzes,» pēc tam atcerējās «jaunizceptais» dentists, «bet nebija arī sāpes remdinošu līdzekļu. Tātad bija jālieto

galvenokārt «psiholoģiskā anestēzija», un es lādēju savus pacientus uz velna paraušanu, ja viņi nebeidza gausties, kamēr es rīkojos pa viņu muti.»

Če ārstēja ne tikai partizāņus, bet arī zemniekus — jaunas sievietes, kuras smagais darbs bija priekšlaikus pārvērtis par vecām sievām, ar rahītu slimus bērnus. Guahiro slimoja ar avitaminozi, kuņģa kaitēm un tuberkulozi. Neviens no viņiem ārstu nekad pat redzējis nebija. Taču kalniešiem — šiem dzīves grūtdieņiem, kas atradās slimību un aizspriedumu varā, — likteni atvieglot varēja ne tik daudz zāles un ārsta palīdzība, cik dziļas sociālās pārmaiņas, arī agrārā reforma.

Če bija par to pārliecināts un centās šo pārliecību iekvēlināt arī citos Fidela vienības cīnītājos ...

Vislabākais vārda veids ~ tas ir darbs.

Hosē Marti

Sakaujot Batistas kareivjus pie Uvero, brīvības cīnītāji pierādīja, ka regulārā armija nepavisam nav neuzvarama, kā to skaļi apgalvoja Batistas režīma piekritēji. Un, kaut gan nākamajā dienā pēc Uvero armijas virspavēlniecība paziņoja, ka iznīcināti vai saņemti gūstā visi brīvības kareivji, kas izcēlās krastā no «Korintijas», Batista tomēr bija spiests nolaist karogus pusmastā pār armijas nometni «Kolumbija», sērojot par kritušajiem kaskitos. Saniknotais diktators pavēlēja piespiedu kārtā evakuēt zemniekus no Sjerramaestras nogāzēm, cerēdams tādējādi atstāt Fidela cīnītājus bez vietējo iedzīvotāju atbalsta. Bet gua-hiio pretojās evakuācijai, daudzi no viņiem iestājās partizāņu vienībās vai arī sniedza viņiem visdažādāko palīdzību. Apgādāja ar pārtiku, novēroja pretinieka pārvietošanos, pieteicās par pavadoņiem.

Tomēr, nevar sacīt, ka zemnieku tuvināšanās ar brīvības cīnītājiem būtu noritējusi gludi. Tas bija sarežģīts, pretrunīgs un ilgstošs process. Ne visi zemnieki saprata cīnītāju politiskos mērķus un uzdevumus. Lielākā daļa gua-hiro bija neizglītoti un māņticīgi. Reizēm pietika ar vienu neapdomīgu vārdu vai žestu, vienu neapdomīgu soli, lai zaudētu viņu uzticību.

Par guahiro garīgo pasauli var spriest pēc Zoela Iglesi-asa — partizāņu cīņas dalībnieka stāsta. Tajā aprakstīta brīvības cīnītāju dzīve kādā kalnu ciematā: «Sākumā, kad mēs tikko bijām apmetušies šajā rajonā, mūsu sarunu biedru pulciņš bija visai neliels ... Bet pamazām ap mums sāka pulcēties arvien vairāk zemnieku, kuriem varējām uzticēties. Par to galvenokārt bija jāpateicas Če, viņa pastāvīgajiem sakariem ar cilvēkiem, viņa pārrunām. Tā mēs ieguvām šo zemnieku simpātijas. Visi zināja, kas mēs tādi esam, tomēr neviens mūs nenodeva. Un tā vakaros runājāmies par dažādiem jautājumiem: cik cilvēku būs Fidelam, kad mēs no jauna ar viņu apvienosimies, kas noliks pēc kara... Bet bija viens sarunu temats, pie kā mēs atgriezāmies gandrīz vai katru vakaru, — tā bija leģenda par putnu-raganu, ļoti sens mīts, ko šajā apvidū turēja lielā godā.

Stāstīja, ka reiz kāds spānietis izšāvis uz šo putnu, bet nav to nogalinājis, taču pats gandrīz samaksājis par to ar savu dzīvību: viņa cepure, izrādījās, bijusi cauršauta vairākās vietās. Viens nelaimīgais nav ticējis, ka tāds putns ir, bet reiz naktī tas viņam parādījies, un kopš tā laika viņš kļuvis kroplis.

Reiz tādas sarunas laikā es paziņoju: lai tikai šis putns parādās — es to uz vietas nošaušu ar savu šauteni. Zemnieki brīdināja, ka tas, kas šādus vārdus izrunā, katrā ziņā sastaps putnu un sekas var būt gauži bēdīgas.

Nākamajā dienā visi to vien tik runāja kā par manu izlēcienu, bet daži pat atteicās iziet kopā ar mani uz ielas. Če, kad mēs ar viņu bijām palikuši divatā, pajautāja, ko es domāju par putnu un kāpēc esmu solījies to nošaut. Es viņam paskaidroju, ka neticu šādai sātana būšanai.

Dažas dienas vēlāk mēs atkal atsākām sarunu par šo tematu, un es izmantoju gadījumu, lai paskaidrotu guahiro, ka es, kaut ari pats neticu šāda putna esamībai, tomēr jūtu cieņu pret to cilvēku uzskatiem, kuri tic tam.»

Guahiro neieredzēja Batistu un viņa soda bataljonus, kas aplaupīja viņu nožēlojamās būdiņas — boijo, izvaroja viņu meitas un nežēlīgi izrēķinājās ar viņu ģimenēm. Un tajā pašā laikā daudzi guahiro uzskatīja komunismu gandrīz vai par paša velna murgojumu. To viņiem bija iepotējuši gan baznīcas spredikļi, gan radiopārraides.

Visai zīmīgu epizodi atstāsta zemniece Inirija Gutje-resa, pirmā sieviete, kas 18 gadu vecumā iestājās Če partizāņu vienībā: «Reiz Če apjautājās par maniem reliģiskajiem uzskatiem. Tas pamudināja mani uzdot viņam jautājumu, vai viņš pats dievam tic. «Nē,» viņš atbildēja, «es neticu, jo esmu komunists.» Es gandrīz vai zaudēju valodu, Toreiz vēl biju ļoti jauna, man nebija nekādu zināšanu politikā, bet par komunistiem biju dzirdējusi tikai briesmu stāstus. Es pielēcu kājās no guļamtīkla un iesaucos: «Nē! Jūs nevarat būt komunists, jūs taču esat tik labs cilvēks!» Če ilgi smējās un pēc tam sāka man izskaidrot daudz ko tādu, ko es līdz šim nesapratu.»

Ar antikomunismu bija saindēti ne vien neizglītotie guahiro, bet āri daži vienības cīnītāji. Marsials Orosko atceras: «Reiz kāds no mūsējiem sacīja, ka cīņa turpināsies arī pēc Batistas gāšanas. Tad vajadzēs karot pret komunistiem. Če piebikstīja man ar kāju, lai pievērstu uzmanību šiem vārdiem, un sacīja karavīram: «Vai zini, draugs, ar komunistiem ir ļoti grūti tikt galā.» — «Kāpēc?» puisis atjautāja. — «Tāpēc,» Če paskaidroja, «ka viņi sastopami visur un tu nezini, kas viņi ir un kur viņi ir. Viņus nav iespējams notvert. Dažreiz tu runā ar cilvēku, bet viņš ir komunists, un tu nemaz to nezini.»

Sarunās ar zemniekiem un partizāņiem Če neatlaidīgi kliedēja antikomunisma tvanu, kas bija saindējis viņu apziņu.

Visai zīmīgs šajā ziņā ir viņa feļetons, kas bija publicēts atbrīvošanās cīnītāju preses orgāna «El Cubano libre» («Brīvais kubietis») pirmajā numurā ar parakstu «Snaiperis». Šis 1958. gada janvārī publicētais feļetons ir pirmais Če raksts, kas ieraudzīja dienas gaismu Kubā. Tas ir šāds:

«Notikumi tālās zemēs sasniedz mūsu Sjerramaestras virsotnes ar radio un laikrakstu starpniecību, un par visu, kas norisinās tur, tālumā, tiek runāts visai atklāti, turpretī par noziegumiem, kas ik dienas tiek pastrādāti šeit, tie klusē. x

Tātad mēs lasām un klausāmies par nemieriem un slepkavībām Kiprā, Alžirijā, Ifnā un Malaizijā. Visiem šiem notikumiem ir kopīgas iezīmes:

a) valdības karaspēks «nodarījis sacelšanas dalībniekiem milzīgus zaudējumus»;

b) sagūstīto nav;

c) valdība nedomā grozīt savu politiku;

d) visi revolucionāri neatkarīgi no valsts vai reģiona, kurā tie darbojas, saņem slepenu «palīdzību» no komunistiem.

Cik gan visa pasaule ir līdzīga Kubai! Visur notiek viens un tas pāls! Grupu patriotu, apbruņotu vai neapbruņotu, sacēlušos vai nesacēlušos, nogalina, un soda vienības atkal svin «uzvaru pēc ilgas apšaudīšanās». Visus aculieciniekus nogalina, tāpēc sagūstīto nav.

Valdības spēki nekad necieš zaudējumus, un tas reizēm atbilst īstenībai, jo nav pārāk bīstami nogalināt neaizsargātus cilvēkus. Bet bieži vien tie ir salti meli. Sjerra-maestra ir neatspēkojams pierādījums tam! Un, visbeidzot, vecā, parastā dziesma — apsūdzēšana «komunismā».

Komunisti ir visi, kas ķeras pie ieročiem tāpēc, ka viņiem vairs nav spēka dzīvot nabadzībā, lai kurā valstī tas ari notiktu . . . Par demokrātiem sevi dēvē visi, kas nogalina vienkāršos ļaudis — vīriešus, sievietes, bērnus. Cik gan visa pasaule ir līdzīga Kubai!

Bel: visur, tāpat kā Kubā, cīņā pret ļaunuma varu un netaisnību tauta teiks pēdējo vārdu, tauta uzvarēs.»

Batistas avīzēs, oficiālajos ziņojumos Ce nekad netika dēvēts citādi kā par «Argentīnas komunistisko barvedi bandā, kura operē Sjerramaestras kalnos». Batistas oficiālā propaganda «atmaskoja» brīvības cīnītājus — tie esot komunisti un «Maskavas aģenti» — un apgalvoja, ka, vajājot, viņus, Batistas armija glābj Kubu un Latīņ-ameriku no komunisma. Tirāns zināja sava amerikāņu saimnieka vājību: komunisma vajāšana vienmēr devusi Latīņamerikas «gorillām» milzīgas dividendes, kaut arī tās būtu tikai ubaga dāvanas no Vašingtonas kungu galda.

Bet antikomunisms dārgi maksā tiem, kas to sludina; viņi paši iet bojā no šīs indes.

Tas, cik lielā mērā Sjerramaestras zemnieki uzticējās partizāņiem, bija atkarīgs no viņu izturēšanās pret kalnu iedzīvotājiem, Bet, lai šī attieksme būtu priekšzīmīga, Fidela vīriem bija jānodibina kārtība pašiem savās rindās, jāatbrīvojas no anarhistiskiem, deklasētiem elementiem, kuri vienmēr pievienojas tamlīdzīgai kustībai, sevišķi tās sākuma stadijā.

Pirmajos kara mēnešos disciplīna cīnītāju vidū stipri vien kliboja. Par to Če stāsta savās atmiņās nodaļā «Ārkārtējs notikums».

Če bija iedalīts vienībā, kuru komandēja Lalo Sardin-jass,

uzticams un drosmīgs biedrs. Partizāņi viņu cienīja un milēja. Vienībā tika izveidota komisija, kurai vajadzēja kontrolēt disciplīnas ievērošanu, un tai bija piešķirtas kara tribunāla pilnvaras. Reiz grupa cīnītāju, gribē dami izjokot komisijas locekļus, izsauca viņus it kā steidzamā jautājumā uz vietu, kas atradās krietni patālu no vienības apmetnes. «Joku mīļotājus» arestēja, un viņus sāka nopratināt Lalo. Iekarsis viņš vienam no tiem iesita-ar revolveri. Pēkšņi gāja vaļā šāviens — un karavīrs saļima. Pēc Fidela rīkojuma Lalo arestēja.

Sākās lietas izmeklēšana un aculiecinieku nopratināšana. Domas bija dažādas. Vieni uzskatīja, ka slepka-

viba izdarīta ar nodomu, citi domāja, ka tas noticis ne-jauši. Lai kā tas arī būtu, taču komandiera patvaļīga izrēķināšanās ar kareivjiem nebija pieļaujama.

Vienībā ieradās Fidels. Liecinieku pratināšana ieilga 1 dz vēlai naktij. Daudzi pieprasīja piespriest Lalo nāves sodu. Če teica runu, kurā vērsās pret. šādu prasību, omēr viņa dedzīgie vārdi nespēja pārliecināt Sardinjasa pretiniekus.

Pienāca nakts, bet vētrainā diskusija vēl arvien turpinājās. Beidzot vārdu ņēma Fidels. Viņš runāja dedzīgi un iigi, izskaidrodams saviem karavīriem, kāpēc jāsaglabā Lalo Sardinjasa dzīvība. Fidels norādīja uz vājo disciplīnu vienībās, uz kļūdām, kas tiek pieļautas ik dienas, iztirzāja kļūdu cēloņus un nobeigumā uzsvēra, ka Lalo rīcība pelnījusi bargu sodu, taču viņš rīkojies, aizstāvēdams disciplīnu, un tas jāņem vērā. Fidela skanīgā balss, viņa temperamentīgais runas veids, lāpu uguns apspīdētais, varenais stāvs r— tas viss neparasti spēcīgi iedarbojās uz kareivjiem, un daudzi no tiem, kas bija pieprasījuši nāves sodu Lalo, cits pēc cita sāka atbalstīt Fidelu. x

Kad jautājumu izvirzīja balsošanai, tad no 146 vienības cīnītājiem 76 balsoja par Lalo pazemināšanu dienesta pakāpē, bet pārējie — 70 par nošaušanu.

Lalo Sardinjass tika pazemināts amatā, viņa vietā par vienības komandieri Fidels iecēla Kamilo Sjenfuegosu.

Brīvības cīnītājiem bija jāgādā ne vien par disciplīnu savās rindās, bet arī jācīnās ar marodieru bandām, kas it kā revolūcijas vārdā aplaupīja zemniekus, tādējādi darbodamies Batistas režīma labā.

Likvidēt vienu no šādām bandām bija uzdots Kamilo Sjenfuegosam. Par to, kā šī pavēle tika izpildīta, Če pastāsta epizodē, kurai dots virsraksts «Cīņa ar bandītismu».

Nodibināt vienotu, stingru revolucionāro kārtību Sjerra-maestras kalnos nemaz nebija tik viegli. Ļoti zemais iedzīvotāju politiskās apziņas līmenis prasīja ilgu un rūpīgu audzināšanas darbu. Bez tam visapkārt atradās Batistus kareivji. Partizāņus Sjerramaestras kalnos nemitīgi apdraudēja ienaidnieks.

Vienā no kalnu rajoniem — Karakasā darbojās banda, kas

aplaupīja un izpostīja zemnieku saimniecības. Tās barvedis bija kāds ķīnietis Čangs.[1] Bandīti, slēpdamies aiz revolucionārām frāzēm, laupīja, nogalināja un izvaroja. Čanga vārds iedvesa šausmas visā apvidū.

Partizāņiem izdevās likvidēt Čanga bandu. Bandītus tiesāja revolucionārais tribunāls. Čangam piesprieda nāves sodu nošaujot, pārējiem — dažādus citus soda veidus. Trīs jaunekļi no Čanga bandas vēlāk iestājās atbrīvošanās cīnītāju rindās un kļuva par krietniem un godīgiem cīnītājiem.

«Tajā skarbajā laikā,» atzīmē Če, «ar stingru roku bija jālikvidē jebkādi revolucionārās disciplīnas pārkāpumi, nedrīkstēja pieļaut, ka atbrīvotajos rajonos zeļ anarhija.»

Cita problēma, kas prasīja pastāvīgu uzmanību, bija dezertēšana no partizāņu rindām. Dezertieru vidū pagadījās ne tikai pilsētu iedzīvotāji, kurus biedēja partizāņu cīņas grūtības, trūkums un briesmas, bet. arī vietējie zemnieki. Če pastāsta gadījumu, kad par dezertēšanu nošauts kāds no viņa vienības cīnītājiem. «Es,» raksta Če, «sapulcināju visu mūsu vienību kalna nogāzē, tieši tajā vietā, kur bija notikusi traģēdija, un izskaidroju, kāda tam visam ir nozīme mūsu cīņa, kāpēc dezertēšana tiks sodīta ar nāvi un kāpēc pelnījis nāvi cilvēks, kas nodod revolūciju.

Dziļā klusumā mēs soļojām garām nošautajam cilvēkam, kurš bija pametis savu posteni. Daudzus cīnītājus stipri ietekmēja šis pirmais nāves sods. Tas drīzāk gan izskaidrojams ar kaut kādām personiskām jūtām pret dezertieri un nenobriedušo politisko pārliecību, nevis ar neuzticību revolūcijai. Nav nepieciešams nosaukt šai notikumā iejaukto personu vārdus... Pateiksim tikai, ka dezertieris bija šejienietis — vienkāršs, neizglītots lauku puisis.»

Grūts un sarežģīts bija atbrīvošanās cīnītāju ceļš līdz revolucionārajam apzinīgumam. «Partizāņu skolā» Sjerra-maestras kalnos mācījās visi — gan vadītāji, gan ierindas cīnītāji, gan zemnieki.

Pasaule, kurā dzīvoja zemnieki un kuru Če bija atklājis Sjerramaestras kalnos, viņu saistīja visvairāk. Zemnieki būtībā bija pirmie «pazemotie un aizvainotie»,

[1] Kubā dzīvo aptuveni 100 tūkstoši ķiniešu izcelsmes iedzīvotāju. Tie ir ķīniešu kūliju pēcteči. Kūlijus ieveda salās darbam cukurniedru plantācijās XIX gadsimta otrajā pusē. Lieiuīn lielais vairākums no viņiem asimilējušies ar vietējiem iedzīvotājiem.

kurus viņš pa īstam iepazina un ar kuriem viņam visu laiku bija saskare. Če iemīlēja viņus, taču neidealizēja los. Bez viņu atbalsta partizāņi ne tikai nevarētu uzvarēt, bet pat nespētu kādu laiku noturēties kalnos. Tomēr arī (mahiro nevarēja iztikt bez partizāņiem, no kuru uzvaras bija atkarīgs viņu tālākais liktenis, viņu cerības uz labāku nākotni. Lai iemantotu kalniešu labvēlību, partizāņiem

vajadzēja pierādīt, ka viņi tiem ir īsti draugi nevis vārdos, bet gan darbos. Un partizāņi to arī darīja: viņi aizstāvēja guahiro no soda vienību vajāšanām, no asinssūcējiem bagātniekiem, viņi ārstēja un mācīja zemniekus, viņu bērnus un sievas, apstiprināja zemnieku tiesības uz zemi, kuru tie apstrādāja.

Kādam žurnālistam, kas apmeklēja Sjerramaestru 1958. gada aprīlī—maijā, Ce sacīja:

«Daudz kas tāds, ko mēs šeit darām, mums agrāk pat sapņos nerādījās. Var teikt, ka mēs kļuvām par revolucionāriem revolūcijas procesā. Mēs ieradāmies salā, lai gāztu tirānu, bet atklājām šeit plašu zemnieku zonu, un tā mums kļuva par atbalstu mūsu cīņā. Sai zonai Kubā atbrīvošana ir visvairāk nepieciešama. Un mēs, brīvi no dogmām, sastingušiem, ortodoksāliem uzskatiem, sniedzām zemniekiem savu atbalstu. Tās nebija tukšas runas, kādas viņi agrāk bija dzirdējuši no pseidorevolucionā-riem, bet gan īsta palīdzība.»

Cīņas interesēs nereti bija jāpieņem bargi lēmumi, bet tā bija nenovēršama maksa par uzvaru, bez kuras nevar iztikt neviena patiesa revolūcija. Tas attiecas ne tikai uz cilvēkiem. Attēlojot partizāņu ikdienas dzīves atmosfēru, Če stāsta:

«Sjerramaestras grūtajos apstākļos tā bija laimīga diena. Agvarevesas ielejā, visstāvākajā un līkumainākajā Turkmo rajonā, mēs pacietīgi novērojām Sančesa Mos-keras kareivjus. Stūrgalvīgais slepkava atstāja aiz sevis nodedzinātus rančo, un tas radīja sašutumu un skumjas.

Tā kā pretinieks centās mūs panākt, tas bija spiests doties kalnos pa vienu no divām vai trim pārejām uz turieni, kur atradās Kamilo. Tas varēja virzīties arī pa Nevadas vai Klibā pāreju vai — kā to tagad dēvē — Nāves pāreju.

Kamilo steidzās Moskeram pretī ar 12 cīnītājiem, taču pat šī saujiņa viņam bija jāsadala un jāizvieto trīs dažādās vietās, lai aizturētu vienību, kurā bija vairāk nekā simt kareivju. Es saņēmu uzdevumu uzbrukt Sančesam Moskeram no aizmugures un aplenkt to. Aplenkšana bija mūsu mērķis, tāpēc, zobus sakoduši, mēs gājām garām boijo krāsmatām, no kurienes vēl cēlās augšup dūmi, gājām pa ienaidnieka aizmuguri, cenzdamies nepieiet tam pārāk tuvu. Mēs atradāmies tālu no soda bataljona, tomēr ne tik tālu, lai nesaklausītu vajātāju balsis.

Cik viņu īsti ir, mēs nezinājām. Mūsu kolonna ar pūlēm virzījās uz priekšu pa kalnu nogāzēm, bet ienaidnieks tai pašā laikā gāja pa dziļu ieplaku.

Viss būtu noritējis lieliski, ja nebūtu mūsu jaunā ceļabiedra — medību kucēna. Kaut gan Fēlikss vairākas reizes dzina viņu prom uz mūsu bāzes pusi — būdiņu, kur bija palikuši pavāri, kucēns tomēr sekoja mums. Sājā Sjerramaestras vielā ir ļoti grūti pārvietoties pa

kalnu nogāzēm, jo nav nekādu taciņu. Mēs lēni virzījāmies uz j priekšu. Veco, satrunējušo koku vietā bija sakuplojusi jaunaudze, un katrs solis no mums prasīja milzīgu piepūli. Karavīri lēca pāri koku stumbriem un lauzās cauri f audzei, cenzdamies neizlaist no acīm savus «ciemiņus». Mazā kolonna virzījās uz priekšu, stingri ievērodama klusumu. Un tikai pa reizei lūstoša zara troksnis izdalījās no kalnu apvidus parastajām skaņām. Pēkšņi atskanēja izmisīgi, nervozi kucēna kaucieni. Suņuks bija iestrēdzis biezi saaugušajos brikšņos un sauca palīgā savus saimniekus. Kāds palīdzēja viņam izkļūt ārā, un visi atkal devās ceļā. Bet, kad mēs atpūtāmies pie kalnu strauta un kāds no mūsējiem no augstienes vēroja ienaidnieka virzīšanos, suns no jauna histēriski iegaudojās. Šoreiz viņš nevis aicināja pie sevis, bet rēja aiz bailēm, ka to var pamest likteņa varā.

Atceros, ka es asi pavēlēju Fēliksam: «Aizbāz rīkli šim sunim, Nožņaudz to. Riešana jāizbeidz!» Fēlikss paskatījās uz mani ar neko neredzošām acīm. Ap Fēliksu un suni sastājās nogurušie karavīri. Viņš lēnām izvilka no kabatas auklu, aptina to kucēnam ap kaklu un sāka žņaugt. Sākumā kucēns jautri luncināja asti, tad astes kustības kļuva asākas, vienā taktī ar žēlabainiem gār-dzieniem, kas lauzās no aizžņaugtās rīkles. Nezinu, cik ilgi tas vilkās, bet mums visiem šis brīdis šķita bezga-ligs. Kucēns, pēdējo reizi noraustījies, aprima. Mēs viņu la arī atstājām guļam uz zariem.

Atkal devāmies ceļā. Neviens nepieminēja notikušo. Attālums starp Sančesa Moskeras kareivjiem un mums nedaudz palielinājās, un pēc kāda laika bija dzirdami šāvieni.

Mēs ātri kāpām lejup pa nogāzi, meklēdami ērtāku ceļu, pa kuru varētu piekļūt tuvāk pretiniekam. Pēc visa spriežot, tas bija uzdūries Kamilo cīnītājiem. Šāvieni atskanēja bieži, bet apšaude nevilkās ilgi. Mūs visus bija pārņēmušas sasprindzinājuma pilnas gaidas. Vajadzēja ne mazumu pūļu, lai nokļūtu pie būdiņas, kur, pēc mūsu apsvērumiem, bija notikusi sadursme, taču kareivju tur nebija. Divi izlūki kāpa augšup pa Klibā pāreju. Pēc kāda laika viņi atgriezās un paziņoja, ka atraduši svaigu kapa kopiņu un tajā kaskitos (Batistas kareivi). Izlūki atnesa nogalinātā dokumentus. Tātad notikusi sadursme un viens kareivis nogalināts. Vairāk mēs neko nezinājām.

Bez agrākās pašpaļāvības mēs pagriezāmies atpakaļceļam. Izpētījuši apkārtni, pārliecinājāmies, ka abās nogāzes pusēs ūr pēdas, kas ved lejup. Atpakaļceļš bija ilgs. Tuvpjoties naktij, mēs pienācām pie tukšas būdiņas. Tā bija Marverdes ferma. Tur mēs apmetāmies atpūsties. Ātri nokāvām sivēnu un izvārījām viru, pievienodami tai juku \ Kāds kareivis atrada būdiņā ģitāru. Vēl kāds cits uzsāka dziesmu.

Varbūt tāpēc, ka dziesma bija sentimentāla, varbūt arī tāpēc, ka mēs visi bijām līdz nāvei noguruši, notika, lūk, kas. Fēlikss, kas ēda,

sēdēdams zemē, pēkšņi nosvieda kaulu. To paķēra un sāka grauzt miermīlīgais būdiņas saimnieku šunelis, kas visu laiku grozījās ap viņu. Fēlikss noglāstīja tam galvu. Suns it kā izbrīnījies paskatījās uz viņu, bet viņš savukārt — uz mani. Abi jutāmies vainīgi. Visi apklusa. Nemanot mūs visus pārņēma nemiers. Uz mums ar cita suņa lēnīgajām acīm raudzījās nogalinātais kucēns, un šajās acīs varēja lasīt pārmetumu.»

Amerikāņu propagandisti pūlējās iztēlot Če kā bezjūtīgu, nežēlīgu un aklu fanātiķi, kas alkst pēc savu pretinieku asinīm un kam ir vienaldzīga savu draugu bojā eja. Tā runājot, viņi mērīja visu ar savu un savu sabiedroto mērauklu — vai tā būtu Batistas Kuba vai jebkura

'Juka — sakņauga paveids.

cita vieta zemesvirsū, ieskaitot arī pašas Amerikas Savienotās Valstis, kur savus laupītājdarbus pastrādā antiko-munisma «cīnītāji». Če bija humāns un cēlsirdīgs cīnītājs. Viņš sniedza medicīnisko palīdzību pirmām kārtām ievainotajiem gūstekņiem un stingri sekoja, lai viņiem netiktu nodarīts pāri. Partizāni gūstekņus parasti atbrīvoja.

Če smagi pārdzīvoja savu biedru nāvi. Bet cīnītājam vienmēr jābūt cīnītājam. Viņam drosmīgi jāsagaida nāve un jāpaliek stingram un nelokāmam brīdī, kad nāve no-pjauj viņa draugu un biedru. Atbilde uz šo nāvi — atriebība kaujā. Komandierim šajā ziņā vienmēr jābūt paraugam.

Bet bija arī tādi gadījumi, kad sašķobījās pat viņa dzelzs griba. «Kad Če saņēma ziņu, ka nogalināts Siro Redondo,» atceras guahiro Havjers Milians Fonseka, «notika kaut kas šausmīgs. Es nebiju domājis, ka Če spēj raudāt, bet tajā dienā viņš nevarēja savaldīties, sāpes uzveica viņu. Es redzēju, cik rūgti viņš raudāja, piespiedies pie klints un aizsedzis seju ar plaukstām.»

*

1957. gada jūnija sākumā Fidels Kastro sadalīja sacelšanās dalībnieku vienības divās kolonnās. Pirmo kolonnu, kas bija nosaukta Hosē Marti vārdā, uzņēmās vadīt pats Fidels, bet par otrās (jeb ceturtās, kā konspirācijas nolūkā to sauca) komandieri tika iecelts Če, kurš pēc vispārēja atzinuma jau bija spīdoši pierādījis savas militārās spējas.

Če kolonnā bija 75 cīnītāji, iedalīti trijos vados, kurus komandēja mums jau pazīstamais «disciplīnas pārkāpējs» Lalo Sardinjass, Siro Redondo (pēc Redondo bojā ejas kolonnai piešķīra viņa vārdu) un Ramiro Valdess. Pēc revolūcijas uzvaras Ramiro Valdess kļuva par iekšlietu ministru un pēc tam par Kubas Komunistiskās partijas CK Politbiroja locekli.

Pēc kāda laika, kad sacelšanās vienību komandieri parakstīja vēstuli Frankam Paisam, kurā pateicās viņam par palīdzību un atbalstu, Fidels Kastro sacīja Če: «Paraksties kā majors.» Tā kapteinim

Če tika piešķirta augstākā dienesta pakāpe sacelšanās armijā. «Godkārības deva, kas slēpjas ikvienā no mums,» atcerējās šo gadījumu Če, «tai dienā padarīja mani par vislaimīgāko ciLvēku pasaulē.» Sēlija Sančesa, kas pārzināja sacelšanās vienību ģenerālštāba pārvietojamo kanceleju, šajā saka-iiliā uzdāvināja Ce rokas pulksteni un mazu piecstaru zvaigznīti, kuru viņš piesprauda pie savas melnās beretes.

Sacelšanās armijas panākumi kaujās ar vajātājiem :.|iieda pret Batistu vērstās buržuāziskās opozīcijas pārstāvjus nodibināt tiešus kontaktus ar Fidelu Kastro. Jūlijā Felīpe Pasoss un Rauls Čibass, buržuāzijas politikas «primadonnas», kā viņus bija iesaucis Če, ieradās Sjerra-maestras kalnos. Prezidenta Prio Sokarasa laikā Pasoss bija Nacionālās valsts bankas direktors, bet Rauls Či-hass — «ortodoksu» partijas līderis. Fidels kopā ar viņiem parakstīja manifestu par Revolucionārās pilsoņu frontes izveidošanu. Manifestā tika pieprasīta Batistas atkāpšanās, pagaidu prezidenta iecelšana (uz šo posteni pretendēja Pasoss), vispārējas vēlēšanas un agrārā reforma, kas paredzēja sadalīt neapstrādāto zemi.

Komentējot šo vienošanos, Ce vēlāk rakstīja: «Mēs zinājām, ka tā ir programma-minimums, kas ierobežo mūsu centienus, bet mēs zinājām arī, ka ir grūti uzspiest savu gribu no Sjerramaestras. Tieši tāpēc mēs bijām spiesti ilgu laiku balstīties uz daudziem «draugiem», kuri tiecās izmantot mūsu militāro spēku un tautas lielo uzticību Fidelam Kastro savām nekaunīgajām intrigām un, galvenais, imperiālisma kundzības nodrošināšanai Kubā ar kompradoru buržuāzijas palīdzību, jo tā bija cieši saistīta ar Ziemeļamerikas varenajiem.»

Tai pašā laikā policija un Batistas armija, kas Sjerramaestras kalnos cieta sakāvi pēc sakāves, pastiprināja teroru pilsētās un ciemos. 1957. gada 30. jūlijā Santjāgo policija uz ielas nogalināja Franku Paisu, no policista lodes gāja bojā arī viņa brālis. Hosē. Protesta streiku, kurš izcēlās sakarā ar šiem noziegumiem un kurā piedalījās gandrīz visi Santjāgo pilsētas iedzīvotāji, varas orgāni nežēlīgi apspieda.

1957. gada 5. septembrī Sjenfuegosas pilsētā sacēlās jūras kara bāzes jūrnieki. Viņus vadīja opozicionāri noskaņotie virsnieki, kas centās ar Batistas gāšanu novērst īstās tautas kustības padziļināšanos un izplatīšanos. Bet arī š! sacelšanās beidzās ar sakāvi. Diktatoram uzticīgais karaspēks apspieda sacēlušos jūrniekus un gūstā saņemtos nemierniekus apšāva. Sjenfuegosā sacelšanās gadā sacīja Tautas sociālistiskās partijas ģenerālsekretārs Blass Roka, «prasīja principialitāti, vīrišķību un izturību, jo visi arestētie tika spīdzināti, par viņiem ņirgājās un daudzus zvēriski nogalināja.»

laikā un pēc tās gāja bojā vairāk, nekā 600 cilvēku — tirāna

pretinieku.

Batistas soda vienības nežēlīgi izrēķinājās ar komunistiem — Tautas sociālistiskās partijas biedriem, kuri nenogurstoši centās panākt visu darbaļaužu un progresīvo spēku rīcības vienotību cīņā ar tirāniju un sniedza jebkuru iespējamo atbalstu Fidela Kastro sacelšanās kustībai. «Darbs, kuru nelegālos apstākļos veica mūsu partijas un Sociālistiskās jaunatnes savienības biedri,» 1959.

Meksikāņu publicists Mario Hils, kas uzrakstījis grāmatu par toreizējo Kubu, atzīmē, ka terora akti, savā cietsirdībā nepieredzēta spīdzināšana un nevainīgu cilvēku noslepkavošana kā atbilde uz revolucionāro darbību — tas viss pārvērta salu par vienu vienīgu kaujas lauku. Vienā pusē atradās diktatūra, apbruņota ar spēcīgiem mūsdienu, ieročiem, kurus piegādāja Savienotās Valstis, otrā — tauta, gan neorganizēta, taču vienota savā naidā pret diktatūru. Nespēdams salauzt tautu ar teroru, Batista ķērās pie visnelietīgākā no visiem līdzekļiem: viņš izsolīja atalgojumu par Fidela Kastro galvu. Visā Orientēs provincē no vienas vietas bija izlikti paziņojumi ar šādu saturu:

«Ar šo tiek paziņots, ka ikviens cilvēks, kura sniegtās ziņas varētu sekmēt panākumus operācijā pret dumpinieku grupām, ko komandē Fidels Kastro, Rauls Kastro, Kresensio Peress, Giljermo Gonsaless vai citi vadoņi, tiks atalgots atkarībā no sniegto ziņu svarīguma, turklāt atalgojums jebkurā gadījumā nebūs mazāks par 5 tūkstošiem

peso.

Atlīdzības apjoms var svārstīties no 5 tūkstošiem līdz 100 tūkstošiem peso; visaugstākā summa — 100 tūkstoši peso — tiks izmaksāta par paša Fidela Kastro galvu.

Piezīme: ziņu sniedzēja vārds uz visiem laikiem tiks paturēts slepenībā.»

Bet pat par šādu summu atrast otru Eutimio Gerru Batistam neizdevās . ..

Glābjoties no policistu zvērībām, daudzi Batistas pre- ļ tinieki aizgāja kalnos, papildinādami sacelšanās armijas rindas Sjerramaestrā. Sacelšanās centri radās arī Eskanv

brajas un Sjerra de] Kristālā kalnos, kā arī Barakoa ra-iniiā. Šīs grupas vadīja Revolucionārā direktorāta un «26. jūlija kustības» darbinieki un komunisti.

«Salīdzinot revolucionārās cīņas iznākumu pilsētās un partizāņu darbību,» Če saka, rezumējot kauju rezultātus Kubā, «kjūst skaidrs, ka pēdējā forma tautas cīņā ar despotisko režīmu ir visiedarbīgākā un prasa no tautas mazāk upuru. Partizāņu zaudējumi bija neievērojami, turpretī pilsētās gāja bojā ne vien profesionāli revolucionāri, bet arī ierindas cīnītāji un civiliedzīvotāji, un tas izskaidrojams ar to, ka pilsētas organizācijas bija daudz vārīgākas pret diktatūras rīkotajām

represijām.»

Pilsētās labi noorganizēti sabotāžas akti, rakstīja Če, mijās ar pārdrošu, bet nevajadzīgu teroristisku darbību, kuras rezultātā gāja bojā tautas labākie dēli, nedodot jūtamu labumu kopējam mērķim.

Kubas buržuāziskie darboņi, vēl arvien cerēdami iedzīvoties politiskā kapitālā uz Sjerramaestras cīnītāju varoņdarbu rēķina, oktobrī sapulcējās Maiami un sāka dalīt savā starpā vēl nenomedītā lāča ādu. Viņi nodibināja Atbrīvošanās padomi, pasludināja Felipi Pasosu par pagaidu prezidentu, sacerēja manifestu tautai. Šajos manevros piedalījās CIP aģents Žils Dibuā, kuram bija nepārtraukti kontakti ar Maiami sazvērniekiem.

Fidels Kastro publiskā vēstījumā kategoriski nosodīja buržuāzisko «primadonnu» intrigas, viņu luncināšanos amerikāņu priekšā. «Mēs palikām vieni,» jau pēc revolūcijas uzvaras šajā sakarībā sacīja Fidels Kastro, «bet šis bija tieši tāds gadījums, kad tūkstošreiz labāk bija palikt vieniem nekā atrasties sliktā sabiedrībā.» Šo politikāņu mērķis bija acīm redzams — izraut uzvaru no sacelšanās dalībnieku rokām, pēc Batistas krišanas restaurēt «demokrātisko kārtību», padarīt rāmus darbaļaudis un no jauna sākt griezt antikomunisma leijerkasti, iztopot amerikāņu bosiem. Bet Fidels noraidīja «Maiami paktu», un šiem' nodevīgajiem plāniem nebija lemts piepildīties.

Če dedzīgi atbalstīja Fidela nostāju. Vēstulē viņam Če rakstīja: «Vēlreiz apsveicu Tevi sakarā ar Tavu paziņojumu. Es jau sacīju Tev, ka Tu esi pierādījis tādas bruņotas cīņas iespējamību, kuru atbalsta tauta. Un tas vienmēr paliks Tavs nopelns. Tagad Tu nostājies uz ceļa, kas ir vēl lieliskāks un kas ļaus saņemt varu masu bruņotās cīņas rezultātā.»

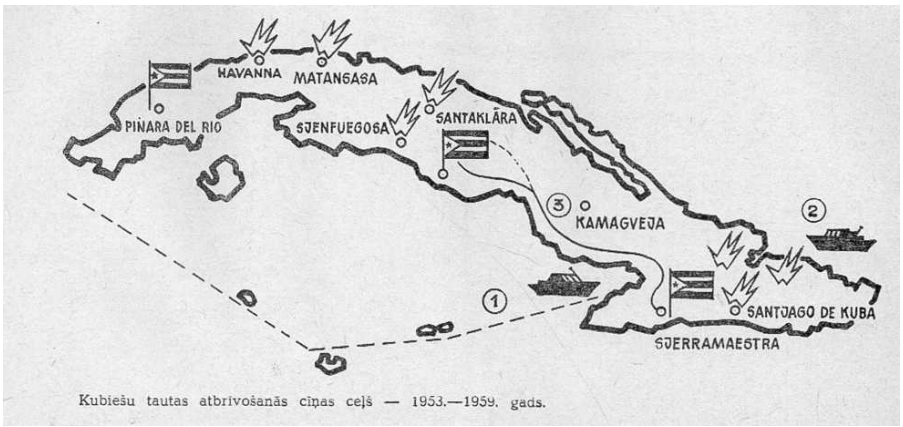

Kubiešu tautas atbrīvošanās cīņas ceļš — 1953.—1959. gads.

1957. gada beigās sacelšanās dalībnieku militārais stāvoklis nostabilizējās. Tagad viņi bija noteicēji Sjerrama-estras kalnos. Iestājās neilgs un savdabīgs pamiers. Batistos karaspēks nekāpa augšā, bet sacelšanās armija krāja spēkus un nekāpa lejā.

Sacelšanās dalībnieku «mierīgā» dzīve, stāsta Če «Epizodēs», bija

ļoti smaga. Cīnītājiem trūka produktu, apģērba, medikamentu. Bija maz ieroču un munīcijas, politiskā darba izvēršanai bija nepieciešama sava avīze un radiostacija.

Sākumā nelielās partizāņu vienības sagādāja produktus, kā nu kura varēja, bet līdz ar spēku palielināšanos radās nepieciešamība nokārtot, regulāru, centralizētu apgādi ar pārtiku. Vietējie zemnieki pārdeva viņiem pupiņas, kukurūzu, rīsus. Ar guahiro starpniecību partizāņi iepirka apdzīvotajās vietās pārējos produktus. Kas attiecas uz medikamentiem, tad tos partizāņiem piegādāja galvenokārt pilsētas pagrīdnieki, taču ne tuvu tādā daudzumā un ne vienmēr tādus, kādi bija vajadzīgi.

Kauju ūn sadursmju starplaikos Če enerģiski nostiprināja partizāņu «aizmuguri», organizēdams sanitāros punktus, lauka hospitāļus, ieroču darbnīcas un arī tādas darbnīcas, kurās, kaut arī primitīvi, tomēr izgatavoja apavus, mugursomas, patronu somas, formas tērpus. Pirmo militārā parauga cepuri, kas bija pašūta šādā darbnīcā, Če svinīgi pasniedza Fidelam Kastro.

Če parūpējās arī par to, lai tiktu uzcelta miniatūra tabakas fabrika, kurā izgatavoja cigaretes. Kaut arī to kvalitāte nebija augsta, tomēr citu nebija un cīnītāji ar labpatiku smēķēja arī šīs cigaretes. Gaļu partizāņi konfiscēja nodevējiem un lielajiem lopu audzētavu īpašniekiem. Daļu konfiscētā viņi bez atlīdzības atdeva vietējiem iedzīvotāj iem.

Pēc Če iniciatīvas un viņa redakcijā kalnos sāka iznākt avīze «El Cubano libre», kuras pirmie numuri bija uzrakstīti ar roku, bet turpmākie tika novilkti uz hektogrāfa. Avīzi ar tādu nosaukumu XIX gadsimta beigās bija izdevuši Kubas patrioti, kas cīnījās par neatkarību. Pavēstot Fidelam Kastro par pirmā numura iznākšanu, Če rakstīja: «Nosūtu Tev avīzi un iespiestās programmas. Ceru, ka to zemais tehniskais līmenis radīs Tev šoku

un lad Tu kaut ko par to uzrakstīsi savā vārdā. Otrā numura ievadraksts būs veltīts ugunsgrēkiem cukurniedru plantācijās. Sājā numurā Noda raksta par agrāro reformu, Kiala publicē rakstu «Reakcija nozieguma priekšā», ārsts runā par Kubas zemnieka dzīvi, Ramiro ziņo par pēdējiem jaunumiem un es izskaidroju avīzes nosaukumu, arī ievads un raksts «Nevienu lodi garām!» ir mani.»

Partizāņi iegādājās arī nelielu radioraidītāju. Raidījumu kvalitāte pakāpeniski uzlabojās, un 1958. gada beigās, kad iekārta tika pārvesta uz pirmo kolonnu, šī radiostacija kļuva par vienu no vispopulārākajām Kubā.

Pirmā cīņas gada beigās bija izveidojušies cieši sakari ar apkārtējo pilsētu un ciemu iedzīvotājiem. Pa slepenām takām iedzīvotāji nokļuva kalnos un pastāstīja par jaunākajiem notikumiem.

Vietējie gucthiro nekavējoties ziņoja partizāņiem ne vien par

kaskitos, bet arī par jebkura sveša cilvēka parādīšanos kalnos, tādējādi tika padarīti nekaitīgi daudzi ienaidnieka spiegi.

«Kas attiecas uz politisko situāciju,» Če rakstīja «Epizodēs», «tad tā šajā laika posmā bija ļoti sarežģīta un pretrunīga. Batistas diktatūra savā darbībā balstījās uz pērkamo kongresu. Tās rokās bija spēcīgi propagandas līdzekļi, kas dienu un nakti aicināja tautu uz nacionālo vienotību un saprašanos . ..

Valstī bija saviesies daudz grupu un grupējumu, kuru starpā norisa slepena, nežēlīga cīņa. Lielais vairākums šo grupējumu klusībā sapņoja par varas sagrābšanu. Tajos mudžēt mudžēja no Batistas aģentiem, kuri pienesa ziņas par grupējumu darbību.

Lai gan šo grupu darbībai bija raksturīgas gangsteru metodes, tajās bija arī krietni cilvēki, kuru vārdus tautā piemin ar cieņu līdz pat šim laikam, Revolucionārais direktorāts, kaut gan martā ieturēja kursu uz sacelšanos un ciņu, drīz nošķīrās no mums, pasludinot savus lozungus. Kubas Tautas sociālistiskā partija atbalstīja mūs dažos konkrētos pasākumos. Taču savstarpējā neuzticība neļāva mums apvienoties.

Pašā mūsu kustībā pastāvēja divi spilgti izteikti uzskati par cīņas metodēm. Viens no tiem, ko aizstāvēja Sjerramaestras partizāņi, paredzēja, ka nepieciešams tālāk izvērst partizāņu kustību, izplatīt to citos rajonos un likvidēt tirānijas aparātu neatlaidīgā, bruņotā ciņā. Revolucionāri no valsts līdzenumu rajoniem aizstāvēja cita? pozīcijas, ieteikdami uzsākt visās pilsētās organizētas darbaļaužu akcijas, kas ar laiku pārvērstos vispārējā streikā, un tā rezultātā tiktu gāzts nīstais Batistas režīms.

Šī nostāja pirmajā brīdī šķita pat revolucionārāka nekā mūsējā. Taču patiesībā tas, ko šie biedri ieteica kā vispārēju streiku, ne tuvu neatbilda momenta prasībām. Šīs koncepcijas aizstāvju politiskais līmenis bija diezgan zems ...

Abus šos uzskatus apmēram vienādi atbalstīja «26. jūlija kustības» nacionālā vadība, kuras sastāvs cīņas gaitā vairākkārt mainījās...»

Šeit ir vietā minēt sekojošu fragmentu no Fidela Kastro runas 1968. gada 9. aprīlī Sagva la Grandē: «Elementārs taisnīgums liek atzīmēt: mūsu cīņas raksturs un tas apstāklis, ka šī cīņa sākusies Sjerramaestrā un ka galarezultātā izšķirošās kaujas izcīnīja partizāņu spēki, radīja tādu situāciju, ka ilgu laiku gandrīz visa uzmanība, visa atzinība, gandrīz visa sajūsma koncentrējās uz partizāņu kustību kalnos. Jāatzīmē — jo ir saprātīgi un derīgi'būt taisnīgam —, ka tieši šī iemesla dēļ zināmā mērā tika notušēta pagrīdes kustības dalībnieku loma revolūcijā, notušēta loma un varonība, ko izrādīja tūkstoši jaunu cilvēku, kuri atdeva savas dzīvības, cīnīdamies ārkārtīgi grūtos apstākļos. Nepieciešams arī norādīt uz tādu faktu, ka mūsu revolucionārās kustības vēsturē, tāpat kā visos tamlīdzīgos procesos,

bet galvenokārt jaunās vēstures parādībās, sākumā nebija lielas skaidrības par partizāņu kustības un pagrīdes cīņas nozīmi. Nav šaubu, ka pat daudzi revolucionāri uzskatīja partizāņu kustību par simbolu, kam jāuztur revolūcijas liesmas un tautas cerības, jānovājina tirānija, bet galarezultātā nevis šī kustība, bet gan vispārēja sacelšanās novestu pie diktatūras gāšanas. Gribētos tomēr uzsvērt, ka, pastāvot revolucionārajā kustībā dažādiem kritērijiem un uzskatiem, neviens — pēc mūsu domām, tā ir dabiska un loģiska parādība — nevarēja pretendēt uz to, ka viņam ir taisnība. Mēs paši orientējāmies uz partizāņu kustības uzvaru, bet, ja vēl pirms tam — kamēr partizāņu kustība nebija attīstījusies tādā mērā, lai sakautu armiju, — būtu radusies spēcīga masu kustība un tautas sacelšanās uzvarētu vienā no pilsētām, mēs bijām gatavi nekavējoties atbalstīt tādu kustību un piedalīties tajā. Es gribu teikt, ka revolucionārajā procesā varēja būt dažādas alternatīvas un ka vajadzēja būt gataviem izmantot jebkuru no tām.»

Jāatgādina, ka ierindas partizāņiem, kuri kalnos un līdzenumos varonīgi cīnījās pret Batistas diktatūru, visumā bija pareizi uzskati par revolūcijas mērķiem un uzdevumiem un viņus arvien vairāk pārņēma revolucionārs, kaujiniecisks gars. Jau pēc uzvaras viņi aktīvi cīnījās, lai radītu vienotu, revolucionāru partiju tiešā Fidela vadībā. «26. jūlija kustības» grupa apvienoja savus spēkus ar studentu organizācijām un Kubas Tautas sociālistisko parLiju. Tā tika radīta vienota cīņas fronte.

Batistas režīma krišana aizkavējās galvenokārt tāpēc, ka Savienotās Valstis joprojām sniedza tam finansiālu, politisku un militāru palīdzību. Lai gan tirānijas politiskā izolācija pieauga arvien vairāk, tomēr ASV valdošās aprindas vēl joprojām saistīja visas cerības ar savu rokaspuisi. 1958. gada martā ASV valdība gan paziņoja, ka tā uzliek embargo ieroču piegādei Batistam, taču patiesībā turpināja to apbruņot ar napalma bumbām, raķetēm un citiem kara piederumiem. Batistas lidmašīnas, kas bombardēja sacelšanās armiju, iepildīja degvielu un saņēma munīciju amerikāņu kara bāzē Guantanamo līdz pat 1958. gada beigām. Savienoto Valstu valdība atteicās atsaukt no Kubas savu militāro misiju, lai gan attiecīga vienošanās paredzēja, ka ASV atsauks militāros padomniekus tādā gadījumā, ja «Kubā izceļas pilsoņu karš». Sī misija aiz Batistas muguras patiesībā vadīja soda vienību akcijas. Tikpat noziedzīga loma bija arī Vašingtonas spiegu dienestiem, kuriem bija pakļauts diktatora represiju aparāts.

Amerikāņi cerēja, ka viņiem izdosies ja ne tieši noturēt «savu cilvēku» Havannā pie varas, tad vismaz nomainīt viņu ar tikpat pakalpīgu marioneti. Saskaņā ar Batistas pasludināto konstitūciju (statūtu) jaunām prezidenta vēlēšanām bija jānotiek 1958. gada beigās. Šim amatam Batista izvirzīja savu premjeru Rivu Agvero. Neviens nešaubījās, ka šis kandidāts «vēlēšanās uzvarēs».

Fidelam Kastro un viņa domubiedriem vajadzēja parādīt sevišķu elastību un politisko taktu, lai nedotu iemeslu Amerikas Savienotajām Valstīm tieši bruņoti iejaukties Kubas lietās — it kā lai novērstu komunisma uzvaru — un lai neļautu Batistu nomainīt ar citu marioneti, vienlaikus saglabājot valsti tirānisku režīmu. Fidelam Kastro tas izdevās, jo viņš, kā atzīmēja Če, bija lielisks politiķis, kas atklāja savus īstos plānus tikai līdz zināmām robežām, ar savu šķietamo mērenību maldinot Vašingtonas stratēģus. Par sociālismu un vēl jo vairāk par komunismu Sjerramaestras kalnos taču neviens nerunāja. Radikālās reformas, kuras paredzēja sacelšanās dalībnieki, — tādas, piemēram, kā latifundiju likvidēšana, transporta, elektrokompāniju un citu sabiedriskas nozīmes uzņēmumu nacionalizācija — sevišķas izbailes amerikāņos neradīja. Tādas reformas jau tik daudz reižu bija solījuši un nebija īstenojuši buržuāziskie politiķi, arī pats Batista.

Amerikāņu speciālisti Kubas jautājumā bija pārliecināti, ka, gadījumā ja notiks neizbēgamais un uzvarēs Fidels Kastro, tad ar viņu arī varēs «vienoties», tāpat kā varēja vienoties pirms viņa ar buržuāziskā tipa reformistiem. Vašingtonas stratēģi bija aprēķinājuši, ka tikai XX gadsimtā vien Latiņamerikā notikušas ne mazāk par 80 «revolūcijām», bet no tā amerikāņu kapitāla ietekme šajā reģionā nevis samazinājusies, bet, gluži otrādi, vēl palielinājusies. Viņiem likās, ka tikai pašnāvnieks var nopietni cerēt padzīt jenkiju kapitālu no kādas Latīņ-amerikas republikas un vēl jo vairāk no Kubas, kas atradās tik tuvu kaimiņos, pareizāk — zem sava ziemeļu «aizbildņa» papēža. Ja Fidels gribēs kļūt par tādu pašnāvnieku, jo ļaunāk viņam pašam. Tā vai apmēram tā sprieda Vašingtonā.

*

1958. gada marta sākumā pēc Fidela pavēles kolonna, kuru komandēja Rauls, nokāpa no Sjerramaestras kalniem un, dabūjusi savā īpašumā kravas automobiļus, brīnumainā kārtā izjoņoja cauri rajonam, kas mudžēt mudžēja no Batistas karotājiem, un sasniedza Sjerra del Kristālā atzarojumu Orient.es provinces ziemeļrietumos, kur atklāja otru fronti, nosaucot to Franka Paisa vārdā. Vienlaikus cita kolonna, ko komandēja Almeida, pārvietojās uz Orientēs provinces austrumu daļu, kur arī uzsāka sekmīgu karadarbību.

1958. gada 12. martā tika publicēts «26. jūlija kustības» manifests tautai. To bija parakstījis Fidels Kastro. Manifests aicināja uz vispārēju karu pret diktatūru, aizliedza no 1. aprīļa maksāt nodokļus Batistas valdībai un aicināja pretinieka karaspēku sacelties un pievienoties nemiernieku armijai. Manifests griezās pie iedzīvotājiem ar aicinājumu piedalīties visas nācijas streikā pret diktatūru.

Streiks bija paredzēts 9. aprīlī, tomēr tas neizdevās. Par to un par turpmākajiem notikumiem Če raksta «Epizodēs» :

«Pienāca 9. aprīlis, un visa mūsu cīņa, izrādījās, bijusi veltīga. «26. jūlija kustības» nacionālā vadība, pilnīgi ignorējot masu cīņas principus, mēģināja sākt streiku pēkšņi, ar šaušanu, bez iepriekšējas izziņošanas. Sekas bija tādas, ka strādnieki atteicās no streika un bojā gāja daudzi lieliski cilvēki. Devītais aprīlis kļuva par skandalozas izgāšanās dienu un ne mazākā mērā nesašķobīja režīma pamatus.

Vēl ļaunāk. Pēc streika apspiešanas valdībai radās iespēja atbrīvot daļu karaspēka, ko tā pakāpeniski sūtīja uz Orient.es provinci, lai likvidētu sacelšanās armiju Sjerramaestras kalnos. Mums bija jāaizsargājas, dodoties arvien tālāk kalnos, bet valdība pulcēja kopā savus spēkus, koncentrējot tos pie mūsu pozīcijām. Beidzot Batistas kareivju skaits sasniedza 10 tūkstošus, un tad 25. maijā valdība sāka uzbrukumu Lasmarsedesas ciema rajonā, kur atradās mūsu priekšējās pozīcijas. Mūsu puiši vīrišķīgi cīnījās divas dienas, turklāt spēku samērs bija 1:10 vai 1 : 15. Bez tam armija laida darbā mīnmetējus, tankus, aviāciju. Mūsu nelielā grupa bija spiesta atstāt ciemu.

Pa to laiku pretinieks izvērsa uzbrukumu. Divarpus mēnešu ilgās, sīvās kaujās pretinieks zaudēja vairāk nekā tūkstoti nogalinātu, ievainotu un dezertējušu karavīru. Batistas armija lauza sev sprandu šajā pēdējā uzbrukumā Sjerramāestrai, taču nebija vēl uzvarēta ...

Batistas karaspēks ne vien nespēja iekarot Sjerrama-estru, bet arī nevarēja tikt galā ar ielejā atklāto otro fronti, kuru komandēja Rauls Kastro. 1958. gada otraja pusē otrās frontes sacelšanās armijas cīnītāji kontrolēja 12 tūkstošus kvadrātmetru lielu teritoriju Orientēs provinces ziemeļaustrumos. Šajā teritorijā tika nodibināta jaunā — revolucionārā kārtība, darbojās 200 skolu un 300 sagatavošanas klašu pirmskolniekiem, tika iekasēti nodokļi, strādāja sava radiostacija un telefona tīkls, sep-! i iri lidlauki, 12 hospitāļi, revolucionārās tiesas, iznāca ivīze, tika īstenota agrārā reforma...»

Tas, ka armija netika galā ar sacelšanās spēkiem, vēs-f ija neizbēgamu diktatūras krahu. Dažas tirānam tuvu stāvošas personas sāka apsvērt, kā tikt vaļā no Batistas un vienlaikus saglabāt savus amatus un stāvokli. Ģenerālis Kantiljo, kas komandēja karaspēku Orientēs provincē, lika priekšā Fidelam Kastro atņemt Batistam varu, nomainot viņu ar jaunu diktatoru, kura lomai Kantiljo ieteica pats sevi. Fidels Kastro Ce klātbūtnē pieņēma Kantiljo sūtni, kuram paziņoja, ka var piekrist tikai pilnīgai varas nodošanai sacelšanās cīnītāju rokās. Viņš pieprasīja ģenerālim, lai tas arestē Batistu un citus viņa satrapus un nodod tiesai. No diktatūras režīma varēja atbrīvoties nevis virsotņu apvērsuma ceļā, bet tikai sagraujot tirānijas karaspēku.

Augustā ne vien militārais, bet arī politiskais sacelšanās dalībnieku stāvoklis no jauna ievērojami nostiprinājās. Tautas sociālistiskā partija nodibināja sakarus ar v iņu pavēlniecību. Sjerramaestrā. ieradās Tautas sociālistiskās partijas Politbiroja loceklis

Karloss Rafaels Rod-rigess un citi komunisti, kuriem aiz muguras bija gadiem ilga cīņa ar diktatūru un imperiālismu. Fidels un Ce apsveica sadarbību ar komunistiem, uzskatīdami, ka šī sadarbība nostiprinās pret Batistu vērsto spēku fronti un vēl krasāks kļūs antiimperiālistiskais novirziens. Tiesa, starp «26. jūlija kustības» dalībniekiem daudz bija arī lādu, kuri vēl ar neuzticību izturējās pret komunistiem.[19]

Uzvaras brīdis pār Batistas armiju tuvojās...

No Augstākā virspavēlnieka Fidela Kastro pavēles:

«Majoram Ernesto Gevaram tiek uzticēts uzdevums — aizvest sacelšanās armijas kolonnu no Sjerramaestras uz Lasviljasas provinci un darboties norādītajā teritorijā saskaņā ar sacelšanās armijas stratēģisko plānu.

Sjerramaestrā

1958. gada 21. augustā pulksten 21.00.»

1958. gada augusta vidū sacelšanās armijas virspavēlnieks Fidels Kastro izstrādā uzbrukuma ģenerālplānu, kura īstenošanas rezultātā jākrīt Batistas tirānijai. Plāns ir drosmīgs, pat pārdrošs, taču stratēģiski pareizs un politiski pamatots. Tiesa, Batistas rīcībā vēl arvien ir 20 tūkstošu vīru liela armija, apbruņota ar dažāda veida ieročiem, ieskaitot, tankus un lidmašīnas, ko viņam joprojām piegādā Savienotās Valstis. Tirānam ir ari kāds pusducis izlūkošanas un pretizlūkošanas dienestu, tūkstoši policistu un ziņu pienesēju, speciālas soda vienības. Aiz slepkavu mugurām rēgojas «dunča un apmetņa bruņinieku» figūras — padomdevēji no CIP un FiB. Batistam — simtiem miljonu dolāru. Bet sacelšanās vienībās — tikai daži simti slikti apbruņotu cīnītāju. Un viņi cer uzvarēt. Vai tā nav himera? Nē, šoreiz aprēķins pareizs, revolucionārā grāmatvedība strādājusi precizi.

Jā, spēku pārsvars, bez šaubām, ir Batistas pusē. Bet ieroči bez cilvēkiem, kuri gatavi tos lietot, ir vienīgi metāla lūžņi, kaskitos arī vairs пал'- tie, kas viņi bija pirms diviem gadiem. Tagad kareivji zina, ka cīņa pret partizāņiem nav irbju medības, ka šajā cīņā viņi riskē ar savu galvu. Batistas kareivji izrāda arvien mazāku vēlēšanos cīnīties un mirt viņa dēļ. Virsnieku aprindās arī briest neapmierinātība ar diktatoru. Atbildību par savām neveiksmēm cīņā ar partizāņiem virsnieki noveļ uz Batistu. Viņu apsūdz gļēvulībā, jo prezidents taču ne reizi nav ieradies frontes zonā, nav uzdrošinājies pat apmeklēt Santjāgo. Kubas sabiedrību ir nogurdinājis terors un nelikumības, valsts apzagšana un varas orgānu patvaļa. Neviens vairs netic, ka tirāns spēs noturēt varu. Pret viņu vēršas pat garīdznieki, plantatori un cukurrūpnieki, kuri maksā nodokļus Fidelam Kastro, baidīdamies, ka

partizāņi var uzlaist jumtā «sarkano gaili». Bijušie diktatora sabiedrotie nevēlas noiet dibenā kopā ar savu «saimnieku». Ari Amerikas Savienoto Valstu valdošajās aprindās arvien biežāk atskan

balsis, kas prasa atteikties no pakalpojumiem, kurus sniedz «mūsu cilvēks Ha-vannā». Patiešām, kam gan vajadzīgs šis bijušais seržants, ja viņš nespēj nodrošināt «mieru un kārtību» Dārgumu salā, par kādu Kubu uzskatīja un arī patlaban uzskata amerikāņu pirāti monopolisti! Moris savu padarījis, morim jāaiziet, bet, ja viņš ietiepsies, var saņemt no saviem saimniekiem belzienu mugurā ...

Sacelšanās kustības spēki turpretī aug. Ne tik daudz skaita ziņā — aug visu iedzīvotāju slāņu simpātijas pret viņiem, pirmām kārtām zemnieku un strādnieku simpātijas. Tagad zemnieki visur atbalsta atbrīvošanās cīnītājus, lielākā daļa no viņu kareivjiem ir guahiro.- Zemnieki ir pārliecināti, ka ar sacelšanās armiju viņi pirmoreiz Kubas vēsturē ieguvuši sev īstus aizstāvjus un patiesus draugus. Sacelšanās spēkus atbalsta arī strādnieki, studējošā jaunatne, inteliģence, dažādas buržuāzijas aprindas. Tiesa, pēdējās to dara ne jau bez sava slepena nolūka. Izteikt savu cieņu Fidelam Kastro uz viņa grūti pieejamo virspavēlnieka mītni Sjerramaestras kalnos dodas pat garīdznieki. Fidelu aplenc gan vietējie, gan ārzemju žurnālisti. Starp viņiem — par žurnālistiem maskējušies CIP aģenti. Viņu uzdevums — izpētīt, cik krass ir Fidela radikālisms, noskaidrot, kāds ir viņa noskaņojums, uzzināt, vai Vašingtona varēs ar viņu sadarboties, ja notiks ļaunākais un viņš tomēr nokļūs pie varas. Bet pat CIP aģentu ierašanās kalnos liecina, ka arvien lielāka popularitāte un autoritāte pavada šo partizāņu vadoni, divdesmitā gadsimta Robiņu Rudu, ar leģendāru slavu apvīto cīnītāju par taisnīgumu un brīvību.

Kāds tad īsti bija Fidela Kastro jaunais stratēģiskais plāns? Tas zināmā mērā bija līdzīgs plānam, pēc kura darbojās kubiešu patrioti — mambi, kas cīnījās pret spāņu kolonizatoriem. Saskaņā ar plānu Fidela un Raula komandām bija jāaplenc Santjāgo un jāieņem šī pilsēta. Kamilo Sjenfuegosa vadītajai otrajai kolonnai vajadzēja pārvietoties uz salas rietumu daļu, uz Pinaras del Rio provinci un jauzsāk tur karadarbība. Visbeidzot, Če kolonnai, kuru pārdēvēja par astoto kolonnu un piešķīra tai varonīgā kapteiņa Siro Redondo vārdu, uzdeva izlauzties uz Lasviljasas provinci salas centrā. Nodibināt savu kontroli provincē, ieņemt tās galvaspilsētu Santa-klāru un no turienes virzīties uz Havannu. Vienlaikus pie galvaspilsētas no rietumiem bija jāpienāk Kamiio Sjen-fuegosam. Vissarežģītāko uzdevumu vajadzēja veikt Če. Ne vien tāpēc, ka Lasviljasas provincē bija koncentrēti ievērojami pretinieka spēki, bet arī tāpēc, ka šajā rajonā tolaik darbojās citu Batistam naidīgi noskaņotu organizāciju bruņoti grupējumi, kuri konkurēja savā starpā un uzskatīja šo rajonu par savas ietekmes zonu. Ce uzdevums bija apvienot šos atsevišķos grupējumus, panākt, lai to darbība tiktu koordinēta, kā arī, pārvarot viņu anti-komunistiskos aizspriedumus, nodrošināt sadarbību ar Tautas sociālistisko partiju, kuras rīcībā šai provincē bija bruņota vienība.

Ar Fidela pavēli Če bija iecelts par «pavēlnieku visām sacelšanās armijas daļām, kas darbojās Lasviljasas provincē — kā lauku apvidū, tā pilsētās». Viņa pienākumos bija savākt nodokļus, kurus noteica sacelšanās spēku varas iestādes, un izmantot tos kara vajadzībām, spriest tiesu saskaņā ar kriminālkodeksa noteikumiem un realizēt sacelšanās armijas agrāros likumus teritorijā, kur darbosies viņa spēki, koordinēt karadarbību, plānus, administratīvos un militāros rīkojumus ar citiem revolucionārajiem spēkiem, kuri darbojas šajā provincē un kuri jāiesaista vienotas armijas radīšanā, lai tādējādi saliedētu un nostiprinātu revolūcijas militāros spēkus, organizēt uz vietām kaujas vienības un iecelt sacelšanās armijas virsniekus dažādos posteņos — līdz pat kolonnas komandieriem.

Saņēmis šo pavēli, Če papildināja savu kolonnu ar puišiem, kuri kalnu ciemā Minasa del Frio bija beiguši partizāņu skolu, ko Če pats bija nodibinājis un pats arī vadīja. Savus cīnītājas viņš brīdināja: «Aunus, kas baidās no lidmašīnām, man nevajag!»

Cīnītāji saņēma vislabāko apbruņojumu, kāds toreiz bija partizāņu rīcībā.

27. augustā Če Elnibaro ciemā sasauca kopā savus komandierus un paziņoja viņiem, ka kolonna kāpj lejā no kalniem un tai būs jācīnās ielejā. Sīkāk par veicamo uzdevumu viņš nestāstīja. Če komandieriem sacīja: «Iespējams, ka puse cīnītāju ies bojā kaujās. Tomēr, pat ja tikai viens no mums paliks dzīvs, ari tad tiks nodrošināta lā uzdevuma izpilde, ko mums izvirzījis virspavēlnieks Fidels Kastro. Tas, kas nevēlas riskēt, var atstāt kolonnu. Viņu neuzskatīs par gļēvuli.» Tikai daži cilvēki vēlējās palikt kalnos. Lielum lielais vairākums izteica gatavību sekot Če.

Bija paredzēts, ka Če vienība, izmantojot kravas automobiļus, kā to savā laikā bija darījuši Raula cīnītāji, paspēs, virzoties pa lauku ceļiem, aizkļūt līdz Lasviljasas provincei četrās dienās. Bet Če vienībai neveicās.

30. augustā astotā kolonna nokāpa no Sjerramaestras kalniem Mansaniijo rajonā. Šeit to gaidīja kravas automobiļi, bet improvizētajā aerodromā bija jānolaižas lidmašīnai no ārzemēm ar ieročiem un munīciju. Lidmašīna ieradās, bet pretinieks pamanīja partizāņus un atklāja pret aerodromu un apkārtējo zonu artilērijas apšaudi. Viesuļuguns ilga visu nakti. No rīta pretinieks tuvojās aerodromam. Če pavēlēja sadedzināt lidmašīnu, lai tā nekristu ienaidnieka rokās. Nācās sadedzināt arī automobiļus. Batistas kareivjiem bija izdevies sagrābt savās rokās benzīna cisternu, un partizāņi palika bez degvielas. Kaut arī viņus bija piemeklējusi šāda neveiksme, Če tomēr veda savu vienību uz rietumiem, cerēdams tikt pie automobiļiem uz Centrālās šosejas iecirknī starp Mansa-niljo un Baijamo.

Patiešām, šajā vietā partizāņiem izdevās dabūt automobiļus,

tomēr izmantot tos viņi nevarēja: pārsteidza negants ciklons, lietusgāzes padarīja neizbraucamus visus lauku ceļus. Bet braukt pa Centrālo šoseju bija pārāk bīstami — to apsargāja lieli ienaidnieka spēki.

«Mums bija jāatsakās no automobiļiem,» atceras Če. «No šī brīža mēs virzījāmies uz priekšu vai nu pajūgos, vai kājām. Dienas ritēja cita aiz citas, stāvoklis kļuva arvien grūtāks, lai gan atradāmies mums draudzīgajā Orient.es provinces teritorijā. Mēs forsējām no krastiem izgājušas un par mutuļojošām straumēm pārvērtušās upes un upītes, cenzdamies pasargāt no ūdens munīciju un ieročus. Meklējām jaunus zirgus pagurušo nomainīšanai. Jo vairāk mēs attālinājāmies no Orientēs provinces, jo vairāk centāmies izvairīties no apdzīvotām vietām.»

9. septembrī Če vienības avangards nokļuva aplenkumā vietā, kas pazīstama ar nosaukumu Lafederala, Kaut arī Če puišiem izdevās aplenkumu likvidēt, nogalinot divus kareivjus un piecus saņemot gūstā, tomēr viņi cieta zaudējumus — divi cīnītāji tika nogalināti un pieci ievainoti. Tagad partizāņi bija atklāti un ienaidnieks sāka viņiem sekot pa pēdām.

Drīz Sjenfuegosa vienība, kas virzījās paralēli, apvienojās ar Če vienību, un abas kolonnas kādu laiku gāja kopā, atvairīdamas nepārtrauktus Batistas armijas un aviācijas uzbrukumus.

Partizāņi virzījās uz priekšu pa purvainu, neapdzīvotu apvidu, kur viņiem uzbruka moskītu-asinssūcēju miriādes, no kurām atkauties bija daudz grūtāk nekā no Batistas kareivjiem.

Reiz vakarā sacelšanās armijas kareivji radiopārraidē izdzirda ģenerālštāba priekšnieka ģenerāļa Tabernilji paziņojumu par «Če Gevaras ordu» sagrāvi. Šis Batistas sa-trapa lielmanīgais paziņojums izraisīja cīnītājos jautru rosību, tomēr viņu noskaņojums no tā neuzlabojās.

«Grūtsirdība,» raksta Če, «pamazām pārņēma karavīrus. Bads un slāpes, nogurums un bezspēcības sajūta pret vajātājiem, kas ar katru dienu arvien ciešāk ap mums savilka aplenkuma loku, un galvenokārt šausmīgā kāju slimība, kuru zemnieki pazīst ar nosaukumu «masamora» un kura pārvērta katru cīnītāju soli par neaptveramām mocībām, — tas viss mūs padarīja par klīstošām ēnām. Mums bija grūti, ļoti grūti virzīties uz priekšu. Cīnītāji jutās sliktāk ar katru dienu, un trūcīgais ēdiens nespēja uzlabot viņu nožēlojamo stāvokli.

Vissmagākās dienas mūs piemeklēja tad, kad tikām aplenkti Baragvas cukurrūpnīcas rajonā. Mēs bijām iedzīti smirdošos purvos, mums nebija ne piliena dzeramā ūdens. No gaisa nemitīgi uzbruka aviācija. Mums nebija neviena zirga, lai pārvestu pāri neviesmīlīgajiem kalniem spēkus zaudējušos biedrus. Zābaki bija galīgi izjukuši netīrajā jūras ūdenī. Asā zāle sāpīgi savainoja kailās

kājas. Mūsu stāvoklis patiešām bija katastrofāls līdz pat tam brīdim, kad mēs ar lielām grūtībām pārrāvām aplenkumu un sasniedzām slaveno taku, kas ved no Hukaro uz Moronu — vietu, kura uzvēdī vēsturiskas atmiņas. Tieši šeit pagājušajā gadsimtā, neatkarības kara laikā, risinājās asiņainas kaujas starp kubiešu patriotiem un spāņiem. Tikko mēs bijām paspējuši atgūties, uznāca spēcīga lietusgāze, turklāt pretinieks vēl arvien nebeidza mūs vajāt, un tas mūs spieda no jauna doties ceļā. Nogurums pievārēja cīnītājus, viņu noskaņojums kļuva arvien drūmāks.

Tomēr, kad stāvoklis šķita pilnīgi bezcerīgs, kad tikai ai skarbumu, rupjiem uzsaucieniem un lūgšanos varēja piespiest pārgurušos cīnītājus turpināt ceļu, tālumā mēs pamanījām kaut ko tādu, kas mums lika atdzīvoties un deva jaunus spēkus: rietumu pamalē atblāzmojās Lasviljasas kalnu masīva zilgās virsotnes.»

Aprakstot grūto pārgājienu, kas ar savām dramatiskajām epizodēm atgādina lappuses no Serafimoviča «Dzelzs straumes», Ce kā parasti noklusē to, kas viņam pašam bija jāpārcieš šajās skarbajās dienās. Reiz kolonnas pārgājiena laikā Če pēkšņi sabruka kā nopļauts. Karavīri saskrēja ap viņu. Šķita, ka viņš ir miris. Patiesībā Če gulēja dziļā miegā. Viņu bija nogāzis no kājām nogurums.

Pārvarot tās pašas grūtības, kas bija jāpārvar viņa cīnītājiem, pārciešot astmas lēkmes, Če atšķirībā no saviem padotajiem nevarēja ne žēloties, ne izrādīt neapmierinātību. Viņš bija komandieris, un viņa pienākums bija uzmundrināt cīnītājus, stiprināt viņu kaujas sparu, iedvest viņos pārliecību, ka uzvara neapšaubāmi tiks izcīnīta. Neviens nedrīkstēja pat nojaust viņa vājuma brīdi. Un Tieši šāda izturēšanās saliedēja ap Če cīnītājus, izraisīja viņos cieņu pret komandieri.

Batista pavēlēja par katru cenu panākt un iznīcināt astoto kolonnu Kamagvejas rajonā. Tirāna karaspēka komandieris šajā provincē slepenā 6.' oktobra instrukcijā rakstīja, ka viņš ir gatavs «strādāt 24 stundas diennaktī, atteikties no brokastīm, pusdienām un miega», lai aizšķērsotu ceļu Če «ordām», un aicināja savus padotos sekot viņa «varonīgajam» piemēram. «Viņi netiks cauri!» lielījās šis karotājs. «Nemiernieki ir neizglītoti guahiro, apbruņoti ar aizvēsturiskiem šaujamieročiem, tikt galā ar viņiem būs tīrais nieks.» Tajā pašā laikā viņš gaudās: «Mēs, it kā būtu atomsprādziena staru ķerti, baidāmies no šiem tumsonīgajiem laupītājiem.» Tomēr pārvarēt šīs bailes un iedvesmot savus aizbildināmos uz drosmīgiem varoņdarbiem Batistas stratēģim neizdevās.

16. oktobrī astotā kolonna, noejot vairāk nekā 600 kilometru no Sjerramaestras, beidzot sasniedza sengaidītos Eskambrajas kalnus. Tā jau bija liela brīvības cīnītāju uzvara, jūtams trieciens Batistas un viņa daudzu tūkstošu vīru lielās armijas autoritātei, jo šī armija ar tās rīcībā esošo aviāciju un citiem tehniskajiem līdzekļiem, izrādījās,

nespēja aizšķērsot ceļu Če cīnītājiem. Sašķobījās arī amerikāņu militāro padomnieku reputācija, jo kubiešu soda vienības faktiski darbojās viņu vadībā.

Če stāsta: var likties dīvaini un nesaprotami, ka viņa un Sjenfuegosa kolonnas, kurās pavisam bija nedaudz vairāk par 200 noplīsušiem, izsalkušiem un ārkārtīgi nogurušiem cīnītājiem, spēja izlauzties cauri līdz zobiem apbruņotās Batistas armijas varenās aizsardzības joslām. Če izskaidro notikušo ar to, ka sacelšanās armijas karavīri raudzījās uz partizāņu dzīves grūtībām kā uz uzvaras priekšnoteikumu. Riskēt ar dzīvību — to viņi uzskatīja par kaut ko ikdienišķu, dabisku. Ķaskitos turpretī savu dzīvību vērtēja augstāk un mīlēja vairāk nekā savu «kūmu» — bijušo seržantu Fulhensio Batistu un nepavisam nevēlējās par viņu mirt.

Bet galvenais kolonnu pārgājiena panākumu cēlonis, kā uzsver Če, bija tas, ka viņi sludināja agrāro reformu, apsolīja zemniekiem zemi, un ne tikai apsolīja, bet arī sadalīja zemniekiem latifundistu īpašumus, piemēram, lopus. «Pirmā mūsu akcija Lasviljasas provincē,» raksta Če, «pat. agrāk nekā pirmās tautas skolas atklāšana, bija revolucionārā agrārās reformas likuma pasludināšana tautai. Sis likums, starp citu, atbrīvoja sīkos rentniekus no rentes maksas muižniekam... Likums nebija mūsu izgudrojums, paši zemnieki uzlika mums par pienākumu tādu izdot.»

Stāstot par lielajām grūtībām un smagajiem pārbaudījumiem pārgājienā uz Lasviljasas provinci, Če uzsver, ka zemnieki visur sniedza partizāņiem palīdzību, dalījās ar viņiem maizes riecienā, norīkoja pavadoņus. Arī šeit gadījās sastapties ar nodevību, kaut gan tā, paskaidro Če, nebija apzināta. Gluži vienkārši: daži zemnieki, bīdamies no represijām, paziņoja par partizāņu ierašanos muižniekiem, bet tie steidzās nogādāt šīs ziņas militārajiem varas orgāniem. Ar tādiem neapzinīgiem ziņu pienesējiem sastopas visas partizāņu kustības, Kubas parti-zāņi nebija izņēmums.

Eskambrajas kalnu piekājē, Elpedrero ciemā, Če sastapa jauno Aleidu Mārču, «26. jūlija kustības» pagrīd-nieci, kas pašaizliedzīgi palīdzēja partizāņiem. AĪeida lūdza Če, lai atļauj arī viņai iestāties cīnītāju kolonnā. Če iepatikās šī drosmīgā meitene patriote, kas bija gatava ar ieroci rokās karot par brīvību un taisnību. Viņš pieņēma Aleidu savā vienībā.

No Elpedrero Če kolonna devās uz Eskambrajas kalniem. Šeit, kā jau iepriekš minējām, darbojās vairākas partizāņu grupas. Viena no tām bija izdaudzinājusi sevi par Eskambrajas otro nacionālo fronti. To vadīja Gutje-ress Menoijo ', kas agrāk bija Revolucionārā studentu direktorāta loceklis, bet tagad nošķīries no tā un nostājies galēji labējās, antikomunistiskās pozīcijās. Viņš vairāk laupīja nekā cīnījās ar Batistas vīriem. Turpat darbojās Revolucionārā direktorāta grupa,

kuru vadīja tās līderis Faure Čomons, kas bija piedalījies uzbrukumā prezidenta pilij 1957. gada 13. martā. Tautas sociālistiskās partijas rīcībā arī bija sava partizāņu vienība, kuru komandēja komunists Fēlikss Toress.

Par Toresa vienību, kurai bija piešķirts Maksimo Go-mesa (varonis atbrīvošanās karā pret spāņiem) vārds, Kamiio Sjenfuegoss savā dienasgrāmatā rakstīja: «Mēs ieradāmies lieliski noorganizētā nometnē (Eskambrajas zona), kuru vadīja senjors Fēlikss Toress, pēc sava pasaules uzskata komunists. No paša sākuma viņš izrādīja lielu interesi par sadarbību ar mums un palīdzības sniegšanu. Tikko ieradušies, mēs uzreiz jutāmies brāļu vidū, it kā atrastos Šjerramaestrā. Mūs uzņēma ļoti labi.»

Faure Čomons un viņa cīnītāji no Revolucionārā direktorāta tikpat laipni sagaidīja Če barbudosus.

Citādi izturējās Otrās frontes vadonis Gutjeress Menoijo. Viņš pat mēģināja aizšķērsot Če cīnītājiem ceļu uz kalniem, paziņodams, ka tā ir «viņa teritorija». Gut-jeresam Menoijo nebija pieņemama agrārās reformas ideja, par kuru cīnījās Če. No visiem sacelšanās spēku postulātiem tieši agrārā reforma, ko Fidels bija pasludinājis Šjerramaestrā 20. oktobrī (sacelšanās virspavēlniecības likums Nr. 3), visvairāk saniknoja reakcionārus. Pat starp «26. jūlija kustības» dalībniekiem Lasviljasas provincē ne visi bija par radikālu agrāro reformu, t. i., par muižnieku zemju sadalīšanu zemniekiem, kā to pieprasīja Če. Viens otrs nepiekrita it kā aiz taktiskiem apsvērumiem, apgalvojot, ka agrārā reforma atturēs no

'Elojs Gutjeress Menoijo — Spānijas pilsoņu kara da libnieks. Atgriezies Kubā, piedalījās uzbrukumā prezidenta pilij 1957. gada 13. martā. Pēc 1959. gada — viens no kontrrevolūcijas līderiem, nikns antikomunists, sacelšanās kustības mantīgos ļaudis. Daži vērsās pret reformu tāpēc, ka paši bija vai nu zemes īpašnieki, vai kapitālisti un baidījās, ka agrārā reforma pavērs ceļu citiem — vēl radikālākiem sociāliem pārkārtojumiem.

Mēs piekrītam agrārajai reformai, sprieda šie pseido-revolucionāri, bet tai jābūt saprātīgai, ekonomiski izdevīgai, tātad — pakāpeniskai. Radikāla reforma, apgalvoja viņi, radīs vienīgi ekonomisku haosu, saniknos it visus, apdraudēs revolūciju.

Tā, starp citu, domāja Sjerra[1], «26. jūlija kustības» vadītājs Lasviljasas provincē. Jau pirmajā tikšanās reizē ar Če Eskambrajas kalnos Sjerra izklāstīja viņam savus uzskatus un saņēma par to kārtīgu brāzienu.

Būdams saistīts ar vietējiem bagātniekiem, Sjerra noraidoši izturējās arī pret bruņotu cīņu ar Batistu. Vismaz Eskambrajas kalnos Če kolonnas ierašanās brīdī nebija nevienas bruņotas «26. jūlija kustības» grupas.

Cilvēkiem, kas domāja tāpat kā Sjerra 1958. gadā, Če šķita svešķermenis «26. jūlija kustībā», viņi juta pret to nepatiku, baidījās no viņa.

Savās atmiņās Sjerra savu pirmo tikšanos ar Če un sarunu ar viņu apraksta šādi: «Mēs tuvojāmies viens otram. Biju redzējis Če fotogrāfijas avīzēs un apmēram varēju iedomāties, kāds viņš izskatās. Taču, izrādījās, neviena no tām neatbilda oriģinālam. Tas bija plecīgs cilvēks beretē, no kuras apakšas līdz pat pleciem krita gari mati. Pareta bārda. Ap pleciem melns apmetnis, blūze ar vaļēju apkaklīti. Ugunskura liesmu mestās ēnas un ūsas vērta viņu līdzīgu ķīnietim. Man iešāvās prātā Čin-gishans. Ugunskura nemierīgais atspīdums Če sejā piešķīra tai pavisam negaidītu, fantastisku izteiksmi.»

Šī «baigā» personība tūlīt, nekavējoties sāka pierādīt, cik nepieciešams ir īstenot agrāro reformu.

Pēc Sjerras vārdiem, starp viņiem notika šāda saruna:

«— Kad mēs būsim paplašinājuši un nostiprinājuši savu teritoriju, — sacīja Če, — realizēsim agrāro reformu, dosim zemi tiem, kas to apstrādā. Ko tu domā par agrāro reformu?

— Tā ir nepieciešama, — es atbildēju. Če acis iekvē-

'Sjerra — rakstnieka un politiskā darbinieka Enrikes Oltuski partijas pseidonīms. Viņš ieņēma transporta ministra posteni Miro Kardonas valdībā, pēc tam strādāja Rūpniecības ministrijā.

lejās. — Bez agrārās reformas nav iespējams ekonomiskais progress.

— Un sociālais, — mani pārtrauca Če.

— Protams. Esmu uzrakstījis nodaļu par agrāro re-lormu mūsu kustības programmai.

— Vai tiešām? Un kāds ir tās saturs?

— Visa neapstrādātā zeme ir jāatdod guahiro. Jāapliek ar lieliem nodokļiem latifundisti, lai varētu izpirkt zemi par viņu pašu naudu. Pēc tam šī zeme jāpārdod guahiro par tās reālo cenu, ja nepieciešams, uz nomaksu un jānodrošina viņiem kredīti, kas ļautu noregulēt lauksaimniecisko ražošanu.

— Bet tā ir reakcionāra tēze, — Če aizsvilās sašutumā. — Kā tad mēs pārdosim zemi tiem, kas to apstrādā? Tu esi tāds pats kā visi no ielejām.

Es noskaitos.

— Velns parāvis! Ko tad tu gribi? Uzdāvināt viņiem zemi? Lai viņi to padarītu nekam nederīgu, kā tas notika Meksikā? [20] Cilvēkam ir jāizjūt, ka tas, ko viņš saņēmis, ir pūļu vērts.

— Palūk, kāds nelietis! — iesaucās Če. Dzīslās pietūka viņam uz kakla.

Mēs nenoguruši strīdējāmies.

— Turklāt, — es centos pierādīt, — mums sava darbība jāmaskē.

Nedomā, ka amerikāņi mierīgi noskatīsies, kā mēs realizējam savus nodomus. Vajag apmuļķot viņus.

— Tātad tu esi viens no tiem, kas uzskata, ka mēs varam izdarīt revolūciju, slēpjoties aiz amerikāņu muguras? Esi gan tu maitasgabals! Revolūcijai jau ar pirmajiem soļiem jānoris cīņā ar imperiālismu uz dzīvību un nāvi. Īstu revolūciju nedrīkst nomaskēt.»

Lai papildinātu sacelšanās dalībnieku kasi ar naudu, kuras trūkums bija asi jūtams, Če pavēlēja Sjerram ekspropriēt banku Sanktispiritusas pilsētā. Če, protams, bija lasījis K. Marksa darbu par Parīzes Komūnu un atcerējās viņa pārmetumu komunāriem par to, ka tie nebija aizskāruši zeltu, kas glabājās Francijas Nacionālās bankas pagrabos. Če netaisījās atkārtot komunāru kļūdu, Taču Sjerra noteikti atsacījās izpildīt pavēli, aizbildinoties, ka ekspropriācija atbaidīs no «26. jūlija kustības» turīgos ļaudis.

Atbildot viņam, 1958. gada 3. novembrī Če raksta vēstuli asā tonī: «Es varētu Tev jautāt — kāpēc visi guahiro atbalsta mūsu prasību nodot zemi tiem, kas to apstrādā? Vai tad tam nav sakara ar to, ka sacelšanās dalībnieki ir ar mieru ekspropriēt bankas, kuru tekošajos rēķinos viņiem nav neviena sentavo? Vai Tu nekad neesi padomājis par to, kāds ir ekonomiskais cēlonis šādai cieņai pret iestādi, kuras laupītājas raksturs ir daudz spilgtāk izteikts nekā jebkurai citai finansu iestādei? Tie, kas iedzīvojas no augļošanas un spekulācijas, nav pelnījuši, ka ar viņiem ceremonējas. Nožēlojamā ubaga dāvana, kuru viņi mums pasniedz, līdzinās vienas ekspluatācijas dienas peļņai, bet šī daudzcietusī tauta tajā pašā laikā lej asinis kalnos un ielejās, ik dienas krizdama par upuri savu melīgo vadītāju nodevībai.»

Če bija jāpārvar ne mazums šķēršļu, iekams viņš panāca Sjerras un viņa domubiedru piekrišanu sadarboties un apvienoja revolucionāros spēkus, kas atradās Eskam-brajas kalnos. No kopējās frontes bija jāizslēdz Gut-jeresa Menoijo banda. Par šādas rīcības iemeslu Če 1958. gada 7. novembrī vēstulē Revolucionārā direktorāta līderim Faurem Čomonam rakstīja sekojošo:

«Grūtības, kas bija radušās starp mums un tā saucamo Eskambrajas otrās frontes organizāciju, sasniedza kritisku stāvokli, pēc tam kad tika izdots mūsu virspavēlnieka doktora Fidela Kastro aicinājums (boikotēt Batistus izsludinātās vēlēšanas. — Aut.). Par attiecību saspīlējumu liecināja tiešs uzbrukums vienam no maniem komandieriem, kura vienības bija izvietotas Sanblasas zonā. Tamlīdzīga rīcība padara neiespējamu vienošanos ar augšminēto organizāciju.»

Šajā vēstulē Če arī norādīja, ka «oficiālo sarunu laikā ar Tautas sociālistiskās partijas biedriem viņi piekrituši tam, ka nepieciešama vienotība, un kā pierādījumu tam izteikuši gatavību nodot Če rīcībā savas organizācijas ielejā un savus partizāņus, kas darbojas

Jagvahajā».

Pēc dažām dienām starp «26. jūlija kustību» un Revolucionāro direktorātu tika parakstīts nolīgums par vienotu rīcību: Visas citas pret Batistu noskaņotās organizācijas tika aicinātas pievienoties šim nolīgumam.

Aicinājumam atsaucās tikai Tautas sociālistiskā partija.

ii,latā vēstījumā 1958, gada 9. decembrī Tautas sociālis-[1] .1 partija rakstīja:

'Rūpīgi iepazinusies ar šo dokumentu, Tautas sociālis-!,a partija dod jums šādu atbildi.

i'irmais. Tā piekrīt aicinājumam un atklāti seko tam, i saprot, ka spēku koordinācija ir vitāli nepieciešama i ubas revolucionārajai un demokrātiskajai kustībai. Vai-) !c nekā sešus gadus mums bija uzskats — tas nav mai-11 jies arī pašlaik —, ka viens no faktoriem, kas visvai-i.ik palīdzējis saglabāt tirāniju līdz mūsu dienām, bija pozīcijas spēku sadrumstalotība, nošķirtība un valsts re-olucionāro un demokrātisko spēku vienotas rīcības trū-k ums.

Otrais. Tā pieņem jūsu ieteiktos vienotas rīcības principus.

Trešais. Tomēr tā uzskata par nepieciešamu paziņot sekojošo:

aicinājumā izklāstītie principi jāuzskata tikai par sākotnējiem, jo pēc savas būtības tie jāpapildina ar virkni ideju un noteiktām programmas tēzēm, kas atbilst mūsu lautas ilgām un likumīgajām prasībām;

jo ciešāka būs vienotība, sevišķi bruņotajā cīņā, jo labāki rezultāti tiks sasniegti. Tāpēc partija ir stingri pārliecināta, ka visi bruņotie formējumi, kas pašlaik cīnās pret tirāniju, jāapvieno vienotā armijā ar kopēju pavēlniecību kā Lasviljasas provincē, tā visā valstī.

Ceturtais. Mēs jau esam veikuši pasākumus, lai pievienotos Eskambrajas paktam un padarītu to efektīvāku tajos punktos, kas attiecas uz mums.»

Kad starp galvenajiem revolucionārajiem grupējumiem ija panākta rīcības vienotība, varēja ar apvienotiem spēkiem pāriet uzbrukumā. Pirmām kārtām Lasviljasas provincē bija jāizjauc diktalora Batistas noliktās prezidenta, parlamenta un municipalitātes vēlēšanas. Fidels Kastro aicināja boikotēt šo vēlēšanu farsu. Revolucionārā pavēlniecība izdeva likumu, saskaņā ar kuru visi, kas izvirzīs savu kandidatūru vēlēšanām, izdarīs nacionālās nodevības aktu. Tie, kas piedalīsies balsošanā, zaudēs pilsoņa tiesības. Taču šis bargais likums, kas bija izdots Sjerramaestras kalnos, prasīja, lai to reāli atbalsta ar aktīvu karadarbību pret diktatūru.

«Laika bija maz, bet uzdevums milzīgs,» rakstīja Če. «Karnilo pildīja savu uzdevumu ziemeļos, sēdams šausmas diktatūras atbalstītāju vidū. Mums vajadzēja uzbrukt tuvākajiem ciemiem, lai izjauktu vēlēšanas. Tika izstrādāti plāni vienlaikus uzbrukt

Kabaigvanas, Fomento un Saukti-spiritusas pilsētām, kas bija izvietotas auglīgajos līdzenumos salas centrā. Pa šo laiku tika iznīcināts nelielais garnizons Ginija de Mirandā, pēc tam notika uzbrukums Banao kazarmai. Dienas pirms 3. novembra bija ļoti sasprindzinātas. Visur tika mobilizētas mūsu kolonnas. Gandrīz visās vietās tās neļāva vēlētājiem nodot balsis par tirānu.»

Batistas karaspēks, kas tagad bija spiests cīnīties četrās frontēs — ar Če, Sjenfuegosa, Raula un Fidela kolonnām —, nebija spējīgs sekmīgi uzbrukt sacelšanās spēkiem, Kaskitos bija demoralizēti un iebiedēti, daudzi virsnieki zaudējuši ticību tam, ka iespējams uzvarēt sacelšanās dalībniekus, kuru autoritāte un popularitāte iedzīvotāju vidū nemitīgi pieauga. Tomēr kopumā Batistas armija novembrī vēl arvien bija visai draudīgs spēks: tās rindās tūkstoši ar moderniem ieročiem bruņotu kareivju, kamēr partizāņu kopējais skaits nepārsniedza dažus simtus. Viņus arī turpmāk gaidīja niknas, asiņainas kaujas.

Decembra otrajā pusē Ce sacelšanās vienību priekšgalā nokāpa no Eskambrajas kalniem un sāka uzbrukumu pretinieka atbalsta punktiem Lasviljasas provincē, kurus ieņemot tiktu nodrošināta šīs provinces galvaspilsētas Santaklāras atbrīvošana.

16. decembrī Če karavīri aplenca Fomento pilsētu, kurā bija 10 tūkstoši iedzīvotāju. Pēc divu dienu ilgām, asiņainām kaujām valdības garnizons padevās un pilsēta tika atbrīvota. Partizāņi saņēma gūstā 141 kareivi un lielu daudzumu ieroču, munīcijas un transporta līdzekļu.

Pēc tam 21. decembrī partizāņi uzbruka Kabaigvanas pilsētai, kuras iedzīvotāju skaits sasniedza 18 tūkstošus. Šeit viņi cīnījās vārda tiešā nozīmē par katru ēku. Kaujas laikā neveiksmīgi lecot no kādas mājas jumta, Če salauza kreiso roku un stipri savainoja pieri. Vietējā ārstniecības iestādē viņam ieģipsēja lauzto roku, un viņš no jauna metās kaujā, kas beidzās ar ienaidnieka garnizona padošanos gūstā. Kā vienmēr tādos gadījumos, atbrīvošanās cīnītāji atbruņoja pretinieka kareivjus un virsniekus un ļāva viņiem iet uz visām četrām debess pusēm. Atbruņoti un krituši kaunā ar savu padošanos gūstā, viņi vairs nebija bīstami. Turklāt humānā attieksme pret sagūstīto pretinieku pamudināja arī citus Balistas kareivjus padoties gūstā. Ienaidniekam atņemtos ieročus nekavējoties nodeva brīvprātīgajiem, kuri katrā atbrīvotajā pilsētā un ciemā desmitiem pievienojās sacelšanās vienībām.

*

Kopš 1960. gada šo rindu autoru saista draudzība ar kapteini Antonio Nunjesu Himenesu. Jau studiju gados Nunjess Himeness aktīvi piedalījās antiimperiālistiskajā kustībā, par ko viņu vajāja policija. Kļuvis par profesoru Lasviljasas universitātē, Nunjess

Himeness uzrakstīja grāmatu «Kubas ģeogrāfija», kurā atmaskoja postošās sekas, kādas valstī radījusi imperiālisma kundzība. Cenzūra aizliedza šo grāmatu, un tās tirāža pēc diktatora pavēles lika sadedzināta. Nunjess Himeness pārgāja uz nelegālu darbību, piedalījās «26. jūlija kustībā», iestājās astotajā kolonnā un kopā ar to veica visu kampaņu Lasviljasas provincē, cīnīdamies tiešā Če vadībā. Par piedalīšanos kaujās viņam piešķīra sacelšanās armijas kapteiņa dienesta pakāpi. Pēc revolūcijas uzvaras kapteinis Nunjess Himeness ieņēma vairākus atbildīgus amatus — vadīja slaveno Agrārās reformas institūtu, no 1962. gada bija Kubas Zinātņu akadēmijas prezidents. Viņš bija arī Kubas un Padomju Savienības draudzības biedrības prezidents kopš tās dibināšanas dienas. Kapteinis Nunjess Himeness vadīja pirmo kubiešu oficiālo delegāciju, kas 1960. gadā apmeklēja Padomju Savienību.

1968. un 1970. gadā, Kubas apmeklējuma laika, autors vairākkārt .pārrunāja ar kapteini Nunjesu Himenesu Lasviljasas kampaņu. Nunjesa Himenesa stāstītaisˆ ļauj precīzāk izskaidrot toreizējo notikumu jēgu un Če vadošo lomu tajos. Notikumi, pēc kapteiņa Nunjesa Himenesa vārdiem, risinājās šādi.

22. decembra agrā rītā sākās kaujas par Plasetasas pilsētu, kurā bija aptuveni 30 tūkstoši iedzīvotāju un kura atrodas 35 kilometru attālumā no Santaklāras. Pievakarē Batistas garnizons Plasetasā padevās gūstā.

Plasetasā Nunjess Himeness Če uzdevumā uzrakstīja uzsaukumu, kura tekstu atzinīgi novērtēja astotās kolonnas komandieris. Uzsaukuma saturs rada lielu interesi tāpēc, ka tajā atspoguļojas Če centieni nostiprināt darbaļaužu vienotību un īstenot radikālus sociālos pārkārtojumus, nostādot «26. jūlija kustības» buržuāziskos sabiedrotos notikuša fakta priekšā. Publicējam uzsaukuma tekstu, ko pārraidīja vietējā radiostacija, kuru bija ieņēmuši sacelšanās spēki;

«Kubas tautai.

Slavenā Revolucionārā armija, kas sastāv no «26. jūlija kustības» un Revolucionārā direktorāta cīnītājiem, atbrīvojusi Plasetasas pilsētu un pēc bargām kaujām ieņēmusi ari Fomento, Suluetas, Kabaigvanas pilsētas un citas apdzīvotās vietas, kas ilgus gadus smaka seržanta Fulhensio Batistas tiraniskā režīma barbariskajā jūgā.

Šo spožo tautas uzvaru cīņā pret apspiedējiem vajag nostiprināt, panākot visciešāko strādnieku vienotību. Un jādara tas mums visiem. Mūsu armija ir zemnieku, strādnieku, studentu un intelektuāļu armija, un tās misija, neskaitot vadošo lomu karā par tirānijas gāšanu, ir nodrošināt demokrātiju visiem., izcīnīt vārda un domas brīvību, īstenot agrāro reformu, nekavējoties sadalot zemi (kā tas tika izdarīts Orientēs un Lasviljasas kalnos), likvidēt obligāto arodbiedrības biedru maksu slogu (šo naudu piesavinājās Batistas aģenti arodbiedrību

kustībā. — Aut.), noteikt arodbiedrību demokrātiju, garantēt, lai tiktu pieņemtas taisnīgās strādnieku prasības un veikti visi tie pasākumi, kas nepieciešami tautas tiesību nodrošināšanai.

Tauta! Uz priekšu kopā ar revolūciju! Strādniek! Uz cīņu! Zemniek! Organizējies! Revolucionārā armija turpina savu neapturamo un uzvarošo uzbrukumu, un drīz visa Lasviljasas province tiks pasludināta par Brīvo Kubas teritoriju!»

Aicinājums beidzās ar uzsaukumu par godu revolūcijai, agrārajai reformai, revolucionārajai «26. jūlija kustībai», Revolucionārajam direktorātam, strādnieku vienotībai un «Brīvajai Kubai».

Strādnieku vienotība un agrārā reforma bija galvenie lozungi, kurus izvirzīja Fidels un Če revolūcijas uzvaras priekšvakarā, un tas, protams, nebija pa prātam buržuāzijas politikāņiem, kas ieņēma galēja antikomunisma pozīcijas.

Pēc Plasetasas pilsētas atbrīvošanas ienaidnieks šo ap dzīvoto vietu bombardēja no gaisa, sēdams nāvi starp civiliedzīvotājiem.

Pa to laiku Če kolonnas daļas aplenca Sanktispiritusas pilsētu — otro pēc lieluma Lasviljasas provincē, pilsētu r 115 tūkstošiem iedzīvotāju. Kauja turpinājās divas dienas un beidzās ar sacelšanās armijas uzvaru.

Nezaudēdams laiku, Če iesēdināja savus kareivjus kraus automobiļos un devās uz Remediosas pilsētu, kas (radās pa ceļam uz Santaklāru. Šeit pretinieks bija no-i ietinājies masīvās koloniālā laikmeta ēkās — municipalitātē, cietumā, policijas pārvaldē, kazarmās. Atbrīvošanās cīnītāji, aplenkuši minētās ēkas, atklāja pret tām uguni.

Pirmie padevās policisti aizdedzinātajā municipalitātes ēkā. Pēc tam partizāņi ar Če priekšgalā triecienā ieņēma kazarmas, kur saņēma gūstā apmēram simt kareivju. Vēl viena pilsēta kļuva par Atbrīvoto Kubas teritoriju. Kaujā par llemediosu plecu pie pleca ar Če cīnījās Aleida Marča un kapteinis Roberto Rodrigess, iesaukts par Va-kerito (Ganiņu). Kapteinis vadīja triecienvadu, kurš tā drosmīgo cīnītāju dēļ bija iesaukts par nāvinieku vadu.

Tajā pašā dienā, 25. decembrī, partizāņi ielauzās Kai-barjenas ostā, kas atrodas astoņus kilometrus no Remediosas. Pēq īsas kaujas kareivji un jūrnieki, kas to apsargāja, padevās. Viņus atbruņoja un atlaida mājās.

Nākamajā dienā sacelšanās spēki atbrīvoja Kamahva-nas apdzīvoto vietu, kuras garnizons panikā metās bēgt Santaklāras virzienā. Pretinieks atstāja arī citus nelielus ciemus un koncentrēja savus spēkus pie Santodomingo — 70 kilometru uz rietumiem no Santaklāras — un pie Es-peransas — 16 kilometru uz austrumiem no šī paša Lasviljasas provinces centra — cerībā aizturēt partizāņus šajās apdzīvotajās vietās. Če pavēlēja saviem kareivjiem aplenkt turienes

garnizonus.

1958. gada 27. decembrī pulksten 8 vakarā Če sapulcināja savus komandierus kādā no istabām Plasetasas viesnīcā «Lastjuleriasa» un pavēstīja viņiem, ka pienācis brīdis uzsākt izšķirošo uzbrukumu Santaklārai. Nunjess Himeness saņēma pavēli vest astoto kolonnu — tā, lai to nepamanītu, — uz universitātes pilsētiņu Marta Abreu, kas atrodas dažu kilometru attālumā no Santaklāras,

Pulksten divos naktī astotās kolonnas karavīri — aptuveni 300 cilvēku — sakāpa automašīnās un, Nunjesa Himenesa vadīti, pēc divām stundām jau atradas universitātes pilsētiņā, kur studenti, pasniedzēji un apkalpojošais personāls viņus sagaidīja ar neaprakstāmu sajūsmu.

Pulksten 6.30 no rīta universitātes pilsētiņā ierodas Če. Astoņos Če dod pavēli doties uzbrukumā Santaklārai pa Centrālo šoseju, kas ved uz šo pilsētu. Partizāņi divās ķēdēs virzās pa šosejas apmalēm, pa vidu džipā lēnām brauc Če. Kopā ar viņu mašīnā atrodas Aleida, Nunjess Himeness, viņa sieva Lupe Velisa. Ceļā viņus apšauda ienaidnieka tankete, vēlāk arī lidmašīna.

Nunjess Himeness pastāsta Če, ka vienā no Santaklā-ras piepilsētām, kur pašlaik ir iegājusi kolonna, atrodas viņu divgadīgā meitiņa Maritere, kuru viņš atstājis draugu gādībā. Če pavada Nunjesu Himenesu un viņa sievu Lupi, kas sameklē savu meitiņu un pārliecinās, ka ar viņu nekas ļauns nav noticis.

28. decembrī pulksten 12 dienā kolonnas kareivji pienāk pie Kapiro kalna, kas paceļas augstu pār Santaklāru. Tā virsotnē nocietinājušies batistieši, piekalnē — divi ienaidnieka tanki. Netālu stāv bruņuvilciens, tas apgādāts ar raķešu iekārtām, mortīrām, zenītlielgabaliem, ložmetējiem. Bruņuvilcienā atrodas vairāk nekā 400 kareivju, viņus vada pulkvedis Rosels Leiva, Batistas inženierkaraspēka pavēlnieks.

Šķiet, šīs nocietinātās pozīcijas Če vīriem nepārvarēt. Bet batistieši, kaut arī viņiem ir spēku pārsvars, demoralizēti un apjukuši, tikai Če vārds vien saceļ viņos paniku.

Jau ceļā no Havannas uz Santaklāru bruņuvilcienu bija pametuši desmitiem kareivju. «Es atceros,» sacīja Blass Roka Tautas sociālistiskās partijas VIII Nacionālajā kongresā 1960. gadā, «ka toreiz, kad viņi sūtīja bruņuvilcienu uz Santaklāru, mēs organizējām kareivju masveida de-zertēšanu, un man jums jāsaka, ka dezertēja tik daudz kareivju, cik daudziem mēs spējām sagādāt apģērbu, lai viņi, atstājot bruņuvilcienu, varētu pārģērbties civilap-ģērbā. Un, ja nedezertēja vēl vairāk, tad tikai tāpēc, ka viņiem nebija iespējams pārģērbties. Kareivji pameta vilcienu katrā stacijā, kur mums bija savas organizācijas.»

Batistas kareivji jūt, ka viņi nolemti sakāvei. Izskata pēc

pašaudījuši, viņu tanki atkāpjas uz pilsētu, uz turieni no Kapiro kalna virsotnes bēg arī kaskitos, nevarēdami izturēt partizāņu triecienu. Pulkvedim Roselam Lei-vam arī nav nekādas vēlēšanās uzsākt kauju ar Če cīnītājiem. Viņš bēg prom no kaujas lauka. Pēc viņa pavēles bruņuvilciens ar pilnu tvaiku dodas atpakaļ uz

Santaklāras staciju. Bet pulkvedis nezina, ka pirms dažām stundām Če, dabūjis divus buldozerus, ir izārdījis dzelzceļa līniju starp Kapiro un Santaklāru un tagad gaida viņu tur.

29. decembrī pulksten 15 bruņuvilciens pilnā gaitā noiet no sliedēm izārdītajā ceļa iecirknī. Priekšējā lokomotīve un vairāki vagoni apgāžas. Atskan tādi brīkšķi un dārdoņa, ka šķiet, pienācis pasaules gals. «Sākās ļoti interesanta kauja,» atceras Cc. «Mēs izsvēpējām batistie-šus no bruņuvilciena, mezdami vagonos pudeles ar degošu maisījumu. Bruņuvilciena komanda atradās drošā patvērumā, bet tā līdzīgi kolonizatoriem, kuri iznīcināja indiāņus Amerikas rietumos, varēja cīnīties, tikai atrodoties noteiktā attālumā un ērtās pozīcijās, turklāt ja ir darīšana ar praktiski neapbruņotu pretinieku. Cieši ielenktais bruņuvilciens, kuru mēs apmētājām ar degoša benzīna pudelēm, no bruņuplāksnēm būvēto sienu dēļ kļuva par īstu elli tiem, kas atradās vagonos. Pēc dažām stundām visa komanda padevās, mūsu rokās nokļuva 22 vagoni, zenītlielgabali, ložmetēji un pasakains munīcijas daudzums.»

Šajā operācijā piedalījās viens vienīgs vads, kurā bija 18 cilvēku. Šis vads ne vien padarīja nekaitīgu bruņu-vilcienu — piebildīsim, ka Batistam tas bija vienīgais, — bet arī saņēma gūstā vairāk nekā 400 ienaidnieka kareivju un virsnieku. Če atļāva virsniekiem paturēt personiskos ieročus un pavēlēja Nunjesam Himenesam nogādāt visus gūstekņus uz Kaibarjenas ostu un no turienes nosūtīt viņus Batistas karaspēka rīcībā.

«Mēs iesēdinājām gūstekņus kravas automobiļos un drāzāmies ar viņiem uz Kaibarjenu, kas atrodas 60 kilometru attālumā no Santaklāras,» stāsta Nunjess Hime-ness. «Kaut gan apsardzē bijām tikai trīs cilvēki — es un vēl divi partizāņi —, notikušais gūstekņus bija tā apstulbinājis, ka neviens no viņiem pat nedomāja bēgt. Turklāt viņu stāvoklī tā jau būtu bijusi pašnāvība. Pa ceļam iedzīvotāji mūs jūsmīgi sveica un apbēra gūstekņus ar lamām, tā ka mums bija jāpieliek ne mazums pūļu, lai pasargātu viņus no tautas dusmām. Kaibarjenā es nodibināju. radiosakarus ar Batistas armijas bruņoto fregati, kas kursēja krasta tuvumā, un aicināju to iebraukt ostā un saņemt gūstekņus. Fregates kapteinis pieprasīja instrukcijas no Batistas ģenerālštāba Havannā. No turienes atbildēja, ka gūstekņi esot nelietīgi ģlēvuļi, ar kuriem pariizāņi varot rīkoties pēc saviem ieskatiem. Tāpēc neatlika nekas cits kā izvietot gūstekņus vietējā jūrnieku klubā un uzticēt turpmākās rūpes par viņiem Kaibarje-nas tautas milicijai. Pēc

tam mēs nekavējoties atgriezāmies Santaklārā, kur turpinājās niknas kaujas.»

Pretinieks bija nocietinājies pilsētas lielajās ēkās — Leonsio Vidala kazarmā, policijas pārvaldē, viesnīcā «Grand hotel», Tiesu pilī, baznīcās un citās ēkās, kuras apsargāja tanki. Ieņemt šādus nocietinājumus nebija viegli, turklāt kaujas pilsētā apdraudēja civiliedzīvotāju dzīvību, un partizāņi, dabiski, centās no tā izvairīties. Kaskilos cerēja, ka viņiem izdosies noturēties pilsētā līdz tam brīdim, kamēr pienāks papildspēki, kurus viņiem bija apsolījis Batista. Paredzot, ka papildspēki var pienākt no Trinidadas un Sjenfuegosas, sacelšanās vienības pēc Ce pavēles aplenca šīs apdzīvotās vietas un tādējādi izolēja tās no Santaklāras. Palīgspēki aplenktajiem batistiešiem Santaklārā tā arī neieradās.

Vadīt pilsētas aizsardzību diktators bija uzdevis pulkvedim Kasiljasam Lumpuijam, kas, tāpat kā viņa priekšgājējs ģenerālmajors Čaviano, kuru Batista atcēla no šī posteņa par gļēvulību, bija vainojams daudzos noziegumos pret patriotiem, piemēram, viņš nošāva pazīstamo cukurniedru plantāciju strādnieku līderi Hesūsu Menen-desu. Kasiljass Lumpuijs bija izvietojis savu štābu Leonsio Vidala kazarmā. Bet, tiklīdz pilsētā sākās kaujas, Ka-siljass Lumpuijs slepus atstāja kazarmu. Taču partizāņi viņu notvēra un nošāva. Viņa vietu ieņēma pulkvedis Ernandess.

28. decembrī sīvas kaujas iedegās pie Tiesu pils, viesnīcas, cietuma, pie policijas pārvaldes un Leonsio Vidala kazarmas. Pilsētu ietina ugunsgrēku dūmi, viscaur bija dzirdami šāvieni. Civiliedzīvotāji aizrautīgi palīdzēja atbrīvošanās cīnītājiem. Viņi ar prieku ielaida tos savās mājās, paēdināja un padzirdināja, izveda pa jumtiem uz ērtākām pozīcijām, parādīja vietas, kur slēpās diktatūras piekritēji, ziņoja par pretinieka pārvietošanos. Če no visām pusēm ielenca desmitiem cilvēku, piedāvādami savus pakalpojumus. Ar ieģipsētu kreiso roku, ar neiztrūkstošo cigāru mutē un automātu labajā rokā, ģērbies ādas jakā, nošķiebtos zābakos un melnā beretē, Ce pieņēma sakarnieku ziņojumus, deva pavēlēs un bridi pa brīdim pats metās kaujas mutuli, uzmundrinādams cīnītājus.

29. un 30. decembrī Če cīnītāji ieņēma tiesas ēku, viesnīcu «Grand hotel», divas nocietinātas baznīcas, saņēma gūstā kareivjus un policistus, kas tur atradās.

Tiesu pili, kā stāsta Nunjess Himeness, apsargāja divi tanki, kuru aizsegā vairāki ienaidnieka kareivji raidīja šāvienus pret Če vīriem. Kad astoņpadsmit gadus vecais sacelšanās armijas kapteinis Asevedo atklāja uguni pret tankiem, trīs kareivji, kas slēpās to aizsegā, tika ievainoti. Bet tankisti pat nedomāja iznest savus ievainotos biedrus. Gluži otrādi, tanki kāpās atpakaļ un sabrauca viņus. Šāds barbarisms krasi kontrastēja ar partizāņu rīcību, kuri nekad neatstāja bez

palīdzības ne vien savus ievainotos, bet arī pretinieka kareivjus, iznesa viņus, ārstēja un pirmajā izdevīgajā brīdī pārsūtīja uz Sarkanā Krusta lauka hospitāļiem.

Tanki, uz kuriem batistieši lika lielas cerības, izrādījās, šajos apstākļos nekāds atbalsts nebija. Pilsētā, ko bija pārņēmusi sacelšanās, tie iestrēga starp barikādēm, apgāztiem kravas un vieglajiem automobiļiem. Partizāņi svieda uz tiem pudeles ar degošu maisījumu un piespieda apkalpes padoties. Batistas lidmašīnas nekārtīgi apšaudīja un bombardēja Santaklāras rajonus, kā arī pilsētas un ciemus, kurus kontrolēja partizāņi.

Asiņaina kauja iesākās pie policijas pārvaldes. Šajā kaujā krita drosmīgais Ganiņš, nāvinieku vada komandieris. Vienīgi tad, kad sacelšanās armijas spēki aizdedzināja policijas midzeni, aplenktie bija ar mieru padoties, tikai ar noteikumu, ka viņiem bez ieročiem Jaus patverties Leonsio Vidala kazarmā. Če piekrita. No ēkas iznāca apmēram 300 batistiešu, bet tikai kāds desmits patvērās kazarmā, pārējie izklīda pa mājām vai steidzās paslēpties

1959. gada 1. janvāra priekšvakarā pilsētā vienīgi cietums, kazarma un aerodroms, kas atradās turpat blakus, bija palikuši pretinieka rokās. Visi batistiešu mēģinājumi atsūtīt no Havannas pastiprinājumu saviem piekritējiem Santaklārā cieta neveiksmi. Tomēr kazarmā, kas, tāpat kā citas tamlīdzīgas celtnes Kubā, bija labi nocietināts cietoksnis, kura visas pieejas atradās apšaudes zonā, vēl arvien slēpās apmēram tūkstotis līdz zobiem apbruņotu kareivju un policistu. Ja viņi būtu gribējuši, tie varētu izrādīt sacelšanās spēkiem sīvu pretošanos, likt dārgi samaksāt par uzvaru. Saprātīgāk bija panākt uzvaru ātri, ar maziem zaudējumiem. Santaklāras ieņemšana taču izlemtu arī kauju iznākumu pie Kamagvejas un Santjāgo, līdz ar to būtu atbrīvota visa salas austrumu daļa, un tas savukārt paātrinātu Batistas krišanu. Vajadzēja pasteigties ar uzvaru arī tāpēc, ka asiņainās kaujas pie pilsētas varēja kļūt par tradicionālu ieganstu Amerikas Savienoto Valstu bruņotai intervencei pret Kubu, it kā lai aizsargātu amerikāņu pilsoņu dzīvību un īpašumu. Amerikāņu intervences draudi bija visai reāli. Tas attaisnošanai ASV reakcionārā prese izplatīja melīgas baumas par to, it kā padomju zemūdenes apgādājot ar ieročiem Fidela Kastro cīnītājus.

Ņemot vērā visus šos apstākļus, Če 1. janvāra rītā uzdeva kapteiņiem Nunjesam Himenesam un Rodrigesam de la Vegem doties uz Leonsio Vidala kazarmu un pierunāt garnizonu nolikt ieročus, apsolot, ka kareivjiem un virsniekiem atļaus izklīst pa mājām vai arī doties uz jebkuru vietu Kubā pēc viņu izvēles.

Parlamentārieši sēdās automobilī ar baltu karodziņu un, paņēmuši līdzi skaļruni, ko viņi izmantoja, aicinot pārtraukt apšaudi sarunu laikā, devās uz pretinieka aizsardzības izvietojumu.

Kaskitos viņus sagaidīja ar skaidri redzamu atvieglojuma sajūtu un cerībām.

— Brāļi! — sauca Batistas kareivji. — Laiks izbeigt karu! Miers! Miers!

Kazarmā sacelšanās armijas kapteiņus sagaidīja pulkvedis Ernandess un viss pretinieka komandējošais sastāvs — 9 majori un 8 kapteiņi, kā arī pulkvedis Kor-nelio Rohass, policijas priekšnieks. Pašam pulkvedim Ernandesam nekādas vēlēšanās turpināt kauju nebija. 5. oktobrī, apspiežot sacelšanos Sjenfuegosā, viņš bija zaudējis dēlu un pats ticis ievainots kājā, kura vēl atradās ģipsī.

Ernandess lika priekšā noslēgt pamieru, neierobežojot tā laiku.

Parlamentārieši Če vārdā pieprasīja bezierunu kapitulāciju.

— Jūs, — Nunjess Himeness griezās pie virsniekiem, — esat pilnīgi ielenkti, mūsu karavīri kontrolē stāvokli pilsētā, iedzīvotāji mūs atbalsta. Orientē jūsu karaspēks ir sakauts. Sacelšanās pārņēmusi visu salu. Turpināt cīņu šādos apstākļos ir noziegums.

Ernandess piekrītot māja ar galvu. Bet Rohass un daži citi virsnieki pastāvēja uz to, ka jānoslēdz pamiers il kā tādēļ, lai apspriestos ar garnizonu.

Nunjess Himeness viņiem sacīja:

— Senjori! Pašlaik ir pusdivpadsmit. Ja pulksten divpadsmitos un 15 minūtēs jūs nekapitulēsit, mēs bez brīdinājuma atklāsim uguni. Tāda mums ir pavēle.

Sājā brīdī no Havannas ģenerālštāba radio pārraidīja ziņojumu, ka Batista aizbēdzis no Kubas pie diktatora Truhiljo uz Dominiku un ka galvaspilsētā, armijas nometnē «Kolumbija», nodibināta valdības hunta, tās priekšgalā ir augstākās tiesas loceklis Pjedro un ģenerālis Eulohio Kantiljo, kurš ieņem ģenerālštāba priekšnieka posteni.

Tūlīt pēc tam pie radioaparāta piegāja Ernandess un ziņoja Kantiljo par stāvokli Santakīārā un par to, ka kazarmā ieradušies parlamentārieši.

Kantiljo, uzrunādams Nunjesu Himenesu, pavēstīja, ka varu viņš pārņēmis ar Fidela Kastro piekrišanu un, tā kā Santaklāras garnizons tagad atrodoties viņa pakļautībā, tad sacelšanās spēkiem neesot, tiesību pieprasīt tā kapitulāciju. Bet noticis bija sekojošais. 24. decembrī Kantiljo netālu no Santjāgo slepus tikās ar Fidelu un apsolīja 31. decembrī arestēt Batistu un viņa līdzdalībniekus. Vienlaikus Kantiljo apņēmās pārtraukt pretošanos parti-zāņiem Santjāgo un citās pilsētās un visur nodot varu viņu rokās. Havannā varu pārņemt vajadzēja karaspēkam kopā ar revolucionāru pagrīdes vienībām.

Kantiljo nodevīgi pārkāpa šo vienošanos. Viņš pat nedomāja arestēt Batistu, ar kura piekrišanu viņš bija ticies ar Fidelu. Batista drudžaini mēģināja iegūt laiku, cerēdams, ka viņam izdosies panākt ASV bruņotu iejaukšanos un tādējādi novērst sacelšanās spēku uzvaru.

Šajā nolūkā Batista cerēja pierunāt Dominikas Republikas diktatoru Truhiljo, lai tas bombardē Kubas pilsētas un izceļ desantu Kubā, kas dotu Vašingtonai ieganstu iejaukties Kubas lietās. Taču no šīm mahinācijām nekas neiznāca, tās izjauca sacelšanās spēku uzvaras un galvenokārt Če astotās kolonnas panākumi Lasviljasas provincē.

31. decembrī ģenerālštāba priekšnieks ģenerālis Taber-nilja ziņoja Batistam, ka armija ir pilnīgi zaudējusi kaujas spējas un ka nav nekādu cerību apturēt sacelšanās armijas virzīšanos uz Havannu. Tādas pašas domas diktatoram izteica arī Kantiljo. Batista saprata, ka tās ir beigas, un deva pavēli kravāt čemodānus. Valūtu viņš sen bija pārsūtījis uz Šveices bankām. Čemodānos salika visādus «sīkumus», to skaitā tādas diktatora sirdij mīlas relikvijas kā telefona aparāts no tīra zelta un sudraba naktspods — pateicīgo amerikāņu biznesmeņu dāvanas. Kopā ar diktatoru nolēma bēgt arī zemāka ranga Kubas tautas bendes — ģenerāļi, slepeno dienestu priekšnieki, ministri — pavisam 124 cilvēki. Par savu pēcteci Batista izraudzījās Kantiljo, kurš tika iecelts par ģenerālštāba priekšnieku. Kantiljo pavadīja savu labdari līdz lidmašīnas trapam. «Neaizmirsti manas instrukcijas!» Batista bargi atgādināja Kantiljo pirms iekāpšanas lidmašīnā. Taču bēgošā tirāna instrukcijas — pieveikt sacelšanās spēkus ar viltu — palika neizpildītas tāpat kā iepriekšējās — sakaut brīvības cīnītājus kaujas laukā. Batista noturējās pie varas septiņus gadus, bet viņa pēctecis pat ne divdesmit četras stundas.

Fidels Kastro, uzzinājis par notikumiem galvaspilsētā, nekavējoties uzstājās ar paziņojumu, kurā nosodīja Kan-liljo apvērsumu un atmaskoja viņu kā Batistas līdzdalībnieku un roklaižu. Fidels aicināja darbaļaudis pasludināt vispārēju nacionālo streiku un nepārtraukt to tik ilgi, kamēr vara nebūs pilnīgi pārgājusi sacelšanās spēku rokās. Vienlaikus revolūcijas līderis aicināja nemierniekus doties izšķirošā uzbrukumā batistiešu pretošanās midzeņiem un cīnīties par Santjāgo, Kamagvejas un citu pilsētu atbrīvošanu. «Revolūcija — jāi Militārais apvērsums — nē!» — ar tādu lozungu Fidels Kastro beidza savu uzstāšanos, kas bija it kā partizāņu kara posma rezumējums.

Pa to laiku Nunjess Himeness atbildēja Batistas ieliktenim Kantiljo:

— Atcelt kapitulāciju nav iespējams. Turklāt paziņojums par to, ka jūsu huntu, ar kuru tautai nav nekāda sakara, it kā atbalstot majors Fidels Kastro, ir meli. Tieši Fidels Kastro vakar sarunā pa radio ar majoru Gevaru kategoriski nosodīja militāro apvērsumu, jo tas kļūtu par glābiņu Batistam un viņa līdzgaitniekiem.

Kantiljo apveltīja Nunjesu Himenesu ar lamu vārdiem. Parlamentārieša saruna ar «jaunizcepto» diktatoru beidzās ar to, ka Nunjess Himeness pasūtīja savu sarunu biedru pie visiem velniem un

izslēdza raidītāju.

Virsniekus, šīs sarunas lieciniekus, bija pārsteidzis gan ziņojums par Batistas bēgšanu, gan arī tonis, kādā Nunjess Himeness runāja ar kādreiz tik vareno diktatora satrapu. Un tomēr, baidīdamies par savām galvām, viņi vēl neuzdrošinājās nolikt ieročus un atzīt sevi par uzvarētiem. Viņi lūdza, lai armijas pārstāvis majors Fernan-dess turpina sarunas ar Če.

Parlamentārieši kopā ar Fernandesu atgriezās komandpunktā, kur atradās Če. Fernandess atkārtoja lūgumu par pamieru. Če kategoriski noraidīja šādu lūgumu.

— Uguns tiks atjaunota 12.30, — Če paziņoja Fernan-desam. — Tad mēs šausim visā nopietnībā. Nevelciet garumā karu. Ja jūsu vainas dēļ sāksies amerikāņu intervence, jūs visi būsit vainīgi nacionālajā nodevībā un beigsit dzīvi pie karātavām.

Če apstiprināja, ka tūlītējas kapitulācijas gadījumā virsniekiem un kareivjiem, kas dzīvo Santaklārā, atļaus izklīst pa mājām. Spīdzināšanā un citos noziegumos vainojamie tiks saukti pie tiesas atbildības. Pārējie pēc vēlēšanās varēs doties caur Kaibarjenu uz citām vietām.

Ar šiem noteikumiem Fernandess to pašu parlamentāriešu pavadībā atgriezās kazarmā. Pa ceļam Santaklāras iedzīvotāji sveica sacelšanās armiju, Fidelu, Če, prasīja sodīt Batistu un viņa līdzdalībniekus.

— Viss zaudēts! Mēs padodamies, — sacīja pulkvedis Ernandess, kad Fernandess paziņoja viņam par sarunu ar Če.

Tūlīt pēc Leonsio Vidala kazarmas krita arī pārējie batistiešu pretošanās punkti. 1959. gada 1. janvāri ap pulksten diviem dienā Santaklāra pilnīgi pārgāja sacelšanās spēku rokās.

Če paziņoja par izcīnīto uzvaru pa radiotelefonu Fide-lam, kas gatavojās izšķirošajam uzbrukumam Santjāgo. Fidels pavēlēja Če, tāpat arī Sjenfuegosam, nezaudējot laiku, forsētā pārgājienā steigties uz Havannu, atcelt Kantiljo un ieņemt galvenos stratēģiskos punktus pilsētā.

Pa to laiku protesta viļņa pārbaidītais Kantiljo «atcēla pats sevi», nododams varu pulkvedim Ramonam Barki-nam, kas vadīja sazvērestību pret Batistu 195G. gada aprīlī un kopš tā laika bija atradies cietumā Pinosas salā. Tagad, atbrīvots no apcietinājuma pēc amerikāņu vēstnieka pieprasījuma, šis kādreizējais militārais atašejs Vašingtonā, izrādījās, bija jenkijiem visai pieņemama persona. Barkins labprāt piekrita Batistas pēcteča lomai. Viņš telegrafēja Fidelam Kastro, piedāvādams kopīgi noformēt valdību. Bet nepaies ne divdesmit četras stundas, un Barkinu piemeklēs tāds pats liktenis kā Kantiljo — arī viņš tiks izmēzts vēstures mēslainē.

1959. gada 2. janvārī Santaklāras iedzīvotāji lasīja uz māju

sienām uzlīmēto Če aicinājumu «Lasviljasas provinces pilsoņiem»:

«Atstājot šo pilsētu un provinci, lai izpildītu jaunus pienākumus, kurus man uzticējusi sacelšanās armijas Augstākā virspavēlniecība, es izsaku dziļu pateicību pilsētas iedzīvotājiem un visai provincei, kura devusi lielu ieguldījumu revolūcijas labā un kuras teritorijā notikušas daudzas svarīgas noslēguma kaujas pret tirāniju. Es izsaku novēlējumu jums: sniedziet visplašāko atbalstu biedram kapteinim Kaliksto Moralesam — sacelšanās armijas pārstāvim Lasviljasā — viņa pasākumos ātrākai dzīves normalizēšanai šajā daudz cietušajā provincē.

Darām zināmu Lasviljasas provinces iedzīvotājiem, ka mūsu sacelšanās kolonna, kas ievērojami izaugusi, tāpēc ka tās rindās iestājas šīs zemes dēli, aiziet no šejienes ar dziļas mīlestības un atzinības jūtām. Es aicinu jūs saglabāt savās sirdīs šo revolucionāro garu, lai, arī grandiozos atjaunošanas uzdevumus īstenojot, Lasviljasas provinces iedzīvotāji būtu revolūcijas avangards un balsts.»

Tajā pašā dienā pulksten 5.30 no rīta Siro Redondo astotās kolonnas cīnītāji leģendārā komandiera argentīniešu ārsta Ernesto Gevaras Sernas, saukta Če, vadībā kravas, vieglajos un apvidus automobiļos devās ceļā uz Havannu. Pa ceļam iedzīvotāji sagaidīja brīvības cīnītājus ar sajūsmas saucieniem, sveica ar ziediem. Galvaspilsētā, kur ap dienas vidu ieradās astotā kolonna, iedzīvotāji savus atbrīvotājus sagaidīja ar tādu pašu entuziasmu.

Uz sagaidītāju lūgumu apstāties un teikt runu Če tikai noraidoši purināja galvu. Viņš steidzās. Viņš gribēja ātrāk izpildīt Fidela Kastro pavēli un ieņemt Kabanju — vienlaikus cietoksni un cietumu, ko pie ieejas Havannas ostā bija uzcēluši jau spāņi. Tajā vēl atradās kas-kitos.

Šis cietoksnis padevās Če bez neviena šāviena.

Tajā pašā 1959. gada 2. janvāri Sjenfuegosa kolonna iikpat steidzīgi ieradās Havannā un tāpat bez neviena šāviena ieņēma kara nometni «Kolumbija», kur sacelšanās spēkiem padevās Batistas armijas izlases daļas.

Bārdaiņi bija uzvarējuši.

Gan draugi, gan ienaidnieki tagad jautāja sev: kas notiks rīt?

Ill

3 DZIMTENE VAI NĀVE!

.

REVOLŪCIJAS VIRPULI

Izlokās uz kartes Kuba —
Zaļa, gara ķirzaciņa
Acīm tā kā mitriem akmentiņiem,
Tu, kas cietumsargs uz jūras krasta esi, Bargā sardzē stāvot, neaizmirsti Debess augsto mirdzu,
Pieaugošo dārdu dziesmu,
Ugunsgrēku mē|u mēles,
To, ka ķirzaciņa pamodusies izvelk
savus nagus.
Nikolass Giljēns

Sājā revolūcijā viss bija. neparasts, negaidīts, nekas neatgādināja tās revolūcijas, kuras laiku pa laikam satricināja Latiņamerikas valstu politisko atmosfēru un uz kurām var attiecināt franču parunas vārdus: «Jo biežāk tās notiek, jo drošāka garantija, ka viss paliks pa vecam.»

Neparasti bija šie sacelšanās armijas karavīri — bārdaini, ar gariem, kupliem matiem, apkārušies ieročiem un amuletiem, tāpat viņu vadoņi — jauni, stalti vīri, gudri un līdz neprātam drosmīgi. Arī izturējās viņi citādi nekā parastie Latiņamerikas «veiksmes bruņinieki»: šķiet, viņi nopietni bija nodomājuši izskaust pērkamību, korupciju, visādus kapitālisma trumus un pārvērst Kubu par kontinenta paraugvalsti.

Tamlīdzīgus plānus prātīgi vērotāji varēja uzskatīt par tukšu fantazēšanu, jo pārmaiņas Kubā bija iespējamas, tikai atbrīvojot to no «aizbildnības», no amerikāņu monopolu ekonomiskās kontroles. Bet izdarīt to bija daudz grūtāk, nekā gāzt Batistu.

Če Gevaram pirmā diena Havannā — 1959. gada 2. janvāris — bija priecīga, kaut arī nemierīga. Galvaspilsētas iedzīvotāji ar neaprakstāmu sajūsmu sagaidīja savus atbrīvotājus, diktators un viņa tuvākie dienderi bija aizbēguši, Havannas garnizons un policija neizrādīja nekādu pretošanos sacelšanās spēkiem, tomēr pretinieks vēl arvien cerēja — ja ne ar spēku, tad ar viltu — noturēt varu savās rokās.

Nakti no 1. uz 2. janvāri galvaspilsētā notika nekārtības un laupīšana. Pilsētā bija paslēpušies batistieši. Ģenerālis Kantiljo un pulkvedis Barkins aizgāja pagrīdē, vē) arvien cerēdami ar savu amerikāņu aizbildņu palīdzību kļūt par stāvokļa noteicējiem.

Pēc varas tiecās arī citi grupējumi. Cenzdamies nostiprināt savas pozīcijas, Revolucionārā studentu direktorāta piekritēji sagrāba savās rokās prezidenta pili un universitātes pilsētiņu Havannā,

Dienu vēlāk atbrīvotajā Santjāgo pilsētā sacelšanās cīnītāji pasludināja par republikas pagaidu prezidentu tiesnesi Manuelu

Urutiju, kurš, būdams tribunāla loceklis prāvā, kurā tiesāja Fidelu Kastro un viņa biedrus par uzbrukumu Monlcadas kazarmām, bija prasījis atbrīvot viņus un no tā laika tika uzskatīts par Batistas pretinieku.

Pa to laiku Havannā Če kopā ar Kamilo mēģina saliedēt revolucionāros spēkus un atbruņot karaspēka daļas un policiju. Jau pirmajā paziņojumā pa televīziju Ce runā par to, ka vajag radīt revolucionāro miliciju, kurai jānomaina tirāna policija. Sacelšanās dalībnieki ar iedzīvotāju līdzdalību tvarsta un arestē Batistas režīma noziedzniekus un «nometina» viņus aiz Kabanjas cietokšņa mūriem astotās kolonnas cīnītāju apsardzībā.

3. janvārī Cīles Sociālistiskās partijas līderis, vēlāk Čīles prezidents Salvadors Aljende', ar Karlosa Rafaela Rodrigesa starpniecību norunājis tikšanos, apmeklēja Ce Kabanjas cietoksnī. Šī tikšanās bija pirmais Ce kontakts ar ievērojamo Latīņamerikas nacionālās atbrīvošanās kustības pārstāvi pēc revolūcijas uzvaras. Pirms septiņiem gadiem Aljendes ieteikuma vēstule deva iespēju Če izbraukt no Ekvadoras uz Gvatemalu. Tagad viņa garais ceļojums pa Latīņamerikas valstīm bija beidzies Havannā, pilsētā, kuru viņš agrāk pat nepazina un kuras liktenis zināmā mērā atradās viņa rokās.

Če atstāja uz Aljendi neizdzēšamu iespaidu. Aljendi, kurš pēc izglītības bija ārsts, sevišķi pārsteidza tas, ka [21] slavenais sacelšanās armijas komandieris smagi slimoja ar astmu.

Par šo tikšanos Aljende stāstīja; «Guļamistabai pielāgotā telpā, kur visur redzamas grāmatas, saliekamajā gultā gulēja līdz jostas vietai kails cilvēks olīvzaļās biksēs ar inhalatoru rokā. Ar žestu viņš lūdza mani uzgaidīt, kamēr pārvarēs mokošo astmas lēkmi. Vairākas minūtes es lūkojos šai cilvēkā un ievēroju viņa caururbjošo acu drudžaino spīdumu. Manā priekšā, nežēlīgas slimības pieveikts, gulēja viens no dižākajiem Amerikas cīnītājiem. Pēc tam mēs sākām sarunāties. Gevara bez dižošanās man sacīja, ka visu sacelšanās kara laiku astma nav no viņa atkāpusies. Novērojot Ce un klausoties viņa vārdos, es neviļus domāju par drāmu, kas piemeklējusi cilvēku, kurš bija aicināts veikt cildenu misiju un kurš atradās tik nepielūdzamas un tik nežēlīgas slimības varā.»

Šajā kotedžā, kur tikai pirms dažām dienām bija dzīvojis Kabanjas batistiešu komandants, slimo Če apmeklēja «Pravdas» korespondents Vasilijs Čičkovs, kurš paīso apmeklējumu savā grāmatā «Ausma pār Kubu» rakstīja tā:

«Gevaras istaba ir maza, varbūt būs kādi divpadsmit kvadrātmetri. Pie sienas divas dzelzs gultas. Starp tām kumode un vecs spogulis. Uz kumodes izmētāti gari, resni cigāri, turpat atrodas kaut kādi dienesta papīri... Gevara sēž uz gultas zaļganās kareivja biksēs, baltā sporta kreklā bez piedurknēm, kailām kājām. Uz lielas,

sienā iedzītas naglas karājas automāts, revolveris un pārējais komandiera apbruņojums . ..

Pēc savstarpējas sasveicināšanās es vispirms lūdzu atļauju Gevaram nofotografēt viņu. Bez sevišķa entuziasma viņš uzvelk kareivja blūzi, uzliek cepuri, un fotouzņēmums tiek izdarīts.

— Sakiet, lūdzu, — kā jūs nosakāt jūsu revolūcijas dalībnieku šķirisko sastāvu? — es griežos pie Če, izņemdams bloknotu un pildspalvu.

— Revolūciju galvenokārt izcīnīja zemnieki, — pa klusā balsī iesāk Gevara. — Es domāju, ka starp sacelšanās dalībniekiem bija sešdesmit procentu zemnieku, desmit procentu strādnieku un desmit procentu buržuāzijas pārstāvju. Tiesa, strādnieki mums ļoti daudz palīdzēja ar streiku cīņu. Tomēr revolūcijas pamats bija zemnieki.

Gevaram ir melnas, ļoti lielas un ļoti skumjas acis. Garie mali, kas krīt līdz pat pleciem, piešķir sejai dzejisku izteiksmi. Gevara ir ļoti mierīgs, runā nesteidzīgi, pat ieturot pauzes, it kā meklētu vārdus.»

5. janvārī Havannā ieradās pagaidu prezidents Urutija. Ar pūlēm izdevās nometināt viņu prezidenta pilī, kuru bija ieņēmuši studentu direktorāta piekritēji. Urutija paziņoja par ministru kabineta iecelšanu ar premjeru Hosē Miro Kardonu priekšgalā. Valdībā lielāko daļu portfeļu saņēma buržuāzijas pārstāvji, kas nepavisam nebija ieinteresēti veikt revolucionārus pārkārtojumus. Taču viņi vismaz nebija Batistas piekritēji, turklāt uz vietām reālā vara viscaur nonāca sacelšanās armijas darbinieku rokās, piemēram, par provinču gubernatoriem tika iecelti aktīvi sacelšanās cīņu dalībnieki. Paša Fidela Kastro un citu sacelšanās armijas vadoņu valdībā nebija. Če tika iecelts no pirmā acu uzmetiena visai pieticīgā amatā — par Ka-banjas cietokšņa militārā departamenta priekšnieku jeb — precīzāk — par cietokšņa komandantu, Kamilo kļuva par sauszemes sacelšanās spēku pavēlnieku.

Valstī tepē jādi izveidojās it kā divvaldība: no vienas puses, buržuāzijas valdība, kam nebija reālas varas, no otras puses, sacelšanās armija un ar to saistītā «26. jūlija kustība», kura arvien vairāk pakļāva savai kontrolei dažādas valsts vadības sviras.

Lielburžuāzijas pārstāvji sāka grupēties ap prezidentu Urutiju un premjerministru Miro Kardonu, bet antiimperiālistiskie spēki — ap sacelšanās armijas līderiem. Diametrāli pretēju spēku grupēšanās nozīmēja, ka jānotiek šo divu nometņu sadursmei, tomēr šādas sadursmes iznākums pagaidām nebija skaidrs.

8. janvārī Havannā ieradās Fidels Kastro. Visi galvaspilsētas iedzīvotāji izgāja ielās, lai sveiktu sacelšanās vadoni. Tajā pašā dienā Fidels teica runu galvaspilsētas iedzīvotājiem, kas kuplā skaitā bija sanākuši cietokšņa «Kolumbija» teritorijā. Viņš aicināja visus revolucionārus apvienoties. Šajā runā Fidels pieminēja arī Če,

nosaukdams viņu par īstu varoni revolucionārajā karā pret Batistu.

9. janvārī no Buenosairesas uz Kubu atlidoja Sēlija, Če māte. Dēls viņu sagaidīja lidostā, aizveda uz Kabanju, parādīja skaisto Havannu. Sēlija ievēroja, ka dēls kļuvis vīrišķīgs un spēcīgs, ieguvis paļāvību saviem spēkiem,

īsts cīnītājs — tieši tāds, kādu viņa vienmēr bija vēlējusies redzēt savu pirmdzimto.

Viņa ierunājās par astmu, bet Če atjokojās, apgalvoja, ka Kubas klimats un cigāri «postoši» ietekmējot viņa slimību.

Če iepazīstināja Sēliju ar Aleidu Mārču. Jautāja:

— Vai viņa tev patīk?

— Ļoti. Tik jauna, burvīga un drosmīga!

— Mēs drīzumā apprecēsimies.

— Bet kā tad līda un Ildita?

— īldai es ziņoju, viņa saprot notikušo un ir ar mieru lielītu atstāt mums.

Revolūcija bija uzvarējusi, bet cīņa par revolucionāro ideālu īstenošanu tikai sākās. Fidels un viņa domubiedri bija labi iegaumējuši ļeņinisko tēzi par katras patiesi progresīvas revolūcijas pirmo un visneatliekamāko uzde- I vumu — par nepieciešamību salauzt buržuāzisko valsts mašīnu. Šīs mašīnas kodols Kubā bija pretoriāņu armija, policija, daudzie slepenie dienesti. Tauta tos neieredzēja, tāpēc atzinīgi uzņēma lēmumu par šo spēku atbruņošanu un vēlāk — par to izformēšanu. Batistus armija beidza pastāvēt, bet amerikāņu militāro misiju, kas ilgus gadus bija dresējusi šo armiju, Fidels gluži vienkārši atlaida par neapdāvinātību un nekompetenci.

— Lasieties uz mājām! — Fidels sacīja misijas locekļiem. — Mums jūsu pakalpojumi nav vajadzīgi, jūsu aizbildināmos — Batistus karotājus sacelšanās cīnītāji taču sakāvuši. Kā militārie padomnieki jūs esat caurkrituši.

Tagad vajadzēja sodīt nīstos slepkavas, kuru rokas bija aptraipītas ar Kubas patriotu asinīm, sodīt tā, lai tas kļūtu par mācību visiem kontrrevolucionāriem. Septiņos Ratistas varas gados tika nomocīti un nogalināti gandrīz 20 tūkstoši kubiešu. Slepkavām bija jāatbild par savām ļaundarībām: tauta prasīja viņus sodīt, sacelšanās dalībnieki vairākkārt apgalvoja, ka noziedznieki neizbēgs no atmaksas. Tika nodibināti revolucionārie tribunāli, kuri sprieda tiesu šiem noziedzniekiem, ļoti stingri ievē rojot visas justīcijas normas. Apsūdzētajiem bija tiesības uzaicināt par aizstāvjiem labākos advokātus, izsaukt jebkuru liecinieku, attaisnoties tribunāla priekšā. Prāvas notika atklāti, piedaloties tautai, žurnālistiem, reizēm tās pārraidīja pa televīziju. Raksturīgi, ka pierādījumi pret apsūdzētajiem bija tik neatspēkojami, ka viņi gandrīz visi .dzina sevi par vainīgiem izdarītajos noziegumos. Apsūdzētajiem, kuru noziegumi bija

vissmagākie, revolucionārais i ribunāls piesprieda augstāko soda mēru — nošaušanu.

Batistiešu bendes vairākumā bija amerikāņu izlūkdienesta aģenti. Viņu sodīšana sacēla sašutuma pilnas vaimanas Amerikas Savienotajās Valstīs. To prese valdošo aprindu ietekmē sāka apsūdzēt kubiešu revolucionārus pārmērīgā cietsirdībā, asinsizliešanas kārē, necilvēciskumā.

Kubā, kur līdz ar Batistus gāšanu valdīja preses brīvība, revolūcijas pretinieki arī aicināja humānisma un kristīgās žēlsirdības vārdā «vairs neizliet kubiešu asinis» un saudzēt dzīvību tiem, kas bija mocījuši, spīdzinājuši un nogalinājuši patriotus. Tā kā šie noziedznieki tika turēti Kabanjā, kur notika arī revolucionārā tribunāla sēdes, un Kabanjas komandants bija Ernesto Če Gevara, tad, dabiski, galvenā reakcijas un tās amerikāņu aizbildņu uguns tika vērsta pret viņu. Visiem šiem tumšajiem spēkiem Če — argentīnietis, Gvatemalas revolūcijas aizstāvis, sacelšanās cīņu dalībnieks Sjerramaestras kalnos, Santaklāras, atbrīvotājs — nebija nekas cits kā vien «Maskavas roka», aģents, kas iesūtīts Kubā, lai pārvērstu to par «sarkanā imperiālisma koloniju».

Kampaņa pret Če viņa pretiniekiem sagādāja vairāk ļaunuma nekā labuma. Če un citu rfevolūcijas vadoņu popularitāte un autoritāte tautā nemitīgi auga. Darbaļaudis ar patiesu entuziasmu atbalstīja Fidela Kastro un viņa līdzgaitnieku pasākumus. Revolucionāro vadoņu uzstāšanās pulcināja milzīgas tautas masas. Arī Če runāja visdažādākajām auditorijām. Viena no viņa pirmajām publiskajām runām Havannā bija runa ārstu kolēģijā 16. janvārī.

Ārsti uzskatīja Če par savu kolēģi, un arī viņš pats pirmajos mēnešos Havannā parakstoties pirms uzvārda rakstīja doktora titulu, bet «Če» lika iekavās aiz vārda, āču drīz viņš maina savu parakstu — «doktora» vietā raksta «majors» un no «Če» noņem iekavas. Patiešām, kas gan viņš par ārstu, ja tagad nodarbojas tikai ar politiku un militāriem jautājumiem? Kas attiecas uz medicīnu, tad Če interesē tikai tās sociālais aspekts, proti, lai tā kalpotu nevis ekspluatatoru šķirām, bet tautai. Par to viņš runāja arī Havannas ārstu sanāksmē.

Sājā runā Če, it kā atbildot reakcionāru uzbrukumiem,

paskaidro: viņš piedalījies sacelšanās kustībā tāpēc, ka bija aizrāvies ar Hosē Marti — šī Kubas neatkarības apustuļa ideāliem, kurš aicināja uz ciešu visu Latīņame-rikas tautu vienotību cīņā par brīvību. «Lai kurā Latīņ-amerikas valstī es ari atrados,» Če sacīja, «nekur neuzskatīju sevi par ārzemnieku. Gvatemalā es jutos kā gvatemalietis, Meksikā — kā meksikānis, Peru — peruā-nis, tāpat kā tagad jūtos kubietis Kubā, un kā šeit, tā visur — esmu argentīnietis, tāpēc ka nevaru aizmirst matē un asaclo Tāda ir mana rakstura īpatnība.»

Sis argentīnietis it kā bija visas Latīņamerikas pārstāvis Kubas revolūcijā. Viņa klātbūtne Brīvības salā — kā arvien biežāk sāka dēvēt Fidela Kastro dzimteni — simbolizēja Kubas revolūcijas latīņamerikānisko raksturu, uzsvēra, ka ši revolūcija ir lūzuma posms ne vien Kubas, bet arī visas Latīņamerikas vēsturē.

Če viens no pirmajiem norādīja, ka Kubas revolūcijai ir kontinentāla nozīme. Šī revolūcija bija pierādījusi, ka profesionālu algotņu armiju var pieveikt neliela, uz jebkuriem upuriem gatava revolucionāru — sacelšanās cīnītāju grupa, ja tai ir tautas atbalsts. Kuba apstiprināja, ka revolūcijas uzvarai atpalikušā agrārā zemē ir nepieciešams ne vien strādnieku, bet arī zemnieku atbalsts, jo pēdējie tur ir iedzīvotāju vairākums. Tāpēc revolucionāru neatliekamākais pienākums ir izskaidrot zemniekiem savus mērķus, padarīt viņus par revolūcijas balstu.

Če runa darīja uzmanīgus amerikāņu monopolistus, kuri vēl arvien cerēja «vest pie prāta» bārdaiņus, izmantojot izlīdzēj elementus Kubas valdībā. Tālākie notikumi rāda, ka šīm cerībām nebija lemts piepildīties.

9. februāri pēc sacelšanās armijas vadītāju pieprasījuma valdība izdeva likumu, saskaņā ar kuru Ernesto Gevaram par nopelniem Kubas tautas labā piešķīra Kubas pavalstniecību un viņš ieguva vienlīdzīgas tiesības ar kubiešiem.

12. februārī Če runāja televīzijas pārraidē. Viņš paziņoja, ka viņu dziļi aizkustinājusi Kubas pavalstniecības piešķiršana, ka tas ir gods, kāds pagātnē parādīts tikai vienam cilvēkam — dominikānietim ģenerālim Maksimo Gomesam, Nacionālās atbrīvošanās armijas virspavēlniekam neatkarības kara laikā. Tagad, Če sacīja, viņš uzskata

' A s a d o — uz oglēm cepta gala, argentīniešu nacionālais ēdiens.

Ernesto Gevaras Linča ģimene. Pirmais no kreisās — Če

Jaunais Če.
1943. gads

Če — planierists. 1946. gads

Pa Amazoni kopā ar Mialu

Če — «pedāļu karalis». 1950. gads

Meksikā. 1955. gads

Kāpšana
Popokatepetlas vulkānā
Mehiko tuvumā.
1956. gads

FILIACION

Matrícula

Expediente

E. 1. 1. 3. 3

A. 1. 1. 1 2.

ARRESTO GUEVARA JESUS

14 de Junio de 1928

ROSARIO ARGENTINA

ARRESTO GUEVARA LISCANO y [illegible] LA MANCHA

RIERA SADERA ARLETA

casado Estatura 1.72 mts.

blanco. Pelo [illegible]

norte. Nariz recto

cafes cl. Color pelo

gr.nde Nariz recto.

MEDICO [illegible] de BUENOS AIRES, ARG [illegible] -1953

NAPOLES 40

INMIGRANTE - pasado el tiempo de MIGRACION
dice ser TURISTA.
AL MOMENTO de la UNIVERSIDAD DE MEXICO - 1.96

Meksikas policijas anketa

Ar meitiņu cietuma pagalmā Mehiko. 1956. gads

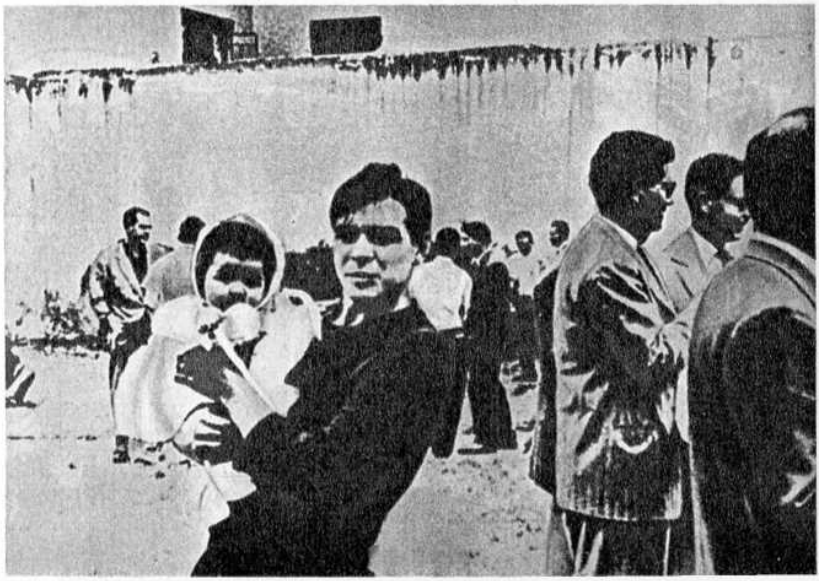

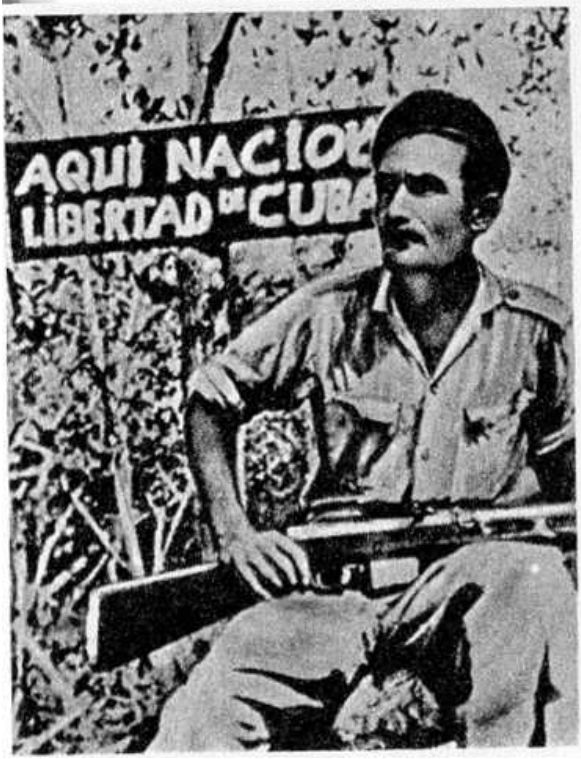

«Šeit dzima Kubas brīvība». Uzraksts «Granmas» izcelšanās vietā

Sjerramaestras kalnos. Centrā — Če ar zēnu

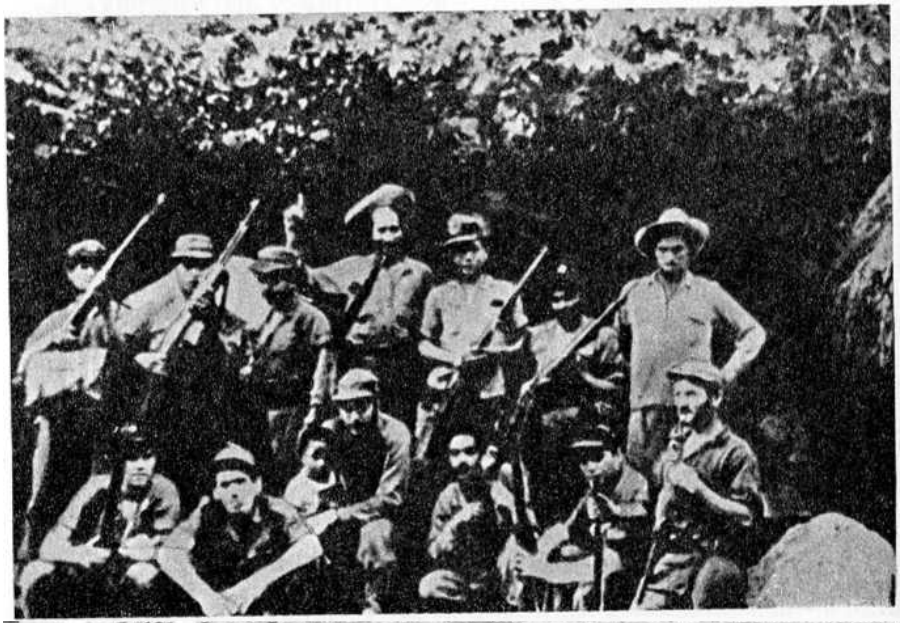

Sjerramaestras kalnos astmas lēkmes laikā.
Če lasa Emīla Ludviga «Gēti»

Fidels Kastro plāno partizāņu operāciju.
No kreisās — Če

Divi draugi Sjerramaestrā. Rauls Kastro un Če

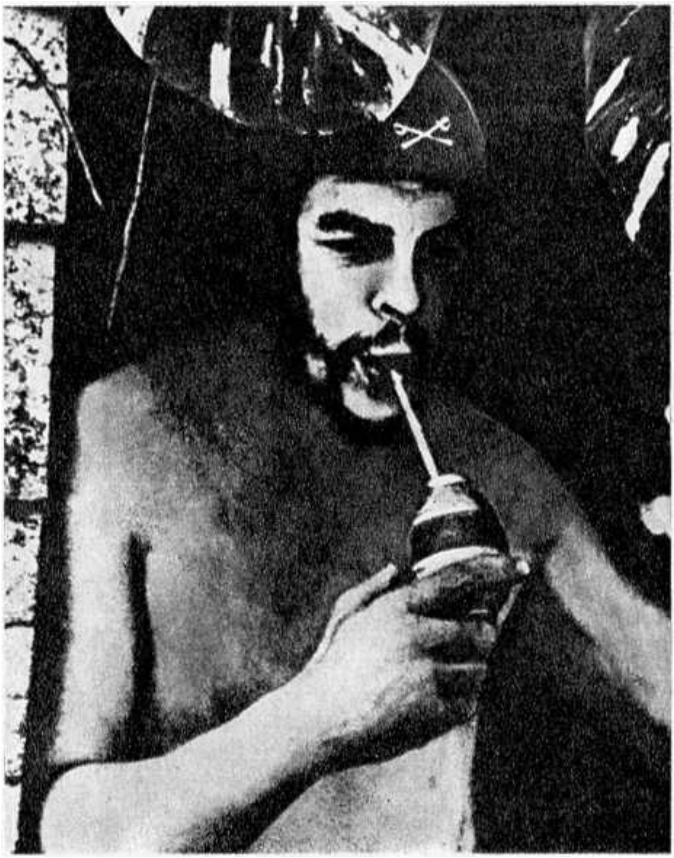

Eskambrajas
kalnos,
nobaudot *mate*

Policijas plakāts, kas aicina uz cīņu pret «komunistiskajiem līderiem» — Če un Kamilo Sjenfuegosu

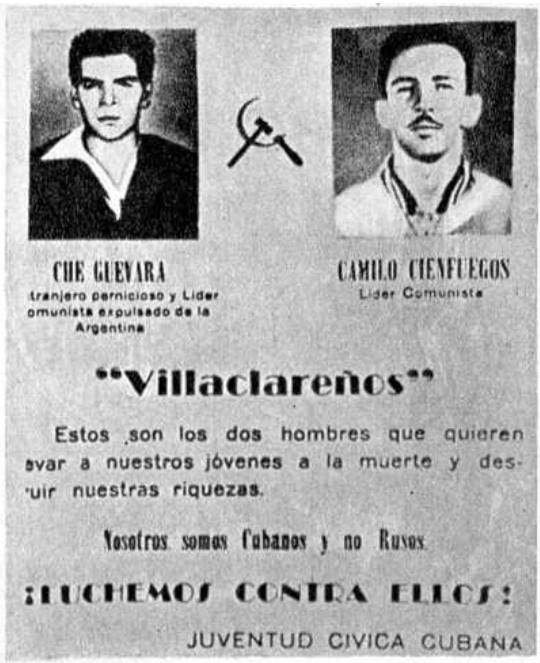

Kauja par Santaklaru. Ienaidnieks padevies! Pirmais smaids. Pa labi no Če — kapteinis Antonio Nunjess Himeness

Kauja par Santaklaru. Leonsio Vidala kazarmās.
Pa kreisi — Aleida Marča

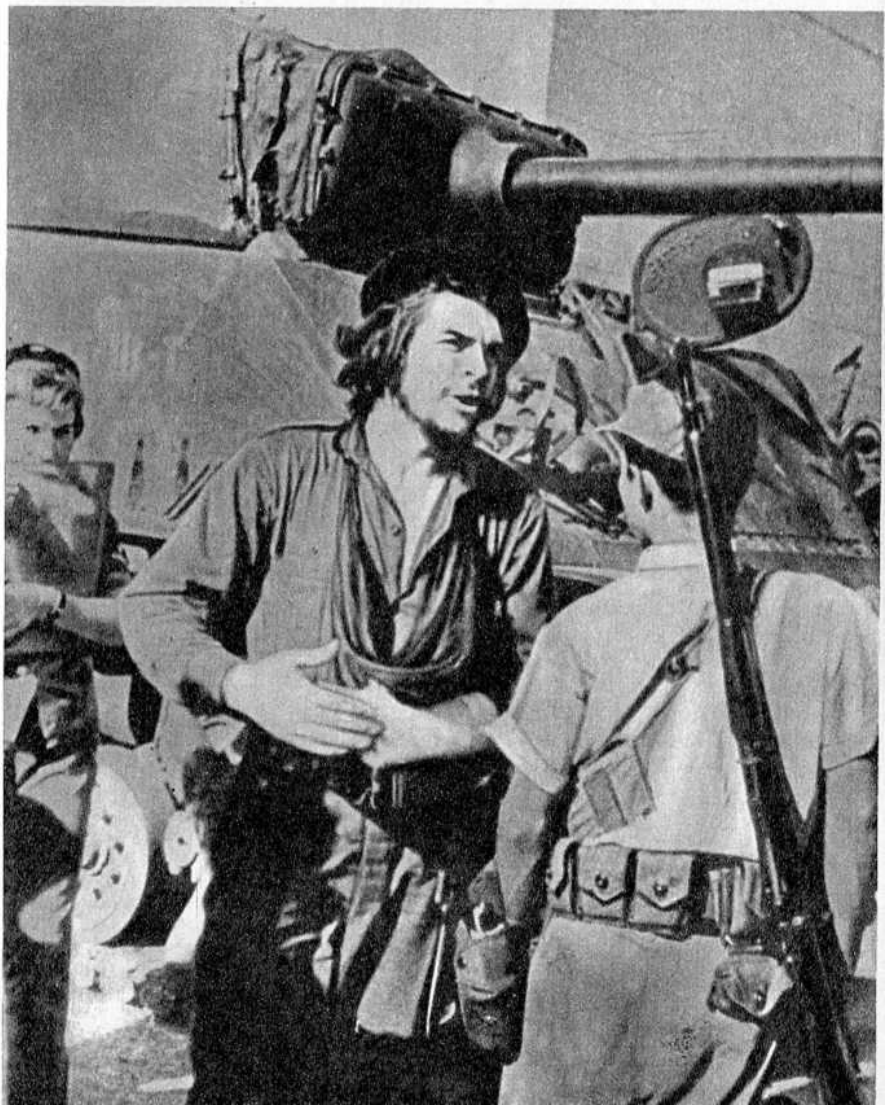

Če Kabanjas cietoksnī. 1959. gada janvārī.
V. Čičkova foto

Tikšanās ar vecākiem Havannā. 1959. gads

Kāzas! Centrā — Če un Aleida

Ar dēlu Kamilito. 1960. gads

Plānojot agrāro reformu. Fidels Kastro, Antonio Nunjess Himeness, Če

Tikšanās ar Arbensu Havannā. N. Čitiļa foto

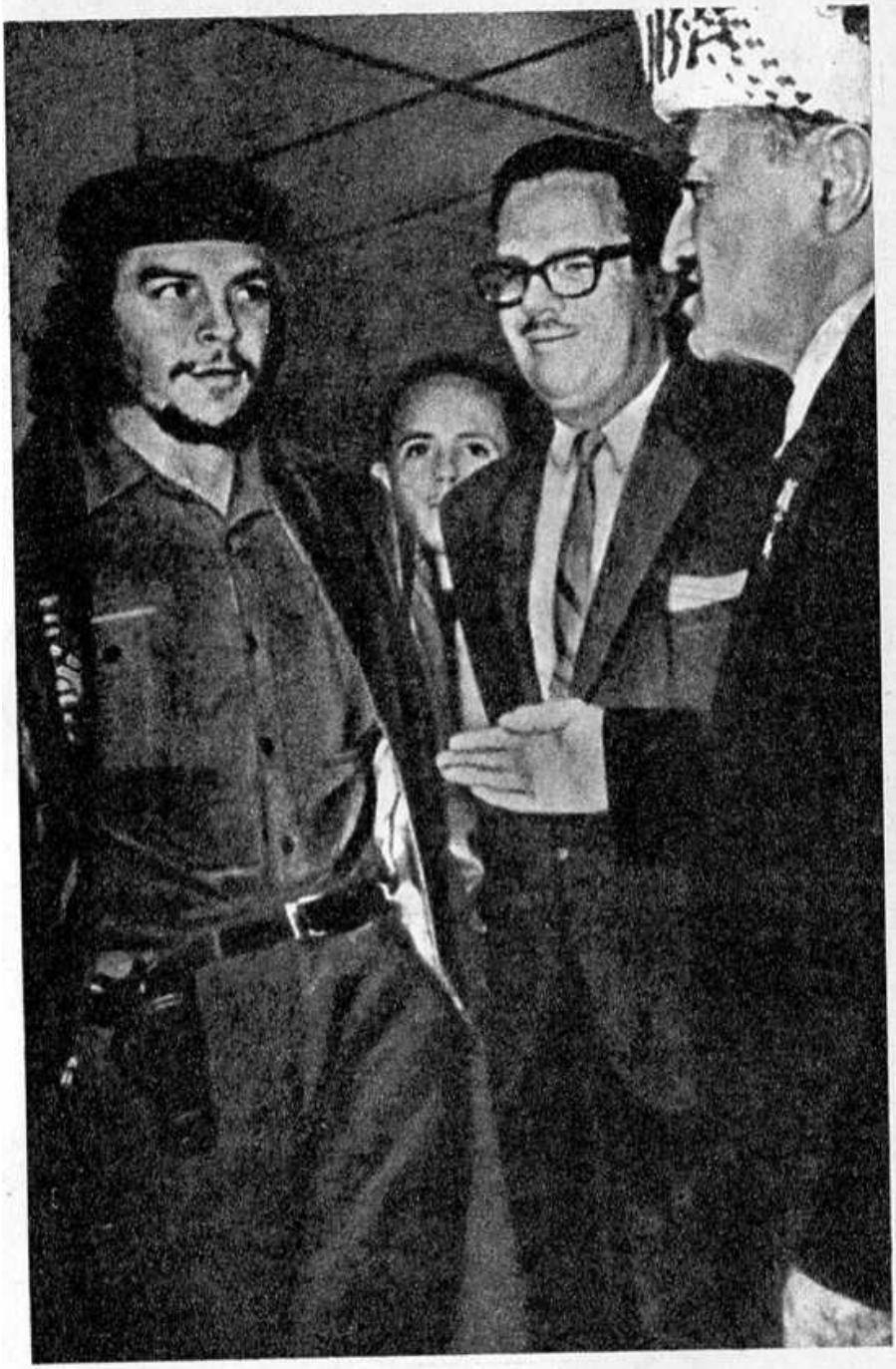

Tikšanās ar A. Mikojanu.
Centrā — Kubas prezidents Osvaldo Dortikoss Torado

Padomju Savienības tehnikas, zinātnes un kultūras sasniegumu izstādē Havannā. 1960. gads

Če paraksta vienošanos ar Padomju Savienību
par tehnisko palīdzību

Jaunais ārsts

par savu galveno uzdevumu cīnīties par agrārās reformas īstenošanu. Kubā diviem tūkstošiem latifundistu pieder 47 procenti zemes, bet 53 procenti zemes pieder visiem pārējiem zemes īpašniekiem. Ārzemju monopoliem pieder muižas ar desmitiem

tūkstošiem hektāru zemes. Tam jādara gals, zemniekiem jāsaņem zeme. Ja varas iestādes neīstenos agrāro reformu, tad zemnieki paši paņems zemi, uz kuru viņiem ir visas tiesības.

Dienu vēlāk tika paziņots, ka atkāpusies Miro Kar-donas valdība, kas bija sabotējusi sociālo pārkārtojumu ieviešanu. Premjerministra amatu ieņēma Fidels Kastro. Līdz ar to visi tautas spēki, kas prasīja padziļināt revolucionāro procesu, svinēja lielu uzvaru, bet tās aprindas, kuru lozungs bija «Ne soli uz priekšu!», cieta sakāvi.

1959. gada 16. februārī Fidels Kastro, stājoties premjerministra amatā, paziņoja, ka tuvākajā laikā tiks pieņemts radikāls agrārās reformas likums.

Revolūcija turpinājās, lai gan reakcija, kas lika cerības uz to, ka Amerikas Savienotās Valstis nepieļaus šādas «nekārtības» savā «degungalā», izrādīja arvien lielāku pretestību.

11. februārī laikraksts «Revolucion», «26. jūlija kustības» orgāns, publicēja Če rakstu «Kas ir partizānis?». Šajā rakstā, kas tika pabeigts jau kalnos, Če reabilitē vārdu «partizānis». Te jāpaskaidro, ka Kubā atšķirībā no citām Latīņamerikas valstīm par partizāņiem sauca brīvprātīgos, kuri atbalstīja spāņu karaspēku cīņā pret patriotiem neatkarības karu laikā. Bet patriotus sauca par sacelšanās cīnītājiem. Tagad, Če rakstīja, partizāņi ir cīnītāji par tautas interesēm, viņi ir tie, kas cīnījās Sjerra-maestrā, tā ir sacelšanās armija. Ar Batistus gāšanu partizāņi atrisināja tikai vienu no saviem svarīgākajiem uzdevumiem, otrs — agrārā reforma — viņiem vēl jāatrisina un par to ir jācīnās ar tādu pašu neatlaidību, noteiktību un pašaizliedzību, ar kādu viņi cīnījās pret Batistas diktatūru. Partizāņu spēks, Če uzsvēra, ir viņu saiknē ar tautu, tautas atbalstā.

Ar šo rakstu presē sākas aktīva Če literāri publicistiskā darbība, kurai viņš nododas ar visu viņam piemītošo revolucionāro kaismi turpmākajos piecos Kubā pavadītajos gados.

Če literārais mantojums ir daudzveidīgs žanra un satura ziņā un plašs pēc apjoma. Tie ir darbi par partizāņu kara

teoriju, stratēģiju un taktiku, atmiņu grāmata par partizāņu karu pret Batistu («Revolucionārā kara epizodes»), kas uzrakstīta Latīņamerikas literatūras labāko reālistisko tradīciju garā, raksti — feļetoni (ar parakstu «Brīvais strēlnieks»), kas atmasko ASV imperiālisma un tā piebalsotāju politiku, referāti un lekcijas par Kubas vēstures, ārpolitikas, ekonomikas, valsts un partijas celtniecības jautājumiem, pārskati par aizrobežu braucieniem, runas Rūpniecības ministrijas kolēģijas sēdēs, priekšvārdi dažādām grāmatām, vēstules. Tam visam jāpievieno slavenā «Bolīvijas dienasgrāmata». Publicētie Če literārie darbi pārsniedz simt iespiedlokšņu, kaut gan daudz kas no uzrakstītā vēl nav ieraudzījis dienas gaismu.

Če savos darbos centās vispārināt partizāņu kara pieredzi Kubā,

izmantot to revolucionārā procesa tālākai attīstībai Latīņamerikā.

Šo pieredzi viņš šādi formulējis rakstā, kas speciāli uzrakstīts padomju izdevumam «Kuba. Vēsturiski etnogrāfiski apraksti» (Maskava, 1961):

«Vara tika iekarota zemnieku cīņas rezultātā, apbruņojot un organizējot viņus zem agrārās reformas un citu taisnīgu šīs šķiras prasību lozungiem, turklāt saglabājot vienotību ar strādnieku šķiru, ar kuras palīdzību tika izcīnīta galīgā uzvara. Citiem vārdiem, revolūcija sasniedza pilsētas un laukus, izejot trīs galvenos posmus. Pirmais — tiek izveidota neliela partizāņu vienība, otrais — šī vienība, kļuvusi lielāka, sūta daļu savu cīnītāju uz noteiktu, bet vēl ierobežotu zonu, trešais posms — šīs partizāņu vienības apvienojas, lai radītu revolucionāru armiju, kas atklātās kaujās sagrauj reakcionāro armiju un izcīna uzvaru. Cīņa, kas sākās tajā laikā, kad objektīvie un subjektīvie apstākļi varas pārņemšanai vēl nebija pilnīgi nobrieduši, sekmēja galveno politisko spēku norobežošanos un varas pārņemšanai labvēlīgu apstākļu rašanos. Šis cīņas kulminācija revolūcijas uzvara 1959. gada 1. janvārī.»

Če pareizi uzskatīja, ka Kubas revolūcija nav «nejaušība», bet likumsakarīga parādība, kas ievada tautas antiimperiālistisko revolūciju posmu Latīņamerikā, tāpēc Kubas revolūcijas pieredzei ir ne vien vietēja, bet arī kontinentāla nozīme. če bija taisnība arī tad, kad viņš vērsa uzmanību uz to, ka jāpārvērš zemniecība par strādnieku šķiras aktīvu revolucionāro sabiedroto. Taču šaubas rada Tēze, ka partizāņu karš Kubā sācies, kad objektīvie un subjektīvie apstākļi varas pārņemšanai tautas rokās vēl nebija nobrieduši, tas ir, būtībā priekšlaicīgi.

Sena angļu paruna skan: pierādījums tam, ka pudiņš atrodas uz galda, ir iespēja to apēst. Pārfrāzējot to, var sacīt: pierādījums tam, ka pastāvēja objektīvie un subjektīvie apstākļi sekmīgai partizāņu cīņai, ir revolucionāro spēku uzvara. Tiesa, matemātiskas atbilstības te nav un arī nevar būt. Revolūcija var ciest sakāvi, arī pastāvot objektīviem un subjektīviem apstākļiem tās realizēšanai. Un cēloņi var būt visdažādākie: stratēģiska vai taktiska rakstura kļūdas (atcerēsimies slavenos V. I. Ļeņina vārdus par to, ka vara jāpārņem 25. oktobrī, ne dienu agrāk un ne dienu vēlāk), ārzemju intervences (atcerēsimies Ungārijas Padomju Republikas likteni), revolucionāro spēku šķelšanās, tās vadoņu bojā eja utt.

Iespējama arī cita situācija. Un proti, kad drosmīga, noteikta revolucionārā avangarda rīcība paralizē ienaidnieka gribu pretoties, rada šķelšanos viņa nometnē, aktivizē lautas masas un dod iespēju tām uzvarēt. Latīname-rikas prakse pazīst arī «peruāņu variantu», kad varu sagrāba pilnīgi slepena, samērā neliela patriotiski noskaņotu militārpersonu grupa bez jebkādiem kontaktiem ar plašām masām.

Šajā jautājumā uzvara ir revolucionāro spēku darbības likumsakarības noteicošais kritērijs. Uzvarētājus nesoda! Uzvarējušu revolūciju būtu muļķīgi vainot par to, ka tā sākusies nelaikā.

Jautājums par revolūcijas ceļiem Lalīņamerikā ir dziļi jāizpētī, ņemot vērā to apstākli, ka šeit daudzās valstīs vardarbīga varas sagrābšana ir drīzāk tradīcija, likums, nevis izņēmums.

Šis jautājums ir sarežģītāks, nekā tas varētu likties pirmajā brīdī. Uzminēt to, kā attīstīsies revolūcija Latīņame-rikā tūlīt pēc Batistas gāšanas, nebija tik vienkārši. Tagad, kad līdz ar Kubas pieredzi mums ir vēl Čīles un Peru pieredze — tik ļoti atšķirīga pēc formas, kaut arī savā būtībā radnieciska —, mēs varam sacīt, ka šajā jautājumā iespējami visdažādākie varianti. Protams, būtu smieklīgi pārmest Če to, ka viņš nav varējis paredzēt Čīles vai Peru variantus, tāpat kā nepareizi būtu vainot arī tos, kas 1956. gadā nevarēja paredzēt Fidela Kastro

uzvaru. Revolucionāri, pat visapdāvinātākie no tiem, nav gaišreģi, bet dzīve vienmēr ir bagātāka par jebkuru — pat ārkārtīgi patiesu teoriju.

Nesarežģīsim savu uzdevumu, mēs taču nerakstām politisku traktātu, bet Ernesto Če Gevaras biogrāfiju, viņa dzīves aprakstu. Pamatā viņam, protams, bija taisnība, bet galvenais bija tas, ka līdz ar Kubas sacelšanās cīnītāju uzvaru sociālisms iesoļoja Latīņamerikā un ka tagad šajā kontinentā sākās tautu antiimperiālistisko revolūciju laikmets.

Če literārais mantojums liecina ne tikai par viņa neizsīkstošo enerģiju, bet arī par viņa vispusīgo kultūru, par dziļām marksistiskās literatūras, Kubas un citu Latīņ-amerikas valstu vēstures, starptautiskā stāvokļa zināšanām. Če nebija burta kalps, uzrakstītā vārda vergs. Viņš vienmēr pamatojās uz konkrētās īstenības analīzi, centās saskatīt tajā jaunā asnus, izmantot, tos revolūcijas labā, jo tās vārdā viņš dzīvoja un cīnījās un tai vienai, tikai tai vienai ziedoja sevi visu bez atlikuma. Viņš bija revolūcijas kareivis, revolūcijai viņš kalpoja, ārpus revolūcijas nespēja sevi iedomāties. Un visam, ko viņš rakstīja, runāja un darīja, — tam visam vajadzēja kalpot revolūcijai.

Kā politisks rakstnieks un dornātājs Če ir jauna parādība Latīņamerikā. Viņam ir svess melīgs patoss, daudz-vārdība, sentimentalitāte, provinciālisms, kas raksturīgi buržuāzijas darboņiem. Viņa darba stils ir skops, viņš atstāj iespaidu ne tik daudz ar dažāda veida hiperbolām un metaforām, cik ar loģiskas pārliecināšanas spēku. Če, bez šaubām, bija talantīgs literāts, tomēr, kad Kubas Rakstnieku un mākslinieku savienība (UNIAK) lika priekšā viņam iestāties šajā organizācijā, Če atteicās, aizbildinoties ar to, ka viņš nav «profesionāls literāts».

Če uzskatīja, ka īstam revolucionāram, komunistam, vēl jo vairāk

vadītājam jābūt necilam un nesavtīgam. Turklāt vienkāršībai jābūt nevis ārišķīgai, bet patiesai. Šajā jautājumā Če nepieļāva nekādus kompromisus. Šīs viņa īpašības izpaudās ļoti dažādā, reizēm gluži negaidītā veidā.

1959. gada marta sākumā Če bija nonācis gandrīz līdz pilnīgam fizisko spēku izsīkumam. Nepārtrauktas astmas lēkmes, normālas atpūtas trūkums smagi iedragāja viņa veselību. Baidīdamies par viņa dzīvību, kauju biedri gan-

drīz ar varu piespieda Če ārstēties un atpūsties, ierādot viņam šim nolūkam villu Havannas priekšpilsētā. Villa pirms revolūcijas bija piederējusi kādam Batislas satra-pam un tika konfiscēta kā īpašums, kas iegūts par nelikumīgiem līdzekļiem. Reakcionārā prese nepalaida garām izdevību un atzīmēja: Če, apmezdamies villā, pierādījis, ka ari viņam nav nekas pretī izmantot bijušā Batistas diendera labumus.

Če nekavējoties reaģēja uz šo netīro insinuāciju. Vēstulē, kas 1959. gada 10. martā publicēta laikrakstā «Revo-lucion», viņš paziņoja, ka sakarā ar slimību, kuru viņš iemantojis nevis izpriecu zaņķos vai spēļu namos, bet pūloties revolūcijas labā, bijis spiests iziet ārstēšanās kursu. Šajā nolūkā varas iestādes viņam ierādījušas villu, jo 125 peso (dolārus) lielā alga, kuru viņš saņem kā sacelšanās armijas virsnieks, nedod viņam iespēju īrēt nepieciešamās telpas uz sava rēķina. «Šī villa pieder bijušajam batistietim, tā ir grezna,» rakstīja Če, «Es izvēlējos visvienkāršāko, taču pats takts, ka esmu tajā apmeties, var izraisīt sašutumu. Es apsolu — pirmām kārtām Kubas tautai —, ka atstāšu šo māju, tiklīdz uzlabosies mana veselība ...»

Če neņēma nekādus honorārus par saviem Kubā publicētajiem darbiem. Honorārus par ārzemēs izdotajiem darbiem viņš nodeva vai nu Kubas sabiedriskajām, vai ārzemju progresīvajām organizācijām (tā, piemēram, honorārs par Itālijā izdoto grāmatu «Partizāņu karš» tika nodots itāliešu Miera piekritēju kustībai).

Kad Havannas universitātes profesors Eliass Entralgo reiz aicināja Če nolasīt studentiem lekciju un paziņoja, ka par to viņam pārskaitīs noteiktu naudas summu, Če atbildēja ar vēstuli, kas bija uzrakstīta pieklājīgi, bet ārkārtīgi asā tonī.

«Mēs abi,» Če rakstīja profesoram Entralgo, «no diametrāli pretējām pozīcijām izprotam to, kā jāizturas revolucionāram vadītājam... Es nespēju aptvert, ka partijas vai valsts darbiniekam vispār var piedāvāt atalgojumu naudā par jebkuru darbu. Kas attiecas personiski uz mani, tad vērtīgākais no visiem atalgojumiem, kādu esmu saņēmis, ir tiesības piederēt pie kubiešu tautas, un to es nekādi nespētu izteikt peso un sentavo naudas zīmēs.»

Kādu dienu, kad Kubā jau bija ieviestas pārtikas

kartītes, Če klātbūtnē viņa padotie sāka apspriest produktu kvotas apmērus, ko saņem katra ģimene. Daži žēlojās par niecīgo produktu

daudzumu, kāds tiek saņemts uz kartītēm. Ce viņiem nepiekrita un, lai pierādītu savus vārdus, teica, ka viņa ģimene neizjūt produktu trūkumu.

Kāds pajokoja:

— Tu, priekšnieks būdams, droši vien saņem paaugstinātu kvotu.

Ce sašuta. Tomēr nākamajā dienā viņš šiem biedriem pavēstīja:

— Es pārbaudīju. Patiešām izrādījās, ka mana ģimene saņēma paaugstinātu kvotu. Tagad šī nejēdzība likvidēta.

Pirmajā brīdī varēja likties, ka tamlīdzīgas Če «nolīdzināšanas» idejas pauž «kreiso novirzienu». Patiesībā šīs idejas vienīgi atspoguļoja viņa un citu Fidela Kastro domubiedru centienus pierādīt tautai, ka viņi tai kalpo nevis savtīgu motīvu dēļ, bet revolucionārā pienākuma apziņas mudināti. Kādā savā runā pēc uzvaras pār Batistu Fidels Kastro sacīja, ka kubiešu tauta pieradusi redzēt «revolucionārā» — tā sevi dēvēja dažādu apvērsumu dalībnieki — nekaunīgu, nobarojušos, spēcīgu tēvaini, bieži vien ar milzīgu revolveri pie sāniem. Viņš klimst pa ministriju pieņemamajām telpām, pieprasīdams «par nopelniem» dažādas atlaides, privilēģijas un atlīdzību. Tāds «revolucionārs» pārvērtās par sabiedrības parazītu, radīdams tautā pret sevi neuzticību un nicināšanu.

Tādi aizgājušos laikos bija ierindas «revolucionāri». Bet ko lai saka par tiem, kas valdīja republikā pēc neatkarības izcīnīšanas, — tādiem kā ģenerālis Mačado, seržants Batista un viņiem līdzīgiem «tautas draugiem»? Viņiem vara pirmām kārtām nozīmēja iespēju iedzīvoties bagātībā, kļūt par miljonāriem, remdēt savas zemiskās kaislības.

1959. gada revolucionāri bija tiešs pretstats tamlīdzīgiem revolūcijas spekulantiem. Viņi nevēlējās sev ne pagodinājumus, ne bagātību, ne kaut kādas citas priekšrocības, vienīgi tiesības nesavtīgi kalpot tautai. Draugi un ienaidnieki, tauta vērīgi sekoja katram revolūcijas vadoņu solim, cenzdamās pēc viņu vārdiem un darbiertj uzminēt, vai tā ir parasta «revolūcija» vai arī kāda jauna, īsta, gluži citāda revolūcija, par kuru tauta bija sapņojusi, bet līdz šim nebija pazinusi. Turklāt revolūcijas rakstura noteikšanā revolucionāro vadoņu personiskajai rīcī-

bai, viņu dzīves veidam nebija mazāka nozīme kā tiem cildenajiem principiem, kurus viņi bija pasludinājuši un kurus aizstāvēja.

Jaunie revolucionārie vadoņi nevarēja rīkoties līdzīgi katoļu garīdzniekiem, kas iesaka savām avīm klausīties viņu vārdos, bet neskatīties uz viņu darbiem. Viņu vārdi nedrīkstēja atšķirties no viņu darbiem. Viņu galvenais spēks bija morālais pārākums pār pretinieku.

Če to ļoti labi apzinājās. Kubiešu biedri nevarēja pieļaut, ka uz viņiem kristu aizdomas par politisku liekulību, vēl jo vairāk to

nedrīkstēja atļauties viņš, kas par kubieti bija kļuvis ar prezidenta dekrētu.

Če šāclu spartisku dzīves veidu atzina ne jau politisku argumentu dēļ vien. Viņam vispār piemita vienkāršība, necilums sadzīvē, viņš izjuta antipātijas pret visādām pārmērībām, greznību un pat pret elementārām ērtībām. Viņš patiešām prata kontrolēt savas fiziskās prasības un iztika ar visnepieciešamāko, nepiešķīra nekādu nozīmi labklājības ārējiem atribūtiem,

Taču tas nebūt nenozīmēja, ka Če bija askēts, kuram svešs parasts, cilvēcisks prieks.

1959. gada 2. jūnijā vienkāršā, civilā ceremonijā, kurā piedalījās Rauls Kastro, viņa sieva — partizāņu kara dalībniece Vilma Espina un daži citi tuvi draugi, Če oficiāli salaulājās otrreiz —• ar jauno partizāni Aleidu Mārču, kuru viņš bija pirmoreiz saticis kādas kaujas laikā Eskam-brajas kalnos. Pēc Če aizbraukšanas ar «Granmu» līda atgriezās Peru. Viņai bija savas intereses un savi draugi. Turklāt Sjerramaestra bija pārvērtusi Če par kubieti, un laulības ar Aleidu it kā svētīja un apliecināja viņa nodomu saistīt savu turpmāko dzīvi ar Brīvības salu. Če bija mīlošs un uzticīgs vīrs, gādīgs tēvs. Piecos kopīgas dzīves gados Aleida dāvāja viņam četrus bērnus — divas meitenes un divus zēnus. Pirmajā laulībā dzimusī meita lidita arī dzīvoja pie viņiem. Nedaudzās no darba brīvās stundas Če pavadīja mājās savas ģimenes vidū.

Šis dzelzs rakstura revolucionārs mīlēja ne vien savus bērnus, bet bērnus vispār, mīlēja Kubas darba tautas bērnus, par kuriem viņš ne reizi vien runāja kā par revolūcijas cerību, kā par tās mantiniekiem, kas turpinās revolūcijas nemirstīgo lietu.

Arī bērni mīlēja Če un rakstīja viņam no visām Kubas malām. Visiem šiem mazajiem korespondentiem Če

atbildēja, atbildēja nopietni, tāpat kā pieaugušajiem, kā līdzīgs līdzīgiem. Pie Kubas Komunistiskās partijas CI< nodibināta Komisija Če piemiņas iemūžināšanai, un tās arhīvā glabājas desmitiem Kubas skolnieku vēstuļu, kas rakstītas Če, un arī viņa atbilžu kopijas. Minēsim tikai vienu šādu atbildi desmit gadus vecam skolniekam, kurš mācījās Havannas provinces Agvakates ciema skolā. Zēns bija aizsūtījis aploksnē uz Če vārda 50 sentavo Kubas ekonomikas nostiprināšanas fondam. Vēstule ar monētu atnāca atpakaļ, zēns to no jauna nosūtīja Če, bet to pašu naudas summu — ar pasta pārvedumu. Šoreiz vēstule sasniedza adresātu, kurš 1960. gada 19. maijā atbildēja savam korespondentam:

«Cienījamais draugs!

Sirsnīgi pateicos par Tavu jauko vēstuli, kuru Tu man sūtīji 30. martā sakarā ar Skolnieka pasta dienu, un par naudas pārvedumu — 50 sentavo, kurus Tu ieguldi mūsu ekonomikas nostiprināšanas fondā.

Nosūtu Tev kvīti №. 9186 — Tavas patriotiskās rīcības apliecinātāju.

Es ļoti priecājos, ka Tu centies turpināt mācības, un iesaku Tev vienmēr palikt tādam, būt noderīgam savai dzimtenei un pašam sev. Tā ir labākā palīdzība, kādu bērni var sniegt revolucionārajai valdībai,

Man ļoti žēl, ka pasts aizsūtīja atpakaļ Tavu vēstuli ar monētu. Tu droši vien nodomāji, ka es nevēlos Tev atbildēt. Tici, ka Tava vēstule man sagādāja lielu prieku.

Pieņem manu sveicienu!

Ar cieņu majors Ernesto Če Gevara.»

*

Par ko domāja Če šajos pirmajos mēnešos pēc revolūcijas uzvaras?

Viņš, tāpat kā Fidels Kastro, uzskatīja, ka pirmām kārtām jācīnās par revolūcijas padziļināšanu, par vecā — buržuāziskā valdības aparāta nomainīšanu ar jaunu — tautai uzticamu, jācīnās par vecās armijas aizstāšanu ar jaunu — revolucionāru, par kuras kodolu jākļūst sacelšanās armijai, jācīnās par reformām, kas grautu amerikāņu kapitāla un vietējo ekspluatatoru pozīcijas, arī par radikālu agrāro reformu, jācīnās par draudzīgu diplomātisko,

ekonomisko un kultūras sakaru nodibināšanu ar Padomju Savienību un citām sociālistiskās nometnes valstīm.

Si programma saskanēja ar Tautas sociālistiskajā partijā apvienoto komunistu programmu. Sacelšanās armijas un «26. jūlija kustības» vadošais kodols, kura priekšgalā bija Fidels Kastro un arī Če, īstenoja minēto programmu, pārvarot vienlaikus antikomunistiskos un antisociālistis-kos aizspriedumus, kuru varā vēl arvien atradās ievērojama Kubas iedzīvotāju daja.

Atcerēdamies tolaik salā valdošo politisko atmostēru, Fidels Kastro savā runā, kas bija veltīta V. I. Ļeņina dzimšanas 100 gadu atcerei (1970. gada 22. aprīlī), sacīja:

«Nav nemaz tik sen, kad mūsu zemē melīgas propagandas rezultātā valdīja antimarksistisks un antikomu-nistisks noskaņojums, kas diemžēl bija laidis visai dziļas saknes.

Vai gribat, lai minu piemēru? Atcerieties pirmos revolūcijas gadus.

Reizēm mēs aiz ziņkārības jautājām dažādiem ļaudīm, arī strādniekiem:

— Vai jūs piekrītat likumam par agrāro reformu? Vai jūs piekrītat likumam par dzīvokļa maksu? Vai piekrītat banku nacionalizācijai?

Mēs uzdevām jautājumus secīgi par katru no šiem likumiem.

— Vai jūs piekrītat tam, ka bankām, kurās atrodas tautas nauda, no privātpersonu rokām jāpāriet valsts īpašumā un ka šie līdzekļi tiktu izlietoti ekonomikas attīstībai, valsts interesēs, nevis tērēti pēc privātpersonu — banku īpašnieku vēlēšanās?

Mums atbildēja:

— Jā.

— Vai jūs uzskatāt, ka šīm raktuvēm jāpieder kubiešu tautai, nevis ārzemju kompānijām, nevis kapitāla dūžiem, kuri dzīvo Ņujorkā?

— Jā.

Tātad katrs revolucionārais likums atsevišķi un visi kopā guva atbalstu. Tad mēs uzdevām šādu jautājumu:

— Vai jūs piekrītat sociālismam?

— O nē, nē! Nekādā ziņā!

Neticami, cik liels spēks bija aizspriedumainībai. Pat tiktāl, ka cilvēks pieņēma visu būtisko, ko ietver šis vārds — sociālisms, bet nepieņēma pašu vārdu,»

Pret Fidelu Kastro un viņa domubiedriem revolucionāro pārkārtojumu dēļ savu naida uguni vērsa amerikāņu imperiālisti un viņu vietējie sabiedrotie, kas katru reformu nosauca par komunistisku, cenzdamies zem netīrā antikomunisma karoga mobilizēt iedzīvotājus pret revolūciju.

Taču reakcionāru manevri palika bez rezultātiem. Fidela Kastro valdības reformas tika īstenotas tautas interesēs, un tauta tās atbalstīja. Darbaļaužu apziņā vārds «komunisms» arvien vairāk sāka asociēties ar iemīļotajiem revolūcijas vadoņiem un revolucionārajiem pārkārtojumiem, kas pavēra darbaļaudīm ceļu uz atbrīvošanos no sociālajiem spaidiem.

Lai vājinātu revolucionāro nometni, Vašingtona un tās aģentūra pūlējās par katru cenu likt šķēršļus revolucionāro spēku vienotībai. Protams, viņi neiebilstu pret Fidela Kastro un viņa domubiedru vienotību ar labēji reformistiskiem antikomunistiskiem elementiem, tādiem kā prezidents Urutija, premjers Miro Kardona vai daži comandante, piemēram, Uberto Matoss, kuri dēvēja sevi par revolucionāriem. Bet viņi visiem spēkiem mēģināja izjaukt Kastro vienotību ar Tautas sociālistisko partiju, kuru tie centās izolēt, slēgt tai ceļu uz valdību, nepielaist arodbiedrībās un citās masu organizācijās, jaunajos valsts drošības orgānos un sacelšanās armijā. Tautas sociālistiskās partijas vadītāji un biedri pilnībā piekrita revolucionārās valdības politikai un atbalstīja to, tāpēc šis partijas izolācijai, pēc reakcijas domām, vajadzēja vājināt Fidela Kastro un viņa domubiedru pozīcijas, padarīt viņus paklausīgākus Vašingtonas padomiem, palēnināt revolūcijas kursu, bet pēc tam pilnīgi atņemt tai kaujiniecisko raksturu. Pamatojoties uz šiem apsvērumiem, kontrrevolucionāri centās visādā ziņā kavēt draudzīgu attiecību nodibināšanos starp jauno Kubu un Padomju Savienību.

Šie imperiālistiskās reakcijas plāni galīgi izgāzās. Izrādīdami negantu pretošanos sociālajiem pārkārtojumiem, imperiālisti

atmaskoja sevi kā niknākos kubiešu darbaļaužu ienaidniekus. Kubas tauta pati pārliecinājās, ka tās galvenais pretinieks ir amerikāņu imperiālisms un tā sabiedrotie. Tikpat skaidri Kubas tauta sāka saprast, ka komunisti ir tās interešu un tiesību uzticamākie aizstāvji, ka tās nākotne — sociālisms, ka Padomju Savienība ir

patiess draugs un sabiedrotais. Un, kad kubiešu tauta to būs sapratusi, Fidels Kastro pasludinās Kubas revolūcijas sociālistisko kursu, tad tiks nodibināta Kubas Komunistiskā partija.

Grūti pārvērtēt Če lomu revolucionārajā procesā, kura rezultātā uzvarēja pirmā sociālistiskā revolūcija Amerikā.

Sāksim ar to, ka Če enerģiski atbalstīja visus radikālos pārkārtojumus, kuru nolūks bija atbrīvot Kubu no imperiālistiskās ietekmes un graut salā kapitālisma pamatus.

Če neatlaidīgi uzstājās par vienotu rīcību ar Tautas sociālistisko partiju, kategoriski nosodot jebkuru antiko-munisma un antisovetisma izpausmi. Če bija viens no pirmajiem revolucionārajiem darbiniekiem Kubā, kas izteicās par draudzīgu sakaru nodibināšanu ar Padomju Savienību un, kad tie bija nodibināti, visiem spēkiem nostiprināja un attīstīja tos.

Imperiālisti, kas neieredzēja Če un baidījās no viņa, kas nogalināja viņu, tagad mēģina izkropļot viņa tēlu, parādot Če kā antikomunisma un antisovetisma piekritēju, pārvēršot viņu pēc nāves gandrīz vai par savu ideoloģisko sabiedroto un cīņubiedru. Viņi uzdod Če te par trockistu, te — maoistu, te gandrīz vai par Ņečajeva sekotāju — vārdu sakot, par ko vien var, tikai ne par Padomju Savienības draugu. Tomēr fakti atspēko apmelojumus, ar ko nāk klajā cilvēki, kuru rokas aptraipītas ar Če asinīm.

1959. gada 1. Maiju Kubā pirmo reizi svinēja kā valsts svētkus. Šajā dienā, apliecinot atbalstu valdībai, visur notika darbaļaužu masu demonstrācijas. Havannā demonstrantu mītiņā runāja Rauls Kastro (Fidels atradās izbraukumā pa Latīņamerikas valstīm), Santjāgo — Če. Savā runā Če aicināja stiprināt visu revolucionāro spēku, arī komunistu vienotību. Če nosodīja reakcijas uzkurināto antikomunismu. Če pierādīja, ka nepieciešams visā drīzumā realizēt radikālu agrāro reformu.

17. maijā Laplatas ciemā (Sjerrainaestrā), turpat, kur jau toreiz, kad vēl risinājās cīņas ar Batistu, bija pasludināts agrārais likums Nr. 3, Revolucionārās valdības Ministru Padomes svinīgajā sēdē, kurā piedalījās arī Če, tika pieņemts likums par agrāro reformu. Saskaņā ar šo likumu visi zemes īpašumi, kas pārsniedza 400 hektāru platību, tika ekspropriēti un nodoti zemniekiem, kuriem

vai nu nemaz nebija zemes, vai tās bija ļoti maz. Tur, kur to prasīja ekonomiskās intereses, ekspropriētajās zemes platībās organizēja valsts saimniecības. Ši likuma īstenošanai nodibināja

Nacionālo agrārās reformas institūtu (INRA), par kura direktoru tika iecelts viens no Če līdzgaitniekiem — kapteinis Antonio Nunjess Himeness.

Kubas revolūcija nekādi nelīdzinājās tradicionālajam galma apvērsumam, marionešu maiņai. Komentējot Kubas notikumus, pat konservatīvais amerikāņu žurnāls «Cur-reni Hislory» norādīja:

«Revolūcijas Latīņamerikā ir apnicīgi vienveidīgas, Vairākumā gadījumu tās noris pēc šablona, ko var iepriekš paredzēt. Jau pašā sākumā to tālākā ievirze ir ļoti viegli nosakāma. Pavisam citādi tas ir Kubā. Fidela Kastro revolūcija pievieno vecajiem paraugiem kaut ko jaunu, būtisku, ko nevar paredzēt. Tā patiešām var kļūt par sākumu tādu revolūciju ciklam, kuras ārēji atgādina vecās, bet īstenībā atšķiras ar jaunu stilu. Acīm redzot, politiskās revolūcijas atdod savu vietu sociālām revolūcijām.»

Agrārā reforma satracināja vietējos latifundistus un amerikāņu monopolistus, kuru rokās atradās simtiem tūkstošu hektāru Kubas zemes. Vašingtona iesniedza Havan-nai notu pēc notas, pieprasīdama «atlīdzināt zaudējumus» un draudēdama ar dažādām sankcijām. Vietējā reakcija atklāti baidīja ar kontrrevolūciju, No valdības izstājās pieci ministri, kas bija saistīti ar buržuāzijas aprindām. Tas bija protests pret valdības radikālo orientāciju. Drīz iesniedza atlūgumu arī prezidents Urutija. Viņa vietā tika iecelts nelokāmais revolucionārs Osvaldo Dortikoss To-rado, kurš bija piedalījies pagrīdes cīņā pret Batistu. Urutija un bijušie ministri drīz vien pārvācās uz Amerikas Savienotajām Valstīm un no turienes ar valdošo aprindu atbalstu nāca klajā ar aicinājumiem gāzt Fidelu Kastro. Uz ASV aizbēga arī Kubas gaisa kara spēku pavēlnieks Diass Lanss, kas bija sev piešķīris kontrrevolūcijas militārā vadoņa titulu.

Ar sevišķu niknumu reakcionāri vērsās pret Če. Viņu acīs Če bija visu viņu nelaimju galvenais vaininieks, tik «jautrās» un sirdij tīkamās — iesākumā! — Kubas revolūcijas «ļaunais ģēnijs». Kas viņš ir — šis Če, kāds vējš to atpūtis, viņi klaigāja. Avantūrists bez radu rakstiem, svešinieks! Un viņš uzdrīkstas «ieviest» komunismu mūsu

salā, grib pārvērst to par placdarmu «komunistiskai agresijai» pret visu Latīņameriku un pat pret Savienotajām Valstīm. Reakcionārā prese iegalvoja mietpilsonim: tiklīdz Kuba nodibinās diplomātiskās attiecības ar Padomju Savienību, Če tiks iecelts par vēstnieku Maskavā, lai vēl vairāk pakļautu valsti «sarkanajiem».

29. aprīlī Če uzstājās televīzijā, ko kontrolēja pret revolūciju naidīgi noskaņotas privātās firmas. Programmas vadītājs sāka uzdot Če provokatoriskus jautājumus:

— Vai jūs esat komunists?

— Ja jūs domājat, ka tas, ko mēs darām tautas interesēs, ir komunisma izpausme, tad uzskatiet mūs par komunistiem. Bet, ja jūs

jautājat, vai mēs esam Tautas sociālistiskās partijas biedri, tad mēs atbildam — nē,

— Kāpēc jūs ieradāties Kubā?

— Vēlējos cīnīties, lai atbrīvotu kaut niecīgu apspiestās Amerikas platību...

— Vai jūs uzskatāt, ka Krievijā ir diktatūra, un, ja tā, vai jūs brauktu cīnīties pret to? Vai jūs uzskatāt, ka Kubā iespējams komunistisks apvērsums, un vai jūs izrādītu tam .pretestību? Vai jūs uzskatāt, ka komunistiskā ideoloģija nav savienojama ar Kubas tautas nacionālajām īpatnībām? Vai daudzi komunisti ir iekļuvuši valdībā? — televīzijas provokators bērtin bēra savus jautājumus.

Uz visiem šiem jautājumiem Če atbildēja mierīgi, pilns pašcieņas. Beidzot sekoja «galvenais» jautājums:

— Vai jūs piekrītat attiecību nodibināšanai ar Padomju Krieviju?

— Es piekrītu diplomātisko un tirdzniecisko attiecību nodibināšanai ar visām pasaules valstīm bez izņēmuma. Nesaskatu iemeslus, kuru dēļ būtu jāignorē valstis, kas ciena mūs un vēl uzvaru mūsu ideāliem.

Intervijas beigās Če it kā netīšām pavēstīja televīzijas skatītājiem, ka viņa intervētājs bijis Batistas pērkamais aģents.

Televīzijas provokācija izgāzās. Tomēr revolūcijas ienaidnieki nerimās. Sevišķi centās lasītājam jau pazīstamais amerikāņu •žurnālists, kas īstenībā bija ČIP pulkvedis, 2ils Dibuā. 23. maijā Če atbildēja žurnāla «Bohemia» redakcijai ar sašutuma pilnu vēstuli, kurā atmaskoja apmelojumus, ar ko žonglēja Dibuā, šis «šakālis, kurš uzdodas par jēriņu». Dibuā, rakstīja Če, melo, viņš ir amerikāņu monopolu kalps un rīkojas pēc viņu norādījuma.

Revolūcija īstenos paredzēto programmu, vai nu tas patīk Dibuā un viņa saimniekiem, vai ne. Bet, ja revolucionārajai Kubai mēģinās uzbrukt no ārienes, tad Kubas tauta aizstāvēsies līdz pēdējai asins lāsei.

Savienoto Valstu valdošās aprindas nerimstas draudēt ar bargu izrēķināšanos, un revolucionārās Kubas valdība nolemj sava starptautiskā stāvokļa nostiprināšanai sūtīt Ce uz «trešās pasaules» galvenajām valstīm — Ēģipti, Sudānu, Maroku, Indiju, Pakistānu, Birmu, Ceilonu, Indonēziju, lai nodibinātu ar tām draudzīgus kontaktus. Šajā braucienā viņš apmeklēs ari Japānu, Dienvidslāviju un Spāniju. Ar lielāko daļu no šīm valstīm Kubai agrāk nebija pat diplomātisko attiecību.

Tas bija ne vien Kubas, bet visas Latīņamerikas valstu darbinieka pirmais ceļojums uz Austrumu zemēm. Amerikas Savienotās Valstis centās izolēt Latīņameriku no pārējās pasaules, jo sevišķi no sociālisma zemēm. «Aukstā kara» gados, rīkojoties pēc Vašingtonas norādījuma, lielākā daļa Latīņamerikas valstu, arī Kuba, pārtrauca

diplomātiskās attiecības ar Padomju Savienību. Jebkādu attiecību uzturēšanu ar Padomju zemi Vašingtona uzskatīja par vislielāko noziegumu — par «draudiem rietumu puslodes drošībai». Nepaklausīgos gaidīja tūlītēja izrēķināšanās. Šajā jautājumā Amerikas valstu organizācija — šī Savienoto Valstu koloniju ministrija — bija pieņēmusi bargas rezolūcijas. Visi atcerējās, kāds bēdīgs liktenis piemeklēja nepaklausīgo prezidentu Arbensu.

Ar tādu pašu dolāru aizkaru Vašingtona mēģināja nošķirt Latīņameriku no Āzijas un Āfrikas valstīm, kas nesen bija atbrīvojušās no koloniālā jūga. Šo valstu tuvināšanās ar Latīņameriku varēja nostiprināt to neatkarību un gribu cīnīties pret imperiālismu un tā jaunāko paveidu — neokoloniālismu.

Revolucionārā Kubas valdība nolēma vispirms pārvarēt dolāru aizkaru, kas to šķīra no Āzijas un Āfrikas valstīm, un pēc tam nodibināt draudzīgas attiecības ar Padomju Savienību un citām sociālistiskajām valstīm.

Pirmā valsts, kuru šajā ceļojumā apmeklēja Če, bija Ēģipte. Prezidents Abdels Nasers, Ēģiptes vadītāji un visa ēģiptiešu tauta ļoti sirsnīgi uzņēma revolucionārās Kubas sūtni. Tikpat labvēlīgi un draudzīgi Če uzņēma arī citās valstīs.

Ēģiptes apmeklējuma laikā Če pirmoreiz' tikās ar padomju speciālistiem, kas sniedza Ēģiptei tehnisku palīdzību dažādās ekonomikas nozarēs. Turpat Kairā sarunā ar žurnālistiem Če publiski izteicās par diplomātisko at-liecību atjaunošanu ar Padomju Savienību.

Ēģiptē Če iepazinās ar Žanio Kvadrosu — Brazīlijas prezidentu, kurš tur atradās vizītē. Ar Kvadrosu viņam kopš tā laika nodibināsies draudzīgas attiecības.

Brauciens uz Āfrikas un Āzijas valstīm atklāja Če jaunu pasauli, par kuras esamību viņš, protams, zināja, bet spriest par to, kāda tā ir īstenībā, varēja tikai tagad, kad bija iepazinies ar to vaigu vaigā. Šīm valstīm, kas lik ļoti atšķīrās no Kubas un Latīņamerikas pēc savām tradīcijām, kultūras un paražām, bija arī kaut kas kopējs ar tām, un proti, visas lielākā vai mazākā mērā bija imperiālisma un koloniālisma upuri, tās tiecās pēc neatkarīgas eksistences un attīstības, daudzas meklēja ceļu uz sociālismu. Valstu vadītāji ar simpātijām izturējās pret revolucionāro Kubu un bija gatavi nodibināt ar to draudzīgas attiecības, attīstīt tirdzniecību, pirkt tās cukuru, tabaku, kā arī citus produktus un izstrādājumus. Lai gan visumā sakari ar šīm valstīm nevarēja atrisināt visas problēmas, kas bija radušās revolucionārajai Kubai Amerikas Savienoto Valstu ekonomisko sankciju un citu naidīgu akciju rezultātā, taču Če vismaz redzēja, ka Brīvības salai ir draugi kā Āzijā, tā arī Tuvajos Austrumos un Āfrikā. Tas jau kaut. ko nozīmēja. Tomēr galvenais potenciālais revolucionārās Kubas sabiedrotais —

Padomju Savienība vēl arvien tai bija, vismaz formāli, nesasniedzama, sava veida tabu.

Gandrīz trīs mēnešus — no 12. jūnija līdz 5. septembrim — Če braukāja pa ārzemēm. Visu šo laiku viņam bija cieši sakari ar Havannu, viņš zināja, kā risinās notikumi Kubā. Mēnesi pēc Če atgriešanās salā viņš tika iecelts par INRA rūpniecības departamenta priekšnieku, saglabājot iepriekšējo militāro amatu. Tajā laikā INRA bija kļuvusi par ievērojamāko valdības iestādi ne vien agrārās reformas īstenošanas ziņā, bet arī valsts industriālās attīstības plānošanā un dažādu projektu izstrādāšanā. Tieši šo pēdējo jautājumu risināšana tika uzticēta Če. industrializācijas plāni bija atkarīgi no finansēšanas, bet valsts finanses joprojām atradās privāto banku pārziņā. Valsts Nacionālo banku vadīja Felipe Pasoss, lielkapitāla

uzticības persona. Kamēr valsts finanses atradās revolūcijas ienaidnieku rokās, nebija ko domāt par industrializācijas plāniem. Šķiru cīņas attīstība Kubā deva iespēju arī šo jautājumu atrisināt par labu revolūcijai.

Radikālie sociālie pārkārtojumi, kas atņēma amerikāņu monopoliem iespēju aplaupīt kubiešu tautu, arvien vairāk saniknoja Vašingtonu. ASV valdošās aprindas, baidīdamas, ka Kubas piemēram var sekot citas Latīņamerikas valstis, jau 1959. gada vidū sāka orientēties uz Fidela Kastro valdības vardarbīgu gāšanu kontrrevolucionāra apvērsuma ceļā. Par plānotā apvērsuma «dvēseli» vajadzēja kļūt «26. jūlija kustības» labējiem elementiem. Maskēšanās nolūkā viņi vārdos atbalstīja sociālās reformas, vērsās vienīgi pret komunismu un Padomju Savienību, kurai Fidels Kastro it kā esot «pārdevis» Kubas revolūciju.

21. oktobrī Havannu bombardēja amerikāņu lidmašīnas. Šīs akcijas organizators bija Diass Lanss, uz ASV aizbēgušais gusano (tārps — tā tika iesaukti kontrrevolu-cionāri), kura rīcībā lidmašīnas nodeva CIP. Bombardēšanas rezultātā bija nogalinātie un ievainotie.

Tajā pašā dienā Sjerramaestras cīņu dalībnieks Uberto Matoss, Kamagvejas provinces kara apgabala pavēlnieks, nekaunīgi pieprasīja, lai Fidels Kastro «pārtrauc attiecī bas» ar komunistiem.

Šie kontrrevolucionārie izlēcieni radīja milzīgu sašutumu kubiešu tautā. Matoša dumpis tika apspiests, un viņu pašu revolucionārais tribunāls sodīja ar 20 gadiem ieslodzījuma cietumā.

Pēc darbaļaužu pieprasījuma izveidoja revolucionāro miliciju cīņai ar kontrrevolūciju. Tās rindās iestājās desmitiem tūkstošu strādnieku, zemnieku, studentu. ASV valdošo aprindu un to vietējās aģentūras plāni gāzt Fidela Kastro valdību cieta krahu. Kubas revolūcija soļoja uz priekšu ar augstu paceltu karogu.

26. novembrī Ministru Padome pēc Fidela Kastro priekšlikuma par Kubas Nacionālās bankas direktoru Felipes Pasosa vietā iecēla

Ernesto Če Gevaru un piešķīra viņam finansu ministra pilnvaras.

Par savu iecelšanu Če mēdza stāstīt anekdoti: «Reiz Fidels sapulcināja savus biedrus un jautāja, kurš no mums ir ekonomists. Es pacēlu roku. Fidels brīnījās: «No kura laika tu esi ekonomists?» — Es atbildēju: «Man

izklausījās, ka tu jautāji, kurš no mums ir komunists.» Tā es tiku iecelts par Nacionālās bankas direktoru.»

Sai anekdotei bija sava jēga.

Če neslēpa, ka viņš nav speciālists ekonomikas jautājumos, bet vienu viņš saprata labi: valsts finansēm, Nacionālajai bankai jākalpo tautai, tās nedrīkst būt ekspluatācijas instruments buržuāzijas rokās.

Nacionālās bankas direktora amatā Če bija līdz 1961. gada 23. februārim, kad viņš tika iecelts par ministru jaundibinātajā Rūpniecības ministrijā, kuru izveidoja uz INRA rūpniecības departamenta pamata. Protams, arī šoreiz revolucionārā valdība galvenokārt ņēma vērā Če politiskās īpašības, viņa uzskatus par sociālistiskās industrializācijas nepieciešamību, kurus tas kaismīgi aizstāvēja.

Padomju rakstniekam Borisam Poļevojam, kurš apmeklēja Če 1961. gada otrajā pusē Havannā, viņš sacīja:

— Pēc profesijas esmu ārsts, bet pašlaik, pildot revolucionāro pienākumu, rūpniecības ministrs. Jums varbūt tas šķiet dīvaini? Kaut gan domāju, ka jūs tas nepārsteigs, jo Vladimirs Ļeņins pēc profesijas bija advokāts un arī starp viņa ministriem bija gan ārsti, gan juristi, gan ievērojami inženieri... Vai ne tā?

Revolūcija ir revolūcija, un revolucionārā nepieciešamība izvieto ļaudis pēc sava prāta. Ja man toreiz, kad es iestājos vienībā pie Fidela, ar kura ilgo draudzību es lepojos, — toreiz, kad mēs iekāpām jahtā «Granma» (bet es tieši biju vienības ārsts), kāds būtu sacījis, ka kļūšu par vienu no ekonomikas organizatoriem, es būtu tikai nosmej ies.[22]

Vienlaikus ar Rūpniecības ministriju valdība nodibināja Plānošanas centrālo padomi. Če ar vislielāko aktivitāti piedalījās šīs iestādes vadīšanā.

Paralēli Če nodevās jaunās — revolucionārās armijas izveidošanai. Visus šos gadus viņš vadīja Bruņoto spēku ministrijās apmācību departamentu, kas bija atbildīgs ne vien par sacelšanās armijas cīnītāju un jaunāko virsnieku sastāva, bet arī par civilās milicijas ierindas mācībām un politisko sagatavotību. Sājā departamentā veidojās arī Jauno sacelšanās dalībnieku asociācija — Kubas komjaunatne (tagad Jauno komunistu savienība). Pēc Če

iniciatīvas šis departaments sāka izdot Kubā plaši iecienīto nedēļas izdevumu «Verde Olivo» — sacelšanās armijas preses orgānu. Če tajā bieži publicēja feļetonus par starptautiskām tēmām.

Če bija «26. jūlija kustības» augstākās vadības sastāvā. Pēc tam

kad 1961. gada otrajā pusē «26. jūlija kustība» apvienojās ar Tautas sociālistisko partiju un Revolucionāro studentu direktorātu Apvienotajā revolucionārajā organizācijā, Če tika ievēlēts par šīs organizācijas (ARO) Nacionālās vadības, Sekretariāta un Ekonomiskās komisijas locekli.

1963. gada maijā ARO pārveidoja par Kubas sociālistiskās revolūcijas vienoto partiju (PURSK). Če kļuva par šīs partijas Nacionālās vadības un Sekretariāta locekli.

Revolūcijai kritiskajās dienās, kad algotņi uzbruka Plai-jahironai, Če komandēja Pinaras del Rio provincē izvietoto armiju.

Kauja Plaijahironā vēl nebija beigusies, bet viņš jau atradās tur, pašā notikumu centrā. Franču žurnāliste Āmja Frankosa savā grāmatā «Kubā — svētki» šādi apraksta savu tikšanos ar Če tajās dienās:[23]

«Če no visām, pusēm ielenc miliciano, aiz viņu mugurām es tikko varu saskatīt če bālo seju. Melna berete, uz tumšzaļās karavīra blūzes nekādu atšķirības zīmju... Nāk prātā manas paziņas argentīnietes sajūsmas pilnie vārdi: «Visas Latīņamerikas meitenes iemīlējušās Če. Viņš ir ļoti skaists: bāla, romantiska seja ar lielām, melnām acīm un mazu, izspūrušu bārdiņu! īsts Sen-žisls! .. .» Kādā savā rakstā Sartrs rakstīja par Če kā par patiesu revolūcijas varoni un citēja viņa vārdus: «Fidels būtu varējis atrast arī gudrāku galvu par manējo, bet diez vai viņam būtu izdevies atrast vēl lielāku vienprātību ar saviem ideāliem.»»

Anijas Frankosas klātbūtnē Če runā ar sagūstītu algotni — nēģeri.

«— Un ko tu šeit dari? — Če jautā gūsteknim. — Vai arī esi ieradies cīnīties par «demokrātiju»? Arī tu piedalies intervencē, ko finansē rasu segregācijas valsts? Turklāt vienā barā ar buržuju zeļļiem, kuriem nospļauties par to, ka tev, melnādainajam, nav vienlīdzīgu tieslbu ar viņiem? Viņi taču vēršas pret revolūciju, kas sludina visu rasu vienlīdzību! Tu ņēmi rokās ieroci tādēļ, lai šīs «cienījamo ģimeņu» atvases no jauna atgūtu savus klubus, kuros tevi, melno, pat līdz slieksnim nelaidīs!

Nēģeris klusē. Če pievēršas pārējiem gūstekņiem:

•— Kurš no jums bija aristokrātisko klubu biedrs?

Daži cilvēki paceļ rokas.

-— Kādu klubu?

Gūstekņi cits pēc cita nosauc «Nautiko klubu», «Mira-maru», «Jahtklubu» un tā tālāk.

Če atkal jautā nēģerim:

— Vai tev bija tiesības iestāties šajos klubos?

— Nē, — viņš atbild.

— Saprotams. Viņi baidījās, ka tu nesaduļķo ūdeni viņu baseinos. Bet par Plaijahironas ūdeņiem viņi nez kāpēc nebaidās! Tu vēl mazāk esi pelnījis attaisnojumu nekā viņi, — Če nobeidz.

— Es zinu, major, — gūsteknis atsaka. — To pašu apgalvoja arī miliciano.»

Visus šos gadus Če dzīvoja vienkārši, viņš nepaguris strādāja, cītīgi mācījās, studēja augstāko matemātiku un ekonomiskās zinātnes, pārlasīja Kārļa Marksa «Kapitālu». Savas zināšanas viņš nodeva darbabiedriem, bet nekad neizrādīja savu pārākumu, nelasīja viņiem notācijas. Če, kā vienmēr, bija laipns ar draugiem, pastāvīgi tikās ar strādniekiem, zemniekiem, studentiem, ar ārzemju komunistiskās un nacionālās atbrīvošanās kustības darbiniekiem.

Če ziedoja visus savus spēkus sociālisma celtniecībai' Kubā, tās varonīgās revolūcijas aizsardzībai un nostiprināšanai. Bet tajā pašā laikā viņa sapņi tiecās vēl tālāk: viņš sapņoja par kontinenta revolūciju, par visas Latīņ-amerikas, arī viņa dzimtenes — Argentīnas atbrīvošanu no jenkiju imperiālisma.

Viņš, argentīnietis, bija ieradies Kubā no tālienes, lai cīnītos par tās brīvību, tieši tādēļ viņam bija pamats atstāt Kubu, lai stātos to rindās, kas pacels sacelšanās karogu viņa dzimtajās pampās vai arī Andu kalnu grēdās, tur, kur lidinās kondori un lamu ganāmpulkus sargā indiāņi — īstie Amerikas zemes saimnieki.

Bet Ivubas revolūcija vēl atradās šūpulī. Tiesa, šis brīnumbērns auga nevis dienām, bet stundām, tomēr

revolūcijai vēl būs jāpārvar ne mazums pārbaudījumu un ne mazums grūtību, iekams Ernesto Če Gevara varēs apmainīt savu ministra portfeli pret partizāņu mugursomu, kas viņam tā iepatikusies ...

SOCIĀLISMA PASAULE

Ja nepastāvētu Padomju Savienība, sociālistiskā revolūcija Kubā nebūtu iespējama.

Fidels Kastro

Mēs nepagurdami atkārtosim tūkstoš reižu, ka brīdi, kad spērām kāju uz Padomju zemes, mēs jutām — Padomju Savienība ir sociālisma dzimtene uz zemeslodes.

Ernesto Če Gevaro

Jau kopš pirmajām dienām pēc revolūcijas uzvaras Če un viņa domubiedriem bija skaidrs, ka ciņa par kubiešu tautas sociālo atbrīvošanu izraisīs represijas no Amerikas Savienoto Valstu puses, ka netiks žēloti ne līdzekli, ne spēki, lai Kubā atkārtotu «Gvatemalas operāciju».

Protams, kubiešu tauta tādā gadījumā cīnītos līdz pēdējai asins lāsei par savu zemi, bet tai bija nepieciešami ieroči, bija nepieciešama palīdzība, un tādu palīdzību un atbalstu toreizējos apstākļos varēja sniegt vienīgi Padomju Savienība.

Padomju Savienība varēja sniegt Kubas revolūcijai palīdzību, piegādājot tās aizsardzībai tik nepieciešamos ieročus. Tā varēja sniegt arī ekonomisku palīdzību, varēja iepirkt Kubas cukuru un savukārt pārdot viņiem naftu, mašīnas, pirmās nepieciešamības preces. Vašingtona un tās vietējie ielikteņi zināja to un tieši tāpēc ar jebkuriem līdzekļiem mēģināja kavēt revolucionārās Kubas kontaktus ar Padomju Savienību, operējot galvenokārt ar anti-komunisma biedēkli.

Bija vēl viens apstāklis, kura dēļ vajadzēja nodibināt draudzīgus sakarus ar Padomju Savienību. Ko nozīmēja sociālie pārkārtojumi, kuriem gatavojās Kubas revolūcijas vadītāji, — agrārā reforma, lielkapitāla īpašumu nacionalizācija, bezmaksas izglītība un medicīniskā apkalpošana — vārdu sakot, darbaļaužu atbrīvošana no ekspluatācijas? Vai tas nebija sociālisms vai vismaz solis,

kas ved uz sociālismu? Protams, šīs reformas varētu nosaukt arī citādi, bet ne jau nosaukums ir noteicošais. Gan Fidels, gan Rauls, gan Če pārāk labi zināja mar-ksisma-ļeņinisma klasiķu darbus, viņi saprata, ka, nostājušies uz antiimperiālistiskās un antikapitālistiskās cīņas ceļa, viņi agri vai vēlu nonāks pie sociālisma, jo nav un nevar būt cita ceļa, kas atbrīvotu no nabadzības, beztiesības un ekspluatācijas.

Bet, ja tas tā ir — un tieši tā bija —, vai tad varēja sekmīgi cīnīties pret imperiālismu un celt jaunu sabiedrību bez ekspluatatoriem un ekspluatējamiem, nenodibinot visciešākās attiecības ar pirmo sociālistisko valsti pasaulē — ar dižā Ļeņina valsti?

Protams, uz šo jautājumu varēja atbildēt tikai noliedzoši, vēl jo vairāk tāpēc, ka Padomju Savienība tūlīt pēc Kubas revolūcijas uzvaras, 1959. gada 11. janvārī, paziņoja, ka atzīst jauno — revolucionāro Kubas valdību. Padomju prese, radio, sabiedriskie un valsts darbinieki noteikti un bez ierunām bija par revolucionārā procesa atbalstīšanu Brīvības salā.

1960. gada februārī Havannā pēc Kubas valdības ielūguma ieradās toreizējais Padomju Savienības Ministru Padomes priekšsēdētāja pirmais vietnieks A. Mikojans. Augstā Padomju zemes pārstāvja uzņemšana bija sevišķi draudzīga. Lidostā A. Mikojanu sagaidīja Fidels Kastro, Če un citi revolucionārie vadītāji. A. Mikojans un Kubas valsts un sabiedriskie darbinieki piedalījās PSRS zinātnes, tehnikas un kultūras sasniegumu izstādes atklāšanā Havannā.

Bet galvenais bija tas, ka A. Mikojana apmeklējums deva iespēju Kubas vadītājiem vest sarunas ar Padomju Savienības pārstāvi un noslēgt izdevīgas vienošanās, kas kļuva par pamatu stabilu draudzības un brālības attiecību attīstībai starp revolucionāro Kubu un PSRS.

Če, būdams Nacionālās bankas direktors, ļoti aktīvi piedalījās sarunās ar A. Mikojanu. Viņš vairākas reizes tikās ar to, uzaicināja Anastasu Ivanoviču pie sevis mājās, iepazīstināja ar sievu un bērniem.

Sarunu rezultātā tika parakstīta vienošanās, ka Padomju Savienība apņemas iepirkt vienu miljonu tonnu cukura par cenām, kas pārsniedz pasaules tirgus vidējās cenas. Padomju Savienība piešķīra Kubai kredītu 100 miljonu dolāru apmērā uz 12 gadiem, Abas valdības

parakstīja politisku deklarāciju, kas apliecināja viņu centienus cīnīties par mieru un citiem ANO Hartā ierakstītajiem principiem.

Revolūcijas ienaidnieki — «tārpi» — uzņēma šo vienošanos ar sašutuma pilnu brēku. Viņi mēģināja organizēt Havannā pretpadomju demonstrācijas, sarīkoja nekārtības, kad padomju delegācija nolika vainagu pie Kubas neatkarības pravieša — dzejnieka Hosē Marti pieminekļa.

Taču «tārpi» saņēma pienācīgu pretsparu. Kubiešu tauta, darbaļaudis apsveica draudzīgu sakaru nodibināšanos starp revolucionāro Kubu un vareno Padomju lielvalsti. Viņi saprata, ka parakstītā vienošanās nostiprinās revolucionārās Kubas pozīcijas, dos tai iespēju īstenot radikālo pārkārtojumu programmu tautas interesēs.

CIP turpināja rīkot sazvērestības un provokācijas pret brīvo Kubu. 1960. gada 4. martā Havannas ostā bumba uzspridzināja franču kuģi «C'ouvre». Sprādziena rezultātā gāja bojā 70 cilvēku un vairāk nekā 100 tika ievainoti. Runājot upuru bērēs, Fidels Kastro pirmo reizi nobeidza savu runu ar vārdiem: «Dzimtene vai nāve! Mēs uzvarēsim!» Šie vārdi kļuva par Kubas revolūcijas simbolu.

Nežēlīgā cīņā ar reakciju izšķīrās jautājums «kurš kuru?» — vai

revolucionārā Kuba patiesi kļūs neatkarīga valsts vai no jauna nokļūs zem amerikāņu monopolu papēža. Šai tēmai bija veltīta Če lekcija, kuru viņš 1960. gada 20. martā nolasīja televīzijas jaunajā programmā «Tautas universitāte». Lekcijas nosaukums — «Politiskā suverenitāte un ekonomiskā neatkarība».

Če lekciju klausījās visa zeme — draugi un ienaidnieki. Viņš sacīja, ka nacionālā suverenitāte nav iedomājama bez ekonomiskās neatkarības un ka vienošanās ar Padomju Savienību, kuru noslēgšanā viņam bijis gods piedalīties, paredz nostiprināt ekonomisko neatkarību, tātad arī Kubas suverenitāti.

Atzīmējis, ka Padomju Savienība apņēmusies piecu gadu laikā iepirkt Kubā pa vienam miljonam tonnu cukura gadā, pārdot tai naftu par 33 procentiem lētāk nekā amerikāņu naftas monopoli un piešķīrusi kredītu uz vislabvēlīgākajiem noteikumiem tirdzniecisko attiecību vēsturē, Če sacīja:

«Kad Fideis Kastro paskaidroja, ka tirdzniecības līgums ar Padomju Savienību dos Kubai milzīgu labumu, viņš

izteica, precīzāk — sintezēja, kubiešu tautas jūtas. Patiešām, visi jutās daudz brīvāk, kad uzzināja, ka kļuvis iespējams parakstīt tirdzniecības līgumus ar jebkuru valsti, un šodien visai tautai jājūtas vēl brīvākai, jo parakstītais tirdzniecības līgums ne vien nostiprina valsts suverenitāti, bet ir arī viens no visizdevīgākajiem Kubai.»

8. maijā oficiāli tiek atjaunotas diplomātiskās attiecības starp Kubu un Padomju Savienību. Vašingtona ir ārkārtīgi šokēta par tik «nekrietnu Havannas rīcību». Seko jaunas sankcijas, amerikāņu firmas pārtrauc naftas ievešanu Kubā un tās pārstrādi salā. Taču Padomju Savienība ir uzticams draugs. Kubas valdība nosūta uz Maskavu ekonomisko misiju ar INRA direktoru kapteini Antonio Nunjesu Himenesu priekšgalā. Misija noslēdz svarīgus līgumus par naftas un naftas produktu piegādi.

Vašingtona krīt kaunā. ASV valdība vienpusīgi atcej kvotu par Kubas cukura ievešanu un līdz ar to slēdz tradicionālo amerikāņu tirgu Brīvības salas galvenajam produktam. Taču tas laiks, kad tēvoča Sema dusmas viesa šausmas latīņamerikāņos, ir pagājis. Kubas valdība pieņem lēmumu par jenkiju kompāniju īpašuma nacionalizāciju «piespiedu ekspropriācijas ceļā». Par atbildi Vašingtona draud Kubai ar bruņotu intervenci. Sajās dramatiskajās dienās Padomju valdība atklāti paziņo, ka tā atbalstīs Kubu ar visiem iespējamiem līdzekļiem tās cīņā par brīvību un neatkarību.

Padomju valdības paziņojums radīja milzīgu entuziasmu Kubā. Fidels Kastro izteica savu pateicību un apmierinātību par šo paziņojumu. 10. jūnijā, runājot plašā tautas mītiņā prezidenta pils priekšā, Če paziņoja: «Lai piesargās šie Pentagona un amerikāņu monopolu kreatūri, kas nesodīti pastrādā noziegumus Latīņamerikas

valstīs. Viņiem ir par ko padomāt. Kuba vairs nav visu aizmirsta, vientuļa sala okeānā, kuru kailām rokām aizstāv tās dēli un kuru atbalsta vienīgi visas pasaules grūtdieņi. Šodienas Kuba ir varonīga sala Kārību jūras centrā, un to aizsargā vēsturē visvarenākās lielvalsts raķetes!»

«Uz jautājumu, vai Padomju Savienība un citas sociālistiskās valstis ir draugi, mūsu draugi, jāatbild skaidri un nepārprotami — jā!» paziņoja Če 1960. gada 28. jūlijā Latīņamerikas jaunatnes I kongresā. Ja Padomju Savienība, Če sacīja, nesniegtu mums palīdzību brīdī, kad ASV atcēla kvotu uz cukuru un atteicās mums pārdot

naftu, tad revolucionārajai Kubai būtu klājies patiešam bēdīgi.

Če palīdzēja izstrādāt pirmo Havannas deklarāciju, kas tika pasludināta 1960. gada septembrī sakarā ar Amerikas Savienoto Valstu draudiem nospiest revolucionāro Kubu uz ceļiem. Havannas deklarācija atspoguļoja revolūcijas vadītāju un visas kubiešu tautas uzskatus. Pasludinot to masu mītiņā Kamagves pilsētā, Če uzsvēra, ka Padomju Savienība sniedz palīdzību Kubai bez jebkādiem politiskiem noteikumiem. Havannas deklarācija augstu novērtēja Padomju Savienības solidaritāti ar revolucionāro Kubu. Deklarācijas 4. pants pasludināja, ka «palīdzību, ko Kubai neliekuļoti piedāvā Padomju Savienība imperiālistisko bruņoto spēku uzbrukuma gadījumā, nekādā gadījumā nevar uzskatīt par iejaukšanās aktu, bet vienīgi par spilgtu solidaritātes izpausmi. Sī palīdzība, kas Kubai tiek piedāvāta nenovēršama Pentagona uzbrukuma periodā, dara godu tās piedāvātājai — Padomju Savienības valdībai un tajā pašā laikā apkauno Amerikas Savienoto Valstu valdību, kas rīko nelietīgas un noziedzīgas agresīvas akcijas pret Kubu.»

1960. gada 22. oktobrī Če ekonomiskās delegācijas priekšgalā dodas braucienā pa sociālistiskajām valstīm. Viens no galvenajiem Kubas revolūcijas vadītājiem brauc pirmajā oficiālajā vizītē uz uzvarējušā sociālisma zemēm. Če pavada ārzemēs divus mēnešus, no tiem gandrīz mēnesi — Padomju Savienībā. Viņš apmeklē arī Čehoslovakij u, Ķīnu, KTDR un VDR.

Maskavā Če piedalās Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 43. gadadienas svinībās Sarkanajā laukumā.

No Ļeņina Mauzoleja augstās tribīnes viņš noskatās karaspēka parādi un maskaviešu demonstrāciju. Maskavā Če ved sarunas ar PSKP un Padomju Savienības valdības vadītājiem. Viņš apmeklē rūpnīcas, fabrikas, zinātniskās iestādes, iepazīstas ar Kremli, apskata Ļeņina muzeju-dzīvokli, izbrauc uz Ļeņingradu un Volgogradu. Viņš ierodas Smoļnijā, uz kreisera «Aurora», Mamaja kurgānā.

Maskavā Če noslēdza jaunus — Kubai nozīmīgus ekonomiskos līgumus.

1960. gada 11. decembrī Maskavas sabiedrība tikās ar Če

Arodbiedrību nama Kolonnu zālē.

Če teica plašu runu. Griezdamies pie maršala K. Roko-sovska, kas bija prezidijā, Če sacīja, ka maršala vārds.

tāpat kā visu Lielā Tēvijas kara varoņu vārdi, uz mužu paliks Kubas revolucionāru atmiņā. Če atzinīgi novērtēja Komunistisko un strādnieku partiju Maskavas apspriedes dokumentus, kuros, kā sacīja Če, Kuba pieminēta četras reizes kā paraugs tautām, kas atrodas līdzīgos apstākļos. «Mēs nepiedalījāmies šīs deklarācijas izstrādāšanā, bet mēs no visas sirds atbalstām to,» paziņoja orators.

Če īsumā pastāstīja par galvenajiem posmiem Kubas revolūcijā.

«Mēs,» viņš norādīja, «uzsākām savu cīņu ļoti grūtos apstākļos, situācijā, kad ideoloģiskais spēku izvietojums atšķīrās no pašreizējā. Mēs mācījāmies un ieguvām pieredzi cīņas gaitā, revolūcijas procesā kļuvām par īstiem revolucionāriem. Mēs paši pārliecinājāmies, ka nabadzīgajām zemnieku masām jākļūst par sacelšanās armijas kjpdolu. Mēs sapratām, ka Kubas apstākļos ir tikai viens ceļš — tautas bruņotā sacelšanās pret jenkiju imperiālisma marionešu bruņotajiem spaidiem. Ķērušies pie ieročiem un apvienojušies ar zemniekiem, mēs uzsākām cīņu pret armiju, kura pārstāvēja oligarhiju — ASV sabiedroto, un sakāvām to. Mūsu karogu var pārņemt savā bruņojumā pārējās Latīņamerikas tautas, kas atrodas analoģiskos apstākļos. Mēs pierādījām, ka tautas var apbruņoties, var cīnīties pret apspiedējiem un sakaut tos...

Pašlaik stāvoklis ir tāds: no vienas_ puses, mūsu salu nemitīgi apdraud imperiālistu kuģi, bāzes un jūras kājnieki, un, no otras puses, mums ir neatsverams Padomju Savienības atbalsts. Tās ir mūsu aizsargbruņas, kas sarga mūsu integritāti un suverenitāti.

Diemžēl Kuba ir viens no planētas «ugunspunktiem». Mēs nejūtam tieksmi rotaļāties ar uguni, kā to dara imperiālisti. Mēs zinām, kādas sekas būs konfliktam, ja tas uzliesmos mūsu krastos, un visiem spēkiem cenšamies novērst to. Taču tas nav atkarīgs tikai no mums vien. Spēks, kāds piemīt visas pasaules tautām, kuras atbalsta Kubu, un spēks, kāds ir sociālistiskajai nometnei ar Padomju Savienību priekšgalā, ir tas ierocis, kam mēs ticam, un tas neļaus Amerikas Savienotajām Valstīm izdarīt liktenīgu kļūdu un uzbrukt mums.

Taču mums jātur acis vaļā un modri jāsargā mūsu krasti, mūsu debesis, mūsu zeme, lai jebkurā brīdī varētu ienaidnieku padarīt nekaitīgu ., . Kubiešu tauta, jaunrades

entuziasma pārņemta, droši raugās savā nākotnē. Tā zina, ka nekādi pārbaudījumi to nespēs saliekt. Tauta gatavojas celt jaunu — labāku pasauli, kaut arī spiesta to darīt ar šauteni rokā. Tāda ir šī tauta, kuras pārstāvjus jūs sagaidāt ar tādu entuziasmu, tādu prieku, tādu revolucionāro degsmi gan šeit, gan visās citās Padomju Savienības pilsētās, visā sociālistiskajā nometnē.»

Mēs nekad neaizmirsīsim, Ce sacīja, jūsu tautas kaujiniecisko solidaritāti, revolucionāro entuziasmu, ar kādu padomju tauta sagaidīja kubiešus, lai kur arī viņi ieradās. «Es gribu jums pateikt,» orators turpināja, «ka padomju tautas solidaritāte un entuziasms, ar kādu mēs tikām sagaidīti, ir tas zīmogs, kas nesatricināmi apliecina mūsu draudzību, kura kļūst ciešāka ar katru stundu, — draudzību, kas nodibina starp mums nesagraujamu savstarpējo attiecību pamatu.

Šīs attiecības var izteikt ar vārdiem: «Kuba nepievilsˆ»

Kuba ar visu atbildību ieņem savu vietu cīņā pret pasaules imperiālismu un ir ar mieru palikt šai vietā kā dzīvs un kaujiniecisks paraugs tik ilgi, kamēr vien imperiālisms tai draudēs ar saviem ieročiem.

Tomēr Kuba ir gatava izmantot katru vismazāko iespēju, lai atrisinātu jautājumus miera, nevis kara ceļā. Kuba dedzīgi atbalsta priekšlikumu par vispārēju atbruņošanos, ko Padomju valdība izvirzīja Apvienoto Nāciju Organizācijā. Lai daļa naudas, ko tagad tērē bruņošanās vajadzībām, tiek sadalīta tautām, kam tā ir vajadzīga savai attīstībai! Kuba noteikti pievienojas idejai par dažādas sociālās iekārtas valstu mierīgu līdzāspastāvēšanu un piedāvā mieru tiem, kas to vēlas. Bet pagaidām mēs neizlaižam no rokām šauteni un ar šauteni rokās aizstāvēsim savas robežas, ja tām uzbruks ienaidnieks. Lai zina visi, ka uz kontrrevolucionāro teroru valdība atbildēs ar revolucionāro teroru un aizmēzīs visus, kas ar ieročiem rokās celsies pret tautu un gribēs no jauna to iekalt važās!»

Če uzturēšanās laikā Maskavā šīs grāmatas autors griezās pie viņa ar lūgumu uzrakstīt rakstu Kubas vēsturiski etnogrāfisko aprakstu krājumam, kas tika gatavots kopā ar PSRS Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekli A, Je-fimovu. Če laipni apņēmās to izdarīt un drīz vien iesniedza rakstu, kas minētajā krājumā bija publicēts ar nosaukumu «Dažas piezīmes par revolūciju». Es jau citēju šo rakstu iepriekšējā nodaļā. Tagad minēšu to raksta daļu,

kurā Če atzīmē Padomju Savienības lomu Kubas revolūcijas norisē un aizstāvēšanā.

Če rakstīja: «Kubiešu tautas uzvara liecina, ka, salīdzinot divu antagonistisku nometņu — miera nometnes un kara nometnes ekonomiskos, politiskos un militāros spēkus, svaru kausi sveras uz sociālistiskās sistēmas pusi. Kuba kā suverēna valsts pastāv tāpēc, ka tās tautu apvieno diženi lozungi un tās vadītāji ir vienoti ar tautu un prasmīgi ved to pa uzvaras ceļu. Tā ir patiesība, bet las vēl nav viss. Kuba pastāv arī tāpēc, ka šodien pasaulē ir tādu nāciju savienība, kuras vienmēr aizstāv taisnīguma principu un kurām ir pietiekami daudz spēka, lai to darītu. Kubu gribēja nospiest uz ceļiem, nedodot tai naftu, bet padomju kuģi piegādāja naftu no padomju ostām pietiekamā daudzumā. Kubu gribēja nospiest uz ceļiem, atsakoties

pirkt tās cukuru, bet Padomju Savienība nopirka šo cukuru. Beidzot, pēdējā laikā to no jauna mēģināja nožņaugt ar ekonomisko blokādi un no jauna pievīlās savās cerībās. Tā ir patiesība, tomēr ari tas nav viss. Kuba kā suverēna valsts pastāv tāpēc, ka ceļā militārajai agresijai, kas bija sagatavota ASV teritorijā, stājās Padomju valdības vēsturiskais brīdinājums.

Tādējādi Kubas piemērā tika demonstrēts miera spēku noteicošais pārsvars pār kara spēkiem. Atrazdamās Ziemeļamerikas impērijas sirdī, Kuba kļuva par nenoliedzamu apliecinājumu tam, ka šodien tautas, kurām ir pietiekami daudz neatlaidības, lai iegūtu neatkarību, atradīs nepieciešamo atbalstu Padomju Savienībā un citās sociālistiskajās valstīs un spēs nosargāt savu neatkarību.»

19. decembrī Če Kubas valdības vārdā parakstīja kopīgu komunikē, kurā Padomju Savienība un Kuba konstatēja. uzskatu identitāti starptautiskajos jautājumos, kā ari abu valstu iekšpolitikas jautājumos. Komunikē nosodīja ASV imperiālistisko aprindu agresīvās akcijas pret Kubu un citām valstīm, kas aizstāv savu neatkarību. Padomju puse izteica gatavību sniegt Kubai plašu ekonomisko un tehnisko palīdzību, nostiprināt un attīstīt tirdznieciskās attiecības ar to, piemēram, iepirkt lielos daudzumos Kubas cukuru.

Runādams tajā pašā dienā valdības pieņemšanā par godu Kubas ekonomiskajai misijai, Če sacīja:

«Aizbraucot no sociālisma zemes, kuru personiski es apmeklēju pirmo reizi, paņemu sev līdzi divus

visspilgtākos iespaidus. Pirmais ir dziļais gandarījums, ko izjūt Kubas Republikas valstsvīrs, kurš savas misijas laikā Padomju Savienībā spējis izpildīt visus viņam uzticētos uzdevumus, turklāt, tos pildot, viņš baudījis padomju tautas mīlestību un draudzību.

Mēs paņemam līdzi arī iespaidus, kādus guvām zemē, kas izdarījusi visdziļāko, visradikālāko revolūciju pasaulē. Mēs to jutām visu laiku, kamēr atradāmies Padomju Savienībā.

Mēs pārliecinājāmies, ka četrdesmit trīs gadus pēc revolūcijas uzvaras, daudzus gadus pēc cīņām pret intervenci, šī tauta saglabājusi savu revolucionāro garu. Pārsteidz tas, cik dziļi visi padomju cilvēki izprot bez izņēmuma visas vitāli svarīgās cilvēces problēmas un cik augsts ir viņu politiskās sagatavotības līmenis. Mēs par to pārliecinājāmies visur, jo uz ielām, fabrikās un kolhozos, kur mēs ieradāmies, mūs uzreiz pazina un tauta mūs apsveica ar saucieniem: «Lai dzīvo Kuba!» Piecpadsmit dienas ap mums šalkoja draudzības jūra vārda tiešā nozīmē. Mums tā bija nozīmīga mācība un liels atbalsts, tāpēc ka, šķērsojot savas valsts robežas, mēs uzreiz nokļūstam naida okeānā.»

Če vēlreiz augstu novērtēja Padomju Savienības palīdzību un atbalstu revolucionārajai Kubai. «Šo divu gadu laikā,» viņš uzsvēra,

«kas pagājuši kopš revolūcijas uzvaras, padomju tauta un padomju valdība mums vienmēr sniedza draudzīgu roku jebkurā jautājumā, lai cik sarežģīts tas būtu. Man vajadzētu ļoti daudz laika, ja es sāktu stāstīt par visu to palīdzību, kuru mums aizvadītajos divos gados sniedza Padomju Savienība, un tāpat man būtu ilgi jāstāsta tikko parakstītā komunikē saturs. Bet tas viss spilgti un uzskatāmi pierāda, ka Padomju Savienība vienmēr ir to tautu pusē, kas cīnās par mieru un neatkarību, un tas savukārt vēl vairāk izvirza Padomju Savienību kā simbolu tām zemēm, kuras līdzīgi mūsējai uzsākušas cīņu par savu brīvību. Un tādēļ Latīņamerikas valstis — ja ne to valdības, tad tautas — labāk izpratis, ka īstā, jaunā dzīve ir tieši šeit un nāk tieši no šejienes. Tas palīdzēs viņiem saprast, ka tieši Padomju Savienība, tieši sociālistiskās nometnes valstis atbalsta viņu cīņu par neatkarību un brīvību, un palīdzēs arī saprast, ka viņus apspiež un nežēlīgi ekspluatē amerikāņu imperiālisti.»

Savas runas noslēgumā Če brīdināja imperiālistus, ka

agresijas gadījumā kubiešu tauta visa kā viens ķersies pie ieročiem, lai aizstāvētu savu brīvību, par kuru tā tik dārgi samaksājusi. Kubiešu tauta zina, Če paziņoja, ka šajā cīņā to atbalstīs Padomju Savienība.

Pirms aizbraukšanas no Padomju Savienības Če Maskavas radio pārstāvim sacīja: «Mēs nenogurstoši atkārtosim tūkstošiem reižu, ka no tā brīža, kad spērām kāju uz Padomju zemes, mēs sapratām, ka Padomju Savienība ir sociālisma dzimtene. Mēs varam stingri apgalvot, ka revolucionārais gars, kas radīja 1917. gada Oktobri, ir dzīvs padomju tautā.»

Če brauciens pa sociālisma zemēm noritēja visai veiksmīgi. Pēc Padomju Savienības iniciatīvas tika izveidots «pūls» no sociālistiskajām valstīm, kuras apņēmās katru gadu iepirkt Kubā līdz 4 miljoniem tonnu cukura. No šī daudzuma 2 miljonus un 700 tūkstošus tonnu bija ar mieru iepirkt mūsu zeme. Turklāt Kubai bija apsolīta visdažādākā tehniskā un cita veida palīdzība.

Par šī brauciena rezultātiem Če, atgriezies Havannā, plaši informēja kubiešu tautu savā runā pa radio un televīziju 1961. gada 6. janvārī.

Mēs minēsim tikai dažus fragmentus no viņa runas, kas liecina par Če bezgalīgo cieņu pret padomju tautu, mūsu partiju un valdību.

Če atcerējās, ka toreiz, kad no Padomju Savienības Kubā atgriezās Antonio Nunjess Himeness un stāstīja par saviem iespaidiem, daži viņam neticēja un nosauca viņu par «Alisi brīnumzemē». Če sakarā ar to sacīja: «Tā kā es esmu izbraukājis krietni vairāk nekā. Nunjess Himeness — pāri visam sociālistiskajam kontinentam —, tad mani var saukt par «Alisi brīnumkontinentā». Katram jāpastāsta par to, ko viņš redzējis, un jābūt patiesam, taču sasniegumi attīstītajās sociālistiskajās

valstīs vai arī tajās, kur attīstības process ir tāds kā Kubā, patiešām ir ārkārtēji. Nav iespējams salīdzināt viņu dzīves attīstības sistēmu ar kapitālistiskajām valstīm, un, galvenais, nevar salīdzināt to, kā šo valstu iedzīvotāji saprot tādu notikumu kā mūsu revolūcija, ar to, kā to uzņem jebkurā kapitālistiskajā valstī. Sociālistiskās valstis izturas pret mums ar milzīgu entuziasmu. Laikam gan Padomju Savienībā tas ir visvairāk izjūtams. Pagājuši četrdesmit trīs gadi kopš Oktobra revolūcijas, un patlaban padomju tautai ir loti augstu attīstīta politiskā kultūra ...»

Če pastāstīja saviem klausītājiem par Padomju Savienības sasniegumiem dažādās tautas saimniecības nozarēs, it īpaši uzsverot milzīgās, neaptveramās iespējas, kādas padomju vara radījusi vispusīgai cilvēka attīstībai.

«Man pat prātā neienāca, ka tas viss ir iespējams,» Če sacīja. «Līdztekus citām cienījamām īpašībām šai tautai piemīt liela vienkāršība, dzīvesprieks, biedriskums. Es to nesaku pieklājības pēc, tā ir patiesība, un to es sacīju arī tur: Padomju Savienībā tu patiešām jūti — šeit ir sociālisma šūpulis, tā ir taisnīga iekārta ...»

Če šiki izklāstīja Maskavā parakstītā komunikē saturu, īpaši pievēršot uzmanību noslēguma daļai, kurā abas puses paziņo, ka tās noteikti, stingri piekrīt mierīgai līdzāspastāvēšanai un darīs visu, kas no tām atkarīgs, lai nodrošinātu mieru visā pasaulē.

Če šo nodaļu komentēja šādi: «Mums jautājums par mieru nav tukša skaņa, kā tas varētu likties. Tas ir ļoti svarīgi. Pašreizējā situācijā jebkurš maldīgs imperiālisma solis, jebkura tā kļūda var pēkšņi pārvērst lokālus karus par lieliem kariem un tūlīt izraisīt pasaules karu. Par nelaimi, ja izceltos pasaules karš — atomraķešu karš, Kubai labi neklātos.

Tātad mums nemitīgi jācīnās par mieru visā pasaulē, mums jābūt gataviem nosargāt mieru līdz galam, un mēs to sargāsim. Ja kāds mums uzbruks, bargi par to samaksās. Vienlaikus mums izturēti jācīnās par miera nodrošināšanu šeit un visur citur.»

Šiem Če paziņojumiem bija liela ideoloģiska un politiska nozīme. Neviens nešaubījās par viņa patiesumu un politisko godīgumu. Tāpēc Če vārdi par Padomju Savienības sasniegumiem sociālisma celtniecībā un par solidaritāti ar PSKP un Padomju valdības ārpolitikas kursu skanēja sevišķi pārliecinoši tiem darbaļaudīm, kuri, atbalstot Fidela Kastro valdības politiku, vēl arvien bija antikomunistisko un pretpadomju aizspriedumu gūstā. Če savās runās vairākkārt atgriezās pie jautājuma par kubiešu un padomju attiecībām. Pēc algotņu sakāves Plaija-hironā, runādams mītiņā, kas bija veltīts Antonio Giterasa (pēc Batistas pavēles 1935. gadā nogalinātais kubiešu cīnītājs pret amerikāņu imperiālismu) piemiņai, Če, atbildot tiem, kas apgalvoja, ka Padomju Savienības un revolucionārās Kubas sadarbība it kā

nozīmējot amerikāņu ietekmes nomaiņu ar padomju ietekmi, sacīja: «Mēs

(ienām Padomju Savienību un citas sociālistiskās valstis un sajūsmināmies par tām, un, jo vairāk iepazīstam tās, jo vairāk cienām un vairāk sajūsmināmies. Neviens sociālistiskās nometnes valstsvīrs nekad nav mēģinājis mums uzspiest savus uzskatus, dot padomus. Padomju Savieniba, varena lielvalsts ar divsimt miljoniem iedzīvotāju, veidoja savas attiecības ar Kubu, mazu salu ar sešiem miljoniem iedzīvotāju, uz pilnigas līdztiesības pamatiem. Kad Padomju Savienība mums piešķīra pirmo aizdevumu simt miljonu dolāru apmērā, no mums netika pieprasīta pat minimāla garantija — diplomātisko attiecību atjaunošana.»

Protams, tas, ko Če sacīja par Padomju Savienību, atspoguļoja ne vien viņa personiskās domas, bet arī Fidela Kastro un citu Kubas revolūcijas galveno vadītāju domas, tomēr nevar neatzīt, ka paša Če loma šī uzskata veidošanā bija visai ievērojama.

Če izturējās pret Padomju Savienību labvēlīgi un ar cieņu ne vien tāpēc, ka viņš, būdams komunists, uzskatīja to par pirmo valsti pasaulē, kurā likvidēta ekspluatācija un citi kapitālistiskās iekārtas ļaunumi, bet arī tāpēc, ka mūsu partijas un valdības politika, ļeņinisko proletāriskā internacionālisma ideju iedvesmota, nodrošināja revolucionārajai Kubai drošību un iespēju celt jaunu, taisnīgu sabiedrību, kas pamatota uz sociālisma principiem. Padomju Savienība taču bija apņēmusies sniegt ne vien militāru, bet arī ekonomisku, tehnisku un finansiālu palīdzību Kubas revolūcijai tādos apmēros, kas pārsniedza visu citu sociālistisko valstu palīdzību kopā. Turklāt šī palīdzība Kubai tika sniegta uz stipri atvieglotiem noteikumiem. Tā pamatojās uz pilnīgu un absolūtu vienlīdzību, neuzspiežot Kubai nekādas politiskas saistības vai ar tās suverenitāti nesavienojamas prasības.

Če to lieliski saprata, viņš sapņoja par sociālistisku Kubu ar vispusīgi attīstītu, zinātniski pamatotu ekonomiku, kas nodrošinātu augstu dzīves līmeni tās darbaļaudīm.

Daudzi Če cienītāji aiz robežām uzskata viņu par tādu kā «permanentu» revolucionāru, kura augstākais ideāls bijis piedalīties partizāņu kustībā, cīnīties ar ieročiem rokās pret imperiālismu un tā rokaspuišiem. Tādi cienītāji vai nu pret savu gribu, vai arī apzināti izkropļo Če tēlu,

viņi piemirst Če lomu sociālisma ekonomisko pamatu celtniecībā Kubā.

īpašu uzmanību Če veltīja Kubas rūpnieciskajai attīs tībai, uzskatīdams — un ne bez pamata —, ka savas rūp niecības radīšana cels Kubas darbaļaužu dzīves līmeni, padarīs viņus apzinīgākus politiskā ziņā, vairos viņu morālos un garīgos spēkus, tuvinās viņus

sociālismam. Sīkāk par to mēs runāsim nākamajā nodaļā. Pagaidām atzīmēsim tikai to, ka Če rūpīgi izpētīja sociālisma celtniecības pieredzi Padomju Savienībā, mūsu plānošanas un tauļgs saimniecības, jo sevišķi rūpniecības vadības pieredzi, pšf-tijas, arodbiedrību un citu masu organizāciju nozīmi ekonomikā un sacensības attīstībā, morālo un materiālo stimulu samēru, darba normēšanas problēmas — vārdu sakot, viņu interesēja visa mūsu pieredze, kas uzkrāta ilgos sociālistiskās saimniekošanas gados.

Če ne vien lasīja mūsu literatūru par šo tematiku, viņš centās smelties sev nepieciešamo informāciju un zināšanas sarunās ar padomju speciālistiem, tehniķiem, inženieriem, ekonomistiem, kas apmeklēja Kubu vai arī strādāja Brīvības salā. Tādus pašus kontaktus Če meklēja Padomju zemes apmeklējuma laikā. Toreiz Če bija pastāvīgs akadēmiķa N. Fedorenko viesis viņa vadītajā PSRS Zinātņu akadēmijas Centrālajā ekonomikas un matemātikas institūtā.

Če ļoti labprāt tikās ar dažādu profesiju padomju cilvēkiem: rakstniekiem, zinātniekiem, sabiedriskajiem darbiniekiem, māksliniekiem un, protams, šahistiem. Viens no pirmajiem padomju cilvēkiem, kas viņu apmeklēja Kubā jau 1959. gada sākumā, bija komponists Arams Ha-čaturjans. Aizkustinoša draudzība saistīja Če ar mūsu pirmo kosmonautu Juriju Gagarinu. Rakstnieks Boriss Po-ļevojs, kura grāmatu «Stāsts par īstu cilvēku» Če bija izlasījis jau Meksikā — viņš dedzīgi ieteica to ekspedīcijas «Granma» dalībniekiem —, arī tikās ar Če Havannā. Šo sarakstu varētu turpināt uz daudzām lappusēm.

Padomju cilvēkus, kam bija iespēja runāt ar viņu, Če apbūra ar savu dedzīgumu, sirsnību, revolucionāro kaismi.

Borisam Poļevojam, kura stāstījumu esmu jau citējis, Če palicis atmiņā šāds: «Viņam bija apbrīnojama, ļoti skaista seja ar asi izteiktiem vaibstiem. To ietvēra vijīga, mazliet savēlusies, sprogaina bārda. Melnās ūsas un — kā pie mums Krievzemē mēdz teikt — sabuļa uzacis vēl

Padomju bērnu vidū Revolūcijas laukumā Havannā

Revolūcijas laukumā kopā ar kosmonautu P. Popoviču, prezidentu O. Dortikosu un Padomju Savienības vēstnieku A. Aleksejevu

Cukurniedru novākšanā

Iemīļots
atpūtas brīdis

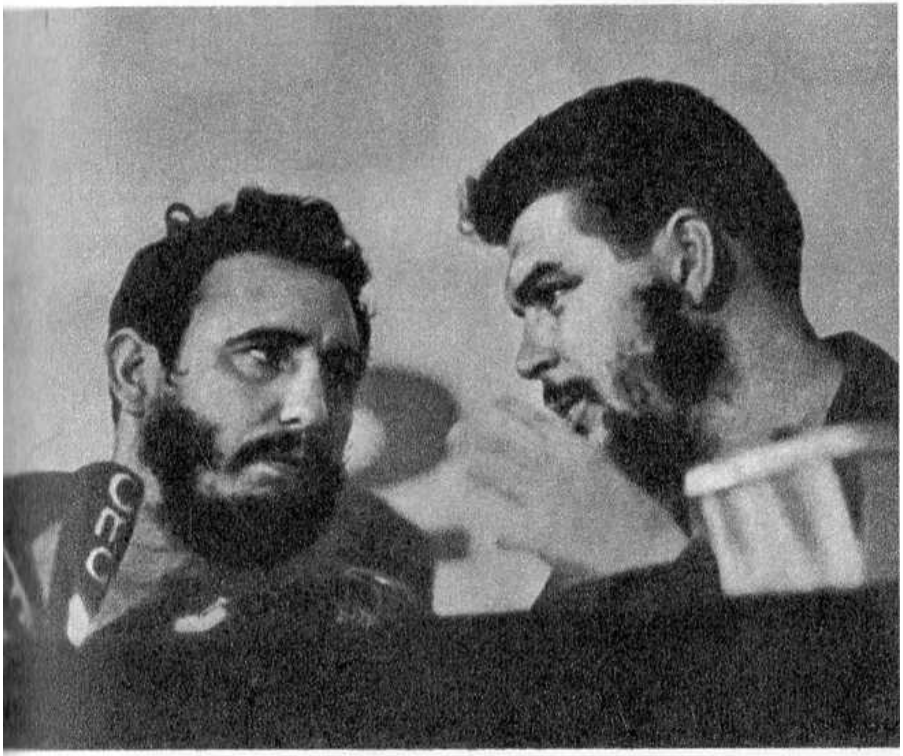

Fidels un Če

Bērnu vidū

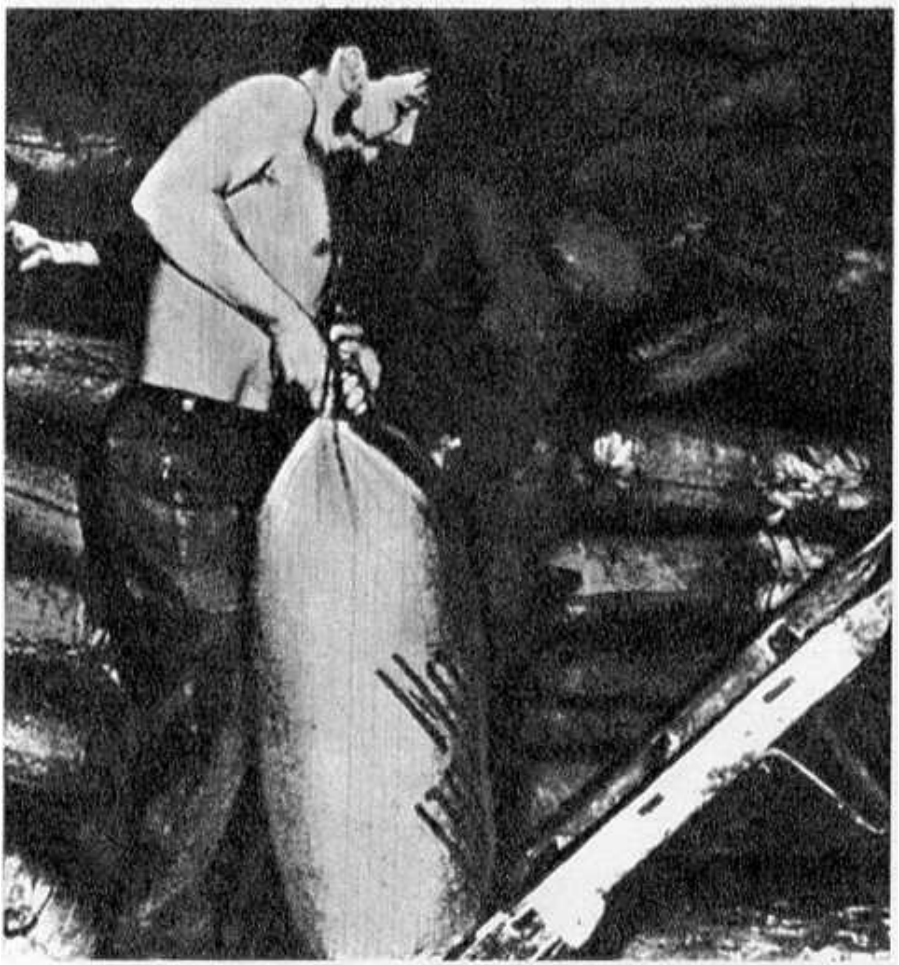

Krāvēja darbā

Cukurniedru novākšanas kombaina izmēģināšana

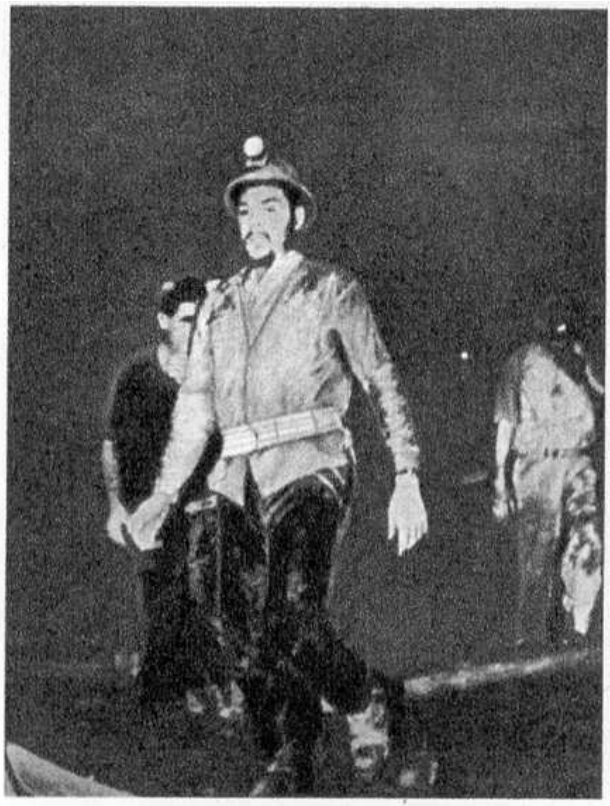

Viņš nolaidās arī šahtās

Če padomju un čīliešu speciālistu vidū

Punta del Estes konferencē

ANO asamblejā Ņujorkā. 1964. gada beigas

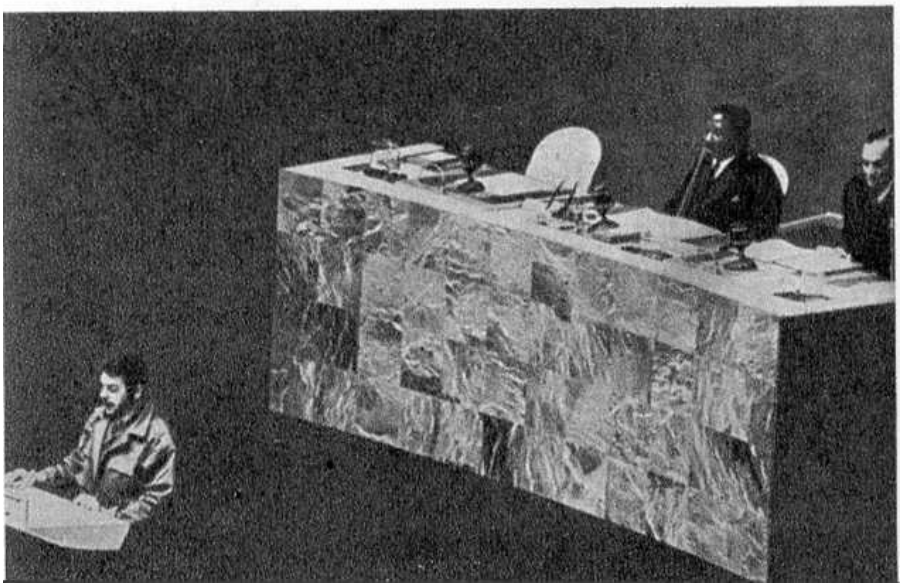

Če. 1964. gads

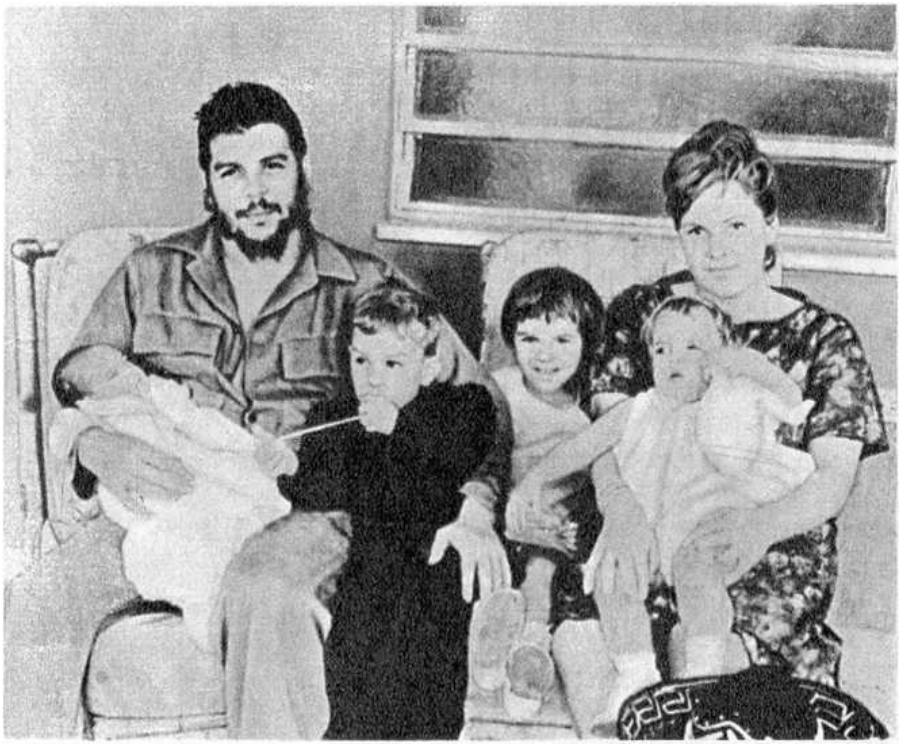

Pēdējais ģimenes fotouzņēmums. 1964. gada beigas

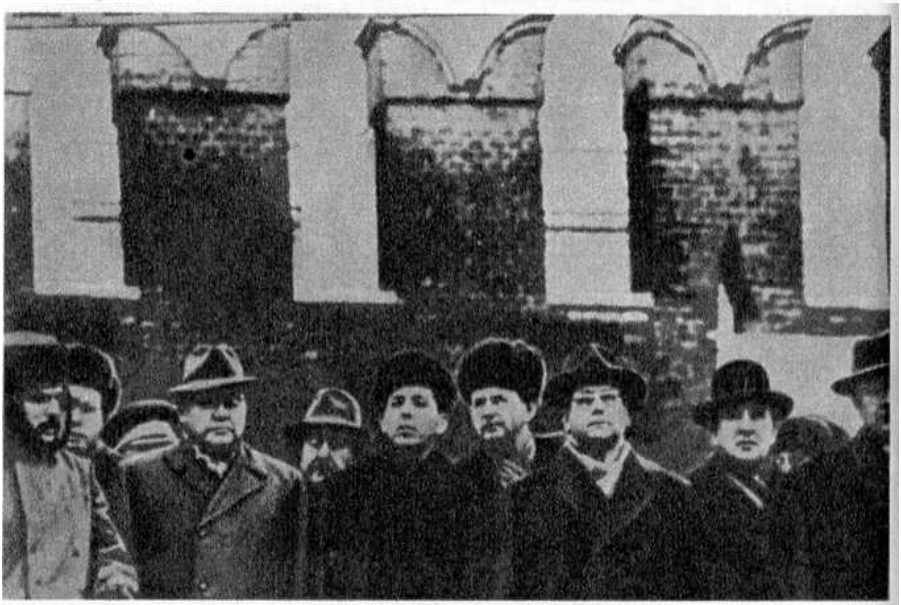

V. I. Ļeņina Mauzoleja tribīnē. 1960. gada 7. novembris

Padomju un kubiešu draudzības mītiņā Arodbiedrību namā. Maskava, 1960. gada 10. decembris

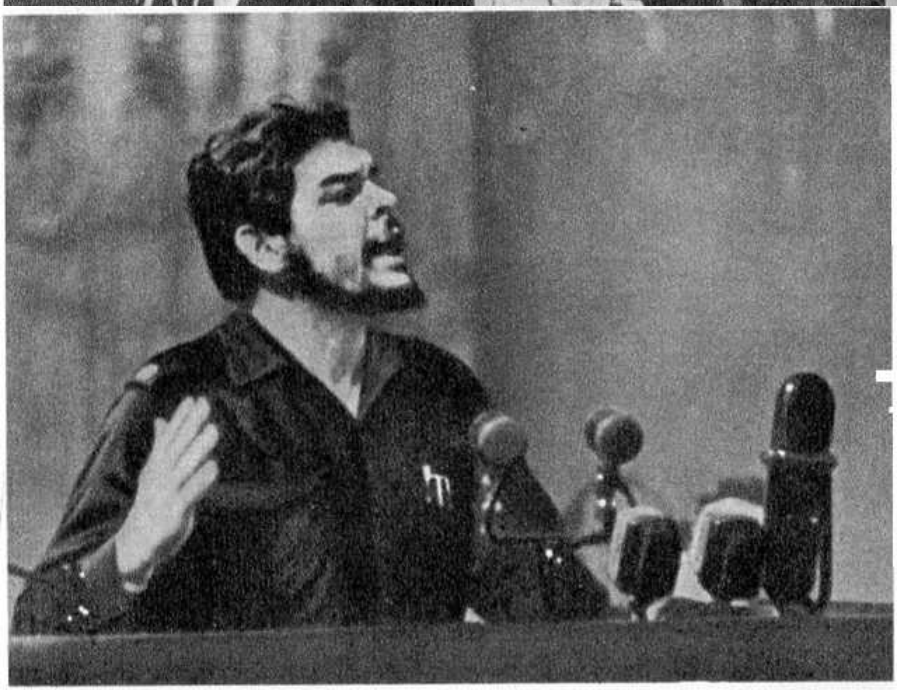

Arodbiedrību nama tribīnē

Tikšanās ar Aramu Hačaturjanu. 1960. gada decembris

Tautas saimniecības sasniegumu izstādē Maskavā

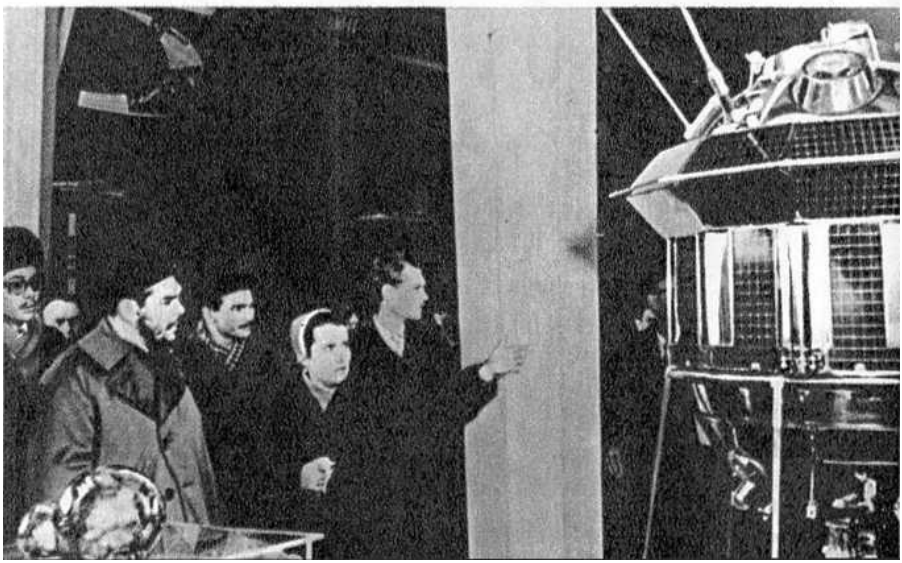

V. I. Ļeņina darba kabinetā Maskavas Kremlī

Pie V. I. Ļeņina Mauzoleja

Sarkanajā laukumā. 1960. gads

Maskavā — draudzīgās pārrunās ar padomju cilvēkiem. 1960. gads

Ļeņingradā — uz kreisera «Aurora». 1960. gads

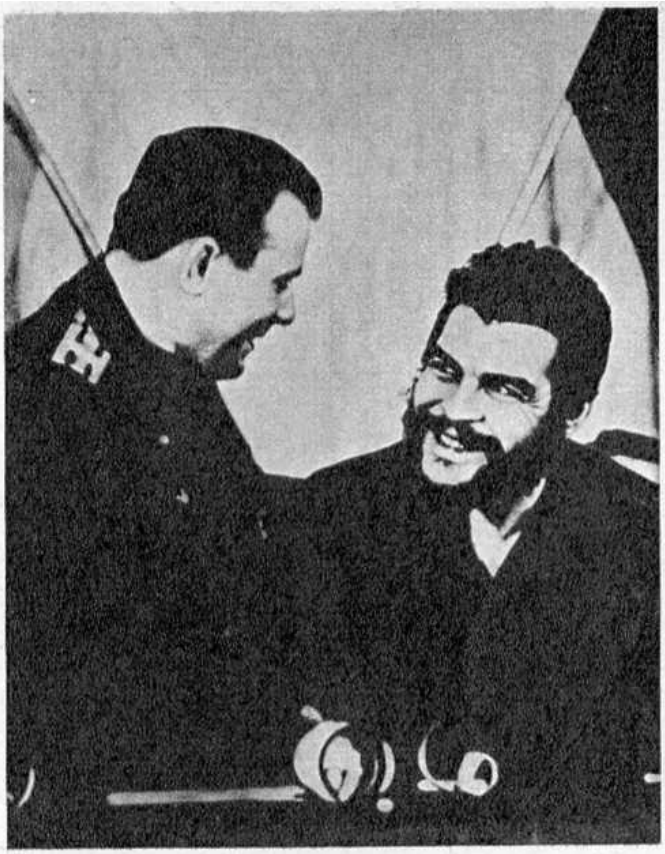

Saruna ar Padomju Savienības un Kubas draudzības biedrības prezidentu J. Gagarinu

Draudzības namā Maskavā. Padomju Savienības un Kubas draudzības biedrības dibināšanas sēdē

vairāk izcēla bālumu sejā, kura, acīm redzot, saulē neiedega. Pirmajā brīdī Če seja šķita barga, pat fanātiska, bet, kad viņš pasmaidīja, uzreiz cauri smaidam pavīdēja šī ministra īstais vecums — viņš izskatījās gluži kā jauneklis. Militārais haki krāsas kombinezons, paplatās, šņorzābakos sabāztās bikses un melnā berete ar zvaigznīti it kā papildināja viņa raksturojumu.»

Če bieži tikās arī ar padomju žurnālistiem. Sarunās ar viņiem Če allaž uzsvēra to, cik liela nozīme ir padomju palīdzībai sociālisma celtniecībā Kubā. Kādā no šīm pārrunām, kas publicēta 1962. gada 4. jūlijā žurnālā «No-voje vremja», Če runāja par sociālistisko valstu nesavtīgo palīdzību Kubai. «Protams,» Če norādīja, «Padomju Savienības palīdzība ir plašāka un pilnīgāka. Tāpēc, runājot par ekonomiskajiem sakariem ar sociālistiskās nometnes valstīm, mēs vispirms domājam mūsu attiecības ai Padomju Savienību. Tās vienmēr pamatojas uz brālīgu sadarbību un savstarpēju nacionālo interešu cienīšanu ...»

1962. gadu Kubā izsludināja par «Plānošanas gadu». Taču amerikāņu imperiālistiem nebija pa prātam revolucionārās Kubas mierīgā, radošā darbība. Kaut arī viņu algotņu uzbrukums Plaijahironai iepriekšējā gadā bija cietis pilnīgu sakāvi, imperiālisti joprojām centās uzkurināt naidīgu atmosfēru pret revolucionāro Kubu.

Amerikas Savienoto Valstu valdība pastiprināja salas ekonomisko blokādi, cerēdama ar bada kaulaino roku nožņaugt revolūciju, bet CIP turpināja apmācīt un iesūtīt Kubā diversantu, sabotētāju un spiegu bandas, kuru uzdevums bija dezorganizēt un paralizēt revolucionāro iestāžu darbību. Amerikāņu izlūklidmašīnas, pārkāpdamas visus starptautiskos likumus, dienu un nakti riņķoja virs Kubas. Amerikāņu bāzēs Kārību baseina rajonā tika koncentrēti ievērojami spēki. Šī Savienoto Valstu agresīvā rīcība apdraudēja Kubas neatkarību, un Vašingtonā to arī neslēpa.

Ar imperiālistiem piemītošo cinismu amerikāņu varas orgānu pārstāvji piedāvāja Kubas valdībai «maku un mīlestību» ar vienu noteikumu — lai Kuba pārtrauc draudzīgās attiecības ar Padomju Savienību. Fidels Kastro un visa kubiešu tauta apņēmīgi un ar nicinājumu noraidīja šos zemiskos piedāvājumus. Kubas valdība griezās pie Padomju Savienības ar lūgumu sniegt Kubai palīdzību tās aizsardzības spēju nostiprināšanā. Padomju valdība atbildēja piekrītoši uz kubiešu draugu lūgumu.

Lai noslēgtu attiecīgu vienošanos, 1962. gada 27. augustā Maskavā ieradās kubiešu delegācija, kuru vadīja Ernesto Če Gevara. Šajā reizē Ce pavadīja Padomju Savienībā tikai vienu nedēju. Sarunas beidzās sekmīgi.

Paziņojumā par Kubas delegācijas vizīti Padomju Savienībā bija teikts, ka tā apmainījusies domām ar padomju pusi sakarā ar

imperiālistisko aprindu draudiem Kubai. Kubas Republikas valdība šo draudu dēļ lūgusi Padomju valdību palīdzēt ar bruņojumu un attiecīgiem tehniskiem speciālistiem, kas varētu apmācīt kubiešu armijas karavīrus. Padomju valdība uzmanīgi uzklausīja šo Kubas valdības lūgumu, un minētajā jautājumā tika panākta vienošanās. Kamēr zināmas aprindas draud Kubai, Kubas Republikai ir likumīgs pamats veikt nepieciešamos pasākumus, lai nosargātu savu drošību, savu suverenitāti un neatkarību, un visiem īstiem Kubas draugiem ir pilnīgas tiesības atsaukties uz šo likumīgo lūgumu.

Vašingtonas varasvīri tā vietā, lai nāktu pie prāta, turpināja saasināt attiecības ar Kubu, pasludināja tai «karantīnu» — militāru blokādi, sāka draudēt ar bruņotu intervenci, gandrīz vai. ar pasaules mēroga konfliktu. Tā izcēlās Kārību krīze. Bet arī šoreiz amerikāņu agresori, pažvadzinājuši ieročus, bija spiesti atkāpties. To panāca kubiešu tautas dzelžainā apņēmība nosargāt savu neatkarību, kā arī Padomju Savienības un sociālistisko valstu solidaritāte ar Kubu.

Šajās Kubai satraucošajās dienās Če, tāpat kā algotņu uzbrukuma laikā Plaijahironai, atradās savā armijas komandiera kaujas postenī Pinaras del Rio provincē... Tur ar Če notika nelaimes gadījums: revolverim nokrītot, uz grīdas, gāja vaļā šāviens, kas ievainoja viņu. Kontrrevo-lucionāri, to uzzinājuši, sāka izplatīt visādas «pilnīgi patiesas» versijas, apgalvodami, ka Če esot mēģinājis nonāvēties, tādēļ ka viņam radušās «nesaskaņas ar Fidelu Kastro».

Kad ASV bija cietusi jaunu fiasko sakarā ar Kārību krīzi, apmelotāji atkal kļuva aktīvāki un no jauna mēģināja mest ēnu uz Če un arī uz Fidelu Kastro, izplatot baumas, ka viņi it kā esot «pārtraukuši draudzību» ar Padomju Savienību. Šī versija bija tikpat «pamatota» kā iepriekšējā — par Če mēģinājumu izdarīt pašnāvību «nesaskaņu» dēļ ar Fidelu Kaslro.

Protams, imperiālisti būtu daudz devuši, lai radītu nesaskaņas attiecībās starp Padomju Savienību un revolucionāro Kubu, kuru nesatricināmā draudzība viņiem bija kā dadzis acī.

Patiesībā Kubas valdībai bija savs uzskats par iespējām atrisināt Kārību krīzi. Kuba un Padomju Savienība apsprieda šo jautājumu un panāca abpusēju vienošanos.

Fidels Kastro 1962. gada 1. novembri paziņoja: «Mums ar PSRS bija atšķirīgi uzskati šajā jautājumā, bet starp mums nav plaisas. Mēs uzticamies PSRS principiālajai politikai, un galvenais ir tas, ka mēs esam marksisti-ļeņi-nieši.»

Ne par kādām Če un Kubas vadītāju «nesaskaņām» ar Padomju Savienību nebija pat runas. Ienaidnieks arī šoreiz uzdeva vēlamo par patieso.

Runājot 1962. gada 9. novembrī pa Kubas radio un televīziju, Fidels Kastro sacīja: «Visos grūtajos brīžos, kādus esam pārdzīvojuši,

jenkiju dažādo izlēcienu laikā, ekonomiskās agresijas dienās, kad tika atcelta cukura kvota, pārtraukta naftas piegāde mūsu zemei, visos šajos agresīvajos aktos, kuri sekoja cits citam un kuru upuris mēs bijām, Padomju Savienība mums katru reizi sniedza draudzīgu roku. Tā vienmēr bija kopā ar mums. Mēs esam pateicīgi par to, un mums tas jāpasaka skaļi un atklāti.»

Sīm Kubas revolūcijas vadoņa domām pievienojās arī Ernesto Če Gevara sarunā ar amerikāņu studentiem. Sarunas teksts bija publicēts 1963. gada 2. augustā avīzē «Revolucion».

Če kategoriski nosodīja trockistu provokatoriskos izlēcienus. Tie mudināja krīzes laikā uzbrukt amerikāņu bāzei Guantanamo. Viņš paziņoja, ka trockistiem nav nekā kopēja ar Kubas revolūciju, ka tie ir dīkdieņi un pļāpas un ka valdība pat nedomā atļaut viņiem izdot savu preses orgānu, kā viņi to nekaunīgi pieprasījuši.

Mēs esam pārliecināti, ka Če, ja viņš būtu dzīvs, piekristu arī šiem Fidela Kastro vārdiem, kurus viņš sacīja par Padomju Savienību V. L Ļeņina 100 gadu dzimšanas dienas atcerei veltītajā runā: «Mūsdienās, kā zināms, eksistē arlrirevolucionāri, arhikreisi teorētiķi, īsti «supermeni» —> ja vēlaties rast viņiem apzīmējumu —, kuri spēj tikt galā ar imperiālismu pāris vārdos. Daudzi no šiem arhirevolucionāriem, kuriem nav ne mazākā priekšstata par reālo stāvokli, par revolūcijas problēmām un grūtībām, ir imperiālisma uzkurināta zvēriska naida pārņemti. Viņi, šķiet, nespēj piedot pašu faktu, ka pastāv Padomju Savienība ...

Viņi aizmirst tās neiedomājamās grūtības, kādas pārcieta Padomju Savienība revolucionārā procesa sākumā ... vissmagākās problēmas, kuras radīja blokāde, izolācija, fašistiskā agresija. Viņi neko nevēlas redzēt un pašu Padomju Savienības pastāvēšanas faktu uzskata gandrīz vai par noziegumu. Un tas viss tiek darīts no «kreisām» pozīcijām — vai tā nav ārkārtīga nelietība!» Lai nu kā, bet nelietības šiem «kreisajiem» provokatoriem ir vairāk nekā pietiekami!

1964. gadā Če gandrīz katru nedēļu piedalījās dažādu fabriku un rūpnīcu atklāšanā. Daudzas no tām bija uzceltas ar Padomju Savienības palīdzību. 1964. gada 3. maijā, runājot mehāniskās un gultņu rūpnīcas «Fabricēt Agiliar» atklāšanā, Če silti atsaucās par pašaizliedzīgo darbu, kādu ieguldījuši padomju speciālisti, cenšoties pēc iespējas ātrāk nodot uzņēmumu ekspluatācijā. Viņš atzīmēja, ka Padomju Savienība sniedz Kubai konkrētu palīdzību tās attīstībā.

Padomju valdība un tauta visu laiku, kamēr pastāv revolucionārā Kuba, kuru nemitīgi apdraud jenkiju imperiālisms, ir sniegusi tai atbalstu. Če izteica pārliecību, ka Kuba arī turpmāk jebkuros apstākļos var paļauties uz to, ka Padomju valdība un tauta tai palīdzēs un sapratīs to. «Tas arī ir patiess proletāriskais internacionālisms!» nobeidza Če.

Če augstu novērtēja 1964. gadā ar Padomju Savienību parakstīto ilgtermiņa vienošanos par Kubas cukura iepirkšanu. Rakstā, kas tajā pašā gadā publicēts angļu žurnāla «Internalional Aifairs» oktobra numurā, Če atzīmēja ne vien šīs vienošanās pozitīvo nozīmi Kubas ekonomikā, bet arī tās milzīgo politisko nozīmi. Parakstītā vienošanās ar Padomju Savienību, Če atzīmēja minētajā rakstā, liecina par jauna tipa attiecībām sociālistiskajā nometnē, kur augsti attīstīta sociālistiska valsts sniedz palīdzību vāji attīstītai pretēji tam, kā tas notiek kapitālistiskajā pasaulē, kur industriālās lielvalstis cenšas par pusvelti iegūt izejvielas vāji attīstītajās zemēs.

1964. gada novembri Če trešo reizi apmeklēja Padomju Savienību, kur pavadīja divas nedēļas. Viņš atkal piedalījās svinībās par godu kārtējai — šoreiz 47. Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas gadadienai, tikās ar Padomju Savienības partijas un valsts vadītājiem.

11. novembrī Ce piedalījās sanāksmē, kas notika Draudzības namā sakarā ar Padomju Savienības un Kubas draudzības biedrības nodibināšanu. Pēc jaunievēlētā biedrības prezidenta — mūsu pirmā kosmonauta Jurija Ga-garina referāta un pēc toreizējā Kubas draudzības institūta ar tautām vadītāja Herardo Masolas apsveikuma vārdu deva Če. Runa Draudzības namā bija Če pēdējā runa Padomju Savienībā. Mēs publicējam to pilnībā:

«Dārgie biedri (Če to sacīja krieviski. — Aut.)\

Es tagad runāšu spāņu valodā. Jūs jau zināt, ka Kubas revolūcijas vadītājus, kad viņi runā mikrofonā, grūti «atraut» no tā.

Šoreiz jums no tā nav jābaidās. Biedrs Masola izteica visas mūsu tautas domas. Un pārējie biedri mums jau sniedza pilnīgu iespējamo informāciju, ieskaitot ziņojumu par plāna pirmstermiņa izpildi par godu Oktobra revolūcijas gadadienai.

Tas, protams, notiek šeit, Padomju Savienībā. Diemžel es nevaru jums ziņot to pašu. Nākotnē arī mēs pārsniegsim plānu par godu 7. novembrim, jo šī diena pieder visiem.

Biedri! Kubas tauta sociālismu sāka celt nesen. Mums vēl daudz kas jāmācās. Jāmācās attīstīt mūsu apziņu, attīstīt mīlestību pret darbu. Taču mūsu tauta ir iepazinusi vēsturi, īstu vēsturi. Tā zina, kāds ir parauga spēks, zina, ka no asins straumēm, kuras lējuši padomju cīnītāji, aizstāvot brīvību, sociālismu un komunismu, — ka no šīm asins straumēm varētu veidoties upes. Tā zina arī to, ka padomju cilvēki ir lējuši savas asinis zemēs, kas atrodas tālu no viņu Dzimtenes, ka arī mūsu valstī atrodas padomju militārie speciālisti, kas pilda savu proletārisko, internacionālo pienākumu. Tā zina arī to, ka pašlaik liels skaits padomju speciālistu apmāca mūs mierīgai jaunradei. Tā zina, ka padomju speciālisti visā pasaulē palīdz vāji attīstītajām tautām apgūt vismodernāko tehniku, lai ar tās palīdzību veidotu labāku nākotni. Tā zina par brīnumainajām kosmosa

iekarotāju uzvarām, kam pamati likti Padomju Savienībā.

Mūsu tauta, kas iepazinusi vēsturi un zina, kāds ir parauga spēks, vienmēr atzīs padomju tautas nestos upurus un pratis sekot jūsu gaišajam piemēram, nelokāmi sargājot savu revolūciju un ceļot sociālismu.

Padomju biedri! Kuba nekad neatkāpsies!

Mūsu draudzība būs mūžīga!

Slava Padomju Savienībai!» (Šos vārdus Če teica krieviski. — Aut.)

Par to, kādi rezultāti bija šim pēdējam braucienam uz ; Padomju Savienību, Če dienu pirms izbraukšanas uz dzim- ļ teni pastāstīja APN korespondentam:

— Man bija gods divas reizes pārstāvēt Kubu 7. novembra svinībās Maskavā — 1960. gadā un tagad. Kad mēs 1960. gadā stāvējām Mauzoleja tribīnē, tad mēs pār- i stāvējām valsti, kura vēl tikai gribēja par kaut ko kļūt, kura pilnā sparā cīnījās ar ASV.

Šogad mēs kāpām Mauzoleja tribīnē kā pārstāvji no sociālistiskas valsts, no jaunas sociālistiskās valsts, kas dzimusi Amerikas kontinentā. Mums bija patīkami ieraudzīt mūsu valsts nosaukumu starp citu sociālistisko valstu nosaukumiem, dzirdēt mūsu militāros maršus parādē, tāpat kā bija patīkami nesen Havannā sagaidīt jauno padomju tankkuģi, kas nosaukts mūsu galvaspilsētas vārdā. Tas | viss mūs saviļņo, jo mēs tikai nesen esam uzsākuši so- | ciālisma celtniecības ceļu.

Sarkanajā laukumā mēs izjutām padomju tautas sir- | snīgo draudzību, tās neviltoto entuziasmu.

Mēs iegriezāmies vairākos padomju uzņēmumos. Redzējām daudz ko tādu, kas atspoguļo PSRS rūpniecības aug- ■ sto potenciālu. Ļihačova automobiļu rūpnīcā, piemēram, ļ mēs iepazināmies ar jauniem, automatizētiem cehiem, jauniem kravas automobiļu modeļiem.

Uz jautājumu, kādas ir Kubas rūpniecības attīstības, kā ! arī padomju un kubiešu ekonomiskās sadarbības tālākas ' nostiprināšanas perspektīvas, Če atbildēja:

— Mūsu sadarbība ar Padomju Savienību sekmīgi attīstās daudzās nozarēs, bet jo sevišķi enerģētikā, nozarē, kur PSRS uzkrājusi bagātu pieredzi. Tāpēc lielākā daļa mūsu elektrostaciju tiek celta ar padomju speciālistu ; palīdzību. Mēs būvēsim Kubai raksturīgās termoelektrostacijas, kas strādās ar naftu, daļēji izmantosim arī kūdru un citu kurināmo, ja tas būs ekonomiski izdevīgi.

Tagad par nozīmīgu Kubas rūpniecības nozari kļuvusi

arī metalurģija. Mēs celsim jaunus tēraudkausēšanas uzņēmumus. Sāksim attīstīt krāsaino metalurģiju. Mums ir ļoti lieli latenta rūdas krājumi Orientēs provinces ziemeļos. Tur jāuzceļ metalurģijas

kombināts, kurš kļūs par krāsainās metalurģijas bāzi. Arī te mēs ceram uz Padomju Savienības palīdzību.

Balstoties uz padomju pieredzi, mēs plānojam noregulēt lauksaimniecības tehnikas ražošanu.

Kuba ieinteresēta arī ķīmijas, automātikas un elektronikas attīstībā. Taču pagaidām murns tas ir jauns pasākums un, iekams mēs sākam sastādīt plānus, jāuzkrāj zināma pieredze.

Ķīmiskajā rūpniecībā mēs jau esam saņēmuši konkrētu palīdzību no padomju biedriem: nākamajā gadā viņi sāks celt minerālmēslu rūpnīcu Nuevitasas pilsētā.

Če apsveica Padomju Savienības un Kubas draudzības biedrības nodibināšanu un izteica pārliecību, ka tā sekmēs sakaru attīstību starp mūsu valstīm, kultūras apmaiņu un citus kontaktus.

— Biedrību radot, — Ce atzīmēja, — mūs līdz sirds dziļumiem saviļņoja pati atmosfēra: padomju cilvēku sirsnība, t'as lielais atsevišķu cilvēku un organizāciju skaits, kuri vēlējās kļūt par organizācijas locekļiem, entuziasms, ar kādu tika uzņemta vēsts par biedrības nodibināšanu.

Starp citu, arī mēs Kubā gatavojamies izveidot tādu pašu biedrību. Taču jūs mums aizsteidzāties priekšā.

Lai gan mūsu draudzība radusies nesen, — Ce sacīja noslēgumā, — mūs saista ļoti stipras saites, kuras nav iespējams saraut. Vienmēr, kad speram kāju uz tās valsts zemes, kura pirmā uzcēlusi sociālismu, mēs izbaudām draudzības siltumu. No savas puses mēs vēl un vēl apliecinām, ka tādas pašas ir Kubas tautas jūtas. Kad mēs vērojam lielos sasniegumus, kurus guvusi padomju tauta — visas pasaules miera aizstāve un Kubas sabiedrotā —, mēs kļūstam spēcīgāki un drošāki.

Mēs zinām, ka padomju tautai ir ar ko nosargāt mieru, to mēs redzējām 7. novembra parādē.

Pēdējā intervijā padomju žurnālistiem Ce runāja par mierīgu, radošu darbu, par mieru. Tur nebija nekā pretrunīga, jo viss, ko viņš bija darījis līdz tam, un viss, ko viņam vēl vajadzēja darīt, visa viņa dzīve bija virzīta uz to, lai uz kapitālistiskās patvaras drupām rastos taisnīgā,

mieru mīloša sociālistiskā sabiedrība, lai komunisma ideāli svinētu uzvaru visas pasaules daļās, arī viņa dzimtajā Latīņamerikā.

Un bija kaut kas simbolisks tajā apstāklī, ka šis revolūcijas bruņinieks, iekams viņš no jauna segloja savu Rosinanti, atbrauca uz Padomju Savienību, lai pēdējo reizi noliektu galvu pie Mauzoleja, godinot Ļeņinu, kura cēlajām idejām viņš ticēja, un par to triumfu viņš bija ar mieru atdot visdārgāko, kas cilvēkam ir, — savu dzīvību ...

KOMUNISTISKA DARBA TRIECIENNIEKS

Sociālisma celtniecība pamatojas uz darba augļiem, uz plašu ražošanu un darba ražīgumu. Veltīgi būtu attīstīt mūsu apzinīgumu, ja mēs nevarētu kāpināt mūsu ražošanu, ja mums nebūtu plaša patēriņa preču.

Emesto Če Gevara

Pieredze liecina, ka sociālisms nerodas pēc iepriekš izstrādātas receptes, ar šim mērķim iepriekš sagatavotiem kadriem.

Tikai pēc varas pārņemšanas, šķiru cīņas procesā sāk iezīmēties nākamās sabiedrības kontūras, tiek kaldināti tās nākamo cēlāju kadri.

Kubā pirms revolūcijas uzvaras tikai retais domāja par sociālismu, vēl vairāk — pat pēc revolūcijas uzvaras ideja par sociālistiskas sabiedrības uzcelšanu daudziem šķita kaut kas ļoti tāls. Taču revolūcija traucās uz priekšu ar septiņjūdžu soļiem, apsteidzot savu visdedzīgāko piekritēju pārdrošākās cerības. Un, kad 1961. gadā visi ražošanas līdzekļi bija nonākuši valsts rokās, aktuāls kļuva jautājums par to izmantošanu jaunas sabiedrības uzcelšanai.

Stāvokli sarežģīja tas, ka Kubas revolūcijas attīstības īpašo apstākļu dēļ tās avangardam — revolucionārajiem grupējumiem, kas vadīja revolucionāro procesu, sākumā nebija sociālisma uzcelšanas programmas. Šī programma faktiski tika izstrādāta revolūcijas attīstības gaitā tās vadošo darbinieku ietekmē. Protams, pirmo vārdu šajā jautājumā, tāpat kā visos pārējos, sacīja Fidels Kastro. Otrs ciivēks, kas visvairāk ietekmēja revolūcijas ekonomisko

politiku, bez šaubām, bija Ernesto Če Gevara, kas tieši vadīja valsts ekonomiku, sākumā būdams Nacionālās bankas direktors, pēc tam — rūpniecības ministrs.

Revolūcijas vadītāji ar Fidelu Kastro priekšgalā, īstenojot radikālus sociālos pārkārtojumus, centās atbrīvot savu dzimteni no ārzemju kapitāla spaidiem, iznīdēt kapitālistisko ekspluatāciju, valdošajām aprindām raksturīgo korupciju, alkatību un tikumisko izlaidību, izglītot kubiešu tautu, ieaudzināt tajā patriotismu, ticību saviem spēkiem, solidaritāti ar visas pasaules apspiestajiem, celt darbaļaužu dzīves līmeni.

Šādas pārmaiņas vēlējās ne vien revolūcijas vadītāji, bet arī plašas tautas masas, strādnieki un zemnieki.

Protams, visi saprata, ka jauna, taisnīga, brīva dzīve, bez ekspluatatoriem un ekspluatējamiem, nav nekas cits kā sociālisms, tas ir, iekārta, kuras pamatus Padomju Savienībā bija licis lielais Ļeņins. Un, kad Fidels Kastro 1961. gada aprīli, amerikāņu algotņu iebrukuma

priekšvakarā, paziņoja, ka revolūcija uzņēmusi kursu uz sociālismu, kubiešu tauta bez šaubīšanās atbalstīja savu vadoni.

Bet viena lieta ir sociālisms kā ideāls, un pavisam kas cits ir tā izpausmes konkrētā forma pirmajā Latīņameri-kas valstī, kāda bija Kuba ar visām tās īpatnībām. Sociālisms taču bija jāuzceļ valstī, kurā plaši izmantoja tehnikas progresa pēdējos sasniegumus patērētāju sfērā — visjaunāko mārku automobiļus, televizorus, saldējamās iekārtas, un tajā pašā laikā tai nebija ne savu inženieru, ne tehniķu, ne ķīmiķu, ne metalurgu, tāpat kā nebija arī savas rūpniecības. Pirmsrevolūcijas Kuba bija vienīgi sava bagātā kaimiņa izejvielu piedēklis. Kubas izejvielas — cukuru, tabaku, minerālus, augļus, gaļu — izveda uz ASV, un no turienes salā saņēma gatavus izstrādājumus. Turīgais kubietis bija ģērbies amerikāņu uzvalkā, valkāja amerikāņu apavus, platmali, kreklus, kaklasaites, ēda amerikāņu konservus, dzēra amerikāņu sulas un alkoholiskos dzērienus, gulēja uz amerikāņu matrača, skatījās amerikāņu televizoros amerikāņu televīzijas pārraides, brauca amerikāņu automašīnās, Kubas laukus apstrādāja amerikāņu traktori, kurus, tāpat kā automašīnas, darbināja amerikāņu benzīns, pat grāmatas, kuras lasīja kubietis, galvenokārt bija sarakstījuši amerikāņu autori un tā tālāk, un tā joprojām.

Neviļus radās jautājums: ja visu šo amerikānisko kubietim atņem, ja ASV atsakās iepirkt viņa cukuru un pārdot viņam naftu, plaša patēriņa un citas preces, vai kubietis tad izturēs, vai viņš varēs aizpildīt radušos tukšumu ar visām viņam nepieciešamajām precēm? It sevišķi ja ievēro to, ka ar precēm jānodrošina visi darbaļaudis, ne tikai privileģēto ekspluatatoru saujiņa vien, kā tas bija vecā režīma laikā, ka jāuzceļ nepieciešamās dzīvojamās ēkas, skolas, slimnīcas, mazbērnu novietnes un jāpaveic tūkstošiem citu mazu un lielu darbu, bez kuriem nav iedomājams pārvērst Kubu ziedošā dārzā un kubiešus par izglītotiem, augsti kulturāliem un ar visu nepieciešamo apgādātiem sociālistiskās sabiedrības pilsoņiem.

Če bija pārliecināts, ka tas viss ir iespējams, ja vien revolucionārā Kuba izraudzīsies industrializācijas un plānotas ekonomikas ceļu, ja attīstīs daudznozaru lauksaimniecību un jaunās sabiedrības celtniecībā aktīvi iesaistīs pašus darbaļaudis. Viņu enerģija, nesavtība un pašuzupurēšanās, pēc Če domām, spēja veikt brīnumus, kā to parādījusi sociālistiskās celtniecības vēsture Padomju Savienībā.

Če bija pārliecināts, ka šis grūtais uzdevums ir pa spēkam kubiešu tautai, kura guvusi uzvaru varonīgajā atbrīvošanās revolūcijā un rezultātā iemantojusi varenu sabiedroto un draugu — Padomju Savienību. Viņš dega nepacietībā no jauna mesties kaujā, bet šoreiz nevis ar ieroci, bet ar politekonomijas mācību grāmatu rokās.

Jāatzīst, ka Če gatavojās jaunās sabiedrības celtniecībai kopš pirmajām revolūcijas uzvaras dienām. Drīz pēc industrializācijas

departamenta izveidošanas INRA ietvaros tajā pēc Če norādījuma tika organizēta nodaļa, kuras uzdevums bija izpētīt valsts izejvielu resursus un plānot Kubas rūpniecības galveno nozaru attīstību. Sājā nodaļā bija elektroenerģijas un degvielas sektori, metalurģiskās un mašīnbūves rūpniecības, cukurrūpniecības un no tās atvasināto uzņēmumu, minerālizejvielu, lauksaimniecības produktu ražošanas sektori.

Iepriekšēji aprēķini liecināja, ka Kuba var visai sekmīgi attīstīt savu ekonomiku uz sociālistiskiem pamatiem. Če tomēr saprata, ka tas nebūs viegls uzdevums kaut vai tāpēc, ka šim nolūkam nebija absolūti nekādu kadru un tos vajadzēs apmācīt apstākļos, kad nepārtraukti tiek rīkotas sabotāžas un graujošas darbības akti, ko organizē ASV valdošās aprindas. Un tās nežēlos ne spēkus, ne līdzekļus, lai izgāztu Kubas «eksperimentu» un pierādītu, ka sociālisms nav «iedzīvināms» Kubā un tātad amerikāņu augsnē tas neiesakņosies.

Pirmajā mirkli var likties paradoksāli, ka'šis dedzīgais agrārās reformas aizstāvis, kas vienmēr uzsvēra to, kādas milzīgas potenciālas revolucionārās iespējas slēpjas zemniecībā, vadīja nevis INRA, kas realizēja agrāros pārkārtojumus Kubā, bet Rūpniecības ministriju. Taču nekā pretrunīga šeit nebija. Viena lieta ir cīņa pret imperiālistiskajiem spaidiem, kurā zemniecībai kā vislielākajai un visvairāk apspiestajai šķirai bija aktīvi jāpiedalās, cita — jaunas sabiedrības celšana, kuras pamatā varēja būt vienīgi rūpniecības attīstība, jo lauksaimniecība vien nespētu nodrošināt darbaļaužu masām augstu dzīves līmeni, bet bez tā nav iedomājams sociālisms. Par to, ka Ce tieši tā izprata sociālismu, liecina viņa daudzreiz izteiktās domas šajā jautājumā. Jau dokumentā «Industrializācijas uzdevumi», ko viņš uzrakstīja 1961. gadā un kas publicēts pēc viņa nāves, Če rakstīja, ka obligāts nosacījums Kubas atbrīvošanai no imperiālistiskā jūga ir maksimāli attīstīt rūpniecisko ražošanu, tās skaitā masu patēriņa preču — pārtikas, apģērba utt., kā ari to izgatavošanai nepieciešamo izejvielu ražošanu. Če uzskati šajā ziņā nekad nav bijuši citādi. Kādā savā runā 1964. gada maijā Če uzsvēra, ka «sociālisma celtniecība tiek īstenota, ražojot tautai nepieciešamās preces arvien lielākā daudzumā un arvien augstākā kvalitātē. Sociālisms nav abstrakts jēdziens, sociālisms ir tieši saistīts ar tautas labklājību».

Par sociālistiskās celtniecības uzdevumiem Kubā Če bija izveidojies pilnīgi skaidrs un noteikts priekšstats. Če pareizi uzskatīja, ka sociālistiskās celtniecības pirmais priekšnoteikums ir atņemt ekspluatatoriem varas sviras — ražošanas līdzekļus. Un šajā jautājumā Če loma bija ļoti nozīmīga. Būdams Kubas Nacionālās bankas prezidents, viņš nacionalizēja visas bankas un pakļāva valsts kontrolei visus valūtas fondus. Tādējādi, koncentrējot valsts rokās visus valūtas un finansu fondus un operācijas, revolūcija sāka kontrolēt rūpniecības

un tirdzniecības uzņēmumu darbību. Pēc tam, nodibinot Arējās

tirdzniecības banku, kas tika izdarīts pēc Če iniciatīvas, arī visas ārējās tirdzniecības operācijas sāka kontrolēt valsts.

Vienlaikus ar šiem pasākumiem un agrāro reformu, kas satricināja latifundistu un ārzemju monopolu — daudzu cukurniedru plantāciju īpašnieku varu, valsts rokās sāka pāriet uzņēmumi, kurus nelikumīgi bija ieguvuši savā īpašumā Batistas satrapi. Par šiem uzņēmumiem noteicējs kļuva Če vadītais INRA rūpniecības departaments. Jāatzīmē, ka šis departaments bija nodibināts, lai vadītu lauksaimniecības izejvielu rūpniecisko pārstrādi, taču, pakāpeniski pārņemot savā rīcībā arvien jaunus un jaunus nacionalizētos uzņēmumus, tas arvien vairāk paplašināja savas funkcijas.

1961. gada 2. janvārī ASV valdība pārtrauca diplomātiskās un faktiski arī ekonomiskās attiecības ar Kubu un gatavojās revolucionārās valdības varmācīgai gāšanai, izvēršot graujošu darbību un organizējot algotņu iebrukumu. Diplomātisko attiecību pārtraukšanas un ASV naidīgās darbības rezultātā viss amerikāņu monopolu īpašums salā tika ekspropriēts. Tā paša gada februārī INRA rūpniecības departamentu pārveidoja par Rūpniecības ministriju un vienlaikus radīja Centrālo plānošanas padomi. Aprīli notika lasītājam jau zināmais algotņu uzbrukums Plaijahironai, pirms kura Fidels Kastro bija pasludinājis Kubas revolūcijas sociālistisko ievirzi. Pēc algotņu sagrāves sekoja visu lielo privāto rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumu nacionalizācija. Sis nacionalizācijas process galvenajos vilcienos tika pabeigts 1962. gada beigās.

Ce apzinājās gail grūtības, gan trūkumus, ar ko bija jāsastopas sociālistiskās celtniecības pirmajos gados Kubā. Par vienu no svarīgākajām problēmām šajā periodā viņš uzskatīja vadošā un vidējā posma saimniecisko darbinieku profesionālo, ekonomisko un politisko apmācību, turklāt viņš pats un viņa vietnieki šai ziņā bija paraugs; viņi regulāri apmeklēja lekcijas par politekonomiju, plānošanas problēmām un citām disciplīnām.

Ce bija sociālistiskās sacensības iniciators Kubā. Viņš tai piešķīra milzīgu nozīmi ne vien tāpēc, ka saskatīja tajā darba ražīguma paaugstināšanas avotu, bet arī tāpēc, ka sacensības sistēma palīdz veidot jaunu cilvēku, jauna tipa Kubas darbarūķi, kas dzīvo līdzi visa kolek-tiva interesēm un sabiedrības labā ir gatavs uz jebkuru upuri.

Tikpat lielu nozīmi Če piešķīra brīvprātīgam, neapmaksātam darbam, ko strādnieki un kalpotāji strādā no kārtējā darba brīvajā laikā (mūsu sestdienas talkas). Če uzskatīja, ka brīvprātīgs darbs sabiedrības labā ceļ revolucionāro apzinīgumu un ir jaunās sociālistiskās morāles elements. Pie tam Če domāja, ka ir ļoti svarīgi, lai brīvprātīgajā darbā, it sevišķi cukurniedru novākšanā, piedalītos vadošie darbinieki. Kubā buržuāziskās iekārtas laikā augstie ierēdņi

pavadīja savu brīvo laiku klubos un spēļu zaņķos, viņu interešu loks parasti aprobežojās ar pārmērīgu alkohola lietošanu, mīlas dēkām un sportu. Protams, nevienam no šiem «tautas kalpiem» pat prātā neienāca iet un cirst cukurniedres līdzīgi 19. gadsimta vergiem. Tagad viss bija citādi. Cukurniedru plantācijas un cukura rūpnīcas piederēja tautai. Revolucionārie ierēdņi bija tautas kalpi — šoreiz bez pēdiņām. Viņu piedalīšanās cukurniedru ciršanā, fiziskais darbs padarīja ciešāku pārvaldes aparāta saikni ar lauku darbaļaudīm. Kubā vecās iekārtas laikā ierēdnis — kalpotājs tika uzlūkots par balt-roci, gandrīz vai par īpašas sugas cilvēku. Tāds ierēdnis raudzījās uz darba cilvēkiem no augšas, iedomājās sevi par viņu labdari, kaut gan parasti apzaga un apkrāpa tos. Brīvprātīgais darbs darīja galu šai koloniālajai «tradīcijai». Kā allaž, Če rādīja personisku piemēru, piedalīdamies cukurniedru ciršanā, kuģu izkraušanā, rūpnīcu teritoriju attīrīšanā, dzīvojamo ēku celtniecībā. 1964, gada augustā viņš saņēma Komunistiskā darba trieciennieka apliecību par 240 brīvprātīgi nostrādātajām stundām ceturksnī. Če paraugam sekoja viņa tuvākie palīgi, citu ministriju un resoru darbinieki.

Če prasīja no vadošajiem darbiniekiem ne vien kompetenci, zināšanas, atbildību, prasmi uzklausīt padoto domas, bet arī lielu pašaizliedzību, maksimālu vienkāršību ikdienā, pilnīgu nesavtību. Augstākais atalgojums tādam darbiniekam bija nevis papildu materiālie labumi, nevis pagodinājumi vai īpašas atšķirības zīmes, kas ļautu izcelties pārējo darbaļaužu masā, bet apziņa, ka revolucionārais pienākums ir izpildīts.

Kā panākt darba ražīguma celšanos? Če nešaubījās, ka atrisināt šo problēmu palīdzēs pārvaldes un plānošanas sistēmas pilnveidošana, strādnieku profesionālo zināšanu palielināšana pulciņos, kursos un speciālās skolās. Viņš arī atzina, ka materiālajiem stimuliem ir visai būtiska nozīme darba ražīguma celšanā, tomēr priekšroku deva morālajiem stimuliem. Če uzskatīja, ka materiālie stimuli veicina privātīpašnieciskuma rašanos, ka darbaļaudīm jāstrādā pēc labākās sirdsapziņas nevis materiālu apsvērumu dēļ, bet gan apzinīgi tiecoties sekmēt vispārējo labklājību.

Par morālo stimulu Če uzskatīja ne vien goda rakstus un ražošanas trieciennieka vai pirmrindnieka nosaukumu, bet vēl arī citas stimulēšanas formas, piemēram, komandējumu uz kādu mācību iestādi, pēc kuras beigšanas strādniekam paaugstina kategoriju, priekšlikumu iestāties partijā, iegūstot komunista nosaukumu. Pēc Kubā pastāvošajiem noteikumiem tiesības iestāties partijā bija tikai tiem, kas sistemātiski pārsniedza ražošanas normas, piedalījās brīvprātīgajā darbā un sacensībā, cēla savu izglītības līmeni un bija Revolūcijas aizsardzības komitejas locekļi.

Jautājumu par morālajiem un materiālajiem stimuliem vairākkārt

apsprieda Rūpniecības ministrijas sanāksmēs. Reiz Če, griezdamies pie uzņēmumu direktoriem, sacīja, ka lielākā daļa no viņiem ir vidējo slāņu pārstāvji. Taču viņi visi strādā pašaizliedzīgi, nežēlojot savus spēkus. Nav jāšaubās, ka strādnieku šķira var būt tikpat apzinīga, Če pārliecināja savus darbiniekus.

Če vairākas reizes lasīja referātus par Kubas neatkarības cīnītājiem — dzejnieku Hosē Marti un ģenerāli Antonio Maseo, aicinādams kubiešus ņemt par paraugu šos patriotus, kuri nesavtīgi kalpoja tautai un atdeva par to savas dzīvības.

Bet, ja Če šobrīd atrastos Argentīnā tādos pašos apstākļos, viņš droši vien citētu vārdus, kurus teicis viņa ievērojamais tautietis Hosē Inhenjeross, filozofs un publicists, kas apsveica Lielo Oktobra sociālistisko revolūciju un ir sarakstījis plaši pazīstamo grāmatu «Morālie spēki», kura iznāca Buenosairesā 1925. gadā un kopš tā laika piedzīvojusi vairākus jaunus izdevumus. Inhenjeross uzskatīja morālos stimulus par sabiedrības progresa virzošo spēku. Šī ideja lielā mērā saskan ar Če uzskatiem.

Par godu Če jāsaka, ka, aizstāvot morālo stimulu pārākumu salīdzinājumā ar materiālajiem stimuliem, viņš kādā savā rakstā, kas publicēts 1964. gada februārī, atzina nepieciešamību šo viņa «subjektīvo» uzskatu apstiprināt praksē. Ja tiks pierādīts, Če rakstīja, ka morālo stimulu politika kavē ražošanas spēku attīstību, tad no tās būs noteikti jāatsakās un jāatgriežas pie jau pazīstamām materiālās stimulēšanas metodēm.

Sociālistiskās rūpniecības .attīstību Kubā traucēja visdažādākās objektīvās un subjektīvās grūtības: Rūpniecības ministrijas vadošo kadru, kā arī daudzu rūpnīcu un fabriku jauno direktoru pieredzes trūkums sociālistiskajā saimniekošanā — viņu uzticība revolūcijai ne vienmēr bija savienota ar profesionālām zināšanām, kadru mainība, kļūdas plānošanā, perspektīvās plānošanas un finansu disciplīnas trūkums pirmajā posmā, savrupiba, pārtraukumi iekārtu un izejvielu piegādē no ārzemēm, darba kavējumi uzņēmumos, dažu saimniecisko darbinieku pavirša un bezrūpīga attieksme pret savu uzdevumu izpildi.

Če bija pārliecināts, ka visas šis grūtības ir pārvaramas, ka kubiešu revolucionāri, darbaļaudis apgūs sociālistiskās saimniekošanas zinātni, kaut arī saprata, ka uzdevums nav no vieglajiem, bet varbūt pat visgrūtākais pēc varas iekarošanas.

Rūpniecības ministrijas kolēģijas sēdēs, uzņēmumu direktoru apspriedēs viņš pacietīgi analizēja dažu vadītāju kļūdas un trūkumus, deva norādījumus, kā tos pārvarēt, mācīja būt paškritiskiem un pats bija paraugs šai ziņā.

Viņš izskaidroja saviem darbiniekiem, kāda nozīme ir uzskaitei, aicināja ievērot valsts intereses, ekonomēt līdzekļus, neizšķiest tautas

mantu.

Kā vienmēr, viņš bija nesaudzīgs pret sevi, kā vienmēr, viņš izvirzīja visstingrākās prasības pats sev. Ne vienu reizi vien viņš kritizēja sevi par rakstura nelīdzsvarotību, neprasmi atrast, milzīgajā problēmu daudzumā tās vissvarīgākās, kas prasa tūlītēju atrisinājumu, ne vienmēr viņam izdevās nokārtot iedarbīgu pieņemto lēmumu izpildes pārbaudi.

Kritizēdams savu darbinieku trūkumus, viņš reizēm bija ass un tiešs, bet vainīgie to ļaunā neņēma — reti kurš apstrīdēja viņa aizrādījumu taisnīgumu un pamatotību. Če nevis vienkārši kritizēja, bet allaž centās palīdzēt noskaidrot trūkumu cēloņus un atrast ceļus to novēršanai.

Viņa vadītajās apspriedēs un sēdēs valdīja patiesi revolucionārs demokrātisms. Jebkurš no klātesošajiem varēja iebilst un pastrīdēties ar comandante — majoru Gevaru, nebaidoties radīt viņā neapmierinātību. Vēl vairāk, Če pats mudināja klātesošos uz strīdiem, jo tas viņam deva iespēju labāk izskaidrot un pamatot savus uzskatus.

Pats Če un pēc viņa rīkojuma ari viņa vietnieki un pārvalžu priekšnieki regulāri apmeklēja uzņēmumus, iepazinās ar to darbu, vajadzībām un grūtībām, sniedza tiem konkrētu palīdzību.

Piedalīdamies brīvprātīgajā darbā dažādos uzņēmumos, Če tikās ar strādniekiem tieši darbā, sarunājās ar viņiem par visdažādākajām tēmām, atbildēja uz jautājumiem un smēlās no šīm sarunām daudz derīga pats sev.

Če necieta «bijību» pret. dienesta pakāpēm, un viņš laipni atsacījās no cienasta — piena glāzes vai sava iecienītā bifšteka —, ja tas netika piedāvāts visiem tikšanās dalībniekiem.

Če lielu vērību veltīja ekonomisko un tehnisko zināšanu propagandai, bieži rakstīja presē un runāja ar darbaļaudīm, izskaidrodams aktuālos ekonomiskās celtniecības jautājumus. Pēc viņa priekšlikuma nodibināja žurnālus «Mūsu rūpniecība» un «Tehnoloģiskais žurnāls», kas iznāca masu metienā.

Če interesējās par mūsdienu zinātnes un tehnikas atklājumiem un par to izmantošanu tautas saimniecībā. Viņš sapņoja par elektroniku un automātiku, par atomelektrostacijām Kubā. Viņš aizrāva ar savu entuziasmu apkārtējos, starp kuriem nebija vietas mazticīgajiem, pesimistiem un činkstētājiem.

Cik efektīvi Če vadīja Kubas rūpniecību? Sociālistiskos pārkārtojumus rūpniecībā Če vadīja četrus gadus. Šajā laikā Kubā pilnīgi tika likvidēts privātīpašums uz ražošanas līdzekļiem. Beidzās darbaļaužu ekspluatācija. Valsts uzsāka ekonomikas plānošanu. Izzuda hroniskais bezdarbs — šī pirmsrevolūcijas Kubas sodība. Cēlās darbaļaužu apzinīgums. Tūkstošiem strādnieku kļuva par darba pirmrindniekiem, iesaistījās sociālistiskajā sacensībā. Amerikāņu

imperiālisti cerēja, ka Kubas «eksperiments» izgāzīsies, ka Kubas strādnieki bez viņiem netiks galā ar rūpniecības pārvaldīšanu. Kubas strādnieki neattaisnoja viņu cerības: Kubas sociālistiskā rūpniecība no sapņa pārvērtās īstenībā, par spīti drūmajām prognozēm, kādas izvirzīja Kubas «speciālisti» no dažādiem amerikāņu «lon-diem». Visās šajās pārvērtībās lieli nopelni ir Kubas Komunistiskajai partijai, tāpat arī Če, kura tiešā vadībā notika sarežģītā un grūtā pāreja no kapitālistiskās ražošanas sliedēm uz sociālistiskās celtniecības sliedēm.

Pats Če, atzīmēdams neapšaubāmos revolucionārās Kubas panākumus sociālistiskās rūpniecības attīstībā, rakstā, kas publicēts 1964. gada oktobri angļu žurnālā «International Atiairs», norādīja, ka panākumi būtu bijuši lielāki, ja netiktu pieļautas nopietnas kļūdas pieredzes un zināšanu trūkuma dēļ. Pirmā kļūda bija tā, ka lauksaimniecības pārkārtošana bija izdarīta neapdomāti.

Tā vietā, lai izraudzītos atsevišķus, visvairāk piemērotus rajonus jaunām lauksaimniecības kultūrām, tām iedalīja platības gandrīz katrā cukurniedru plantācijā, un tas radīja lielus zaudējumus cukurrūpniecībai. 1963. gada sākumā šis trūkums tika novērsts.

Otrā kļūda bija tā, ka, cenzdamās aizpildīt amerikāņu ekonomiskās blokādes radīto tukšumu, Kubas valdība iepirka ārzemēs lielu daudzumu mašīnu un dažos gadījumos pat veselas fabrikas, turklāt daudzas par valūtu, bet dažādu iemeslu dēļ tās nedeva gaidīto ekonomisko rezultātu. Piemēram, netika ņemts vērā tas faktors, ka Kubā trūkst šīm fabrikām nepieciešamo izejvielu, trūkst rezerves daļu un vietējo speciālistu. Dažos gadījumos ārzemēs iepirktie darbgaldi un tehnoloģiskās iekārtas, izrādījās, bija novecojuša parauga, tāpēc ražotā produkcija bija dārga un zemas kvalitātes.

Tomēr, par spīti šiem trūkumiem un grūtībām, rūpnieciskās ražošanas līmenis Kubā 1963. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga par 6 procentiem. Tas neapšaubāmi bija sasniegums.

Taču Če uzskatīja par galveno ne tik daudz ekonomiskos panākumus, cik to, ka Kubā bija radies jauns — revolūcijas ideāliem uzticīgs cilvēks, kas rīkojās saskaņā ar revolūcijas morālajām normām. «Viņa tēls vēl nav pilnīgi izveidojies, jo šis viņa veidošanās process noris paralēli jaunu ekonomisko attiecību procesam,» Če rakstīja Urugvajas žurnāla «Marcha» redaktoram 1965. gada martā, pirms savas aizbraukšanas no Kubas. «Nerunāsim par tiem, kurus nepareiza audzināšana grūž uz egoistisku interešu ceļa, ir ari tādi cilvēki, kuri vispārīgajā virzībā uz priekšu meklē īpašas, individuālas takas un atraujas no masām, kaut arī simpatizē tām. Galvenais ir tas, ka cilvēki ar katru dienu skaidrāk apzinās nepieciešamību kalpot sabiedrības interesēm un apzinās sevi kā sabiedrības virzošo spēku.»

Tā vairs nav agrākā, pelēkā ļaužu masa, kas nezina un neredz izeju no bēdu ielejas, kurā to bija iegrūdusi kapitālistiskās ekonomikas

sistēma. Revolūcijas viesulis, sagraudams šo sistēmu, bija it kā norāvis apsēju no darba tautas acīm. Tagad, Če rakstīja tajā pašā vēstulē, «viņi vairs neiet vieni pa neiestaigātām takām pretī saviem tālajiem mērķiem. Viņi seko avangardam partijai, pirmrindas strādniekiem, labākajiem cilvēkiem, kas iet ciešā vienotībā ar masām. Cilvēki, kas soļo priekšgalā, vērīgi ielūkojas nākamībā, domādami par to labo, ko tā nesīs, taču šo labumu viņi neiedomājas kā kaut ko personisku. Viņu atalgojums būs jaunā sabiedrība, kurā cilvēkiem piemitīs jaunas rakstura iezīmes, — cilvēku-komu-nistu sabiedrība».

Revolūcijas panākumi būtu bijuši vēl ievērojamāki, ja amerikāņu imperiālisti nevērstu pret Brīvības salu savu naidīgo darbību.

Kopš revolūcijas uzvaras brīža 1959. gada janvārī ne uz mirkli nerimās ASV valdošo aprindu agresīvie akti pret Kubu. Sabotāža, spiegošana, bombardēšana, pirātiski uzbrukumi apdzīvotām vietām, terora akti, lidmašīnu aizdzīšana, atentātu organizēšana pret Fidelu Kastro un citiem revolūcijas vadoņiem, diversiju bandu dibināšana, algotņu iebrukums, ekonomiskā blokāde, Latīņamerikā izveidotais sanitārais kordons ap Kubu — pie tā ķērās ASV valdošās aprindas, lai nožņaugtu revolūciju, izgāztu tās «eksperimentu», pierādītu, ka sociālisms nespēj «iesakņoties» Amerikas augsnē. Sai ziņā Kuba patiešām atgādināja Vjetnamu. Kaut arī Kuba nekļuva par tiešas agresijas upuri, ja neņem vērā algotņu iebrukumu Plaijahi-ronā, tomēr slepenais karš pret to turpinājās dienu un nakti visā tās pastāvēšanas laikā un turpinās arī pašlaik.

Ārsts, kas bija kļuvis par izcilu partizāņu komandieri, vairāk par visu mīlēja mierīgu darbu. Celtniecība, tautai nepieciešamo preču ražošana, zinātniski tehniskais progress — tam visam viņš varētu nodoties brīvā sabiedrībā, ja to nedraudētu iznīcināt Vašingtonas vanagi.

Apstākļos, kādi bija izveidojušies Kubā, rūpniecības ministrs bija spiests veltīt uzmanību ne vien savas ministrijas plāniem un uzdevumiem, bet arī jautājumiem, kas tieši saistīti ar cīņu pret amerikāņu imperiālisma ļaunprātīgajām intrigām . ..

«KUBA — JĀ! JENKIJI — NĒ!»

Mūs mudina uz cīņu, un citas izejas nav kā vien sagatavot to un uzdrīkstēties sākt kauju.

Emeslo Če Oevara

Prezidents Eizenhauers un brāļi Dallesi, kas rīkojās viņam aiz muguras, viens — Džons Fosters, vadīdams valsts departamentu, otrs — Alans — Centrālo izlūkošanas pārvaldi, centās noslēgt rēķinus ar revolucionāro Kubu, organizējot sabotāžas, ciiversijas un algotņu iebrukumu, kuram viņi drudžaini gatavojās un gribēja rīkot 1961. gada aprīlī. Viņu konkurentam Džonam F. Ke-nedijam šajā jautājumā bija mazliet citādas domas.

Atšķirībā no Eizenhauera un brāļiem Dallesiem Kene-dijs uzskatīja, ka Savienotās Valstis var aizkavēt revolucionārā procesa attīstību Latīņamerikā ne vien ar spēku, bet arī mazinot tur augošo sociālo saspīlējumuˆ— gan ar lielākiem kapitālieguldījumiem, gan reformām, kas paātrinātu kapitālisma attīstību šajās valstīs. Tā dzima ideja uzlikt kontrrevolūcijai sarkanu bereti, kā trāpīgi bija izteicies Urugvajas Komunistiskās partijas ģenerālsekretārs Rodnejs Arismendi. Sī ideja radusi savu izpausmi «Savienības progresa labā» nodibināšanā. «Savienībai», kā apgalvoja amerikāņu propagandisti, bija jāatklāj jauna ēra Vašingtonas un Latīņamerikas savstarpējās attiecībās. Un kā gan citādi! Amerikas Savienotās Valstis, kas agrāk bez žēlastības aplaupīja savus dienvidu kaimiņus, tagad apsolīja piešķirt tām ar «Savienības progresa labā» starpniecību attīstības vajadzībām 20 miljardus dolāru, rēķinot 2 miljardus gadā, — summu, kas pēc saviem apmēriem ir iespaidīga pat pasakaini bagātajam tēvocim Semam. Tikai pirms pusotra gada Fidels Kastro Amerikas valstu konferencē Buenosairesā runāja par to, ka šīm valstīm jāpiešķir attīstības vajadzībām 30 miljardi dolāru. Toreiz šis skaitlis daudziem šķita fantastisks. Tagad Amerikas Savienotās Valstis bija ar mieru atdarīt makus, tiesa, dodot nevis 30, bet 20 miljardus dolāru, lai tikai aizkavētu tautas antiimperiālistisko revolūciju. Turklāt jenkiji klusībā cerēja, ka šo miljardu ieguldījums paplašinās Latļnamerikas tirgus viņu precēm un pavērs monopoliem ceļu jaunām, ienesīgām afērām. Viegli iedomāties, cik viltīgi un veikli paši sev šķita politiķi, kas bija izgudrojuši «Savienību progresa labā», jo tā viņiem solīja ne vien garantiju pret sociālām revolūcijām, bet arī pasakainu peļņu. Bet. dzīve, kā mēs redzēsim, drīz vien izdarīja labojumus šajos viltīgajos plānos, un šie labojumi nepavisam neatbilda Volstrīta magnātu nodomiem un cerībām.

Uzvarējis vēlēšanās un apmeties Baltajā namā, prezidents Kenedijs 1961. gada 13. martā sapulcināja Latīņ-amerilcas valstu

vēstniekus un paziņoja viņiem par savas valdības plāniem izveidot «Savienību progresa labā». Kenedijs aicināja rietumu puslodes valdības un tautas pievienoties Savienotajām Valstīm «šajā plašajā pasākumā, kuram nav pielīdzināms neviens cits pasākums ne grandiozo apmēru, ne cildenā mērķa ziņā, jo tam jāapmierina Latlņamerikas tautu galvenās vajadzības pēc dzīvokļiem, darba, zemes, veselības aizsardzības pakalpojumiem un izglītības». Kāds žurnālists, komentēdams šos prezidenta Kenedija solījumus, dzēlīgi piezīmēja, ka tagad Latlņamerikas tautas, saņemot visus šos labumus no ASV, varēs sacīt: «Paldies tev, Fidel, par tavu revolūciju, bez kuras mēs nebūtu saņēmuši no Savienotajām Valstīm ne tik, cik melns aiz naga.»

Bet prezidents Kenedijs, atklātībā sniegdams Latīņame-rikai olīvzaru, slepeni turpināja gatavoties jau Eizen-hauera un brāļu Dallesu iecerētajam algotņu iebrukumam Kubā. Kenedijs uzskatīja, ka pseidorevolūcija ar izkārtni «Savienība progresa labā» tikai iegūtu, ja izdotos likvidēt Fidela Kastro īsto revolūciju.

Kubas valdība, kaut arī tā neloloja nekādas ilūzijas attiecībā uz Kenedija valdības imperiālistisko būtību, tomēr cerēja, ka jaunais prezidents būs saprātīgāks par saviem priekštečiem un atteiksies no ieplānotās avantūras. Kubas valdība negribēja saasināt attiecības ar jauno prezidentu.. Tā tiecās tikai pēc viena — lai ASV cienītu Kubas suverenitāti un nejauktos tās iekšējās lietās. Dienā, kad Kenedijs stājās prezidenta amatā, Kubā pēc Fidela Kastro rīkojuma tika izdarīta daļēja bruņoto spēku demobilizācija. Sis samierinošais žests palika bez atbildes. Prezidents Kenedijs, tāpat kā viņa priekštecis, tīkoja gāzt Fidelu Kastro, ne ar ko citu viņš nebija mierā.

Uz Savienoto Valstu vadītāju sirdsapziņas ir desmitiem intervenču un apvērsumu Latīņamerikā. Un allaž viņus pavadīja veiksme, jo allaž viņu noziegumi palika nesodiLi. Vienīgi Kubā bija jācieš iznīcinoša, kaunpilna sakāve. 17. aprīlī Plaijahironā iebruka amerikāņu algotņi. Kubieši viņus sagaidīja ar šāvienu krusu. Pēc trim dienām 1200 dzīvi palikušo iebrucēju padevās kubiešu karaspēkam. Kenedija cerības likvidēt Fidela Kastro revolūciju ar vienu triecienu pagaisa kā dūmi.

Kenedijs bija spiests padzīt virsspiegu Alanu Dallesu, un, kaut gan CIP joprojām sūtīja uz Brīvības salu diversantus un sabotētājus, ASV prezidentam neatlika nekas cits kā pievērsties «Savienības progresa labā» izveidošanai. Šim orgānam vajadzēja rasties speciālā Amerikas valstu organizācijas — Starpamerikāniskās sociālās un ekonomiskās padomes sesijā, kas tika sasaukta augustā Urugvajas jūras kūrortā Punta del Este.

Jauzsver, ka pat pēc algotņu iebrukuma Kubas valdība necentās saasināt attiecības ar Amerikas Savienotajām Valstīm, bet, gluži otrādi, tā cerēja, ka Plaijahironā gūtā mācība liks Kenedijam ieņemt reālāku pozīciju attiecībā uz revolucionāro Kubu. Ieturot šādu kursu,

Kubas valdība pieņēma ielūgumu piedalīties Punta del Estes konferencē un iecēla par savas delegācijas vadītāju Ernesto Če Gevaru, kurš vienlaikus bija rūpniecības ministrs un Kubas ekonomikas faktiskais vadītājs.

Ce piedalīšanās konferencē kļuva par lielāko sensāciju Latīņamerikas valstīs. Pēc Kubas revolūcijas uzvaras šī bija viņa pirmā ierašanās kontinentā, un tā nemaz neatgādināja pazudušā dēla atgriešanos mājās. Tūkstoši darbaļaužu jūsmīgi sagaidīja Ce Karasko lidlaukā Monte-video tuvumā. Visu ceļu no lidostas līdz Punta del Estei urugvajieši sveica viņu ar aplausiem. Tikai vienu konferences dalībnieku — tikai Če iedzīvotāji sagaidīja ar tādu aizrautību. Viņa personā tauta apsveica Kubas revolūciju. ASV finansu ministra un amerikāņu delegācijas galvas — baņķiera un miljardiera Diloņa atbraukšana patika gandrīz vai nepamanīta, tāpat kā neviens nepiegrieza īpašu vēribu citu Latīņamerikas republiku delegācijām. Visu uzmanības centrā bija Če, jo viņš pārstāvēja

Kubas revolūciju, kuras uzvara bija radījusi nepieciešamību sasaukt šo konferenci Punta del Estē.

Ce atlidoja uz Urugvaju savā parastajā — olīvzaļajā sacelšanās armijas majora formas tērpā, un tajā viņš ieradās arī konferencē. Viņš tūlīt pavēstīja, ka Kubas delegācija ne vien nav domājusi likt šķēršļus konferences darbam, bet, gluži otrādi, sadarbosies ar pārējām delegācijām, lai atrastu vislabvēlīgākās iespējas Latīņ-amerikas valstu ekonomiskajai attīstībai un ekonomiskās neatkarības nodrošināšanai. Kā labas gribas pierādījumu Kubas delegācija iesniedza klātesošajiem izskatīšanai 29 dažādus lēmumu projektus, kas aptvēra plašu, ar konferences problemātiku saistītu jautājumu loku.

Lielāko daļu no Kubas 29 priekšlikumiem, Če rakstīja žurnāla «Probļemi mira i sociaļizma» rakstā «Kuba un «Kenedija plāns»», vienkārši noraidīt nebija iespējams, jo tie paredzēja paātrināt Latīņamerikas valstu ekonomikas attīstību. Tāpēc komisiju un komiteju darba gaitā delegātiem steidzīgi bija jāizstrādā kontrpriekšlikumi, kurus viņi pēc tam apvienoja ar Kubas priekšlikumiem, tādējādi laupot tiem būtisko, galveno saturu. Un tomēr konferences darba laikā Kubas delegācijai bija izdevies kaut ko panākt: kļuva redzams, ka delegāti runā citu valodu, kas atšķīrās no tās, kāda bija pieņemta tamlīdzīgos pasākumos.

Če atzīmēja, ka konferencē triju delegāciju — Brazīlijas, Ekvadoras un Bolīvijas nostāja bija labvēlīga Kubai. īpaši Če atzīmēja pozīciju, kādu ieņēma Bolīvija, kuras prezidents vēl arvien bija Viktors Pass Estensoro. Bolīvija, Če rakstīja iepriekš minētajā rakstā, «ir gandrīz pašā kontinenta centrā izvietojusies buržuāziski demokrātiskas revolūcijas valsts, kuru plosa kaimiņvalstu kapitālistiskie monopoli un gandrīz jau nožņaudzis mūsu valstu kopējais verdzinātājs —

Ziemeļamerikas imperiālisms. Tās iedzīvotāju pamatmasa ir strādnieki — kalnrači un zemnieki, kurus nomāc smags ekspluatācijas jūgs».

Bolīvijas delegācijas nostāju Punta del Estes konferencē Če novērtēja šādi: «Ja nemin Kubas delegācijas plānu, tad no visām pārējām tieši Bolīvijas delegācija iesniedza konkrētāko ekonomisko plānu, un vispār tās nostāja vērtējama pozitīvi. Specifiskajā liekulības valodā, kāda tiek lietota tamlīdzīgās sesijās, Bolīvijas pārstāvjus nosauca par «Kubas dvīņubrāļiem».»

Nav izslēgts, ka Če un pārējo Kubas delegācijas locekļu kontakti ar viņu Bolīvijas «dvīņubrāļiem» Punta del Esteš konferencē ietekmēja vēlāko Gevaras lēmumu izvēlēties Bolīviju par placdarmu partizāņu darbībai.

Če divas reizes runāja konferences plenārsēdēs un abas reizes visai mērenā tonī. Protams, Če atmaskoja ASV valdošo aprindu agresīvo darbību, to centienus ar «Savienības progresa labā» palīdzību politiski izolēt Klibu, jo uz amerikāņu miljoniem varēja cerēt vienīgi valdības, kas sekoja pret Kubu vērstajam Vašingtonas kursam.

Če arī pierādīja, ka «Savienība progresa labā» sekmēs tautas saimniecības otršķirīgo nozaru attīstību, ka tās mērķis ir padarīt Latīņameriku nevis brīvāku, bet vēl atkarīgāku no amerikāņu monopoliem. Tai pašā laikā Če norādīja, ka Kuba nepavisam nevēlas liegt Latīņame-rikas valstīm izmantot, pat tās ierobežotās un visai apšaubāmās attīstības iespējas, kādas tām paver piedalīšanās «Savienībā progresa labā».

«Ar atklātu sirdi Kubas delegācija jums paziņo,» Če sacīja konferences plenārsēdē 9. augustā, «ka mēs vēlamies, nemainot savu būtību, palikt Latīņamerikas republiku saimē, dzīvot kopā ar jums. Mēs gribētu, lai jūs augtu, ja tas iespējams, tādos pašos tempos kā mēs, bet mums nebūs nekas pretī, ja jūsu izaugsmei būs citi tempi. Mēs vienīgi prasām garantēt mūsu robežu neaizskaramību.»

Protams, Če turpināja, ja nenotiks sociālas pārvērtības, tad Kubas paraugam sekos citas valstis, tad piepildīsies Fidela Kastro pareģojums: «Andu Kordiljeri kļūs par Amerikas Sjerramaestru.»

Tikpat mērena bija Če runa konferences noslēguma sēdē 16, augustā. Lūk, kā savu runu izklāsta pats Če lasītājam jau pazīstamajā rakstā, kas publicēts žurnālā «Probļemi mira i sociaļizma»:

«Konferences pēdējā plenārsēdē Kubas delegācija atturējās no balsošanas par visiem izstrādātajiem dokumentiem un paskaidroja savu nostāju. Mēs pateicām, ka Kuba nepiekrīt ne «naudas» politikai, ne brīvas iniciatīvas principam, ne arī tam, ka galīgajos dokumentos nav nosodīti mūsu nelaimju vaininieki — imperiālistiskie monopoli, nav nosodīta agresija. Turklāt uz visiem mūsu delegācijas jautājumiem, vai Kuba var piedalīties «Savienībā

progresa labā», atbilde bija klusēšana, un mēs to saprotam kā

noraidījumu. Pats par sevi saprotams, ka mēs nevarējām piedalīties savienībā, kura nedod nekādu labumu mūsu tautai.»

Če atzīmēja arī pozitīvu momentu konferences noslēguma dokumentā: kādā šī dokumenta apakšpunktā tika norādīts, ka Latīņamerikā līdzās «brīvās iniciatīvas», t. i.$_{r}$ buržuāziskajām valstīm pastāv valstis, kurās «brīvā iniciatīva» atcelta.

«Kubas delegācija,» Če rakstīja tajā pašā rakstā, «nolasīja šo paragrāfu, paziņodama, ka uzvaru guvusi mierīgas līdzāspastāvēšanas ideja, kas apliecina iespēju pastāvēt vienlaikus divām dažādām sociālajām sistēmām, un atzina šī punkta pieņemšanu par vienu no konferences darba pozitīvajiem rezultātiem.» Taču, Če norāda, vēlāk amerikāņu delegāts asi vērsās pret šo tēzi, pavēstīdams, ka neatzīstot Kubas valdību.

Un tomēr Kubas puse uzskatīja par iespējamu spert vēl soli tālāk. Če tikās ar vienu no amerikāņu delegācijas locekļiem — 28 gadus veco Ričardu N. Gudvinu, kas nāca no prezidentam Džonam F. Kenedijam tuvu stāvošām aprindām. Spriežot pēc Gudvina vārdiem, Če licis priekšā izsniegt amerikāņiem kompensāciju par revolūcijas konfiscētajiem īpašumiem un ierobežot revolucionāro propagandu Latīņamerikas valstīs, ja ASV atteiksies no naidīgas darbības pret Kubu un no ekonomiskās blokādes. Če savukārt, pēc Punta del Estes konferences runādams Havannas televīzijas pārraidē, stāstīja, ka viņš Gudvi-nam sacījis: Kuba ir ar mieru uzsākt sarunas ar ASV par savstarpējo attiecību noregulēšanu un nav ieinteresēta cīnīties ar ASV, kaut arī nebaidās no šādas cīņas, lai kādā veidā tā izpaustos. Kuba vēlas palikt Latīņamerikas sistēmā, jo uzskata, ka to ar kontinentu saista kultūras tradīcijas. «Mēs prasām,» Če sacīja Gudvinam, «atzīt mūsu tiesības ar savu sociālo un ekonomisko sistēmu ieņemt attiecīgu vietu Latīņamerikas vai Amerikas valstu organizācijā un atzīt mūsu absolūtās tiesības uz draudzību ar jebkuru valsti pasaulē.»

Gudvins aprobežojās ar to, ka uzklausīja savu sarunu biedru un apsolīja paziņot prezidentam Kenedijam viņa izteikumus.

Če tikšanās ar Gudvinu radīja visdažādākos komentārus Latīņamerikas presē. Daudzi novērotāji uzskatīja, ka tikšanās dos iespēju sasniegt zināmu modus vivendi starp ASV un Kubu. īstenībā ASV nepavisam nebija ieinteresētas panākt kaut kādu reālu vienošanos ar Kubu. Tās bija ar mieru «piedot» Kubai, bet ar vienu nosacījumu — ja tā atteiksies no padomju palīdzības, ja ieņems pretpa-domju nostāju, precīzāk — ja nometīsies uz ceļiem un lūgs jenkijiem žēlastību.

Tieši tādā garā sarunu ar Če risināja Argentīnas prezidents Arturo Frondisi. Jau Punta del Estes konferences sākumā Če saņēma Frondisi personisku ielūgumu apmeklēt viņu Buenosairesā. Frondisi bija visai pretrunīga figūra Argentīnas politikā. Ilgus gadus viņš politikā ieņēma

progresīvas pozīcijas. Tomēr pēc ievēlēšanas prezidenta amatā Frondisi pakļāvās reakcionāro armijas aprindu un amerikāņu vēstniecības ietekmei un tā vietā, lai īstenotu solītās reformas, sāka vajāt komunistus un ļāva amerikāņu monopoliem vēl dziļāk iespiesties Argentīnas ekonomikā. Viņš pat pārtrauca diplomātiskās attiecības ar revolucionāro Kubu. Un tomēr armijas reakcionārās aprindas joprojām izturējās pret Frondisi ar neuzticību, uzskatīdamas viņu par pārāk «kreisu».

Če izlidoja uz tikšanos ar Frondisi 18. augustā un uzturējās Buenosairesā tikai dažas stundas. Če un Frondisi sarunai bija slepens raksturs. Kad par to uzzināja Argentīnas ārlietu ministrs, viņš kā protestu tūlīt iesniedza atlūgumu. Ārkārtīgi uzbudinājās arī reakcionārie ģenerāļi, un, ja Če Buenosairesā būtu aizkavējies mazliet, ilgāk, nav izslēgts, ka viņi to būtu arestējuši un kopā ar viņu arī pašu Frondisi.

To jau iepriekš saprata kā Frondisi, tā Če, tomēr abi nolēma riskēt un satikties. Frondisi cerēja, ka viņam izdosies pārliecināt savu slaveno tautieti, lai Kuba atstāj «padomju bloku» un atgriežas Latīņamerikas avju kūtī. Ja Frondisi izdotos pārvilināt ASV pusē revolucionāro Kubu, tad Vašingtona aiz pateicības atstātu viņu prezidenta krēslā. Bija vērts riskēt. Un Frondisi riskēja.

Če pieņēma Frondisi uzaicinājumu pavisam citu apsvērumu dēļ. Če ne vien neizvairījās no kontaktiem ar jebkuras nokrāsas Latīņamerikas valstsvīriem, bet arī atzina šos kontaktus. Urugvajā viņu ļoti sirsnīgi uzņēma prezidents Aedo. Šādi kontakti grāva pret revolucionāro Kubu vērsto amerikāņu sanitārā kordona politiku. Turklāt, viņš, protams, dega nepacietībā redzēt savu

dzimteni, uzzināt, vai tā stipri mainījusies kopš tā laika, kad viņš pirms desmit gadiem to atstāja, lai dotos caur Bolīviju uz Venecuēlu pie Miala.

Ce neattaisnoja Frondisi cerības. Viņš pateica Fron-disi to pašu, ko jau bija sacījis Gudvinam. Frondisi pacienāja savu viesi ar slaveno argentīniešu šašliku — asaclo. Pēc tam viņi iedzēra matē un šķīrās. Pa ceļam uz aerodromu Ce uz brīdi apciemoja savu smagi slimo krustmāti Beatrisi. Tās pašas dienas pievakarē viņš jau atgriezās Montevideo.

Nākamajā dienā Ce šķīrās no Urugvajas un izbrauca uz Havannu. Pa ceļam bija paredzēta_ tikšanās vēl ar vienu prezidentu, Ce seno paziņu no Ēģiptes brauciena laikiem — Zanio Kvadrosu, kurš vadīja vislielāko Latīņ-amerikas valsti — Brazīliju. Atšķirībā no Frondisi Kvad-ross bija daudz patstāvīgāks attiecībās ar Amerikas Savienotajām Valstīm un nemaz neslēpa savas simpātijas pret revolucionāro Kubu, ar to izpelnīdamies vietejo reakcionāru niknumu un Vašingtonas valdošo aprindu neapmierinātību. Par spīti viņiem, Kvadross sagaidīja Ce ļoti sirsnīgi jaunajā Brazīlijas galvaspilsētā un apbalvoja viņu ar

augstāko Brazīlijas ordeni «Cruzeiro do Sul».

Kādi tad bija Punta del Est.es konferences rezultāti? Tā parādīja, ka pat Latīņamerikas valstu valdošajās aprindās daudzi atsakās iet Vašingtonas pavadā, ka revohicio-nārā Kuba daudzos izraisījusi simpātijas un pat sajūsmu. Savienotas Valstis savukārt bija nodomājušas arī turpmāk izdarīt spiedienu uz Kubu, radot tai visādas grūtības.

Pagāja zināms laiks, un stāvoklis Amerikas kontinentā kļuva vēl sarežģītāks, pie tam tas nenāca par labu nacionālās atbrīvošanās spēkiem un revolucionārajai Kubai. Prezidentu Frondisi gāza militāristi, prezidents Kvadross, neizturējis reakcionāro spēku spiedienu, pats iesniedza atlūgumu. 1962. gada sākumā Kubu izslēdza no Amerikas valstu organizācijas, pret to iebilda vienīgi Urugvaja, Bolīvija, Cīle un Meksika, bet drīz vien arī tās, izņemot Meksiku, pārtrauca diplomātiskās un ekonomiskās attiecības ar Kubu. Tas viss notika Vašingtonas spiediena rezultātā, jo tēvocis Sems draudēja atstāt spītīgos bez «Savienības progresa labā» miljardiem. Toreiz neviens vēl nezināja, ka šie miljardi praksē pārvērtīsies par nožēlojamām druskām un ka pasākums ar «Savienību progresa labā» izgāzīsies ar tikpat lielu troksni, kā pirms tam bija izgāzušies amerikāņu plāni un projekti par Latīņamerikas valstu atjaunošanu, to attīstību un par palīdzību tām.

1962. gada Kārību krīze savukārt parādīja, ka Savienotās Valstis ne vien necenšas noregulēt savas attiecības ar Kubu uz līdztiesības un savstarpējas cieņas pamatiem, bet, gluži otrādi, pat ir ar mieru riskēt ar pasaules kodol-konfliktu, lai tikai noslaucītu no zemes virsas Kubas revolūciju. «Kuba — jā! Jenkiji — nē!» — tā uz ASV imperiālistu intrigām atbildēja ne vien Brīvības salas darbaļaudis, bet arī viņu draugi visā pasaulē.

Če reāli novērtēja visu šo pārmaiņu nozīmi. Kādā savā rakstā viņš norādīja: «Kenedijam, šķiet, bija dažas konsekventas idejas par mierīgu līdzāspastāvēšanu, turpretī patlaban valdošie politiskie grupējumi uz šo jautājumu skatās daudz skeptiskāk un ir ar mieru uzņemties militāra konflikta risku, kā sludināja Fosters Dalless, lai tikai sasniegtu savus mērķus. Pašreizējā posmā nodoms «apturēt» sociālismu visskaidrāk izpaužas attiecībā uz Dien-vidvjetnamu un Kubu. Sājos divos punktos iespējams uzliesmojums, kas var izsaukt pasaules mēroga ugunsgrēku.»

1964. gada 18. augustā ASV valsts sekretārs Dins Rasks ciniski pavēstīja, ka nav nekāda pamata gaidīt attiecību uzlabošanos starp ASV un revolucionāro Kubu, kura it kā apdraudot rietumu puslodi. Savienoto Valstu valdība uzskata, ka šie draudi izzudīs vienīgi līdz ar Kastro režīma gāšanu, sacīja Rasks.

Šis Raska paziņojums apstiprināja, ka Savienoto Valstu valdošās aprindas pēc prezidenta Kenedija nogalināšanas atkal uzņēmušas

stingrāku kursu attiecībā uz Kubu, noteikti noraidot jebkurus samierināšanās mēģinājumus. Vašingtona par galveno uzdevumu Latīņamerikā uzskatīja nepieļaut — pie tam jebkuriem līdzekļiem — «otras Kubas» rašanos.

Kubas vadītāji, protams, būtu varējuši, paļaujoties uz dieva žēlastību, sakost zobus, apbruņoties ar pacietību un mierīgi laist pār galvu nebeidzamo amerikāņu provokāciju un diversiju straumi, kas draudēja to aprīt. Bet tad viņi nebūtu tie, kas viņi bija īstenībā, — cilvēki, kuri izcīnījuši pirmo antiimperiālistisko, patieso tautas revolūciju Amerikas zemē un pirmie rietumu puslodē pacēluši sociālisma uzvaras karogu. Sēdēt ar saliktām rokām un gaidīt kā uz ūdens kustēšanos, kamēr ASV mainīs savu niknumu pret žēlastību, — tas būtu neprāts. Amerikāņu agresori taču varēja to uzlūkot par vājuma pazīmi un vēl vairāk pastiprināt spiedienu uz Brīvības salu.

Nē, revolucionārā Kuba nedrīkstēja pieļaut pat domu par vājumu. Par tās cerību kļuva nākamā antiimperiālistiskā revolūcija Latīņamerikā, tai vajadzēja samazināt ASV valdošo aprindu spiedienu.

Bet vai bija pamats cerībām uz revolūciju kontinentā? Jā, jau pati Kubas revolūcijas uzvara bija kontinenta revolūcijas vēstnese. Kaut gan revolūcija bija uzvarējusi vienīgi Kubā, tās liesmas atblāzmojās gan Argentīnas pampās un Bolīvijas augstienēs, gan Amazones džungļos un saules izdedzinātajos Brazīlijas ziemeļaustrumu plašumos, gan Venecuēlas ļanos un visās — kā lielākās, tā mazākās pilsētās un apdzīvotās vietās no Ugunszemes līdz pat Meksikas ziemeļu robežām.

«Uzvarai Kubā,» rakstīja Rodnejs Arismendi drīz pēc tam, kad pie varas bija nācis Fidels Kastro, «ir paliekoša nozīme visā mūsu kontinentā, tā savāca vienkopus un saasināja visas pretrunas, kuras padarīja grūtu milzīgo Latīņamerikas klēpi ar nacionālās atbrīvošanās revolūciju.

Mūsu revolūcijas vienotību nosaka mūsu tautu vēsturiskā un ģeogrāfiskā vienotība, kura sevišķi spilgti izpaužas dažos rajonos. Šī kopība vēl ciešāk saliedē atbrīvošanās kustību atsevišķās valstīs. Tautas nekad nav stāvējušas savrup no notikumiem, kas risinās kādā valstī. Par to liecina Gvatemalas pieredze (1954. gadā) un patlaban Kubas paraugs. Kubieši pareizi saka: «Revolūcijas valoda tagad ir spāņu valoda».»

Tagad visi redzēja, ka pāri Latīņamerikai brāžas revolūcijas vēji. Ar tādu nosaukumu — «Revolūcijas vēji. Latīņamerika šodien un rīt» — 1965. gadā savu grāmatu izdeva pazīstamais amerikāņu speciālists šajā rajonā Teds Šulcs. Tajā viņš rakstīja: «Revolūcijas tēma, kas dažviet skan kā taures aicinājums, bet citur pagaidām tik tikko sadzirdama, apslāpēta, gandrīz neapzināta, ir dominējošais motīvs Latīņamerikas nemierpilno, nabadzības nomocīto, svārstīgo un arvien augošo masu vidū pašreizējā — izšķirošajā desmitgadē.»

Revolucionārās plūsmas Latīņamerikā, atzīmēja Šulcs, vēl nav ieguvušas Amerikas Savienotajām Valstīm tik draudošu raksturu, kā tas noticis Kubā. Daudzos gadījumos tās attīstās mierīgāk un apslēptāk, izpaužoties, piemēram, tādos veidos kā krasi izteikts nacionālisms, nei-trālisms un opozīcija pret ASV ietekmi, ekonomisko un politisko klātbūtni. Taču, lai kādi būtu to veidi, šīs plūsmas ir vislielākais izaicinājums Savienoto Valstu pozīcijām Latīņamerikā.

Par sociālo revolūciju ierunājās pat baznīcas kalpi. Kolumbijas garīdznieks Kamilo Toress atteicās no baznīcas, iestājās partizāņu vienībā un tika nogalināts kādā kaujā ar valdības karaspēku. «Dumpīgi» garīdznieki uzradās arī citās Latīņamerikas valstīs.

Vai gan revolucionārā Kuba šādos apstākļos, kad Amerikas Savienotās Valstis ne uz mirkli nepārtrauca agresīvu darbību pret to, varēja palikt mierīgas novērotājas lomā attiecībā uz revolucionāro procesu rietumu puslodē? Protams, ne! Zaudējusi cerību, ka radīsies iespēja mierīgi noregulēt strīdīgos jautājumus ar jenkiju impēriju, Kuba secināja, ka vienīgi antiimperiālistiskās kustības attīstība kontinentā spēs iegrožot amerikāņu žandarmu, kas plosījās pie tās krastiem.

Šādos apstākļos Če nokļuva dilemmas priekšā: no vienas puses, visu viņa būtni bija aizrāvis mierīgs darbs — sociālistiskā celtniecība Kubā, no otras puses, neatturami vilināja revolūcijas blāzmojumi Latīņamerikā. Vai viņam, cīnītājam, kas nogājis garo revolūcijas meklējumu ceļu no Argentīnas pampām līdz Sjerramaestrai, tagad bija tiesības palikt Brīvības salā? Šo dilemmu Če izšķīra viegli. Viņš spēja izraudzīties tikai priekšējās pozīcijas, tikai bīstamāko, skarbāko, vēl neiestaigāto un neizpētīto ceļu — Latīņamerikas revolūcijas ceļu. Kad izvēle bija notikusi, par nastu kļuva ministra amats; viņš dega nepacietībā atkal apseglot savu revolucionāro Rosinanti un doties ceļā; viņš nevarēja vien sagaidīt., kad atkal sajutīs plecos ar patronām, medikamentiem un grāmatām pieblīvētās mugursomas smagumu, cieto automāta siksnu, kas griežas plecā. Če aizvēra acis un redzēja sevi moskītu apsēstu guļam pie ugunskura un smagi elpojam astmas lēkmē, taču patiesi laimīgu, jo līdzās atradās tie, kurus viņš mīlēja ar skarbu un kautrīgu cīnītāja mīlestību, — Latīņamerikas atstumtie: tās zemnieki, tās indiāņi, tās nēģeri.

Tā bija abpusēja mīlestība. Ari viņu mīlēja, mīlēja par to, ka viņš ārstēja to bērnus, palīdzēja to sievām un mātēm, mīlēja par vīrišķību un labsirdību, žēloja, jo viņš — tā šķita šiem ļaudīm — būdams tik trausls, mūžīga elpas trūkuma nomocīts, astmas smacēts, tik skaists, ieradies, lai dalītos ar viņiem bēdās un cerībās, lai plecu pie pleca cīnītos par viņu laimi un brīvību un, ja tā būs lemts, mirtu kopā ar tiem kādā vientuļā biezoknī, klajumiņā vai pie neliela kalnu strauta, kuram pat nosaukuma nav. Tādas vismaz bija labākās dienas

Sjerramaestrā...

Bet, iekams Če no jauna dosies ceļā uz sava sapņa Rosinantes, viņam būs vēl jāizpilda visdažādākās Kubas valdības un partijas misijas un uzdevumi. Če atkal uzstāsies starptautiskajos forumos, atmaskos amerikāņu imperiālisma noziedzīgo rīcību un raudinās tautas uz vienotību cīņā ar alkatīgo dolāra impēriju. Viņš aicinās tās solidarizēties ar varonīgo Vjetnamu. Līdz pat pēdējai dienai, kamēr vien Če atradīsies Kubā, viņš apmeklēs uzņēmumus un jaunceltnes un mudinās strādniekus būt organizētiem un disciplinētiem, aicinās mācīties, piedalīties sociālistiskajā sacensībā un brīvprātīgajā darbā. Brīvajās stundās, kā vienmēr, viņš vāks cukurniedres, bet pirms rītausmas, kad darbinieki un apmeklētāji būs aizgājuši un Če paliks viens, viņš lasīs grāmatu vai rakstīs dzejoļus, vai arī tāpat vien sapņos par Latīņamerikas gaišo nākotni, par laiku, kad tās bērniem vairs nedraudēs bada nāve un skaistules sievietes priekšlaicīgi nenovītīs pārmērīgi smagā darba, slimību un nabadzības jūgā...

1964. gada decembra sākumā Če atlidoja uz Ņujorku, lai piedalītos ANO XIX Ģenerālajā asamblejā. Viņš vadīja kubiešu delegāciju. Tas bija Če otrais brauciens uz ASV pēc pirmā — īslaicīgā Maiami apmeklējuma pirms 12 gadiem. Toreiz jaunā argentīnieša ierašanās jenkiju zemē palika nepamanīta, turpretī tagad Če bija vietējās preses, radio un televīzijas komentētāju uzmanības centrā. Viņš taču tagad pārstāvēja Kubas revolucionāro valdību un ar savu vīrišķību cīņā pret ASV agresiju bija izpelnījies cieņu un apbrīnu visā pasaulē.

11. decembri Če teica Ģenerālajā asamblejā plašu runu. Viņš nosodīja ASV valdošo aprindu agresīvo rīcību dažādās pasaules daļās. ASV turpina nepieteiktu karu pret revolucionāro Kubu, no ANO tribīnes pavēstīja Če. CIP nav pārtraukusi algotņu bandu apmācīšanu Centrālās

Amerikas un Kārību baseina valstu dažādās slepenās bāzēs. 1964. gada vienpadsmit mēnešos vien pret Kubu izdarītas 1323 diversijas un dažnedažādas provokācijas, ko inspirējušas ASV valdošās aprindas.

«Mēs gribam uzcelt sociālismu,» Če sacīja, «mēs pasludinājām, ka esam ar tiem, kas cīnās par mieru, mēs paziņojām, ka pieskaitām sevi, kaut arī esam marksisti ļeņinieši, valstīm, kas nepievienojas, jo tās, tāpat kā mēs, cīnās pret imperiālismu. Mēs vēlamies mieru, vēlamies veidot savai tautai labāku dzīvi, tāpēc pieliekam visus spēkus, lai neļautu jenkijiem sevi izprovocēt, taču nav noslēpums, kā spriež viņu valdība, — tā cenšas piespiest mūs dārgi samaksāt par mieru. Mēs atbildam, ka šī cena nevar būt augstāka par mūsu pašcieņu.»

Amerikāņu delegāts Edlajs Stīvensons, atbildot Če, sāka viņu apsūdzēt «komunismā», mēģinājumos izskaidrot Kubas ekonomiskās grūtības ar amerikāņu blokādi. Če Sti-vensonam atbildēja: «Es

nemēģināšu visos sīkumos atkārtot stāstījumu par amerikāņu ekonomisko agresiju pret Kubu. Tas būtu pārāk garš stāsts. Teikšu vienīgi to, ka, par spīli šai agresijai, mēs ar sociālistisko valstu un pirmām kārtām Padomju Savienības palīdzību pārvaram un ari turpmāk pārvarēsim savas grūtības. Un, kaut arī ekonomiskā blokāde mums nodara ļaunumu, tā neaizkavēs mūsu virzīšanos uz priekšu, un, lai notiktu kas notikdams, mēs sagādāsim saviem pretiniekiem ne mazumu galvassāpju, uzstājoties šajā asamblejā un visur citur, saucot lietas to īstajos vārdos, piemēram, Savienoto Valstu pārstāvjus — par žandarmiem, kas mēģina pakļaut savam diktātam visu pasauli.»

Tie, kas klausījās Če, pat ja viņiem būtu visnevaldāmākā, visneierobežotākā fantāzija, nebūtu varējuši iedomāties turpmākos ar Če personību saistītos notikumus: šim cilvēkam bija lemts ierakstīt vienu no vistraģiskākajām lappusēm Latiņamerikas atbrīvošanās kustības vēsturē. Taču to, kas viņam vēl bija jāpaveic un jāpārdzīvo, viņš droši vien pats toreiz, runājot ANO Ģenerālās asamblejas tribīnē, neaptvēra. Vienu gan Če jau tad zināja noteikti: Rosinante ir apseglota un tikai gaida atgriežamies savu saimnieku, lai no jauna dotos tālā ceļā un nestu cietējiem un dzīves pabērniem cerību uz atbrīvošanos no nabadzības un netaisnības ...

«BOLĪVIJAS DIENASGRĀMATA»

NOSLĒPUMAINĀ PAZUŠANA

Pirmais un galvenais partizāņu kustības noteikums ir absolūta slepenība.

Ernesto Če Gevara

1965. gada 14. martā Ernesto Če Gevara atgriežas Ha-vannā pēc ilgākas uzturēšanās ārzemēs. Viņš nav bijis Kubā vairāk nekā trīs mēnešus.

1964. gada 9. decembrī Če izlido no Havannas uz Ņujorku, kur uzturas astoņas dienas, piedalīdamies ANO Ģenerālās asamblejas kārtējā sesijā. 17. decembrī viņš no ASV caur Kanādu un Īriju lido uz Alžīriju. Pēc tam dodas uz Mali, no turienes — uz Kongo (Brazavila), Gviņēju, Ganu, Dahomeju. No turienes vēlreiz uz Alžīriju un caur Parīzi — uz Tanzāniju. No Tanzānijas — uz Kairu, no Kairas atkal uz Alžīriju un atpakaj uz Kairu. No Kairas Če atgriežas Havannā, kur Rančo Boerosa lidlaukā viņu sagaida Fidels Kastro, Osvaldo Dortikoss un citi partijas un valdības pārstāvji, kā arī Če dzīvesbiedre Aleida Marča.

Če ārzemju ceļojums, kurā to pavadīja Osmani Sjen-fuegoss, kas toreiz pārzināja Kubas Komunistiskās partijas CK starptautiskos sakarus, tika plaši atainots Kubas presē. Če runāja ANO Asamblejā, uzstājās ASV televīzijas raidījumā, sniedza interviju amerikāņu žurnālistiem. Alžīrijā viņš piedalījās Āfrikas un Āzijas tautu solidaritātes organizācijas II ekonomiskajā seminārā, citās Āfrikas valstis tikās ar oficiāliem un sabiedriskiem darbiniekiem, ar žurnālistiem.

Protams, tik ilgstoša Če uzturēšanās Āfrikas valstīs bija saistīta ar noteiktu politisku mērķi. Ar kādu? Če centās nodibināt tiešus kontaktus ar Āfrikas nacionālās atbrīvošanās kustības darbiniekiem nolūkā saliedēt un apvienot

šis kustības spēkus ar tādiem pašiem spēkiem Āzijā un Latīņamerikā cīņai pret imperiālismu, koloniālismu un neokoloniālismu. Sie kontakti vēlāk noderēja, lai sasauktu Triju kontinentu konferenci Havannā (1966._ gadā no 3. līdz 6. janvārim) un nodibinātu Āzijas, Āfrikas un Latīņamerikas tautu solidaritātes organizāciju ar rezidenci Kubas galvaspilsētā.

Jaunā, ilgstošā iepazīšanās ar Āfrikas valstīm nevarēja nenostiprināt viņā pārliecību par partizāņu metožu noderīgumu cīņā pret imperiālismu. Pats par sevi saprotams, ka šajā ziņā spilgts paraugs bija Alžīrija: partizāņu kara metodes, kādas lietoja alžīriešu cīnītāji par neatkarību, galu galā piespieda Franciju atstāt šo zemi,

tāpat kā vjetnamiešu patrioti ar līdzīgām metodēm jau agrāk bija piespieduši to pašu Franciju izvākties no Indoķīnas.

Cerības iedvesa arī situācija bijušajā Beļģu Kongo, kur pēc Patrisa Lumumbas noslepkavošanas viņa piekritēji ne uz brīdi nepārtrauca partizāņu darbību.

Partizāņu cīņa iedegās arī Portugāles kolonijās Āfrikā. Visur radās jauni līderi, kas pieteica karu koloniālismam. Viņi dibināja partijas, kustības, partizāņu vienības un veselas armijas. Dažiem izdevās gāzt koloniālās marionetes un pārņemt varu, citi cieta sakāvi. Koloniālisma pretinieku vidū valdīja pārliecība, ka ar naudu, ieročiem un nedaudziem drosminiekiem var izcīnīt uzvaru, iegūt neatkarību, sakaut imperiālismu. Viņiem šķita, ka pietiek tikai sākt rīkoties, šaut uz pretinieku — un kustība augs augumā līdzīgi lavīnai, kas apraks zem sevis kolonizatorus. Dedzīga vēlēšanās cīnīties, fanātiska ticība tam, ka svētā lieta, kam viņi kalpo un par ko ir gatavi ziedot savas dzīvības, uzvarēs, — cik ļoti tas viss atgādināja notikumus Latīņamerikā, un cik labi pazīstams un tuvs tas bija šim revolucionārās Kubas rūpniecības ministram, kurš meklēja un, šķiet, bija atradis Āfrikas džungļos apstiprinājumu savai tēzei par partizāņu cīņas metožu maģisko varu.

Tajā pašā laikā Latīņamerikā partizāņu cīņas liesmas gan nebija noslāpušas, bet arī neiedegās tik spēcīgi, kā to vēlējās šīs kustības piekritēji. Partizāņu vienības darbojās Gvatemalā, Kolumbijā, Venecuēlā, Peru. Tomēr_ nevarēja teikt, ka tās būtu guvušas kādus izcilus panākumus. Vēl ļaunāk. Partizāņu akcijas nevis apvienoja, bet drīzāk gan sašķēla antiimperiālistiskos spēkus. Vai jāsecina, ka Kubas revolūcijas partizāņu cīņas pieredze neder citās Latīņamerikas valstīs?

Uz šo jautājumu atbildēja dažādi. Partizāņu darbības piekritēji «par katru cenu» uzskatīja, ka partizāņu vienības nepareizi izmanto šo pieredzi, tāpēc tās tiek sakautas un izirst. Partizāņu darbības pretinieki norādīja, ka partizāņu cīņa nav guvusi atbalstu masās — ne zemniecībā, ne proletariātā, ka objektīvie apstākļi daudzās zemēs vēl nav nobrieduši sekmīgai bruņotai cīņai. Polemika saasinājās, kā tas vienmēr mēdz būt šādos gadījumos, radās aizdomas, tika izteikti savstarpēji pārmetumi, apvainojumi neobjektivitātē, liekulībā un pat nodevībā.

Ko par to visu domāja Ce? Viņš vairāk nekā jebkad agrāk bija pārliecināts par partizāņu metožu efektivitāti. Če uzskatīja, ka viens no panākumu faktoriem ir partizāņu kustības vadītāja personība un autoritāte. Rakstā «Partizāņu karš kā metode» Ce izsaka šādas domas: «Partizāņu karu, kas norit savas tautas interesēs, parasti vada autoritatīvs vadonis...» Kubā tāds līderis bija Fidels Kastro, apdāvināts politiskais un militārais vadonis, kura autoritāti atzina ne vien visi progresīvie spēki, bet arī to pretinieki. Otru tādu līderi, kas līdzinātos

Fidelam Kastro, partizāņu kustība Latīņamerikā neizvirzīja. Daži, kas varēja kļūt par tādiem vadoņiem, krita cīņā, nepaspējuši pilnībā atklāt savas spējas. Bet, ja tāda līdera nebija, vai tad par to nevarēja kļūt pats Ce? Argentīnietis, pirmajā laulībā precējies ar peruānieti, ar meitiņu rneksikā-nieti, pats adaptēts kubietis — vai tad viņš nebija īsts Latīņamerikas pilsonis, kas atbilst Sanmartina, Boli vara, Marti un citu šī kontinenta atbrīvošanās karu varoņu labākajām tradīcijām?

Pats par sevi saprotams, radās jautājums: vai viņa lieša piedalīšanās revolucionārā darbībā svešas zemes teritorijā nebūs iejaukšanās šīs zemes iekšējās lietās? No formālā, no juridiskā viedokļa tas tiešām tā būtu. Taču paši reakcionārie režīmi un jo sevišķi Amerikas Savienoto Valstu valdība visās pasaules malās gadiem ilgi iejaukusies citu valstu dzīvē, lai apspiestu revolucionāro, antiimperiālistisko kustību. ASV ir rīkojušas bruņotas intervences pret nepaklausīgajām Latīņamerikas republikām, lietojušas pret tām ekonomiskas sankcijas, gatavojušas sazvērestības un apvērsumus, pat nogalinājušas sev nevēlamus valstsvīrus. Nonāca pat tik tālu, ka Fidela Kastro noslepkavošanas plāni tika augstā līmeni apspriesti valdības aprindās Baltajā namā. Vai tad tā nebija Vašingtona, kas 1961. gadā organizēja algotņu iebrukumu Kubā? Vai tad tā nebija Vašingtona, kas iesūtīja Kubā neskaitāmas diversantu, spiegu un provokatoru bandas? Un vai tad tai nepalīdzēja amerikāņu imperiālismam paklausīgie reakcionārie režīmi uz dienvidiem no Riograneies? Algotņus apmācīja bāzēs, kas atradās Nika-ragvas, Dominikas Republikas, Koslarikas teritorijā; gandrīz visas Latīņamerikas valstu valdības pēc Vašingtonas pavēles pārtrauca ar revolucionāro Kubu diplomātiskās un ekonomiskās attiecības, piedalījās Brīvības salas blokādē. Vai tad visa šī rīcība nebija iejaukšanās Kubas lietās, un vai tas nedeva kubiešiem morālas tiesības savukārt veikt pasākumus, lai nosargātu revolūciju un sniegtu atbalstu tautām to taisnīgajā cīņā pret imperiālistiskajiem un visādiem citiem spaidiem? Varēja diskutēt par partizāņu akciju mērķtiecību un savlaicību, par to izpausmes formām, par nepieciešamību saskaņot un koordinēt partizāņu darbību ar vietējo revolucionāro kustību, nevis par pašām tiesībām uz šo darbību.

Par to vairākkārt atklāti bija runājis Fidels Kastro un citi Kubas vadošie darbinieki, par to bija runa Havannas 1 un II deklarācijā, par to savas domās izteica arī Če.

Pēdējo reizi, 1964. gada decembrī, ANO Asamblejā Ņujorkā, polemizējot ar Kubas revolūcijas ienaidniekiem, Ce pasludināja: «Es esmu kubietis un esmu arī argentīnietis, un — lai cienījamie senjori no Latīņamerikas neapvainojas — es esmu tāds pats Latīņamerikas patriots kā ikviens cils un jebkurā laikā, tikko būs nepieciešams, esmu ar mieru ziedot savu dzīvību par jebkuras Latīņamerikas valsts atbrīvošanu, neprasot pretī neko, pilnīgi neko, neekspluatējot

nevienu.»

Tie nebija tikai skaisti vārdi, kas teikti tādēļ vien, lai lieku reizi iedzeltu Kubas revolūcijas pretiniekiem. Cilvēks, kurš tos sacīja, jau zināja, ka visā drīzumā viņam tie būs jāapstiprina ar darbiem. Un viņš kaismīgi, no visas sirds to vēlējās, jo revolūcija un vienīgi revolūcija bija viņa stihija .,.

Pēc atgriešanās Kubā 1965. gada 14. martā Če atklātībā nekur neparādījās. To pamanīja kā kubieši, tā arī ārzemju žurnālisti un novērotāji. Dienām ritot, Ce prombūtne, viņa «nozušana» arvien vairāk un vairāk izraisīja vispārēju uzmanību, radot visdažādākās baumas un komentārus. Ar dažādiem minējumiem jo sevišķi izcēlās ASV reakcionārā prese: «Če arestēts», «Če aizbēdzis no Kubas», «Če nogalināts», «Ce neglābjami slims». Tomēr fakts bija nenoliedzams: Če nozudis, vismaz Kubā pēc savas atgriešanās viņš atklāti nav rādījies. Aprija vidū viņa māte Sēlija, kas tajā laikā atradās slimnīcā Buenos-airesā, saņēma no Če dīvainu vēstuli, kurā viņš pavēstīja par savu nodomu atteikties no aktīvas valstsvīra darbības, vienu mēnesi aizvadīt cukurniedru novākšanā, pēc tam apmesties uz dzīvi kopā ar Alberto Granadosu un piecus gadus strādāt par parastu strādnieku fabrikā. Nav izslēgts, ka šīs vēstules teksts kļuva zināms plašām aprindām, arī Kubas revolūcijas pretiniekiem. Protams, vēstules saturu varēja interpretēt arī kā Če kārtējo «izdomu», jo attiecībās ar draugiem un tuviniekiem viņam bija tieksme uz dažādām mistifikācijām. Taču viņa «nozušana» piešķīra šai vēstulei visai dramatisku jēgu.

Fidels Kastro 1965. gada 20. aprīlī piedalījās cukurniedru novākšanā Kamagvejas provincē un, atbildot ārzemju žurnālistiem, kuri interesējās par Če atrašanās vietu, pirmo reizi atklātībā par to izteicās; «Vienīgais, ko jums varu pateikt par majoru Gevaru, ir tas, ka viņš vienmēr būs tur, kur viņš visvairāk varēs darīt revolūcijas labā, un ka manas attiecības ar viņu ir lieliskas. Tās ir tādas pašas kā mūsu pazīšanās sākumā, var teikt, ka tās ir pat labākas.»

Fidela Kastro paziņojums netieši apstiprināja to, ka Gevara neatrodas Kubā. Maija sākumā Sēlija, Če māte, no Buenosairesas slimnīcas pieteica telefona sarunu ar Havannu un izsauca dēlu. Viņai atbildēja, ka Če ir vesels, bet no Havannas izbraucis un, ja varēs, tad piezvanīs viņai. Sēlija nomira 1965. gada 10. maijā, tā arī nesagaidījusi dēla zvanu. Tātad Ce tobrīd jau vairs nebija salā. Bet kur viņš tādā gadījumā atradās? Buržuāziskās avīzes joprojām minēja visfantastiskākās versijas par Če atrašanās vietu. Tās rakstīja, ka Če atrodas Vjetnamā, Gvatemalā, Venecuēlā, Kolumbijā, Peru, Bolīvijā, Brazīlijā, Ekvadorā. Sakarā ar notikumiem Dominikas Repub-

likā, kur 1965. gada 24. aprīlī sākās patriotiski noskaņotu militārpersonu sacelšanās, avīzes rakstīja, ka Če aktīvi piedalās konstitucionālistu cīņā, un pat ziņoja, ka viņš tur nogalināts.

«Nopietnais» amerikāņu žurnāls «News Week» 9. jūlijā paziņoja, ka Če par 10 miljoniem dolāru pārdevis «Kubas noslēpumus» un pēc tam aizbraucis nezināmā virzienā. Urugvajas nedēļas izdevums «Marcha» apgalvoja, ka Če «atpūšas, raksta un strādā» Orientēs provincē, bet Londonas avīze «Evening Post» visā nopietnībā rakstīja, ka viņš atrodas Ķīnā.

No visiem šiem muļķīgajiem un pretrunīgajiem buržuāziskās preses minējumiem un melīgajiem izdomājumiem varēja secināt tikai vienu: tai nav zināms, kur īstenībā atrodas Če un kāds ir viņa patiesais liktenis. To zināja vienīgi Kubas vadītāji, pats Če un ļaudis, kuriem ar viņu bija tieši kontakti, bet viņi stingri glabāja noslēpumu un pagaidām neatklāja savas kārtis, kaut gan pretinieks, kas līda vai no ādas ārā, lai nokļūtu uz pēdām no redzesloka pazudušajam revolucionāram, bija sacēlis īstu jandāliņu ...

17. jūnijā Fidels Kastro atkal publiski ieminējās par Če, taču darīja to tikpat noslēpumaini kā pirmo reizi: «Mums nevienam nav jāatskaitās par Če atrašanās vietu.» Tomēr Fidels Kastro apliecināja, ka Če ir sveiks un vesels. Uz jautājumu: «Kad ļaudis kaut ko uzzinās par majoru Gevaru?» — Fidels atbildēja; «Kad majors Gevara to vēlēsies. Ko mēs par to zinām? Neko. Ko mēs par to domājam? Mēs domājam, ka majors Gevara vienmēr ir veicis un arī turpmāk veiks revolucionārus pasākumus.»

Vienīgi 1965. gada 3. oktobri Fidels Kastro nedaudz pavēra biezo aizkaru, kas līdz šim bija slēpis Če. Runājot Kubas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas dibināšanas sēdē, Fidels Kastro sacīja:

«Mūsu Centrālajā Komitejā nav tā cilvēka, kurš ar saviem nopelniem un visām īpašībām ir maksimāli pelnījis to, lai atrastos šajā orgānā. Šī cilvēka tomēr nav starp mūsu Centrālās Komitejas locekļiem.

Ap šo faktu ienaidnieki paspējuši saaust veselu melu tīklu. Mūsu ienaidnieki cenšas apmulsināt ļaudis, sēt viņos nemieru un šaubas. Kas attiecas uz mums, tad mēs nogaidījām, jo tas bija nepieciešams ...

Dažādi pareģotāji, tulki, «speciālisti» Kubas jautājumā, dažādas elektronu mašīnas strādā bez apstājas, lai uzminētu šo miklu. Ko vien nerunā: Ernesto Gevara kļuvis par «tīrīšanas» upuri, Ernesto Gevara slims, Ernesto Gevaram domstarpības ar vadību un tā tālāk, un tā joprojām.

Tauta, protams, mums tic un uzticas. Taču mūsu ienaidnieki tamlīdzīgus izdomājumus laiž darbā galvenokārt aiz robežām, lai apšļāktu mūs ar melu šaltīm: redziet, cik briesmīgs, cik draudīgs ir šis komunistiskais režīms, cilvēki tur pazūd bez. pēdām, pazūd neizskaidrojamos apstākļos. Kas attiecas uz mums, tad mēs laikā, kad tauta sāka ievērot šī cilvēka prombūtni, tai paziņojām, ka vajadzīgajā brīdi pateiksim visu, bet pagaidām mums ir iemesls nogaidīt...

Lai paskaidrotu to, mēs šeit nolasīsim vēstuli — lūk, te ir biedra Ernesto Gevaras rakstītā vēstule uir te — uz mašīnas pārrakstītā kopija. Šī vēstule runā pati par sevi. Es ilgi domāju, vai lai šeit stāstu par mūsu draudzību, mūsu biedriskajām attiecībām, par to, kādos apstākļos šī draudzība dzima un kā tā attīstījās. Bet tas nav vajadzīgs. Es aprobežošos ar to, ka nolasīšu vēstuli.

Tajā nav datuma, tāpēc ka šī vēstule jānolasa tajā brīdī, kad mēs to uzskatīsim par nepieciešamu. Bet, ja stingri ievērojam patiesību, tad jāsaka, ka vēstule tika nodota šī gada 1. aprīlī, tas ir, tieši pirms 6 mēnešiem un 2 dienām. Tajā rakstīts:

Havanna

p. I II (Lauksaimniecības gadā).

Šajā brīdi es atceros daudz ko, atceros, kā es iepazinos ar Tevi Marijas Antonijas mājā, kā Tu man liki priekšā piedalīties ekspedīcijā, cik saspringta bija gatavošanās braucienam.

Reiz mums jautāja, kam jāziņo mūsu bojā ejas gadījumā, un tikai tad mēs pārsteigti sapratām, cik reāla ir šāda iespēja. Vēlāk mēs uzzinājām. ka īstenībā tā arī notiek — revolūcijā (ja tā ir īsta revolūcija) vai nu uzvar, vai iet bojā. Daudzi palika tur, palika šajā ceļā uz uzvaru.

Patlaban toreizējie notikumi vairs neliekas tik dramatiski, jo mēs esam vairāk nobrieduši, tomēr viss atkārtojas. Es jūtu, ka esmu daļēji izpildījis pienākumu, kurš mani saistīja ar Kubas revolūciju tieši tās teritorijā, un es atvados no Tevis, no biedriem, no Tavas tautas, kura jau kļuvusi ari manējā.

Es oficiāli atsakos no sava amata partijas vadībā, no sava ministra amata, no majora dienesta pakāpes, no Kubas pavalstniecības. Oficiāli mani nekas Vairs nesaista ar Kubu, izņemot vienīgi cita veida saites, no kurām nevar atsacīties tā, kā es atsakos no saviem amatiem.

Novērtējot aizvadīto dzīvi, es uzskatu, ka esmu strādājis pietiekami godīgi un uzticīgi, cenšoties nostiprināt revolūcijas uzvaru. Mana

vienīgā nopietnā kļūda ir tā, ka es Tev neticēju vēl vairāk kopš paša pirmā brīža Sjerramaestrā, ka es uzreiz nenovērtēju Tavas vadoņa un revolucionāra īpašības. Esmu aizvadījis brīnišķas dienas, un, atrazdamies Tev blakus, es izjutu lepnumu par to, ka esmu piederējis pie mūsu tautas Kārību krīzes visspilgtākajās un grūtākajās dienās.

Reti kad Tavs valstsvīra talants ir izpaudies tik spilgti kā tajās dienās, un es varu lepoties, ka sekoju Tev bez svārstīšanās, ka domāju tāpat kā Tu, tāpat saskatīju un novērtēju principus un briesmas.

Tagad mana pieticīgā palīdzība ir nepieciešama citās pasaules valstīs. Ēs varu darīt to, kas Tev nav atļauts, jo Tu esi atbildīgs Kubas priekšā. Un tālab ir pienācis šķiršanās brīdis.

Lai Tev ir zināms, ka, to darot, es izjūtu vienlaikus prieku un

sāpes. Es atstāju šeit savas visgaišākās jaunās dzīves cēlāja cerības un sev visdārgākos cilvēkus... Es atstāju šeit tautu, kura mani pieņēma kā dēlu, un tas viss sāpina manu sirdi. Es aiznesu sev līdzi jaunajos kauju laukos ticību, kuru Tu man iedvesi, savas tautas revolucionāro garu, apziņu, ka es pildu savu vissvētāko pienākumu — cīnos pret imperiālismu visur, kur tas pastāv; tas nostiprina manu apņēmību un simtkārt atalgo par visām sāpēm.

Es vēlreiz atkārtoju, ka atbrīvoju Kubu no jebkādas atbildības, izņemot atbildību, kas saistīta ar tās parauga spēku Un, ja mana pēdējā stunda pienāks zem svešām debesīm, manas pēdējās domas kavēsies pie šās tautas un jo sevišķi — pie Tevis. Es pateicos Tev par Tavu mācību un Tavu paraugu, es centīšos palikt tam uzticīgs līdz gidam. Es vienmēr esmu rīkojies saskaņā ar mūsu revolūcijas ārpolitikas principiem un daru to līdz pat šim laikam. Lai kur es arī atrastos, jutīšu savu atbildību kā Kubas revolucionārs un kā tāds rīkošos. Es neatstāju saviem bērniem un savai sievai nekādu īpašumu, un tas mani neskumdina. Es pat priecājos par to. Es nelūdzu priekš viņiem neko, tāpēc ka valsts daris visu, lai viņi varētu dzīvot un iegūt izglītību.

Es varētu sacīt vēl daudz ko Tev un mūsu lautai, taču jūtu, ka tas nav vajadzīgs; vārdos nav iespējams ietērpt visu to, ko es vēlētos izteikt, tāpēc nav vērts velti tērēt papīru.

Lai vienmēr mūs pavada uzvara! Dzimtene vai nāvei

Tevi apskauj ar visu revolucionāro kvēli

Če.»

Beidzis lasīt Če vēstuli, Fidels Kastro turpināja:

«Tiem, kuri runā par revolucionāriem, tiem, kuri uzskata revolucionārus par aukstiem, nejūtīgiem bezsirds cilvēkiem, lai tiem šī vēstule apliecina, kādas jūtas, kāds cildenums un skaidrība var slēpties revolucionāra dvēselē ...

Tikko nolasītā vēstule nav vienīgā. Šai brīdi mēs varam pateikt, ka mums atstātas vēl citas atvadu vēstules vairākiem biedriem un ari — kā te sacīts — vēstules «maniem bērniem» un «maniem vecākiem»: tās ir vēstules, kas speciāli uzrakstītas viņa bērniem un viņa vecākiem. Šīs vēstules mēs nodosim šiem biedriem un radiniekiem un lūgsim, lai viņi dāvina tās revolūcijai, jo mēs uzskatām, ka šie dokumenti ir vērti, lai tos saglabātu vēsturei.

Mēs domājam, ka ar to ir paskaidrots viss, itin viss, kas mums bija jāpaskaidro. Par pārējo lai rūpējas mūsu ienaidnieki. Mums, šķiet, ir pietiekami daudz uzdevumu, pietiekami daudz jautājumu, kuri jārisina kā mūsu pašu zemē, tā arī attiecībā uz visu pasauli, pietiekami daudz pienākumu, kuri mums jāizpilda un kurus mēs izpildīsim.»

Vēstules, kuras savā runā pieminēja Fidels, vismaz di[1] vas no tām — vecākiem un bērniem — tika publicētas: pirmā argentīniešu žurnālā

«Siete dias I lūst rados» 1967. gada 23. maijā, otrā — pēc Če nāves. Tā kā tās bija uzrakstītas vienā laikā ar vēstuli Fidelam, tad mēs tās citēsim.

Vēstule vecākiem

Dārgie vecīši I

Zem saviem papēžiem es atkal jūtu Rosinantes ribas un, ietērpies bruņās, no jauna dodos ce|ā.

Apmēram pirms desmit gadiem es Jums uzrakstīju citu atvadu vēstuli.

Cik atceros, toreiz es nožēloju, ka neesmu labāks karavīrs un labāks ārsts; otrais mani vairs neinteresē, bet kā karavīrs nemaz neesmu tik slikts.

Pamatos nekas kopš tā laika nav mainījies, ja neņem vērā to, ka esmu kļuvis krietni .vien apzinīgāks, ka mans marksisms iesakņojies manī un izkristalizējies. Uzskatu, ka bruņota cīņa ir vienīgā izeja tautām, kuras cīnās par savu atbrīvošanu, un savos uzskatos es esmu konsekvents. Daudzi nosauks mani par piedzīvojumu meklētāju, un tā tas arī ir. Taču es esmu īpašs, neparasts piedzīvojumu meklētājs, viens no tiem, kuri riskē ar galvu, lai pierādītu savu taisnību.

Varbūt es to mēģinu darīt pēdējo reizi. Es nomeklēju tādas beigas, taču, spriežot loģiski, tās ir iespējamas. Un, ja tā noliks, uzskatiet, ka apskauju Jūs pēdējo reizi.

Es Jūs Joti mīlēju, tikai nepratu izpaust savu mīlestību. Esmu pārāk tiešs savā rīcībā un domāju, ka reizēm es paliku nesaprasts. Turklāt mani saprast nebija viegli, taču šoreiz — ticiet man. Varu teikt, ka apņēmība, kuru esmu stiprinājis ar mākslinieka aizrautību, piespiedis darboties manas vārgās kājas un nogurušās plaušas. Es panākšu savu.

Atcerieties kādreiz šo necilo XX gadsimta «kondotjeru».

Noskūpstiet Sēliju, Roberto, Huanu Martinu un Pototinu, Beatrisi, visus, visus. •

Jūs cieši apskauj Jūsu pazudušais un nelabojamais dēls

Ernesto.

Maniem b ē r n i e m

Dārgie lldita, Aleidita, Kamilo, Sēlija un Ernesto!

Ja jūs kādreiz lasīsit šo vēstuli, tad tas nozīmēs, ka manis vairs nav jūsu vidu.

Jūs mani tikpat kā neatceraties, bet mazulīši — tie neatceras it neko.

Jūsu tēvs bija cilvēks, kurš rīkojās saskaņā ar saviem uzskatiem un, bez šaubām, dzivoja saskaņā ar savu pārliecību.

Audziet par krietniem revolucionāriem. Mācieties cītīgi, lai apgūtu tehniku, kas ļaus valdīt pār dabu. Atcerieties, ka galvenais ir revolūcija un ka ikviens no mums atsevišķi, savrup nespēj paveikt

neko.

Un galvenais — no:kad nezaudējiet spēju dziļi izjust jebkuru netaisnību, lai kur pasaulē tā ari notiktu. Tā ir revolucionāra visbrīnišķākā īpašība.

Uz redzēšanos, bērniņi, es ceru jūs vēl redzēt.

Tētis sūta jums daudz skūpstu un cieši apkampj jūs.

Pēc Če nāves tika publicēta vēl viena atvadu vēstule, kas bija adresēta meitai Ildai. Tajā norādīts datums —

1966. gada 15. februāris. Vai vēstule uzrakstīta Kubā vai aiz tās robežām, tas pagaidām nav zināms. Lūk, tās saturs:

Dārgā lldita!

Rakstu Tev šodien, bet šo vēstuli Tu saņemsi krietni vēlāk. Gribu, lai Tu zinātu: es atceros Tevi un ceru, ka savu dzimšanas dienu Tu pavadīsi priecīgā noskaņā. Tu esi jau gandrīz pieaugusi, tāpēc nevaru Tev rakstīt tā, kā raksta bērniem, stāstot muļķības un niekus.

Tev jāzina, ka es atrodos tālu un vēl ilgi būšu tālu no Tevis, darīdams visu, kas ir manos spēkos, lai dotu savu ieguldījumu cīņā pret mūsu ienaidniekiem. Ne daudz, tomēr kaut ko es daru un domāju, ka Tu vienmēr varēsi lepoties ar savu tēvu, tāpat kā es lepojos ar Tevi.

Atceries, ka priekšā vēl ilgi cīņu gadi un pat tad, kad Tu būsi pieaugusi, Tev būs jādod savs ieguldījums šajā cīņā. Tāpēc ir jāgatavojas tai, jākļūst labai revolucionārei, bet Tavā vecumā tas nozīmē daudz, pēc iespējas daudz mācīties un vienmēr būt gatavai atbalstīt taisnīgu pasākumu. Bez tam — klausi māmiņu un neiedomājies no sevis nez ko. Tas viss nāks vēlāk.

Cīnies, lai kļūtu viena no labākajām skolā! Labākā visādā ziņā, Tu saproti, kā es to domāju, — mācībās un revolucionārā uzvedībā, citiem vārdiem, nopietnā attieksmē pret darbu, mīlestībā uz dzimteni un revolūciju, biedriskumā utt. Tavos gados es tāds nebiju, bet es augu citā sabiedrība, kur cilvēks bija cilvēka ienaidnieks. Tev ir laime dzīvot citā laikā, un Tev jābūt ši laika cienīgai.

Neaizmirsti bridi pa brīdim sekot mazuļu uzvedībai un pamudini viņus mācīties un būt čakliem. Galvenais, uzmani Aleiditu, kura pret Tevi kā pret savu vecāko māsu izturas ar lielu cieņu.

Labi, vecenīt, vēlreiz novēlu Tev laimīgi nosvinēt dzimšanas dienu! Apskauj manā vietā māmiņu un Džinu un atļauj man Tevi ieslēgt savās rokās cieši, cieši — uz visu mīisu šķiršanās laiku.

Tavs tētis.

Par ko liecināja šie dramatisma pilnie dokumenti, vispirms jau atvadu vēstule Fidelam? Pirmkārt, par to, ka Ce galīgi un uz visiem laikiem atstājis revolucionāro Kubu, kas viņam bija sagādājusi pasaules slavu. Taču šis solis nebija piespiestas vai brīvprātīgas trimdas sekas, vēl jo vairāk — tas nenozīmēja Če novēršanos no revolucionārās darbības. To nevarēja izskaidrot ne ar vilšanos

revolūcijā, ne ar izmisumu un neprātu, ne ar noslieci uz avantūrām, kaut gan Če atzīstas «šādā grēkā» ar sev raksturīgo pašnoniecinošo atklātību. Tas nebija arī pašnāvnieka solis, kas nonācis politiskā strupceļā un meklē kā izeju varonīgu nāvi karalaukā.

Če atstāja Kubu nevis tāpēc, ka bija zaudējis ticību revolūcijai, bet tāpēc, ka viņš tai bezgalīgi ticēja. Viņš atstāja Kubu, lai no jauna ar ieroci rokās cīnītos pret imperiālistiem ne vien tāpēc, ka uzskatīja to par savu svētāko pienākumu, bet arī tāpēc, ka pats to kaismīgi vēlējās.

Milzīga distance šķir 1956. gada Če, kad viņš, nepazīstams argentīniešu ārsts, kuru liktenis atvedis uz Meksiku, gadījuma dēļ pievienojas Fidela Kastro vadītajai kubiešu revolucionāru grupai, un 1965. gada Če, vienu no uzvarējušās revolūcijas vadoņiem, visā pasaulē pazīstamu valstsvīru un revolucionāru darbinieku, kurš pēkšņi atstāja Kubu, lai cīnītos par jaunām revolucionārām uzvarām.

Piecdesmito gadu vidū sociālā revolūcija, sociālisms Latīņamerikā vēl šķita neaizsniedzams sapnis, tāla nākotne. Toreiz, iestādamies Fidela Kastro vienībā, Če domāja, ka viņš iesaistās visai riskantā, pat neprātīgā pasākumā, kam, tiesa gan, ir dižens un cēls mērķis, taču minimālas izredzes uz panākumiem.

Notiek «brīnums», un šis pasākums svin uzvaru. Kubas revolūcija pāraug sociālistiskā revolūcijā, radikāli mainot politisko panorāmu Latīņamerikas valstīs. Līdz ar tās uzvaru antiimperiālistiskā revolūcija šajās valstīs nav vairs abstrakts lozungs, bet gan aktuāls mūsdienu jautā-j ums.

Tagad, dodoties ceļā, dodoties uz Lalīņameriku «taisīt revolūciju», Če nav vairs vientuļš revolucionārs — Dons Kihots, kurš nodomājis uz savu galvu cīnīties ar impe-nālisma posta dzirnavām. Viņam aiz muguras ļoti bagāta Kubas revolūcijas pieredze.

Nē, nevis lai nāvi meklētu, viņš atstāj Kubu, bet gan lai tiektos pēc uzvaras pār imperiālismu, jo viņš ir dziļi pārliecināts, ka šai uzvarā tieši viņš var un tieši viņam vajag dot savu ieguldījumu. Kāpēc gan viņa vēstules Pidelam un tuviniekiem rakstītas tik traģiskā, tik drūmā noskaņā, kāpēc no tām vēdī atvadu skumjas? Vai tā ir nenovēršamās bojā ejas priekšnojauta vai arī «karātavu humora» izpausme, kas tik raksturīga Če?

Ar revolucionāro romantismu — absolūtu nesavtību, pilnīgu egoisma trūkumu, askētismu, gatavību uzupurēties — Če būtībā sadzīvoja «antiromantisms» — cēlu frāžu, visāda veida lēta sentimentālisma, sikburžuāziska inteliģenta «jūtīguma» nicināšana. Šis visāda veida dogmatisma ienaidnieks bija sava veida dogmatiķis. Viena no viņa dogmām bija — nicināt nāvi, kas viņam uzglūnēja jau kopš bērnības, bet jo sevišķi partizāņu kara laikā Kubā. Revolūcija arī ir karš, un tur, kur noris kaujas, arī nāvei savs vārds. Karā neviens nav apdrošināts pret nāvi — ne visgudrākais, ne visdrosmīgākais. Būdams

karavīrs, Če to lieliski saprata. Ar to arī izskaidrojams skumīgums viņa vēstulēs.

Ja šo Če lēmumu pamest Kubu jaunu «revolucionāro horizontu» dēļ aplūko plašāk un dziļāk, tad tas nemaz dk neparasts un ekstravagants nebija, kā liekas pirmajā brīdī. Kurš īsts revolucionārs, īsts komunists — vai tas būtu revolūcijas ierindnieks vai ģenerālis — nav sapņojis un nesapņo kā brīvprātīgais doties cīņā par citu apspiesto tautu brīvību?

Vai tad krievu revolucionāru rindās par Oktobra uzvaru necīnījās polis Fēlikss Dzeržinskis, dienvidslāvs Oļeko Dundičs, čehs Jaroslavs Hašeks, amerikānis Džons Rīds?

Atcerēsimies revolucionāro Spāniju. Ar kādu dedzību padomju cilvēki tiecās palīdzēt, spāņu tautai, vēlējās cīnīties republikāniskās armijas rindās pret fašismu! Mēs zinām, ka Spānijā ar ieročiem rokās cīnījās pret fašismu padomju karavīri-lidotāji, tankisti un padomju komandieri. Uri vai tad maršals Blihers necīnījās par Ķīnas tautas brīvību? Šādu piemēru ir neskaitāmi daudz. Un tie, kas aizgāja karot vai nu savā dzimtenē, vai arī uz tālām zemēm, tāpat rakstīja atvadu vēstules partijas vadītājiem, tuviniekiem un radiem.

Kubiešu revolucionāri, kuri kopā ar Če atstāja Kubu, viņa ideju un ieroču brāļi arī rakstīja atvadu vēstules partijas vadītājiem, tuviniekiem un draugiem. Taču atvadoties viņi, tāpat kā Če, ticēja uzvarai, ticēja tā pasākuma triumfam, kura dēļ viņi devās cīnīties, atstājuši savu zemi, savus tuviniekus un biedrus...

Visas šīs vēstules mums vēl nav zināmas. Fragmenti no vienas tādas vēstules bija publicēti 1969. gadā, un kāda cita vēstule ieraudzīja dienas gaismu gadu vēlāk. Pirmās vēstules autors bija kapteinis Eliseo Reiess Rodrigess (Bolīvijā viņa segvārds bija Rolando), Kubas Komunistiskās partijas CK loceklis, ievērojams Kubas partizāņu kara dalībnieks, kas cīnījās astotajā kolonnā Če vadībā. Viņš atstāja Kubā sievu un trīs mazgadīgus bērnus. 1966. gada 16. novembrī, pirms izbraukšanas uz Bolīviju, viņš savai sievai Nelijai Bererasai rakstīja:

«Nav viegli šķirties, taču Tu, tikpat labi kā es, saproti, ka godīgs cilvēks vienmēr ziedo sevi, lai izpildītu vissvētāko pienākumu — cīnītos ar imperiālismu.

Esi vīrišķīga. Ceru, ka mūsu bērni, ja es iešu bojā cīņā, stāsies manā vietā, tikko būs pieauguši, un, tāpat, kā mūs, viņus pārņems sašutums, redzot citu brālīgo tautu ciešanas un nabadzību.

Iespējams, ka Tu kādu laiku nesaņemsi no manis ziņas. Un, kaut arī mūs šķirs tālums un laiks, tomēr neaizmirsti, ka domās es vienmēr būšu kopā ar jums.

No vienas puses, mani sāpina tas, ka jāatstāj sev vistuvākos cilvēkus — jāatstāj Tevi, savus bērnus, savus vecākus, no otras puses,

es jūtos atvieglots, apzinoties, ka daru to, lai cīnītos ar ienaidnieku, kurš atņem miljoniem cilvēku viņu vistuvākās būtnes.

Rūpējies par sevi un sargā bērnus, mīli manu māti no visas sirds. Jūs visi kopā ar manu revolucionāro dzimteni esat mans vislielākais dārgums.

Es domāšu par jums savā nāves stundā, ja man būs lemts iet bojā šai cīņā.»

Tālāk publicēta cita vēstule. Tāpat kā iepriekšējā, tā palīdz noskaidrot morālos un politiskos motīvus, kuri bija pamudinājuši kubiešu revolucionārus piedalīties parti-

/aņu cīņās Bolīvijā. Vēstules autors — kapteinis Hesūss Suaress Gaijols (Bolīvijā — Rubio) dzimis zemnieku ģimenē un kopš skolas sola piedalījies pagrīdes kustībā pret Batistu, vairākkārt arestēts, bijis emigrācijā Amerikas Savienotajās Valstis un Meksikā, no kurienes atgriezies 1958. gada aprīlī, lai cīnītos pret tirānu. Uzbrukumā kādai radiostacijai bumbas sprādzienā viņam apdega kājas. Tomēr viņš iestājās Če komandētajā astotajā kolonnā un karoja tās rindās līdz pat revolūcijas uzvarai. Pēc Batistas gāšanas Hesūss ieņēma vairākus atbildīgus amatus — vadīja agrārās reformas realizēšanu Lasviljasas provincē, bija Miltu tresta un Minerālo resursu institūta vadītājs, no 1964. gada strādāja par cukurrūpniecības ministra vietnieku. Dodamies uz Bolīviju, Suaress Gaijols 1966. gada decembrī atstāja savam mazajam dēlam Hesūsam Fēliksam vēstuli:

«1966. gada 2. decembrī,

Biedram Hesūsam Fēliksam Suaresam.

Havanna, Kuba.

Dārgais dēls!

Daudzi iemesli mudina mani rakstīt Tev šo vēstuli. Es lo rakstu visai neparastos apstākļos, un Tu to izlasīsi vēlāk, kad būsi pieaudzis un spēsi pilnībā izprast manu pašreizējo rīcību ...

Šodien Tu kļūsti četrus gadus vecs. Tu esi mana nākotnes cerība. Tu man sagādāji lielu prieku tais nedaudzajos brīžos, kad es varēju būt kopā ar Tevi. Tu esi mans vienīgais dēls, un es domāju, ka būtu nepiedodami, ja es, ejot pildīt savu revolucionāro pienākumu — bet cīņā es varu iet bojā —, neuzrakstītu Tev kaut nedaudz no tā, ko es Tev būtu sacījis, ja Tu atrastos man līdzās.

Man uzsmaidījusi neparasta laime dzīvot mūsu vēstures izšķirošā posmā. Kuba, mūsu dzimtene, mūsu tauta īsteno vienu no vislielākajām epopejām cilvēces vēsturē. Tā veic revolucionārus pārkārtojumus visnelabvēlīgākajos apstākļos un uzvar jebkurus draudus un jebkuru agresiju, kas vēršas pret to ...

Kubas revolūcija ir dzīvs piemērs, kas rāda ceļu uz atbrīvošanos citām tautām, kuras imperiālisms ekspluatē un no kuru dzīvības sulām tas barojas. Šīs tautas nevar veidot pašas savu nākotni līdzīgi mums.

Tur miljonu vīriešu un sieviešu darbs rauš bagātību ekspluatatoru saujiņai. Tur tūkstoši un tūkstoši bērnu Tavā vecumā vai paf. vēl mazāki mirst tāpēc, ka trūkst medicīniskās palīdzības, daudzi nezina, kas ir skola, skolotāji, viņi nolemti nabadzībai un tumsonībai — šīm parastajam ekspluatācijas pavadonēm.

Un tāpēc patlaban kubiešu revolucionāra pienākums sniedzas pāri mūsu valsts ietvariem un ved viņu uz turieni, kur vēl arvien pastāv ekspluatācija un kur imperiālisms sūc tautu asinis.

Šāda revolucionārā pienākuma izpratne liek man atstāt dzimteni un doties uz citām zemēm, lai cīnītos ar imperiālismu. Es zinu, kas man var draudēt, es atstāju šeit tos, kam esmu visstiprāk pieķēries, — vistuvākos un visdārgākos cilvēkus, bet tai pašā laikā esmu bezgala priecīgs un lepns par to, ka ieņemšu savu vietu pirmajās līnijās tautu nežēlīgajā cīņā pret ekspluatatoriem.

Šo man tuvo cilvēku vidū pirmajā vietā esi Tu, mans dēls. Man ļoti gribētos atrasties kopā ar Tevi, redzēt, kā Tu izaudz par vīru un kļūsti par revolucionāru. Bet, tā kā tas, ņemot vērā manu lēmumu, ir gandrīz neiespējami, tad es ceru, ka mans piemērs un garīgais mantojums, ko es Tev atstāju un kas ir mana dzīve, visa līdz pēdējam atdota revolūcijai, kā arī izglītība, kuru Tu saņemsi revolucionārā valstī, aizstās manu prombūtni.

Es gribētu, lai Tu saprastu manu lēmumu un nekad man nepārmestu. Es ceru — un tā ir tik saprotama tēva cerība —, ka Tu leposies ar mani. Lai mans lēmums izstaro ap Tevi laimi, ja jau man nav iespējams līdzīgi citiem tēviem sagādāt Tev mazus priekus ik dienas!

Es vēlos, lai Tu cītīgi mācītos un pēc iespējas labāk sagatavotos revolucionāro uzdevumu pildīšanai. Es domāju, vismaz ceru, ka Tev nebūs jāķeras pie ieročiem, lai cīnītos par cilvēces labklājību. Tu strādāsi zinātnes, tehnikas vai jebkura cita radoša darba jomā. Arī tā var cīnīties par taisnīgumu, parādīt varonību un gūt slavu, ja revolucionārs dara šo darbu kaismīgi un neatlaidīgi.

Esi vienmēr modrs un aizsargā savu revolūciju enerģiski un noteikti! Par to izliets daudz asiņu, un pasaules tautām tā nozīmē ļoti daudz.

Es vēlos,' lai Tu vienmēr esi patiess, stingrs un tajā pašā laikā labsirdīgs. Allaž dod priekšroku patiesībai, lai cik rūgta tā arī būtu! Uzklausi kritiku, bet vienlaikus nesvārstīdamies aizstāvi savus uzskatus, ja esi pārliecināts, ka Tev ir taisnība!

Atraidi glaimus un lišķību un nekad nemēģini pats ķerties pie tiem! Vienmēr esi pats sev bargs kritiķis!

Kad Tu lasīsi šo vēstuli, Tev droši vien jau būs zināmas brīnišķās lappuses, kuras uzrakstījis Hosē Marti. īr tādas pravieša vārsmas «Lakta un zvaigznes». Izlasi tās un pārdomā. Atceries, es gribētu, lai,

izraugoties dažādus ceļus dzīvē, Tu vienmēr augstāk vērtētu «zvaigzni, kura uzliesmo un sadedzina».

Esi savas dzimtenes cienīgs dēls!

Esi revolucionārs!

Komunists!

Tevi apskauj Tavs tēvs

Hesūss Suaress Gaijols.»

Bolīvijas epopejā piedalījās 17 kubiešu revolucionāri, 14 no viņiem tur nolika savas galvas. Neviens no viņiem nebija sasniedzis pat 35 gadus. Visiem viņiem bija ģimenes, bērni.,

Tātad Če atstāja vai arī nolēma atstātaKubu aptuveni 1965. gada aprīlī. Katrā ziņā pēc 1965. gada aprīļa, vismaz oficiāli, Kubā viņa vairs nebija. Viņa pēdas pagaisa un no jauna atklājās vienīgi 1966. gadā novembrī Bolīvijā. Kur Ce atradās šo laika sprīdi, tas ir, 19 mēnešus, mums nav precīzi zināms. Prese jau jpēc viņa bojā ejas apgalvoja, ka viņš bijis Melnajā Āfrikā, piedalījies pilsoņu karā Kongo. Daži mājieni par to ir arī viņa «Bolīvijas dienasgrāmatā». Iespējams, ka Če patiešām atradās Āfrikā, par kuras likteni viņš ļoti dzīvi interesējās; iespējams, ka viņš bija citā vietā, no kurienes atgriezās Kubā; iespējams, ka viņš bija palicis Kubā arī pēc 1965. gada aprīļa. Mēs to nezinām. Kubas ziņu avoti, kas vienīgie spētu noskaidrot šo jautājumu, pagaidām klusē.

Bet tas mūsu vēstījumā nav nemaz tik būtiski.

Protams, šos pusotra gadus Če neaizvadīja dīkā. Droši vien šai laikā ar viņu bija saistīti desmitiem cilvēku, un, ja līdz šim nekas noteikts par minēto viņa darbības posmu nav zināms, tad tas liecina par Če lielo konspiratora meistarību un par to, cik uzticami viņam bija cilvēki, ar kuriem viņš toreiz kopā strādāja.

Vai Če šajā posmā gatavojās Bolīvijas ekspedīcijai? Ja

7.3<)

spriežam pēc tā, kas stāstīts par Taņu, jauno vācu revolucionāri, kas gāja bojā Bolīvijā, tad Če sācis gatavoties Bolīvijas pārgājienam gadu, ja ne vēl agrāk, pirms savas «pazušanas» no Kubas. Par Taņu stāstīts grāmatā «Taņa — neaizmirstamā partizāne», kura 1970. gadā izdota Havannā un kurai priekšvārdu uzrakstījis Inti (Gido AI vāro Peredo Leige), boli viešu revolucionārs, Če draugs un cīņubiedrs Bolīvijā.

Taņa bija vācu komunistu Ērika un Nadjas Bunku meitas Tamāras pseidonīms. Bunkes bija skolotāji, kuri 1935. gadā ar savu pirmdzimto bēga no nacistu terora pie radiem uz Argentīnu. Šeit 1937. gada 19. novembri viņiem piedzima meita Tamāra vai Ita (pamazināmais vārds no Tamarita), kā viņu sauca ģimenē. Ita pabeidza Argentīnā vidusskolu. Viņa bija pievilcīga un apdāvināta meitene ar plašām zināšanām literatūrā un politikā. Tamāra mīlēja mūziku. Viņa spēlēja

pianinu, ģitāru un akordeonu, dziedāja, nodarbojās ar baletu un sportu.

Tamāras vecāki bija aktīvi Argentīnas nelegālās komunistiskās kustības dalībnieki. Viņu meita auga konspirācijas, slepenu sapulču un politisku strīdu atmosfērā. «Mēs,» atceras Aiņas māte Nadja Bunke, «runājot vienkāršā, saprotamā valodā, izskaidrojām saviem bērniem, ka cīnāmies visas cilvēces interesēs, argentīniešu tautas interesēs, stāstījām viņiem par Oktobra revolūcijas no-zīmi. Mēs sacījām, ka cīnāmies par jaunu sabiedrību, tādu, kāda ir Padomju Savienībā, teicām, ka mūsu darbs ir grūts un bīstams. Mēs viņus brīdinājām, ka policija vajā tādus cilvēkus kā mēs, tāpēc jābūt modriem un nav jāpļāpā, nav jāstāsta nevienam, ka mūsu mājās notiek nelegālās Komunistiskās partijas sapulces.»

Pēc kara, 1952. gadā, Bunku ģimene atgriezās VDR, kur tēvs sāka mācīt skolā fizkultūru, māte — krievu valodu. Tamāra iestājās Berlīnes Humbolta universitātes Filoloģijas fakultātē, kļuva par Sociālistiskās jaunatnes savienības, bet vēlāk par VSVP biedri.

Uzskatīdama sevi vienlaikus par vācieti un argentīnieti, Tamāra uzmanīgi seko politisko notikumu attīstībai Latīņamerikā, ilgojas atgriezties Argentīnā, piedalīties revolucionārajā cīņā.

Protams, viņa ar sajūsmu uzņem Kubas revolūcijas uzvaru 1959. gadā. Viņas simpātijas pret Brīvības salu pieaug vēl vairāk, kad 1960. gada vidū viņa tiekas ar pirmo Kubas valdības delegāciju, kuru vada pašreizējais Kubas Republikas vēstnieks Peru kapteinis Antonio Nunjess Himeness, un decembri —- ar Če vadīto tirdzniecības delegāciju. Tamāra strādā par šo delegāciju tulku, viņa ir arī Če — sava tautieša argentīnieša personiskais tulks, Tikšanās ar kubiešu biedriem, viņu pievilcība, vienkāršā izturēšanās, patiesīgums un revolucionārais entuziasms atstāj uz Tamāru milzīgu iespaidu. Viņa vēlas doties uz Kubu, piedalīties revolucionārajos pārkārtojumos. 1961. gada 12. maijā viņas sapnis piepildās. Viņa ierodas Ha-vannā, strādā Izglītības ministrijā, mācās Havannas universitātes Žurnālistikas fakultātē, iestājas revolucionārajā milicijā, piedalās brīvprātīgajā darbā un dažādās masu kampaņās, strādā par vācu delegāciju tulku, dažreiz satiekas ar savu tautieti Če.

Kubas revolūcija aizrauj un savaldzina Tamāru. Viņa grib kļūt par profesionālu revolucionāri, veltīt visu savu dzīvi «cīņai par cilvēces atbrīvošanu». Sos Nikolaja Ostrovska vārdus viņa izvēlas par savas dienasgrāmatas ēpigrāfu. Havannā viņa kādu laiku strādā ar Nikaragvas Apvienotās froirtes pārstāvjiem. Apvienotā fronte ir partizāņu darbības organizētāja šajā valstī. Tamāra sapņo kļūt par partizāni, pagrīdnieci.

Arī šoreiz viņas vēlēšanās piepildās. Revolucionārā Kuba ir ASV imperiālistu ielenkta. Tā spiesta aizsargāties. 1963. gada martā

kubiešu biedri izsaka Tamārai priekšlikumu — kļūt par pagrīdnieci, doties uz Latīņ-ameriku, izpildīt, tur atbildīgus uzdevumus revolucionārās kustības interesēs. Tamāra piekrīt. Viņa ir laimīga. Pienākumi, kurus viņai uztic, ir atbildīgi un bīstami, taču tie ir īsta revolucionāra cienīgi. Viņa ir lepna par parādīto uzticību un pieliks visus spēkus, prasmi un zināšanas, lai attaisnotu to. Tā Tamāra kļūst par pagrīdnieci Taņu.

Nākamos mēnešus aizņem nogurdinoši, detalizēti, vispusīgi priekšdarbi. Slepenraksta, burtu, radiosakaru, konspirācijas noteikumu studēšana. Sagatavošanās ir rūpīga, tā ilgst gadu. Par turpmāko mēs lasām grāmatā «Taņa — neaizmirstamā partizāne»;

«Kad viņas apmācīšana 1964. gada martā bija pabeigta, Taņa, viņas pašas vārdiem runājot., izjuta «vislielāko satraukumu savā dzīvē». Majors Ernesto Če Gevara aicināja

Taņu ierasties pie viņa Rūpniecības ministrijā, lai beidzot paskaidrotu, kāds uzdevums viņai būs jāizpilda ...

Līdz šai dienai Taņa nekā nezināja par sava uzdevuma konkrēto saturu. Viņa bija izpētījusi stāvokli dažādās Latīņamerikas un dažās Eiropas valstīs, bet nezināja, kurā no tām būs jāstrādā. Če jautāja Taņai, vai viņa ir apguvusi zināšanas, kas nepieciešamas nelegālā revolucionārā darbā, un vai viņu nebaida ar šo darbu saistītās grūtības un briesmas. Taņa atbildēja noteikti, īsi un skaidri: viņa gaida vienīgi pavēli un jebkurā brīdī ir ar mieru doties to izpildīt. Saruna ritēja par politisko un ekonomisko stāvokli Latīņamerikā, par progresīvajām, revolucionārajām kustībām, kas jau uzsākušas bruņotu cīņu dažās Dienvidamerikas valstīs. Če paskaidroja Taņai, ka viņas uzdevums ir apmesties Bolīvijā, nodibināt tur sakarus armijas un valdības aprindās, iepazīties ar stāvokli valsts iekšienes rajonos, izpētīt Bolīvijas ogļraču, zemnieku un strādnieku ekspluatācijas formas un metodes, nodrošināties ar noderīgiem kontaktiem un, visbeidzot, gaidīt, sakarnieku, kurš norādīs, kad uzsākt izšķirošo darbību, un precizēs viņas uzdevumu paredzamajā cīņā. Če brīdināja Taņu — gaidīt sakarnieku, kuru sūtīs pie viņas tieši no Havannas. Lai cik grūts arī būtu viņas stāvoklis, Taņa pati-nedrīkst meklēt sakarus, ne arī palīdzību un nedrīkst atklāt sevi nevienam cilvēkam, organizācijai vai partijai, kaut arī Bolīvijā tās būtu pazīstamas kā revolucionāras. Galvenais — absolūta, vispārēja un pastāvīga neuzticēšanās.»

Citētais fragments no grāmatas par Taņu ir ļoti zīmīgs. Tas atklāj, ka jau 1964. gada martā tiešā Če vadībā tika plānota Bolīvijas ekspedīcija. Šis fakts vēlreiz apstiprina, ka Kubas revolūcijas pretinieku spekulēšana uz to, it kā Če aizbraukšanas iemesls bijis «pēkšņs» lēmums, «vilšanās», vēlēšanās upurēt sevi, ir imperiālisma pakalpiņu tukšs izdomājums.

Kas īsti notika Latīņamerikā 1964. gada martā? Brazīlijā pie varas

atradās prezidenta Gularta valdība, kas arvien enerģiskāk uzstājās pret ASV imperiālismu. Valsti ātri savairojās zemnieku līgas, kuras vadīja Fransisko Žulians, ded.zīgs Kubas revolūcijas piekritējs. Venecuēlā, Kolumbijā un Peru aktīvi darbojās partizāņu vienības. Argentīnā pirmos nedrošos soļus spēra partizāņu vienība Horhes Rikardo Masēti vadībā. Če cerēja, ka Masēti varēs nostiprināties stratēģiskajā trīsstūri, kur Argentīna robežojas ar Čīli, Bolīviju un Paragvaju. Pašā Bolīvijā pie varas bija prezidents Pass Estensoro, ar kura darbību Če iepazinās jau pirmajā šīs zemes apmeklējumā.

1964. gada martā Bolīvija vēl uzturēja diplomātiskās attiecības ar Kubu, kuras tika pārtrauktas tikai 1964. gada 20. augustā ASV spiediena ietekmē. Nav izslēgts, ka toreiz Bolīvijas teritorijā ar valsts varas iestāžu klusu piekrišanu varēja organizēt partizāņu bāzi, kura būtu noderējusi par atbalstu, par aizmuguri partizāņu grupām, kas darbojās Argentīnā un Peru. Vismaz toreizējais Bolīvijas viceprezidents ietekmīgā Bolīvijas Strādnieku centra līderis Huans Lečins atklāti izteicās par Kubas revolūcijas atbalstīšanu. Turklāt Bolīvijā Paša Estensoro laikā ogļrači bija apbruņoti, šahtās darbojās tautas milicija. Tiesa, šīs milicijas vadība piekrita valdības orientācijai, taču noteiktos apstākļos apbruņotie ogļrači varēja kļūt par pamatu aktīvākai revolucionārai kustībai, arī partizāņu kustībai.

Tomēr situācija mainījās. 1964. gada martā stāvoklis Latīņamerikā revolucionārās cīņas perspektīvu ziņā šķita visai daudzsološs, bet tā paša gada beigās notikušās pārmaiņas vairs nebija labvēlīgas: vienība Argentīnā izjuka, tā ari neuzsākusi darbību, bet tās komandieris gāja bojā. Brazīlijā Gulartu gāza reakcionārie ģenerāļi. Tāds pats liktenis piemeklēja Bolīvijas prezidentu Pasu Estensoro, viņa vietu ieņēma ģenerālis Renē Barjentoss Ortunjo.

Protams, šos notikumus varēja novērtēt arī citādi: reakcionāru nākšana pie varas Bolīvijā un Brazīlijā izvirzīja dienaskārtībā jautājumu par partizāņu kustības organizēšanu pret šiem režīmiem. Panākumu gadījumā spēku samērs Latīņamerikā varēja radikāli mainīties antiimperiā-lisma labā.

Pa to laiku Taņa (1964. gada 9. aprīlī) ar viltotu pasi kabatā dodas no Havannas uz Rietumeiropu, kur vairākus mēnešus «trenējas» par pagrīdnieci. Oktobra sākumā tiek pieņemts galīgs lēmums par viņas nosūtīšanu uz Bolīviju. Tagad viņa ir Laura Gutjeresa Bauere, dzimusi argentīniete, etnogrāfe amatiere, argentīniešu muižnieka lopu īpašnieka un vācu antifašistes meita. 5. novembrī Taņa laimīgi nokļūst Peru galvaspilsētā Limā, tajā pašā dienā tur no Lapasas ierodas ģenerāļu tikko gāztais prezidents Viktors Pass Estensoro. 1964, gada 18. novembrī Taņa beidzot sasniedz sava ceļojuma mērķi — Lapasu.

Jaunā, apburošā argentīniete, kura prot vairākas valodas un, pēc visa spriežot., arī par naudas trūkumu nevar žēloties, ātri kļūst labi

pazīstama jaunās valdības aprindās, kas nākusi pie varas pēc Paša Estensoro režīma krišanas. Viņa nodibina draudzīgas attiecības ar Prezidenta dienesta preses un informācijas nodaļas priekšnieku Gonsalo Lopesu Munjosu un Inti, nākamo Če vienības dalībnieku. Pēc Gonsalo rekomendācijas Taņa sāk strādāt kādā vietējā nedēļas izdevumā, vienlaikus viņa sadarbojas ar Izglītības ministrijas folkloras departamentu, māca vācu valodu ministru bērniem, arī iekšlietu un justīcijas ministra Antonio Argedasa Mendjetas bērniem; ar ministra personisko sekretāri Anitu Heindrihu, kura pēc izcelsmes arī ir vāciete, Taņa nodibina uzticības pilnas attiecības.

Bolīvijas valdošajās, sevišķi militārajās aprindās pret vāciešiem un vācu izcelsmes ļaudīm valdīja labvēlīgs noskaņojums. Pēc pirmā pasaules kara Bolīvijas armiju vairākus gadus apmācīja vācu armijas virsnieki. Laikā no 1937. līdz 1939. gadam valsts prezidents bija apakšpulkvedis Hermans Bušs, vācu emigranta un indiānietes dēls, kurš iemantoja lielu popularitāti. Šīs simpātijas pret vāciešiem Taņa prata izmantot, lai paplašinātu savus sakarus.

Argedasa vadītajā Iekšlietu ministrijā Radionodaļas priekšnieka posteni ieņēma Inti brālis Antonio Peredo Leigē. Acīm redzot, ne bez viņa ziņas Taņa piedalās vienā no populārajām radiopārraidēm kā «Zīlētāja», kas sniedz atbildes uz sieviešu vēstulēm. Lai viņas stāvoklis kļūtu stabilāks, Taņa apprecas ar studentu Mario Martinesu Alvaresu. Līdz ar to viņa iegūst Bolīvijas pilsoņa tiesības. Alvaress drīz vien pēc apprecēšanās aizbrauc uz Eiropu turpināt mācības. Par to, cik ciešas saites Taņai izdevās nodibināt Bolīvijas «virsotnēs», liecina tas fakts, ka viņa tikās pat ar prezidentu ģenerāli Renē Barjen-tosu, ar ko bija iepazinusies kādā pieņemšanā.

Havanna uztur ar Taņu diezgan drošus sakarus, izmantojot kurjerus. Viņa satiekas ar tiem gan Bolīvijā, gan citās Latīņamerikas valstīs, uz kurieni dodas speciālos braucienos. Šajā iepriekšējās sagatavošanās posmā Bolīvijas pasākums attīstās gludāk par gludu. Havanna ir lieliski informēta par to, kādā stāvoklī atrodas Barjentosa valdība, pret kuru organizē sazvērestības viņa paša piekritēji.

Tomēr patiesībā Barjentosa stāvoklis nebija tik nedrošs, kā tas varēja likties pirmajā brīdī. Barjentoss koķetēja ar zemniecību, uzdodamies par tās draugu un aizstāvi, un šajā ziņā viņam bija zināmi panākumi. Revolucionāri bieži grēko tajā ziņā, ka ir pārāk lieli optimisti un pārvērtē savus spēkus. Tas ir saprotami, jo bez krietnas optimisma devas nav iespējams mesties kaujā. Un tomēr...

Taņa iekjuva Bolīvijā ar viltotu pasi un apmetās tur uz pastāvīgu dzīvi. Turpretī cita Havannas uzticības persona — 23 gadus vecais Reži Debrē pats ar savu vārdu pasē izbraukāja šo valsti un tai blakus esošās republikas jau 1963. gada beigās un 1964. gada sākumā.

Filozofijas students Debrē no Sorbonas 1959. gadā uzturas praksē

Amerikas Savienotajās Valstīs un no turienes aizbrauc uz Kubu, kur viņu pieņem vietējie vadošie darbinieki un iepazīstina ar revolūcijas pieredzi. Pēc tam Debrē pusotra gada ceļo pa Latīņamerikas valstīm. Venecuēlā viņš uzņem filmu franču televīzijai, pēc tam apmēram trīs mēnešus pavada Bolīvijā, vākdams materiālus disertācijai par Andu plakankalnes indiāņu sociālo stāvokli. Bolīvijā Debrē lasa lekcijas Lapasā, Kočabambā, Oruro, tiekas ar daudziem politiskiem darbiniekiem. Lapasā viņam izveidojas kontakti ar franču vēstniecības kultūras atašeju.

Interesanti atzīmēt, ka Bolīvijā Debrē atradās kopā ar venecuēlieti Elizabeti Burgosu, ar kuru viņš bija iedraudzējies Karakasā. Viņa palika uz pastāvīgu dzīvi Lapasā, iestādamās darbā Kalnrūpniecības un naftas rūpniecības ministrijas sekretariātā.

1965. gadā iznāk pirmie Debrē darbi, kuros viņš dod savu traktējumu tam, kāda nozīme ir Kubas revolūcijai Latīņamerikas valstu dzīvē: «Latīņamerika: dažas revolucionārās stratēģijas problēmas», kas publicēts janvārī franču žurnālā «Le Temps Moclern», un «Kastroisms: Latīņamerikas garais ceļš», kas ierauga dienas gaismu Kubas žurnālā «Casa de las Americas» tā paša gada otrajā pusē.

Pēc sava ceļojuma pa Latīņamerikas valstīm Reži Debrē vēlreiz ierodas Kubā 1965. gada beigās, tas ir, kad tur vairs nav Če, un iedziļinās Kubas revolucionārās kustības vēsturē. Viņš runā ar partizāņu cīņas dalībniekiem, ar Fidelu Kastro, pēta dokumentus. «Viņam bija pieejami daudzi nepublicēti dokumenti, kas saglabājušies kopš tā

.

laika, — pavēles kaujas lauka, instrukcijas komandieriem, militārie raporti,» raksta Kubas žurnāla «Cosa de Iets Americas» redaktors Roberto Fernandess Retamars, «vēstules un citi teksti. Tas viņam deva iespēju labi iepazīties ar pagājušajiem vēsturiskajiem notikumiem. Neviens cits no tiem, kas rakstīja par Kubas revolūciju, nevarēja izmantot vēsturiskajiem pētījumiem tādu materiālu un faktu bagātību.»

Šo pētījumu rezultātā radās grāmata «Vai revolūcija revolūcijā?», kas masu metienā iznāca Havannā 1967. gada sākumā. Tagad šo grāmatu visi aizmirsuši, bet toreiz tā sacēla lielu troksni, kļūdama gandrīz vai par «svētajiem rakstiem» visiem tiem, kas atbalstīja partizāņu darbību «par katru cenu». Debrē mēģināja teorētiski pamatot partizāņu metodi cīņā ar imperiālismu kā vienīgi pareizo Latīņamerikas valstīs, turklāt viņš atsaucās uz Kubas revolūcijas pieredzi.

Debrē grāmata atspoguļoja strīdus un domstarpības, kas radās Latīņamerikas nacionālās atbrīvošanās kustībā pēc Kubas revolūcijas uzvaras.

Rodnejs Arismendi, Urugvajas Komunistiskās partijas ģenerālsekretārs, raksta, ka tas bija «ceļu meklējumu, teorētisko diskusiju, kā arī dažu kreiso tendenču attīstības laiks, krīzes laiks statiskajām koncepcijām par Latīņamerikas revolūciju procesiem un raksturīgajām pa-, zīmēm».

Debrē grāmatā uzmanību pelna lappuses, kurās viņš runā par grūtībām, kādas var gadīties partizāņu kustības attīstības ceļā Bolīvijā: «Partizāņu centri savas darbības sākumā atrodas samērā maz apdzīvotos rajonos, kur ciemi un apmetnes reti sastopamas. Neviens, it neviens svešinieks nepaliek nepamanīts, piemēram, Andu plakankalnes apmetnēs, un vispirms modina pret sevi neuzticību. Kečua, kakčineli (maiju) zemniekiem ir daudz iemeslu neuzticēties «svešajiem», «baltajiem». Zemnieki zina, ka skaisti vārdi nepaēdinās viņus un neaizsargās pret bombardēšanu. Nabadzīgais zemnieks pirmām kārtām ciena to, kam ir vara, kas spēj rīkoties. Apspiešanas sistēma šajās vietās ir izsmalcināta: tā valda šeit kopš neatminamiem laikiem, tā ir izkristalizējusies, iesakņojusies, kļuvusi kompakta. Karaspēks, lauka žandarmērija, lati-fundista policija — šodien tie ir «reindžeri», kā ari zaļās ūn melnās beretes — iemantojuši autoritāti, kuras spēks pieaug, attiecīgi samazinoties apzinīgumam, ar kādu zemnieki pieņem to. Šī autoritāte ir apspiešanas sākotnējais veids. Tā paralizē neapmierinātību, aizbāž mutes, tikai mundiera parādīšanās vien liek bez kurnēšanas paciest apvainojumus. Neokoloniālisma ideāls vēl arvien ir «demonstrēt spēku, to neizmantojot», taču pati spēka demonstrācijā jau ir tā izmantošana. Vārdu sakot, policijas un armijas fiziskais spēks — tas ir tabu, to nevar uzveikt ar runām, bet vienīgi pierādot, ka lodes spēj nonāvēt arī policistus un kareivjus.»

Vai Č6 bija lasījis Debrē sacerējumu? Jā. Debrē pasniedza viņam savu grāmatu 1967. gada martā, kad ieradās Bolīvijas «partizāņu kustības centrā». Šī grāmata neapmierināja C'e, viņš teica, ka nepiekrīt tās saturam. Tā vismaz žurnālistiem paziņoja pats Debrē, jau atrazdamies ieslodzījumā Bolīvijas cietumā.

Taču tagad teorētiskās domstarpības par partizāņu kustību bija zaudējušas savu jēgu. Kauliņi bija mesti, situsi stunda, kad jāsāk rīkoties.

NOMETNE PIE ŅAN'KAUASO UPES

Sākumam pietiek, ja ir no 30 līdz 50 cilvēku. Šādā skaitā var sākt bruņotu cīņu jebkurā Latīņamerikas valstī.

E: nesto Če Gevara

1966, gada martā Lapasā ierodas kubietis Rikardo (viņš — arī Cinču) — kapteinis Hosē Marija Martiness Tamaijo, aktīvs partizāņu cīņu dalībnieks Sjerramaestrā. Rikardo dzimis 1936. gadā strādnieku ģimenē, bijis traktorists, pēc revolūcijas iemācījies vadīt lidmašīnu, kādu laiku dienējis tanku daļās. Rikardo jau 1962. gadā, kā ziņoja laikraksts «Granma», «izpildīja svarīgu misiju, sniedzot palīdzību revolucionārajai kustībai Gvatemalā». 1963. gadā ar Kolumbijas pasi kabatā viņš pirmo reizi iekļūst Bolīvijā, kur veic slepenu misiju. Drīz viņš saņem Bolīvijas dokumentus uz Rikardo Moralesa Rodrigesa vārda, kas ļauj viņam turpmāk bez grūtībām izbraukt un iebraukt šajā valstī. Bolīvijā Rikardo palīdz izveidot Argentīnas robežu tuvumā slepenu nometni, kurai jākļūst par atbalsta bāzi partizāņu grupas darbībai Saltas provincē Argentīnā.

Jau savas pirmās uzturēšanās laikā Bolīvijā Rikardo nodibina sakarus ar Inti un viņa brāli Koko — Roberto Peredo Leigi. Viņi abi kopš skolas sola piedalās revolucionārajā kustībā. Inti ir vadījis pionieru organizāciju, bijis komjauniešu vadonis, pēc tam partijas organizācijas sekretārs Lapasā un BKP CK loceklis. Koko arī ir aktīvs revolucionārs, komjauniešu vadonis. Viņš strādājis par upju kuģa kapteini, bijis krokodilu mednieks, šoferis. 1962. un 1966. gadā viņš apmeklē Kubu, bet 1964. un 1965. gadā — Padomju Savienību, kuru viņi abi ar brāli no sirds mīlēja. Savu dēlu viņš nosauca par Juru, tā izrādot godu Jurijam Gagarinam.

Izpildījis savu misiju 1963. gadā, Rikardo atgriežas Kubā, lai no jauna parādītos Bolīvijā pēc divarpus gadiem. Viņš nodibina sakarus ar Taņu, Inti, Koko un citiem viņam pazīstamiem bolīviešu domubiedriem, kuri ir gatavi sadarboties ar viņu.

Jūlija beigās Lapasā ierodas vēl divi kubieši — Pombo un Turna. Pirmais — kapteinis Harijs Viljegass Tamaijo, otrais — leitnants Karloss Koeljo, viņš figurēs Če dienasgrāmatā arī ar segvārdiem Tumaini un Rafaels. Viņi abi iekļūst Bolīvijā ar Kolumbijas pasēm.

Viens no Pombo grupas galvenajiem uzdevumiem bija iegādāties lauku rajonā fermu vai muižu, kas varētu kļūt par bāzi treniņiem un, iespējams, nākamās partizāņu vienības operācijām. Sākumā Pombo un viņa draugi bija nodomājuši iegādāties zemes gabalu Alto Bēni rajonā, Bolīvijas ziemeļu daļā. Tomēr vēlāk viņi deva priekšroku apvidum, kas atrodas dienvidaustrumos.

Šis izraudzītais rajons atradās tuvāk Argentīnai, Če dzimtenei. No

partizāņu cīņas viedokļa tam bija savas priekšrocības un savi trūkumi. Priekšrocības tādas, ka krietna daļa no šī apvidus bija aizaugusi ar mežonīgiem brikšņiem, iedzīvotāju maz un tie galvenokārt nodarbojās ar medniecību un lopkopību. Interesi radīja arī tas apstāklis, ka šajā rajonā bija naftas atradnes, kas piederēja amerikāņu kompānijai «Bolivia Gull Oil Company». Varēja cerēt, ka šo naftas atradņu strādnieki atbalstīs nākamos partizāņus. Par trūkumu uzskatāms tas, ka šeit. bija maz ūdens, ja neņem vērā upes, apvidus mudžēt mudžēja no visādiem indīgiem moskītiem un ērcēm, tādēļ te vispār bija grūti dzīvot. Zona atradās visai tālu no ogļraču centriem, kur koncentrējās viskaujinieciskākie

Bolīvijas strādnieku šķiras spēki, bet vietējie iedzīvotāji — galvenokārt guarani indiāņi, sīki rentnieki vai fermeri — bija politiski ārkārtīgi atpalikuši un neizglītoti.

Tieši šajā zonā 1966. gada jūlijā Koko Peredo par 30 tūkstošiem bolīviešu peso (2500 dolāru) nopirka rančo jeb fermu, kura kļuvusi pazīstama vēsturē ar nosaukumu «Kalamina» Ferma aizņēma 1227 hektārus un gandrīz nemaz nederēja dzīvošanai, ja neskaita dzīvojamo ēku, kas bija uzceita pie ceļa. Netālu no fermas plūda Ņan-kauasū upe. «Kalamina» atradās 285 kilometrus uz dienvidiem no provinces centra Santakrusas. Netālu no tās ir Kamīri pilsētiņa, ceturtā kara apgabala centrs, kur izvietojušās Bolīvijas armijas ceturtās divīzijas daļas. No tādiem kaimiņiem nākamie «Kalaminas» iemītnieki neko labu gaidīt nevarēja. Tuvumā bija vēl divi ciemi — Laguniljasa un Gutjeresa, kur nepieciešamības gadījumā varēja iegādāties pārtiku un dažādas preces. «Kalaminas» trūkums bija arī tas, ka triju kilometru attālumā no tās dzīvoja Siro Algaranjass, vietējais budzis, bijušais Kamīri pilsētas galva. Viņam te piederēja gaļas veikals. Ceļš uz «Kaļaminu» veda garām viņa mājām, un tas, dabiski, deva iespēju novērot kaimiņu pārvietošanos. Bet ar to nākamie «Kalaminas» iemītnieki saskarsies vēlāk.

Septembra sākumā Lapasā no Čīles ieradās vēl viens kubietis — Pačo (viņš — arī Pačungo), kuram bija Urug-vajas pase. Tāds bija kapteiņa Alberto Fernandesa Mon-tesa de Olcas pagrīdes segvārds. Drīz vien viņš atstāja Bolīviju, lai atgriezos tur kopā ar Če.

Septembrī Bolīvijā, neslēpjot savu īsto vārdu, ieradās francūzis Reži Debrē. No konspiratīvā viedokļa tas nebija visai prātīgi darīts, jo tajā laikā Debrē plaši pazina kā Kubas revolūcijas piekritēju un viņš varēja sev pievērst ne vien Bolīvijas slepeno dienestu, bet ari C1P aģentu uzmanību, kuri aktīvi darbojās šai zemē un uzturēja ciešus sakarus ar Bolīvijas varas iestādēm.

Debrē parādīšanās Bolīvijā varbūt uzvedinātu viņus uz domām, ka tieši šajā zemē atrodas vai arī šurp gatavojas braukt Ce, kura atrašanās vieta vēl arvien palika noslēpums. Jo vairāk tāpēc, ka dažas avīzes

norādīja uz Bolīviju kā uz valsti, kur viņš slēpjas. Meksikāņu žurnā-

' Fermas dzīvojamā ēka bija apjumta ar cinkota skārda loksnēm, ko spāņu valodā sauc par «kaļaminu». Tā radies fermas nosaukums.

lisls Arnulfo Usela 1966. gada 14. septembri avīzē «Excel-sior» rakstīja, ka Če ieradies Bolīvijā no Brazīlijas gada sākumā. Useta diezgan precīzi aprakstīja Če jauno izskatu un apgalvoja, ka viņa pseidonīms esot Ramons. Tiesa, pārējās avīzes minēja citas versijas par Če likteni. Un tomēr Debrē atklātā ierašanās Bolīvijā bija saistīta ar briesmām gan attiecībā uz viņu pašu, gan uz Če.

Lasītājam jau pazīstamais Tapas draugs — Prezidenta preses un informācijas departamenta priekšnieks Lopess Munjoss akreditēja Debrē kā žurnālistu un izsniedza viņam atjauju brīvi pārvietoties pa valsti, lai vāktu materiālus grāmatai, kuru viņš gatavojās rakstīt par Bolīvijas «ģeogrāfiski politisko» stāvokli. Debrē sāka ceļot pa rajoniem, kuros bija paredzēts izvērst partizāņu kustību, cītīgi pirka kartes un fotografēja dažādus objektus. Kādā no šādiem ceļojumiem viņš nejauši sastapās ar Rikardo Ļaudīm, noturēja viņus par boliviešiem un mēģināja nofotografēt. Rikardo ar pūlēm tika vaļā no uzmācīgā francūža. Pēc dažām nedēļām Debrē izbrauca uz Čīli, no kurienes atkal atgriezās Bolīvijā 1967. gada februārī.

Pēc visa spriežot, Gevara ieradās Lapasā ar lidmašīnu no Sanpaulu (Brazīlijā) 1966. gada novembrī. Bez bārdas, ar kailiem deniņiem, sirms (krāsošanas rezultātā), masīvās raga acenēs, ar kaklasaiti — viņš ar savu ārieni nepavisam nelīdzinājās tam Če, kādu pazina visa pasaule. Kad Če Havannā iegriezās mājās, lai atvadītos no sievas un meitiņas Sēlijas, mazā viņu nepazina pat pēc tam, kad viņš to paņēma rokās un apmīļoja. Meitene Aleidai sacīja:

«Māmiņ, paskaties, šis večuks ir iemīlējies manī!»

Tagad šis «večuks» brīvi pastaigājās pa Bolīvijas galvaspilsētas ielām, kabatā viņam bija Urugvajas pase uz veikalnieka Ramona Benitesa Fernandesa vārda. Katram gadījumam viņam bija paslēpta vēl otra — arī Urugvajas pase uz veikalnieka Adolfo Menas Gonsalesa vārda. Tomēr noskaidrot, kura no šīm divām pasēm Če bija, kad viņš iebrauca Bolīvijā, nav iespējams, jo ne uz vienas no tām nav šīs valsts iebraukšanas zīmoga.

Daudz ūdeņu aiztecējis no tā laika, kad Če pirms vairāk nekā desmit gadiem pirmo reizi spēra kāju uz Bolīvijas zemes; 1952.' gada revolūcijas mirāžas savaldzināts.

Lai gan pasaulē daudz kas bija mainījies un arī pats Če bija krietni pārvērties aizvadītajos gados, taču Bolī-

PERU,
BOLĪVIJA
LAPASA
ˆARGENTĪNA

<PARAGVAIA

Rajons Bolīvijā, kur darbojās Če partizāņu vienība.

vijā'sevišķas pārmaiņas nejuta. Valsti joprojām pārvaldīja pērkamie ģenerāļi un politikāņi, kalnrači vilka nožēlojamu eksistenci, bet zemnieku masas, galvenokārt indiāņi, kas spāniski nerunāja, tāpat kā viņu priekšteči, dzīvoja nabadzībā un tumsonībā. Revolucionāros spēkus, kuri ari agrāk nevarēja lepoties ar plašu ietekmi, bija novājinājusi trockistu, maoistu, anarhistu šķeltnieciskā darbība ... Un tomēr Če raudzījās uz visu ar optimista acīm. Viņš ticēja, ka partizāņu šāvieni radikāli mainīs politisko stāvokli valstī revolucionāro spēku labā.

Tajā laikā, kad Če ieradās Bolīvijā, tur jau atradās lielākā daļa no 17 kubiešiem — nākamajiem viņa vienības dalībniekiem. Tāpat kā Debrē, Če saņēma no Lopesa Munjosa uz Adolfo Menas Gonsalesa vārda mandātu, kurā viņš tika raksturots kā «Amerikas valstu organizācijas speciālais pilnvarotais, kas izdara pētījumus un vāc informāciju par ekonomiskajām un sociālajām attiecībām Bolīvijas lauku rajonos». Šis mandāts, kas apzīmēts ar datumu «1966. gada 3. novembris», deva viņam tiesības brīvi pārvietoties pa valsti.

Neuzkavējies Lapasā, Ramons, kā tagad sāka saukt Če, Pačo pavadīts, devās caur Kočabambu uz «Kalaminu», kur ieradās 1966. gada 7. novembrī. Tajā pašā vakarā Če

izdarīja pirmo ierakstu savā dienasgrāmatā, kuru viņš rakstīs dienu no dienas visus 11 mēnešus līdz pat pēdējai kaujai Juro ieplakā nākamā gada 8. oktobrī.

Če dienasgrāmata, kuras publicēšana radīja sensāciju visā pasaulē, kā spogulis ataino viņa rakstura un pasaules uztveres galvenās iezīmes. Dienasgrāmata ir ārkārtīgi vaļsirdīgs un patiess dokuments. Un tajā pašā laikā to nevar uzskatīt par Če partizāņu vienības hroniku, jo šajā dienasgrāmatā Če galvenokārt pievērš uzmanību trūkumiem, vājuma brīžiem, kļūmēm, kas gadās gan atsevišķiem cīnītājiem, gan visai vienībai kopumā. Če sīki raksta par gļēvuļiem un svārstīgajiem, bet pavisam skopi runā par cīnītājiem, kuru rīcība robežojas ar varonību. Varonību Če uzskatīja par normālu parādību, un jebkura novirze no tās viņa izpratnē bija pelnījusi nosodījumu. Ir vēl viens apstāklis, kas jāņem vērā, lasot dienasgrāmatu, — tās autors par sevi runā ārkārtīgi pieticīgi un galvenokārt tikai par saviem trūkumiem un kļūdām. Bet. viņš tai pašā laikā ir aprakstāmās drāmas galvenā persona un notikumu virzītājs, tā ir Če dzelžainā griba, viņa ticība revolūcijai, kas liek gan viņam pašam, gan viņa cīņubiedriem veikt varoņdarbus un cīnīties zem lozunga «Uzvara vai nāve!». Zem šī lozunga, kas ir vecs kā mūžība, cīnījušies par taisnību visu laiku un visu tautu drosminieki, sākot, ar vīrišķīgajiem Numansijas aizstāvjiem līdz pat varonīgajiem Staļingradas sargiem.

Lai cik fantastisks, pareizāk — grandiozs, bija paredzētais pasākums, kuram pēc to radītāju ieceres vajadzēja beigties ar amerikāņu imperiālisma sagrāvi un sociālisma triumfu Amerikā (tātad pasaules mērogā), tomēr Če dienasgrāmatā nav nevienas rindas, neviena vārda, kas atgādinātu Dona Kihota pārdomas. To rakstījis nevis fantasts, nevis romantiķis, bet reāli domājošs revolucionārs, kas pārliecināts par savu taisnību. Dienasgrāmatas autors iedomājas cīņu ar imperiālismu kā uzvaru un sakāvju virkni. Viņš būs bezgala laimīgs, ja izcīnīs uzvaru, bet nebaidās arī no sakāves, jo zina, ka tie, kas nāks viņa vietā, tik un tā pacels brīvības un sociālā taisnīguma karogu, sociālisma karogu Andu kalnu grēdas visaugstākajās virsotnēs ...

Ko vēsta Ramona dienasgrāmatas pirmā lappuse?

«Šodien sākas jauns posms,» raksta Če 1966. gada 7. novembrī. «Naktī sasniedzām rančo. Brauciens visumā noritēja labi. Mēs ar Pačungo attiecīgi mainījām savu izskatu, iebraucām Kočabambā un satikāmies tur ar vajadzīgajiem cilvēkiem. Pēc tam divās dienās atkļuvām līdz šejienei ar diviem džipiem — katrs atsevišķi.

Nepiebraucot pie rančo, mēs apturējām mašīnas. Līdz šejienei atbrauca tikai viena — lai neradītu aizdomas kādam kaimiņu zemniekam[24], kurš izplata baumas, it kā mēs šeit esot uzsākuši kokaīna ražošanu. Kuriozākais ir tas, ka nenogurdināmo Tumaini viņš uzskata par mūsu «bandas» ķīmiķi. Pēc otrā reisa Bigotess[25], pazinis mani, gandrīz ar visu mašīnu iegāzās aizā. Džips bija jāpamet pašā bezdibeņa malā. Nogājām kājām apmēram 20 kilometrus, kamēr sasniedzām rančo, kur jau atradās trīs partijas biedri. Ieradāmies šeit pusnaktī...»[26]

Tas fakts, ka Če, kuram pusotra gada dzina pēdas CIP un citi ar to saistītie izlūkdienesti, tomēr ieradās «Kaia-minā», jāuzskata par ievērojamu konspirācijas sasniegumu. Ne mazāks sasniegums bija tas, ka tajā laikā Bolīvijā jau atradās arī pārējie 17 kubieši, Če vienības dalībnieki, viņu vidū četri Kubas Komunistiskās partijas CK locekļi. Bolīvijā viņi bija ieradušies pa dažādiem ceļiem un drīz pēc Če atbraukšanas uz partizāņu bāzi Ņankauasū visi sapulcējās tur. «Kalaminā» saveda daudz ieroču, munīciju, medikamentus, fotoaparatūru, radio un citus sakaru līdzekļus, grāmatas, partizāņu formas tērpus. Tas viss pienāca no ārzemēm vai arī tika sagādāts Lapasā un nelielos daudzumos atvests uz nometni pie Ņankauasū upes. Tādējādi partizāņu bāzes izveidošanas plāns pagaidām tika īstenots veiksmīgi.

Atcerēsimies, kā sākās Kubas epopeja. Toreiz par Fidela Kastro plāniem lika publiski paziņots Batistam, viņa karaspēks sagaidīja «Granmas» cīnītājus; pirmajās dienās pēc ierašanās Kubā sacelšanās dalībnieki cieta sakāvi, viņi zaudēja četras piektdaļas no saviem cilvēkiem, ieročus, munīciju. Pēc kaujas pie Alegrijas del Pio Fide-lam

Kastro gandrīz no jauna bija jāorganizē sava vienība.

Tagad sacelšanās cīnītājiem izdevās iekārtoties, var teikt, pašā LaLIņamerikas sirdī. Viņiem bija jaunākie ieroči, tehnika, nauda. Iniciatīva atradās pašu rokās, nedraudēja ne pēkšņs uzbrukums, ne sakāve.

Dodamies ar «Granmu» uz Kubu, Ce brauca uz sev pilnīgi svešu zemi. Turpretī Bolīviju viņš labi pazina pēc savas pirmās uzturēšanās tajā 1953. gadā.

Ja turpinām salīdzināšanu ar Kubas notikumiem, tad redzam, ka Bolīvijas variants nemaz tik drošs nebija, kā varēja likties pirmajā brīdī. Kubā — kaut arī ekspedīcijas sākums bija neveiksmīgs — Fidela Kastro cīnītāji atradās savās mājās, bet mājās, kā zināms, pat. sienas palīdz. Fidels varēja paļauties uz domubiedru un līdzjutēju palīdzību visos valsts stūrīšos.

Atšķirībā no Kubas Bolīvijā partizāņu kodols sastāvēja no ārzemniekiem — galvenokārt no kubiešiem un arī viņu vadītājs bija ārzemnieks — Če. Un, lai kādas simpātijas partizāņi bija iemantojuši revolucionārajās aprindās, vietējie iedzīvotāji varēja izturēties pret viņiem kā pret svešzemniekiem, tas nozīmēja — ar neuzticību un aizspriedumiem.

Arī starptautiskajā aspektā salīdzinājums nenāca par labu Ramona vienībai. Kad Fidels Kastro uzsāka cīņu Sjerramaestrā, amerikāņiem pat prātā neienāca, ka tā beigsies ar sociālistiskās revolūcijas uzvaru Kubā. Tāpēc šāvieni Sjerramaestrā viņus sevišķi neuztrauca. Turpretī šāvieni Bolīvijas kalnos varēja izsaukt koncentrētu atbildes triecienu no Vašingtonas puses. Tiesa, tas sakrita ar Če plāniem, bet kurš varēja toreiz galvot, ka šādas kon frontācijas iznākums būs labvēlīgs partizāņiem?

Lai arī kā tas būtu nākotnē, taču patlaban visas priekšrocības bija jauno «Kalaminas» iemītnieku pusē.

8. un 9. novembrī Če dodas isos pārgājienos pa džungļiem rančo tuvākajā apkaimē. Ar redzēto viņš ir apmierināts, 9. novembrī Ramons ieraksta dienasgrāmatā: «Ja disciplīna būs savos augstumos, tad šajā rajonā var ilgi noturēties.»

Tomēr 10. novembrī Če, satraukts par ziņkārību, ko izrādīja kaimiņu rančo saimnieks Algaranjass, pie kura «Kalaminas» iemītnieki iepirka pārtiku, nolēma pārcelties uz džungļiem un organizēt tur, astoņu kilometru attālumā no fernjas, galveno jeb bāzes nometni. Pēc pirmās pār-nakšņošanas džungļos 11. novembrī Če dienasgrāmatā atzīmē: «Kukaiņu šeit ir neticami daudz. Paglābties no tiem var vienīgi guļammaisā ar tiklu (tāds tikls ir vienīgi man).» Un nākamajā dienā; «Mati man ataug, kaut arī ļoti lēnām, sirmums sāk pazust, aug bārda. Pēc pāris mēnešiem atkal kļūšu līdzīgs pats sev.»

Nometnē ierīkoja krāsni maizes cepšanai, sameistaroja soliņus un

galdu. Šeit savdabīgā «sarkanajā stūrītī» no 4 līdz 6 pēcpusdienā notika politiskās mācības. Ce stāstīja par Kubas revolūcijas pieredzi, iepazīstināja ar par-iizāņu kara gudrībām, daži citi mācīja Bolīvijas vēsturi un ģeogrāfiju, spāņu un kečua valodu. Sīs nodarbības bija lāapmeklē visiem partizēņicm. Vakaros pēc ēdienreizes Ce mācīja franču valodu tiem, kas to vēlējās,

Ce organizēja slaveno «gondolu» — produktu, ieroču un pārējās partizāņu saimniecības pārvietošanu no «Kala-minas» uz bāzes nometni. Tas bija nogurdinošs darbs: cilvēkiem katru dienu bija jāpārnes uz saviem pleciem smagas nastas. Bāzes nometnes rajonā partizāņi sameklēja slēptuVes, alas, raka tranšejas, kur novietoja savu mantību. Ce uzskatīja, ka partizāņi šajā apvidū neuzturēsies-pārāk ilgi, kaut arī cerēja, ka vajadzīgajā brīdī vienmēr varēs atsūtīt šurp savus cilvēkus, lai papildinātu pārtikas, medikamentu un ieroču krājumus.

«Kalaminas» iemītnieku rosīšanās izraisīja arvien lielāku partizāņu kaimiņa Algaranjasa un viņa strādnieku ziņkārību. «Kalaminas» ļaudis aizvien biežāk un biežāk savā ceļā sastapa šos pārāk ieinteresētos kaimiņus. Vajadzēja būt modriem. Bāzes nometnē ierīkoja novērošanas punktu, no kura bija redzamas pieejas rančo. 25. novembrī Ce raksta: «No novērošanas punkta paziņoja, ka piebraucis džips ar diviem vai trim pasažieriem. Noskaidrojās, ka tas ir drudža apkarošanas dienests: noņēmuši asins analīzi, viņi tūlīt pat aizbrauca.»

Vēl bija viens iemesls, kas Ce un viņa cīņubiedriem sagādāja raizes, pareizāk — fiziskas ciešanas. Tie bija kukaiņi un moskīti. Neviens nebija savlaicīgi domājis par to, cik daudz tādas radības ir šajā apvidū un kā ar to cīnīties, un tagad Če un viņa biedriem bija jācieš šīs nepiedodamās kļūdas dēļ. 18. novembrī Če ieraksta dienasgrāmatā:

«Viss norisinās monotoni. Moskīti un garapatasi[27] mūs ' tā sakoduši, ka mēs esam vienās vātīs no to indīgajiem i dzēlieniem.»

Če visu laiku uztur sakarus ar «Manilu» (Havannu). Rančo pamazām ierodas jauni spēki — kubieši un bolī- • viesi. 27, novembrī jau sapulcējies 30 cilvēku.

bez sevišķam grūtībām, kaut gan ar nelielu nokavēšanos.

30. novembrī Če, novērtējot pirmā mēneša rezultātus, raksta: «Viss noris samērā labi: es ierados netraucēti, puse cilvēku jau ir uz vietas. Arī viņi atkļuvuši šurp

Rikardo grupas pamatsastāvs ir ar mieru pievienoties mūsu kustībai, lai ari kādas grūtības tos sagaidītu. Perspektīvas šajā no visiem centriem nomaļajā rajonā, kur, spriežot pēc visa, mēs varēsim uzturēties tik ilgi, cik ilgi uzskatīsim par nepieciešamu, rādās labas. Mūsu plāni: sagaidīt pārējos, palielināt bolīviešu skaitu vismaz līdz. 20 un sākt rikoties. Vēl jānoskaidro, kā reaģēs Monlie un kā izturēsies Gevaras ļaudis.»

Rikardo grupa — tie ir bolīvieši, acīm redzot, brāļi Peredo un daži studenti, kas uzturēja ar viņu kontaktus. Gevaras ļaudis — ogļraču vadoņa Moisesa Gevaras Rod-rigesa piekritēji. Monlie — Mario Monhe, toreizējais Bolīvijas Komunistiskās partijas pirmais sekretārs, ar kuru bija paredzēts rīkot pārrunas par BKP attieksmi pret plānojamo partizāņu kustību.

2. decembrī ieradās Čino — Huans Pablo Čangs Na-varro, peruāņu revolucionārs. Viņš bija piedalījies Peru partizāņu kustībā, ko varas orgāniem izdevās sakaut. Čino ierosināja nodot Če rīcībā 20 peruāņus — Peru partizāņu kustības dalībniekus. Tika apspriests jautājums par partizāņu bāzes organizēšanu Puno — Titikaka ezera Peru : krastā. Pēc sarunām Čino devās uz Lapasu. Viņa nodoms bija braukt uz Havannu, bet no turienes atkal atgriezties Bolīvijā un iestāties Če vienībā.

Pa to laiku nometnē ritēja parastā partizāņu dzīve. Decembrī «Kalaminas» apkaimē tika izrakta vēl viena slēptuve, kur novietoja ieročus un munīciju.

Tomēr Algaranjasa strādnieki nelika nometnei mieru Viņi joprojām izspiegoja «Kalaminas» iemītniekus. Ko-

mentējot šo faktu, Če 11. decembrī rakstīja: «Tas groza mūsu. plānus, mums jābūt Joti piesardzīgiem.»

Starp bolīviešiem, kuri atradās «Kalaminā», izcēlās nesaskaņas. Vieni bija ar mieru kļūt par partizāņiem, citi gaidīja, ko izlems Bolīvijas Komunistiskā partija, kuras attieksme pret Ce vienību joprojām nebija skaidra.

12. decembrī Če ieraksta dienasgrāmatā: «Runāju ar savu grupu, «nolasīju spredi̯ki» par bruņotās cīņas būtību. Jo sevišķi uzsvēru, cik nepieciešama ir vienvadība un disciplīna. Paziņoju, ka pienākumi sadalīti šādi: Hoa-lcins — mans vietnieks militārajos jautājumos, Rolando un Inti — komisāri, Alehandro — štāba priekšnieks, Pombo — sakari, Inti — finanses, Njato — apgāde un apbruņojums, Moro — medicīniskā palīdzība (uz laiku).»

Šajā pašā ierakstā Če atzīmē jaunu, aizdomīgu faktu: «Koko atgriezās no Karanavi, kur iepirka nepieciešamo pārtiku, taču Laguniljasā daži viņu redzējuši un brīnījušies par iepirkto produktu daudzumu.»

Līdz 31. decembrim «Kalaminas» iemītnieki bija aizņemti ar ikdienišķu partizāņu darbu — raka zemnīcas un patvertnes, uzstādīja rāciju, pētīja tālāko apkaimi, ierīkoja džungļos slepenas takas, fiksēja slēpņiem izdevīgas pozīcijas, organizēja dažādus treniņus. To visu viņi bieži vien darīja, lietum gāžot, arī tukšiem vēderiem. Če, kas piedalījās visos šajos darbos un, kā parasti, sevi nežēloja, prasīja to pašu no saviem cīnītājiem, taču to, acīm redzot, ne vienmēr uzņēma ar entuziasmu pat kubiešu veterāni. Par to liecina šāds ieraksts viņa

dienasgrāmatā, kas izdarīts 28. .decembrī: «Nometnē sastapu Markosu un Migelu, kuri bija pārnakšņojuši starp akmeņiem, jo nepaspēja līdz tumsai atgriezties. Viņi bija sašutuši par to, kā es ticis aprunāts savas prombūtnes laikā. Pēc visa spriežot, runātāji bijuši Hoakins, Alehandro un Ārsts.»

Beidzot, Jaungada priekšvakarā, 31. decembra rītā, «Kalaminā» ieradās ilgi gaidītais Mario Monhe, viņu pavadīja Taņa, Rikardo un bolīvietis ar segvārdu «Pan-divino», kurš palika Če vienībā kā brīvprātīgais. Visu dienu un visu Jaungada nakti Če veda sarunas ar Monhi. Tās nebija no vieglajām. Jautājums nebija par to, vai partizāņu kustība Bolīvijā ir lietderīga vai ne. Komunistiskā partija piekrita revolucionārai darbībai. Tomēr vienoties par kopēju partizāņu kustības vadību neizdevās ...

Kaut arī Bolīvijas Komunistiskās partijas vadība nebija atbildīga par partizāņu vienības organizēšanu, tā atļāva saviem biedriem iestāties vienībā un sniedza partizāņu kustībai visu iespējamo politisko atbalstu. Bolīvijas Komunistiskās partijas 1967. gada 30. marta paziņojumā, ko izdeva drīz pēc Če vienības pirmajām sadursmēm ar bolīviešu armiju, bija teikts: «... Bolīvijas Komunistiskā partija, kura nemitīgi cīnījusies pret nacionālo interešu nodevības politiku, brīdināja, ka šī politika var kļūt par cēloni grūti paredzamiem notikumiem. Patlaban tā atzīmē, ka partizāņu uzsāktā cīņa ir tādas politikas sekas, viens atbildes veids valdībai.

Komunistiskā partija tātad paziņo par savu solidaritāti ar patriotu partizāņu cīņu. Sājā cīņā pozitīvākais, bez šaubām, ir tas, ka tā var noskaidrot labāko ceļu, kurš ejams bolīviešiem, lai gūtu revolucionāru uzvaru . . .»

Tādā pašā garā izsacījās BKP CK sekretārs Horhe Kolje, kas nomainīja Monhi Komunistiskās partijas pirmā sekretāra amatā. Sarunā ar bolīviešu žurnālistu Rubeņu Vas-kesu Diasu drīz vien pēc karadarbības sākšanās Ņan-kauasū Kolje paziņoja: «Mūsu attieksmi pret partizāņu kustību var formulēt šādi: solidaritāte un atbalsts visur, kur vien partija spēj palīdzēt un atbalstīt.» Vienlaikus Kolje precizēja: «Mēs nebijām tie, kas uzsāka partizāņu kustību. Partizāņu kustība nav mūsu darbs, un mēs to neorganizējām.. Tomēr mēs no visas sirds palīdzam partizāņiem un solidarizējamies ar viņiem. Mēs zinām, ka viņi ir antiimperiālisti revolucionāri un tāpēc pelnījuši ne vien mūsu palīdzību, bet arī cieņu. Biedri kalnos rīkojas saskaņā ar saviem uzskatiem, un tas atstāj iespaidu. Tomēr pastāv daudzi cīņas veidi. Mēs, visa partija, gatavojamies partizāņu darbībai, sacelšanās brīdim, tomēr nav jāaizmirst arī masu cīņa . ..»

Taču atgriezīsimies pie Ņankauasū notikumiem, pie

1967. gada 1. janvāra. Če cerēja, ka «Kalamina» kļūs par vienu posmu partizāņu ķēdē, kura stiepsies cauri visam dienvidu konusam,

vismaz no Peru līdz Argentīnai, to ieskaitot. Kas attiecas uz Peru, tad Če par to jau bija runājis ar Čino, kuram drīzumā vajadzēja atgriezties «Kalaminā». Šeit kopā ar Če bija arī viņa uzticamais līdzgaitnieks Antonio — kapteinis Orlando Pantoha Ta-maijo, bijušais astotās kolonnas štāba priekšnieks, kas divreiz tika ievainots pārgājienā uz Lasviljasu. Viņš, tāpat kā Rolando, pazina Bolīviju no 1963. gada, viņam bija zināmi peruāņu revolucionāru plāni organizēt partizāņu darbību senajā inku zemē ...

Bet vēl lielākas cerības Če lika uz Argentīnu. Lai gan Masēti vienība bija traģiski gājusi bojā, Če joprojām ticēja, ka viņa dzimtene var kļūt un ka tai jākļūst par sekmīgas partizāņu darbības arēnu. Argentīnas maz apdzīvotās kalnu provinces Salta un 2užui atrodas pie Bolīvijas robežas. Tajās dzīvo daudz kalpu un nabadzīgo zemnieku, kurus nežēlīgi ekspluatē muižnieki. Viņi var kļūt un viņiem jākļūst par cīnītājiem nākamajās partizāņu armijās. Tādas armijas jau kādreiz šeit pagājušajā gadsimtā piedalījušās atbrīvošanās karā pret spāņu kolonizatoriem.

Argentīnā ir daudz «degmateriāla». Partizāņu «centra» rašanās Bolīvijā modinās šajos cilvēkos cerību, un tad no Ņankauasū viņiem palīgā ieradīsies viņš, Če. Ernesto Gevara Serna beidzot atgriezīsies dzimtenē, lai cīnītos un uzvarētu.

Bet pirms tam vajadzēja steidzīgi nodibināt kontaktus ar argentīniešu domubiedriem, kuri pēc iepriekš minētās vienības bojā ejas nīkst bezdarbībā. Lai nodibinātu sakarus ar viņiem, Če sūta uz Argentīnu Taņu.

18. janvārī Če ieraksta dienasgrāmatā: «Lietusgāzes laikā ieradās Loro (Vaskess Mačikado), kurš paziņoja, ka Algaranjass runājis ar Antonio, licis saprast, ka viņam daudz kas ir zināms. Viņš ierosinājis sadarboties ar mūsu ļaudīm «Kalaminā», kopā ražot kokaīnu vai arī ko citu, ar ko viņi nodarbojoties. Vārdi «vai arī ko citu» liecina, ka šim tipam ir radušās kādas aizdomas. Es liku, lai Loro savervē Algaranjasu, bet lai nesola viņam pārāk daudz, vienīgi maksu par kravas pārvešanu ar viņa džipu. Es arī liku piedraudēt viņam ar nāvi, ja viņš mūs nodos.» Tomēr Algaranjasam, pēc visa spriežot, jau sen bija sakari ar Kamīri policiju, kura ieradās «Kalaminā» nākamajā dienā, lai izdarītu kratīšanu. 19. janvārī Če raksta: «Meklēdami «narkotisko vielu fabriku», «Kalaminā» ar džipu ieradās leitnants Fernandess un četri policisti, ģērbušies civilā. Pārmeklējot māju, viņu uzmanību saistīja dažas lietas, kas viņiem šķita dīvainas, piemēram, degviela mūsu lampām, kuru mēs nebijām paspējuši aiznest uz slēptuvēm. Loro atņēma pistoli, bet atstāja viņam šauteni un mazkalibra revolveri. Izskata pēc viņi pirms tam atņēma revolveri Algaranjasam un parādīja to Loro. Pēc tam policisti aizbrauca, iepriekš brīdinājuši, ka viņiem viss ir zināms un ka ar viņiem jārēķinās.»

Če vairs nešaubās, ka Aigaranj ass un viņa ļaudis izspiego «Kalaminu» un par visu ziņo policijai.

Nākamajā dienā atkal trauksme: «Gribējām noorganizēt dažas militāro mācību nodarbības, bet tas neizdevās, jo vecā nometne arvien vairāk tiek apdraudēta. Tur parādījies kāds gringo (amerikānis. — Aut.) ar automātisko šauteni M-2, no kuras viņš laiku pa laikam izšauj kādu kārtu. Viņš it kā esot Algaranjasa «draugs» un gatavojoties pavadīt šai apvidū desmit sava atvaļinājuma dienas. Nosūtīšu izlūkus, un mēs izraudzīsimies nometnes vietu tuvāk Algaranjasa mājām. Ja viss izputēs un mums būs jāpamet šī zona, tas tips samaksās par visu.»

Kaut arī pār «centru» savilkās mākoņi, sakari ar Ka-mīri un Lapasu pagaidām funkcionēja normāli. Nometnē ieradās arvien jauni cilvēki. 21. janvārī atnāca papildinājums — trīs bolīvieši. Viens no viņiem, kā Če atzīmē dienasgrāmatā, zemnieks — aimara cilts indiānis. 26. janvārī nometnē ieradās kalnraču līderis Moisess Gevara un pagrīdniece Loijola. Moisess bijušais Komunistiskās partijas biedrs, kas pievienojies promaoistu grupējumam, taču izslēgts no tā par «sadziedāšanos ar kubiešiem». Viņš bija ar mieru iestāties partizāņu vienībā kopā ar saviem piekritējiem — apmēram 20 cilvēkiem. Če pieprasīja savam vārda brālim, lai tā ļaudis atsakās no frakcionāras darbības, «nepolemizē par starptautiskām un iekšzemes problēmām». Moisess piekrita, bet brīvprātīgos apsolījās atvest tikai februāra pirmajā pusē, jo ļaudis, kā Če atzīmē dienasgrāmatā, «atsakās doties viņam līdzi, kamēr nebūs beidzies karnevāls».

Loijolai, kura atstāja uz viņu ļoti labu iespaidu ar savu nelokāmību un ticību panākumiem, Če uzdeva organizēt Lapasā un citās pilsētās nelegālu organizāciju partizāņu kustības atbalstīšanai. Sai organizācijai būtu jāapgādā partizāņi ar munīciju, uzkabi, pārtiku, jāievāc ziņas par pretinieku, jāorganizē sabotāža un diversijas. Če apgādāja Loijoiu ar sīki izstrādātu «Instrukciju pilsētās strādājošiem kadriem», un viņa devās uz Lapasu. Kaut gan šie kontakti bija daudzsološi, tomēr bolīviešu pieplūdums «centrā» ne tuvu nebija tāds, kā cerēja Če, kas ar viņam piemītošo atklātību to atzīmē savā «mēneša analīzē» par 1967. gada janvāri «Tagad sākas partizāņu posms šī vārda tiešajā nozīmē, un mēs pārbaudām cīnītājus. Laiks parādīs, cik viņi vērti un kādas ir Bolīvijas revolūcijas perspektīvas.

No visa, ko mēs agrāk bijām iecerējuši, visgausak notiek boiīviešu cīnītāju pievienošanās mums.»

1. februārī, atstājis vairākus cīnītājus kubieša Markosa vadībā «Kalaminā», no kurienes bija aizvākti un noglabāti slēptuvēs visi kompromitējošie priekšmeti, Če ai 20 cilvēku lielu vienību devās kalnos treniņa pārgājienā, kuru bija paredzēts veikt 25 dienās. Inti stāsta, ka šajā gājienā Če nesis vissmagāko mugursomu. Mācīt citus ai personisku paraugu vienmēr bijusi viņa «vājība».

Šim pārgājienam vajadzēja norūdīt un saiiedēt cīnītājus, pārbaudīt viņu gribasspēku, disciplīnu, izturību un vīrišķību. Pārgājiens dos iespēju izpētīt apkārtni, ienkot pa ceļam slepenas noliktavas ar ieročiem un pārtiku un, beidzot, nodibināt kontaktus ar iedzīvotājiem. Kas oija šī apvidus ļaudis, kuriem brīvību un laimi izkarot uz šejieni bija atnākuši partizāņi, pārvarot tūkstošiem šķēršļu un briesmu? Vai viņi palīdzēs partizāņiem un cīnīsies kopā ar tiem, kā to darīja viņu brāļi guahiro tālajā un reizē Če sirdij tik tuvajā Sjerramaestrā? Vai varbūt, gluži otrādi, šī apvidus iedzīvotāji sagaidīs svešzemniekus ar neuzticību un novērsīsies no viņiem? Če nepacietīgi gaidīja sastapšanos ar vietējiem iedzīvotājiem jau iepriekš paredzēdams, ka būs krietni jāpapūlas, iekams izdosies pārvarēt svešuma un neuzticības barjeru, ar kādu Bolīvijas indiāņi norobežojās no ārējās, sev naidigās pasaules, kas viņiem jau gadsimtiem nebija solījusi nekā laba.

Apvidus, pa kuru virzījās partizāņi, izrādījās, bija grūti caurejams, tuksnešains, aizaudzis ar dzelkšņainiem krūmiem, kuros mudžēt mudžēja indīgi kukaiņi. To šķērsoja straujas kalnu upītes, akmeņu grēdas, kraujas, stāvas nogāzes. Daudzās vietās cīnītājiem bija jālauž ceļš cauri biezoknim ar mačetes palīdzību. Atklājās arī, ka viņu kartes nekur neder: daudz kas tajās bija atzīmēts neprecīzi un neatbilda īstenībai. Če vienība apmaldījās un ieplānoto 25 dienu vietā aizvadīja ceļā 48 dienas.

Šī pārgājiena laikā partizāņi vairākas reizes sastapās ar vietējiem iedzīvotājiem. Zemnieki runāja Bolīvijas indiāņu dialektos, ko partizāņi nesaprata, izturējās piesardzīgi un neuzticīgi, bieži vien naidīgi. Pati par sevi tāda izturēšanās nebija negaidīta, jo Če jau savā traktātā par partizāņu karu rakstīja, ka partizāņu darbības sākumā zemnieki — baidīdamies no varas iestāžu represijām, kā ari sava analfabētisma dēļ — tieši tā izturas pret «svešiniekiem» partizāņiem, un, tikai kauju darbībai izvēršoties, viņi pārliecinās, ka partizāņi ir viņu draugi, un maina savu attieksmi pret cīnītājiem. Un tomēr Če bija gaidījis lielāku atsaucību no Bolīvijas zemnieku puses pat šajā pirmajā partizāņu cīņas posmā. Lūk, kā Če apraksta dienasgrāmatā savu pirmo tikšanos ar zemniekiem pārgājiena laikā: «Uzdevies par Inti palīgu, es šodien sarunājos ar vietējiem iedzīvotājiem. Šķiet, aina ar pārģērbšanos neizdevās visai pārliecinoši, jo Inti izturējās pārāk bikli.

Zemnieks bija ļoti tipisks: viņš nespēja mūs saprast, taču tajā pašā laikā nespēja arī paredzēt, ar kādām briesmām saistīta mūsu sastapšanās, tāpēc viņš pats bija potenciāli bīstams. Zemnieks mums pastāstīja par dažiem saviem kaimiņiem. Bet daudz ticēt tam nevar, jo viņš runāja bez jebkādas pārliecības.

Ārsts apārstēja viņa bērnus ...

(Zemnieka vārds ir Rohass.)»

Saglabājies fotouzņēmums: Če sēž uz celma, un klēpi viņam ir divi Rohasa bērni, bet pats Rohass stāv līdzās. Iegaumēsim viņa uzvārdu. Mēs ar to vēl sastapsimies...

Partizāņi nesa sev līdzi portatīvo radiouztvērēju, ar kura palīdzību uzturēja pastāvīgus sakarus ar «Manilu».

Ritēja dienas. Vienība kāpa arvien augstāk kalnos. Trūcīgais uzturs, kukaiņi, smagās mugursomas, kuru siksnas nežēlīgi grauza plecus, nodriskātie apavi, savainotās kājas, lietusgāzes atņēma cīnītājiem pēdējos spēkus, viņi kļuva viegli sakaitināmi. Dažādu sīkumu dēļ vienībā arvien biežāk izcēlās sadursmes kubiešu vidū, kā arī starp kubiešiem un bolīviešiem. Če mēģināja apvaldīt un nomierināt cīnītājus, kuri zaudēja pašsavaldīšanos, taču viņa aicinājumi ievērot disciplīnu vairs neatstāja uz izmocītajiem ļaudīm agrāko iespaidu.

Pats Če kopš pirmajām pārgājiena dienām jutās visai nelāgi. Jau 3. februāri viņš dienasgrāmatā ieraksta: «Mani atbrīvoja no 15 mārciņu smaga nesamā, un man tagad ir vieglāk iet. Un tomēr sāpes plecos no mugursomas reizēm kļūst neciešamas.»

Ieraksts 12. februārī: «Esmu līdz nāvei noguris...»

Ieraksts 23. februārī: «Man tā bija šausmīga diena...

Pulksten divpadsmitos zem dedzinošās saules stariem, kuri, šķiet, spēja nokaitēt pat akmeņus, mēs devāmies ceļā. Drīz man sāka likties, ka es zaudēju samaņu. Tas notika kalnu pārejā. No tā brīža mani virzīja uz priekšu viens vienīgs entuziasms. Maksimālais šīs zonas augstums — 1420 metru.»

26. februārī nejauši iekrita upē bolīvietis Benhamins. Mēģinājums izglābt viņu beidzās nesekmīgi. Benhamins noslīka. .. «Viņš bija vārgulīgs un ārkārtīgi neveikls puisis,» Če ieraksta dienasgrāmatā, «bet viņam piemita stipra griba uzvarēt. Pārbaudījums, izrādījās, bija pārāk smags. Fiziski Benhamins nebija tam sagatavots, un tā mēs tagad Riograndes krastos izbaudām ugunskristības, turklāt visai bezjēdzīgā veidā.»

Tomēr Če vēl arvien nezaudē optimismu. Izdarot mēneša analīzi par februāri, viņš atzīmē: «Kaut arī nezinu, kāds stāvoklis ir nometnē, taču viss noris puslīdz labi, protams, ar izņēmumiem, kas tādos gadījumos ir neizbēgami.

Pārgājiens veicas pilnīgi apmierinoši, to apēno vienīgi incidents, kas Benhaminam maksāja dzīvību. Ļaudis vēl nav norūdījušies, un ne visi bolīvieši izturēs. Pēdējās pusbadā aizvadītās dienas liecina, ka entuziasms vājinās un pat strauji krītas ...

Kas attiecas uz kubiešiem, tad divi no viņiem, kuriem maza pieredze, — Pačo un Rubio — pagaidām vēl nav formā. Ar Alehandro viss pilnīgā kārtībā. No vecajiem Markoss nepārtraukti sagādā smagas raizes uņ Rikardo arī nav bez trūkumiem.

Nākamajam posmam jākļūst kaujinieciskajam, izšķirošajam.»

Aizrit mēnesis, kopš vienība atstājusi nometni. Ēdamā krājumi beidzas. Cīnītāji pārtiek tikai no vanagu, papagaiļu, zirgu gaļas. Visus moka caureja. Če izdod pavēli atgriezties nometnē pie Ņankauasū upes. Bet tas nav tik vienkārši. Vienība ir nomaldījusies. Izsalkušie cīnītāji, pārkāpjot pavēli, ķeras pie konserviem no neaizskaramajiem krājumiem. 4. martā Če ieraksta dienasgrāmatā: «Morālais noskaņojums cilvēkiem ir zems, bet viņu fiziskais stāvoklis kļūst sliktāks ar katru dienu. Man uztūkušas kājas.»

Ieraksts 7. martā: «Jau pagājuši četri mēneši, kopš atrodamies šeit. Ļaudis arvien vairāk zaudē dūšu, redzot, ka krājumi tuvojas beigām, bet ceļam gals nav saredzams.» Un vēl pēc nedēļas: «Nošāvām četrus vanagus. Tas tad ari bija mūsu ēdiens — nemaz ne tik slikts, kā bijām gaidījuši. Visas mūsu mantas izmirkušas, bet lietus nepārstāj ne uz bridi. Noskaņojums ļoti slikts, Migelam satūkušas kājas, tāpat vēl dažiem citiem.»

Nākamajā dienā Ce atļauj cīnītājiem nokaut un apēst zirgu, jo kāju satūkums rada nopietnas bažas. Ce ieraksta dienasgrāmatā: «Kājas uztūkušas Migelam, Inti, Urbano, Alehandro — dažam vairāk, citam mazāk. Man pašam vairs nemaz nav spēka.»

Tieši tajās dienās atgadījās kaut kas tāds, kam Ce nepiešķīra īpašu nozīmi, bel kas visai negatīvi ietekmēja vienības likteni.

Marta sākumā Markoss un vēl daži partizāņi no bāzes nometnes devās meklēt Ce. Ceļā viņiem pagadījās naftas tornis, pie kura Markoss nejauši uzkūlās virsū zemniekam Epifānijam Vargasam. Markoss uzdevās par «meksikāņu inženieri», pajautāja ceļu, gribēja nopirkt pārtiku. «Meksikānis» Vargasam šķita aizdomīgs, viņš pastāstīja par sastapšanos ar to sievai, tā savai saimniecei — kapteinietei, kapteiniete — vīram. Vīrs nodeva šīs ziņas ceturtā kara apgabala kara pavēlniecībai Kamīri. Vargasu arestēja un piespieda pavadīt armijas patruļu, kura devās Markosam pa pēdām. Šīs pēdas aizveda kareivjus uz bāzes nometni.

Ce grupa atceļā uz nometni arī pagāja garām naftas tornim. No vietējiem iedzīvotājiem partizāņi uzzināja, ka rajonā klaiņojis ar ieročiem apkāries «meksikānis». Viņi saprata, ka tas bijis Markoss. 9. martā Ce, aprakstīdams šo epizodi dienasgrāmatā, atzīmēja, ka Markoss atkal «izcili izrīkojies». Viņš tobrīd vēl nezināja, ka Mar-kosa neuzmanība jau atvedusi kareivjus tieši līdz partizāņu nometnes vārtiem.

Pēc Ce aprēķina, vienībai jau sen būtu vajadzējis atgriezties savā pastāvīgajā apmetnē. Bija skaidrs, ka partizāņi maldās tās apkaimē, taču atrast savu apmešanās vietu pie Ņankauasū upes viņiem neizdevās, lai kā viņi pūlējās.

17. martā, divas dienas pirms tam, kad viņi beidzot nokļuva līdz

saviem «īpašumiem», pārceļoties pāri Ņankauasū, apsviedās plosts un noslīka Karloss ... «Līdz šim viņš bija,» Ce rakstīja dienasgrāmatā, «labākais bolīviešu 2C4

arjergardā pēc savas nopietnās attieksmes pret mūsu pasākumu, pēc disciplīnas un entuziasma.» Reizē ar Kar-losu upe aiznesa 6 mugursomas, 6 šautenes un gandrīz visas cīnītāju patronas.

Vienība bija palikusi bez ieročiem, tā bija apmaldījusies, cilvēki galīgi zaudējuši spēkus. Bads un fiziskās ciešanas, divu biedru bezjēdzīgā bojā eja. bezizejas stāvoklis, kādā bija nokļuvuši cīnītāji pēc pusotra mēneša ilgas maldīšanās pa dienvidaustrumu Bolīvijas mežonīgajām takām, daudzus nomāca. Pat norūdīto kubiešu vidū pieauga «kurnēšana», kā atzīmēja Ce. Taču viņš pats, kaut ari nejutās labāk, bet varbūt pat krietni sliktāk par saviem biedriem, nevarēja atļauties tādu greznību kā šaubas, žēlošanos, neapmierinātību. Šaubas - par ko? Žēlošanos — par ko? Neapmierinātību — ar ko? Vai pašam ar sevi? Bet kālab? Šis pārgājiens bija izturības garīgā spēka un neatlaidības pārbaude. Karā un las varēja sākties jebkuru bridi —, karā pret vareno un daudzse-jaino ienaidnieku varēs uzvarēt vienīgi cīnītāji kas spēj pārciest vislielākās grūtības, kas ir gatavi nest vissmagākos upurus, kas ir nevis tikai varoņi vien, bet pat vairāk nekā varoņi, revolucionāri ar lielo burtu. Jā, viņa biedri patlaban atradās uz fizisko un garīgo spēku izsīkuma robežas, viņi kurnēja, strīdējās, bads viņus bija padarījis alkatīgus, kukaiņu kodieni '■— neiecietīgus, puišu bezmiegā un nogurumā iekaisušajās acīs spīdēja drūma bezcerība. Tomēr viņi gāja uz priekšu, viņi nebija zaudējuši ticību savam vadonim un, tāpat kā agrāk, bija gatavi pārgrauzt rīkli imperiālismam. Pārbaude izturēta godam. Tādi puiši nepievils!

19. martā — tā bija 48. diena — vienība tuvojās bāzes nometnei. Bet priecāties bija pāragri. Vienībai virs galvas sāka riņķot armijas izlūklidmašīna. Beidzot vakarā parti-zāņi sastapa Negro, peruāņu ārstu, kurš viņus gaidīja. Viņš iepazīstināja Če ar jaunumiem. Bāzes nometnē kopš 5. marta atradās Debrē, Taņa, no Havannas atbraukušais Čino, Moisess ar savu grupu un Pelado — argentīnietis Siro Roberto Bustoss. Tie, protams, bija patīkami jaunumi. Taču nepatīkamo bija vairāk: bolīviešu varas iestādes bija atklājušas «Kalaminu». Divi no Moisesa Gevaras brīvprātīgajiem — Visente Rokabado un Pastors Ba-rera — dezertējuši un, acīm redzot, visu izstāstījuši Ka-mīri varas iestādēm, ja vien to pirms viņiem nebija paspējis izdarit kaimiņš Algaranjass. Bāzes nometnes tuvumā parādījušies kareivji (tie paši, kuri gāja Markosam pa pēdām). 17. martā viņu nagos nokļuvis vēl viens brīvprātīgais no Moisesa grupas — kāds Salučo. Pēc tam rančo bija iebrukusi policija, visu apgriezusi ar kājām gaisā un, liekas, atradusi pierādījumus tam, ka šeit uzturas partizāņi, — politisko literatūru un, iespējams, ari kaut ko citu, kaut

gan Če bija izdevis ļoti stingru pavēli «izvākt» no rančo visu pa tīro. Policijas iebrukums bija noticis pirms trim dienām. Kopš tās reizes bāzes nometnes tuvumā uzturējās kareivju kolonna — 60 cilvēku, kuri «ķemmēja» apkaimi. Jebkurā brīdī kareivji varēja uzskriet virsū partizāņiem un atklāt uguni. Tobrīd galvenajā nometnē bija sapulcējies apmēram 30 cilvēku, un ši perspektīva, turklāt vēl Če prombūtnē, radīja tās iemītniekos visai satraucošu, lai neteiktu — pat panisku noskaņojumu. 20. martā Če raksta dienasgrāmatā: «Šeit valda īsti sakāvnieciska atmosfēra... Tā visa rezultātā jūtams šausmīgs haoss. Viņi ir pilnīgā neziņā, kas būtu darāms.»

Aptvēris situāciju, Če sāka ieviest kārtību — nodrošināja nometnes apsardzību, nostiprināja disciplīnu, sāka gatavot cilvēkus pārgājienam, jo palikt ilgāk centra nometnē bija bīstami: tagad, kad tās pastāvēšana zināma varas orgāniem, tā kļuvusi par sava veida slazdiem.

Če ierašanās viesa ļaudīs mundrumu, tomēr daudzi, it sevišķi jaunatnācēji, gaidīja paredzamo draudošo notikumu tuvošanos, apjukuma, pat baiļu pārņemti.

21. un 22. marts aizritēja, pošoties pārgājienam. Turklāt vēl Če apspriedās ar peruāni Čino, argentīnieti Pelado, Debrē un Taņu. Čino, kas bija atgriezies no Ku-bas, loloja visrožainākās cerības attiecībā uz partizāņu darbības organizēšanu Peru. «Čino,» Če raksta dienasgrāmatā, «nodomājis sākt. kaujas ar 15 cilvēku lielu grupu, turklāt viņš pats būs Ajakučo zonas komandieris. Vienojāmies arī, ka es saņemšu no viņa tuvākajā laikā 5 cilvēkus un pēc tam vēl 15. Viņi atgriezīsies pie Čino, pēc tam kad būs guvuši kaujas rūdījumu pie manis... Čino, šķiet, jūtas ļoti pacilāts.»

Tikpat daudzsološas rādījās ari sarunas ar Pelado, kurš, kā raksta Če, bija gatavs stāties Če rīcībā. Pelado uzņēmās vadīt .Argentīnā Če piekritēju grupu, kurai pēc Če norādījuma jāsāk darboties šīs valsts ziemeļos.

Ari Debrē saņēma atbilstošas instrukcijas. Sākumā francūzis paziņoja, ka ir nodomājis palikt vienība, acīm redzot, hronista lomā. Tomēr, kad Če sacīja, ka Debrē būs noderīgāks Francijā, kur varēs organizēt palīdzību parti-zāņiem, viņš nekavējoties tam piekrita, atzīdamies, ka viņa senlolotais sapnis ir «ģimene un bērns». Domās skaidri redzi Če, kā viņš ar ironisku smīnu ieraksta dienasgrāmatā šos vārdus. Patiešām, gudram gudra nelaime vai arī — no diženuma līdz smieklīgumam tikai viens solis, Taču netiesāsim pārāk bargi jauno franču antropologu, jo arī viņam būs jāizdzer savs rūgtais biķeris...

Saruna ar Taņu nebija tik patīkama: šoreiz viņa bija pārkāpusi konspirācijas noteikumus, ierazdamās nometnē bez vajadzības un uzkavēdamās pārāk ilgi, gaidot Če. Viņu redzējuši pārāk daudz cilvēku, pie tam ari divi aizbēgušie dezertieri. Tas viss apdraudēja ne

vien viņas personisko drošību, bet arī ārkārtīgi svarīgo darbu, kuru viņa veica Lapasā. Če vēl nezināja, ka Taņas džips, kuru viņa bija atstājusi Kamīri, jau nokļuvis policijas rokās un tajā atrastas dažādas piezīmes un adreses kas iegāzīs visu, Taņas aģentūru.

Pagaidām bija skaidrs viens: maksimāli ātri jāatstāj galvenā nometne, kur viņus jebkuru brīdi var aplenkt valdības karaspēks. Jāpaļaujas uz to, ka armija — ja arī ieradīsies šeit — tomēr neatradīs slēptuves. Tagad # geriljas panākumi būs atkarīgi no tās manevrēšanas spējām. Grupai uz kādu laiku jānozūd, jāizgaist, it kā tādas nemaz nebūtu bijis, jāpārvēršas par klejojošu gerilļu, iluzorisku gerilļu, neredzamu gerilļu. Un, ja grupa sevi atklās no jauna, tad tikai tur, kur to vismazāk gaidīs ienaidnieks. Če pilnībā pārvaldīja partizāņu kara mākslu un bija pārliecināts, ka viņam izdosies pārspēt viltībā mazizglītotos bolīviešu ģenerāļus, kuri līdz šim pieraduši cīnīties pret neaizsargātu tautu.

Tajā pašā laikā vienībā bija vērojama arvien lielāka nervozitāte, biežākas kļuva sadursmes starp cīnītājiem, daži no viņiem nepildīja Če pavēles. Če ieraksts dienasgrāmatā 22. martā ar nežēlīgu atklātību fiksē šīs parādības: «Atnāca Inti un sūdzējās par Markosa rupjībām. Es zaudēju pašsavaldīšanos un pateicu Markosain, ka tādā gadījumā viņš tiks padzīts no vienības. Viņš uz to atbildēja, lai labāk tad nošaujot...

Vakarā atgriezās izlūki (neizpildījuši pavēli. — Aul.)

un es viņus pamatīgi ņēmu priekšā. Loro iekaisa un paziņoja, ka atsakās no jebkura amata vienībā. Sapulce bija vētraina un saspringta. Tā beidzās nelāgi.»

Taču komandieris pateica visu, kas bija sakāms saviem satrauktajiem un nogurušajiem cīnītājiem. Vienība bija sapulcējusies pilnībā — kopā ar jaunatnācējiem un viesiem tajā bija 47 cilvēki. Laiks sākt rīkoties.

UN AIKAL GRAND KAUJA...

Apklustiet, balamutes!

Runāt

kārta jums,

biedri mauzeri[28]

V. Maļakovskis

bs — Amerikas dēls — par visu esmu tai pateicīgs. Amerika — mana dzimtene, un tās attīstībai, atjaunošanai un tūlītējai nostiprināšanai es veltu savu dzīvi. Rūgts biķeris nav domāts maigām lūpām. Un odze nedzels drosminieka krūtis.

Hosē Marli

20. martā Loro nošāva kādu kareivi «Kalaminas» tuvumā. Tas radīja satraukumu armijas vīros. Viņi nolēma «izķemmēt» apkārtni, lai sadzītu pēdas partizāņiem.

23. martā Rolando komandētās vienības slēpnim uzdūrās armijas

patruļa, tā pati, kas izsekoja Markosu. Dažas partizāņu šauteņu zalves — un no patruļas palika pāri tikai nosaukums. Rezultāti šajā pirmajā kaujā ar karaspēku pārspēja visrožainākās partizāņu cerības. Septiņi nogalinātie, to skaitā Vargass (nodevēja karjera ar to arī beidzās), 14 saņemti gūstā, ieskaitot četrus ievainotos, kuriem partizāņu ārsti nekavējoties sniedza medicīnisko palīdzību. Starp sagūstītajiem, izrādījās, bija divi virsnieki — majors un kapteinis.

Iegūtās trofejas varēja sagrozīt prātu jebkuram parti-zānim. Padomājiet vien: 16 šautenes — «mauzeri» ar divtūkstoš patronām, trīs mīnmetēji ar 64 mīnām, divas bazukas, trīs automāti, ar diviem diskiem katram, 30 milimetru ložmetējs ar divām lentām. Ce lika noturēt ar sagūstītajiem politisku pārrunu un atbrīvot viņus. Visai raksturīga bija sagūstīto virsnieku izturēšanās. Viņi, kā to raksta Če dienasgrāmatā, izpļāpāja visu gluži kā papagaiļi. Majoram lika priekšā iestāties partizāņu vienībā, viņš nepiekrita, taču deva vārdu demobilizēties no armijas. Kapteinis, izrādījās, bija gandrīz vai domubiedrs. Viņš apliecināja, ka iestājies armijā pēc Komunistiskās partijas biedru norādījuma un ka viens no viņa brāļiem mācās Kubā. Turklāt viņš nosauca divu citu virsnieku vārdus, kuri esot gatavi sadarboties ar partizāņiem. Gūstekņi atdeva arī operāciju plānu. Saskaņā ar to armijai bija jāvirzās pa abiem Ņankauasū upes krastiem un pēc tam kā knaiblēs jāieslēdz partizāņu nometne.

Tātad šī pirmā partizāņu kauja ar valdības karaspēku bija uzvara? Jā, bet vienlaikus tā padarīja partizāņu stāvokli sarežģītāku. Šī kauja nozīmēja, ka ir sācies karš, kuram partizāņi vēl nebija pienācīgi sagatavojušies. Če, spriežot pēc dažu viņa cīņubiedru izteikumiem, bija domājis slepeni noturēties Ņankauasū rajonā līdz 1967. gada beigām un tikai tad uzsākt karadarbību. Pēc viņa aprēķina, tajā laikā jau darbotos partizāņu bāzes Peru un Argentīnas ziemeļos. Bet pašlaik šo nākamo bāzu organizatori atradās viņa vienībā un bija maz cerību, ka tie spēs izkļūt no šejienes sveiki un veseli.

Turklāt pirmie šāvieni, pirmās asinis nobiedēja dažus politiski svārstīgos bolīviešu brīvprātīgos no Moisesa Gevaras grupas. Viņu gļēvulība izveda Če no pacietības.

24. martā viņš raksta dienasgrāmatā: «Njato un Koko devās kopā ar jaunatnākušajām padibenēm uz augšējo nometni, bet atgriezās no pusceļa, jo šie salašņas atteicās iet tālāk. Būs jāpadzen.» Nākamajā dienā Če atņēma par-tizāņa nosaukumu četriem bolīviešiem, atsavināja viņu personiskās mantas, pārtrauca izsniegt tabaku un piedraudēja atstāt bez ēdiena par pavēļu nepildīšanu.

Un tomēr — kāds spožs sākums salīdzinājumā ar pirmajām dienām Sjerramaestrā! Toreiz partizāņi cieta sakāvi, zaudēja gandrīz 60 cilvēku — nogalinātos, ievainotos un no kaujas lauka aizbēgušos, palika gandrīz pilnīgi bez ieročiem. Turpretī šeit pretinieks cieta

neapšaubāmu sakāvi jau pirmajā kaujā. Če rīcibā bija vairāk nekā 35 lieliski apbruņoti cīnītāji. Fidelam pēc Alegrijas del Pio palika tikai 12 cilvēku.

Jā, sākums patiešām bija daudzsološs.

Tagad varēja gaidīt, kā uz to reaģēs armija, un šī reakcija sekoja nekavējoties. Tūlīt pēc kaujas sākās nometnes bombardēšana, kas radīja, kā atzīmē Če, «milzīgu satraukumu nometnē». Divus partizāņus ievainoja. Parādījās arī helikopteri.

25. martā notika cīnītāju sanāksme, kurā tika nolemts turpmāk vienību saukt par Bolīvijas nacionālās atbrīvošanās armiju, kā arī izplatīt informatīvos ziņojumus — pārskatus '.

Tikai 27. martā ēterā izplatījās sensacionāli ziņojumi par kauju ar partizāņiem Ņankauasū rajonā. Valdība, pūlēdamās «saglābt godu», apgalvoja, ka partizāņi zaudējuši kaujā «par vienu nogalināto vairāk», ka viņi apšāvuši ievainotus kareivjus, ka gūstā saņemti četri partizāņi, no kuriem divi bijuši ārzemnieki. Tomēr no valdības relācijām bija jāizdara arī citi secinājumi: varas iestādēm labi zināms vienības sastāvs — dezertieri un gūstekņi daudz ko izstāstījuši policijai, Taņa «izgaismota» pilnīgi.

Če raksta dienasgrāmatā: «Pēc visa spriežot, noskaidrots, kāda bijusi Taņas loma. Tādējādi kā dūmi izkūpēja divi gadi pacietīga un derīga darba. Tagad mūsu viesiem būs ļoti grūti tikt projām no šejienes. Man radies iespaids, ka šāds stāvokļa pavērsiens nepavisam nepatika Dantonam (Debrē), kad viņš to uzzināja.»

Dažas dienas aizritēja samērā mierīgi, tikai ēterā trakoja kaislības. Armija tomēr pagaidām necentās mesties kaujā, acīm redzot, uzkrāja spēkus.

Vienībā joprojām tika pārkāpta disciplīna un norisinājās konflikti starp kubiešiem un bolīviešiem. 29. martā Če dienasgrāmatā sūdzas, ka «pēdējās dienās manas pavēles daudzreiz tika pārkāptas». 31. martā Če atkal bija «nepatīkama saruna» ar bolīvieti Loro, kurš spriedelēja par «partizāņu kustības pilnīgu demoralizēšanos». Tajā pašā dienā valdības karaspēks no jauna pārgāja uzbrukumā — pret tukšo rančo raidīja mīnmetēju uguni un bombardēja no gaisa, bet pēc tam ieņēma to.

Rezumējot marta notikumus, Če rakstīja: «Mēnesis bija [29] bagāts dažādiem atgadījumiem. Var uzmest sekojošu panorāmu. Pašreizējā posmā noris partizāņu vienības konsolidēšanās un pašattīrīšanās, kas notiek visai nežēlīgi. Vienības sastāvs aug lēnām uz to nedaudzo cīnītāju rēķina, kas ieradušies no Kubas un atstāj labu iespaidu, kā arī uz Gevaras cilvēku rēķina, kuru morālais līmenis ir ļoti zems (divi dezertējuši, viens padevies gūstā un izpļāpājis visu, ko zinājis, trīs gļēvuļi, divi vājas gribas cilvēki). Patlaban sācies cīņas posms, ko raksturo mūsu precīzais trieciens, kas izsauca sensāciju, taču gan

pirms, gan pēc tā izdarītas rupjas kļūdas (Markosa izlēcieni, Braulio svārstīšanās). Sācies ienaidnieka pretuzbrukuma posms, kuru līdz šim raksturo a) tendence ieņemt noteicošās pozīcijas, lai izolētu mūs, b) propagandas kampaņa gan nacionālā, gan starptautiskā mērogā, c) armijas kaujas aktivitātes trūkums līdz pat šim laikam, d) zemnieku noskaņošana pret mums.

Ir skaidrs, ka mums būs jāaiziet no šīm vietām ātrāk, nekā es biju paredzējis, un aizejot jāatstāj šeit grupa, kura visu laiku tiks apdraudēta. Turklāt, iespējams, uzradīsies vēl kādi četri nodevēji. Stāvoklis nav nekāds spožais.»

Ce ļoti pārdzīvoja to, ka vienībā atradās Debrē un argentīnietis Bustoss. Ne viens, ne otrs par partizāņiem nepavisam nederēja, turklāt abi neslēpa savu vēlēšanos ātrāk «izkļūt brīvībā». Tomēr nodrošināt šo izkļūšanu nebija viegli. Če paredzēja uzbrukt Gutjeresas ciemam, sadabūt tur džipu un aizvest ar to abus viesus pa šoseju, kas veda uz Santakrusu.

Taču pa ceļam uz Gutjeresu partizāņi uzdūrās armijas patruļām. Varas iestādes, kas no zemniekiem saņēma ļoti sīku informāciju par partizāņu pārvietošanos, bija atsūtījušas patruļas uz šo rajonu. Tas piespieda Če atteikties no paredzētā plāna un griezties atpakaļ uz galvenās nometnes pusi. 3. aprīlī Če lika priekšā Debrē un Bustosam trīs iespējas — palikt vienībā, nekavējoties to atstāt pašiem uz savu galvu vai gaidīt šim nolūkam labvēlīgāku brīdi. Viesi izvēlējās trešo variantu. Taču, iekams viņiem izdevās to īstenot, notika vēl divas sadursmes ar valdības karaspēku, un tās, tāpat kā pirmā sadursme, beidzās ar pilnīgu partizāņu uzvaru. Abas sadursmes norisa 10. aprīlī. Arī šoreiz divas armijas kolonnas nokļuva partizāņu ielenkumā. Pirmās kaujas rezultāti: trīs kareivji nogalināti, vairāki ievainoti, seši saņemti gūstā, to skaitā apakšvirsnieks — kolonnas komandieris. Otrā kauja beidzās tikpat veiksmīgi; pretinieka zaudējumi bija šādi: 7 nogalināti, 24 sagūstīti, 5 ievainoti. Kopā — 10 nogalināti, 30 sagūstīti, starp viņiem majors Rubens San-čess un daži apakšvirsnieki. Ar tik spožiem rezultātiem reti beidzās kaujas pat Sjerramaestrā. Uzvaras aptumšoja kubieša Rubio (kapteiņa Hēsusa Suaresa Gai-jola) nāve. Ar šāvienu galvā viņu nogalināja pirmajā sadursmē. Gūstekņus, arī majoru Rubeņu Sančesu, kā parasti, atlaida brīvībā pēc politiskām pārrunām.

Tomēr jaunumi, kas piepildīja ēteru, nebija tik patīkami. Valdības radio pavēstīja, ka partizāņu nometnē atrasts fotouzņēmums, kurā Če redzams ar pīpi zobos un bez bārdas, kā arī atklata viena slēptuve.

Ce neatlaidīgie mēģinājumi saliedēt bolīviešus un kubiešus nedeva vēlamos rezultātus pat pēc gutaiām uzvarām. 12. aprīlī Če dienasgrāmatā ieraksta «Pusseptiņos no rīta sapulcināju visus cīnītājus (izņemot četrus mazāk drosmīgos), lai godinātu Rubio piemiņu un

uzsvērtu, ka pirmās izlietās asinis ir kubieša asinis Tas bija nepieciešams, jo starp avangarda cīnītājiem vērojama tendence nicinoši izturēties pret kubiešiem. Tas atklājās vakar, kad Kamba paziņoja, ka viņš arvien mazāk uzticas kubiešiem.. . Es atkal aicināju saliedēties, jo tā ir vienīgā iespēja palielināt mūsu karotāju spēkus, kuru cīņas spars ir pieaudzis un kuri jau norūdās kaujās, taču skaita ziņā nevis aug, bet, gluži otrādi, pēdējās dienās samazinās.»

15. aprīlī pienāca šifrēta telegramma no «Manilas», kurā paziņots, ka Huans Lečins ir Havannā, ka viņam zināma Če uzturēšanās vieta, ka viņš solījis publiski pavēstīt savu atbalstu Če un ka pēc 20 dienām Lečins paredz nelegāli atgriezties Bolīvijā, lai sadarbotos ar partizāņiem.

Vienība joprojām riņķoja Ņankauasū rajonā, neaizejot tālu no savām slēptuvēm un pārtikas pazemes noliktavām. Tajā pašā laikā cīnītāji pārtika galvenokārt no zirga gaļas. 16. aprīlī Taņai un Alehandro pacēlās temperatūra līdz pat 39 grādiem. Ar caureju saslima arī Moisess. Šādos apstākļos Če 17. aprīlī pieņēma lēmumu atstāt šajā zonā daļu cīnītāju Hoakina vadībā, pavisam 13 cilvēku, arī tos četrus bolīviešus, kam bija atņemts partizāņa nosaukums, Alehandro un Taņu. «Hoakinam,» Če raksta

Če jaunā izskatā. Pirms aizbraukšanas no Kubas

Pirmais fotouzņēmums Bolīvijā. 1966. gada novembris

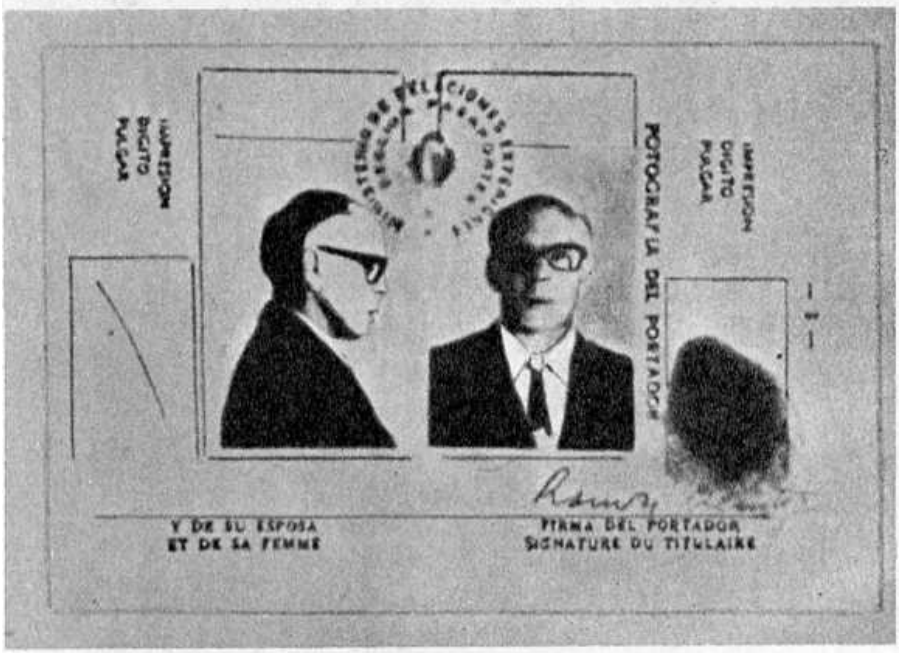

«Ramons Benitess, komersants»

Un atkal
karavīrs...

Ņankauasū. Centrā — Če, pirmais no kreisās — Inti

Pirmais pārgājiens. Pa kreisi — Taņa

Sardzē

Bolīvijas kalnos. Klēpī zemnieka Rohasa bērni

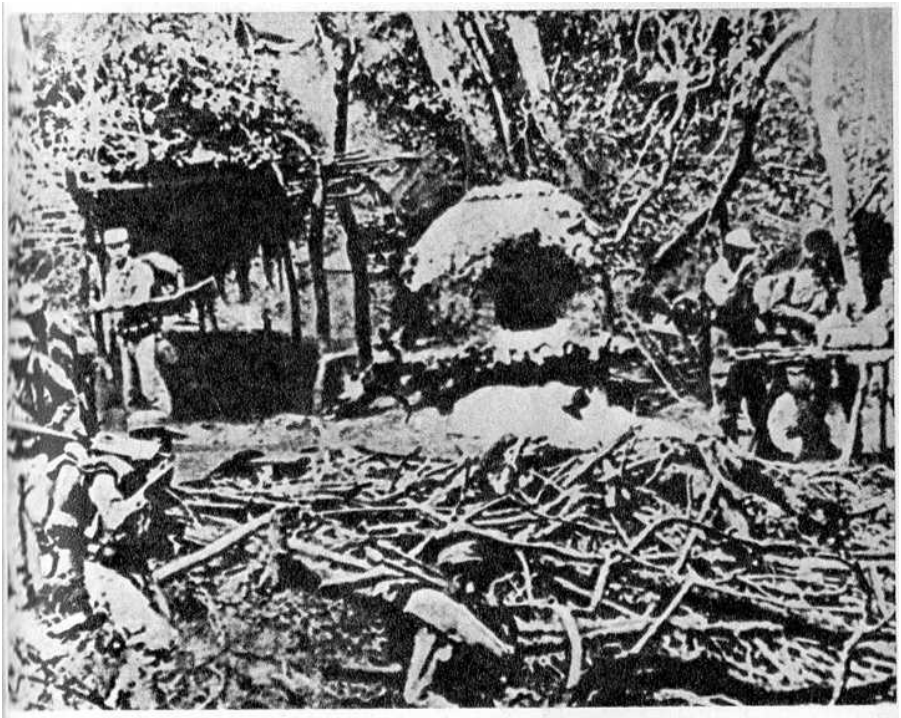

«Reindžeri» Ņankauasū nometnē

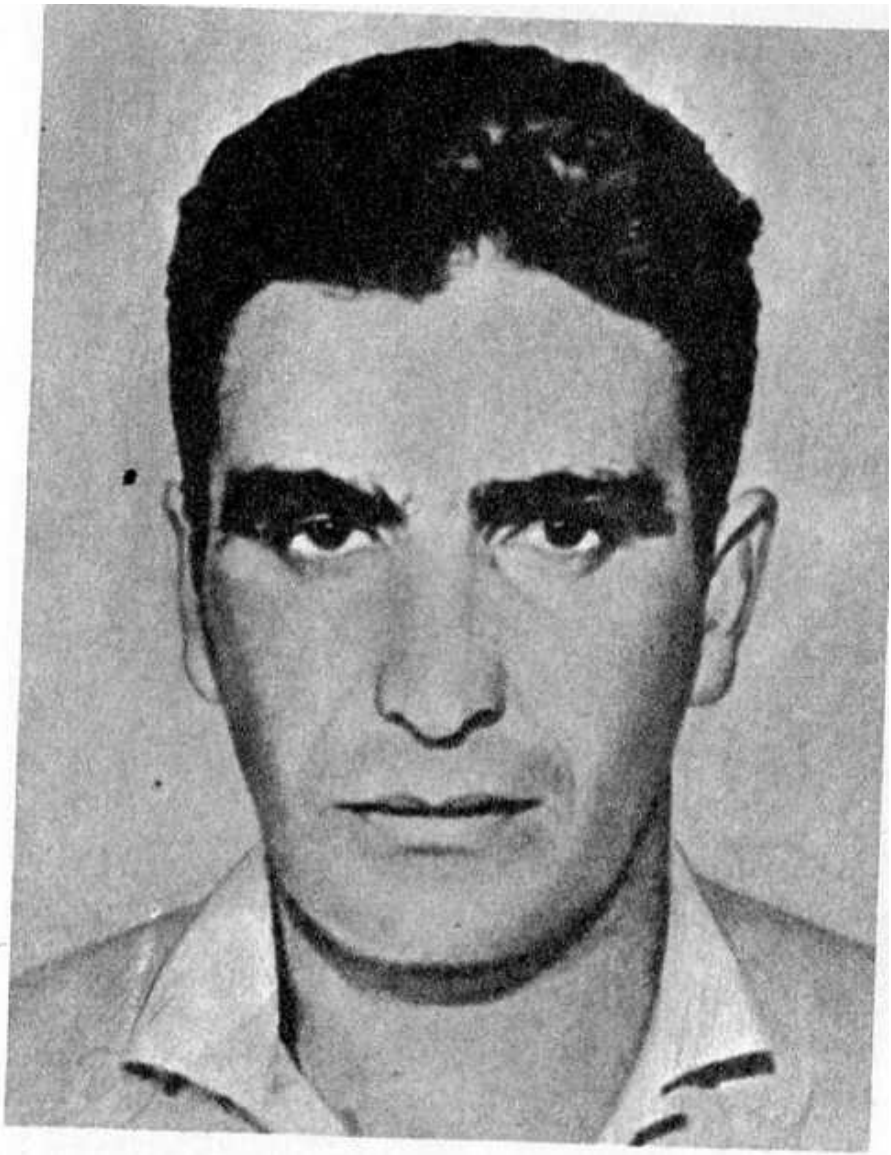

Inti

Tāda izskatījās Taņa

Majors Ralfs Šeltons (p a l a b i), CIP aģents, darbā

RECOMPENSA

Se ofrece la suma de 50.000.- Pesos bolivianos (Cincuenta millones de bolivianos), a quién entregue vivo o muerto, (Preferiblemente vivo), al guerrillero Ernesto "Che" Guevara, de quién se sabe con certeza de que se encuentra en territorio boliviano.

Bolīvijas Iekšlietu ministrijas lapiņa, kas sola atlīdzību par Če — «dzīva vai miruša» — sagūstīšanu

Kapteiņa Harija Prado «reindžeru» apakšnodaļa

Amerikāņu aģenti Igērā Če nogalināšanas dienā

MARZ 1907

Dienstag

7

FEBRUAR

APRIL MARZ FEBRUAR

11

15

16

17

18

19

20

«Bolīvijas dienasgrāmatas» lappuse

A mis hijos

Querida Hilda, Aleidita, Camilo, Celia y resto:

Si alguna vez tienen que leer esta carta, será porque yo no estaré entre ustedes.

Con mis recuerdos de mi vida y los cambios de nuestra vida

Fue parte de mi vida con hombre que actúa como piensa y, ciertamente fiel a mis convicciones

Fui un soldado de las revoluciones sin títulos ni mando para poder dominar la técnica del puesto dominar la voluntad de cumplir que la revolución es lo importante y que cada uno de nosotros, solo, no vale nada

Sobre todo, creo siempre capaz de sentir en lo más hondo cualquier injusticia cometida contra cualquiera en cualquier parte del mundo. Es la cualidad más linda de un revolucionario

Hasta siempre hijitos. Espero volver algún día a verlos. Un beso grande y mucho de

Papá

6 CUBA

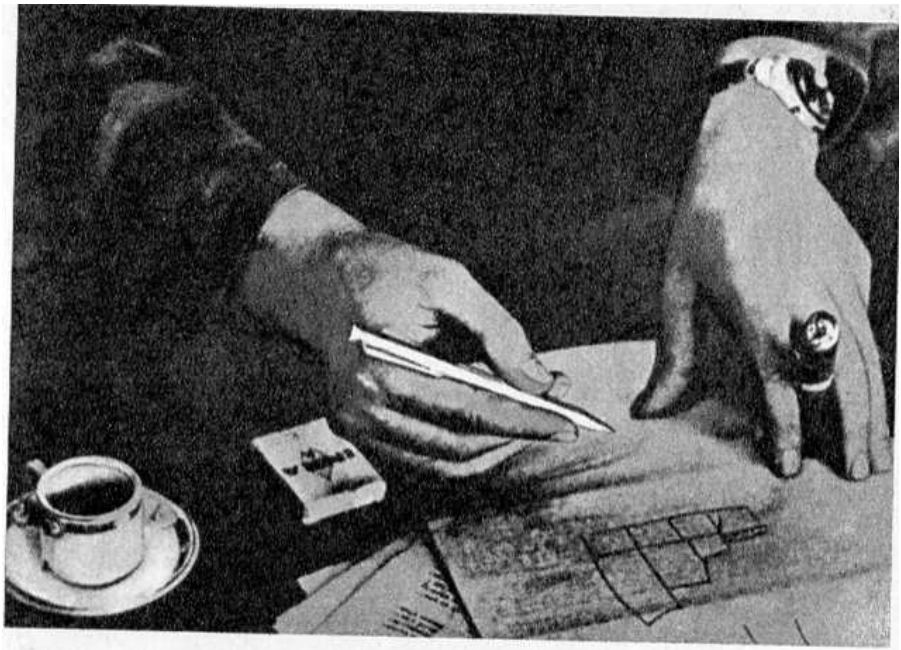

Viņa rokas palika Kubā

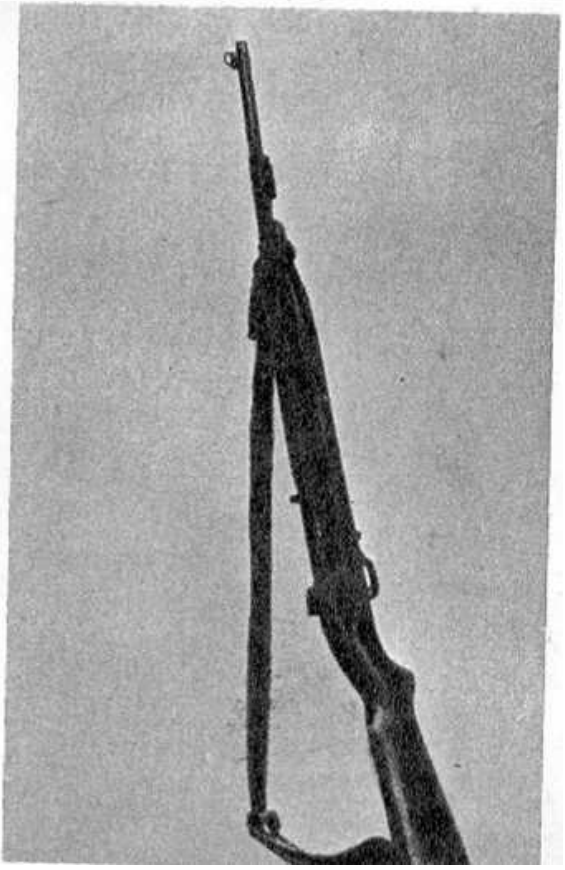

Viņa pēdējā šautene

Če piemineklis Santjago, Čilē
(Nopostīts, huntai nākot pie varas. — *Red.*)

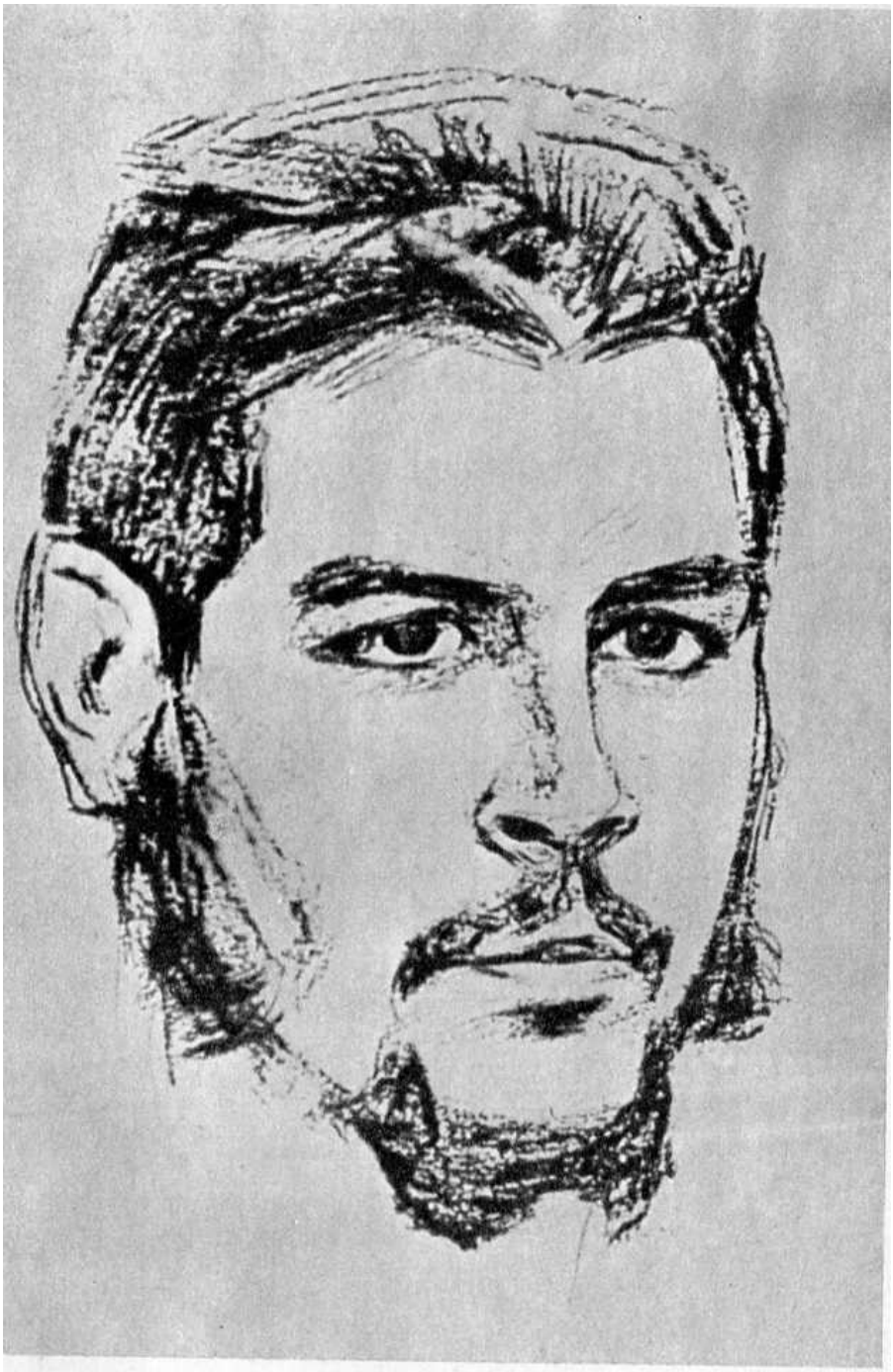

Ernesto Če Gevara. Padomju mākslinieka V. Ivanova zīmējums. Havanna, 1961. gads

dienasgrāmatā, «es liku sarīkot nelielu kaujas operāciju šajā apkaimē, lai novērstu uzmanību no galvenās grupas, un pēc tam trīs dienas gaidīt mūs. Pārējā laikā viņam jāuzturas zonā, taču jāizvairās

no tiešām kaujām un jāgaida, kamēr mēs atgriezīsimies.»

Če bija spiests spert šo soli. Lai dotu iespēju Debrē un Bustosam aiziet, viņam kopā ar partizāņiem bija pēc iespējas ātrāk jāatstāj Ņankauasū zona, kur tiem draudēja Bolīvijas karaspēka aplenkums. Hoakins un Ce vairs nekad nesatiksies...

Kaut gan karadarbība turpinājās jau gandrīz mēnesi un rezultāti visumā bija partizāņiem labvēlīgi, zemnieki joprojām izvairījās no sadarbības ar viņiem. Če nevarēja tam nepievērst uzmanību, vēl jo vairāk tālab, ka manevrēšanas kara apstākļos zemnieku atbalsts kļuva par izšķirošo faktoru. Tajā pašā dienā, 17. aprīlī, viņš dienasgrāmatā ieraksta: «No visiem zemniekiem, kurus mēs sastapām, tikai viens — Simons — bija ar mieru mums palīdzēt, bet arī viņš acīm redzami baidījās.»

Kad Če rakstīja šis rindas dienasgrāmatā, Havannas radio pārraidīja viņa vēstījumu Āfrikas, Āzijas un Latīņ-amerikas tautu solidaritātes organizācijai. Šis vēstījums pazīstams ar nosaukumu «Radīt divas, trīs... daudzas Vjetnamas — tāds ir pašreizējais lozungs». Tajā Če ar sev raksturīgo kaismi aicina izveidot Latīņamerikā cīņas centrus, kuru uzdevums — izsaukt uz sevi imperiālisma uguni. Ja jau ASV netiek galā ar vienu Vjetnamu, tad vēl jo vairāk tās netiks galā ar divām vai trim — lādi ir Če argumenti. Viņš paredzēja ilgu, asiņainu bruņoto ciņu ar imperiālismu un aicināja revolucionārus izbeigt frakcionāro cīņu, saliedēt savas rindas un vienotā frontē cīnīties pret kopējo ienaidnieku.

Vēstījums beidzās ar vārdiem: «Katrs mūsu solis ir kaujiniecisks aicinājums vērsties pret imperiālismu un kaujinieciska himna par godu tautu vienotībai cīņā pret vislielāko cilvēces ienaidnieku — Amerikas Savienotajām Valstīm. Un, ja nāve mūs pēkšņi pārsteigs, mēs to sagaidīsim cerībā, ka mūsu kaujinieciskais aicinājums tiks sadzirdēts, cita roka satvers mūsu ieroci un citi ļaudis uzsāks himnu, ko pavadīs ložmetēju kārtas un kaujinieciski mudinājumi uz ciņu un uzvaru.»

Reizē ar šo dokumentu Hāvannā tika atklātībā publicētas septiņas Če fotogrāfijas, kurās viņš biia redzams savā pārveidotajā izskatā un arī partizāņu nometnē ar pusat-augušu bārdu. Šos pēdējos uzņēmumus, acīm redzot, Kubā bija nogādājis Čino. Vēlāk, analizējot kārtējā mēneša notikumus, Če atzīmēs: «Pēc mana vēstījuma publicēšanas Havannā diez vai kāds vēl šaubās par to, ka es atrodos šeit.»

19. aprīlī partizāņi aizturēja angli Džordžu Rosu, kas uzdevās it kā par žurnālistu, it kā par fotoreportieri. Visticamāk, ka Ross bija CIP aģents, katrā ziņā viņš jau bija paspējis būt par «Miera korpusa» instruktoru Puertoriko. Ross pavēstīja, ka viņš ieradies Bolīvijā no Čīles, it kā lai uzrakstītu sensacionālu reportāžu par partizāņiem un tādējādi tiktu pie naudas. Bolīviešu virsnieki viņam esot parādījuši

kādā slepenajā glabātavā atrasto Braulio dienasgrāmatu, kurā tas aprakstījis, kā 1966. gada 20. novembrī izbraucis no Havannas un caur Maskavu, Prāgu un Buenosairesu ieradies Lapasā. Šo paziņojumu Če uzņēma ar sašutumu. «Parasts atgadījums,» viņš raksta savā dienasgrāmatā. «Šķiet, mūsu cilvēku rīcības pamudinošais cēlonis ir nedisciplinētība un bezatbildība.» Tā kā Braulio dienasgrāmatā Če figurēja ar segvārdu Ramons, tad tagad viņš to apmainīja pret Fernando. Debrē pieķērās Rosam kā slīcējs pie salmiņa. Viņš lika priekšā Če, lai apsola anglim sniegt ziņas par partizāņiem ar noteikumu, ka Ross palīdzēs viņam un Bustosam izkļūt no aplenkuma. Bustoss, raksta Če, «ar smagu sirdi piekrita šim variantam, un es mazgāju rokas nevainībā». Tajā pašā dienā Ross, Debrē un Bustoss atstāja vienību.

Dienu vēlāk Če dzirdēja pa radio, ka visus trīs aizturējušas Bolīvijas varas iestādes. Viņu arests bija nopietns trieciens Če, kurš dienasgrāmatā ieraksta: «Dantons un Karloss (Bustoss) kļuvuši paši par savas steigas upuriem. Viņi gandrīz izmisīgi vēlējās izkļūt, no šejienes, un arī es nepietiekami pretojos viņu plāniem. Tādējādi ir pārtrūkuši sakari ar Kubu (Dantons), mēs esam zaudējuši savu izstrādāto shēmu cīņām Argentīnā (Karloss).»

Nākamo desmit dienu laikā Če vienība virzījās arvien tālāk uz ziemeļiem no savas iepriekšējās apmetnes. Vienība devās cauri ciemiem, un vietējie iedzīvotāji sagaidīja cīnītājus ar aizdomām un neuzticību. Kādā sadursmē ar kareivjiem krita Rolando, bijušais Če sakarnieks pārgājienā uz Lasviljasas provinci. Če viņam bija ļoti pieķēries. Dienasgrāmatā Če ierakstīja: «Par Rolando nāvi šajā drūmajā situācijā var sacīt — ja vien nākamībā šos vārdus kādam būs lemts izlasīt: «Tu biji necils, drosmīgs karavīrs. Bet pēc nāves tu kļuvi dižens un mūžīgs kā tērauds.»» Šajās dienās no vienības noklīda Loro. Vienības rindas lēnām, taču nemitīgi kļuva retākas, bet cerības uz jaunu cīnītāju pieplūdumu neradās. Nevienā no apdzīvotajām vietām, caur kurām gāja partizāņi, viņiem nepievienojās neviens vietējais iedzīvotājs. Nepievienojās viņiem arī neviens strādnieks no tuvējām naftas atradnēm, kas piederēja amerikāņiem. Partizāņi ciemos dedzīgi aicināja uz sacelšanos, uz ciņu pret imperiālismu, bet iedzīvotāji, acīm redzot, viņiem neuzticējās. Tomēr Če bija pārliecināts, ka tā ir pagaidu parādība.

Maija mēneša analīze, kaut arī tā atzīmē un visai reāli novērtē trūkumus un kļūdas partizāņu darbībā, visumā ir optimistiska. Raksturīgākās šīs analīzes nodaļas ir šādas:

«Stāvoklis ir samērā normāls, kaut gan mums vajadzēja apraudāt divu mūsu cīnītāju bojā eju — Rubio un Ro-lando. Rolando zaudējums mums bija sevišķi sāpīgs trieciens, jo es gatavojos uzticēt viņam patstāvīgas vienības vadību. Mēs piedalījāmies vēl četrās kaujās. Tās

visas kopumā beidzās ar labiem rezultātiem, viena pat ar ļoti labiem — tas bija aplenkums, kura laikā krita Rubio.

Tomēr mēs vēl arvien esam pilnīgi izolēti. Slimības sabeigušas dažu biedru veselību, un tas piespieda mūs sadalīt spēkus, tā atņemot daudzas iespējas. Vēl joprojām neesam nodibinājuši kontaktus ar Hoakina grupu. Atbalstu no zemniekiem nesaņemam, kaut gan, šķiet, mums ir izdevies ar tīši organizēta terora palīdzību neitralizēt tos, kuri pret mums visnaidīgāk noskaņoti. Ar laiku viņi mūs atbalstīs... Mums nav pievienojies neviens cilvēks, un bez diviem kritušajiem esam zaudējuši arī Loro,...

Kopumā: šis bija mēnesis, kura laikā viss norisa normas robežās, ņemot vērā nejaušības, kuras ir neizbēgamas partizāņu kara laikā. Visiem tiem cīnītājiem, kuri sekmīgi izturējuši iepriekšējo pārbaudi partizāņa nosaukuma iegūšanai, morālais noskaņojums ir možs.»

Maijā vienība turpināja virzīties tālāk pa pirmā pārgājiena maršrutu, kur pa ceļam bija izvietotas slepenas glabātavas ar pārtiku un citām mantām. Tomēr trūcīgais un sliktais ēdiens un it sevišķi dzeramā ūdens trūkums šajās vietās, kā arī nogurums un nervu sasprindzinājums nevarēja neatsaukties uz partizāņu un arī uz paša Če fizisko pašsajūtu. Gandrīz visi mocījās ar caureju, daudziem sākās drudzis. Par Če stāvokli var spriest pēc viņa dienasgrāmatas.

Ieraksts 9. maijā: «Es jutu, ka zaudēju samaņu, un nogulēju pāris stundu, lai pēc tam atkal varētu virzīties uz priekšu lēniem, šļūcošiem soļiem.» Ieraksts 13. maijā: «Jutos ļoti slikti, taču nevēmu...» Pēc trim dienām Če atkal sūdzas par asām, griezīgām sāpēm kuņģī, vemšanu un caureju. Tomēr arī tādā stāvoklī Če ne vien nepārstāj regulāri rakstīt dienasgrāmatu, bet pat neaizmirst atzīmēt tajā savu bērnu un tuvāko radinieku dzimšanas dienas.

Divas jaunas sadursmes ar karaspēku, kas notika maijā, tāpat kā iepriekšējās, beidzās ar partizāņu uzvaru. 8. maijā ielenkumā nokļuva 27 armijas kareivji. Sākās apšaudīšanās. Kaujas rezultāts: trīs — divi kareivji un jaunākais leitnants — nogalināti, desmit padevušies gūstā, no tiem divi ievainoti. Ievainotos apārstēja, un visus gūstekņus atbrīvoja. Pie nogalinātā leitnanta, kura vārds bija Laredo, atrada dienasgrāmatu. Tajā viņš bija nosaucis savus kareivjus par gļēvuļiem un strādniekus — par dīkdieņiem un parazītiem. Pie nogalinātā atrada arī viņa sievas vēstuli, kurā tā lūdza atsūtīt sev un savai draudzenei pa «partizāņu matu kodaļai» viesistabas izgreznošanai. Šķiras ienaidnieks viscaur vienāds — vai tas būtu nacists, kas novelk ādu saviem upuriem abažūru izgatavošanai, vai amerikāņu imperiālists, kas kolekcionē vjetnamiešu patriotu ausis, vai arī bolīviešu «reindžers», kas sapņo, ka uzdāvinās savai senjorai partizāņa matus.

Če, kā pastāsta Inti, ielika šo vēstuli un Laredo dienasgrāmatu savā mugursomā un glabāja kopā ar savu dienasgrāmatu .. .

30. maijā notika jauna partizāņu sadursme ar kareivjiem, kurā pēdējie zaudēja trīs nogalinātos un vienu ievainoto. Sajās sadursmēs partizāņi zaudējumus necieta.

Pārgājiena laikā partizāņi iegriezās divos lielos ciemos — Pirirendā un Karagvatarendā, kur viņi sarunājās ar iedzīvotājiem, iepazīstināja viņus ar savu programmu un nodomiem, aicināja tos pievienoties partizāņu kustībai. Taču bolīvieši vai nu baidījās, vai nesaprata partizāņus, vai arī viņus bija ietekmējusi valdības propaganda, kas attēloja Če līdzgaitniekus kā ārzemju iebrucējus, laupītājus un izvarotājus. Lai kā arī tas būtu, taču vietējie iedzīvotāji raudzījās uz partizāņiem visai neuzticīgi. Tiesa, zemnieki izturējās draudzīgāk, taču iestāties viņu rindās atteicās.

Nemieru viesa arī tas apstāklis, ka bija pilnīgi nozudušas Hoakina vienības pēdas, it kā viņš būtu ūdenī iekritis. Če pieļāva domu, ka Hoakins apmaldījies. Jebkuri kontakti ar Lapasu partizāņiem arī bija pārtrūkuši un nebija nekādu cerību, ka tos izdosies atjaunot. Vēl vairāk,

16. maijā Če saņēma no «Manilas» šifrētu radiogramrnu, kura vienīgi apstiprināja, kā Če ierakstīja dienasgrāmatā, «pilnīgo izolāciju, kādā mēs atrodamies». Tas varēja nozīmēt tikai vienu — pagrīdes atbalsta aparāts, kas darbojās Lapasā, pēc Taņas iekrišanas bija paralizēts. Bet, lai radītu jaunu, nepieciešams laiks...

Nekādas ziņas nepienāca arī no Huana Lecina un pārējiem politiskajiem līderiem, kas bija solījušies atbalstīt partizāņus.

Jūnijā Ce vienība darbojās vēl arvien tajā pašā zonā starp Santakrusu un Kamīri, turoties slepeno glabātavu tuvumā un nezaudējot cerības satikt Hoakina grupu. 14. jūnijā, savā dzimšanas dienā, Če ieraksta dienasgrāmatā: «Maii palika 39 gadi, laiks neapturami steidzas, neviļus sāc domāt par savu partizāņa dzīves rītdienu. Taču pagaidām esmu formā.»

Patiešām gan, viņš toreiz bija savā labākajā «formā»! Viņa miesu bija sakoduši moskīti, atkal smacēja astma, tīrās mocības sagādāja kuņģis. Taču dedzīgā revolucionāra gribasspēks turēja šo vārgo, nogurušo ķermeni uz kājām, atturot no jebkādas gaušanās, apspiežot visniecīgāko vājuma izpausmi. Viņš domāja skaidri un reāli, kā to pierāda dienasgrāmatas lappuses, kur precīzi un ar apbrīnojamu aukstasinību Če fiksē plusus un mīnusus, vērtē pašreizējo stāvokli, iespējas un perspektīvas, kādas ir cīņai, kuras karogu viņš pacēlis Bolīvijas kalnos un vēl arvien cer uzvaroši nest tālāk pa savai sirdij tuvās Latīņāmerikas ielejām un kalniem. Ar kaismīgu nerim-tibu, ar nepieredzētu drosmi viņš veda savu nelielo vienību uz priekšu, radīdams savos cīnītājos izbrīnu un gandrīz vai māņticīgu pielūgsmi.

Ne tikai Če cīņubiedri vien juta pret viņu ārkārtīgu cieņu. Zemnieki un iedzīvotāji ciemos, caur kuriem gāja vienība, raudzījās uz

tās komandieri— bārdaino, noplīsušo, bālo svešzemnieku, kas apmīļoja viņu bērnus un ārstēja pieaugušajiem zobus, uz šo Fernando Zoburāvēju (tā viņu iesauca zemnieki) — kā uz pravieti. Un tomēr joprojām kāda neredzama siena šķīra Če no bolīviešu indiāņiem, par kuru laimi cīnīties un uzvarēt vai mirt šurp bija atnācis viņš un viņa biedri.

«Zemnieki,» Če raksta jūnija rezumējumā, «joprojām mums nepievienojas. Rodas burvju loks — lai piesaistītu jaunus cīnītājus, vienībai visu laiku jādarbojas biezāk apdzīvotā rajonā, bet tieši tādēļ mums vajag vairāk cilvēku ...

Armija no militārā viedokļa rīkojas mazefektīvi, tomēr tās darbu zemnieku vidū mēs nevaram pietiekami nenovērtēt, jo ar iebaidīšanu vai ar meliem attiecībā uz mūsu mērķiem tā vervē ziņu pienesējus vietējo iedzīvotāju vidū.»

«Lai parunātu ar iedzīvotājiem, mums viņiem jādzenas pakaļ kā tādiem zvērēniem,» Če raksta 19. jūnijā. Un tomēr starp zemniekiem laiku pa laikam gadījās ari tādi, kas bija ar mieru sadarboties ar partizāņiem. Piemēram, Paulino, jauns, ar tuberkulozi slims zemnieks, kuru Če sastapa kādā ciemā 20. jūlijā un kurš palīdzēja atmaskot policijas špikus, kad tie mēģināja iestāstīt, ka esot cūku tirgotāji. «Tas bija mūsu pirmais rekrūtis,» par viņu rakstīja Inti. Viņš varēja vēl piebilst, ka arī pēdējais... Če uzdeva Paulino nokļūt līdz Kočabambai, satikties tur ar Inti sievu un nodot viņai ziņojumu «Manilai», jo tajā laikā raidītājs bija pārstājis darboties. Rācija varēja vienīgi pieņemt «Manilas» raidījumus. Ar Paulino Če nosūtīja arī četrus pārskatus par vienības kaujas darbību. Paulino centās uzdevumu izpildīt, bet viņam tā arī neizdevās sasniegt Kočabambu. Ceļā viņu arestēja, Če ziņojumi nokļuva pretinieka rokās...

26. jūlijā apšaudīšanās laikā ar kareivjiem tika ievainots Pombo un nogalināts kubietis Turna. Pret Tumu, vienkāršu, drošsirdīgu cīnītāju, Če izturējās kā pret dēlu un sāpīgi pārdzīvoja viņa nāvi. Zaudējumi bija arī pretiniekam: četri nogalināti un trīs ievainoti. Taču armija savus zaudējumus varēja viegli aizpildīt, kamēr katrs partizāņu zaudējums, kā to savā dienasgrāmatā atzīmē Če, bija pielīdzināms smagai sakāvei, kaut gan armija to nezināja.

Če uzmanīgi sekoja valdības radiopārraidēm, kurās, atsaucoties uz Debrē liecībām, tika apgalvots, ka starp

partižāņiem atrodoties pieredzējuši vjetnamiešu komandieri, kas savā laikā sakāvuši «labākos amerikāņu pulkus». Rodas iespaids, dienasgrāmatā atzīmē Če, ka Debrē sapļāpājis daudz lieka.

30. jūlijā «Manila» pavēsta Če, ka pagaidām nav cerību uz partizāņu kustības attīstību Peru, kaut gan tur ir radīta partizāņu organizācija. Če reģistrē šīs ziņas dienasgrāmatā bez jebkādiem komentāriem.

Jūlijā vienības stāvoklis ne tikai neuzlabojās, bet vēl pasliktinājās. Tiesa, sadursmes ar karaspēku joprojām beidzās ar sacelšanās cīnītāju uzvaru. Tomēr arī partizāņi cieta jūtamus zaudējumus. Divi viņu cilvēki tika nogalināti — kubietis Rikardo, kurš bija karojis Sjerramaestrā un Kongo, par ko Če pastāsta dienasgrāmatā, kā arī bolī-vietis Rauls; divi partizāņi bija ievainoti un nespēja patstāvīgi pārvietoties. Turklāt Če nepārtraukti mocīja astmas lēkmes, trūka tās ārstēšanai nepieciešamo zāļu. Piedevām vēl kādā sadursmē partizāņi pazaudēja 11 mugursomas ar medikamentiem, binokļiem un, galvenais, magnetofonu, kurā viņi ierakstīja «Manilas» šifrētās radiogrammas. Tagad pat vienpusīgie sakari ar Havannu bija pārtrūkuši. Par vienīgb informācijas avotu kļuva parastās radiopārraides, taču tajās sniegtās ziņas bija juceklīgas un pretrunīgas. Bolīvijas radio veltīja daudz uzmanības gaidāmajai Debrē un Bustosa prāvai. Če visai kritiski vērtēja viņu izturēšanos pēc aresta. 10. jūlijā viņš dienasgrāmatā ieraksta, ka «Debrē un Pelado snieguši nevēlamus paziņojumus, vispirms jau viņi pastāstījuši par geriljas kontinentālajiem plāniem, ko viņiem nevajadzēja darīt».

Jūlija rezumējumā Če rakstīja:

«Darbojas tie paši negatīvie faktori, kas pagājušajā mēnesī. Nav iespējams nodibināt kontaktus ar Hoakinu un mūsu draugiem, ir zaudējumi arī personālsastāvā.

Nozīmīgākās īpatnības jūlija mēnesī ir šādas:

1. Joprojām pilnīgs kontaktu trūkums. 2. Zemnieki, tāpat kā agrāk, vienībā neiestājas, taču ir dažas uzmundrinošas pazīmes: vecie paziņas zemnieku vidū uzņēma mūs draudzīgi. 3. Leģenda par partižāņiem izplatās kontinentā ... 4. Mēģināj ums nodibināt kontaktu ar Paulino starpniecību cietis neveiksmi. 5. Partizāņu morālais spēks un cīņas pieredze pieaug ar katru kauju. Novārguši izskatās Kamba un Čapako. 6. Armijas operācijas ir neveiksmīgas, taču dažas tās apakšnodaļas kļuvušas kaujas-spējīgākas. 7. Valdībā (Bolīvijas. — Aut.) padziļinās politiskā krīze, bet Amerikas Savienotās Valstis sniedz tai nelielas aizdevumus, kuri pēc Bolīvijas mērogiem tomēr ir visai ievērojami. Tas nedaudz apvalda neapmierinātību.

Svarīgākie uzdevumi: atjaunot kontaktus, savervēt vienībā jaunus brīvprātīgos, sagādāt medikamentus.»

Augustā stāvoklis vienībā sarežģījās sakarā ar Če astmas lēkmēm, kas viņu pilnīgi izveda no ierindas. Apturēt šīs lēkmes varēja vienīgi ar zāļu palīdzību, bet tuvākajos ciemos to nebija. 7. augustā Ce ieraksta dienasgrāmatā: «Šodien paiet deviņi mēneši kopš partizāņu vienības izveidošanās. No pirmajiem sešiem partizāņiem divi ir miruši, divi — ievainoti, viens — pazudis, es pats mokos ar astmu, no kuras neredzu glābiņa.»

8. augustā vienība, kā parasti, pārvietojās pa kalnainu apvidu. Če

jāja ar ķēvīti, kura aiz noguruma un bada tik tikko vilka kājas. Viņš jutās nejēdzīgi, krūtis smacēja astma, turklāt neganti sāpēja uztūkusī pēda. Viņš nepārtraukti mudināja zirgu, mēģinādams piespiest to kustēties ātrāk. Ķēve viņu neklausīja, un tad Če izrāva nazi un iegrūda to lopiņam kaklā. Mazliet atjēdzies, Če sapulcināja savus cīņubiedrus un sacīja viņiem: «Mēs atrodamies grūtā stāvoklī. Esmu kļuvis par cilvēka karikatūru. Epizode ar ķēvi liecina, ka mēdz būt tādi brīži, kad zaudēju kontroli pār savu rīcību. Arī citu biedru izturēšanās nav labāka. Pienācis laiks izšķirošiem lēmumiem. Mūsu cīņa šajos ārkārtīgi smagajos apstākļos dod iespēju izturēt eksāmenu, lai kļūtu par revolucionāriem — augstākās pakāpes cilvēkiem un lai katru no mums varētu saukt par Cilvēku ar lielo burtu. Taču tādēļ ir jācenšas pārvarēt pašiem sevi. Kurš jūt, ka spēj to, lai paliek, kurš ne — lai aiziet.»

Če atzīmē dienasgrāmatā: «Visi kubieši un daži bolī-vieši ir par cīņu līdz galam.»

Če izšķiras par pārdrošu soli — atgriezties vecajā nometnē, kur kādā no slepenajām glabātavām paslēptas zāles pret astmu un radiostacija. Astoņiem cilvēkiem viņš liek iet pa priekšu, bet pats ar pārējiem lēnām virzās aiz viņiem. Če vēl arvien cer satikties ar Hoakina grupu vai vismaz uzzināt patiesību par tās likteni.

Galvas nokāruši, partizāņi gurdi velkas atpakaļ, vairoties no apdzīvotām vietām. Viņus pieveic bads. Bolīvie-tis Čapako sāk zaudēt saprātu, Če — papēdī augonis, augsta temperatūra. Biedri pārgriež augoni, cenšas atvieglot sava komandiera ciešanas, taču viņš joprojām jūtas ļoti slikti un atzīmē to arī dienasgrāmatā.

Tieši šajās satraukuma pilnajās dienās tālajā un sirdij dārgajā Havannā sanāca konference, kurā piedalījās delegāti gandrīz no visām Latīņamerikas valstīm, arī no Bolīvijas, kā arī novērotāji no citu kontinentu valstīm. Konference nodibināja Latīņamerikas valstu solidaritātes organizāciju (LASO) un atzina par pareizu kursu uz partizāņu kustības izvēršanu šajā reģionā. Konferences sēžu zālē prezidija aizmugurē bija novietots milzīgs Če portrets. Viņš it kā simboliski vadīja šo sanāksmi.

Konference pieņēma «Apsveikuma vēstījumu majoram Če Gevaram», kurā atzinīgi novērtēja viņa dokumentu par vairāku Vjetnamu izveidošanu un izteica pārliecību, ka Latīņamerikā radīsies jauni partizāņu kustības centri, kas «izraks kapu ASV imperiālismam».

Konferences prezidijs pēc vairāku delegāciju priekšlikuma paziņoja, ka tiek radīta simboliska «Latīņamerikas tautība» un ka «par mūsu kopējās dzimtenes Latīņamerikas goda pilsoni pasludināts dārgais partizānis majors Ernesto Če'Gevara».

LASO konference pieņēma arī rezolūciju par solidaritāti ar partizāņu kustību Bolīvijā. Tomēr šī rezolūcija ne pēc sava apjoma, ne arī pēc satura īpaši neatšķīrās no citām rezolūcijām par solidaritāti ar

partizāņu kustību Gvatemalā, Kolumbijā un Venecuēlā. Iespējams, ka Bolīvijas rezolūcija tāda bija konspiratīvu apsvērumu dēļ, kaut gan tajā laikā Če atrašanās šajā zemē jau bija visiem zināms noslēpums.

LASO konferencē Havannā ne vienu reizi vien izveidojās dramatiskas situācijas. Delegātu priekšā iznāca četri CIP aģenti, kuri visos sīkumos pastāstīja par to, kā viņi ASV izlūkdienesta uzdevumā gatavojušies noslepkavot Fidelu Kastro. Šo diversantu liecības bija vēl viens uzskatāms pierādījums tam, ka ASV noziedzīgi iejaucas Kubas iekšējās lietās. Un šādus diversantus un slepkavas ASV iesūta Kubā jau kopš 1959. gada! Pats par sevi saprotams, ka tas deva kubiešiem morālas tiesības piedalīties atbrīvošanās cīņā, precīzāk, partizāņu darbībā pret ASV imperiālismu Latīņamerikā.

LASO konferenci plaši apgaismoja ne vien Havannas radio, bet arī visu Latīņamerikas valstu radiostacijas.

Vašingtona spēra vai zemes gaisā un asi vērsās pret konferences dalībniekiem. Amerikas valstu organizācija paziņoja, ka tā sasauc savu konferenci, lai izstrādātu kontr-pasākumus pret revolucionāro Kubu._ Barjentoss aicināja rīkot intervenci pret Brīvības salu. Ēteru piepildīja visdažādākās ziņas par Havannas konferenci...

Če centās pēc iespējas ātrāk nokļūt līdz slepenajai glabātavai. Tur bija glābiņš — zāles, pārtika. Bet, kad mērķis jau bija pavisam tuvu, izrādījās, ka pretinieks aizsteidzies viņam priekšā.

«Melnā diena,» Ce raksta dienasgrāmatā 14. augustā. «Virzāmies uz priekšu kā parasti, bet naktī pēdējās ziņās uzzinām, ka armija uzgājusi slēptuvi, uz kuru mēs dodamies. Tiek ziņoti tādi sīkumi, ka šaubas par ziņu pareizību nerodas. Tagad man lemts mocīties ar astmu nenosakāmu laiku. Radio pavēsta arī, ka atrasti dažādi dokumenti un fotouzņēmumi. Esam saņēmuši vissmagāko triecienu. Kāds mūs nodevis. Bet kas? Pagaidām tas ir noslēpums.»

Nākamajā dienā radio pavēstīja, ka armija atradusi vēl četras slepenas glabātavas galvenās nometnes apkaimē. Tagad visas partizāņu rezerves bija ienaidnieka rokās.

Nošķirti no visas pasaules — no «Manilas», no Hoa-kina, no Bolīvijas sakariem —, naidīgi noskaņotu iedzīvotāju ielenkumā, iedzīti pa pusei mežonīgā rajonā, kur ūdens avoti ir tikpat reti sastopami kā putni vai dzīvnieki, kurus varētu nomedīt izsalkuma remdēšanai, palikuši bez slēptuvēs noglabātajiem produktiem un zālēm, kas varētu paildzināt viņu cerības uz laimīgu likteņa pavērsienu, partizāņi klīst tālāk pa džungļiem, sava komandiera dzelžainās gribas vadīti...

Če dienasgrāmata ir patiess, nežēlīgs spogulis, kurā atainojas dzelkšņainais ceļš, kādu gāja partizāņu vienība, kas līdzīgi Fadejeva varoņa Levinsona vienībai bija lemta bojā ejai.

«Viss iznāca tik nelāgi,» — tā Če sāk ierakstu dienasgrāmatā 26. augustā. Sājā dienā viņš zaudēja kontroli pār sevi un dusmu lēkmē

piekāva Antonio, kurš bija aizmirsis izpildīt kādu pavēli.

«Diena paiet izmisīgos meklējumos, lai rastu izeju, bet rezultāti pagaidām nav visai iepriecinoši,» — tā sākas ieraksts nākamajā dienā.

«Drūma, pat mazliet mokoša diena,» — tāds ir ieraksta sākuims 28. augustā.

«Grūta, mokpilna diena,» Če raksta 29. augustā. Ļaudis paguruši aiz neciešamām slāpēm.

Ieraksts 30. augustā: «Stāvoklis kļuvis neizturams: cilvēki zaudē samaņu, Migels un Dario dzēra urīnu, to pašu darīja arī Cino. Sekas bija bēdīgas — caureja un spaz-matiskas sāpes kuņģī. Urbano, Benigno un Hulio nokāpa aizā un atrada tur ūdeni. Man sacīja, ka mūļi nevar nokāpt lejā, un es nolēmu palikt kopā ar Njato. Tomēr Inti mums atnesa ūdeni, un mēs trijatā sākām ēst zirga gaļu (to pašu ķēvi, ko Če bija savainojis. — Aut.). Rācija bija palikusi aizā, un mēs nevarējām noklausīties jaunākās ziņas.»

Šis mēnesis bija visai neveiksmīgs arī kaujās. Vienīgajā sadursmē ar pretinieku partizāņi ievainoja tikai vienu kareivi.

Mēnesis beidzies, jāapkopo rezultāti, jānovērtē stāvoklis. Če to dara, tāpat kā vienmēr, ar apbrīnojamu precizitāti un patiesīgumu.

«Tas, bez šaubām, bija visgrūtākais mēnesis, kādu esam pārdzīvojuši kopš tā brīža, kad sākām bruņotu cīņu. Tas, ka armija atklājusi visas mūsu slepenās glabātavas, kur atradās dokumenti un medikamenti, bija mums ļoti sāpīgs trieciens, sevišķi no psiholoģiskā viedokļa. Divu cīnītāju zaudējums un tam sekojošais smagais periods, kura laikā mūs pie dzīvības noturēja tikai zirga gaļa, demoralizēja ļaudis. Nonāca pat tik tālu, ka Kamba izvirzīja jautājumu par aiziešanu no vienības ... Cīnītāju noskaņojumu slikti ietekmēja arī kontaktu trūkums ar Hoakinu un tāpat tas fakts, ka gūstā kritušie šīs vienības partizāņi bija pastāstījuši armijai visu, ko vien zināja. Arī mana slimība daudzos sēja šaubas, un tas viss ietekmēja mūsu vienīgo kauju, kurā mēs varējām sagādāt armijai vērā ņemamus zaudējumus, taču ievainojām tikai vienu kareivi. Jāat-zist, ka grūtie pārgājieni pa kalniem bez ūdens atklāja dažas negatīvas īpašības cīnītājos.

Svarīgākās iezīmes, kas raksturo stāvokli:

1. Mums vēl arvien nav nekādu kontaktu un nav arī cerību nodibināt tos tuvākajā nākotnē.

2. Zemnieki, tāpat kā agrāk, mums nepievienojas — tas ir dabiski, ja ievēro to faktu, ka pēdējā laikā mēs maz satiekamies ar viņiem.

3. Vienībā vērojama depresija, bet ceru, ka tā ir pārejoša.

4. Armijas darbība nav ne efektīvāka, ne neatlaidīgāka. Mēs pārdzīvojam sava kaujas spara izsīkuma brīdi. Leģenda par partizāņiem arī sāk nobālēt. Nozīmīgākie uzdevumi: tie paši, kas pagājušajā mēnesī, — atjaunot kontaktus, palielināt savas rindas uz jaunu cīnītāju rēķina, apgādāt sevi ar zālēm un ieročiem.

Jānorāda, ka Inti un Koko arvien vairāk parāda sevi kā nelokāmus un kaujinieciskus revolucionāros vadītājus.»

Laikā, kad Če rakstīja šīs rindas, dažu desmitu kilometru attālumā no viņa vienības, galvenās nometnes tuvuma pie Riograndes upes, Hoakins un viņa karotāji cīnījās uz dzīvību un nāvi savā pēdējā kaujā ar bolīviešu kareivjiem, kas viņus bija ielenkuši.

Pēc tam kad Če bija izšķīries ar viņu, Hoakins un viņa ļaudis riņķoja turpat, galvenās nometnes rajonā, gaidīdami atgriežamies savu komandieri. Hoakina grupas stāvoklis nebija nekāds vieglais. Atgādināsim, ka tajā bija četri slimnieki, to skaitā Taņa un Moisess Gevara. Tiesa, bija arī trīs ārsti — kubietis Markoss, peruānis Negro un bolīvietis Ernesto, taču nebija zāļu un viņi neko daudz nevarēja atvieglot savu pacientu likteni. Grūti klājās arī bolīvietim Serapio. Viņš kliboja un pastāvīgi atpalika no vienības. Vēl vienu problēmu radīja četri bolīvieši — Pako. Pepe, Čingolo un Eusebio —, kuriem Če par gļēvulību bija atņēmis partizāna nosaukumu un no kuriem nedrīkstēja ne acu nolaist, jo viņi varēja dezertēt un piegādāt pretiniekam vērtīgas ziņas par vienību.

Nopratuši, ka Hoakina grupa ir mazāka nekā Če vienība, bolīviešu varas orgāni nolēma vispirms tikt galā ar to. Tika izstrādāts grupas aplenkšanas un likvidēšanas plāns ar nosaukumu «Sintija» — par godu ģenerāļa Bar-jentosa meitai. Bez karaspēka, kuru komandēja pulkveži L. Roke Terans un H. Senteno Anaija, Hoakina un viņa cilvēku vajāšanā iesaistīja ceturtās un astotās divīzijas spēkus, kā arī aviāciju, kas visu laiku novēroja un bombardēja apvidu, kurā pārvietojās partizāņi.

23. maijā dezertē Pepe, viņš padodas gūstā un izstāsta visu, ko zina par partizāņiem, tomēr tas viņu no nāves neglābj. Saniknotie kareivji nogalina dezertieri.

4. jūnijā apšaudes laikā iet bojā kubietis Markoss (majors Antonio Sančess Diass) un bolīvietis Viktors

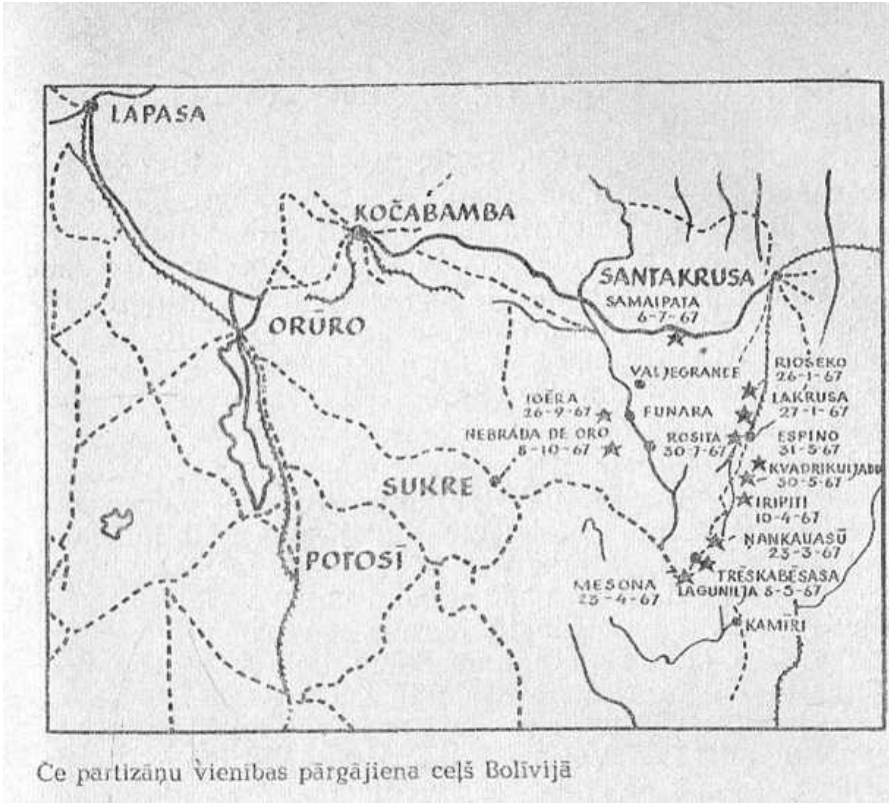

Če partizāņu vienības pārgājiena ceļš Bolīvijā

(Kasildo Kondori Vargass). Jūlija vidū Hoakins zaudē vēl vienu cīnītāju — bolīvieti Serapio, kura īstais uzvārds līdz pat šim laikam nav noskaidrots.

Mēnesi vēlāk jaunā sadursmē ar karaspēku bolīvieši Eusebio un Čingolo dezertē un pāriet pretinieka pusē. Abi nodevēji paziņo varas pārstāvjiem visu, ko zina, — gan par slepeno glabātavu izvietojumu, gan par Hoakina cīnītājiem, kuri atrodas uz spēku izsīkuma robežas, bada un slimību novārdzināti.

Karaspēks aktivizē vajāšanu, kaut arī joprojām rīkojas ārkārtīgi lēni un nenoteikti, acīm redzot, savu komandieru nekompetences dēļ vai arī tāpēc, ka baidās uzdurties citām partizāņu vienībām, kuras, iespējams, ir paslēpušās šajā apvidū vai varbūt dara to tīšām, lai tādejādi izvilinātu no amerikāņu aizbildņiem pēc iespējas vairāk dolāru cīņai ar partizāņiem.

Lai kā arī tas būtu, 9. augustā kārtējā sadursmē ar armijas grupējumu, kas, izmantojot zemnieku vidū savervēto pavadoņu pakalpojumus, atkal nokļuvis vienībai uz pēdām, no kareivja lodes krīt 26 gadus vecais bolīvietis

Pedro (Antonio Fernandess), viens no Bolīvijas komjaunatnes vadītājiem.

Tagad Hoakina grupā palicis vairs tikai 10 cilvēku, ieskaitot viņu

pašu un Taņu. Viņi ir pilnīgi izolēti, no visām pusēm pretinieka ielenkti, bez pārtikas, bez zālēm. Taču padoties tie nedomā. Viņi vēl arvien cer satikt Če.

30. augustā Hoakina vienība izgāja pie Riograndes upes tajā vietā, kur atradās zemnieka Onorato Rohasa būdiņa, tā paša Rohasa, ar kuru satikās Če sava treniņ-pārgājiena laikā. Jau toreiz Če sacīja, ka Rohass ir «potenciāli bīstams».

Un tomēr, iepazinušies ar šo zemnieku tuvāk, partizāņi sāka izmantot viņa pakalpojamus. Rohasa plecus nospieda smaga rūpju nasta: viņa lielajā ģimenē bija astoņi bērni. Viņš dzīvoja ārkārtīgā nabadzībā, tāpat kā visi šis zonas zemnieki. 1963. gadā Rohass nokāva vietējā muižnieka vērsi, lai paēdinātu bērnus, un par to nosēdēja 6 mēnešus cietumā. Tā ka nekādu lielo mīlestību pret varas orgāniem viņš nevarēja just. Un Rohass patiešām kādu laiku partizāņu uzdevumā pirka vienībai produktus, apģērbu un zāles Valjegrandes pilsētiņā. 1967. gada jūnijā viņu kopā ar citiem 40 zemniekiem arestēja un aizveda uz Valjegrandi. Speciāla komanda cīņai ar partizāņiem arestētos pratināja un spīdzināja. Sevišķu uzmanību viņi pievērsa Rohasam — sita ar nūjām, mocīja ar elektrību. Taču Rohass nepateica neviena lieka vārda, šoreiz viņš izturēja. Viņu atbrīvoja, taču joprojām uzmanīgi sekoja katram tā solim. Vēl vairāk, armija ierīkoja pie Rohasa būdiņas posteni un pat uzcēla barakas kareivjiem.

Pēc kāda laika policija atkal arestēja Rohasu. Viņu aizveda uz Santakrusu, kur zemnieku pratināja pieredzējis CIP aģents Ervins Ross. Viņš nespīdzināja Rohasu, bet nāca klajā ar priekšlikumu: «Palīdzi mums sagūstīt partizānus, un tu saņemsi trīs tūkstošus dolāru, bez tam mēs pārvedīsim tevi un visu tavu ģimeni uz Savienotajām Valstīm, iedosim tev zemi, un tu dzīvosi tur kā bagātnieks.» Rohass, tāpat kā Eutimio Gerra Sjerramaestrā, izturēja spīdzināšanu, bet nespēja atteikties no kārdinājuma kļūt par bagātnieku: viņš piekrita Rosa priekšlikumam. Tagad tikai bija jāgaida, kad partizāņi uzņems sakarus ar nodevēju. Lai atvieglotu uzdevumu, armija aizvāca kareivjus no posteņa, kas bija izvietots blakus zemnieka būdelei.

Dažas stundas pirms tam, kad Hoakins un viņa vienība piegāja pie Rohasa būdas, tur bija ieradies sanitārs Faus-tino Garsija kareivja Fidela Reas pavadībā. Kāpēc viņi bija atnākuši pie Rohasa? Acīm redzot, lai iegūtu ziņas par partizāņiem. Kamēr Garsija sarunājās ar Rohasu, kareivis Rea izgāja pamedīt.

Tieši šajā brīdī būdiņai tuvojās partizāņi. Nojautis kaut ko nelāgu, Garsija metās uz lāviņas guļvietā, uzrausa sev virsū skrandas un pavēlēja Rohasam uzdot viņu par slimu peonu.

Partizāņi ļoti uzmanīgi pienāca pie Rohasa būdiņas, jo viņi bija dzirdējuši Reas šāvienus un baidījās uzskriet virsū kareivjiem. Bet, tā kā būdiņas tuvumā neko aizdomīgu nemanīja, partizāņi tomēr riskēja

un gāja iekšā.

Rohass uzņēma partizāņus kā ilgi gaidītus ciemiņus. Viņš apsolīja sagādāt produktus un sameklēt piemērotu braslu pāri Riograndes upei, kuras otrā krastā, kā viņš apgalvoja, partizāņi varēšot atrast drošu patvērumu.

Atstājuši Rohasam naudu un teikušies atnākt nākamajā dienā pēc produktiem, partizāņi aizgāja.

Viņi vēl nebija paspējuši nozust, kad Rohass jau aizsūtīja savu 8 gadus veco dēlēnu paziņot kareivjiem par partizāņu atrašanos zonā un lūgt viņus pavēstīt to tuvākajai armijas daļai Lalohas ciemā, kas atradās apmēram 13 kilometru attālumā no Rohasa būdas.

Saņēmis ziņojumu, kapteinis Mario Vargass nekavējoties devās ar savu vienību uz Rohasa māju, paņēmis līdzi par pavadoni vietējo zemnieku Hosē Kordonu Toledo.

31. augusta rītausmā Vargasa vienība sasniedza Rohasa būdu. Šajā laikā Rohass jau bija sagādājis partizāņiem produktus, taču vai nu negribēja vairs piedalīties partizāņu notveršanā paša izliktajos slazdos, vai arī bija nobijies. Vismaz brīdī, kad Vargass ieradās pie viņa, Rohass ar visu ģimeni gatavojās atstāt savu būdu. Vargass pavēlēja viņam sagaidīt partizāņus un aizvest tos līdz braslam — pusotru kilometru no būdas, kur slēpnī atradās kareivji.

Apmēram pulksten piecos vakarā tajā pašā dienā Hoakins un viņa cīnītāji ieradās pie Rohasa, kurš arī šoreiz notēloja viesmīlīgu saimnieku, paēdināja viņus, apgādāja ar produktiem un aizveda uz norunāto vietu — tā saucamo Jeso pāreju. Partizāņi sāka brist pāri upei. Pirmais ūdenī iekāpa Braulio, priekšpēdējā gāja Taņa, pēdējais — Hoakins.

Kad visi jau bija upē ar augstu virs galvas paceltiem ieročiem, Vargass un viņa kareivji no abiem krastiem atklāja pret partizāņiem īstu vie*suļuguni. Braulio, kaut arī ievainots, sāka atšaudīties, nogalinādams vienu kareivi, taču arī pats tika nogalināts. Seši viņa biedri, to skaitā Taņa un Moisess Gevara, gāja bojā varonīgā nāvē Riograndes duļķainajos ūdeņos. Katru no viņiem bija ķērušas 7—8 lodes. Negro (peruāņu ārsts Hosē Restituto Kabrera Floress) paspēja noslēpties krasta brikšņos. Pēc dažām dienām viņu notvēra kareivji un ar šauteņu laidēm piekāva līdz nāvei. Dzīvus sagūstīja tikai divus — Pako (bolīvieti Hosē Kastiljo Čavesu), kurš bija izslēgts no partizāņiem, viņam bija trīs ievainojumi, un ārstu Ernesto (bolīvieti Frediju Maimuru), kas mēģināja viņam sniegt palīdzību.

Kareivji kā zvēri uzbruka sagūstītajiem — sāka sist viņus, prasīja, kur atrodas Če. Fredijs Maimura izturējās ar lielu pašcieņu, atteicās sniegt liecību pat tad, kad lode sašķaidīja viņam kreiso plecu. Saniknotais kareivju bars nogalināja Maimuru ar diviem šāvieniem mugurā. Dzīvs palika vienīgi Pako. Viņš izstāstīja visu, ko zināja, un tā

izglāba sev dzīvību. Vēlāk viņu atbrīvoja. Pako bija vienīgais no Hoakina vienības, kurš palika starp dzīvajiem.

Pēc slaktiņa kareivji sāka zvejot laukā no ūdens līķus un aizveda tos uz Valjegrandi, kur apraka kopējā kapā ārpus pilsētas. Taņu atrada tikai pēc nedēļas trīs kilometrus no kaujas vietas. Tur ar helikopteru ieradās pats prezidents Barjentoss. Taņas līķi piesēja pie helikoptera un aizveda, uz Valjegrandi. Viņas kapa vieta nav zināma līdz pat šai dienai.

Nodevējs Onorato Rohass apsolītos trīs tūkstošus dolāru, protams, nesaņēma, un arī uz Savienotajām Valstīm viņu neviens neaizveda. Barjentoss uzdāvāja viņam nolielu fermu pie Santakrusas, uz kurieni viņš pārcēlās ar visu savu ģimeni. 1969. gadā kāda nepazīstama persona viņu nogalināja ar šāvienu galvā. Kapteinis Vargass, kaut arī par slaktiņu pie Jeso pārejas tika paaugstināts par majoru, drīz vien kļuva vājprātīgs ...

Par Hoakina vienības bojā ejas apstākļiem klīda dažādas pretrunīgas versijas. Apstākļus noskaidroja tikai 1971. gadā «Prensa Latiņa» Bolīvijas korespondents, kurš tikās ar Pako un pavadoni Hosē Kordonu Toledo. Viņam bija iespēja izlasīt Braulio dienasgrāmatu, kas pēc vienības bojā ejas nokļuva pretinieka rokās, Šo pētījumu rezultātus publicēja žurnāls «Cuba Internationa}» 1971. gada septembri.

Korespondents jautāja Hosē Kordonam Toledo, nabadzīgam zemniekam, piecu bērnu tēvam, kas bija kalpojis kapteinim Vargasam par pavadoni, kāpēc viņš palīdzējis armijai.

— Es cerēju, ka man par to atlīdzinās, — atbildēja Kordona. — Kaut gan saņēmu no ģenerāļa Barjentosa tikai divus simtus peso. Viņš mani uzaicināja uz Lapasu, apsolīja uzdāvāt fermu. Es aizbraucu, sabiju galvaspilsētā veselu mēņesi, iztērēju septiņus simtus peso, bet tā ari neredzēju prezidentu un tukšām rokām atgriezos mājās.

— Jūs zinājāt, par ko cīnās partizāņi?

— Kareivji mums teica, ka partizāņi grib komunismu, bet komunismā, kā mums paskaidroja tie paši kareivji, visi kļūst par valsts kalpiem, visus ieģērbj vienādās drēbēs un ģimenes izšķir. Mums sacīja, ka partizāņi izvaro sievietes, piekauj un nogalina visus, kas viņiem nepakļaujas. Un galvenais — viņi ieradušies, lai pārvērstu mūs par vergiem. Bet es gribu būt brīvs .,.

Visā šajā drāmā pārsteidzošākais bija tas, ka nākamajā dienā pēc Hoakina vienības bojā ejas — 1. septembra vakarā Ce un viņa cīnītāji nokļuva pie Rohasa būdiņas. Tā bija tukša. Nekā aizdomīga ne būdiņā, ne tās ārpusē partizāņi nemanīja. Atraduši Rohasa mājās ēdienu, viņi pagatavoja vienkāršas vakariņas, paēda un devās tālāk. Ja Če šeit būtu ieradies dienu ātrāk, tad, iespējams, Hoakina un viņa vienības liktenis šodien būtu jāapraksta citādi...

Nākamajā dienā Če un viņa cīnītāji satika vairākus zemniekus, bet neviens no viņiem ne ar pušplēstu vārdu neieminējās par Hoakina grupas bojā eju un par Rohasa lomu šai traģēdijā.

Če, klausīdamies «Amerikas balsi», uzzināja, ka, pēc Bolīvijas militārās pavēlniecības ziņām, Kamiri rajonā iznīcināta 10 cilvēku liela vienība ar kubieti Hoakinu priekšgalā. Tomēr šī ziņa viņam šķita neticama. Če vēl ilgi nespēja samierināties ar domu, ka visa Hoakina grupa gājusi bojā, un tikai pašās septembra beigās, kad

Bolīvijas radio visos sīkumos stāstīja par partizāņu iznīcināšanu, arī par Taņas nāvi, viņš atzina, ka tā tomēr ir taisnība, kaut vēl arvien cerēja, ka «visi nav aizgājuši bojā, kaut kur klīst neliela grupiņa dzīvi palikušo partizāņu, izvairīdamās no sadursmēm ar kareivjiem. Iespējams, ka ziņojums par visu šīs grupas partizāņu nāvi ir nepatiess vai katrā ziņā pārspīlēts ...»

*

Spriežot pēc augustā izdarītajiem dienasgrāmatas ierakstiem, Če jutās visai nelāgi: viņu nemitīgi mocīja astma un caureja. Taču, nobaudījis siltu ēdienu Rohasa: mājās, viņš atkal sajuta sevī spēku un mundrumu. 1. septembrī viņš dienasgrāmatā atzīmēja: «Ārstam nekļuva labāk, bet man gan, un es lieliski jāju uz mūļa.»

Atšķirībā no augusta Če septembrī tikai trīs reizes dienasgrāmatā žēlojas par savu veselību.

Septembrī Če vienība pārvietojas pa biezāk apdzīvotu zonu, bieži vien ceļā pagadās zemnieku būdiņas un apstrādāti lauki. Tas partizāņiem dod iespēju papildināt savas pārtikas rezerves, remdēt slāpes. Taču satikties ar zemniekiem nozīmē riskēt ar dzīvību. Zemnieki ne vien nepalīdz partizāņiem, bet pat sadarbojas ar armiju. Šajā ziņā Če vairs nelolo nekādas ilūzijas. Septembra analīzē viņš ar sev raksturīgo patiesīgumu un atklātību ierakstīs, ka «zemnieku masa nekādi mums nepalīdz, zemnieki kļūst par nodevējiem».

Septembrī Če pats it kā atdzimst un vairs nesūdzas par veselību, taču viņa cīņasbiedri cits pēc cita iziet no ierindas. Deviņi mēneši ilga necilvēciska spēku piepūle izmocījusi viņus ne vien fiziski, bet arī garīgi. Nē, partizāņi nav zaudējuši ticību savam mērķim, viņi vēl arvien ir gatavi cīnīties ar ieročiem rokās, bet patlaban vairāk par visu tie vēlas atpūsties, izgulēties, remdēt izsalkumu. 12. septembrī Če ieraksta, ka Antonio izturas kā nenormāls ... Atsakās izpildīt pavēli Čapalco. 13. septembrī Če liek priekšā Dsrio, kam arī ir psihisko traucējumu pazīmes, atstāt vienību. 16. septembrī — asa ķilda starp Antonio un Čapako. Eustakio apvaino Njato, ka tas apēd biedru tiesu, Hulio pārmet slimajam Ārstam simulāciju. 18. septembrī Benigno neizpilda pavēli. Če viņu nolamā, Benigno sāk raudāt. Če tur aizdomās Villiju (boiīvieti

Simonu Kubu) un ir pārliecināts, ka tas pirmajā sadursmē ar armij

u mēģinās bēgt...

Un tomēr mēneša analizē Če raksta, ka «manu cilvēku lielākajai daļai noskaņojums ir samērā labs». Jā, viņam ir tuvi šie vīrišķīgie cilvēki, kuri ir gatavi cīnīties par dižajiem atbrīvošanās ideāliem līdz pēdējai asins lāsei... Benigno, Pablito, Antonio ... Sajās dienās viņiem aprit dzimšanas dienas, un Če atļauj tās atzīmēt, izvārot rīsus.

Lai dotu iespēju saviem cīnītājiem kaut nedaudz atpūsties un sagādāt pārtiku, Če spiests riskēt un iegriezties apdzīvotajās vietās. Zemnieki sagaida partizāņus ar neuzticību un naidu, viņi baidās no tiem. Daudzi pat atsakās pārdot produktus. ČInītāji mēģina uzsākt politiskas pārrunas ar Iedzīvotājiem, bet veltīgi.

22. septembrī partizāņi iegāja Altoseko ciemā. Šeit 50 nožēlojamās būdiņās mita zemnieki — kečua cilts indiāņi. Partizāņi sarīkoja skolā mītiņu. Pirmais runāja Inti, pēc tam Če. Klusējošie zemnieki klausījās svešiniekos saspringti, tomēr uzmanīgi. Inti runāja par indiāņu grūto liktņni, par muižniekiem ekspluatatoriem, par pērkamajiem ierēdņiem. Inti paskaidroja, ka partizāņu mērķis ir izcīnīt labāku dzīvi zemniekiem. Če atgādināja saviem klausītājiem, kādā nabadzībā tie dzīvo. «Redzēsit,» viņš sacīja, «ka pēc mūsu apmeklējuma varas pārstāvji pirmo reizi iedomāsies par jums. Viņi apsolīs uzcelt slimnīcu vai varbūt vēl kaut ko. Taču šo solījumu viņi dos vienīgi tādēļ, ka mēs darbojamies šajā rajonā. Un, ja viņi to izpildīs, tad jūs izjutīsit — kaut arī netieši —, kādu labumu jums devusi partizāņu kustība.» Tā bija Če pēdējā publiskā uzstāšanās.

26. septembrī vienība ieņēma Igēras ciemu, kas atradās 2280 m augstumā. Izejot no ciema, tā uzdūrās slēpnim, īsā kauja beidzās gandrīz katastrofiski. Trīs — Kolco, Mi-gels un Hulio — tika nogalināti, Benigno — ievainots, Pablito savainoja kāju. Bolivieši Kamba un Leons dezertēja un padevās gūstā. Pārējie tik tikko paglābās bēgot.

Visu apkārtējo zonu kontrolē karaspēks. Pa visiem ceļiem vērojama armijas daļu pārvietošanās. Nav ko domāt par iegriešanos miestiņos — tie kļuvuši par īstiem slazdiem.

28. septembrī Če ieraksta dienasgrāmatā: «Drausmīga diena. Vairākas reizes mums pat šķita, ka tā ir pēdējā.»

Visapkārt — kareivji. Jebkura sadursme partizāņiem draud ar bojā eju. Radio pārraidītie militārie ziņojumi vēsta, ka Če ir ielenkts un tuvākajā laikā viņa vienība tiks likvidēta.

30. septembri Če mēneša analīzē atzīmē:

«Sis mēnesis pēc savām iezīmēm atgādina iepriekšējo, taču armija patlaban ir acīm redzami aktīvāka...

Svarīgākais uzdevums — izkļūt no šejienes un sameklēt drošāku zonu. Bez tam jānodibina kontakti, kaut. gan viss mūsu aparāts Lapasā sagrauts un arī tur mēs esam saņēmuši smagus triecienus.»

Pirmā oktobra diena aizritēja mierīgi. No rīta partizāņi aizkļuva līdz skrajam mežiņam, kur ierīkoja apmetni, izlikuši pieejās sardzes posteņus. Lejā stiepās aiza, pa kuru gāja kareivji. Netālu bija redzamas zemnieku būdiņas, arī tur rosījās kareivji. Tikai vēlu naktī partizāņi sameklēja ūdeni un varēja paēst.

Nākamajā dienā kareivji kaut kur nozuda un partizāņi nokāpa aizā, cerēdami tur pārnakšņot, bet no grupas noklīda Njato. Partizāņi nosprieda, ka jāgriežas atpakaļ, taču apmaldījās un visu nakti negulēja, izsalkuma un slāpju mocīti.

3. oktobrī partizāņiem izdevās sameklēt ūdeni un remdēt izsalkumu. Pagatavojuši ēdienu arī turpmākajām reizēm, viņi atkal devās ceļā. Radio ziņoja, ka Kamba un Leons saņemti gūstā. Če atzīmēja dienasgrāmatā: «Abi snieguši bagātīgu informāciju par Fernando (pēdējais Če pseidonīms. — Aut.), viņa slimību un visu pārējo. Protams, viņi pastāstījuši vēl daudz ko citu, par ko oficiāli netiek ziņots.»

Turpmākās trīs dienas partizāņi turpināja pārvietoties no aizas aizā, izvairīdamies no zemniekiem un armijas patruļām, kas laiku pa laikam pagadījās viņu redzes lokā. Cilvēkus mocīja slāpes. Benigno brūce bija sastrutojusi, Ārsts joprojām žēlojās par stiprām sāpēm mugurā. 7. oktobrī partizāņi iegāja Kebrada de Juro [30] ieplakā. Pareizāk sakot, tās ir divas ieplakas, vienu sauc Juro, otru — San-antonio, savienojumam starp tām ir savs nosaukums — Filo. Šajā dienā Če rakstīja dienasgrāmatā:

«Vienpadsmit mēneši kopš mūsu ierašanās IŅJankauasū pagājuši bez jebkādiem sarežģījumiem, gandrīz vai idilliski. Viss bija klusu līdz pusvieniem, kad ieplakā, kur bijām ierīkojuši nometni, ieklīda kāda veca sieviete, kura ganīja savas kazas. Bijām spiesti viņu aizturēt. Neko noteiktu par kareivjiem viņa nepasacīja, uz visiem mūsu jautājumiem atbildēja, ka neko nezinot, šajā apkaimē sen neesot rādījusies. Kaut kāda skaidrība radās par apkārtnes ceļiem. No vecās zemnieces vārdiem izrietēja, ka rnēs atrodamies apmēram vienu versti no Igēras un Hag-vejas un divas verstis no Pukari. Pussešos Inti, Aniseto un Pablito devās uz būdiņu pie vecās sievas, kurai viena meita bija paralizēta, otra — gandrīz pundurīte. Vecajai iedeva 50 peso un piekodināja, lai viņa par mums nevienam nesaka ne vārda. Taču mēs maz paļaujamies uz to, ka veča savu solījumu turēs. Pulksten sešos devāmies ceļā. Mēness tikko spīdēja, un gājiens loti nogurdināja. Mēs virzījāmies pa ieplaku, kurā nebija nevienas mājas, bet pletās kartupeļu lauki; tos aplaistīja ar ūdeni, kas pa grāvjiem tecēja no strauta, pie kura bijām izvietojušies' pirms došanās ceļā. Aiz mums palika daudz pēdu. Pulksten divos naktī nolēmām atpūsties, bet pēc tam nācām pie atziņas, ka ir bezjēdzīgi ceļu turināt. Nakts gājienos Čino (viņš ir ļoti tuvredzīgs. — Aul.) kļuva par īstu nastu.

Armija pārraidīja dīvainu ziņojumu, ka Serano izvietojušies 250 kareivji, kas aizšķērso ceļu 37 ielenktajiem parlizāņiem, un ka mēs atrodamies starp Asero un Oro upēm. Šis jaunums ir amizants.»

Ar šo ierakstu, kurš izdarīts 8. oktobrī starp pulksten 2 un 4 no rīta, apraujas Če «Bolīvijas dienasgrāmata».

Par to, kas notika svētdien, 8. oktobrī, mēs zinām pēc Inti, Pombo, Benigno un Urbano stāstījuma. Pulksten 4 no rīta 17 Če vienības cīnītāji pēc divu stundu ilgas atpūtas atkal devās ceļā.

Pēkšņi priekšējie pamanīja kaut kādu gaismas staru. Likās, kāds staigā, apgaismodams ceju ar elektrisko spuldzīti. Viņi sāka novērot, bet gaisma nozuda. Partizāņi nosprieda, ka viņiem tā tikai licies, un atsāka ceļu. Vēlāk noskaidrojās, ka tur bija gājis kāds vietējais zemnieks, kurš, acīm redzot, sadzirdēja partizāņu balsis. Viņš tos pamanīja un nekavējoties paziņoja kareivjiem, cerēdams saņemt krietnu naudas žūksni, ko solīja tiem, kuri sniegs kādu informāciju par Če vienību. Jau pirms tam par partizāņu pārgājienu kareivjiem bija ziņojusi vecā zemniece, kuru viņi sastapa iepriekšējā vakarā.

Gaismiņai austot, partizāņi ieraudzīja, ka ieplaka apaugusi zemiem krūmājiem, bet pakalni tai apkārt — ar retiem kokiem. Partizāņi bija visiem kā uz delnas. Če saprata, cik bīstamā stāvoklī nokļuvusi vienība, un steidzās nosūtīt, dažus cīnītājus uz priekšu pa ieplaku, tāpat arī pa kreisi un pa labi uz pakalniem izpētīt apstākļus. Drīz no labā flanga ziņoja, ka ieplaku aplencis karaspēks. Pulkstenis rādīja 8.30 no rita.

Če nezināja, vai armijai ir skaidrs, ka ieplakā atrodas partizāņi, vai arī tā pagaidām rīkojas uz labu laimi. Tāpēc viņš pavēlēja saviem cīnītājiem pēc iespējas rūpīgāk nomaskēties un nekādā ziņā nenodot sevi, cerēdams, ka, tumsai iestājoties, vienībai izdosies ar kauju izlauzties no aplenkuma.

Savus vīrus Če sadalīja šādi: labajā flangā viņš izvirzīja Benigno, kas bija ievainots plecā, Dario un Inti, kreisajā — Pombo un Urbano. Pats viņš palika kopā ar 11 cīnītājiem. Ja izdosies izlauzties, viņi bija norunājuši sapulcēties pie Pidelpargo upes.

Pulksten 13.30 Če aizsūtīja Njato un Aniseto nomainīt Pombo un Urbano. Kad viņi mēģināja izpildīt pavēli, atskanēja šāviens, kas uz vietas nogalināja Aniseto. Njato nogūlās zemē netālu no Pombo un Urbano.

Kareivji atklāja pret partizāniem īstu viesuļuguni no šautenēm, ložmetējiem un granātu metējiem. Šaušana turpinājās līdz pat krēslai. To, kas notika ieplakā, no augšas nevarēja redzēt. Apmēram pulksten septiņos vakarā, kad šaušana aprima, flangos izvietotie cīnītāji, nogaidījuši kādu laiciņu, nokāpa lejā, cerēdami tur sastapt Če. Tomēr ne Če, ne citus biedrus viņi neatrada, tikai atklāja, ka no mugursomām, kuras viņi bija atstājuši šajā vietā, izņemti dokumenti

un nauda. Partizāņi domāja, ka Če atkāpies uz norunāto satikšanās vietu, un devās turp. Pa ceļam Inti atrada ielocīto alumīnija šķīvi, kuru lietoja Če, izmētātu pārtiku, izbirušus miltus, kas sevišķi piesaistīja viņa uzmanību, jo Če nekādos apstākļos neatļāva mest zemē produktus. Starp pēdām, kas veda uz norunāto tikšanās vietu, partizāņi viegli pamanīja Če pēdas, jo viņš atšķirībā no pārējiem biedriem valkāja jēlādas mokasīnus. Tāpēc viņi vēl arvien cerēja satikties ar Če.

Taču norunātajā vietā ne Če, ne pārējo biedru nebija. Inti un pārējos cīnītājus pārņēma satraukums. Viņi gāja tālāk pa Če pēdām, un tās aizveda uz Igēru, kur viņi ierīkojās uz īsu atpūtu krūmos netālu no lauku skolas, nenojaušot, ka šajā brīdī vienā no skolas istabām ienaidnieka rokās atrodas ievainotais Če.

Kas tad īstenībā notika ar Če un viņa biedriem Juro ieplakā 1967. gada 8. oktobrī? Pombo, Benigno un Urbano, pamatojoties uz šodien zināmajiem faktiem, notikumus rekonstruē šādi. Tikko sākas šaušana, Če sadala savus cīnītājus divās grupās. Vienā iekļauti slimie — Ārsts, Eu-stakio un Čapako. Šajā grupā ieskaita Pablito kā pilnvērtīgu cīnītāju un pavēl steigšus atkāpties uz Pidelpargo upi. Če pats kopā ar Villiju, Antonio, Arturo, Pačo un Čino, kurš patstāvīgi nespēja pārvietoties, nolemj segt pirmās grupas atkāpšanos. Tātad, lai vispirms glābtu slimos, Če un viņa biedri izsauc uguni uz sevi. Kad šaušana norimst, izrādās, ka Antonio, Arturo un Pačo ir nogalināti, bet Če ievainots kājā. Viņa šauteni sadragājusi ienaidnieka lode, revolverī — tukša aptvere. No šīs vietas nekavējoties jāaiziet.

. .. Villijs uz muguras aiznes ievainoto Če līdz tuvākajai terasei, kur viņi paslēpjas retā krūmājā. Čino mēģina viņiem sekot, bet pazaudē brilles un nometas zemē, velti pūlēdamies tās atrast. Pēc kāda laiciņa terasē, kur slēpjas Če un Villijs, kareivji grib uzstādīt granātu metēju, bet izdzird krūmos čaboņu un metas turp. Ierauga — Če pārsien sev brūci kājā. Kareivji šauj. Pēc brīža Če un Villijs sagūstīti. Abus sasien un nogādā uz Igēru, uz skolu, kas pārvērsta par ieslodzījuma vietu. Mazliet vēlāk tur iesloga arī sagūstīto Čino.

Taču to visu Pombo un viņa biedri uzzinās krietni vēlāk. Patlaban, 9. oktobra rītausmā, viņi steidzās pamest Igēras apkaimi. Dienā viņi redzēja, ka uz Igēru atlido helikopters, pēc tam atkal paceļas gaisā un nozūd tālumā. Šis helikopters aizveda no Igēras Če līķi. Bet arī to viņi toreiz vēl nezināja.

Benigno bija saglabājies mazs uztvērējs. Tā partizāņi uzzināja par Če sagūstīšanu un bojā eju. Taču viņi vēl arvien negribēja ticēt drausmajai īstenībai, kaut gan katrs par to bija domājis.

Tikai nākamajā dienā, 10. oktobrī, kad visas radiostacijas savās pārraidēs sāka sīki jo sīki stāstīt par Če sagūstīšanu un nāvi, izzuda pēdējās šaubas. Inti un viņa biedri bija spiesti atzīt, ka Če patiešām

vairs nav starp dzīvajiem. Taču vadoņa nāve, lai gan tā izraisīja viņos bezgalīgas sāpes un skumjas, nesatricināja viņu apņēmību turpināt cīņu līdz galam .. .

Tajā pašā dienā viņi pa radio uzzināja, ka karaspēks turpina dzīvi palikušo desmit partizāņu vajāšanu. No dzirdētā tie secināja, ka bez viņiem paglābusies vēl viena cīnītāju grupa, kurā ir četri cilvēki, bet kopā ar Če krituši vai nokļuvuši gūstā seši partizāņi.

12. oktobri viņi pa radio uzzināja, ka sadursmē ar karaspēku pie Miskes upes iztekas gājuši bojā kubiešu ārsts Moro, bolīvietis Pablito (Fransisko Vanka Floress), peru-ānis Eustakio (Lusio Galvans Idalgo — radiotehniķis) un bolīvietis Čapako (Haime Arana Kompero). Tagad dzīvi bija vienīgi šīs grupas seši cilvēki. Un viņiem vēl bija ieroči un dzelžaina griba aizstāvēt savu dzīvību līdz pēdējai asins lāsei.

Mazā vienība, par kuras komandieri partizāņi iecēla Pombo, ar kaujām pārrāva divus aplenkuma lokus un 13. novembrī nokļuva Kočabambas—Santakrusas šosejas rajonā. Šeit notika kārtējā sadursme ar karaspēku, kas. viņus vajājot, sekoja pa pēdām. Sadursmē gāja bojā visu mīlulis Njato — 30 gadus vecais bolīviešu komunists Hulio Luiss Mendess. Taču tagad partizāņi atradās zonā, kur viņiem bija draugi. Un, kaut arī Bolīvijas valdība bija apsolījusi 10 miljonus bolīviešu peso (apmēram 430 tūkstoši amerikāņu dolāru) lielu atlīdzību par viņu notveršanu, neviens no zemniekiem, pie kuriem viņi griezās pēc palīdzības, partizāņus nenodeva. Vēsts par varonīgo partizāni Če, kas ziedoja savu dzīvību tautas labā, jau bija sasniegusi visus Bolīvijas nostūrus, un tagad daudzi zemnieki uzskatīja par savu svētu pienākumu palīdzēt dzīvi palikušajiem varonīgajiem cīnītājiem no leģendārās Če vienības ...

Vēsts, ka Inti un viņa biedri atrodas Kočabambas— Santakrusas šosejas rajonā, sasniedza viņu domubiedrus šajās pilsētās, un tie nolēma darīt visu iespējamo, lai glābtu vajātos. Pa šoseju sāka kursēt automašīnas. Tajās brauca draugi, kuri meklēja kontaktus ar partizāņiem. Vienu no šīm mašīnām sastapa Inti. Tas bija glābiņš. Drīz visi pieci tika nogādāti uz Kočabambu, kur paslēpās pie uzticamiem biedriem. 1968. gada februārī kubieši

Pombo, Benigno un Urbano sasniedza Bolīvijas rietumu robežu un pārgāja Čīles teritorijā. ČTlē viņus arestēja, bet drīz vien izsūtīja uz Lieldienu salu, no kurienes visi trīs kubieši izlidoja ar lidmašīnu pa Klusā okeāna maršrutu uz Parīzi. Aizritēja vēl dažas dienas, un viņi atgriezās dzimtajā Havannā.

Inti un Dario palika Bolīvijā. Viņi nolēma turpināt bruņoto cīņu, palikdami uzticīgi sava komandiera Ernesto Če Gevaras novēlējumiem. 1969. gada 9. martā policija Lapasā uzgāja māju, kurā slēpās Inti. Sākās apšaude, kuras laikā uzticamais Če cīņubiedrs krita. Tā paša gada 31. decembrī apšaudē ar policiju gāja bojā arī Dario —

Dāvids Adriasola.

Policijas aģents, kas vadīja Inti grupas likvidāciju, — kāds Roberto Kintanilja kā atlīdzību saņēma Bolīvijas konsula krēslu Hamburgā. Taču tas neglāba viņu no pelnītās atmaksas. 1971. gada aprīlī policija atrada Kinta-niljas līķi. Viņu bija ķērušas trīs lodes.

Tāds bija Fernando — viņš arī Ramons un Mongo — vienības partizāņu liktenis. Taču notikumi, kas saistījās ar pašu Če, vēl nebeidzas.

OTRPUS BARIKĀDĒM

Viņa dzīves pēdējām stundām nīstā ienaidnieka varā vajadzēja būt ļoti grūtām. Taču neviens cilvēks nebija sagatavots tādiem pārbaudījumiem īabāk par Če.

Pieiets Kasīto

Bolīvija — civilizēta zeme, bet...

Ģenerālis Alfredo Ovando

Renē Barjentoss Ortunjo, jaunais Bolīvijas valdnieks, bija izdaudzināts par pieredzējušu politisku intrigantu, kas nokļuvis pie varas pēc neskaitāmām nodevībām. Viņš dzimis 1919. gadā netālu no Kočabambas, viņa tēvs bija spāņu emigrants, māte — indiāniete. No mātes viņš mantoja labas zināšanas par kečua cilts indiāņiem. Jau mācoties kara aviācijas skolā, nākamais prezidents iestājās pagrīdes revolucionārajā nacionālistiskajā kustībā, par ko viņu izslēdza no mācību iestādes. 1946.—1949. un 1950. gadā viņš tika arestēts un ieslodzīts cietumā. Tomēr 1952. gadā viņu no jauna pieņēma armijā — aviācijā, piešķīra leitnanta pakāpi. Kad šajā pašā gadā Bolīvijā notika apvērsums, kas izvirzīja pie varas Nacionālistiskās revolucionārās kustības partiju, Barjentoss aizlidoja uz Buenosairesu, no kurienes atgriezās kopā ar šīs partijas līderi — nākamo prezidentu Pasu Estensoro.

Centīgā leitnanta dedzību un pašaizliedzību jaunais Bolīvijas valdnieks novērtēja pēc nopelniem. Barjentoss saņēma dienesta paaugstinājumu, bet pēc tam izpelnījās arī visaugstāko atzinību: viņu nosūtīja uz ilgāku laiku mācīties Amerikas Savienotajās Valstīs. Tātad 1953. gadā, kad Če Lapasā iepazinās ar Bolīvijas revolūcijas «sasniegumiem», viņa nākamais pretinieks atradās Oklahomā (ASV), kur apguva lidošanas māku un angļu valodu. Uzturēšanās jenkiju zemē, kā latīņamerikāņi dēvē ASV, nāca par labu Barjentosam: viņš tur iemantoja uzticamus aizbildņus, kuri no tā laika neizlaida viņu no redzesloka. Dzimtenē Barjentoss guva jaunus panākumus. Viņš kļuva ģenerālis, aviācijas komandieris. Kā gan viņam vēl trūka? Protams, vienīgi prezidenta krēsla. Taču Paša Estensoro režīms, kā par spīti, bija stabils. Pass Estensoro noturējās pie varas visus konstitūcijā paredzētos četrus gadus. 1956. gadā viņš nodeva valdības grožus uz nākamajiem četriem gadiem savam domubiedram Erna-nam Silesam Suaso. Arī viņš, visiem par brīnumu, nosēdēja prezidenta krēslā četrus gadus un 1960. gadā atkal nodeva varu Pašam Estensoro.

Ap to laiku tomēr šāda Bolīvijas vēstures armālēs nepieredzēta politiskā stabilitāte visām partijām bija līdz kaklam apnikusi. Pat Nacionālistiskā revolucionārā kustība — paša Paša Estensoro partija — sašķēlās. Tās kreisais spārns strādnieku līdera Huana Lecina vadībā

pārgāja opozīcijā. Pret Pasu Estensoro vērsās arī viņa bijušais uzticamais domubiedrs Siless Suaso, nemaz nerunājot par citiem politiskajiem grupējumiem. Lai noturētos pie varas, Pašam Estensoro vajadzēja paļauties uz durkļu spēku un aicināt par savu pārinieku ģenerāli Bar-jentosu, kurš, riskēdams ar dzīvību, bija atvedis viņu lidmašīnā no Buenosairesas uz galvaspilsētu un kopš tā laika tika uzskatīts par viņa uzticības personu armijā. Tā Barjentoss kļuva par Bolīvijas viceprezidentu.

Tagad viņu no prezidenta krēsla šķīra viens vienīgs solis, un brašais ģenerālis bija gatavs šo soli spert, vēl jo vairāk tāpēc, ka viņam bija nodrošināts ASV aizbildņu atbalsts. Pēdējos arvien vairāk satrauca Bolīvijas ogļrači un viņu ieroči, kurus tiem kādreiz bija izsniedzis Pass Estensoro. Nav nekāds joks: 20 tūkstoši ogļraču, kuri apbruņoti — kaut arī ar vecām, sliktām šautenēm, tomēr šautenēm — un kuru runās arvien skaļāk izskan prasība pasludināt savas šahtas par «Bolīvijas brīvo teritoriju»! Mazlietiņ aizsapņosies — un, skat, Bolīvija kļuvusi par otru Kubu! Vienīgā cerība ir armija, kura var glābt stāvokli, nomainot «šo lupatu» Pasu Estensoro ar uzticamu «gorillu». Tā sprieda Pentagonā un valsts departamentā, kur «gorillas» lomā izvirzīja pēc varas alkstošo Barjentosu.

Taču izdarīt šādu maiņu, izrādījās, nebija tik vienkārši, Barjentoss kontrolēja vienīgi aviāciju, sauszemes karaspēks bija padots ģenerālim Ovando Kandijam, kurš uzskatīja, ka arī viņš ir prezidenta titula cienīgs, Ovando bija ārkārtīgi iecirtīgs un nepiekāpīgs. Lai iegūtu viņa atbalstu, vajadzēja prezidenta titulu dalīt uz pusēm starp viņu un Barjentosu. Tādējādi 1964. gada 4. novembrī Pass Estensoro tika gāzts un izsūtīts uz Peru, bet varu savās rokās pārņēma divi prezidenti — Barjentoss un Ovando. Nebijis gadījums pat daudz pieredzējušajā Bolīvijā! Taču ne jau velti par šo zemi runā, ka tajā ne vien viss var notikt, bet viss arī notiek.

Protams, divi «gorillas» bija pārāk daudz pat Bolīvijā. Plēšanās par pirmo vietu starp viņiem turpinājās gandrīz pusotra gada. Barjentoss apgalvoja, ka šajā laikā viņu astoņas reizes mēģinājuši nogalināt. Tomēr viņš ne vien palika sveiks un vesels, bet arī nobīdīja otrajā vietā, vismaz uz laiku, savu sāncensi Ovando. Barjentoss iztēloja sevi par demokrātu, reformatoru un revolucionāru. Viņš sapulcināja ap sevi uzticamas personas un nodibināja pats savu politisko organizāciju — «Bolīvijas revolucionāro fronti». Šis «dinamiskais» ģenerālis (tā viņu nosaucis amerikāņu žurnālists Džons Hanters savā pazīstamajā grāmatā «Dienvidamerikas iekšienē»), kas vienlīdz labi prata angļu un lcečua valodu, neapšaubāmi imponēja jenkijiem. CIP Bolīvijas dienesta priekšnieka — ASV vēstniecības Lapasā militārā atašeja pulkveža Edvarda Foksa spiediena ietekmē Ovando vajadzēja atkāpties. Viņš gan saņēma no Barjentosa un Foksa ar zvērestu

apstiprinātu solījumu, ka pēc četriem gadiem viņam ļaus pārņemt varu. Kā garantiju ģenerālim Ovando atstāja armijas virspavēlnieka posteni.

1966. gada jūlijā Barjentosu un viņa pārinieku, ari bijušo Nacionālistiskās revolucionārās partijas darboni, Silesu Salinasu ievēlēja par prezidentu un viceprezidentu, un tā paša gada augustā viņi oficiāli stājās pie savu pienākumu izpildes. Taču ar to politiskais sasprindzinājums valstī neatslāba. Laikraksti atklāti rakstīja, ka Ovando ir «neapmierināts» un jebkurā brīdī var «novākt» Barjentosu. Un, tā kā šāda iespēja visiem Bolivijas notikumu novērotājiem šķita esam pilnīgi reāla, tad uzradās vēl trešais kandidāts pretendentu rindā uz prezidenta krēslu — pulkvedis Markoss Vaskess Sempertegi, armijas ģenerālštāba priekšnieks. Vaskess Sempertegi jau iepriekš brīdināja, ka tādā gadījumā, ja varu sagrābs Ovando, viņš pacentīsies to ātri vien novākt un pats «iesēsties» viņa vietā, jo prezidenta krēsls jau tukšs nepaliks. Ovando šādus draudus necieta: Vaskess Sempertegi tika atcelts un viņa vietā izvirzīts ģenerālis Huans Hosē Toress. Ovando pat prātā neienāca, ka ar šo izvirzīšanu viņš pats sev rok kapu ...

Kamēr starp pretendentiem risinājās šī kņada par Bolīvijas pirmā «gorillas» posteni, valstī arvien satraucošākas kļuva baumas par partizāņu kustību, kura var uzliesmot kuru katru brīdi, un par Ernesto Če Gevaras līdzdalību šai kustībā. Barjentoss, kurš izcēlās ar ārkārtīgu pašpārliecinātību un bravūru, noteikti noliedza šīs baumas. 1967. gada 11. martā viņš žurnālistiem Lapasā paziņoja: «Es neticu spokiem. Esmu pārliecināts, ka Če Gevara atrodas viņā saulē kopā ar Kamilo Sjenfuegosu un citiem Kastro režīma upuriem.»

Bet tieši šajā dienā, 11. martā, no «Kalaminas» aizbēga Visente Rokabado Terasass un Pastors Rarera Kin-tana. Kā vēlāk noskaidrojās, pirmais no viņiem bija vecs policijas špiks, otrais — parasts dezertieris, kas tīkoja pēc nodevēja «goda». Abi cerēja Lapasā dārgi pārdot savu informāciju: vai tas kāds joks, viņiem taču patiesi ir zināms, ka partizāņu vienībā atrodas kubieši un ka vienību vada pats Če Gevarai Tiesa, redzējuši Gevaru viņi nav, bet tiem parādīta fotogrāfija, viņi zina arī Če segvārdu «Ramons» un var pat nosaukt dienu, kad slavenais partizānis ieradies Bolīvijā. Turklāt viņi nometnē redzējuši Debrē, Bustosu, Taņu, Čino, vārdu sakot, zina visus un visu. Nodevējiem tomēr neizdevās nokjūt līdz Lapa-sai. Abus aizturēja Valjegrandē, kur viņus 14. un 15. martā nopratināja militārais izlūkdienests.[31] Viegli iedomāties, kāds satraukums pārņēma armijas vīrus, kad viņi bija noklausījušies nodevēju liecību. Viņi neticēja savām ausim: Če, kuru meklēja visā plašajā pasaulē, atrodas Bolīvijā, tepat līdzās! Taču, ja tas nav divu prātā jukušu ogļraču murgojums, tad tas ir velnišķīgi nopietni, velnišķīgi bīstami! Bailēm lielas acis.

Leģendārais Če taču no zila gaisa nebūs līdis iekšā Bolīvijas džungļos, droši vien viņam ir velns zina kādi spēki! Ļoti iespējams, ka viņa nometnē ir ne vien kubieši, bet ari ķīnieši, krievi un dažādi citi komunisti no visas pasaules! Un armijas vīri ne pa jokam izbijās.

No Valjegrandes sāka traukties telegrammas uz Lapasu Barjenlosam. Valdības aprindas vēsti par Če atrašanos Ņankauasū upes rajonā sākumā uzskatīja par tīru fantastiku. Tomēr tika dota pavēle nekavējoties ieņemt «Kalaminu» un pārbaudīt, cik patiesas ir nodevēju liecības.

16. martâ kareivju nodaļa izpildīja pavēli un ieņēma «Kalaminu», kur atrada dažādus priekšmetus, kas apstiprināja partizāņu atrašanos zonā. Kādu kareivi, kas bija atstāts sardzē, nogalināja nezināmi cilvēki. Vai viņu nogalināja partizāņi? Tieši tā. To apliecināja cits vienības dalībnieks — Salustio Čoke-Čoke, kuru kareivji sagūstīja nākamajā dienā, 17. martā, un kurš bija tikpat pļāpīgs kā abi pirmie nodevēji. Jaunus sīkumus tam visam pievienoja Vargass, kurš nokļuva Markosam uz pēdām un tādējādi aizveda kareivjus uz partizāņu nometni.

Par Rokabado, Bareras, Čoke-Čoke liecībām, par viņu nodevību, par Vargasu — soda vienību pavadoni — pasaule uzzināja Debrē tiesas prāvas laikā. Sājā prāvā atklājās arī «Kalaminas» kaimiņa — Algaranjasa nodevīgā loma. Viņus atmaskoja, pareizāk — par viņiem runāja Debrē, jo atmaskot nebija vajadzīgs: viņi paši sēdēja uz apsūdzēto sola kopā ar Debrē, atgādinādami tiesai savus «nopelnus» Če vienības likvidēšanā.

Kā šie nodevēji un policijas ziņu pienesēji nokļuva uz apsūdzēto sola kopā ar Debrē, to lasītājs uzzinās mazliet vēlāk, bet patlaban atgādināsim, ka šo ziņu pienesēju «darbošanās» rezultātā 23. martā notika pirmā lielā, bruņotā sadursme ar partizāņiem, kurā bolīviešu armija cieta kaunpilnu sakāvi. Tā zaudēja 6 nogalinātos un 14 sagūstītos, 8 kareivji glābās bēgot. Aiz šausmām tikko dzīvi — viņi nokļuva Kamīri, kur, krietni pārspīlējot partizāņu skaitu, ziņoja ceturtās divīzijas štābam par nelaimi, kas viņus piemeklējusi.

No Kamīri tika steidzīgi nosūtīts šifrēts ziņojums uz Lapasu un par tā saturu informēts štāba priekšnieks ģenerālmajors Huans Hosē Toress, kurš šos jaunumus nekavējoties pavēstīja armijas virspavēlniekam ģenerālim Alfredo Ovando un militārā izlūkdienesta priekšniekam Federiko Aranam. Ovando ziņoja tālāk prezidentam Barjentosam, bet Arana — dežurējošajam amerikāņu padomniekam no ASV Militārās palīdzības dienesta, kas darbojās pie Bolīvijas armijas ģenerālštāba.

Barjentoss un amerikāņu padomnieks savukārt informēja par notikumiem ASV vēstnieku Bolīvijā Duglasu Hendersonu, kas, nezaudējot laiku, nosūtīja šifrētu radio-grammu uz Vašingtonu, kur ar

to vispirms iepazinās prezidenta Džonsona padomnieks Latīņamerikas problēmās Viljams Boudlers, pēc tam — prezidenta padomnieks neatliekamos, sevišķi svarīgos aizrobežu dzīves jautājumos Volts Vitmens Rostovs, kurš sadarbībā ar C1P un Pentagonu sāka izstrādāt attiecīgus priekšlikumus ASV prezidentam.

Pentagons ģenerālštāba priekšnieka ģenerāļa Džonsona un tā saucamās ASV Bruņoto spēku Dienvidu pavēlniecības grupas (tā izvietojusies Panamas kanāla zonā) pavēlnieka ģenerāļa Roberta V. Portera personā prasīja tūlītēju intervenci pret Bolīviju un piedāvājās radīt šai nolūkā trieciengrupu ar nosaukumu «Reģionālās palīdzības pavēlniecība». Izlūkdienests CIP direktora Ričarda Helmsa personā izteica priekšlikumu uzdot tam Če vienības likvidēšanu.

Par to, kas toreiz tika nolemts Vašingtonā un kādas direktīvas dotas «gorillam» Barjentosam, kurš paklausīgi gaidīja sava saimnieka pavēles un, saņēmis tās, uzticīgi izpildīja visu, ko viņam lika, var spriest gan pēc viņa turpmākās rīcības, gan arī pēc tā, kā rīkojās viņa aizbildņi no Baltā nama.

Lai cik paradoksāli tas arī pirmajā brīdī liktos, taču fakts ir tāds, ka Vašingtona un pēc tam arī Bolīvijas varas iestādes darīja visu iespējamo, lai noslēptu sabiedrībai to, kas viņiem bija kļuvis zināms 1967. gada martā, un proti, ka Ņankauasū darbojas starptautiska partizāņu vienība, kuru vada slavenais partizāņu komandieris Er-nesto Če Gevara.

Par to klusēja Havannā, jo nevēlējās, ka to uzzinātu ASV, uzzinātu Barjentoss, par to klusēja arī pats Ce, uzdodamies par Ramonu. Kad to uzzināja gan ASV, gan Barjentoss, tie savukārt izlikās, it kā tiem vēl arvien nekas nav zināms par Če atrašanos Bolīvijā. Pēc tam kad Bolīvijas avīzes bija pavēstījušas, ka partizāņus vada Če, varas iestādes steidzās paskaidrot, ka runa ir nevis par Če, bet par'viņa uzvārda brāli — ogļraču līderi Moisesu Gevaru.

Kā izskaidrot tādu dīvainu izturēšanos? Kāpēc klusēja tie, kuriem, saņemot neapšaubāmus pierādījumus par Če atrašanos partizāņu vienībā Bolīvijā, šķiet, būtu vajadzējis šo ziņu izklaigāt visai pasaulei?

Neparasts šajā situācijā bija tieši tas., ka ASV valdošās aprindas, ieguvušas tādu šķietami lielisku ieganstu sava karaspēka sūtīšanai uz Bolīviju — Če partizāņu vienības priekšgalā šajā zemē! — atteicās to izmantot. Un tālab vajadzēja noslēpt ari pašu iemeslu, citādi būtu jāizskaidro, kāpēc gan ASV šoreiz atsakās to izmantot.

Un tomēr — kāpēc? Tāpēc, ka intervence pret Bolīviju patiešām varēja izveidot «otru Vjetnamu» Latīņ-amerikā, kā to bija sacījis Če. Turklāt līdz ar amerikāņu karaspēka ierašanos Bolīvijā tur būtu steigušās ievest savu karaspēku — no dienvidiem Argentīna un no austru-miem — Brazīlija, kas jau sen sacentās savā starpā par ietekmi šajā valstī. Amerikāņu, argentīniešu un brazīliešu karaspēka atrašanās

Bolīvijā radītu visdažādākos sarežģījumus. Trīskārša intervence varēja izraisīt bolīviešos sašutuma izvirdumu, nemaz nerunājot par to, ka šādu intervenci ļoti negatīvi uztvertu Čīle un Peru, baidīdamās, ka beigu beigās Bolīvija tiks sadalīta starp Argentīnu un Brazīliju.

Tātad, ja Vašingtona izšķirtos par karaspēka sūtīšanu uz Bolīviju, tā it kā izpildītu Ce gribu, rīkotos viņa interesēs. Taču prezidentam Džonsonam pietika ar vienu Vjetnamu, un viņš nepavisam nejuta kvēlu vēlēšanos izveidot «otru Vjetnamu». Viņam pietika ar vienu intervenci Dominikas Republikā, kas bija radījusi milzīgu protesta vilni ne vien visā Latīņamerikā un citos kontinentos, bet arī pašās Amerikas Savienotajās Valstis. Un tagad lai viņš vēlreiz dotu pavēli sūtīt karaspēku uz Bolīvijas džungļiem? Nu nē, steigties ar šādu pavēli prezidents nevēlējās.

Un, ja tā, tad nedrīkstēja atzīties, ka tur atrodas Če. Jo pretējā gadījumā ASV ultralabējie spēki tomēr varētu piespiest Džonsonu nosūtīt jūras kājniekus uz Bolīviju; turklāt — apstiprinot Če atrašanos Bolīvijā, varēja paātrināt revolucionārās krīzes attīstību šajā zemē, un tas draudēja ar Barjentosa gāšanu, bet to Baltais nams nevēlējās.

Vajadzēja likvidēt Če jebkurā citā ceļā, vēlams, ar pašu iezemiešu rokām, kā to izdarīja ar Peru, Gvatema-las, Venecuēlas, Argentīnas partizāņiem, un tikai ārkārtējā gadījumā, ja patiešām nebūs citas izejas, varēs sūtīt uz turieni karaspēku un pārvērst Bolīviju ja ne par «otru Vjetnamu», tad vismaz par otru Dominikas Republiku.

Protams, ieturot šādas pozīcijas, gan ASV valdošajām aprindām, gan Barjentosam bija jārēķinās ar zināmu risku. Če taču varēja sapulcināt tādus spēkus, ka pēc tam nekāda intervence nevarētu viņu likvidēt. Taču, ja šādas briesmas rastos, gan jau paspētu grozīt uzsākto kursu.

Bet pagaidām vajadzēja saglabāt aukstasinību, panikai vēl nebija pamata, jo Če rīcībā bija tikai daži desmiti cilvēku, tiesa, vairāk nekā Fidelam pirms desmit gadiem, taču vēsture šoreiz varēja arī neatkārtoties, tāpat kā tā neatkārtojās Cvatemalā, Kolumbijā, Venecuēlā un Peru, kur vietējās varas iestādes bez tiešas amerikāņu armijas līdzdalības tomēr tika galā ar partizāņu «briesmām».

Debrē, Bustosa un Rosa arests aprīlī tikai apstiprināja, ka Če rīcībā ir visai ierobežoti līdzekļi. Tas vēl vairāk pārliecināja Bolīvijas likteņu lēmējus un viņu Vašingtonas aizbildņus, ka par Če pēc iespējas mazāk jāpļāpā.

Turklāt pērkamā prese, kas dancoja pēc amerikāņu stabules, bija tik daudzas reizes rakstījusi par Ce nāvi, par to, ka viņš nogalināts Kubā, Peru, Kongo, pat Padomju Savienībā, arī pats Barjenloss bija teicis, ka viņš netic spokiem. Pieļaut Ce augšāmcelšanos — turklāt vēl partizāņu vienības vai pat armijas vadītāja postenī — bija gan grūti, gan arī ārkārtīgi bīstami.

Tiesa, Ce bija apzīmogots ar tabu, taču par Debrē ne vien varēja, bet arī vajadzēja klaigāt pilnā balsī. Labāk zīle rokā nekā mednis kokā. Par šādu zīli uz kādu laiku bija lemts kļūt cilvēkam, kurš sevi aiz iedomības dēvēja par Dantonu.

Ar viņa arestu 20. aprīlī Bolīvijas varas iestādes ieguva sev nepieciešamo «ļaundari». Viņam pat pašuva īpašu, svītrainu katordznieka apģērbu ar milzīgu numuru «001» uz muguras, kam vajadzēja nozīmēt, ka Debrē ir «ienaidnieks numurs viens».

Ja ticētu Bolīvijas valdības propagandai, tad nevis Ce, bet francūzis, precīzāk — «franču kubietis» Debrē, bija partizāņu kustības intelektuālais iedvesmotājs, bolīviešu kareivju «slepkava», un viņa nāvi pieprasīja «vienkāršie ļaudis» (policijas aģenti civilā), kas aplenca virsnieku klubu Kamīri, kur bija ieslodzīts Debrē. Tiesa, nāves sods Bolīvijā bija atcelts, bet Barjentoss griezās pie sev paklausīgā parlamenta ar prasību to atkal atjaunot un cerēja to ar atpakaļejošu datumu piemērot savam gūsteknim. Ģenerālis — Bolīvijas prezidents, protams, varēja izdot pavēli nogalināt Debrē «bēgšanas mēģinājuma» laikā. Taču Debrē radās aizstāvis — de Golls, un Barjentoss bija spiests rēķināties ar Francijas prezidenta vēlēšanos. Viņš atcerējās, kas notika, kad pagājušajā gadsimtā kāds viņa priekšgājējs, prezidents Melgareho, noskaities uz Anglijas vēstnieku, izsūtīja viņu no Lapasas ēzeļa mugurā uz Buenosairesu: karaliene Viktorija aiz atriebības pavēlēja no visām kartēm izsvītrot Bolīvijas vārdu. Barjentoss nevēlējās naidoties ar ģenerāli de Collu un cerēja, ka viņš varēs likvidēt Debrē «civilizēti», «likumīgi».

Tādi vismaz bija Barjentosa un viņa Vašingtonas aizbildņu plāni attiecībā uz Debrē, pret kuru pa to laiku drudžaini tika gatavota paraugprāva, Bet, tā kā Debrē neizrādīja ne mazāko piekāpību, tad nolēma kopā ar viņu uz apsūdzēto sola sēdināt arī pārāk piekāpīgo Bustosu, kurš ne vien izstāstīja absolūti visu, ko zināja par Ce un Ņankauasū, bet pat uzzīmēja — kā neprofesionāls mākslinieks diezgan ciešami — visu to cilvēku portretus, kurus viņš bija redzējis un ar kuriem bija saticies partizāņu nometnē. Līdz ar Bustosu uz apsūdzēto sola tika nosēdināti arī policijas špiki — Rokabado un Barera, Coke un Siro Algaranjass. Viņiem bija pavēlēts notēlot parti-zāņus, kuri «nožēlo savus grēkus». Apsūdzēto sarakstā figurēja arī Horhe Vaskess Mačikado Vianja, tas pats Bigotess, kurš gandrīz paģība, kad pirmo reizi ieraudzīja Ce. Prāvā viņš nepiedalījās it kā «slimības» dēļ, bet patiesībā tāpēc, ka vairs nebija starp dzīvajiem. Viņš nomira, neizturējis spīdzināšanu. Taču valdība «kautrējās» atzīties slepkavībā, un prokurors prāvas laikā vairākas reizes solījās nogādāt apsūdzēto tiesā, bet savu solījumu, dabiski, neizpildīja, jo bolīviešu žandarmi gan varēja nogalināt sev nevēlamu cilvēku, bet atdzīvināt to nebija viņu spēkos. Viņi bija spiesti paziņot par Vianjas «bēgšanu», un tas deva

viņiem iespēju mirušajam «neklātienē» piespriest ieslodzījumu cietumā.

Taču Debrē prāvas sagatavošana, kas ilga apmēram piecus mēnešus, un arī pati prāva nevarēja atrisināt jautājumu par Če. Viņu un viņa vienību vajadzēja likvidēt fiziski, bet izrādījās, ka tieši to Barjentoss nebija spējīgs izdarīt.

Visās kaujās ar partizāņiem līdz pat augustam, kad notika izrēķināšanās pie Jeso pārejas, kur gāja bojā Hoakina nodaļa, bolīviešu armija cieta sakāves. Radās iespaids, ka partizāņi patiešām ir neuzvarami un ka viņiem ir diezgan lielas izredzes īstenot savus nodomus, vismaz panākt Barjehtosa valdības krišanu, ko vēlējās ne vien partizāņi, bet arī daudzi ģenerāļa-prezidenta pretinieki.

Raksturīgi, ka Če vadīto partizāņu kustību Bolīvijas sabiedriskā doma, izņemot valdības aprindas, uzņēma visai labvēlīgi, vēl jo vairāk tāpēc, ka pirmajos mēnešos viņi uzvarēja visās kaujās. Pietiks, ja šajā sakarībā minēsim Viktora Paša Estensoro teikto: «Partizāņu kustība ir loģiskas sekas notikumu attīstībai Bolīvijā. Mēs, Nacionālistiskās revolucionārās kustības pārstāvji, jūtam simpātijas pret sacelšanās cīnītājiem...» Tiesa, šīs simpātijas izpaudās vienīgi vārdos, bet tās liecināja, ka pat tādi rūdīti politikāņi, kāds bija Pass Estensoro, neizslēdza iespēju, ka partizāņi var gūt panākumus.

Pat ģenerālis Ovando mēģināja izmantot partizāņu kustību valstī, lai nostiprinātu savas pozīcijas cīņā ar Barjen-tosu par varu, pierādīdams, ka prezidents nespēj apspiest geriifu.

Barjentoss baidījās no sava armijas virspavēlnieka vairāk nekā no partizāniem, taču atcelt viņu nevarēja, jo pret to iebilda ASV vēstnieks Lapasā Hendersons.

Iekšlietu ministra Antonio Argedasa Mendjetas skaļos, partizāņiem adresētos draudus un solījumus «vistuvākajā laikā» samalt viņus miltos bija radījis — kā mēs to tagad zinām — ne tik daudz viņa kareivīgums, cik vēlēšanās noslēpt savus sakarus ar partizāņiem. Tātad no trim galvenajiem valdības locekļiem vienīgi Barjentoss centās ātrāk tikt ar viņiem galā. Ovando šai ziņā nekādu degsmi neizrādīja, bet Argedass savu asinskāro runu aizsegā centās, cik tas bija iespējams toreizējā situācijā, paralizēt kā viena, tā otra darbību.

Līdz pat augustam valdība nevarēja lielīties ar sevišķiem panākumiem partizāņu vajāšanā, turpretī pārējo pret valdību noskaņoto spēku apspiešanā stāvoklis bija gluži citāds. Streiki, naidīgas studentu demonstrācijas tika likvidētas ātri un enerģiski. Vainīgos ieslodzīja aiz restēm, izsūtīja trimdā vai gluži vienkārši nogalināja.

25. jūnijā karaspēks devās uzbrukumā ogļraču zonai Katavivanuni, kur sarīkoja istu slaktiņu. Astoņdesmit ogļraču nogalināja, simtiem ievainoja. Strādniekus atbruņoja, «brīvā ogļraču

zona» beidza pastāvēt, tā arī nesniegusi nekādu palīdzību Če partizāņu vienībai. Izrādījās, ka ogļrači ne vien nespēj veikt uzbrukuma operācijas, bet pat neprot sekmīgi aizstāvēties pret karaspēku. Viņi faktiski ļāva sevi sakaut, neizrādot efektīvu pretestību vajātājiem. Pēc ogļraču «republikas» sakāves Barjentoss beidzot sadūšojās tiktāl, ka deva atļauju ceturtās divīzijas komandierim Luisam Roke Teranam 5. jūlijā paziņot, ka viņa rajonā atrodas Če, turklāt ārkārtīgi pārspīlējot partizāņu spēkus — apmēram 400 cīnītāju! — kā arī atļāva tajā pašā dienā žurnālistiem intervēt Debrē, kurš savukārt apliecināja, ka Če patiešām tur «bijis». Varēja domāt, ka viņa tur vairs nav.

Tomēr varas pārstāvju optimismam dažas dienas vēlāk tika dots nopietns trieciens; kļuva zināms, ka partizāņi ieņēmuši Samaipatas pilsētiņu, kas atrodas 350 kilometru attālumā no Kamīri. Tas, ka partizāņi iebrauca Samaipatā ar autobusu un ka vietējais garnizons ar apakšpulkvedi priekšgalā neizrādīja viņiem tikpat kā nekādu pretošanos, padarīja grūtsirdīgu valdību un tās amerikāņu aizbildņus. Vēstnieks Hendersons, runādams Vašingtonā kādas senāta komisijas sēdē, paziņoja, ka Bolīvijas valdībai būs joti grūti tikt galā ar partizāņiem. «New York Times» savukārt tajās dienās rakstīja, ka no militārā viedokļa partizāņu spēki aug un ir pamats šaubīties, vai Barjen-tosa režīms spēs ar tiem tikt galā.

Tajā pašā laikā valstī neaprima pret valdibu vērstas studentu akcijas, streikoja skolotāji, klīda baumas par partizāņu centru rašanos arī citās Bolīvijas vietās. Augustā Kamīri sākās ilgi gaidītā prāva pret Debrē, taču valdības cenšanās ar tās palīdzību, uzkurinot ultranacionālistiskās kaislības, nostiprināt savas pozīcijas nevainagojās ar panākumiem. Sabiedriskā doma nebija labvēlīga valdībai. Rezultātā raibais politisko grupējumu konglomerāts, kas atbalstīja Barjentosu, — tā sauktā Bolīvijas revolucionārā fronte — sašķēlās.

Bet ko šajā laikā darīja amerikāņi? Viņi vēl enerģiskāk nekā pirms tam centās nepieļaut revolucionārās antiimperiālistiskās kustības attīstību kontinentā, nekaunīgi iejaucās Latīņamerikas valstu iekšējās lietās. Vašingtona joprojām žņaudza Kubu blokādes lokā, ar CIP palīdzību drudžaini gatavojās fiziski izrēķināties ar Kubas revolūcijas vadoni Fidelu Kastro, kā tas atklājās Latīņamerikas valstu organizācijas konferencē Havannā. No otras puses, Pentagons pastiprināti centās izveidot apvienotos starp-amerikāniskos bruņotos spēkus, zem kuru izkārtnes varētu sarīkot tiešu, bruņotu intervenci pret nepaklausīgajām Latīņamerikas republikām.

Pati Bolīvija bija pārplūdināta ar amerikāņu aģentiem, kuri vāca visdažādāko informāciju un uzmanīgi sekoja notikumu attīstībai šajā valstī. Vašingtonā bija izveidota speciāla operatīvā grupa Če vienības likvidēšanai. To vadīja aviācijas brigādes ģenerālis Viljams K. Skērs, Dienvidu pavēlniecības izlūkdienesta priekšnieks Panamas kanāla

zonā. Ģenerālis prata spāņu valodu un bija ievingrinājis roku partizāņu kustības apspiešanā Peru, Kolumbijā un Venecuēlā. Par viņa vietnieku iecēla apakšpulkvedi Redmondu I. Vēberu, kurš komandēja speciālo spēku («reindžeru») astoto pulku, kas arī bija izvietojies Panamas kanāla zonā. Vebers noorganizēja no saviem «speciālistiem» — diversantiem mobilu treniņnodaļu, kuras 50 cilvēkus vadija 38 gadus vecais majors Ralfs V. Šet-tons, pēc iesaukas «Papijs», bijušais «pretpartizāņu skolu» priekšnieks Laosā un Dominikas Republikā. Viņam uzdeva sapulcināt un apmācīt 600 cilvēku lielu «reindžeru» vienību no bolīviešiem. To viņam vajadzēja izdarīt divos mēnešos. Vienlaikus Papijam bija jānoorganizē triju kājnieku rotu intensīva «pārkvalificēšanās» cīņai ar parti-zāņiem. Tas bija jāizdara mēneša laikā. Aprīļa beigās šīs daļas tika steidzīgi pārsviestas uz cukurniedru plantāciju «Espercīnza», kas atradās simt kilometru uz rietumiem no Santakrusas un kur bija ierīkota treniņnometne. Tur jau bija ieradies Papijs un viņa asiņaino darbu speciālisti, kuri, nezaudēdami laiku, sāka apmācīt nākamos Ernesto Če Gevaras slepkavas.

Liela nozīme šo daļu sagatavošanā cīņai ar partizāņiem bija izlūkošanas darbam, kuru vajadzēja veikt speciālām izlūkgrupām, kas ietilpa «reindžeru» nodaļās. Šo grupu uzdevums bija ne vien vervēt aģentūru starp vietējiem iedzīvotājiem, bet arī iesūtīt viņu vidū profesionālus ziņu pienesējus, kuri lauku apvidos uzdotos par santehniķiem, medniekiem, tirgoņiem, skolotājiem, vietējo iedzīvotāju radiniekiem, nodokļu vācējiem, agronomiem, studentiem vai vienkārši par tūristiem. Bāzē Santakrusas apkaimē šīs «zinības» mācīja CIP aģenti — kubiešu kontr-revolucionāri kapteiņi Fēlikss Ramoss, Eduardo Gonsa-less un kapteinis puertorikānis Margarito Kruss.

Augusta sākumā Papija apmācītos «reindžerus» izvietoja zonā, kurā darbojās Če partizāņu vienība. Bet Ra-mosu, Gonsalesu un Iekšlietu ministrijas «konsultantu», kādu Gabrielu Garsiju, — visus trīs kubiešus, kas uzdevās dievs zina par kādu zinātņu doktoriem, — apgādāja ar Barjentosa, militārā izlūkdienesta priekšnieka Federiko Aranjas un CIP Bolīvijas rezidenta Viljama Koulhena rekomendācijām un norīkoja uz Kamīri izvietotās ceturtās divīzijas štābu, kur viņi pakļāva savai kontrolei visu izlūkošanu. Viņi personiski nopratināja Debrē un pārējos arestētos, kurus turēja aizdomās par sakariem ar partizāņiem, sniedza instrukcijas ziņu pienesējiem un nodevās citiem tamlīdzīgiem darbiem. 1968. gada 13. jūlijā ceturtās armijas divīzijas izlūkdienesta priekšnieks Arnoklo

Senteno paziņoja tiesai, kura izskatīja Antonio Argedasa lietu: «Visās akcijās pret partizāņiem mēs plaši sadarbojāmies ar Fēliksu Ramosu un Eduardo Gonsalesu, jo zinājām, ka viņi kalpo Savienotajām Valstīm, kas bija mūsu sabiedrotā cīņā pret partizāņiem.»

Apakšpulkvedis Andress Seličs Sons, kurš komandēja «reindžeru» 3. bataljonu, kas piedalījās pēdējā kaujā ar Če vienību, tajā pašā tiesas prāvā liecināja: «CĪP aģenti, kas atradās kauju darbības rajonā, veica nozīmīgu darbu. Sevišķi gribu atzīmēt to, ka viņi mums parādīja partizāņu fotogrāfijas, pastāstīja, kādas ir viņu pazīmes, un tā deva iespēju uzzināt par partizāņiem visu jau pirms viņu sagūstīšanas. »

Bolīvijas izlūkdienesta virsnieks Maisess Vaskess šajā tiesas prāvā savukārt paziņoja, ka «visu Iekšlietu ministrijas informāciju, iekams tā nonāca Armijas izlūkošanas daļā, vispirms nosūtīja amerikāņu vēstniecībai ar Amerikas Savienoto Valstu Centrālās izlūkošanas pārvaldes darbinieka kapteiņa Hjugo Mereja starpniecību. Šo informāciju sniedza Mereja aģenti, kuri strādāja Iekšlietu ministrijā ...»

Iekšlietu ministrijas Izlūkošanas nodaļas priekšnieks pulkvedis Roberto Kintanapilja savukārt apstiprināja, ka Ramoss, Gonsaless un Garsija «iesniedza savai vēstniecībai informāciju, apejot Iekšlietu ministriju. Šī informācija galvenokārt skāra ziņu pienesējus. Tas tika darīts slepenībā, mums nezinot.»

Protams, būtu naivi domāt, ka C1P aģenti Bolīvijā sāka izrīkoties tik nekaunīgi vienīgi sakarā ar Ce partizāņu vienības darbību. CIP, kā to atzina Antonio Argedass, aptvēra Bolīviju ar saviem taustekļiem jau 1957. gadā, tas ir, divus gadus pirms Kubas revolūcijas uzvaras un desmit gadus pirms partizāņu darbības sākuma šajā valstī,

Juro ieplakā 1967. gada 8. oktobri kaujā pret Ce un viņa cīnītājiem devās CIP aģenta Šeltona un kubiešu kontrrevolucionāru Ramosa, Gonsalesa un Garsijas izdresētās un vadītās «reindžeru» vienības.

Jau 29. septembri amerikāņu aģentūras no Kamīri ziņoja, ka bolīviešu karaspēks uzgājis Ce Gevaras vienību ieplakā 128 kilometrus uz ziemeļrietumiem no šīs pilsētas un ka uz šo vietu no Santakrusas tiek pārsviestas «reindžeru» daļas.

Amerikāņi bija pilnīgi pārliecināti, ka šoreiz viņu rokaspuišiem izdosies izrēķināties ar imperiālisma nāvīgo ienaidnieku. «New York Times» 7. oktobrī pat publicēja rakstu ar nosaukumu «Ce Gevaras pēdējā kauja», kurā līksmoja par nenovēršamo Ce bojā eju.

8. oktobrī seržants Vinka, saņēmis gūstā Ce un Villiju, paziņoja par to kapteinim Harijam Prado, kurš komandēja «reindžeru» nodaļu Juro ieplakā. Tie bija pirmie gūstekņi (Čino sagūstīja dažas stundas vēlāk), un Prado, dabiski, steidzās paskatīties uz viņiem. Vienā no ievainotajiem viņš uzreiz pazina Ce. «Es biju tik pārsteigts, ka gandrīz zaudēju samaņu,» vēlāk žurnālistiem atzinās šis karotājs. Prado nekavējoties nodibināja radiosakarus ar divīzijas komandieri pulkvedi Senteno, kuram pārraidīja kodētu frāzi: «500 cansado,» — kas nozīmēja: «Ce sagūstīts.»

Tūlīt pēc tam Ce un Villiju stingras apsardzes pavadībā nosūtīja

uz Igēru. Ce gāja klibodams, atbalstījies uz diviem kareivjiem; Villijam bija uz muguras sasietas rokas. Igērā, kur viņi ieradās naktī, abus gūstekņus aizveda uz skolu — mazu mājeli ar divām istabām, Vienā no tām ievietoja Ce, iepriekš sasienot viņam rokas, otrā — Villiju, arī ar sasietām rokām. Pēc dažām stundām armijas sanitārs Fernando Sanko apmazgāja ar ūdeni un dezinficēja brūci Ce kājā.

Līdz ar ausmu Igērā sāk nolaisties helikopteri, kas atveduši ievērojamas personas. Pirmie parādās pulkvedis Andress Seličs un izlūkdienesta pulkvedis Migels Anoro, pēc tam pulkvedis Senteno, armijas virspavēlnieks ģenerālis Ovando, kontradmirālis Ugarteče, «doktors» Gonsa-less un pārējie CIP aģenti. Viņi visi ieiet istabā pie Ce, mēģina uzsākt ar viņu sarunu.

Tas, ko saviem ienaidniekiem dzīves pēdējās stundās sacījis Ce, mums nav skaidri zināms.

Viņam bija saruna arī ar 22 gadus veco skolotāju Huliju Kortesu, kura strādāja šajā skolā. Klasē uz tāfeles ar krītu, bija uzrakstīts spāņu valodā: «Ya sē hablar espariol.» («Es jau protu lasīt.»)

Ce smaidīdams sacīja skolotājai:

•— Vārds «protu» uzrakstīts ar uzsvaru: tā ir kļūda!

Pēc tam viņš sāka tai stāstīt par izglītības attīstību Kubā. Pat šajās pirmsnāves stundās Ce neaizmirsa revolucionāro propagandu.

31t

«Doktors» Gonsaless mēģināja viņu nopratināt, bet Če klusēja,

— Par ko gan jūs domājat? — jautāja ienaidnieks.

— Es domāju par revolūcijas nemirstību.

Iespējams, ka tie bija Če pēdējie vārdi.

Visu rīta cēlienu Ovando un pārējās augstākās amatpersonas apspriedās pa radio ar Barjentosu, bet Gonsaless un viņa kolēģi no CIP — ar amerikāņu vēstniecību.

Gonsaless lielīgi ziņoja pa radiotelefonu savam priekšniekam majoram Ralfam V. Šeltonam, pēc iesaukas — Papijam:

— Papij, viņš ir manās rokās.

Jā, Če patlaban patiešām bija savu nāvīgo ienaidnieku rokās.

Ap pusdienlaiku visi, izņemot Seliču un Anoro, atstāja Igēru un aizbrauca uz Valjegrandi. Viņi aizveda sev lidzi dokumentus no Če mugursomas, arī viņa slaveno dienasgrāmatu.

Ap to laiku istabā, kur bija ieslodzīts Villijs, atradās arī Čino.

Apmēram pulksten pusdivos 1967. gada 9. oktobrī pie Villija un Čino iegāja «reindžeri» ar automātiem rokās un abus nošāva. Villijs pirms nāves paspēja iesaukties: «Esmu lepns, ka mirstu kopā ar Če!»

Šai brīdī pie Če iebruka jaunākais leitnants Mario Te-rans un tiešā tēmējumā izdzēsa viņa dzīvību.

REVOLŪCIJAS NEMIRSTĪBA

Mana sakāve nenozīmēs, ka nebija iespējams uzvarēt. Daudzi cieta neveiksmes, mēģinādami sasniegt Everesta virsotnes, un beigu beigās Everests tika pieveikts.

Erneslo Če Gevara

Ienaidnieki nogalināja Če. Viņi steidzās nogalināt Če. Kāpēc?

Ir pilnīgi skaidrs, ka, nodevīgi nogalinot ievainoto, sasieto gūstekni, viņa ienaidnieki centās ne vien remdēt atriebības slāpes, kas tos smacēja. Če nogalināšana nebija parasta slepkavība, bet politisks noziegums, jo dzīvais Če, kaut arī sagūstīts, kaut arī važās iekalts, kaut arī ievainots, saviem ienaidniekiem vēl arvien bija ārkāi līgi bīstams.

Diez vai Barjentoss noturētos pie varas, ja apsūdzētais Če tiesā vērstu pret viņu savas atmaskojošās runas, un prezidenta amerikāņu patroniem neklātos labāk. Turēt dzīvo Če aiz restēm bez tiesas būtu ne mazāk bīstami. Visa pasaule celtos aizstāvēt Če, un, kamēr viņš atrastos ieslodzījumā, mierīgi nevarētu gulēt ne «gorillas» Lapasā un citās Latīņamerikas valstīs, ne viņu dresētāji Vašingtonā. Vienīgi Če nāve, kā viņi cerēja, ļaus atgūt mieru un paļāvību uz saviem spēkiem.

Viņi nogalināja Če arī tāpēc, ka bija pārliecināti: neģēlīgais noziegums paliks neatklāts.

Kad tajā pašā dienā, 9. oktobrī, vēl nesastingušo Če līķi ar helikopteru nogādāja Valjegrandē un nodeva vietējā slimnīcā, lai ārsti konstatētu nāves iestāšanos, Bolīvijas virspavēlniecības pārstāvji žurnālistiem paziņoja, ka Če miris no ievainojumiem, kurus guvis kaujā Juro ieplakā.

Bet paši buržuāziskie žurnālisti palīdzēja atmaskot šos melus.

Šī viltus versija vēl nebija laista apgrozībā, kad Ovando žurnālistiem izlielījās, it kā Če pēc gūstā krišanas atzinis: «Esmu sakauts.» Tomēr gan ārsti, kas apskatīja Če līķi Valjegrandē, gan žurnālisti, kuriem arī bija dotas tādas pašas tiesības, kā arī preses pārstāvju izdarītie fotouzņēmumi neatspēkojami liecina, ka Če ķermenī bijuši deviņi ložu ievainojumi un no tiem vismaz divi nāvīgi — sirdī un kaklā. Tātad jāsecina: ja Če šos ievainojumus guvis kaujā, tad viņš nevarēja pateikt to, ko viņam piedēvē Ovando, turpretī, ja če šos vārdus ir teicis, tad tas nozīmē, ka viņš nogalināts «reindžeru» gūstā.

Žurnālisti sameklēja desmitiem liecinieku, kuri apstiprināja, ka Če ticis nogādāts Igērā ar vienu lodes ievainojumu kājā, ka tur viņu mēģināja nopratināt, ka viņš runājis ar skolotāju un, beidzot, ka viņu nogalinājis Mario Terans. Neviens neapšaubīja arī to, ka Villijs un Čino patiešām tika nošauti telpā, kas atradās blakus Če istabai, kaut gan par viņiem prese toreiz runāja vismazāk.

Attiecībā uz visiem šiem faktiem žurnālisti sāka uzdot «nekautrīgus» jautājumus Bolīvijas varas pārstāvjiem, kas nevarēja neko sakarīgu atbildēt un ar katru jaunu «paskaidrojumu» un «noliegumu» arvien vairāk sapinās un nodeva tos, kuru rokas bija aptraipītas Če asinīm.

Protams, Če slepkavībā par galveno atbildīgo — no bolīviešiem — visi minēja prezidentu ģenerāli Barjen-tosu, kurš uzskatīja par nepieciešamu atspēkot pret viņu vērsto apsūdzību, paziņojot «Washington Post» korespondentam: «Kareivji, kas saņēma gūstā Če, negriezās Lapasā pēc instrukcijām. Mēs netikām devuši pavēli nogalināt viņu. Tas nebija nepieciešami. Armijas daļām jau bija pavēlēts neņemt gūstekņus. Pārāk bieži ļbartizāņi, solīdami padoties, sagaidīja kareivjus ar uguni. Personiski es būtu labāk turējis sagūstīto Če apcietinājumā, lai uz visiem laikiem sagrautu mītu par Gevaru. Un, tā kā es esmu prezidents un mans pienākums ir rast līdzekļus, lai palīdzētu Bolīvijai, tad es būtu izskatījis jebkuru priekšlikumu nodot viņu dzīvu Fidelam Kastro vai jebkuram citam, teiksim, par 20 miljoniem dolāru.»

Sājā gļēvajā, kaunpilnajā paziņojumā viss bija meli.

Kad kļuva skaidrs, ka noslēpt pasaules sabiedriskajai domai patiesību par Če noslepkavošanu kļūst arvien grūtāk, bolīviešu varas iestādes izšķīrās par jaunu noziegumu: tās noslēpa Če līķi.

10. oktobra rītā Če līķis pazuda no Valjegrandes. No vienas Barjentosa un Ovando versijas izrietēja, ka Če ticis apbedīts Bolīvijā viņiem vien zināmā vietā, pēc otras — ka Če mirstīgās atliekas kremētas un pelni apglabāti. Klīda arī baumas, ka Če līķis nodots C1P rīcībā, kuras aģenti to aizveduši uz Panamas kanāla amerikāņu zonu.[!]

Precīzi noskaidrots: iekams slepkavas likvidēja Če ķermeni, kas bija viens vienīgs viņu vainas pierādījums, tie noņēma Če sejai masku un nocirta roku delnas, kuras iespirtoja. Slepkavām bija vajadzīgi pierādījumi, ka viņu upuris patiešām bijis Če. Citādi tautas nenoticēs, ka šie pigmeji varējuši pieveikt tādu gigantu, kāds bija Če. Un no tā viņi baidījās.

Taču viņu bailes bija veltas. Nevarēja būt šaubu, ka Če gājis bojā, ka viņa vairs nav dzīvo vidū. Un viens [32] no pirmajiem, kas to atzina aiz Bolīvijas robežām, bija pats Fidels Kastro.

Jau kopš 10. oktobra Knbas prese katru dienu publicēja visdažādākās ziņas par traģiskajiem notikumiem Bolīvijā, ari dažādas sīkākas detaļas un versijas par Ce bojā eju. Kaut arī visas šīs ziņas tika ievietotas bez komentāriem, tauta tomēr saprata, cik briesmīgu patiesību tās ietver.

15. oktobrī Fidels Kastro to apstiprināja savā runā, ko pārraidīja pa televīziju un radio. Kubas revolūcijas vadonis visā pilnībā attēloja Ce bojā ejas apstākļus un atmaskoja viņa slepkavas, kas drudžaini

pūlējās slēpt sava nozieguma pēdas. Noslēgumā Fidels Kastro nolasīja Kubas Ministru Padomes lēmumu, kurā bija atzīmēti Če nopelni Kubas tautas un Latīņamerikas tautu cīņā par atbrīvošanos no imperiālisma smagā jūga. Valstī pasludināja 30 dienu ilgas sēras un 8. oktobris kļuva par «Varonīgā partizāņa dienu». Apstiprināja komisiju, kurai vajadzēja organizēt pasākumus sakarā ar izsludinātajām sērām un Če piemiņas iemūžināšanu. Komisiju vadīja Huans Al-meida.

18. oktobri pulksten 8 vakarā Revolūcijas laukumā Havannā, kur tauta tik daudzas reizes bija sveikusi Če, desmitiem tūkstošu Kubas galvaspilsētas iedzīvotāju dziļā klusumā klausījās Fidela Kastro vārdus par tā cilvēka varoņdarbiem un traģisko bojā eju, kurš dzīvoja, cīnījās un ziedoja savu dzīvību par Latīņamerikas tautu brīvību un laimi...

Če nāve satrauca visu zemju darbaļaudis. Uz Havannu nebeidzamā straumē plūda komunistisko partiju un citu progresīvo organizāciju, kā arī starptautiskās strādnieku kustības darbinieku līdzjūtības apliecinājumi.

1967. gada 17. oktobrī Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālā Komiteja nosūtīja Kubas Komunistiskās partijas Centrālajai Komitejai un biedram Fide-lam Kastro šāda satura telegrammu:

«Padomju Savienības komunisti ar dziļām skumjām uzņēma vēsti par Ernesto Če Gevaras varonīgo bojā eju.

Biedrs Če Gevara krita par dižu mērķi — tautu atbrīvošanu no spaidiem un ekspluatācijas. Mēs viņu uz visiem laikiem paturēsim savā piemiņā kā vīrišķīgu revolucionāru, kā cilvēku, kam piemita liela dvēseles skaidrība un nedzirdēta pašaizliedzība.»

18. oktobrī šo telegrammu publicēja «Pravda», tā ievietoja ari nekrologu par Ernesto Če Gevaru, ko bija parakstījis ģenerālsekretārs L. Brežņevs un citi PSKP CK Politbiroja locekļi.

Latīņamerikā sakarā ar Če nāvi uzbangoja tik liels sašutuma un naida vilnis pret ASV imperiālismu un tā bolīviešu sulaiņiem, tik dziļas solidaritātes jūtas ar Če varoņdarbu, ka sava kaismīguma un emocionalitātes ziņā to varēja salīdzināt varbūt vienīgi ar solidaritātes vilni, kas vēlās pār kontinentu sakarā ar Kubas revolūcijas uzvaru 1959. gadā.

Če nāve radīja tūkstošiem jaunu imperiālisma ienaidnieku Latīņamerikas valstīs, vēl vairāk saasināja šķiru pretrunas šajās zemēs. Visai raksturīgi, ka pat daudzas buržuāziskās avīzes gan Savienotajās Valstīs, gan Latīņamerikā šajās dienās rakstīja, ka Če nāve neko neatrisina, jo, kamēr Latīņamerikas tautas dzīvos nabadzībā, šeit noteikti gaidāmi jauni sociālie satricinājumi un vēl varenāka revolucionārā kustība nekā tā, kuru vadīja mazajā Igēras lauku skolā nošautais Ernesto Če Gevara.

Mums jāpastāsta vēl par dažiem notikumiem, kas attiecas uz Če

dzīves posmu Bolīvijā, it īpaši uz viņa nāves apstākļiem.

Kad Če bija miris, Kamīri vēl arvien turpinājās Debrē, Bustosa un citu partizāņu kustības dalībnieku tiesas prāva. Tagad, pēc Če nāves, Bolīvijas varas iestādēm vairs nebija nekādas vajadzības vilkt garumā šo farsu.

17. novembrī kara tiesa piesprieda Debrē un Bustosam 30 gadu ieslodzījuma cietumā, arī provokatori saņēma savus «termiņus», taču tas nebija par šķērsli viņu tūlītējai izkļūšanai brīvībā.

Debrē un Bustoss atradās ieslodzījumā turpat Kamīri līdz 1971. gada janvārim, kad viņus amnestēja un izsūtīja uz Čīli. Pēc mēneša Debrē ieradās Kubā. Kubiešu prese paziņoja, ka Debrē tiksies ar žurnālistiem un stāstīs par saviem piedzīvojumiem Bolīvijā, taču šāda preses konference nenotika. Drīz vien viņš atstāja Kubu un atgriezās Eiropā, kur publicēja grāmatu par savu tikšanos ar Salvadoru Aljendi, nesen bojā gājušo Čīles prezidentu.

1968. gada jūlijā visu pasauli aplidoja sensacionāla vēsts: Fidels Kastro Havannā paziņojis, ka Kubas valdība saņēmusi no kāda sava Bolīvijas labvēļa Ernesto Če Geva-ras dienasgrāmatas fotokopiju un, pārliecinājusies, ka tā ir īsta, nolēmusi publicēt dienasgrāmatu Kuba lielā metienā bezmaksas izplatīšanai. Kubas valdība nolēmusi ari nodot bez atlīdzības aizrobežu izdevniecībām dienasgrāmatas kopiju publicēšanai ārzemēs.

Lapasā Fidelu Kastro mēģināja atspēkot prezidents Bar-jentoss. Viņš paziņoja, ka visas Če dienasgrāmatas fotokopijas atrodas viņa pārziņā un ka Fidela Kastro rīcībā ir vai nu viltota dienasgrāmatas kopija, vai arī daļa no tās, kas salīmēta no atsevišķiem fragmentiem, kurus dažādā laikā bija publicējusi pati Bolīvijas valdība.

1968. gada 3. jūlijā Fidels Kastro teica runu Havannas televīzijas pārraidē un demonstrēja skatītājiem Ce dienasgrāmatas fotokopijas, kā arī tos dokumentus, kurus Bolīvijas varas iestādes bija atņēmušas Če sagūstīšanas brīdī. Kubas valdības vadītājs atmaskoja Bolīvijas augsto amatpersonu apkaunojošās mahinācijas, ar kādām tās nodarbojās jau astoņus mēnešus, mēģinādamas pārdot ārzemju izdevniecībām sava upura dienasgrāmatu gandrīz vai par miljons dolāriem.

Nevarēja būt šaubu: Če dienasgrāmata un visi pārējie dokumenti.no viņa mugursomas, kuri līdz šim biia glabājušies cieši noslēgtos seifos pie Bolīvijas prezidenta Lapasā un pie CIP amatpersonām Vašingtonā, tagad atradās Havannā, un revolucionārā Havanna, nevis Lapasa un Vašingtona publicēs tos atklātībā.

Dažas dienas vēlāk prezidents Barjentoss bija spiests atzīt, ka Havannā patiešām nokļuvušas Če dokumentu istās fotokopijas. Ja tā bija patiesība, tad pamatoti radās otrs jautājums: kas tās nodevis Havannai? Nebija šaubu, ka to izdarīt varēja tikai ļoti svarīga amatpersona. Bet kura?

Atbilde uz šo jautājumu nebija ilgi jāgaida. Tā paša gada 19. jūlijā no Bolīvijas uz Čīli aizbēga iekšlietu ministrs Antonio Argedass, viens no prezidenta Barjentosa visuzticamākajiem cilvēkiem. Čīles žurnālistiem Argedass paziņoja, ka vairākus gadus viņš bijis CIP aģents un ka tieši viņš nolēmis pārtraukt sakarus ar «ļaundaru bandu, kura perina sazvērestību pret cilvēci», un nosūtījis Če dokumentus uz Havannu.

Turpmākie notikumi atgādināja detektīvfilmu. Argedass no Čīles devās uz Londonu, pēc tam uz Ņujorku, tad — uz Ļimu. Visur viņš sniedza dažādus, bieži vien pretrunīgus paziņojumus. Limā Argedass negaidot pavēstīja, ka atgriežas Lapasā un ir ar mieru stāties tiesas priekšā un atbildēt par savu rīcību.

Patiešām, Argedass atgriezās Lapasā, kur viņu arestēja. Bijušo ministru tiesāja Augstākais kara tribunāls, bet sēdes notika aiz slēgtām durvīm, un tas, par ko tur runāja, kādu laiku bija noslēpums. Kļuva zināms vienīgi tik daudz, ka tiesa nav pieņēmusi nekādu lēmumu šajā lietā, bet pašu Argedasu atbrīvojusi.

Gadu vēlāk Argedasu Lapasā mēģināja nošaut nezināmas personas, kas no automobiļa gaišā dienas laikā raidīja pret viņu ložmetēja kārtu. Argedasu ievainoja, viņš nokļuva hospitālī un, iznācis no tā, patvērās Meksikas vēstniecībā.

1999. gada septembrī varas orgāni atļāva viņam izbraukt no Bolīvijas, un Argedass ar ģimeni aizbrauca uz Meksiku. Vēl pēc kāda laika viņš apmetās uz pastāvīgu dzīvi Havannā.

Drīz pēc šiem notikumiem Argedasa slepenās tiesas lietas fotokopijas — 250 fotouzņēmumi — nokļuva aiz robežām un izvilkumi no tās sāka parādīties dažādu Latīņ-amerikas un Eiropas valstu presē.[33] Pēc tam šīs prāvas protokolu visā pilnībā publicēja argentīniešu publicists Gregorio Selsers savā grāmatā «CIP Bolīvijā». Dažus fragmentus no šīs lietas mēs jau citējām. Argedass savā liecībā tiesā atmaskoja CIP un tās aģentūras graujošo darbību Bolīvijā. Izskaidrodams savu rīcību, Argedass tiesā paziņoja: «Es atstāju savu zemi, jo, izpildīdams iekšlietu ministra pienākumus, es pārliecinājos, ka mana dzimtene lielā mērā zaudējusi savu nacionālo suverenitāti, ka ziemeļamerikāņu dienesti Bolīvijā ir visuvareni. Es kļuvu par Savienoto Valstu valdības upuri.»

Argedass atzina, ka tieši viņš nodevis Če dienasgrāmatu Havannai, ka darījis to bez atlīdzības, patriotisku jūtu pamudināts. «Pēc sarunām ar ziemeļamerikāņu ierēdņiem,» tiesā sacīja Argedass, «man kļuva skaidrs, ka Ziemeļamerikas valdība gribēja izraisīt plašu interesi par majora Ernesto Gevaras pārgājiena dienasgrāmatas saturu, lai pēc tam izstrādātu dienasgrāmatai savu versiju un izdarītu oriģinālā ievērojamus labojumus nolūkā attaisnot plašo, bruņoto agresiju preL Kubu un masu represijas valsts iekšienē. Tātad tika

fabricēta provokācija, kuras nolūks bija izdot viltotu vai stipri sagrozītu dienasgrāmatas oriģināl tekstu,»

Argedasa prāvas dokumenti sniedz bagātīgu vielu pārdomām par to, kāda tad īsti bija šī visai neparastā Boli--vijas drāmas personas politiskā seja.

— Vai jūs esat komunists? — Argedasam jautāja tiesas priekšsēdētājs.

— Esmu marksists humānists, — ne aci nepamirkšķinājis, atbildēja apsūdzētais.

— Kādas ir jūsu domas par Gevaru?

•— Viņš ir varonis, paraugs visai Amerikai.

— Pastāstiet tiesai — vai jūs bijāt pazīstami ar Ernesto Če Gevaru un brāļiem Peredo un kādas bija jūsu attiecības?

— Man nebija tas gods personiski pazīt majoru Ernesto Gevaru. Ar majoru Inti Peredo es biju pavirši pazīstams. Kas attiecas uz majoru Roberto Peredo (Koko), es viņu dziļi cienīju, kaut gan man ar viņu nekad nebija politiska rakstura kontaktu.

Līdz ar Če dienasgrāmatas oriģināla publicēšanu Ha-vannā CIP provokatoriskie plāni cieta sakāvi.

Argedass izrādīja ne mazumu vīrišķības visos šajos notikumos, jo viņš visu laiku it kā balansēja virs bezdibeņa, līdz nokļuva Havannā. Viņš nodeva kubiešiem ne tikai dokumentus, kas bija atradušies Če mugursomā. To pavēstīja Fidels Kastro 1970. gadā mītiņā, kas bija sarīkots par godu 26. jūlijam.

«Es jums gribu paziņot,» toreiz sacīja Kubas valdības galva, «ka pēc notikumiem ar dienasgrāmatu dr, Argedass turpināja cīnīties un centās pārsūtīt uz mūsu zemi Če sejas ģipša atveidu, masku, kuru izgatavoja viņa noslepkavošanas dienā, turklāt dr. Argedass saglabājis un nosūtījis uz mūsu valsti Če Gevaras roku delnas.

Če rokas labi saglabājušās. Kubiešu speciālisti veltīja tam sevišķas pūles.

Mūsu zemes tradīcijas ir zināmas. Tā apbedī savus dēlus. Tā ir tradīcija. Katrai tautai ir savas tradīcijas. Ma-seo, Marti tika apbedīti. Un tā mēs darīsim vienmēr. Taču mums radās jautājums: ko darīt ar Če rokām?

Tas ir vienīgais, kas mums palicis no viņa. Mēs pat nezinām, vai kādreiz izdosies atrast viņa mirstīgās atliekas. Taču mums ir Če rokas, kas pilnībā saglabājušās.

Un tieši tāpēc mēs vēlamies griezties pie tautas, lai uzzinātu tās domas šajā jautājumā. (Saucieni: «Tās jāsaglabā!»)

Jāsaglabā? Tādā gadījumā mēs gribam, lai tauta izlemj šādu priekšlikumu: jau izgatavota maskas kopija, un mēs tādā veidā varam izgatavot daudzas reprodukcijas, saglabājot maskas oriģinālu. Var arī glabāt Če rokas stikla urnā un novietot to šeit, pie Marti statujas, vai

arī kādā zālē Če bojā ejas kārtējā gadadienā. Tās ir rokas, kurās viņš turēja ieroci, cīnīdamies par atbrīvošanu, rokas, ar kurām viņš rakstīja, izklāstīdams savas lieliskās domas, rokas, ar kurām viņš strādāja cukurniedru plantācijās, ostās, jaunbūvēs. Un var izveidot kaut ko līdzīgu Če muzejam, ja jūs to gribēsit, kaut ko līdzīgu pagaidu muzejam.

Če nepieder mūsu zemei. Če pieder Amerikai. Un kādā jaukā dienā šīs rokas atradīsies tur, kur tās vēlēsies novietot Amerikas tautas. Bet pagaidām mūsu tauta glabās tās un rūpēsies par tām ...

Tātad Če Gevaras bojā ejas tuvākajā gadadienā mēs atvērsim šo telpu, kur atradīsies viņa maska un viņa rokas un kur tauta varēs brīvi ienākt un apskatīt tās. Kaut gan jāatzīst, ka ikvienam tas būs smags brīdis. Es zinu, ka uz dažiem biedriem jau pati šī ideja vien atstāja lielu iespaidu, iedarbojās ļoti spēcīgi. Es saprotu, ka tāpat tas iedarbosies arī uz jums visiem.

Pirms mītiņa šeit bija Aleidita (Aleida Marča — Gevaras dzīvesbiedre. — Aul.). Es runāju ar viņu un pateicu visu, lai tas nenāktu viņai negaidīti. Aleidas acis mazliet apsarka, pār vaigiem noritēja dažas asaras, taču viņa sacīja: «Jā, labi.»

Tātad Če dzīvesbiedre to zina. Tēvs arī zina. To zina tikai nedaudzi cilvēki. Bērni, protams, to nezina.

Lai kā tas arī būtu, mēs vienmēr būsim ārkārtīgi pateicīgi dr. Argedasam par to, ko viņš izdarījis.

Če nogalināja, taču nespēja aizkavēt viņa dienasgrāmatas nogādāšanu Kubā. Tika darīts viss, lai arī pēc nāves Če nozustu, taču viņa rokas tomēr nokļuva Kubā. Nav zināms, kādēļ tika izgatavota viņa maska, taču neviens nespēja aizkavēt tās pāriešanu kubiešu tautas rokās.

Taisnīgā ideja, Če mērķis, viņa cēlums un diženums paveica to, kas šķita neiespējams. Cilvēks, kas oficiāli ieņēma posteni Bolīvijas valdībā, kura cīnījās pret Če,

riskēja ar savu dzīvību ne vienu reizi vien, lai izglābtu Če dienasgrāmatu un pārsūtītu to uz Kubu, bet pēc tam glābtu Če rokas, masku un atdotu tās mums.

To es jums gribēju pastāstīt.»

Kad raugās uz notikumiem, kuri risinājās Latīņamerikā pēc Ernesto Če Gevaras nāves, neviļus jāatceras lasītājam jau pazīstamā Teda Šulca — grāmatas «Revolūcijas vētras» autora padoms. Viņš ieteica saviem kolēģiem nepamatoties uz saprāta vai loģikas likumiem, analizējot šo valstu īstenību. Galvenais, brīdināja Sulcs, nemēģiniet pareģot notikumu gaitu, ja nevēlaties tikt piemuļķots: uz skatuves ir pārāk daudz aktieru, viņi darbojas pārāk ātri, redzamu un neredzamu milzīga spēka atsperu vadīti.

Patiešām, diezin vai vispieredzējušākais Latīņamerikas politiskās

skatuves novērotājs Če bojā ejas dienā varēja paredzēt to, kas pēc kāda laika norisa šajā kontinentā. Notikumi te attīstījās šādi.

1968. gadā naktī no 2. uz 3. oktobri Peru varu savās rokās pārņēma peruāņu armijas augstākā pavēlniecība, kas izveidoja militāru valdību ar ģenerāli Huanu Velasko Alvarado priekšgalā. Progresīvā sabiedrība militāro apvērsumu Peru uzņēma ar bažām, tomēr jaunā militārā vara šajā valsti ar savu darbību pierādīja, ka tā pārņēmusi varu nevis tādēļ, lai aizstāvētu muižnieku un ārzemju monopolistu intereses. Gluži otrādi. Ģenerāļa Velasko Alvarado valdība īsā laikā nacionalizēja amerikāņu «International Petroleum Company», realizēja radikālu agrāro reformu, nodibināja diplomātiskās attiecības ar Padomju Savienību un citām sociālistiskajām valstīm.

Aizritēja vēl divi gadi, un Čīlē prezidenta vēlēšanās uzvarēja Tautas vienības bloks, kas apvienoja visus progresīvos, revolucionāros spēkus valstī. Par Čīles prezidentu kļuva bloka līderis Salvadors Aljende. Pirmo reizi demokrātiskā vēlēšanu ceļā vienā no Latīņamerikas valstīm varu pārņēma revolucionārie spēki. Saniknota par šo uzvaru bez asinsizliešanas, reakcija mēģināja izprovocēt pilsoņu karu, gan nogalinot kara ministru ģenerāli Šneideru, gan rīkojot citas provokācijas, taču visas šīs intrigas beidzās neveiksmīgi. Prezidenta Salvadora Al-jendes valdība, balstīdamās uz revolucionāro spēku vienotību un darbaļaužu atsaucību, nostiprināja savas pozīcijas un stājās pie pārkārtojumu īstenošanas — nacionalizēja valsts galveno bagātību — vara atradnes, paātrināja agrārās reformas realizēšanu, sāka piekopt neatkarīgu ārpolitiku, atjaunoja diplomātiskās attiecības ar Kubu un citām sociālistiskajām valstīm.[34]

Notikumi Peru un Cīlē ietekmēja arī stāvokli Argentīnā. Sīs zemes valdība ar ģenerāli Lanusē priekšgalā pretēji Pentagona plāniem bija par sadarbību ar Peru un Čīli, pamatojoties uz savstarpējas neiejaukšanās principu un suverenitātes cienīšanu.

Ne mazāk ievērojami notikumi šajos gados norisinājās Bolīvijā. 1969. gada 27. aprīlī prezidents Barjentoss gāja bojā aviācijas katastrofā.[35] Viņa vietu ieņēma viceprezidents Siless Saliniss. Piecus mēnešus vēlāk, tā paša gada 26. septembrī, kārtējā militārā apvērsuma rezultātā par prezidentu tika pasludināts ģenerālis Alfredo Ovando Kandija. Taču viņš vairs nevarēja vadīt valsti ar savu priekšgājēju tradicionālajām metodēm. Lai noturētos pie varas, Ovando bija spiests ne vien runāt par nacionālo interešu aizstāvēšanu, bet arī darīt kaut ko reālu šai virzienā.

Atdarinot peruāņu ģenerāļus, viņš nacionalizēja «Bolivian Gull Oil Company» — lielā amerikāņu naftas monopola «Guli Oil Corporation» filiāles īpašumu. Arī viņš nodibināja diplomātiskās attiecības ar Padomju Savienību un pat mēģināja uzvelt visu atbildību par Če

Gevaras noslepkavošanu nelaiķim Barjentosam, apgalvodams, ka toreiz, kad Bolīvijas valdība lēma Če likteni, viņš, ģenerālis Ovando Kandija, balsojis pret varonīgā partizāņa nogalināšanu. Vēl vairāk: Ovando sāka runāt par Ernesto Če Gevaras lielo ieguldījumu Bolīvijas revolūcijas attīstībā. Kādā no savām runām Ovando sacīja, ka «Gevara cīnījās ar citiem līdzekļiem par lielās dzimtenes — Latīņameri-kas ideālu, par ko cīnāmies arī mēs».

Ovando rīcība radīja lielu neapmierinātību Kapitolija kalnā Vašingtonā. Konfidenciālā ASV valdības ziņojumā senāta komisijai ārlietu jautājumos Ovando bija nosaukts par «oportūnistu bez ideoloģijas un politiskās pārliecības». Tas kļuva zināms Bolīvijas valdībai, kas ar sava informācijas ministra Alberto Beili vārdiem apsūdzēja nicināmos jenkijus graujošā • darbībā. «Viņi,» paziņoja Beili, «apsūdz komunismā katru valdību, kas savas valsts intereses stāda augstāk par tām interesēm, kādas ir lielajām imperiālistiskajām amerikāņu korporācijām, kuras jau atņēmušas mūsu valstīm tik daudz bagātību un padarījušas mūs nabagākus nekā jebkad agrāk.»

Tomēr Ovando rīcība, kaut arī radīja neapmierinātību Vašingtonā, nepavairoja viņa draugu skaitu starp bolī-viešiem, arī starp virsniekiem, uz kuru atbalstu viņš cerēja galvenokārt.

Amerikāņu aģentūra armijā, it sevišķi virsnieki, kas tieši bija piedalījušies pret partizāņiem vērstajās soda akcijās, uzskatīja Ovando gandrīz vai par nodevēju, un tajā pašā laikā patriotiski noskaņoto virsnieku acīs Ovando, Barjentosa labā roka, bija un palika odioza persona, kuras rokas aptraipītas ar Ce asinīm.

Zaudējis kā vienu, tā otru atbalstu, Ovando 1970. gada 6. oktobrī tika gāzts. Kādu laiku valstī valdīja jukas. Sešas militārpersonas vienlaikus paziņoja, ka tās pretendē uz valsts prezidenta amatu. Viss beidzās ar to, ka prezidenta pilī Lapasā «pozīcijas ieņēma» ģenerālis Huans Hosē Toress, kurš Barjentosa laikā bija ģenerālštāba priekšnieks.

Toress izvirzīja progresīvu sociālo pārkārtojumu programmu, viņu atbalstīja darbaļaudis — ogļrači un zemnieki. Toress atjaunoja demokrātiskās brīvības, atbrīvoja politieslodzītos, arī Debrē. Tomēr viņš nespēja noturēties pie varas. 1971. gada augustā viņu gāza. Sašķeltie Bolīvijas demokrātiskie spēki nespēja izrādīt efektīvu pretestību reakcijai. Zīmīgi, ka šajās dienās, kad norisa cīņa par varu, tautas pusē vīrišķīgi un noteikti uzstājās pulkvedis Rubens Sančess, tas pats Rubens Sančess, kuru kādā no 1967. gada 10. aprīļa sadursmēm saņēma gūstā Ce partizāņi. Acīm redzot, šī epizode bija pozitīvi ietekmējusi Sančesu, vienu no tuvākajiem ģenerāļa Huana Hosē Toresa darbiniekiem.

Un tomēr, kaut arī bija jāpiedzīvo šī sakāve, revolucionārais process Latīņamerikā pēc Ernesto Ce Gevaras bojā ejas attīstījās

sekmīgi.

Patiešām, pirms dažiem gadiem tikai retais varēja iedomāties, ka par šī procesa aktīviem dalībniekiem kļūs augstas militārpersonas un pat daži no tiem, kas karoja pret Ernesto Če Gevaru un viņa vīrišķīgajiem cīņu-biedriem.

Tikpat grūti toreiz bija iedomāties arī to, ka antiimperiālistiskie spēki kaut kur spēs samērā mierīgā ceļā iekarot varu, kā tas notika Čīlē.

Taču, iedziļinoties šajos notikumos, varam konstatēt zināmu likumsakarību. Revolucionārais process attīstās, vēršas plašumā, krasi saasinās pretrunas starp Latīņame-rikas tautām un ASV imperiālismu, notiek pārmaiņas sabiedrības šķiru struktūrā, antiimperiālistiskajā cīņā iesaistās arvien jaunas un jaunas iedzīvotāju aprindas. Vieni valdošo šķiru darboņi, baidīdamies no lielāka ļaunuma, ķeras pie virspusējiem pārkārtojumiem, otri pievienojas revolūcijai cerībā nobremzēt to vai novirzīt no pareizā ceļa, trešie vēršas pret imperiālismu patriotisku apsvērumu dēļ. Revolucionāru pārkārtojumu nepieciešamību sāk sludināt arī daži virsnieki un garīdznieki. Jo visiem kļūst skaidrs, ka revolūcija ir neizbēgama, ka tā ir dienas kārtībā, ka tā notiks, vai tās pretinieki to vēlas vai ne.

Tas viss sarežģī revolucionāro procesu, reizēm piešķirot tam neparastas formas, kas ārēji nesaskan ar vispārpieņemtajiem modeļiem, formulām un jēdzieniem. Taču lietas būtība nav notikumu ārējā apvalkā, bet to saturā, reālajos revolucionārās kustības panākumos. Sīs kustības centrs patlaban pārvietojies uz Latīņamerikas kontinenta dienvidu konusu, tas ir, uz tām zemēm, kur pirms vairākiem gadiem nevienādu cīņu izcīnīja cilvēks, kas ticēja revolūcijas nemirstīgajai idejai, tās galīgajai uzvarai pār reakcijas un imperiālisma spēkiem. Viņa asinis, viņa cīņu-biedru asinis, tāpat kā viņu priekšgājēju asinis, kā visu revolucionāru un komunistu asinis, netika lietas veltīgi. Revolūcija, starp citu, uzvar arī tāpēc, ka tai cērt ceļu, cīnās par tās cildenajiem, nemirstīgajiem ideāliem tādi kristālskaidri revolucionāri, kāds bija Ernesto ČeGevara.

Latīņamerikas revolūcijas panākumi visai nopietni vājina imperiālisma pozīcijas pasaulē. «Revolucionārās kustības uzplūdiem kopumā Latīņamerikas kontinentā ir milzīga nozīme pasaules revolucionārajā procesā. Vēl pavisam nesen, šķiet, tik drošā amerikāņu imperiālisma aizmugure kļūst par milzīgu antiimperiālistiskās revolūcijas centru. Blakus galvenajai imperiālisma citadelei — Amerikas Savienotajām Valstīm vēršas plašumā ārkārtīgi spēcīga revolucionārā kustība. Šīs pārvirzes atstāj un, bez šaubām, atstās lielu ietekmi uz tālākām pasaules spēku samēra pārmaiņām starptautiskās strādnieku šķiras labā, sociālisma labā.» [36]

*

Pēc Če nāves laists klajā desmitiem un simtiem grāmatu un brošūru daudzās pasaules tautu valodās. Viņam veltītas dzejas, poēmas, drāmas, stāsti, romāni, filmas. Protams, par viņu raksta ne tikai labvēļi un draugi, bet arī .ļaunprātīgi un viltīgi ienaidnieki. Viņi, šie ienaidnieki, nogalinājuši Če fiziski, tagad cenšas nogalināt to ari politiski, jo Če revolucionārais tēls viņiem nav mazāk bīstams kā pats dzīvais Če. Ko vien neraksta par Če šie pērkamie skribenti... Vieni iztēlo viņu par pārcilvēcisku varoni — vienpati, traģisku personību, revolucionāru pašnāvnieku, citi dēvē viņu par anarhistu, trockistu, Mao Cze-duna piekritēju, kā to, piemēram, CIP uzdevumā dara Daniels Džeimss, aprakstot Če biogrāfiju.

Visa šī falsifikācija ir šūta baltiem diegiem. Če nevarēja ciest revolucionāru dižošanos, pseidovaronību, visādus sektantus, sīkburžuāziskus muldoņas un ultra, troc-kistus un tamlīdzīgus provokatorus, kurus apvienoja un apvieno naids pret komunismu un pret Padomju Savienību. Un, lai kā arī censtos apmelotāji, viņiem neizdosies «piesavināties» Če skaidro tēlu, jo īstenībā Če bija komunists, cīnītājs, Padomju Savienības draugs, un tāds viņš uz laiku laikiem paliks visu progresīvo pasaules cilvēku piemiņā.

Kad biju uzrakstījis grāmatas pēdējās rindas, man radās vēlēšanās tikties ar Anastasu Ivanoviču Mikojanu, kopā ar viņu atcerēties revolucionāro Kubu un tās vadītājus, kurus viņš augstu vērtē. Es biju pārliecināts, ka Anastass Ivanovičs spēs man pastāstīt daudz interesanta par Če Gevaru, kuru viņš labi pazina.

1971. gada 25. maija es apmeklēju Anastasu Ivanoviču Mikojanu viņa vasarnīcā Maskavas tuvumā.

Mēs staigājām pa rūpīgi koptajiem parka celiņiem. Pamazām iestājās krēsla.

Es nodevu Anastasam Ivanovičam sveicienus no viņa kubiešu draugiem — Raula Kastro, Karlosa Rafaela Rod-rigesa un Antonio Nunjesa Himenesa, ar kuriem biju ticies sava nesenā Kubas apmeklējuma laikā. Spriežot pēc Anastasa Ivanoviča replikām, viņš joprojām uzmanīgi seko notikumiem revolucionārajā Kubā. Tās cilvēki, tās vadītāji, tās notikumi, grūtības un panākumi ir tuvi viņa sirdij. Un par to nav jābrīnās. Anastass Ivanovičs Mikojans taču bija pirmais Padomju Savienības valsts un partijas darbinieks, kas apmeklēja revolucionāro Kubu jau 1960. gadā, kad diplomātiskās attiecības starp mūsu valstīm vēl nebija atjaunotas.

Es lūdzu Anastasu Ivanoviču pastāstīt par saviem pirmajiem iespaidiem revolucionārajā Kubā.

— Mēs atlidojām uz Havannu 1960. gada 4, februārī, lai piedalītos Padomju Savienības zinātnes, tehnikas un kultūras sasniegumu izstādes atklāšanā, — stāsta Anastass Ivanovičs. — Lidlaukā mūs sagaidīja premjerministrs biedrs Fidels Kastro, Ernestu

Če Gevara, kas toreiz ieņēma Kubas Nacionālās bankas direktora posteni, ārlietu ministrs Rauls Roa un citi Kubas revolūcijas vadītāji. Lidlaukā bija sapulcējies daudz tautas. Sagaidīšana bija silta un sirsnīga. Es uzreiz jutu, ka atrodos draugu un domubiedru vidū. Kubas vadītāju jaunība, viņu revolucionārā degsme, revolucionārais entuziasms, dziļais patiesums, ticība savam mērķim un tāds pats plašu tautas masu entuziasms un ticība revolūcijai liecināja, ka Kubas revolūcija atbilst darbaļaužu ilgām un cerībām.

Bija redzams, to nevarēja nepamanīt, ka Kubas revolūcijas vadītāji iemantojuši tautā lielu autoritāti, lielu mīlestību. Kubieši juta nacionālu lepnumu par to, ka viņu valsts pirmā Amerikā, turklāt atrazdamās līdzās visvarenākajai imperiālistiskajai lielvalstij, izdarījusi patiesi sociālu revolūciju.

Mūsu uzturēšanās laikā Kubā valdīja nokaitēta atmosfēra gan tiešā, gan pārnestā nozīmē. Revolucionārā valdība izdarīja nozīmīgus, kardinālus sociālos pārkārtojumus, vispirms jau agrāro reformu. Ekspluatatoru aprindas un ārzemju kapitāla pārstāvji nikni pretojās šiem pārkārtojumiem. Valsti norisa spīvas šķiru kaujas. Taču lielais darbaļaužu vairākums atbalstīja revolucionārās valdības progresīvo politiku, tās kursu uz valsts pilnīgu politisko un ekonomisko neatkarību. Tā bija ķīla tālākiem panākumiem.

— Vai revolucionārā Kuba 1960. gadā jums atgādināja padomju varas pirmos gadus Krievijā?

— Zināmā mērā — jā. Visām patiesi sociālām revolūcijām ir daudz kā kopēja. Tās rosina darbaļaužu masās enerģiju un entuziasmu, desmitkāršo viņu apņēmību un cīņas gribu. Par revolūciju cīnās politiski apzinīgas, uz pašuzupurēšanos un drosmīgiem varoņdarbiem spējīgas masas. Markss nosauca sociālās revolūcijas par patiesām vēstures lokomotīvēm. Un tā tas patiešām ir. Protams, katrai revolūcijai ir arī savas īpatnības, ja vēlaties — savs nacionālais kolorīts. Vietējie apstākļi, tautas vēsturiskā pieredze, tās tradīcijas, psiholoģija, ekonomiskās attīstības līmenis un tās atkarība no ārzemju kapitāla, strādnieki} šķiras apzinīguma pakāpe, tās avangarda ietekme un daudzi citi faktori nosaka to, ka katra revolūcija atšķiras no citām ar kaut kādām īpatnībām. Tajā pašā laikā visām sociālistiska tipa revolūcijām piemīt, kopējas likumsakarības: tās noris ār darbaļaužu masu aktīvu līdzdalību, to gaitā tiek sabiedriskoti ražošanas līdzekļi un zeme, vecais valsts pārvaldes aparāts, kas apspieda darbaļaudis, nomainīts ar jaunu, tas funkcionē ar darbaļaužu starpniecību un viņu interesēs, tiek realizēti sociālistiskie pārkārtojumi

Lielais Ļeņins mācīja, ka katra tauta nonāks pie sociālisma pa savu ceļu, pamatojoties uz savu pieredzi un konkrētiem vēsturiskiem apstākļiem. Ļeņins sacīja, ka Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas pieredzei ir vispasaules vēsturiska nozīme, taču tajā pašā laikā viņš

brīdināja no šīs pieredzes mehāniskas kopēšanas. Jā, faktiski neviena revolūcija, ja tā ir patiesi tautas revolūcija, arī nekopē citu revolūciju pieredzi. Katras revolūcijas pamatā pirmām kārtām ir tai vien raksturīgie apstākļi, tāpēc, taisnību sakot, tā ir neatkārtojama. Tas attiecas kā uz Lielo Oktobra sociālistisko revolūciju, tā arī uz Kubas revolūciju un uz daudzām citām revolūcijām,. Revolūcijas ir kā vienas ģimenes bērni, katram bērnam ir sava individualitāte, savas īpatnības, ar ko viņš atšķiras no brāļiem un māsām. Un tajā pašā laikā starp viņiem ir daudz kopēja, daudz līdzīga, daudz radnieciska — tas viņus tuvina un saliedē vienā ģimenē.

Sājā apstāklī slēpjas revolūciju spēks. Ja revolūcijas katrā zemē attīstītos pēc vienādas shēmas, kapitālistiem būtu samērā viegli ar tām cīnīties. Taču vēsture ir ne vien gudra, bet arī viltīga: dažkārt tā ietērpj revolūciju tādā ģērbā, ka ekspluatatoriem nepieciešams laiks, lai iepazītu tās patieso seju, bet, kad beidzot ir iepazinuši, tad vairs nespēj mainīt notikumu kursu — revolūcija jau- ir uzvarējusi, kļuvusi par neatgriezenisku procesu.

Gadās, ka arī pašai revolūcijai nepieciešams zināms laiks, lai tā izprastu pati sevi, lai izraudzītos pareizo ceļu, kas ved uz uzvaru, uz sociālismu. Notiek arī tā, ka kādā no pasaules revolucionārā procesa posmiem revolucionārā prakse aizsteidzas priekšā revolucionārajai teorijai. Vai tas ir labi vai slikti? Markss atzina, ka ikviens īstas kustības solis ir svarīgāks par duci programmu. Kubas revolūcija apstiprina šīs zināmās marksistiskās patiesības.

— Jūs, protams, tikāties ar Če. Sakiet, Anastas Ivano-vič, — kādas atmiņas jums saglabājušās no šīs tikšanās, ko jūs varat teikt par Če kā par cilvēku, valstsvīru un revolucionāru?

— Če Gevara saistīja uzmanību pat ar savu ārējo izskatu. Viņš šķita slaids, savā ziņā pat trausls, kaut gan bija diezgan drukns un plecīgs. Viņa seja pauda vīrišķību un tajā pašā laikā arī cildenumu. Valdzināja viņa smaids. No sarunām ar Gevaru radās iespaids, ka viņš ir vispusīgi izglītots, inteliģents cilvēks, kurš daudz lasījis. Taču visas šīs īpašības kopumā vēl neveidoja Če par ievērojamu personību. Galvenais viņā, protams, bija nevis ārējais izskats, nevis erudīcija, bet gan tas, ka viņš bija revolucionārs ar tēraudcietu, nelokāmu pārliecību par savu uzskatu pareizību. Viņš bija bezgala uzticīgs revolūcijai, idejai, ka darbaļaudis jāatbrīvo no visiem spaidiem, nabadzības un citiem kapitālisma un imperiālisma ļaunumiem. Revolucionārs līdz sirds dziļumiem — tāds bija Če Gevara. Pašaizliedzīga kalpošana revolūcijai bija viņa galvenā aizraušanās, viņa laime, viņa augstākais ideāls. Gevaram piemita revolucionārā goda un pienākuma jūtas, tāpēc grūtības un briesmas neatbaidīja viņu,

bet, gluži otrādi, vilktin pievilka. Če nepazina baiļu un vienmēr bija gatavs ziedot savu dzīvību par idejām, kurām ticēja. Tajā pašā

laikā viņam bija sveša jebkāda pozēšana, dižošanās ar drosmi, lielība un tukša runāšana. Katrs lieliskā revolucionāra vārds un žests, viss, ko vien viņš darīja, bija patiesuma, neciluma un vienkāršības paraugs.

Bija jūtams, ka šis inteliģents, «grāmatu tārps», nebija kabineta darbinieks, savrups erudīts. Viņu aizrāva cīņa, dedzīgi strīdi, drosmīgi varoņdarbi. Taču Gevara nebija Dons Kihots, kas sapņo par cīņu ar vējdzirnavām — ar šķietamu ienaidnieku. Viņa ienaidnieks bija visai konkrēts — to sauca par imperiālismu. Če Gevara uzskatīja, ka cīnīties ar to ir revolucionārā goda, revolucionārā pienākuma lieta.

Vai Če bija romantiķis? Bez šaubām. Bet viņš bija revolucionārs romantiķis. Atcerēsimies, arī Ļeņins uzskatīja, ka nevaram iztikt bez romantikas, ka labāk, ja tās par daudz nekā par maz, ka vienmēr esam simpatizējuši revolucionārajiem romantiķiem pat tad, ja nepiekritām viņiēm. k

Mēs daudz ko pārrunājām ar Če, bieži strīdējāmies. Viņš bija nepacietīgs un taisnprātīgs, viņš ticēja revolucionārās darbības brīnumdarītāja spēkam, nepieļāva kompromisu cīņā. Var teikt, ka visi revolucionāri, it sevišķi gados jaunie, grēko šai ziņā. Daudziem no mums tikai dzīves pieredze — un ar to jāsaprot ne vien panākumi, bet arī neveiksmes — izveido reālus uzskatus, tikai dzīves pieredze disciplinē revolucionāro kaismi un dod iespēju savākt, uzkrāt vajadzīgos spēkus, lai no jauna mestos cīņā. Par to liecina Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas, mūsu Padomju valsts bagātā pieredze, par to liecina arī starptautiskās komunistiskās kustības pieredze.

Es par to runāju ar Če Gevaru. Daudzos jautājumos . viņš man piekrita, tomēr bieži viņa uzskati bija pilnīgā pretstatā manējiem, Reiz es Gevaram jokojot pat pateicu, ka viņš atbilst savam vārdam Če, jo armēņu valodā tas nozīmē «nē». Padzirdējis to, viņš labsirdīgi un no visas sirds sāka smieties. Pārliecināt Če bija grūti, starp citu, tāpat kā viņam mani. Vienīgi dzīve, vienīgi pati revolucionārā procesa attīstība varēja attiecīgi koriģēt mūsu strīdus, parādīt, kur kļūdījās viņš, kur — es. Taču mūsu strīdi bija divu domubiedru, nevis pretinieku strīdi. Mēs abi bijām komunisti, un tas noteica to savstarpējo cieņu, kādu mēs izjutām viens pret otru, nostiprināja draudzību, kas mūs vienoja.

īpaši gribas uzsvērt to iespaidu, kādu uz mani atstāja Fidela Kastro un Če Gevaras savstarpējās attiecības. Mēs daudzas reizes bijām kopā, reizēm tikai trijatā, ja neskaita tulku. Tāpēc man bija iespēja novērtēt viņu neparasto absolūtas uzticēšanās un savstarpējas izpratnes caurstrāvoto draudzību. 5o divu kubiešu revolucionāru raksturi bija manāmi atšķirīgi. Taču temperamentīgais, dedzīgais Fidels, kas viegli aizrāvās, un šķietami aukstasinīgais, mierīgais Če lieliski sapratās un augstu vērtēja viens otru varbūt tieši to īpašību dē], ar kurām viņi atšķīrās viens no otra.

Pēc Ce Gevaras nāves es neesmu ticies ar Fidelu Kastro, bet gan runājis ar viņa brāli Raulu, kas bija atbraucis uz Maskavu, tāpēc labi zinu, cik viņi abi sāpīgi pārdzīvo šo zaudējumu. Es visā pilnībā dalos ar viņiem šajās bēdās.

— Ko jūs varat sacīt par Če «Bolīvijas dienasgrāmatu»?

— Kad es to lasīju, man šķita, ka tā rakstīta ar šī cildenā revolucionāra asinīm.

Ar sāpju pilnu sirdi es lasīju dienasgrāmatas pēdējās lappuses, skaidri iedomājos Če dzīves pēdējās dienas. Cik maz vārdu šajās lappusēs, cik daudz revolucionāro kauju dramatisma! Bezgalīgu cieņu rada viņa vīrišķība, neatlaidība, gatavība cīnīties līdz galam, kā to liecina dienasgrāmata. Vēl jo spilgtāk tas raksturo viņu kā nelokāmu cīnītāju. Tāds Gevara palika arī sakāves bridi, jo runa taču bija par sakāvi, ko cieta partizāņu vienība, uz kuru viņš lika tik lielas cerības. Tādi cilvēki kā Če neiet, bojā bezmērķīgi. Arī pēc nāves viņi paliek ierindā, viņu dzīve iedvesmo aizvien jaunus un jaunus cīnītājus par komunismu, par visas cilvēces atbrīvošanu no ekspluatācijas un spaidiem. Komunista Emesto Če Gevaras gaišais tēls mūžīgi dzīvos tautas piemiņā, viņa draugu un cīņubiedru sirdīs, visu to sirdīs, kas tikušies ar viņu.

Anastass īvānovičs apklusa. Nakts migla jau sen bija apņēmusi mūs. Kādu laiciņu mēs klusēdami staigājām pa parku, tad iegājām mājā.

Anastass Ivanovičs aicināja mani istabā. Saruna turpi-, nājās par citām tēmām. Beidzot bija laiks pateikties mājas saimniekam par sirsnību un viesmīlību. Es sāku atvadīties no Anastasa Ivanoviča un ieraudzīju, ka no vienas fotogrāfijas, kas karājās pie sienas, uz mums raugās jaunais, smaidošais Če. Visapkārt viņam stāvēja cukurniedru novācēji, kas turēja augstu paceltu sarkanu karogu, uz kura bija lasāmi vārdi:

«Dzimtene vai nāve! Mēs uzvarēsim!»

ERNESTO ČE GEVARAS DZĪVES UN DARBĪBAS galvenie dati

1928. g. 14. jūnijs. — Rosario pilsētā Argentīnā dzimis Ernesto Gevara Ernesto Gevaras Linča un Sēlijas de la Sernas pirmdzimtais.

1946.—1953. — Buenosairesas Nacionālās universitātes Medicinas fakultātes students.

1950. — Matrozis uz naftas tankkuģa, ceļo pa Trinidadu un Britu Gvajānu.

1951. g. Icbruāiis — 1952. g. augusts. — Kopā ar Alberlo Granadosu ce)o pa Latīņamerikas valstīm. Apmeklē Cili, Peru, Kolumbiju un Venecuēlu, no kurienes ar lidmašīnu caur Maiami (ASV) atgriežas Buenosairesā.

1953. — Beidz universitāti un saņem ārsta diplomu.

1953. —1954. — Dodas otrajā ceļojumā pa Latīņamerikas valstīm. Apmeklē Bolīviju, Peru, Ekvadoru, Kolumbiju, Panamu, Kosta riku, Salvadoru. Gvatemala piedalās prezidenta H. Arbensa valdības aizstāvēšanā. Pēc tās sakāves apmetas Meksikā.

1954. —1950. — Meksikā strādā par ārstu un darbojas Kardioloģijas institūtā.

1955. — Tiekas ar Fidelu Kastro, iestājas viņa revolucionārajā vienībā, piedalās «Granmas» ekspedīcijas sagatavošanā.

1955. g. jūnijs — augusts. — Ieslodzīts Mehiko cietumā par aktīvu līdzdalību Fidela Kastro vienībā. 25. novembris. — No Tuspanas ostas ar jahtu «Granma» Fidela Kastro vadīto 82 sacelšanās dalībnieku skaitā dodas uz Kubu, kur «Granma» nonāk 2. decembri.

1956. —1959. — Revolucionārā atbrīvošanas kara dalībnieks Kubā, kaujās divas reizes ievainots.

1957. g. 27.—28. maijs. — Kauja pie Uvero. 5. jūnijs. — Piešķirta majora pakāpe. Iecelts par ceturtās kolonnas komandieri.

1958. g. 21. augusts. — Saņemta pavēle Siro Redondo astotās kolonnas priekšgalā doties uz Lasviljasas provinci. 16. oktobris. — Ce kolonna sasniedz Eskambrajas kalnus. Decembris. — Riko uzbrukumu Santaklāras pilsētai. 28.—31. decembris. — Ce vada kauju par Santaklāru,

1959. g. 1. janvāris — Santaklāras atbrīvošana. 2. janvāris. — Ce kolonna iesoļo Havannā, kur ieņem Kabanjas cietoksni. 9. iebruā-ris. — Ce ar prezidenta dekrētu tiek pasludināts par Kubas pilsoni ar kubieša tiesībām. 2. jūnijs. — Laulības ar Aleidu Mārču. 12. jūnijs— 5. septembris. — Kubas valdibas uzdevumā dodas braucienā uz Ēģipti, Sudānu, Pakistānu, Indiju, Birmu, Indonēziju, Ceilonu, Japānu, Maroku, Dienvidslāviju, Spāniju. 7. oktobris. — Iecelts par Agrārās

reformas nacionālā institūta (INRA) Rūpniecības departamenta priekšnieku. 26. novembiis. — leteits pat Kubus Nacionālās bankas direktoru.

1960. g. 5. lebniāris. — Piedalās Padomju Savienības zinātnes, tehnikas un kultūras sasniegumu izstādes atklāšanā Havannā, pirmo reizi tiekas ar A. Mikojanu. Maijs. — Havannā iznāk Če grāmata «Partizāņu karš». 22. oktobris — 9. decembris. — Vada Kubas ekonomisko misiju braucienā uz Padomju Savienību, Cehoslova-kiju, VDR, ĶTR, KTDR.

1961. g. 23. tcbruāris. — Iecelts par rūpniecības ministru un Centrālās plānošanas padomes locekli, pēc tam vada šo padomi amatu apvienošanas kārtībā. I?. aprīlis. — Algotņu iebrukums Plaijahi-ronā. Ce vada karaspēku Pinarā del Rio. 2. jūnijs. — Paraksta ekonomisko līgumu ar PSRS. 24. jūnijs. — Tiekas ar Juriju Gagarinu Havannā. Augusts. — Pārstāv Kubu Starpamerikāniskās ekonomiskas padomes konferencē Punta del Estē (Urugvaja), atmasko tajā «Savienības progresa labā» (to cenšas izveidot ASV) imperiālistisko raksturu. Apmeklē Argentīnu un Brazīliju, ved sarunas ar prezidentiem Frondisi un Kvadrosu.

1962. g. 8. marts. — Iecelts par Nacionālās valdības locekli. 2. marts.— Iecelts par Apvienoto revolucionāro organizāciju (ARO) Sekretariāta un Ekonomiskās padomes locekli. 15. aprīlis. — Saka runu Kubas darbajaužu arodbiedrību kongresā Havannā, aicina plaši izvērst sociālistisko sacensību. 27. augusts — 3. septembris. — Uzturas Maskavā, vada Kubas partijas un valdības delegāciju. Pēc Maskavas apmeklē Čehoslovakiju. Oktobra otrā puse—novembra sājrums. — Vada armiju Pinarā del Rio.

1963. g. maijs. — Sakarā ar ARO pārorganizēšanu par Kubas Sociālistiskās revolūcijas vienoto partiju Če tiek iecelts par tās Centrālās Komitejas, CK Politbiroja un Sekretariāta locekli. Jūlijs. — Vizīte Alžīrijā, vada valdības delegāciju, kas ieradusies uz šīs republikas neatkarības pirmās gadadienas svinībām.

1964. g. 16. janvāris. — Paraksta Kubas—Padomju Savienības protokolu par tehnisko palīdzību. 20. marts—13. aprīlis. — Vada Kubas delegāciju ANO konferencē par tirdzniecību un attīstību. Tā notiek Ženēvā. 15.—17. aprīlis. — Apmeklē Franciju, Alžiriju, Čehoslovakiju. 5.—19. novembris. — Vizīte Padomju Savienībā, vada Kubas delegāciju, kas ieradusies uz Lielās Oktobra sociālistiskās revolūcijas 47. gadadienas svinībām. 11. novembris. — Runā Draudzības namā Padomju Savienības un Kubas draudzības biedrības dibināšanas sapulcē. 9.—17. decembris. — Vada Kubas delegāciju ANO Ģenerālajā Asamblejā Ņujorkā. Decembra otrā puse. — Apmeklē Alžiriju.

1965. g. janvāris—marts. — Dodas braucienā uz ĶTR, Mali,

Kongo (Brazavila), Gvineju, Ganu, Dahoineju, Tanzāniju, Ēģipti, Alžiriju, kur piedalās Āfrikas un Āzijas valstu solidaritātes II ekonomiskajā seminārā. 14. marts. — Atgriežas Havannā. 15. marts. — Pēdējā publiskā runa Kubā, sniedz pārskatu Rūpniecības ministrijas darbiniekiem par savu ārzemju braucienu. 1. aprīlis. — Raksta atvadu vēstules vecākiem, bērniem, Fidelam Kastro. 3. oktobris. — Fidels Kastro nolasa Kubas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas dibināšanas sēdē Če atvadu vēstuli.

1966. g. 15. februāris. — Nosūta vēstuli meitai Ildai, kurā apsveic viņu dzimšanas dienā. 7. novembris. — Ierodas partizāņu nometnē pie Ņankauasū upes Bolīvijā.

1967. g. 23. marts. — Če (Ramona, Fernando) vadītās partizāņu vienības Bolīvijas Nacionālās atbrīvošanās armijas karadarbības sākums. 17. aprīlis. — Triju kontinentu solidaritātes organizācijai adresētā Če vēstījuma publicēšana Havannā. 20. aprīlis. — Bolīvijas varas orgāni arestē Debrē, Bustosu un Rosu. 29. jūlijs. — Havannā atklāj Latīņamerikas solidaritātes organizācijas dibināšanas konferenci. 31. augusts. — Hoakina vienības, arī partizānes Tapas boja eja. 8. oktobris. — Kauja Juro ieplakā, ievainotais Če krīt gūstā. 9. oktobris. — Igēras ciemā «reindžeri» nogalina Če. 15. oktobris. — Fidels Kastro apstiprina Če bojā eju Bolīvijā.

1908. g. jūnijs. — Havannā laists klajā Če «Bolīvijas dienasgrāmatas» pirmais izdevums.

Par sniegto palīdzību, gatavo jol šo darbu, autors izsaka pateicību arhitektam Ernesto Gevaram Linčām, doktoram Atbērto Granadosam, leitnantam Luisam Alvaresam Romam —-sekretāram Kubas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas Komisijā Ernesto Gevaras piemiņas iemūžināšanai.

SATURS

I. Ceļš lidz «Granulai»
Pirmie soli.....
Rakstura audzināšana , , ...
Zaudētā kauja.....
«Granma» .....
II. Sjerramaestra
Kaujas kalnos ..... i .....
Partizāņu dzīves ikdiena . .....
Caur Santaklāru uz Havannu .....
III. Dzimtene vai nāvei
Revolūcijas virpuli .....
Sociālisma pasaule.....
Komunistiskā darba trieciennieks .....
.«Kuba — jāl Jenkiji — nēl».....
IV. «Bolīvijas dienasgrāmata»
Noslēpumainā pazušana.....
Nometne pie Ņankauasū upes .....
Un atkal grand kauja.....
Otrpus barikādēm.....
Revolūcijas nemirstība .....
Ernesto Ce Gevaras dzīves un darbības galvenie dati

Josiis Romualda d. Lavreckis ERNESTO CE GEVARA

Redaktore Dz. Bagāta. Māksi, redaktore /. Kambala. Telui. redaktore L. Vasi\cvska. Korektore /. Kalniņa. Nodota salikšanai 1974. g. 6. septembrī. Parakstīta iespiešanai 1975. g. 31. janvāri. Papīra formāls 84X 108¹/32- Tip. papīrs Nr. 2. 12,2 fiz. iespiedi.; 20.48 uzsk. iespiedi.;

22,58 izdevn. 1. Metiens 30 000 eks. Maksā 97 kap.

izdevniecība «Liesma» Rīgā. Padomju bulv. 24. Izdevn. Nr. 149/26985-P-8. Iespiesta Latvijas PSR Ministru Padomes Valsis izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības lietu komitejas tipogrāfijā «Cīņa» Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Pasūt. Nr. 2994-L.

notes

1

Jerba-mate — Paragvajas tēja.

2

Pats Če nepiešķirs nekādu nozīmi savas dzimtas radu rakstiem, ja arī ieminējās pai to, tad tikai ar humoru. 1964. gadā, atbildot uz vēstuli kādai senjorai no Kasablankas — Marijai Rosario GeVarai, kas interesējās, no kurienes cēlušies viņa senči, Če rakstīja: «Biedre! Atklāti sakot, es skaidri nezinu, no kādas Spānijas daļas ieradušies mani senči. Viņi sonsenis atstājuši tās vietas, kur ieraudzīja pasauli tikko

3

Маркс К., Энгельс Ф. Соч., изд. 2, г. 14, с. 176—177.

4

«Martins Fjerro» — Argentīnā un Urugvajā plaši pazīstamā Hosē Ernandesa (1834—1886) poēma.

5

Saīsināts no Ml Alberto (spān.) — mans Alberto.

6

-- 2994

Come back (angl.) — atgriezies.
3i

8

Valsts oficiālā galvaspilsēta ir Sukre, faktiskā — Lapasa, kurā atrodas valdība un likumdošanas orgāni.

9

J a r a un B a i r e — pilsētas, kurās sākās neatkarības karš.

10

G e r i 1 j a — partizāņu karš.

11

Pēc Kubas revolūcijas uzvaras Baijo atgriezās Kubā. Viņš miris 1965. gadā.

12

Sentrale — cukurfabrika kopā ar plantāciju.

13

Guahiro — Kubas zemnieks.

14

Pablo de la Torjente Brau, būdams brīvprātīgais, cīnījās internacionālās brigādes rindās Spānijā un krita vienā no kaujām ar Franko karaspēku

15

Kaskitos — Batistas kareivji.

16

Hosē Marti — dzejnieks, cīnītājs par Kubas neatkarību (1850—1898).

17

M a n i g v a — dzelkšņainu krūmu biezoknis.

18

Sotuss aizbēga uz ASV, kur gāja bojā, mīnai sprāgstot, kad viņš piedalījās diversijas akta sagatavošanā pret revolucionāro Kubu.

19

Par komunistu attieksmi pret «26. jūlija kustību», tātad arī pret Fidela Kastro sacelšanās armiju, Kubas revolūcijas ienaidnieki sarakstījuši milzum daudz safabricējumu un provokatorisku izdomājumu. Batista, piemēram, apgalvoja, ka Fidels Kastro bijis «slepens komunists», citi, spekulējot uz to, ka partizāņu kustības sākumā komunisti deva priekšroku masu cīņai pret Batistas diktatūru, runāja par komunistu it kā naidīgo attieksmi pret partizāņiem. Patiesībā abi šie spēki jau toreiz cīnījās par vieniem ideāliem, par vienu programmu, tikai ar dažādiem līdzekļiem, kas papildināja cits citu.

Attīstoties revolucionārajai cīņai pret Batistu, atšķirības uzskatos starp šiem diviem spēkiem tika pārvarētas un izveidojās cieša, savstarpēja sadarbība. Galarezultātā nodibinājās vienota marksistiski ļeņi-niskā partija.

20

Šeit domāta agrārā reforma, koru realizēja prezidents Kardenass {1934—1940) Meksikā. Sjerra atkārto argumentus, kurus izteica meksikāņu reakcionāri, apgalvodami, ka zemes sadalīšana zemniekiem it kā novedusi pie lauksaimniecības ražošanas sašaurināšanās.

21

Traģiski gājis bojā militārās huntās apvērsuma laikā Cilē 1973. gada 11. septembrī. — Red.

22

Полевой Б. Товарищ Че. — «Латинская Америка», 1970, № 6, с 80.

23

Франкос А. На Кубе праздник. М., Изд-uo иностранной литры, 1963.

24

Runa ir par Siro Algaranjasu, «Kalamtnas» kaimiņu rančo saimnieku.

25

Horhe Vaskess Mačikado Vianja, bolīviešu students, viņš pazīstams ari kā Loro un Horhe.

26

Če «Bolīvijas dienasgrāmata» tiek citēta pēc 1968, gada 18. oktobri žurnāla «Novoje vremja» 42. numura pielikumā publicētā teksta krievu valodā. Pieraksti no 1967. gada 3. maija līdz 26. septembrim, kas šajā krievu tekstā nav iekļauti, citēti pēc dienasgrāmatas spāņu teksta, kas publicēts 1968. gada 26. jūnijā Havannā.

27

Ērces, kuras iekožas miesā un iedēj tur kāpurus, kas rada neciešamu niezi.

28

J. Plauža atdzejojums.

29

Ce uzrakstīja četrus pārskatus par partizāņu militārajām operācijām, kā arī Nacionālās atbrīvošanas armijas manifestu Bolīvijas tautai un vēstījumu Bolīvijas ogļračiem. No šiem dokumentiem tikai viens pārskats ieraudzīja dienas gaismu boliviešu presē. Pārējie nonāca varas iestāžu rokās, un to saturs kļuva zināms tikai pēc Če nāves,

30

Daudzi ģeogrāfiskie nosaukumi, kas saistīti ar Ce Bolīvijas dienasgrāmatu, Bolīvijas kartēs un literatūrā figurē dažādi. Piemēram, Ņan-kauasū un Ņakauasū (tā ir Če dienasgrāmatā, pareizāks ir pirmais nosaukums), Igēra un Igērasa, Juro un Čuro utt.

31

Iespējams, ka CIP saņēma no savas aģentūras ziņas par če darbību Bolīvijā daudz agrāk. Vismaz bijušais Bolīvijas iekšlietu ministrs Antonio Argedass apgalvo, ka CIP par to zinājusi jau 1967. gada 20. februāri. Savā runā tiesā 1969. gada 14. janvāri Lapasā A. Argedass pavēstīja: «Man ir pamatotas aizdomas, ka Savienoto Valstu izlūkdienests zināja par partizāņu centra rašanos Bolīvijā jau tad, kad mūsu varas iestādes vēl nebija saņēmušas pat pirmās ziņas par to. Kad pie mums nokļuva CIP dokumenti, es atradu kādu ziņojumu, datētu 34 dienas pirms sadursmes Ņankauasū (tā notika 23. martā. — Aut.). Sājā ziņojumā bija izklāstīti visi partizāņu kasiera Dagnino Pačeko maršruti.'..» D, Pačeko — Sančess Če Gevaras dienasgrāmatā.

32

Baidīdamies, ka skola, kurā tika nogalināts Če un viņa biedri Villijs un Čino, kļūs par svētceļojumu vietu, ēku pēc Barjentosa pavēles nojauca un tās vietā uzcēla tikpat nožēlojamu būdu, tikai ar citu nosaukumu — tas bija «sanitārais punkts». Pēc Barjentosa nāves te atkal ierikoja skolu.

33

Izvilkumus no šis lietas 1970. gada jūnijā publicēja K. Kareņins laikraksta «Ļiteratumaja gazeta» 25. un 26. numurā.

34

1973. gada 11. septembrī Čīlē notika militārās huntas apvērsums, Tautas vienibas bloka valdība tika gāzta, prezidents Salvadors Aljende — nogalināts. — Red.

35

1971. gadā Huana Hosē Toresa valdība ierosināja pret ģenerāli Alfredo Ovando lietu, kurā apsūdzēja viņu Barjentosa nogalināšanā — minētās aviācijas katastrofas organizēšanā. Tomēr prāva pret ģenerāli nenotika, jo Ovando, kas tajā laikā uzturējās Spānijā, atteicās atgriezties Bolīvijā un stāties tiesas priekšā.

Пономарев Б. Актуальные проблемы теории мирового революционного процесса. — «Коммунист», 1971, ЛЪ 15, с. 62.